UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologia Scholastica

Mayr, Anton

MDCCXXXII

Disputationum, Quæstionum, & Articulorum. In Tractatu de Virtutibus Theologicis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-84303

Visual Library

TRACTATUS THEOLOGICUS

In 2. 2.dæ

DIVI THOMÆ

DE VIRTUTIBUS THEOLOGICIS.

POst Tractatum de Gratia, &Merito, ex more recepto tradi à Theologis solet Tractatus de VirtutibusTheologicis: nec immeritò id consuetudine introductum est; quippe sapienter, postquam de natura cujusdam rei est actum, de ejusdem proprietatibus disseritur. Est autem gratia Divina quasi natura in ordine superno, vi cujus operationes, supernaturalis præmij meritorias, elicere possumus: & ejus proprietates sunt supernaturales quasi potentiæ, seu habitus supernarum virtutum. Agit autem Angelicus jam quidem in 1. 2dæ. de virtutibus Theologicis, ac etiam de moralibus: sed valde paucis, & in genere tantùm: copiosiùs autem, atque distinctiùs, & in specie de tribus virtutibus Theologicis, ac moralibus (quas ad quatuor cardinales reducit) agit S. Doctor in 2.da 2.dæ, quam maximam suæ Summæ partem ijs ferme totam impendit. Agemus itaque etiam nos hoc tractatu de Theologicis virtutibus in genere, & specie, primariò quidem de Fide, tum etiam, quantum elenchus præscribit, de Spe, & Charitate.

DISPUTATIO I.

De Virtutibus Theologicis in genere.

2. VIrtus in genere definitur ab Angelico. *1. 2. q. 55. a. 4. Bona qualitas mentis, qua rectè vivitur, qua nullus malè utitur, quam DEUS in nobis sine nobis operatur.* Hæc definitio ex S. Augustino, quem Angelicus citat, desumpta, etsi non conveniat virtuti omnino genericè sumptæ, ùt eam Logici in prolegomenis accipiunt, convenit tamen omnibus virtutibus supernaturalibus infusis, de quibus hîc maximè sermo est; nam hæ, & ad rectè vivendum disponunt, & in nullam operationem malam influunt, atque à DEO unà cum gratia infunduntur. Dividuntur autem virtutes in *Theologicas*, atque *Morales*: quæ tamen divisio non est omnino strictissima; nam prudentia, licèt verè sit virtus, tamen strictè loquendo, nec est Theologica, nec strictè moralis; non enim fertur in DEUm tanquam objectùm formale quod: nec attingit bonum ùt bonum, sed ùt verum, spectátque propriè ad virtutes intellectuales. Potest tamen, & solet, lato modo dici virtus moralis, quatenus est earum directiva. Quænam autem, & quotnam sint hujus, vel alterius classis virtutes, ex sequentibus constabit.

QUÆSTIO UNICA.

De Essentia Virtutum Theologicarum, atque Moralium.

ARTICULUS I.

Quale sit Objectum Formale Virtutis Theologicæ.

3. EX decisione hujus quæstionis facilè inferri poterit, quænam sit virtus Theologica, quænam moralis; illa enim, quæ fertur in objectum Theologicæ virtuti proprium, etiam talis erit, & per hoc ipsum à morali differet. Quæ autem in aliud tendit, eo ipso excludenda erit ex numero virtutum Theologicarum, & accensenda inferioribus, seu moralibus (per quas omnes aliæ intelliguntur, modo loquendi quidem latiori, sed jam Theologis consueto) habitus enim, maximè, qui actus intentionales eliciunt, diversitatem specificam recipiunt ab objecto, non quidem à materiali, in quo sæpe conveniunt, sed à formali. Unde ad inveniendam differentiam specificam, inter habitum unum, & alterum, inquirendum est utriúsque objectum formale. Quanquam, ùt verum fatear, ex hoc non semper colligi possit realis distinctio, atque diversitas habituum; cum enim idem habitus, saltem sæpe, possit elicere actus specie diversos, non quodlibet objectum formale, quomodocunque diversum, probat etiam realem distinctionem habitùs, sed tantùm distinctionem formalem; & hinc ad inferendam realem distinctionem habituum opus est adhuc alio fundamento. Quia tamen diversitas objecti formalis saltem requiritur ad distinctionem habituum, hæc priùs indaganda est.

4. Per objectum autem hîc maximè intelli

telligitur res illa, in quam tendit habitus per actus suos intentionales, hoc est, per assensum, vel dissensum, amorem, vel odium &c. Dicitur autem aliud *objectum materiale*, aliud *formale*. Prius, seu *materiale* est, *quod attingitur propter aliud: formale* est, *propter quod attingitur aliud.* Hoc, seu *formale* dividitur iterum in *formale quod*, & *formale quo.* Illud, sive *formale quod* est, *quod attingitur propter se, & propter ipsum etiam attingitur aliud.* Istud, sive *formale quo* est, *propter quod attingitur aliud, sed ipsum non attingitur.* Licèt autem *attingere* in genere significet, respectu virtutis intellectualis *affirmare, & negare:* respectu virtutis volitivæ *amare, & odisse* (nam & quod nego, & quod odi, respicit meus actus, & suo modo attingit) tamen in hac quæstione per *attingere* nihil aliud intelligimus, quàm respectu virtutis intellectualis *affirmare:* respectu virtutis volitivæ *amare.*

Sic respectu actûs fidei, quo credo resurrectionem mortuorum; quia DEUS eam revelavit, ipsa resurrectio mortuorum est objectum materiale; quia eam non affirmo propter se, sed propter revelationem: revelatio autem est objectum formale quod; quia eam etiam credo hoc actu, & quidem propter se. Et respectu hujus actûs non datur objectum formale quo. Si autem e. g. ex justitia solvo alteri debitum; quia habet jus ad solutionem, jus illud est objectum formale quo; quia propter illud solutionem præsto: non tamen ipsum jus attingo, seu amo; nam sæpius vellem, ùt non daretur illud jus, & hinc jus non est objectum formale quod justitiæ. His positis

5. Dico. Objectum virtutis Theologicæ formale quod est necessariò aliquod prædicatum Divinum: & per hoc differt virtus Theologica à non Theologica. ita *Gormaz disp. 2. de virt. Theolog. sec. 1.* & alij, quibus consentit Suarez *de fide disp. 3. sec. 12. n. 9.* quatenus docet, in omni actu fidei etiam tanquam objectum formale quod credi revelationem Divinam, seu revelationem informatam authoritate Divina. Prob. Inprimis omnes communiter docent, quòd virtus Theologica specialiter dicta sit Theologica; quia peculiari modo DEUM habet pro objecto: non autem tantùm pro objecto materiali (quia hoc non specificat habitum) neque tantùm pro objecto formali quo (hoc enim competit etiam pluribus virtutibus moralibus, ùt ex dicendis patebit) ergo debet DEUM habere pro objecto formali quod.

Confir. ex Divo Thoma. *1. 2. q. 62. art. 2. in corpore.* ubi ait: *Objectum autem Theologicarum virtutum est ipse DEUS, qui est ultimus rerum finis*: hæc verba autem Cajetanus, & alij explicant, quòd debeat virtus Theologica, DEO tanquam ultimo fini, unire potentiam suam: id quod S. Doctor etiam docet. *1. 2. q. 68. a. 8. in. corp.* ubi ait: *Virtutes quidem Theologicæ sunt, quibus mens humana DEO conjungitur:* atqui virtutes, nisi DEUM habeant pro objecto formali quod, non uniunt potentiam suam, seu mentem humanam DEO: ergo. prob. min. quando actus intellectus objectum negat, vel ab eo præscindit: item quando actus voluntatis aliquid odit, vel etiam præscindit, non unitur intellectus, vel voluntas objecto, sed vel ab eo intentionaliter recedit, vel certè non accedit: adeóque, ut illi uniatur, debet illud affirmare, vel amare: hoc autem est habere illud pro objecto formali quod: ergo.

6. Prob. concl. 2. inductione facta per omnes virtutes Theologicas. Fides sic tendit: *Credo resurrectionem mortuorum; quia DEUS eam revelavit, seu dixit:* hæc propositio causalis juxta summulas facit hunc sensum: *Credo resurrectionem mortuorum, & credo, eam esse dictam, seu revelatam à DEO; & ideo illam credo; quia est à DEO dicta:* ergo hic actus clarè attingit, seu affirmat DEUM dicentem. Hæc est etiam mens Sancti Thomæ *2. 2. q. 1. a. 1. in corp.* ubi expresè ait: *Sic igitur in fide, si consideremus formalem rationem objecti, nihil est aliud, quàm veritas prima.* & addit: *Nihil cadit sub fide, nisi in ordine ad DEUM.* Et hinc juxta Angelicum, quæcúnque alia considerantur à fide, ùt sacramenta &c. ea considerantur in ordine ad DEUM.

Nec dici potest, revelationem DEI esse tantùm motivum extrinsecum, ùt aliquando objectum præmissarum est extrinsecum motivum conclusionis, in sententia eorum, qui negant, conclusionem se necessariò reflectere supra præmissas: vel ùt objectum actûs imperantis est tantùm extrinsecum objectum actûs imperati; nam ab objecto extrinseco non specificatur habitus, vel actus; cùm tamen juxta omnes habitus, & actus fidei specificetur à revelatione, vel verbo DEI, & per hoc distinguatur ab actu fidei humanæ, ac alijs habitibus, & actibus.

7. Pariter, quando per spem Theologicam aliquid speramus, semper speramus simul ipsum DEUM, tanquam beatitudinem nostram objectivam, in ordine ad quam alia speramus: quæ iterum est expressa mens S. Thomæ. *2. 2. q. 17. a. 5. in corp. & ad 1.* unde, quando tantùm speramus alia, non erit spes Theologica, sed tantùm aliqua spes moralis. Eadem est ratio de charitate; nam quidquid per hanc amamus, sive proximum, sive DEUM, sive aliquid aliud, propter DEUM amamus, hoc est, amamus illud; quia bonum DEO: sed amare aliquid tanquam bonum alteri, est utique velle bonum alteri: hoc autem est formalissimè amare illum alterum. Jam verò virtutes morales, quanquam aliquæ earum habeant pro objecto formali quo aliquod prædicatum Divinum, nulla tamen habet aliquod prædicatum Divinum pro objecto formali quod: id quod probatur negativè, & solutione objectionum. Ex quo etiam rectè infertur, hoc ipsum esse discrimen, inter unam, & alteram classem virtutum, quæ est secunda pars conclusionis.

8. Collige ex dictis, tres, & non plures,

res, nec pauciores, esse virtutes Theologicas in via. Dico *in via;* nam lumen gloriæ etiam est virtus Theologica, succedens fidei: verùm non datur in via, seu in hac vita hominis, sed primùm dabitur in patria, seu in cælo. ita defacto omnes Theologi, & prob. 1. Tantùm tres sunt virtutes, quæ habent pro objecto formali quod aliquid Divinum, scilicet fides Divinam veracitatem, spes Divinam bonitatem ùt nobis bonam, & charitas Divinam bonitatem ùt sibi ipsi bonam. Quòd autem omnes hæ non sint unus habitus, potens elicere actus specie diversos, probatur ex illo fundamento, ex quo doctrinam de rebus supernis debemus habere, scilicet ex revelatione Divina; nam S. Paulus *1. Cor. 13. v. 13.* tres exprimit, dicens: *Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc: major autem horum est charitas:* cúmque idem doceant Concilia, & Doctores, non est dubitandum de hoc asserto. Accedit, quòd hæ tres virtutes separabiles sint, & spes sine charitate, fides sine utraque, persistere possit: adeóque inter se distinctæ sint.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

9. OB 1. Posset quis per signa credibilitatis naturaliter cognoscere revelationem Divinam, & deinde non ampliùs cogitando de revelatione, certè non se reflectendo in illam, assentiri objecto revelato: talis eliceret actum fidei, & non attingeret revelationem Divinam: ergo potest dari actus fidei, seu virtutis Theologicæ sine illa attingentia. Resp. 1. neg. min. nam nemo potest elicere actum fidei, nisi præcedat pia affectio voluntatis, qua imperetur actus fidei, & ratione cujus iste sit liber: hæc autem pia affectio haberi non potest, nisi præcedat illustratio supernaturalis; unde, posita tantùm naturali cognitione, nunquam potest elici actus fidei.

Quia tamen potest urgeri argumentum ex eo, quòd, etsi supernaturaliter quis cognoverit revelationem, tamen possit postea, in eam se non ampliùs reflectere, sed immediatè objecto revelato, per supernaturalem illustrationem proposito, assentiri tanquam vero, non tamen, tanquam revelato, resp. 2. iterum neg. min. quia, etsi omittatur hæc hypothesis esse possibilis, ille actus non esset actus fidei, sed alterius virtutis innominatæ. Ratio responsionis sumitur ex nostris probationibus: saltem talis actus non foret actus fidei formalis, sed tantùm objectivæ, de quo inferiùs *n. 43.*

10. Ob. 2. Actus, quo credo resurrectionem mortuorum: quo spero gratiam aliquam à DEO: quo amo proximum &c. sunt actus fidei, spei, & charitatis, & non attingunt DEUM: ergo. Resp. neg. 2. p. 1. ant. vide *n. 6. & 7.* Si autem forent actus tales, ut nullo modo attingerent DEUM, non essent actus Theologici: sed, vel essent actus secundarij, & effectus actuum primariorum, quatenus actus primarij perseverant virtualiter in speciebus relictis: quibus mediantibus ejusmodi actus secundarij eliciuntur: vel essent actus fidei non Theologicæ, sed alicujus fidei inferioris: & eodem modo essent actus spei, ac charitatis inferioris, vel moralis. Et licèt tales actus etiam aliquo modo respicerent DEUM ùt objectum formale, per hoc nondum unirent potentias DEO, nec differrent à virtutibus moralibus, ùt jam dictum, & mox ampliùs dicetur.

11. Dices. Objectum formale quo, & formale quod, tantùm differunt per hoc, quòd istud secundum etiam involvat objectum materiale: sed per objectum materiale non specificatur actus: ergo in ordine ad actum specificandum non plus facit objectum formale quod, quàm objectum formale quo. Resp. dist. maj. objectum formale quod, & quo, tantùm differunt, quòd illud involvat objectum materiale distinctum à formali. neg. maj. identificatum cum formali. conc. maj. & dist. sic min. neg. conseq. Objectum materiale identificatum cum formali specificat actum: sic color, qui est objectum materiale, & formale simul, specificat visionem: non autem murus, qui est purum objectum materiale. Sed neque objectum materiale, & objectum formale quo distinctum, unquam coalescunt in unum objectum formale quod: sic in exemplo dato *n. 4.* ex solutione, & jure creditoris, nunquam fit unum objectum formale quod justitiæ.

12. Ob. 3. Etiam virtutes morales habent aliquod prædicatum Divinum pro objecto formali quod: ergo non differunt à Theologicis: prob. ant. e. g. religio, & obedientia erga DEUM, sunt virtutes morales, & habent pro objecto formali quod prædicatum Divinum: prior quidem magnificentiam, & dignitatem DEI, secunda potestatem dominativam DEI: & par est ratio de justitia erga DEUM, ac alijs virtutibus: ergo. Resp. neg. ant. ad probat. neg. 2. p. ant. illa enim prædicata Divina respectu istarum virtutum sunt tantùm objectum formale quo, & non objectum formale quod; non enim religio amat magnificentiam DEI, nec obedientia ejus dominativam potestatem (hoc enim spectat ad charitatem) quamvis neque oderint ea prædicata; hoc enim esset malum; hinc istæ virtutes ab amore eorum prædicatorum præscindunt, séque habent ista prædicata ad has virtutes, ùt jus creditoris respectu solutionis præstandæ, quod debitor, nec amare, nec odisse debet; unde objectum formale quod istarum virtutum est tantùm aliquid creatum, scilicet ipsa honestas cultûs Divini, & ipsa impletio præcepti Divini, quam religio, & obedientia amplectuntur, & amant.

13. Dices. 1. Hoc ipso istæ virtutes habent etiam pro objecto formali quod aliquid Divinum: ergo nulla solutio. prob. ant.

cultus Divinus est cultus ùt conformis (hoc est conveniens, non commensuratus) & debitus dignitati Divinæ (& par est ratio de impletione præcepti respectu potestatis dominativæ DEI) ergo, si objectum formale quod est honestas illius cultûs, vel impletionis præcepti, etiam ipsa dignitas DEI, ac ipsa lex, seu potestas dominativa, est objectum formale quod. prob. cons. cultus conformis dignitati Divinæ constituitur ex dignitate Divina: ergo, si honestas illius cultûs est objectum formale quod, etiam pars illius honestatis, seu dignitas Divina, erit objectum formale quod.

Resp. nego antecedens. ad prob. conc. ant. neg. conseq. ad hujus probat. dist. ant. cultus ille quidditativè, vel concretivè acceptus, constituitur ex dignitate Divina. conc. ant. cultus ille denominativè tantùm acceptus. neg. ant. & cons. non enim honestas, aut cultus, quidditativè acceptus, est objectum formale quod religionis, sed tantùm cultus denominativè acceptus. Concretum sumitur quidditativè, quando sumitur secundùm omnes partes: denominativè autem sumitur, quando accipitur tantùm secundùm illam partem, quæ susceipit denominationem; hinc concretum *cultus conformis dignitati DEI*, dicit utique pro parte etiam dignitatem DEI: sed non omnis pars hujus concreti denominatur conformis, sed tantùm una, scilicet ipse cultus e. g. oratio, genuflexio; unde, si denominativè tantùm sumatur hoc concretum, significat tantùm orationem, vel genuflexionem, quæ est aliquid purè creatum: & hæc oratio tantùm, vel genuflexio &c. est objectum formale quod religionis, non verò totum concretum quidditativè sumptum.

14. Dices 2. Eo ipso, quòd aliquod prædicatum Divinum sit objectum formale quo alicujus virtutis, etiam est objectum formale quod: ergo. prob. ant. DEUS semper proponitur ùt amabilis virtuti: ergo etiam amatur, estque objectum formale quod. Resp. neg. ant. ad prob. neg. ant. DEUS enim tantùm proponitur ùt amabilis spei, & charitati, non autem alijs virtutibus; unde quando quis amat cultum DEI, non tantùm quomodocunque, sed ùt bonum DEO (quod utique est amare DEUM; sicut enim velle aliquid ùt malum alteri, est eum odisse, ita aliquid velle ùt bonum alteri, est eum amare) id non facit ex virtute religionis, sed ex virtute charitatis.

Ubi notandum, objectum formale posse tripliciter movere: *per convenientiam, per non convenientiam, per contrarietatem*: Primo modo movet objectum, quando etiam ipsum amatur: & sic movet DEUS ad amandum proximum propter DEUM per actum charitatis Theologicæ; nam talis actus etiam attingit, & amplectitur, seu amat ipsum DEUM. Secundo modo movet objectum, quando ab ejus amore præscinditur: & sic movent prædicata Divina ad actus virtutum moralium, per quos DEUS non amatur, neque tamen odio habetur, sed ab ejus amore præscinditur; cùm DEUS amari non possit à virtutibus tantùm moralibus. Tertio modo movet objectum, quando actus virtutis non tantùm non amat objectum formale quo: verùm nec potest amare, sed potiùs debet odisse: & sic movent delicta judicem ad actum justitiæ vindicativæ, ac infligendam pœnam.

15. Dices 3. Non potest cognosci cultus DEI, quin etiam cognoscatur DEUS: ergo neque potest amari cultus DEI, quin etiam ametur DEUS. Resp. retorqueo argumentum. Non potest cognosci pœna congrua peccato, quin cognoscatur peccatum: ergo neque potest amari talis pœna, quin ametur peccatum: ergo DEUS non potest amare, vel complacere sibi in pœna impiorum, consequenter neque illam infligere. Resp. 2. neg. conseq. Intellectus est potentia necessaria: voluntas est potentia libera; igitur mirum non est, si intellectus debet cognoscere omnia connexa; quia scilicet repræsentantur, & quæcunque repræsentantur, necessariò cognoscit. At verò voluntas utpote libera, non debet amare omnia, quæ ipsi repræsentantur: sic utique DEUS amat scientiam suam de peccatis hominum, quin amet peccata.

Imò, sicut intellectus non omnia repræsentata debet affirmare, ita neque voluntas omnia debet amare. Ex quo etiam obiter infero, aliud esse, velle, vel amare rem in certis circumstantijs, & aliud, velle, vel amare ipsas circumstantias. Sic is, cui latro minitatur mortem, nisi det magnam summam pecuniæ, vult in his circumstantijs dationem pecuniæ: at nullo modo vult ipsas circumstantias, seu minas, aut periculum mortis. Unde velle rem in circumstantijs tantùm significat, velle rem ùt propositam ab intellectu cum circumstantijs: velle autem circumstantias est, voluntatem in has ipsas prosecutivè tendere: quæ sunt diversissima.

16. Ob. 4. contra illationem *n. 8.* factam. Scriptura accipit fidem pro fiducia: ergo fides non est distincta à spe: consequenter non dantur tres virtutes Theologicæ. Resp. dist. ant. Scriptura hoc facit, quando loquitur in sensu proprio. neg. ant. in sensu metaphorico, significando effectum per causam. om. ant. & neg. conseq. Certè ipse S. Paulus, ex quo tamen objectio fit. 1. *Timoth. 3. v. 13. ait. Qui enim bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirent, & multam fiduciam in fide*; unde ista duo distinguit.

Quòd autem aliquando per metonymiam sumatur fides, tanquam causa, seu radix, pro fiducia, & spe, tanquam effectu, nihil obest; cùm in sensu tropico sæpe duo distincta eodem nomine appellentur, ùt homo nomine leonis: & causa veniat nomine effectûs: quo sensu dicit Apostolus 1. *Cor. 13. v. 7.*

v. 7. de charitate: *Omnia credit:* hoc est: facit omnia credere. Cæterùm Suarez *disp. 1. de fide sec. 1. n. 6.* (ubi etiam citat Sotum, & Bellarminum) negat simpliciter ant. & dicit, quòd Scriptura per fidem semper intelligat fidem strictè sumptam; unde etiam illud Pauli *ad Rom. 4. v. 18. Contra spem in spem credidit:* exponens, ait, significari, Abrahamum ex vera fide concepisse spem de filio promisso, contra spem, quam jam senescenti non ampliùs faciebat natura.

17. Ob. 1. DEUS est tantùm unum objectum formale quod: ergo tantùm datur una virtus Theologica. Confirmatur. Si sufficeret pluralitas, seu distinctio tantùm formalis objecti, tunc darentur virtutes Theologicæ infinitæ; cùm perfectiones DEI sint infinitæ: ergo debet dari pluralitas, seu distinctio realis objecti. Resp. dist. ant. DEUS est tantùm unum objectum formale realiter. con. ant. tantùm unum formaliter. neg. ant. & conseq. Sicut plures scientiæ circa idem realiter objectum possunt versari, modò sit formaliter multiplex, ita etiam possunt plures virtutes. Ad confirmationem neg. ant. quia omnes illæ perfectiones continentur sub objectis istarum trium virtutum; nam fides pro objecto habet omne affirmabile, & sic complectitur omnes perfectiones DEI in ordine ad intellectum: spes omne amabile ùt bonum nobis: & charitas omne amabile ùt bonum DEI: & sic complectuntur omnes perfectiones DEI in ordine ad voluntatem.

Si fors replices, posse dici, unam tantùm virtutem complecti sub sua ratione formali omnia hæc tria objecta formalia. Resp. hoc dici non posse; eo quòd ex Scripturis, Concilijs, & Patribus habeamus, tres istas virtutes esse ab invicem separabiles, & realiter distinctas: cui irrefragabili auctoritati utique opponi non potest argumentum tantùm negativum. Quare maneat firmum, tres esse virtutes Theologicas realiter distinctas, à quibus omnes perfectiones Divinæ, tanquam objectum formale quod, attinguntur. Quot autem sint virtutes morales, quæ perfectiones creatas, tanquam objectum formale quod, attingant, certo, vel etiam satis firmo fundamento, dici non potest. Si etiam virtutes morales sint plures, quàm Theologicæ, inde nullatenus infertur, perfectiones creatas esse majores Divinis: sed tantùm infertur, virtutes morales esse Theologicis imperfectiores, & non habere objectum formale æquè latè patens, ac habent virtutes Theologicæ, quod nullo modo absurdum est.

18. Ob. 6. ex Magistro Sententiarum. DEUS est charitas: ergo charitas non est aliquis habitus, seu virtus. Confirmatur. 1. *Charitas ex DEO est. 1. Joan. 4. v. 7.* ergo est Spiritus Sanctus. Confirmatur. 2. ex S. Augustino. *l. 15. de Trinitate c. 17.* ubi ait, DEUM non dici charitatem, ùt dicitur spes, aut patientia nostra, sed sicut dicitur spiritus: atqui dicitur spiritus per identitatem: ergo & charitas. Resp. dist. ant. DEUS est charitas, qua ipse nos diligit. con. ant. qua nos DEUM diligimus. subdist. est ea charitas causaliter. con. ant. formaliter. neg. ant. & conseq. Ad. 1. confirmationem servit eadem distinctio.

Ad. 2. confirmationem sufficeret eadem distinctio; nam legenti totum caput citatum apparebit, S. Augustinum loqui de charitate DEI erga nos, & non de nostra erga DEUM; quærit enim ibi, cùm dicatur: *DEUS charitas est:* quare hoc potiùs dicatur de Spiritu Sancto, quàm de Patre, vel Filio: & resolvit, ideo hoc nomen Spiritui Sancto appropriari; quia charitas ex DEO est, & donum DEI est: quod utrumque magis conveniat Spiritui Sancto, quàm alteri Sanctissimæ Personæ. Quia tamen S. Augustinus *l. 8. de Trinit. c. 8. circa medium* apertè loquens de charitate, qua nos invicem diligimus, scilicet propter DEUM, dicit, eam *non solum ex DEO, sed etiam DEUM esse.* Resp. cum, S. Thoma. dist. maj. dicitur charitas sicut spiritus, in sensu stricto. neg. maj. in sensu minùs stricto. con. maj. & omissa min. neg. conseq. S. Thomas. *2. 2. q. 23. a. 2. ad 1.* ait, quòd ex more Platonicorum participatio rei dicatur res participata, & in hoc sensu loquatur S. Augustinus: verba Angelici sunt: *Hic enim modus loquendi consuetus est apud Platonicos, quorum doctrinis imbutus fuit Augustinus. Quod quidam non advertentes ex verbis ejus sumpserunt occasionem errandi.* Cùm ergo charitas nostra, seu amor noster erga DEUM, sit participatio charitatis Divinæ, quæ est per identitatem DEUS, vocatur etiam noster amor DEUS.

19. Si dicas, hac ratione, DEUM non magis posse dici nostrum amorem, quàm nostram spem, & nostram patientiam: quod tamen negat ibidem S. Augustinus. Resp. DEUS non est propriè formaliter spes per identitatem; cùm sperare non possit, nec formaliter, aut propriè patientia; cùm pati non possit: adeóque neque spes, neque patientia nostra, est participatio spei, aut patientiæ formalis, DEO identificatæ; unde non potest spes nostra vocari DEUS, nisi intelligatur spes objectiva: nec etiam patientia nostra potest vocari DEUS, nisi intelligatur patientia causalis: quæ ambæ dicuntur DEUS; sic *psal. 70. v. 5.* ait David: *Quoniam tu es patientia mea Domine: Domine spes mea à juventute mea.* Quando autem S. Augustinus loquitur in sensu literali, ùt *de spir. & lit. c. 32. in fine,* ait, charitatem DEI, *qua nos facit dilectores suos,* diffundi in cordibus nostris, ùt justitiam, & fidem, qua nos justos, & fideles facit: fides autem distinguitur à DEO: sic ait: *Charitas quippe DEI dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos: sicut justitia DEI, qua justi ejus munere efficimur: & Domini salus, qua nos salvos facit: & fides JESU Christi, qua nos fideles facit.*

20. Ob. 7. Charitas habet effectum infinitæ virtutis: ergo est DEUS. Confirmatur. Scripturæ, Concilia, & Patres, quan-

quando distinguunt charitatem à DEO, debent intelligi de actu charitatis: non de principio ejus productivo: ergo. Resp. neg. ant. nec enim charitas, sed DEUS, mediante ipsa misericorditer se uniens animæ, præstat effectum aliquo modo secundùm quid, seu terminativè infinitum, quatenus DEUS est objectum infinitum actûs finiti, & finito modo DEUM attingentis. Ad confirmationem. neg. ant. S. Paulus citatus *n. 8.* ait, manere charitatem, quod non competit actui: & Tridentinum *sess. 6. c. 7.* ait, fidem, spem, & charitatem, justis inhærere, quod iterum non convenit actibus transeuntibus, nec Spiritui Sancto, qui non potest dici inhærens, seu indigens subjecto. Moguntinum etiam Concilium *de justificatione c. 7.* ait: *Cum venia peccatorum homo etiam DEI gratiam, & per Spiritum S. unâ cum fide simul charitatem in corde diffusam, ac spem accipit, hisque DEI donis in ipso permanentibus, non jam solùm reputatur, aut nominatur, sed verè existit justus:* quod *permanere* rursus non competit actibus transeuntibus. Sed & S. Augustinus *numero præced.* citatus, loquitur, sicut de fide, & justitia, ita & de charitate habituali.

ARTICULUS III.

An etiam dentur Virtutes Morales infusæ.

21. ALiæ sunt virtutes, seu *habitus acquisiti*, qui scilicet generantur, & acquiruntur per frequentatos actus, quales sunt omnes habitus naturalium scientiarum, & artium. Alij sunt *habitus infusi*, qui absque prævio exercitio actuum à DEO homini infunduntur: & tales saltem sunt habitus virtutum Theologicarum, quos Tridentinum dicit *sess. 6. c. 7.* infusos accipi per Jesum Christum. Sunt autem aliqui habitus *infusi per se*, alij tantùm *infusi per accidens*. Priores, seu *per se infusi* dicuntur, qui nulla naturali propria industria, nec ulla actuum repetitione, acquiri possunt: & tales sunt habitus saltem Theologici. *Infusi per accidens* sunt, qui quidem repetitione actuum possent acquiri, sed hîc, & nunc, absque prævia ea repetitione sunt à DEO infusi: & sic primo parenti Adamo infusæ sunt plures scientiæ, ac artes, quas alij homines per frequentatos actus addiscunt.

22. Est autem adhuc hoc discrimen inter habitus per se infusos, & acquisitos, vel tantùm per accidens infusos, quòd illi dent simpliciter posse, non verò facilè posse: econtrà acquisiti, vel per accidens tantùm infusi, non dent simpliciter posse, sed tantùm facilè posse. Dare autem *simpliciter posse* est ita concurrere, ut sine ipso non possit actus elici: & sic sine habitu fidei (nisi omnipotentia, extrinsecè applicata, defectum suppleat) non potest elici actus fidei: quanquam etiam cum eo habitu non propterea actus eliciatur facilè. Dare autem *facilè posse* est ita concurrere, ut quidem sine eo possit actus elici, sed non faciliter: quam tamen facilitatem operandi habitus tribuit. Sic, ùt communiter Logici docent, sine artificiali Logica potest fieri discursus aliquis legitimus, quanquam non sine difficultate, quam dein tollit Logica artificialis. Quæritur jam, an præter virtutes Theologicas dentur etiam habitus virtutum moralium, justitiæ, temperantiæ &c. qui sint per se infusi. Negat Scotus cum Bacconio, & aliquibus alijs. Affirmat S. Thomas. *1. 2. q. 63. a. 3.* Suarez, & communis Theologorum, cum quibus

23. Dico. Præter virtutes Theologicas dantur etiam virtutes morales per se infusæ. Antequam assertionem hanc probem, noto, tempore Innocentij III. agitatas fuisse quæstiones duas. Prima fuit, an parvuli essent baptizandi; cùm non habeant usum rationis, consequenter nec credere possint, sicut tamen credere possunt adulti. Altera, an parvulis in baptismo infunderentur virtutes, plerisque Theologis id affirmantibus, alijs negantibus: nemo autem tunc negabat, eas virtutes infundi adultis. Primam quæstionem decidit Pontifex *C. Majores. de baptismo*, docétque, parvulos esse baptizandos: alteram absolutè non decidit; testatur tamen, plerosque Theologos sentire, quòd parvulis in baptismo infundantur fides, & charitas, aliæque virtutes. Quæstio hæc postea rursus agitata est in Concilio Viennensi sub Clemente. V. uti habetur *Clementina. de Summa Trinitate, & fide catholica. c. 1.* ubi Concilium ita statuit: *Nos autem attendentes generalem efficaciam mortis Christi (quæ per baptisma applicatur pariter omnibus baptizatis) opinionem secundam (quæ dicit, tam parvulis, quàm adultis, conferri in baptismo informantem gratiam, & virtutes) tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ, magis consonam, & concordem, sacro approbante Concilio duximus eligendam.*

24. Jam sic probatur nostra conclusio. Ex decisione Concilij Viennensis habetur, ad minimum probabiliorem esse sententiam nostram, quàm sit opposita: ergo est tenenda. Nec dicas 1. Innocentium tantùm nominare fidem, & charitatem, nulla facta mentione spei, adeóque, modò hæc virtus Theologica etiam sit infusa, jam satisfieri textui; nam contrà est. Innocentius expressè dicit, præter fidem, & charitatem infundi virtutes: atqui spes non est in plurali virtutes, sed tantùm una virtus. Nec dicas. 2. Innocentium nil determinâsse; nam sufficienter postea determinavit quæstionem Concilium Viennense, de quo dubitari non potest, quòd loquatur de ijsdem virtutibus, de quibus priùs Innocentius; cùm eandem quæstionem de baptismo parvulorum tractet, & easdem opiniones Doctorum contrarias referat.

25. Nec dicas. 3. plus non probari ex eo textu, quàm unam virtutem moralem infundi; nam contrà est. Concilium loquitur de ijs virtutibus, quæ concedebantur adultis ex generali efficacia mortis Christi:

atqui

atqui illis concedebantur plures, & merita Christi se ad plures extendunt: ergo. Adde, quòd Catechismus Tridentini *de baptismo §. de eximijs baptismi fructibus* dicat de gratia: *Huic autem additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia divinitus infunduntur.* Nec dicas. 4. Ex dictis tantùm probari, quòd dentur aliquæ virtutes morales per accidens infusæ, quamvis per se essent acquiribiles; nam habitus acquisiti, & acquiribiles, etsi per accidens infundantur, facilitant, & inclinant ad similes actus (neque enim per infusionem accidentalem perdunt naturam habitûs acquisiti, quæ est facilitare, & inclinare) at non facilitant, vel inclinant habitus morales cum gratia infusi; nam e.g. qui sæpius peccavit contra castitatem, etsi in sacramento pœnitentiæ recipiat gratiam, & habitum castitatis infusum, non eo ipso inclinatur ad actus castitatis: & par est ratio de ebrioso &c. ergo istæ virtutes non sunt habitus acquisiti, vel acquiribiles.

26. Si autem quæras, quot dentur habitus morales realiter distincti: Resp. ex nullo certo principio posse hoc determinari: nec audet ullus, quem vidi, Theologus, regulam certam proponere; nam, licèt ex S. Scriptura distinguantur tres virtutes Theologicæ, éæque ab invicem separabiles sint *ex n. 8.* tamen de habitibus moralibus Scriptura nil docet; cumque isti radicentur in gratia, & cum hac producantur, atque cum eadem destruantur, nec sine ipsa dentur, sunt mediatè saltem, & in hac providentia ab invicem inseparabiles: quòd autem sint absolutè, saltem in alia providentia, tam à gratia, quàm à se invicem separabiles, adeóque realiter distincti, certè hucusque ignotum est.

Aliqui, ùt Arriaga, & Bernal, volunt, diversitatem difficultatum inferre distinctionem realem habituum. Et hoc quidem verum esse potest in habitibus acquisitis, qui probabiliùs consistunt in speciebus experimentalibus, & dant facilè posse; & hinc etiam facilè capi potest, quòd pro diversitate difficultatis dentur, aut necessariæ sint species experimentales diversæ. At non ita res se habet in habitibus infusis; nam isti non consistunt in speciebus, nec dant facilè posse: sed ad modum potentiarum dant simpliciter posse: nec per se tollunt difficultatem; unde ratione difficultatis non videntur debere esse distincti. Sic e.g. quamvis ad tollendas difficultates actuum Logicæ, & Mathematicæ, dentur hæ duæ scientiæ, seu habitus realiter distincti, tamen sufficit unus intellectus; quia hic tanquam potentia, has, & plurium adhuc aliarum scientiarum difficultates, amplecti potest.

27. Quidam videntur velle asserere, distinctionem realem habituum istorum tunc dari, quando datur diversum objectum formale: sed, licèt hæc ratio aliquid probare possit de habitibus acquisitis, tamen non probat de habitibus infusis; nam, cùm habitus acquisiti generentur ab actibus, qui pro diversitate objecti formalis, sunt diversi, & consequenter post se relinquunt diversas species, in quibus consistunt habitus acquisiti, facilè intelligitur, etiam istos pro diversitate objecti fore diversos, & quidem realiter ab aliis, qui ex aliis speciebus constituuntur. At verò habitus infusi non generantur ab actibus, nec constituuntur ex speciebus: sed habent se per modum potentiarum, quæ diversa objecta formalia possunt attingere, & actus diversos elicere; unde hæc ratio non probat distinctionem realem inter istos habitus: sicut nempe diversitas actuum, vel objectorum formalium Physicæ, & Mathematicæ, probat, hos habitus acquisitos realiter inter se distingui: non autem probat, etiam ita distingui duos intellectus, quorum unus eliciat Mathematicæ, alter Physicæ actus; cùm intellectus unus, utpote potentia, possit influere in utrósque.

Quare quando S. Thomas. *3. p. q. 85. a. 2. in corp.* ait: *Species habituum distinguuntur secundùm species actuum:* intelligendus est de distinctione tantùm formali. Quod ulteriùs probatur ex hoc; quòd aliàs deberent admitti habitus morales realiter distincti, quasi infiniti; cùm objecta formalia, & consequenter species actuum, possint excogitari syncategorematicè infinitæ: vel, si requiratur diversitas, non tantùm qualiscunque physica, sed moralis, & Theologica, tamen saltem adhuc deberent admitti virtutes morales quàm plurimæ: quod Angelicus non videtur velle, &, qui id vellet, deberet positivè probare.

Licèt autem S. Thomas *1. 2. q. 54. a. 1. & seq.* (quo se refert *citato. loco 3. partis*) agat de distinctione reali, nil obest; quia clarum est, ibi eum agere de habitibus acquisitis, à quibus dein hîc argumentatur à pari, quantum nempe potest, ad infusos, & infert diversitatem formalem. Adde, quòd etiam in hoc sit disparitas inter habitus, quòd acquisiti successivè per actus acquirantur, adeóque nunquam simul innumeri dari debeant: at verò infusi dentur omnes independenter ab eorum exercitio, adeóque simul: consequenter innumeri, seu tot, quot objecta formalia diversa sunt, dari deberent.

28. Gormaz quidem *disp. 1. de virtutibus Theologicis. n. 26. & seq.* videtur velle, quòd morales virtutes, realiter distinctæ, non quidem sint infinitæ, sed tamen innumeræ: at res hæc est valde incerta; nec eam probant textus ab eo allati. S. Augustinus. *tractatu 8. in Joan. sub initium* dicit quidem, virtutes esse quasi exercitum imperatoris: sed loquitur de actibus virtutum; nam nominat ibi opera misericordiæ, affectus charitatis &c. S. Hieronymus, seu S. Paulinus *epistola ad Celantiam ante medium c. 4.* dum ait: *Infinitæ namque sunt species, partésque justitiæ:* loquitur de actibus, seu officiis alteri præstandis, & non de habitu, seu habitibus; quia præmittit, *compendiosum quoddam commonitorium, & totius justitiæ breviarium* esse illam Domini sententiam *Matth. 7. v. 12. Quæcunque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* S. Prosper. *c. 19. & c. 38. con-*

contra Collatorem potest optimè explicari de virtutibus formaliter distinctis; nam recenset pudicitiam conjugalem, & continentiam virginalem: quæ planè non videntur esse virtutes realiter distinctæ; unde tot virtutes morales realiter distinctæ non videntur admittendæ.

29. Lugo. *de fide disp. 1. sect. 11. n. 238.* ait, videri sibi posse ex paritate virtutum Theologicarum inferri, eos habitus morales distingui realiter, quorum objecta formalia tantum differunt, quantum objecta formalia virtutum Theologicarum, de quibus certum est, eas realiter distingui. Sed & hæc conjectura multum habet divinationis; unde melius est, totum hoc in dubio relinquere.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

30. OB. 1. Virtutes morales non sunt necessariæ: ergo non dantur. prob. ant. peccator perdit omnes habitus infusos morales, & tamen potest earum actus elicere: ergo non sunt necessariæ. Confirm. Homo ad finem supernaturalem sufficienter ordinatur per virtutes Theologicas: ergo morales sunt superfluæ. Resp. dist. ant. Virtutes morales non sunt necessariæ, absolutè, & metaphysicè. con. ant. non sunt necessariæ ad explendam exigentiam gratiæ. neg. ant. & conseq. ad prob. retorqueo argumentum. Etiam peccator perdit charitatem, & tamen potest elicere contritionem perfectam: ergo nec habitus charitatis est necessarius. in form. dist. ant. peccator potest elicere istos actus juxta exigentiam gratiæ. neg. ant. tantùm per omnipotentiam DEI extrinsecè applicatam. con. ant. & neg. conseq. Ut dictum *n. 1.* gratia est quasi natura, exigens potentias supernaturales, per quas homo fit stabiliter potens elicere actus virtutum: hæ autem potentiæ sunt habitus infusi, sine quibus potest quidem peccator absolutè, per omnipotentiam extrinsecè applicatam, elicere actus virtutum, etiam Theologicarum: sed non est stabiliter potens; cùm ista applicatio omnipotentiæ non ei stabiliter insit. Ad confirm. dist. ant. Homo ad finem supernaturalem sufficienter ordinatur per virtutes Theologicas juxta exigentiam gratiæ. neg. ant. præter exigentiam gratiæ. omitt. ant. & neg. conseq.

31. Ob. 2. Objectum virtutum moralium est tantùm aliquid naturale, & creatum: ergo non specificat habitum supernaturalem infusum. prob. ant. inductione. Sic objectum temperantiæ est moderatio in cibis: objectum justitiæ est solutio debiti, vel redditio ejus, quod cuique debetur &c. hæc sunt naturalia: ergo. Respondent Scotus, Molina, Arriaga, & alii, omittendo totum, ajúntque, etsi habitus non sit supernaturalis ratione objecti, tamen sufficienter fore supernaturalem ratione actûs, modò iste sit supernaturalis. Jam verò actus supernaturalis esse potest, etsi objectum naturale sit, modò ipse sit à principio supernaturali; tunc enim jam est supra exigentiam totius naturæ. Resp. 2. dist. ant. objectum virtutum moralium est tantùm aliquid naturale, si proponitur per cognitionem naturalem, ùt conducens ad finem aliquem naturalem. con. vel omitt. ant. si proponitur per cognitionem supernaturalem, & ùt conducens ad finem supernaturalem, gloriæ DEI, vel beatitudinis nostræ &c. neg. ant. & conf.

Notandum hic, voluntatem non tendere in bonum, prout in se tantùm est materialiter, vel physicè, sed ùt proponitur à cognitione prævia; nunquam enim ferretur in malum, si non proponeretur ùt bonum; unde objectum voluntatis non est res, tantùm prout est in se, sed prout est in cognitione, seu ùt cognita, ita ut vel cognitio se teneat in obliquo ex parte objecti, vel saltem ex parte objecti se teneat finis, ad quem cognitio refert objectum. Hinc sequitur, quòd, si objectum, etiam purè naturale, proponatur voluntati per cognitionem supernaturalem, ùt conducens ad finem supernaturalem, objectum voluntatis, saltem quoad obliquum, sit supernaturale: quod jam sufficit, ad actum, & habitum supernaturalem specificandum. Hæc de virtutibus infusis in genere breviter præmittenda fuêre: at nunc accedamus ad tractatum de virtutibus Theologicis in specie; post quem, si non de omnibus, saltem de una præcipua ex moralibus, scilicet Justitia, agendum erit.

DISPUTATIO II.

De Objecto Formali Divinæ Fidei.

32. QUid sit objectum formale quod, & quo, item quid objectum materiale, dictum est jam *n. 4.* Restat hîc tantùm addendum, quid sit *objectum attributionis* & *attributum*; in quo tamen explicando non satis conveniunt auctores. Mihi in re non adeò magni momenti placet modus loquendi communior eorum, qui cum Gormaz *de virt. Theol. disp. 7. n. 295.* dicunt, *objectum attributionis* esse *objectum materiale primarium, quod primariò habitus considerat, & in ordine ad quod considerat alia: objectum attributum* autem esse *objectum materiale, quod habitus considerat in ordine ad objectum attributionis, seu propter istud.*

Addit Gormaz, quòd partes objecti attributionis (si scilicet divisibile est) dicendæ sint *objecta attributa intrinseca:* alia autem, quæ non constituunt objectum attributionis, dicenda sint *objecta attributa extrinseca.* Sic. e. g. in Logica, saltem Aristotelica, cujus finis est syllogismus, iste est objectum attributionis: propositiones eum constituentes sunt objecta attributa intrinseca: alia erunt attributa extrinseca: & respectu fidei Divinæ objectum attributionis erit DEUS, quem primariò, & in ordine, ad quem alia considerat, atque ad DEUM ordi-

ordinat fides, ùt docet Augustinus. *l. 4. de civitate DEI. capite. 20.* ajens de fide: *Cujus primum, & maximum officium est, ut in verum credatur DEUM*: cui consonat Divus Thomas. *2. 2. q. 1. a. 1. in corp. & ad 1.* Alia verò, ùt humanitas Christi, sacramenta &c. erunt objecta attributa. videatur ipse Gormaz. *à n. 294. de virtutibus Theologicis.* His prænotatis, quærendum jam est, quodnam, & quale sit objectum formale fidei Divinæ.

QUÆSTIO I.
De Infallibilitate DEI.

ARTICULUS I.

An Fides Divina debeat habere Objectum formale infallibile.

33. *Fides* in rigore, & proprio usu linguæ Latinæ, significat assensum intellectûs: sic Virgilius *Æneidos. 4.* ait: *Credo equidem, nec vana fides, genus esse Deorum.* Sumitur tamen hæc vox etiam in alijs varijs significationibus, tum à sacris, tum à prophanis scriptoribus, et. 1. quidem pro fidelitate in servandis promissis: sic Apostolus ait *ad Romanos. 3. v. 3. Nunquid incredulitas illorum fidem DEI evacuabit?* 2. pro veracitate: sic *Jeremiæ 7. v. 28. Periit fides, & ablata est de ore eorum.* 3. pro fiducia: sic *Jacobi 1. v. 6. Postulet autem in fide, nihil hæsitans*: & *Matth. 8. v. 26. Quid timidi estis modicæ fidei?* quanquam Suarez *de fide disputatione 1. sectione. 1. numero 5. & 6.* putet, his locis sermonem esse de fide strictè dicta, seu assensu intellectûs, tanquam de fundamento, & radice dictarum virtutum.

34. Sumitur 4. fides pro quovis assensu intellectûs opinativo: sic Aristoteles *2. de anima textu 157.* ait: *Opinionem quidem sequitur fides.* 5. sumitur pro dictamine conscientiæ: & in hoc sensu dicitur *ad Rom. 14. v. 23. Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est.* 6. pro instrumentis, seu scripturis, aliquid authenticè probantibus: & sic Jura sœpius agunt *de fide instrumentorum, seu instrumentis facientibus fidem.* 7. pro dono Spiritûs Sancti, ad fidem per modos extraordinarios probandam, ùt, quando S. Apollonia ex speciali instinctu Spiritûs Sancti in flammas insilijt. 8. tandem sumitur pro assensu intellectûs, quo rei alicui assentimur propter testimonium, seu auctoritatem loquentis. Et hic est propriè actus fidei in genere, atque in hac significatione nos hîc & nunc maximè loquimur:

35. Dividitur autem fides, in hoc ultimo sensu accepta, in *fidem humanam*, & *Divinam.* Prior, seu *fides humana* est, quando alicui rei assentimur ob auctoritatem humanam, vel testimonium hominis. *Fides Divina* est, quando assentimur ob auctoritatem, vel testimonium DEI loquentis. Notandum tamen adhuc, cùm ad actum fidei concurrat suo modo, & objectum, quod creditur, & habitus, à quo actus producitur, hanc vocem *fides* etiam tribui, & objectis fidei, & habitui, à Patribus, & Scripturis. Sic pro objectis sumitur, quando *Apoc. 2. v. 13.* dicitur: *Non negâsti fidem meam;* hoc est, objecta revelata: & à S. Athanasio *in symbolo: Hæc est fides catholica:* scilicet objecta credenda. Pro habitu autem accipitur. *1. Cor. 13. v. 13. Nunc autem manent fides, spes, charitas &c.* hoc est habitus. Pro actu sumitur *ad Hebræos, 11. v. 3.* ubi dicitur: *Fide intelligimus, aptata esse sæcula verbo DEI:* hoc est, per actum fidei. Unde nos etiam sæpe omnibus his vocem hanc attribuemus: quo tamen in sensu loquamur, facilè ex contextu patebit.

36. Dico. 1. Fides Theologica non potest niti ratione humana. ita omnes Catholici. Prob. Fides Theologica est assensus firmissimus, ita ùt mutari nunquam licitè possit, sed potiùs vita relinquenda sit, quàm fides: nec etiam dubium ullum deliberatum possit cum fide stare, ùt ipsa fides Catholica docet: ergo non potest niti objecto formali (seu quod idem est) motivo, nisi firmissimo, & infallibili: ergo non potest niti humana ratione, ùt hæretici docent; hoc enim motivum fallibile est, nec tam firmo assensu dignum. Confir. 1. Multa sunt supra rationem humanam, ùt mysterium SS. Trinitatis &c. ergo ista nunquam deberemus credere. Confir. 2. Ad fidem necessaria est, ùt habet S. Paulus *2. Cor. 10. v. 5.* captivatio intellectûs in obsequium Christi: hoc est: debemus credere aliquid, quod intellectus naturaliter non capit, seu quod est supra rationem humanam: ergo fides non potest niti sola ratione humana.

Hinc S. Augustinus *sermone 1. de Trinitate, qui est 188. de tempore.* ait: *Denique accepto baptismo hoc dicimus: fidelis factus est, sive factus sum: credo, quod nescio, & propterea scio; quia me scio nescire, quod nescio.* iterum *tractatu. 40. in Joan. & illa verba Joan. 8. v. 31. Et cognoscetis veritatem.* ait: *Non quia cognoverunt, crediderunt, sed, ut cognoscerent, crediderunt; credimus enim, ut cognoscamus: non cognoscimus, ut credamus.* Tandem S. Paulus. *1. Cor. 2. v. 4.* expressè nostram conclusionem docet, dum ait: *Sermo meus, & prædicatio mea, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritûs, & virtutis, ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute DEI.* Quare fides niti debet altiore motivo, scilicet testimonio DEI, ùt jam diximus, & adhuc pluribus infrà dicemus: ubi etiam probabimus, testimonium DEI infallibile esse.

37. Priùs tamen contra eos agendum, qui docere videntur, fidem, seu Divinæ fidei actum, nullum omnino objectum formale, seu motivum habere: cui sententiæ videtur favere Scotus *in 3. dist. 23. quæstione unica. articulo 2.* Gabriel autem, & Occam, apud Gor-

Gormaz *de virt. Theol. n. 133.* eam probabilem reputant. Volunt itaque authores hujus sententiæ, fidem ex sola terminorum apprehensione assentiri revelatis objectis: &, si objiciatur ipsis, plura fidei objecta, e. g. mysterium Trinitatis, Incarnationis &c. apparere ex se intellectui neutra, hoc est, nec vera, nec falsa, sicut nobis apparet paritas, vel imparitas numeri stellarum (nec enim scimus, an par, an impar sit) respondent, quòd habitus fidei, qui fidei lumen vocatur, suppleat causalitatem terminorum, & determinet intellectum ad assensum immediatum rei per se obscuræ; nam (ajunt ulteriùs) habitus est inclinatio potentiæ ad assentiendum objecto, vi cujus sæpe assentimur propositionibus ex se non notis: & sæpe, quando ab initio alicui propositioni difficulter assensi sumus, postea ex habitu facilè ei assentimur: at contra hanc sententiam.

38. Dico 2. Actus Divinæ fidei exigit necessariò objectum formale motivum assentiendi objectis revelatis. ita Theologi communissimè. Probatur. 1. Scripturæ Sacræ passim, dum exigunt fidem à nobis, proponunt nobis Divinum testimonium, ob quod credamus: ergo hoc ipsum assignant tanquam motivum, seu objectum formale: ergo necessariò fides hoc motivum respicit, seu exigit. consequentia prima est clara; esse enim motivum fidei est esse id, ob quod, seu propter quod creditur. Secunda etiam consequentia non potest negari; nam illud exigit fides, quod Scripturæ ei semper attribuunt; hoc enim utique censendum est, spectare ad eam essentialiter; aliàs naturam fidei non ritè explicarent: sicut etiam propterea ad charitatem spectat essentialiter, respicere DEUM ùt summum bonum.

Ant. probatur adducendo textus. *Joan. 1. v. 18. Unigenitus filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* & *1. ad Thessal. 2. v. 13.* ait S. Paulus: *Cùm accepissetis à nobis verbum auditûs DEI, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut est verè) verbum DEI.* item *ad Galat. 1. v. 11. Notum enim vobis facio, fratres, Evangelium, quod evangelizatum est à me; quia non est secundùm hominem; neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici: sed per revelationem JESU Christi.* item. *1. Joan. 5. v. 10. Qui credit in filium DEI, habet testimonium DEI in se: qui non credit filio, mendacem facit eum; quia non credit in testimonium, quod testificatus est DEUS de filio suo.* item *ibidem v. 6. Spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas:* & *v. 9. Si testimonium hominum accipimus, testimonium DEI majus est.* Rursus. *2. Petri 1. v. 19. Habemus firmiorem propheticum sermonem &c.* Adde S. Augustinum *l. de spir. & liter. c. 32.* dicentem: *Nulli itaque dubium est, eam fidem ab Apostolo commendari, qua creditur DEO.* Plura vide apud Suarez *de fide disp. 3. sec. 1.*

39. Prob. conclusio 2. Sicut objectum voluntatis est bonum, ita objectum intellectûs est verum: sed voluntas non potest, neque supernaturaliter adjuta per habitum charitatis, amare id, quod nec in se, nec in alio apparet bonum: ergo nec intellectus adjutus supernaturaliter per habitum fidei, potest assentiri illi, quod nec in se, nec in alio apparet verum: ergo non potest absque motivo suadente veritatem credere. Cùm autem motivum in ordine ad credendum, seu ad fidem, non sit qualecunque, sed sit testimonium, (nemo enim potest credere, nisi loquenti: & aliàs fides non distingueretur ab opinione quacunque, vel à scientia, vel etiam à visione beatifica) necessariò fides exigit pro motivo testimonium, & consequenter fides Divina exigit testimonium Divinum, quemadmodum fides humana exigit testimonium humanum. Confirmatur. Fides, utpote virtus Theologica, debet ex dictis *n. 5.* habere objectum formale Divinum: ergo.

40. Prob. 3. concl. ex absurdis, quæ sequuntur ex oppositâ sententia. Si habitus fidei posset supplere defectum motivi, tunc puer baptizatus, adeóque donatus habitu fidei, statim, postquam usum rationis adeptus esset, assentiretur cuivis mysterio nostræ fidei, e. g. Sanctissimæ Trinitatis, vel Incarnationis, posita tantùm ipsa terminorum apprehensione, nulla præmissa instructione, modò auditu quocunque, vel à psittaco dicta, perciperet: quod est contra omnem experientiam. 2. Necessaria non foret pia affectio, imperans assensum fidei, sed, sicut homo apertis oculis, & applicato sufficienter lucido colorato, statim videt, ita etiam assentiretur mysteriis fidei: consequenter actus fidei esset necessarius, & non meritorius: quod est omnino falsum.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

41. OBjic. 1. contra 1. conclus. Qui credit, quod ratio non capit, imprudenter agit: ergo ratio humana debet esse motivum fidei. Resp. dist. ant. si id, quod credit, non aliunde in alio appareat verum. conc. ant. si in alio appareat verum. neg. ant. & cons. Certè, licèt res, in se præcisè spectata, nobis appareat neutra, dummodo in alio, scilicet testimonio fideli, appareat vera, prudentissimè eam credimus; aliàs minùs docti nunquam possent credere, quæ audiunt à doctioribus: ipsi autem non capiunt. Aliud est, quòd ratio naturalis, seu humana, debeat ostendere, quòd illa res in alio sit vera, vel certè, quòd sit credibilis: sive debeat ostendere, quòd DEUS eam rem dixerit: vel certè, quòd sit credibile, atque credendum, DEUM illam dixisse: de quo inferiùs pluribus, quando de credibilitate mysteriorum nostræ fidei, & motivis credibilitatis ejusdem. Hoc autem licèt humana ratio debeat facere, non propterea ipsa est motivum fidei, sed tantùm est applicatio motivi. Sic etiam cognitio debet applicare voluntati bonitatem objecti, ut possit amari: non tamen cognitio est motivum amoris.

42. Ob.

42. Ob. 2. contra 2. conclusionem. Conclusio non debet se reflectere supra præmissas etiam objectivas, seu rationem earum, quæ tamen est ratio, seu motivum conclusionis: ergo nec actus fidei debet se reflectere supra suum motivum: adeóque neque illud respicere, vel etiam ullum habere. Resp. omitt. ant. quod multi in Logica negant. neg. cons. In sententia illa probabili id contingit; quia motivum præmissarum est tantùm motivum extrinsecum conclusionis, sèque habet ùt motivum actûs imperantis, respectu actûs imperati: e.g. si quis ex metu gehennæ imperat sibi perfectam contritionem, gehenna, quæ est motivum actûs imperantis, non est motivum contritionis intrinsecum; aliàs contritio perfecta respiceret intrinsecè tanquam motivum gehennam, & ex hujus metu doleret de peccatis, quod est omnino contrarium essentiæ contritionis, ùt omnes nôrunt. At verò actus fidei formalis, non habet motivum tantùm extrinsecum, sed debet habere intrinsecum; cùm enim, ùt suprà dictum, sit actus virtutis Theologicæ, & hæc necessariò debeat potentiam suam unire DEO, atque intrinsecè respicere aliquod prædicatum Divinum, non tantùm debet habere motivum extrinsecum. Adde, quòd, si motivum aliquod respectu unius actûs sit tantùm extrinsecum, respectu alterius præcedentis debeat esse intrinsecum; unde, quod est motivum extrinsecum respectu conclusionis, debet esse intrinsecum respectu præmissarum; hinc in casu objectionis debuisset præcedere actus intrinsecè attingens testimonium DEI: &, si id factum fuisset, diceremus, eum solum esse actum formalis fidei.

Neque dicas, actum spei (ùt habet Gormaz. *de spe. n. 18*) respicere promissa, vel auxilia Divina, tantùm ùt objectum formale quo, adeóque etiam actum fidei posse testimonium DEI respicere tantùm ùt objectum formale quo; nam inprimis objectum formale quo non est extrinsecum; quia ab intrinseca tendentia actûs essentialiter respicitur, quamvis, in sensu *n. 4.* explicato, non attingatur: sicut etiam motivum odii non est extrinsecum, quamvis nec istud in eo sensu restricto attingatur. Secundò. Actus spei saltem bonitatem Divinam respicit ùt objectum formale quod intrinsecum, secundùm formalitatem desiderii, licèt secundùm formalitatem fiduciæ objectum suum tantùm respiciat ùt quo: cùm igitur actus fidei non habeat similes duas formalitates, sed tantùm unam, debet, objectum suum respicere ùt objectum formale quod. Sed de hoc plura, quando de spe.

43. Dixi superiùs, illum solum fore actum formalis fidei, qui objectum intrinsecè attingat; nam distinguendi sunt *actus formalis fidei*, & actus, quos Gormaz. *de virt. Theol. n. 161.* vocat *actus fidei objectivæ*: pro quibus rite intelligendis sciendum, sæpe contingere, quòd aliquis e. g. hic & nunc, velit dare eleemosynam; quia est ad salutem æternam conducens, quin recordetur, hoc à DEO esse revelatum: iste actus supernaturalis quidem est: at non est actus fidei formalis, sed, ùt vocat Gormaz, est actus fidei objectivæ, hoc est, est actus affirmans objectum materiale fidei: vel, ùt vocat Cardenas *dissert. 16. in propositiones ab Innocentio XI. damnatas, n. 53.* est *actus fidei virtualis*, quatenus scilicet in isto virtualiter perseverat actus fidei formalis priùs elicitus. Sicut enim sæpe contingit, quòd, qui in Mathesi didicit aliquod problema, ejus posteà recordetur, quin recordetur demonstrationis: ita sæpe accidit, ut, qui in schola fidei doctus est aliquam veritatem, ejus posteà recordetur, quin recordetur motivi illius, seu testimonii DEI. Et hic actus fidei virtualis, vel objectivæ, plurimum conducit ad praxin; nam Cardenas *cit. dissert. 16. n. 58.* & Lugo *de fide disp. 12. sec. 2.* ex SS. Patribus, & ratione, egregiè probant, quòd nullum opus meritorium vitæ æternæ possit elici, nisi ex dictamine fidei supernaturalis: si autem semper necessarius foret actus fidei formalis, certè plurima opera spoliarentur suo merito; cùm sæpissimè homines non cogitent de testimonio DEI; hinc dicendum est, sufficere actum fidei virtualis, vel objectivæ. Hic autem actus non est actus Theologicus, aut actus habitûs fidei Theologicè operantis: sed est actus inferior, ùt ad mentem Suarezii rectè ait Gormaz *de virt. Theol. n. 122.* quia iste actus non unit potentiam DEO, nec attingit objectum formale quod Divinum.

44. Si quæras, à quo principio igitur producatur hic actus virtualis fidei: Resp. Gormaz *de virt. Theol. n. 163.* eum procedere quidem ab habitu fidei, sed non ab eo ùt operante Theologicè, neque operante se solo, sed concurrentibus etiam speciebus relictis à priori actu, vel prioribus actibus fidei formalis; ùt enim actus naturales sæpiùs eliciti relinquunt species sui, & objectorum, ita etiam actus supernaturales relinquunt tales species; non enim habent minorem virtutem in ordine ad relinquendas species, quàm actus naturales habeant. Ait ulteriùs Gormaz, has species non esse puras determinationes, seu conditiones, ad hoc, ut habitus agat, sed etiam esse partiales concausas, & concurrere ex parte objecti, sicut aliæ species solent concurrere, juxta proverbium: *Ex objecto, & potentia oritur notitia.* Unde tandem actus fidei virtualis, vel objectivæ, reducitur ad habitum infusum, seu Theologicum fidei tanquam ad suam causam, sed non ad eum ùt Theologicè operantur; quia tunc tantùm dicitur Theologicè operari, quando producit actum verè Theologicum, hoc est, intrinsecè attingentem objectum formale quod Divinum, quo DEO uniatur potentia intellectiva.

45. Petes fortè, an istæ species relictæ, sint aliquis habitus acquisitus. Resp. experientiam monstrare, quòd etiam detur aliqua facilitas in ordine ad eliciendos actus supernaturales in eo, qui eos frequenter elicuit: certè, qui sæpiùs elicuit actum fidei circa aliquod mysterium, faciliùs elicit denuo talem

lem actum, quàm alius: pariter, qui sæpiùs elicuit actum contritionis, faciliùs eum elicit, quàm alius. Sed quæritur jam ulteriùs, an ea facilitas sit habitus acquisitus dicendus, an non. Dixi in Philosophia, habitus acquisitos intellectuales non distingui à speciebus ritè coordinatis, & facilè excitabilibus; unde sanè sequitur, hanc facilitatem, seu has species esse dicendas habitum aliquem acquisitum.

Et sanè habitum talem acquisitum admittit Arriaga *de anima. disp. 9. sec. 1. n. 18.* Scotus, Durandus, Nominales, Gormaz, *de virtutibus Theologicis. n. 65.* Oviedo *in 1. 2. tractatu. 3. controversia 2. puncto 4. n. 40.* Quæstio tantùm adhuc inter ipsos est, an hic habitus sit supernaturalis, an naturalis tantùm. Supernaturalem eum esse, admittunt Arriaga, & Gormaz *loc. cit.* Nominales, Durandus, & alii. Et sanè, si actus naturales producunt habitum proportionatum sibi naturalem, cur non actus supernaturales producant supernaturalem? quæ enim assignabitur differentia? certè aliàs semper habitus acquisitus inclinat ad actus similes iis, à quibus est generatus.

46. Difficultas tantùm est, quòd habitus iste acquisitus deberet manere in peccatoribus, in quibus manet facilitas aliqua etiam ad bonum, saltem in pluribus, qui priùs diu bene vixerunt, & in aliquod mortale prima vice inciderunt: econtrà non videtur manere in peccatore ullus habitus supernaturalis, nisi fidei, & spei. Sed inprimis respondent aliqui, non manere in peccatore facilitatem supernaturalem, sed tantùm aliquam naturalem; nam, ùt habet Arriaga *disp. 9. de anima. n. 22.* quandocúnque homo elicit actum supernaturalem, simul elicit actum naturalem circa idem objectum; unde ex his actibus naturalibus potest oriri habitus naturalis, qui dein influat in actus naturales, & fortè etiam in supernaturales cum conprincipiis supernis; neque enim omnia principia actûs supernaturalis debent esse supernaturalia; aliàs anima non posset in eum influere. Et videtur hæc responsio firmari ex eo, quòd aliàs, quando tolleretur potentia, hoc est, habitus infusus, qui dat simpliciter posse, videatur etiam tolli debere facilitas ei superaddita, & ei quasi innixa, quæ est habitus acquisitus.

47. Resp. alii cum eodem Arriaga *disp. modò citata n. 12.* manere posse habitum acquisitum supernaturalem, etiam in peccatore; cùm Tridentinum Concilium, & Patres, ac Theologi, tantùm negent, manere in peccatore habitus per se infusos, de quibus solis erat ipsis sermo; de acquisitis enim non cogitaverunt, saltem nihil determinârunt. Non tamen poterit talis habitus acquisitus producere actum supernaturalem sine habitu infuso (sicut citharœdus habens species optimas, & habitum perfectum, non potest pulsare citharam absque manibus) nisi DEUS suppleat per omnipotentiam extrinsecè applicatam defectum habitûs. Manere autem posse habitus hos acquisitos sine gratia ajunt; eò quòd non sint proprietates gratiæ, nec producantur nec exigantur ab ipsa; cùm possit gratia dari sine ipsis, ùt patet in homine priùs malo recens conversò, & necdum inclinato ad actus virtutum: subjectum autem eorum sit ipsa anima. videatur ipse Arriaga, & Gormaz, ac Oviedo *loc. cit.* Ex his opinionibus, quamcunque teneas, neutra obest nostræ assertioni de necessitate objecti formalis intrinseci ad actum fidei formalis.

48. Ob. 3. Licet aliqua propositio nobis ab initio sit ex terminis tantùm imperfectè nota, & adhuc obscura, ita, ut ei difficulter assentiamur, tamen, quando sæpiùs ei assensi sumus, & habitum assentiendi contraximus, illa propositio fit nobis ita clara, ut facilè ei assentiamur: ergo habitus potest supplere causalitatem terminorum: ergo etiam habitus fidei. Resp. conc. ant. & omitt. 1. conseq. at neg. 2. cons. Etsi fortè id possit aliquis habitus acquisitus, non id potest habitus infusus fidei. Ratio est; quia inprimis habitus infusus non facilitat, consequenter non inclinat, adeóque neque ejus inclinatio, quæ nulla datur, potest supplere causalitatem terminorum. Secundò habitus non inclinat, nisi ad actus sibi proprios: atqui actus proprii fidei non sunt illi, qui non nituntur testimonio DEI: ergo ad hos non potest habitus fidei inclinare:

Quin imò etiam actus fidei virtualis, vel objectivæ, debent saltem extrinsecè niti testimonio DEI, & necessariò præsupponere actus formales fidei formalis: (aliàs enim quomodo in iis virtualiter perseverarent actus fidei formalis?) consequenter saltem aliqui actus fidei necessariò nituntur testimonio DEI intrinsecè attacto: ergo habitus fidei nunquam potest supplere causalitatem terminorum; non enim in actibus fidei formalis, ùt patet: non in actibus fidei virtualis, vel objectivæ; quia, si in ordine ad istos suppleretur causalitas terminorum, suppleretur ea potiùs per species relictas ab actibus fidei formalis, quàm per habitum infusum. Tandem, licèt habitus possit facere, ut propositioni, quæ ex se neutra est, assentiamur ob rationem non ampliùs intrinsecè attactam, tamen non potest facere, ut assentiamur alicui propositioni, quæ ex se neutra est, abstrahendo ab omni ratione; nunquam enim ullus habitus potest facere, ut dicam potiùs, stellas esse numero pares, quàm impares; quia nullam hujus rei rationem, nec intrinsecam, nec extrinsecam habeo.

49. Dices. Habitus determinat ad credendum ipsum testimonium DEI absque ulla ratione: ergo etiam potest determinare ad credenda alia objecta absque ratione. prob. ant. vel credimus testimonium DEI propter se, vel propter aliud: si primum: cùm testimonium in se sit neutrum, (nec enim est ex terminis notum, DEUM locutum fuisse) debet habitus determinare, & habetur intentum: si secundum: inprimis sæpissimè non datur testimonium DEI reflexum: dein redit quæstio de hoc eodem testimonio reflexo in infinitum:

finitum: ergo. Resp. disting. ant. Habitus determinat ad credendum testimonium absque ulla ratione identificata cum testimonio. neg. ant. absque ratione distincta. conc. ant. & sub eadem distinctione conc. vel neg. conseq. ad prob. conc. ma. neg. primam partem mi. vel potiùs ejus suppositum; testimonium enim non est neutrum, quando est sufficienter applicatum, seu quando est redditum evidenter credibile, & credendum; neutrum enim dicitur illud objectum, de quo nec habeo ullam rationem credendi, vel negandi, nec intrinsecam, nec extrinsecam, neque talem, vi cujus reddatur illa res credibilis.

Jam verò dari testimonium DEI, sive DEUM esse locutum, redditur evidenter credibile, & credendum, ex signis credibilitatis nostræ fidei, de quibus pluribus agemus inferiùs. Nec dicas, ex his sequi, quòd assensus, præstitus de ipsa existentia Divini testimonii, sit assensus tanquam primi principii; nam negatur illatum; assensus enim, præstitus rei tanquam primo principio, est ille, quando res ex ipsa apprehensione terminorum statim rapit intellectum ad assensum, quin priùs debeat fieri aliunde evidenter credibilis, & credenda. Certè, ut huic principio: *Totum est majus sua parte:* assentiamur, non indigemus prævia applicatione, vel credibilitate.

50. Ob. 4. Non est laudabile credere DEO ob rationem, seu motivum, aut objectum formale: sed fides nostra est laudabilis: ergo per eam non credimus ob rationem &c. Confirm. Si crederemus DEO ob ejus dictum infallibile, non præferremus DEUM homini, qui esset infallibilis in loquendo: hoc est absurdum: ergo. Resp. dist. ma. non est laudabile credere DEO ob rationem distinctam ab ejus testimonio, & auctoritate. om. ma. ob rationem identificatam cum ejus testimonio. neg. ma. & concessa. mi. neg. conseq. Utique laudabile est credere DEO ob ejus testimonium, quando nobis revelat plura obscura, & supra captum nostrum, ad quæ credenda opus est magna intellectûs nostri captivitate, & subjectione.

Ad confirm. Resp. neg. ma. nam 1. etsi homo esset ratione extrinsecæ assistentiæ DEI infallibilis, non esset infallibilis intrinsecè; unde, dum illam ipsam intrinsecam infallibilitatem de DEO credimus, ipsum homini illi præferimus. 2. etsi homo esset infallibilis, ejus infallibilitas esset ordinis longè inferioris; unde etiam testimonium DEI plùs æstimamus, ita ut, si per impossibile talis homo contraria loqueretur DEO, illius testimonio fidem negaremus: & in hoc sensu ait Apostolus *ad Gal. 1. v. 8. Sed licet nos, aut Angelus de cœlo evangelizet vobis, præterquam, quod evangelizavimus vobis, anathema sit*: hoc est, si etiam Angelus de cœlo, qui, utpote beatus, falli non potest, aliud diceret, quàm, quòd S. Paulus ex revelatione DEI docuerat, non foret ei credendum.

51. Ob. 5. Saltem fides non debet habere objectum ex parte intellectûs, sed sufficit, si aliquod habeat ex parte voluntatis: ergo. prob. ant. non credimus DEO, quia verax est, sed quia supremus dominus est, & quia præcipit, ut credamus: atqui præceptum est motivum, seu objectum formale afficiens voluntatem, non intellectum: ergo. ita Guilielmus Parisiensis *libro de fide, & legibus non longè ab initio.* Confirm. Potest DEUS homini, nihil cogitanti de veracitate DEI, præcipere, ut sibi credat: talis esset actus fidei absque motivo afficiente intellectum: ergo.

Resp. neg. ant. ad prob. neg. ma. Volumus quidem credere; quia DEUS præcipit: sed credimus; quia verum dicit. Volo dicere: actus voluntatis, seu pia affectio, qua nobis liberè imperamus actum fidei, & à qua actus fidei denominatur liber, atque fit meritorius (de quo infrà) habet pro motivo præceptum: sed non ipse actus fidei habet præceptum pro motivo intrinseco. Sic, licèt contritio, vel attritio, præcepta sit peccatori saltem semel in anno, adeóque actus imperans contritionem habeat pro motivo præceptum, non tamen actus contritionis habet pro motivo præceptum; aliàs tandem omnes ferme actus haberent pro objecto motivo præceptum DEI, adeóque omnes essent actus virtutis moralis obedientiæ.

Ad confir. neg. ant. Sicut DEUS non potest præcipere homini, ut aliquid amet, quod non apparet bonum, ita neque potest ei præcipere, ut credat, quod non apparet verum; quia non potest facere, ut potentia feratur extra suum objectum. Hoc tamen est verum, quòd, sicut eo ipso, quòd DEUS præcipiat aliquid amandum, ostendit id esse bonum, si non intrinsecè in se, saltem extrinsecè ratione alterius, ad quod ordinatur: ita eo ipso, quòd aliquid præcipiat credendum, ostendat, id esse verum, si non ex apprehensione terminorum, saltem ob extrinsecam attestationem DEI, quæ implicitè saltem continetur in præcepto credendi.

ARTICULUS III.

An DEUS possit fallere, vel falli.

52. Dico 1. DEUS non potest falli. ita contra Averroem, qui DEO negavit aliquarum rerum scientiam, defacto omnes Catholici, imò omnes, qui DEUM verè agnoscunt. Prob. facilè. DEUS est ens perfectissimum: ergo debet habere omnem perfectionem, nec potest habere aliquam imperfectionem: atqui omniscientia est manifestè perfectio, & ignorantia, vel error, est imperfectio: ergo DEUS debet manifestè habere omniscientiam, & non potest habere ullam ignorantiam: atqui, si falli posset, manifestè careret omniscientiâ, haberétque ignorantiam alicujus veritatis: quin, quod pejus foret, haberet positivum errorem circa aliquam rem, circa quam falleretur; nam aliter conciperet rem, quàm in se esset, & ignoraret, quomodo verè

se haberet: ergo. Omnia membra hujus discursûs sunt evidentia. Possent addi textus innumeri Sacræ Scripturæ, DEO omniscientiam attribuentes: sed non est necesse.

53. Dico 2. contra Priscillianistas. DEUS etiam non potest fallere, neque de potentia absoluta. ita rursus omnes Catholici, saltem de potentia ordinaria: quanquam de potentia extraordinaria aliqui, sed vix unus, & alter, olim admiserint, DEUM fallere posse, ùt Holkot. *in 2. q. 2. a. 8.* item apud Cardinalem de Lugo. *de fide disp. 4. sec. 2. n. 15. & 16.* Petrus de Alliaco, & Gabriel, quorum tamen sententia modò sustineri non potest. Prob. 1. Fallere alterum scienter, est mentiri: sed DEUS semper falleret scienter; cùm omniscius sit, & falli non possit: ergo mentiretur: atqui DEUS mentiri non potest: ergo.

Minor subsumpta inprimis est lumine naturæ nota; est enim evidenter indecens, & imperfectum mendacium, imò, ùt omnes dicunt, est intrinsecè malum; quia ipsum lumen naturæ dictat, etiam barbaris non omnino honesti oblitis, mendacium esse naturæ rationali difforme, & esse contra finem, ac institutionem verborum ad humanum commercium ordinatorum; istud enim per mendacium, si hoc foret licitum, everteretur; quia tolleretur fidelitas, atque fiducia mutua: ergo mendacium non potest cadere in perfectissimum DEUM.

54. Prob. eadem minor ex Scripturis, & Patribus. *Ad Hebr. 6. v. 18.* dicitur de DEO: *Interposuit jusjurandum, ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri DEUM, fortissimum solatium habeamus.* Duæ autem res illæ sunt promissio, seu assertio DEI, & juramentum: ergo per has habemus fortissimum solatium: sed, si DEUS fallere posset, non haberemus fortissimum solatium, sed possemus dubitare, & timere: ergo. prob. mi. Non haberemus fortissimum solatium ratione assertionis, si DEUS per hanc fallere posset, ùt patet: neque haberemus illud ratione juramenti; nam juramentum DEI non reddit promissionem ejus certiorem: ergo. prob. 2. pars ant. DEUS non habet superiorem, per quem juret: ergo debet jurare tantùm per semetipsum: & sic *Gen. 22. v. 16.* dicit DEUS: *Per memetipsum juravi:* ergo juramentum ejus non addit auctoritatem majorem ipsius dicto: ergo, si DEUS posset mentiri per simplicem assertionem, posset etiam mentiri per juramentum: ergo per neutrum haberemus firmissimum solatium, contra Apostolum: ergo, ut hoc habeamus, debet dici, quòd, sicut impossibile est, DEUM testantem aliquid juramento, mentiri, ita etiam impossibile sit, eum mentiri dicentem aliquid sine juramento. Utitur autem DEUS frequenter in Scripturis formulâ juratoriâ, ut nostræ infirmitati, quæ majorem certitudinem in assertione jurata, quàm in alia, concipit, se accommodet.

Iterum *Numeror. 23. v. 19.* dicitur: *Non est DEUS quasi homo, ut mentiatur, nec ut filius hominis, ut mutetur:* ergo DEUS etiam de absoluta potentia non potest mentiri. prob. conf. fuêre aliqui Sancti, qui nunquam mentiti sunt, e. g. B. Virgo, S. Joannes Baptista: ergo, ut DEUS non sit sicut isti, seu præcellat omnes homines in veracitate, debet neque de potentia absoluta posse mentiri. Et in hoc quoque sensu intelligendum etiam est illud *ad Rom. 3. v. 4. Est autem DEUS verax, omnis autem homo mendax.*

55. Accedunt SS. Patres. S. Dionysius *de Divinis nominibus c. 8.* juxta versionem Ambrosii Florentini (à qua non quoad sensum, sed tantùm quoad verba, paulùm dissentit Perionius) ait: *Porro veritas DEUS est, & à veritate cadere, à DEO est cadere: si igitur veritas DEUS est, veritatisque negatio est à DEO prolapsio, à DEO cadere DEUS non potest.* S. Ambrosius *in c. 23. Numer. v. 19. Non est DEUS quasi homo, ut mentiatur*; ait: *Nunquidnam mentitur DEUS? sed non mentitur; quia impossibile est mentiri DEUM .... Impossibile istud non infirmitatis est, sed virtutis, & majestatis.* S. Augustinus. *l. 22. de civ. DEI. c. 25.* ait: *Si volunt invenire, quod omnipotens non potest, habent prorsus: ego dicam: mentiri non potest.* Similia habent SS. Athanasius, Cyrillus, Anselmus, & alii. vide Lugo *de fide disp. 4. sect. 2.* Gormaz. *de virt. Theol. disp. 17. n. 810.*

56. Collige 1. DEUM non tantùm mentiri non posse, aliquid nudè asserendo, sed nec promittendo. Ratio est clara; quia in omni promissione includitur assertio; nam, qui dicit: *dabo:* vel: *donabo*: asserit certè, se habere animum dandi: si ergo DEUS nequit falsum asserendo decipere, neque poterit decipere promittendo. Collige 2. DEUM neque posse mentiri per alium; nam indecentia mendacii refunderetur in DEUM tanquam ejus auctorem, & causam. Dein quando Scripturæ dicunt, DEUM mentiri non posse, intelligunt, eum id non posse, per locutionem, qua hucusque ordinariè hominibus locutus est: atqui locutus est per Angelos, Prophetas, Apostolos, & alias personas ab ipso distinctas: ergo.

Collige. 3. probabiliùs DEUM non posse, se solo infundere homini errorem, vel habitum erroneum. ita Gormaz. *disp. 19. de virt. Theol. n. 897.* Oviedo *de fide controv. 3. punct. 2. n. 8.* & alii ab eo citati. Prob. Si DEUS se solo infunderet errorem, etiam tantùm speculativum, intellectui humano, tunc infunderet eum cum certa scientia de ipso; quia non posset habere ignorantiam: sed sic scienter deciperet, & virtualiter mentiretur, quod DEUS non potest, ùt jam probatum: ergo. prob. mi. si creatura studiosè facit, ut alius putet, Petrum currere, quando non currit, & studiosè ex intentione procurat, ut erret, virtualiter certè mentitur, & decipit scienter alterum: ergo etiam DEUS, procurando, vel causando talem errorem, virtualiter mentiretur &c.

Confirm. Si DEUS posset infundere talem errorem, posset etiam formare voces in aëre, quæ sonarent, vel significarent, Petrum currere, quando non currit, saltem quando

non

non sciret audiens, has voces expresè ad se à DEO dirigi: sed hoc, etsi Lugo *de fide disp. 4. sec. 3.* non videatur rejicere, aut certè juxta principia ibi jacta non rejicere posse, videtur non posse admitti: ergo. ma. prob. ex eo, quòd inter posse hoc, & posse illud, non possit ostendi ulla disparitas. mi. videtur inprimis sensui communi conformis; cùm tales voces falsum significantes, nullus unquam audeat DEO tribuere, sed omnes tribuant eas diabolo, vel simili causæ: ergo

57. Collige 4. DEUM loquentem non posse uti restrictione purè mentali. *Restrictiones purè mentales* fiunt, quando verbis, exteriùs dictis, aliquid à loquente additur, in mente subintellectum, quod nullo signo externo, vel significatione externa verborum, per consuetudinem, vel aliam causam, acceptata, potest colligi. e. g. Petrus rogatus, an occiderit Paulum, quem domi gladio heri occidit, respondet: *Non occidi:* subintelligendo *sclopeto*, vel *in templo*, vel *hodie*. Hæ restrictiones sunt reverà mendacia, quæ DEO repugnant; nam, ùt ait Cardenas *in propos. ab Innoc. XI. damnat. dissert. 19. n. 31.* loquela humana (& par est ratio de Divina) neque totaliter, neque partialiter constituitur ex conceptibus mentalibus, sed ex vocibus, & sæpe ex circumstantiis externis, ratione quarum sæpè variatur significatio vocum: ergo, ut propositio sit vera, non debet attendi conceptus mentalis interiùs in mente additus, sed sola verba, & signa, vel circumstantiæ externæ: ergo, si quis occidit Paulum, & exteriùs simpliciter dicit: *Non occidi:* licèt mente subintelligat *veneno*, vel *hodie &c.* est mendax; nam, si conceptus mentis non attendatur, propositio clarè est mendax, ùt patet: ergo. Hinc Innocentius XI. damnavit has propositiones. *26. Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causâ, sive quocunque alio fine, juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, reverà non mentitur, nec est periurus.* & 27. *Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa:* & his similis est propositio 28. similiter etiam damnata.

58. Collige 5. DEUM posse loqui per æquivocationem, vel amphibologiam, quæ ex aliquo signo externo, vel circumstantiis extrinsecis, aut modo loquendi, licèt non ita obvio, potest intelligi; similes enim locutiones, si fiant, quando adest justa causa celandi veritatem, excusantur adhuc, etiam post decretum Innocentii XI. ab omnibus ferme auctoribus à mendacio. Et certè, quando verba sunt æquivoca, potest loquens, ex justa causa ea accipere in uno, & permittere, ut audiens ea intelligat in altero sensu, intendendo celare veritatem, & tantùm permittendo alterius deceptionem. Similiter cùm signa externa, pronuntiatio, aut modus loquendi, aliæque circumstantiæ exteriùs sensibiles, sint constitutiva locutionis externæ (aliàs enim nunquam à mendacio excusari poterunt dicta ironica, vel hyperbolica) qui ea non attendit, sibi imputet, quòd non ritè rem intelligat. Confirm. Multa sunt dicta in Sacris Scripturis, quæ, ùt patebit ex objectionibus, à mendacio excusari non possunt, nisi recurrendo ad hanc nostram doctrinam: atqui dici minimè potest, ibi dicta esse mendacia; cùm aliqua sint ipsius Christi Domini, vel Sanctorum Angelorum: ergo. Quodsi jam in locutionibus æquivocis, vel amphibologicis, mendacia non reperiantur, neque deceptio positivè intenta, non est, cur DEUS ita loqui non possit: & certè videtur in Scripturis aliquando ita locutus.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

59. OB. 1. contra 2. conclusionem (nam quæ contra primam objici fors possent, tangunt tractatum de DEO, ubi de infinita ejus perfectione, vel tractatum de actibus humanis, ubi de libertate creata) Mendacium non est intrinsecè malum: ergo in quibusdam circumstantjis potest DEUS de potentia absoluta mentiri: ant. prob. quidquid est malum, est tale; quia est contra legem DEI; hæc enim, ùt etiam diximus *tract. de actibus humanis, n. 176.* est prima universalis regula moralitatis: sed mendacium, quod faceret DEUS, non esset contra legem DEI; ergo: prob. mi. lex DEI non datur sine voluntate DEI obligante: atqui non daretur tunc voluntas DEI obligans ad non mentiendum, sed potiùs daretur in DEO voluntas mentiendi: ergo.

Resp. neg. ant. Certè S. Augustinus. *l. de mendacio, præsertim c. 6.* sensit, mendacium esse intrinsecè malum; ait enim, mendacium esse aliquid pejus iniquitate, quam DEUS oderit; cùm mendacium perdat, juxta illud *psal. 5. v. 7. Odisti omnes, qui operantur iniquitatem: perdes omnes, qui loquuntur mendacium*: & comparat mendacium cum furto, & adulterio, docétque, quòd, sicut ista non licent, sic nec licitum sit illud. ad prob. conc. ma. neg. mi. ad hujus prob. iterum neg. mi. nam DEUS necessariò sibi ipsi imponit legem non faciendi intrinsecè mala: saltem necessitate metaphysica vult non mentiri, quæ voluntas, si non est propriè lex, est æquivalenter talis, & æquè absolutè impossibile DEO reddit mendacium. Hinc si DEUS, ùt ponunt adversarii, vellet mentiri, vellet, & nollet idem: vellet mentiri, ùt ponitur: nollet; quia necessariò non vult intrinsecè mala, & necessariò etiam odit omne destructivum suæ supremæ auctoritatis, & infallibilitatis: quale esset mendacium.

60. Ob.

60. Ob. 2. DEUS potuit reddere licitum homicidium, imò illud præcipere, dum Abrahamo præcepit immolare Isaacum: ergo etiam poterit reddere licitum mendacium. Confirm. DEUS etiam potuit reddere licitum furtum Israëlitis, qui *Exod. 12.* Ægyptiis furati sunt vasa aurea, & argentea: item *Oseæ 1.* huic Prophetæ reddidit licitam fornicationem: ergo etiam poterit reddere licitum mendacium; neque enim est ratio, cur potuerit dispensare in aliis præceptis, & non in isto. Resp. neg. cons. Homicidium, si tantùm accipiatur pro cæde hominis innocentis, non est strictè loquendo intrinsecè malum (quia DEUS, supremus vitæ, & mortis dominus, potest id pro libitu velle, & imperare, etiam quando manet cædes innocentis) modò fiat cum legitima potestate, sine qua etiam eodem modo mala est cædes nocentis, quæ tamen non dicitur intrinsecè mala. At, quod strictè est intrinsecè malum, DEUS nunquam potest velle, quamdiu manet tale, ùt patebit ex mox dicendis.

61. Ad confirm. neg. ant. DEUS, nec furtum, nec fornicationem licitam fecit: sed fecit, ut eæ actiones, nec essent furtum, nec fornicatio; DEUS enim, utpote absolutissimus Dominus vitæ, corporum, & rerum omnium, potest transferre jus ab uno domino creato in alium: & sic jus Ægyptiorum in vasa aurea transtulit in Hebræos: Oseæ autem dedit potestatem, imò imperium imposuit, ducendi illam mulierem uxorem: & sic nec datum tunc fuit furtum, nec fornicatio. Quamvis autem illi filii Oseæ vocentur filii fornicationum, per hoc tantùm significatur, eorum matrem priùs fuisse meretricem.

Idem dicendum de polygamia antiquorum Patriarcharum, quibus dedit DEUS potestatem ducendi plures uxores, vel, ut multiplicaretur populus, aut semen Abrahæ: vel ut indicarentur certa mysteria in Ecclesia DEI futura, e. g. populi gentium, & synagogæ conjunctio, ac fœcunditas. An autem hæc fuerit dispensatio propriè dicta, an tantùm impropriè dicta, seu, an tantùm fuerit mutatio conditionis, e. g. quòd DEUS jus, quod haberet per se una uxor totaliter in corpus mariti, diviserit in plures uxores, videri potest apud Platelium. *de matrim. capite. 7. §. 4. n. 1068.* Mihi probabilius videtur, non fuisse veram dispensationem, sed tantùm mutationem conditionis, qua posita extractæ sunt illæ actiones ex ratione furti, fornicationis &c.

62. Quidquid tamen sit, parùm refert ad rem nostram; DEUS nec directè, nec indirectè, nec propriè, nec impropriè, dispensare potest in præcepto non mentiendi; quia mendacium est semper contrarium fini verborum, & honestati debitæ naturæ rationali, ùt agnoscunt etiam gentiles: nec est excogitabilis casus, in quo possit hæc contrarietas à mendacio separari. Sed neque licet assignare pro libitu circumstantias, quibus mutatis possit DEUS indirectè in præcepto naturali dispensare; si enim istæ non aliunde sunt notæ, debent innotescere, aut ex Divina revelatione, aut ex legitima authoritate, non ex privato tantùm sensu: atqui ex authoritate Ecclesiæ constat oppositum, scilicet non posse dari circumstantias, in quibus mendacium sit licitum: ergo.

Videri meretur hac de re Lugo *de fide, disp. 4. sect. 4. n. 58. & seq.* ubi insuper rectè probat, etsi daretur, (quod tamen est falsum) etsi daretur, inquam, quòd posset DEUS in aliquo extraordinario casu dispensare cum homine, ut in extrema necessitate mentiretur, non tamen propterea posse ipsummet DEUM mentiri; quia ipse facilè potest aliis mediis malo cuique occurrere: neque potest DEUS omnia, quæ homo per ejus licentiam, vel aliàs potest; nam potest homo se humiliare, non autem DEUS. Sed neque verum est, quòd DEUS omnia possit se solo, quæ potest cum creatura; neque enim se solo potest producere peccatum, nec se solo potest producere odium DEI. Ratio autem discriminis est; quia aliqui effectus mali tribuerentur DEO ùt causæ, si se solo eos produceret: non verò tribuuntur eidem, si eos producat cum creatura, & ùt ab hac determinatus, adeóque ùt causâ per accidens: imò DEUS neque potest se solo producere actiones vitales creatas, quæ probabilius essentialiter connectuntur cum principio creato.

63. Ob. 3. Decipere alterum non est intrinsecè malum: ergo nec mentiri. ant. prob. *2. Cor. 12. v. 16.* gloriatur S. Paulus, & ait: *Cùm essem astutus, dolo vos cepi.* 2. sæpè dicuntur aliqui inducti ad bonum dolo pio, & fraude innocenti: imò etiam jura distinguunt dolum bonum, & malum. Resp. dist. ant. decipere alterum tantùm indirectè, materialiter, & occasionaliter, non est intrinsecè malum. conc. ant. decipere directè, & formaliter. neg. ant. & cons. Occasionaliter decipere est ponere signum verum, vel ambiguum, cujus occasione alter ex inadvertentia, ignorantia, vel alia causa, in errorem inducitur, quod ex justa causa licet: & sic fit e. g. per æquivocationem, vel amphibologiam, ex justa causa adhibitam, non intendendo deceptionem, sed tantùm veritatis occultationem, quando ad hanc loquens jus habet: formaliter autem decipere est ponere signum determinatum ad falsum, sive dein signum sit vocale, sive reale (quo casu foret mendacium reale pariter illicitum) ad alterum fallendum. ad prob. illud Apostoli dictum potiùs est vox sibi objicientis, quàm asserentis, ùt patet legenti; cùm Apostolus videatur ibi velle, id, tanquam objectionem sibi factam, solvere. Si tamen id S. Paulus concedat, sermo ipsi est de dolo pio, seu tantùm occasionali, ac licito, ùt habet S. Thomas. *2. 2. q. 55. a. 4. ad 1.* Eadem responsio sequentibus congruit.

64. Ob. 4. DEUS sæpè in Scripturis Sacris decepit homines in pœnam peccati: ergo. ant. prob. ad *Rom. 1. v. 28.* dicitur: *Tradidit illos DEUS in reprobum sensum.* & *3. Reg. 22. v. 20.* ait DEUS: *Quis decipiet Achab regem Israël?* & tunc spiritus quidam

dam dixit *v. 22. Ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus: & dixit Dominus: Decipies, & prævalebis: Egredere, & fac ita:* ergo DEUS Achabum decepit: & par est ratio de aliis. Resp. neg. ant. ad prob. neg. cons. Verba illa, & similia, juxta unanimem Theologorum consensum, explicantur tantùm de permissione, sive, quòd DEUS tantùm permiserit homines abire in reprobum sensum, & spiritum illum Achabo imponere. Sic quoque induratio Pharaonis, & alia, hinc inde in Scripturis similia, exponuntur tantùm de permissione, vel subtractione gratiæ majoris; nec enim DEUS potest esse auctor mali moralis. Similiter de permissione, vel subtractione gratiæ explicandum est illud *Isaiæ. 6. v. 10. Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude, ne fortè videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat.*

65. Quodsi DEUS in Scripturis aliquando aliquid dixit futurum, quod postea factum non est, e. g. *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur. Jonæ. 3. v. 4.* propositiones illæ fuêre conditionales, & conditio non fuit impleta; intelligebatur enim: *nisi pœnitentiam egerint.* Et quamvis locutio DEI non tollat ipsi libertatem, tamen non potest de-in aliter facere consequenter, licèt possit antecedenter. Neque hinc sequitur, DEUM non esse omnipotentem, si non possit aliter facere, vel non mentiri; quia, cùm mentiri imperfectum sit, in DEO Chimera est, quam omnipotens facere non potest: & hinc S. Augustinus. *l. 1. de symbolo. c. 1.* ait de DEO: *Si mori posset, non esset omnipotens: si mentiri, si falli, si fallere, si iniquè agere, non esset omnipotens; quia si hoc in eo esset, non fuisset dignus, qui esset omnipotens.* Videatur Lugo *de fide dis. 4. sect. 2.*

66. Ob. 5. contra 3. illationem. Error physicus intellectûs est tantùm malum physicum, & non morale; nam innocenter falli hominem, non est malum morale: sed DEUS potest causare se solo omne malum physicum: ergo etiam potest causare errorem. Confirm. 1. Error intellectûs se habet aliquo modo ùt monstrum naturæ: sed hoc DEUS potest producere se solo: ergo. Confirm. 2. DEUS potest esse causa falsi judicii: ergo. prob. ant. Si DEUS determinet Petrum ad aliquid affirmandum, e. g. hanc propositionem: *Paulus currit:* & hæc propositio duret per duo instantia, atque in secundo Paulus non currat, & sic transeat hæc propositio de vera in falsam, eam tamen in secundo instanti DEUS conservet: in hoc casu, qui est possibilis, DEUS erit causa falsi judicii, seu erroris: ergo.

67. Resp. dist. ma. Error physicus intellectûs est tantùm malum physicum respectu recipientis. om. ma. respectu scienter eum causantis. neg. ma. & dist. mi. DEUS potest causare omne malum physicum, si sit tantùm malum physicum, tam respectu causantis, quàm recipientis. conc. mi. si sit malum physicum tantùm respectu recipientis, non autem respectu causantis. neg. mi. & cons.

Certè, licèt errare tantùm sit physicè imperfectum, seu malum, in eo, qui recipit inculpabiliter errorem, non est tantùm physicè, sed moraliter imperfectum causare scienter errorem. Patet in eo, qui alteri aliquid falsi dicit, quod alter inculpabiliter credit.

Sic etiam est tantùm malum physicum doloribus affici, etiam æternis: non potest tamen (ùt longè communior docet) DEUS innocentem doloribus inferni affligere, etiam præservando eum supernaturaliter à peccatis, in eo statu aliàs committendis. Unde non est absolutè verum, quòd DEUS possit causare omne prorsus malum physicum: sed tantùm verum est, quòd possit causare omne illud malum physicum, ex cujus causatione nihil indecens redundet in ipsum: sicut autem ex afflictione innocentis redundaret in DEUM nimia aliqua severitas, ita ex causatione erroris redundaret defectus veracitatis. Sed nec dici potest, DEUM tantùm decepturum physicè; nam, cùm incapax sit ignorantiæ, semper deciperet scienter, quod est decipere moraliter.

68. Ad 1. confirm. neg. ma. Ex productione monstri non redundat aliquid indecens in DEUM: redundat autem ex productione erroris scienter facta. Ad 2. confirm. neg. ant. ad probationem. inprimis quæro, an possit propositio vera transire in falsam, vel non: si secundum, casus implicat, & negatur suppositum: si primum, DEUS non poterit, ùt causa per se, & particularis, ex intentione sua, judicium illud pro sequenti instanti conservare, sed tantùm ad exigentiam creaturæ, & ùt causa per accidens. Sed neque DEUS potest esse causa per se principiorum necessariò determinantium ad errorem; sic enim esset causa mediata per se erroris. Verbô: DEUS non potest intendere, & per media necessaria, contra, vel præter exigentiam omnis creaturæ, causare errorem.

69. Ob. 6. DEUS potest conservare accidentia Evcharistica sine subjecto: sed sic decipiuntur homines: ergo. Confirm. DEUS potest etiam conservare visionem sine objecto: sed tunc causat errorem in existimante, objectum esse præsens, cùm absit: ergo. Resp. dist. mi. decipiuntur homines per accidens, ratione ignorantiæ, vel infidelitatis. conc. mi. ex intentione, & determinatione DEI. neg. mi. & cons. DEUS miraculum Evcharisticum sufficienter manifestavit per fidem: si hæretici id credere nolunt, sibi imputent, non DEO. Quodsi alius etiam decipiatur, id fit, non per se ex intentione DEI, sed ratione ignorantiæ, quam DEUS justè permittit: quæ ignorantia, saltem se sola, etiam minimè determinat ad falsum judicium, sed tantùm ad negationem scientiæ.

Sic etiam ob distantiam solis, plurimi habent falsum judicium de ejus magnitudine, & philosophi de plurimis effectibus, ac eorum causis, habent falsas idæas, vel sententias, quin DEUS sit positiva causa erroris. Ad confirm. vel visio omnino necessariò exigit præsentiam objecti: & DEUS non potest

talem visionem infundere, quin saltem miraculum manifestet, ùt dictum de accidentibus Evcharisticis: vel visio non omnino necessariò exigit præsentiam objecti: & DEUS non causat, sed tantùm permittit eo facto errorem: & sub hac distinctione in forma conc. vel neg. ma. aut mi. & conf.

70. Ob. 7. DEUS potest privare hominem usu rationis: ergo potest etiam eum leviter decipere. Confir. DEUS potest conservare habitum erroneum: ergo etiam infundere. Resp. conc. ant. neg. conf. Ex priori nihil redundat indecentiæ in DEUM: at verò ex posteriori: quamvis autem homini minùs noxius sit error levis, quàm privatio totius rationis, non ideo unum magis decet DEUM quàm alterum; neque in his est attendenda hominis utilitas, sed DEI perfectio. Ad confirm. dist. ant. DEUS potest conservare habitum erroneum, ùt causa universalis, & juxta exigentiam creaturarum, specierum, vel alterius rei. conc. ant. ùt causa particularis per se talis, contra, vel præter exigentiam creaturarum. neg. ant. & conf. Pariter DEUS ùt causa universalis potest etiam causare errorem ad exigentiam creaturarum, quando ab his ad illum producendum determinatur.

71. Ob. 8. Christus *Lucæ. 24.* apparuit discipulis in Emaus euntibus specie peregrini, & *Joan. 20.* Magdalenæ specie hortulani, qualis non erat: ergo eos in errorem induxit: ergo Christus, seu DEUS potest per se causare errorem. Resp. conc. ant. neg. conf. Christus discipulos non induxit in errorem: sed hunc tantùm permisit. Habuit Christus jus ad se occultandum; unde, sicut potest aliquis ad se occultandum alias vestes induere, ne agnoscatur, ita & Christus potuit inducere aliud exteriùs schema, ex quo discipuli per accidens respectu intentionis Christi Domini fuêre decepti. Ille tantùm voluit, pro aliquo tempore ex rationabilissimo fine non agnosci: illi judicârunt, eum esse alium: quod Christus non intendit, sed permisit. Adde, quod alii dicunt, illam apparentiam exteriorem fuisse allegoricam, & in sensu allegorico Christum fuisse peregrinum, ac hortulanum: nec sensum allegoricum esse mendacem, aut decipientem.

72. Ob. 9. Potest DEUS præcipere homini, ut eliciat errorem: ergo etiam potest eidem errorem infundere. ant. prob. si rustico e. g. parochus aliquid falsum proponit, tanquam articulum fidei, & rusticus, qui non habet ullam rationem dubitandi, putat, se debere huic falsitati assentiri: in hoc casu conscientiæ erroneæ, præcipit DEUS, ut eliciatur assensus circa rem falsam, seu præcipit errorem: ergo. Hoc argumentum est Arriagæ, & Lugonis nobis contrariorum: sed inprimis retorquetur argumentum. Ponamus rusticum invincibiliter credere, se debere mentiri ad salvandam vitam proximi: in hoc casu juxta adversarios etiam præcipit DEUS illi mendacium, & quidem formale: nunquid etiam poterit DEUS eum determinare ad mendacium formale, vel poterit DEUS illud ipsi infundere?

Resp. 2. directè. dist. ant. potest DEUS homini præcipere directè, & per se, ut eliciat errorem. neg. ant. indirectè, & per accidens. om. ant. & neg. conf. ad prob. dist. iterum ant. DEUS præcipit per accidens, ut eliciat talem assensum. conc. ant. præcipit id per se. neg. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. conf. Et quidem, si in eo casu DEUS assensum præcipit, non præcipit assensum, seu actum fidei supernaturalis; hic enim est impossibilis circa falsitatem: sed tantùm præcipit actum fidei naturalis, vel assensum naturalem.

73. Duplex est circa hoc Theologorum opinio. Quidam cum Esparza, Rhodes, Lugo, & aliis, dicunt, in eo casu erroneæ conscientiæ, DEUM per accidens præcipere, ut faciamus, quod dictat conscientia erronea; quatenus nempe nobis dedit lumen rationis, simúlque voluit, ut nihil faciamus, quod conscientia dictat, non esse faciendum: & licèt ista aliquando per accidens erret, dictando, ut faciamus aliquid materialiter malum, tamen DEUS voluit, ut illud faciamus. Et in hoc casu, ait Rhodes, rem illam non esse prohibitam, (intellige formaliter) quoad illum, qui erroneâ conscientiâ laborat; nam ait hic auctor, mendacium e. g. non esse prohibitum, nisi ùt agnitum, vel (ùt excludatur ignorantia vincibilis) ùt potens agnosci contrarium rationi. Et ratio horum auctorum ulterior est; quia objectum non specificat actum, prout est in se, sed prout est in intellectu, ùt docet S. Thomas. *1. 2. q. 19. a. 5. in corp.* ubi sic habet: *Voluntas discordans à ratione, vel conscientia errante, est mala aliquo modo propter objectum, à quo bonitas, vel malitia voluntatis dependet: non autem propter objectum secundùm sui naturam, sed secundùm quod per accidens à ratione apprehenditur ùt bonum, vel malum, ad faciendum, vel ad vitandum: & quia objectum voluntatis est id, quod proponitur à ratione, ut dictum est.* ergo sicut, si objectum materialiter bonum repræsentatur per intellectum ùt malum, actus illud amplectens est malus, & prohibitus à DEO; ita si objectum materialiter malum repræsentatur ùt bonum, actus illud amplectens erit bonus, & à DEO saltem per accidens præceptus.

74. Alii autem auctores cum Ruiz docent, quòd DEUS in casu conscientiæ erroneæ actum non præcipiat, sed quòd tantùm homo invincibiliter judicet, eum à DEO esse præceptum; unde excusatur quidem talis homo à malitia actûs, sed non propterea facit actum bonum. Verùm hi auctores videntur tamen debere dicere, quòd DEUS mediatè præcipiat eum actum; nam certè talis, omittendo actum materialiter malum, contra conscientiam erroneam eum præcipientem, peccat: & eodem modo etiam peccat, ponendo actum materialiter bonum, contra conscientiam erroneam eum prohibentem: ergo, ùt diximus *tr. de act. human, n. 219.*

n. 219. agit contra aliquod præceptum DEI. Non est autem ulla ratione absurdum, quòd DEUS per accidens imperet talem actum; quia propterea non est causa per se illius actûs; sed tantùm causa per accidens; nam in tali casu tantùm est causa per se præcipiens, ut nihil fiat contra id, quod existimatur à DEO prohibitum: hoc autem præcipere, vel causare, est honestum; nam facere contrarium, seu facere id, quod existimatur à DEO prohibitum, est virtualiter negligere, & postponere, seu contemnere voluntatem DEI præcipientem, quod utique est inhonestum.

75. Pariter divisi sunt auctores, an, qui aliquid materialiter malum facit, putans ad id se obligatum, non tantùm excusetur à peccato, sed etiam eliciat actum bonum, & meritorium coram DEO, e. g. rusticus ex conscientia erronea credens, se obligatum ad mentiendum pro salute proximi conservanda: & idem est, si quis ex conscientia erronea judicet, se obligari ad aliquid omittendum, ad quod neutiquam per se obligatur, e. g. si rusticus erroneè existimet, se debere die jejunii abstinere à sumenda medicina, ad vitam nunc conservandam summè necessaria, ad quam in hoc casu sumendam jure naturali obligatur.

S. Bonaventura, Ruiz, Thyrsus, & alii negant, talem aliquid mereri, ex eo capite, quòd bonum debeat esse ex integra causa, & malum sit ex quocunque defectu; unde, quando actus est materialiter malus, putant, non esse meritorium: & videtur huic opinioni etiam favere S. Thomas *1. 2. q. 19. a. 6. ad 1.* Videntur tamen aliqui ex his auctoribus admittere, quòd in tali casu pia affectio prævia, & imperans talem actum, possit esse meritoria. Alii verò putant, talem actum esse actum virtutis, adeóque meritorium. ita Oviedo *in 1. 2. tr. 5. contr. 2. p. 1. n. 5.* Rhodes *disp. 2. de actibus humanis. quæst. 2. sect. 2. ad. 2.* Esparza *l. 3. de act. hum. quæst. 24. art. 3.* Layman. *l. 1. tr. 1. cap. 3. n. 2.* ubi ait, talem actum esse bonum; quia tendit ad finem bonum, scilicet ad amorem, vel cultum DEI &c. quamvis deficiat in mediis, qui tamen defectus excusetur ob ignorantiam.

76. Dicunt autem hi auctores, non esse paritatem inter actus intellectûs, & actus voluntatis; nam illorum objectum est veritas: & hinc, ut sint in sua ratione boni, debent eam attingere; unde nec actus fidei supernaturalis, imò nec alius supernaturalis actus intellectûs, potest esse falsus. At actuum voluntatis, seu moralium, etiam supernaturalium, objectum non est veritas, sed bonitas, & hæc quidem non tantùm, ùt est materialis in se, sed etiam, ùt est repræsentata per actum intellectûs: potéstque dirigi actus moralis hoc judicio prævio verissimo: *Quidquid conscientia invincibiliter dictat faciendum, bene fit: sed dictat, nunc hanc actionem, vel ejus omissionem, esse ponendam: ergo*: ubi major, & minor est certa.

Unde ait Rhodes, bonum debere esse ex integra causa, vel verè tali, vel tali invincibiliter existimata. Stat pro hac sententia etiam Sanchez *l. 1. in decal. c. 11. n. 17.* citans Azor, Salas, Corduba, vultque, etiam S. Thomam non esse contrarium huic sententiæ; eoquòd quidem doceat, actum contra conscientiam elicitum semper esse malum, non autem doceat, actum elicitum juxta illam conscientiam, semper esse non bonum: sed tantùm doceat, non semper esse bonum, quod ait S. Doctorem dicere propter conscientiam vincibiliter errantem, cui licèt actus sit conformis, non tamen est bonus. Favet quoque Arriaga *tr. de act. hum. disp. 22. sect. 4.* ubi se refert ad *sect. 5.* in cujus *subsect. 3. n. 38.* ait, actum moralem dirigi simili syllogismo, seu discursu, qualem modò posuimus.

77. Et sanè contingere potest, ut conscientia erronea dictet faciendum aliquid valde arduum, e. g. ut quis cum magno damno suo, vel magno saltem lucro cessante, debeat mentiri ad servandam vitam proximi: vel ut debeat odisse aliquid, ad quod amandum valde inclinaretur: vel debeat reddere debitum conjugale existimatæ uxori, à qua aliàs valde magnum horrorem, & aversionem naturalem habet: vel debeat die jejunii abstinere à medicina cum periculo vitæ: durum autem videtur, talem hominem nihil mereri, nisi fortè per actum prævium imperantem.

Id faciliùs tamen capiam, quòd per assensum hæresi factum, etsi difficilem, non acquiratur meritum; cùm enim assensus sit falsûs, nec supernaturalis, nec meritorius esse potest; nam habitus fidei influere non potest in falsitatem. Faciliùs etiam capiam, neminem mereri per mendacium; cùm actus externus non augeat per se meritum, (ùt dixi *tr. de act. hum. n. 164.*) & intra mentem mendacium non detur. Quòdsi Auctores oppositi, admittentes piam affectionem prævium esse meritoriam, tantùm velint, actus externos, materialiter malos, non esse meritorios, id facilè concedam: at, si velint, tantùm actum imperantem actûs interni materialiter mali esse meritorium, nullum verò actum imperatum internum (nam & isti imperari possunt, ùt est innegabile) tendentem ex optima intentione obediendi, vel placendi DEO, in aliquid materialiter malum, hæc sententia videtur satis difficilis.

Juxta hanc enim sententiam e. g. nil mereretur, qui sibi ex metu, ne peccatum contraheret, actum internum imperaret, e. g. intentionem, sua æstimatione optimam, abstinendi amore DEI à medicina summè necessaria, vel intentionem mentiendi amore proximi propter DEUM, cum magno suo gravamine. Certè volitio, imperans exteriùs verba proferre, etsi priùs ab alio actu fuisset imperata, vix videtur suo fraudanda merito: nec alii actus voluntatis imperati, etsi in objectum materialiter malum, invincibiliter tamen judicatum honestum, tendant. Sed, quidquid de tota hac quæstione

sit, quam ad eruditionem tantùm pluribus examinavimus, nihil inde infertur contra nostram doctrinam; nam non omnia, quæ DEUS potest per accidens præcipere, potest etiam intendere, ùt patet ex retorsione *n. 72.* data: & possent dari similes plures. videatur etiam Gormaz. *de virt. Theol. n. 760.*

ARTICULUS V.

Solvuntur reliquæ Objectiones.

78. OB. de restrictionibus, & æquivocationibus ulteriùs. 10. contra. 4. illationem. Plura DEUS dixit in Sacris Scripturis, vel certè auctor fuit, ut dicerentur ab aliis, quæ vera esse non possunt sine restrictione purè mentali: ergo. ant. prob. Primò. *Joan. 7. v. 8.* Christus dixit: *Non ascendo ad diem festum istum; quia meum tempus nondum impletum est:* & tamen postea ascendit. Secundò. Idem Dominus discipulis dixit *Marci 13. v. 32. De die autem illo* (judicii extremi) *vel hora nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater:* cùm tamen eum diem ipse sciverit etiam ùt homo. Tertiò. *Genes. 22.* Abraham dicit servis: *Ego, & puer illuc usque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos;* cùm tamen iret, animo Isaacum in monte in holocaustum offerendi, adeóque eum ibi comburendi. Quartò. Joseph. *Gen. 42. v. 16.* jurat, & ait: *Per salutem Pharaonis: exploratores estis:* quos tamen sciebat esse fratres suos, & pro solis alimentis adiisse Ægyptum. Quintò. *Tob. 5. v. 18.* Angelus Raphael ait: *Ego sum Azarias Ananiæ magni filius.* Sextò. *Gen. 27. v. 19.* Jacob dicit ad Isaac. *Ego sum primogenitus tuus Esau.* Septimò *Judith. 11. v. 12.* ait ipsa Holoferni de Judæis: *Certum est, quòd in perditionem dabuntur:* & infrà: *v. 13. Misit me Dominus, hæc ipsa nunciare tibi:* &*v. 15. Ego adducam te per mediam Jerusalem, & habebis omnem populum Israël, sicut oves, quibus non est pastor.* Octavò. *Exodi 1. v. 19.* obstetrices Pharaoni quærenti, cur non necâssent parvulos Hebræorum, responderunt, se non vocari ad parientes Hebræas: & tamen ipsæ servabant pueros: & additur. *v. 20. Bene ergo fecit DEUS obstetricibus . . . . . & ædificavit eis domus.* Plura hujusmodi exempla ex Sacris Scripturis adducit Melchior Canus *de locis Theol. l. 2. c. 2.* quibus doctissimè respondet *eod. l. 2. c. 4.*

79. Resp. neg. ant. Nunquam in Scripturis restrictio purè mentalis approbatur, sed tantùm æquivocatio, vel amphibologia, quæ ex aliquo signo externo, vel circumstantiis extrinsecis, aut modo loquendi non ita obvio, possunt intelligi, quæque licitæ sunt, quando necessitas est, vel certè gravis causa veritatem occultandi, qualis sæpe occurrit, e. g. in confessario circa notitiam ex confessione habitam, in consiliariis obligatis ad secretum &c. si tamen nulla esset causa justa celandi veritatem, tunc neque licitæ forent istæ æquivocationes, aut amphibologiæ.

Ut enim rectè Gormaz *de virt. Theol. n. 880.* sicut non licet intendere deceptionem proximi, ita neque licet facere sine causa justa id, ex quo moraliter sequitur deceptio ejusdem proximi. Et videtur jure gentium receptum, ut verba sumantur juxta generalem modum loquendi; si non adsit justa causa celandi veritatem. Multò minùs istud licet, quando legitimæ potestati interroganti in re gravi, parendum est sub culpa. Attamen, quando habeo legitimam causam veritatem occultandi, & verba, cum suis circumstantiis sumpta, duplicem sensum faciunt, possum ego intendere unum, & permittere, ut audiens accipiat alterum.

80. Æquivocationes autem, vel amphibologiæ licitæ sunt variæ, suppositâ semper causâ justâ celandi veritatem. 1. si verbum sit æquivocum: v. g. glossa ponit exemplum hoc: *Non est hîc:* ut ego intelligam: *Non commedit hîc:* etsi alter intelligat: *Non est præsens hîc:* 2. quando verba in communi usu hominum habent aliam, quàm ab institutoribus acceptam significationem. e. g. communiter *nescio* significat carentiam notitiæ etiam probabilis: ex prima autem institutione significat tantùm carentiam notitiæ certæ, vel evidentis; unde, etsi probabiliter aliquid nôris, si non certò scias, absque mendacio dicis: *nescio.* Et hoc vel maximè debet dicere confessarius, interrogatus aliquid ex confessione.

Item 3. sæpe respondetur ad mentem interrogantis, e. g. siquis petat pecunias mutuas, respondes sine mendacio, te non habere, quando non habes, nisi tibi summè necessarias; nam interrogans, non quæritde his, sed de aliis, quas possis dare mutuas. 4. Aliquando verba aliud significant ratione additi signi exterioris, quod adverti possit, licèt audiens non advertat. 5. Aliquando verba sunt hyperbolica, aliquando metaphorica, modò metaphoræ non sint nimis remotæ, ita ut non intelligi queant. 6. Aliquando verba non significant id, quod prima fronte significare videntur; quia alia est communis eorum interpretatio, ùt illa: *servus obstrictissimus, paratissimus &c.* 7. Aliquando responsio est indirecta, aliquid verum dicens, aliam partem tacens. 8. Aliquando responsio nihil affirmat, nihil negat, e. g. si quærenti, an hoc, vel illud habeat, respondes: *Gauderem, si haberem.* Et simili aliquo modo explicare oportet dicta Scripturæ.

81. Igitur ad 1. Christus *Joan. 7.* verissimè dixit, se tunc non ascendere; nam non tunc, sed posteà ascendit; licèt Judæi ea verba alio in sensu, in quo juxta satis communem hominum acceptionem significabant, eum nec posteà ascensurum, acceperint. ita S. Augustinus *l. quæst. vet. & novi testam. q. 78.* Addit S. Pater ibi aliam quoque responsionem. Bona est etiam tertia, sci-

scilicet Christum locutum fuisse ad mentem interrogantium, qui interrogabant de ascensu palam, & solemniter faciendo; nam dicebant, eum debere se ostentare discipulis suis: quo modo teste Evangelista non ascendit. Sic sæpè dicimus: *Non accedo nuptias*: quod non significat, non accedere ullo modo templum, ubi celebrantur: sed tantùm negat publicum comitatum &c.

82. Ad 2. Spondanus *ad an. Chri. 563. n. 1.* ait, fuisse hæreticos quosdam dictos *Agnoitas*, qui dixerint, Christum ùt hominem nescisse penitus diem judicii; unde non solvitur argumentum, dicendo, Christum ibi locutum fuisse de se ùt homine: & sanè, ùt Bellarminus *tom. 1. controv. 2. de Christo. l. 4. c. 5.* rectè docet, Christus constitutus est judex omnium, & præterea in ipso sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ DEI; hinc illi negari non potest omnis scientia. Quare idem Cardinalis *loc. cit.* post alias responsiones improbatas, subjungit ex SS. Gregorio, Ambrosio, Hieronymo, Chrysostomo, Basilio, Augustino, item Theophilacto, hanc solutionem, Christum scilicet nescisse illum diem scientia communicabili, seu ita, ut suam notitiam de illa die aliis communicaret.

Hæc autem restrictio, à Christo subintellecta, potuit colligi ex circumstantiis externis; nam inprimis Christus Dominus per hoc responsum volebat dare causam; quare id non diceret. Secundò Christus satis alibi manifestavit discipulis, quòd, quando loquendo cum ipsis diceret, se scire aliquid, præsertim in ordine ad ipsos, semper intelligeret scientiam communicabilem, vel utilem ad manifestandum; nam *Joan. 15. v. 15.* dicit: *Omnia, quæcunque audivi à Patre meo* (hoc est, scivi; nam quidquid audivit, scivit) *nota feci vobis:* attamen non omnia, quæ Christus scivit, etiam Apostolis indicavit: sed tantùm, quæ Pater volebat, & ipsos scire conveniebat: imò tantùm illa, quæ scire debebant pro eo tempore; nam idem Dominus *Joan. 16. v. 12.* subjungit: *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò.* Imò promisit, Spiritum Sanctum ipsos adhuc docturum quàm plurima; unde in illis saltem circumstantiis hæc dictio *nescio*, non significabat omnimodam nescientiam, sed tantùm negationem scientiæ communicabilis.

Tertiò hæc vox *nescio*, quando à Scripturis tribuitur DEO, nunquam significat strictè dictam nescientiam: igitur, cùm Christo etiam ùt homini debeamus concedere omnes thesauros sapientiæ, & scientiæ, debet vox *nescio*, etiam, dum ipsi tribuitur, minùs strictè accipi; præsertim cùm Apostoli utique tunc sciverint, Christum esse DEUM, nec eum tantùm ùt hominem, sed etiam ùt DEUM, sive ùt totum Christum, videantur interrogâsse: & modò ipsis dixisset, sive ùt DEUS, sive ùt homo, ipsi contentissimi fuissent. Quare utique potuerunt colligere, hanc vocem *nescio* in Christo non significare omnimodam nescientiam: &, cùm scirent, ipsum simul esse DEUM, incapacem omnimodæ nescientiæ, collegerunt, eum tantùm loqui de negatione scientiæ communicabilis. Arriaga *de fide disp. 1. sect. 5. n. 76.* ait, hanc vocem *nescio*, in rebus gravioribus, & occultandis, jam ex usu significare negationem scientiæ communicabilis: & idem censet Lugo *de fide disp. 4. sec, 5. n. 64.*

Quartò, sicut quando DEUS dixit *Gen. 22. v. 12. Nunc cognovi, quòd times DEUM:* id explicatur, non, quòd DEUS tunc primùm cognoverit (nec enim priùs ignoravit) sed, quòd alios cognoscere fecerit: ita etiam illud *nescire* potest intelligi, quòd alios *nescire* fecerit: & sic expressè explicat S. Augustinus. *l. 83. quæstionum quæst. 60.* ubi ait: *Quod dictum est nescire filium, sic dictum esse; quia facit nescire homines.* Similiter *l. 1. de Trinit. c. 12.* sic ait: *Hoc enim nescit, quod nescientes facit, id est, quod non ita sciebat, ut tunc discipulis indicaret.*

Ad 3. Abraham non est mentitus; quia certò sperabat, Isaacum, etsi esset à se comburendus, tamen iterum à DEO resuscitandum; sic enim ait Apostolus *ad Hebr. 11. v. 17. Fide obtulit Abraham Isaac, cùm tentaretur, & unigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones, ad quem dictum est: quia in Isaac vocabitur tibi semen, arbitrans, quia & à mortuis suscitare potens est DEUS.* Ad 4. Illud *estis* significat idem, ac *habebimini*, seu tractabimini, sicut exploratores: sicut scilicet *3. Reg. 18. v. 24.* dicitur: *DEUS, qui exaudierit per ignem, ipse sit DEUS,* hoc est, habeatur, & colatur ùt DEUS.

83. Ad 5. Voces illæ Hebrææ *Ananias, Azarias,* & erant nomina propria, & simul poterant esse appellativa, ut vel significarent personam aliquam hominis, vel aliquam aliam rem; nam Azarias appellativè significat *auxilium Domini*, & Ananias *nubem Domini.* Advertit etiam Salianus *ad an. mundi 3226.* vocem *Azarias* sæpius aliis nominibus substitui, vel saltem addi honoris causâ: & exemplis ostendit, quòd aliqui in Scriptura appellentur Azariæ, licèt alibi aliter vocentur; unde appellativè significabant illa verba: *Ego sum auxilium Domini, filius nubis Domini:* per quam nubem S. Ambrosius DEUM Patrem indigetari vult. Ista autem vox *nubis Domini* utique metaphoricè accipi debet; cùm rationalis creatura ex nube propriè dicta nasci non possit: quod facilè advertisset Tobias, si ad sensum appellativum attendere voluisset. Sensus ergo ab Angelo intentus, sed à Tobia non attentus, nec perceptus, est: *Ego sum auxiliator à Domino, filius adoptivus DEI.* Sic qui diceretur Mariophilus, & Beatam Virginem non amaret, posset dici, non esse Mariophilus: & si malus princeps vocaretur Aristarchus (quod græcè significat optimum principem) posset dici, non esse Aristarchus.

84. Ad 6. Quando Jacob dixit, se esse primogenitum Esau, Salianus *in annal. ad an. mundi 2276. n. 7.* non veretur admittere cum plerisque, ùt ait, viris, pietate, & eruditione præstantibus, Jacobum leviter esse mentitum; quia licèt primogenita emisset

ab Esau edulio lentis, itémque ex destinatione Divina primogenitus suo modo factus, seu fratri prælatus fuisset, juxta illud *Gen. 25. v. 23. Major serviet minori* (ex quibus apparet, eum contra Esau injustitiam non commisisse) tamen Esau non erat. Quodsi hoc admittatur, scilicet Jacobum dixisse mendacium, utique non DEO auctore, vel hortante, sed tantùm permittente locutus, aut mentitus fuit. Alii autem cum S. Augustino *l. contra mendacium. c. 10.* & Innocentio III. *c. Gaudemus. de divortiis.* volunt, Jacobum metaphoricè, vel mysticè locutum, per similitudinem, vel allegoriam, in quo sensu allegorico erat primogenitus; quatenus figurabat Christum, in cujus corpore, seu Ecclesia, fiunt primi novissimi, & novissimi primi: & gentiles, qui posteriùs ad Ecclesiam accedunt, Judæis tamen primatum auferunt. Et hoc, Innocentius *cit. cap.* sentit, Jacobum didicisse ex revelatione Divina.

85. Ad 7. Apud Salianum *ad annum mundi 3346. n. 87.* Juditham non excusant à veniali mendacio graves authores: at ipse Salianus ait, à Judith multa dicta per æquivocationem, quæ mendacium non est. Potest etiam dici, illa verba, quibus Judith futurum Judæorum excidium asseruit, fuisse comminatoria, quemadmodum fuit prophetia Jonæ de subversione Ninive: in comminationibus autem, etiam Divinis, sæpe intelligitur: *Nisi emendatio secuta fuerit, vel aliæ circumstantiæ veniam causantes intercurrerint.* Ad id autem comminatoriè dicendum potuit DEUS Juditham mittere. Holofernes, etsi non vivus, potuit tamen adduci in Jerusalem saltem mortuus: & videtur id factum, quando ob hanc victoriam celebrârunt ibi Judæi festivitatem: ubi utique accurrerint Judæi spectatores, tanquam grex ovium inordinatus sine pastore.

86. Ad 8. Si dicere velis, obstetrices Ægyptias fuisse officiosè mentitas, habebis assentientes plures interpretes, teste Saliano *ad ann. mundi 2463. n. 2.* Nec tamen propter mendacium, sed propter opus bonum prævium, eas DEUS est remuneratus; nam opus bonum propter sequens, imò etiam comitans peccatum veniale, non perdit rationem meriti. Facilè tamen excusari possunt ex obstetrices à mendacio; nam indirectè responderunt: & utique aliquæ feminæ Hebrææ noverint artem obstetricandi, & pepererint, ante adventum obstetricum Ægyptiarum: quanquam non omnes Hebrææ mulieres pepererint absque interventu harum obstetricum, & etiam istæ aliquot infantulos servaverint: quod non negârunt, sed tacuerunt.

87. Ob. 11. contra 5. illat. Restrictio mentalis est illicita: ergo etiam est illicita æquivocatio: prob. cons. non magis una est contra commercium humanum, quàm altera: ergo. Confirm. 1. Æquivocatio non minùs reddit fidem incertam, quàm restrictio mentalis: ergo nec una, nec altera, potest adhiberi à DEO. Confirm. 2. DEUS æquivocans non esset summæ sinceritatis; nam majoris foret, si clarè loqueretur: ergo non esset summè perfectus. Resp. neg. cons. ad probat. om. ant. neg. cons. non enim nos illam rationem assignamus; nec enim restrictio mentalis, ùt ait Cardenas *in prop. damn. inoc. XI. dissert. 19. c. 3. à n. 29.* illicita est; quia tolleret commercium humanum (nam ex hoc capite tantùm licita non esset ubique, & sine gravi causa celandi veritatem: insuper sæpè ad commercium humanum servandum prodesset; nam etiam ad hoc necessaria est observatio secreti, ad quam restrictio conduceret) sed ex alia ratione, quam dedimus *n. 57.*

Ad 1. confirm. neg. ant. nam fides Theologica non versatur circa sensum revelationis dubium, sed circa clarum; nec tenemur credere explicitè, quæ non sunt sufficienter clarè proposita; unde, si DEUS æquivocè loqueretur, non vellet nos credere, sed potiùs vellet celare veritatem: nisi tamen per conscientiam erroneam existimaremus, nos esse obligatos ad aliquid credendum, quod revera falsum esset, & DEUS non intendisset credendum: quo casu per accidens, vel mediatè DEUS obligaret nos ad assensum aliquem præstandum, ùt diximus *n. 72. & seq.* Ad 2. confirm. neg. ant. nam ad summam sinceritatem non spectat revelatio omnis secreti; hæc enim potest esse vitiosa; unde DEUS etiam summè sincerus ex certis causis potest celare aliquam veritatem.

88. Ob. 12. Aliquæ Scripturæ e. g. Apocalypsis, vel Ezechielis, aut etiam Danielis prophetiæ, sunt ita obscuræ, ut à nullo interprete certò intelligi queant: ergo debent esse restrictiones mentales, vel æquivocationes, adeóque istæ debent per se esse licitæ. Resp. neg. cons. nam etiam, si quis loquitur alteri linguâ ignotâ, non propterea mentalem restrictionem adhibet. Ad summum potest objici, quòd tales locutiones sint inutiles: at reponi facillimè potest, habere sapientissimum DEUM nimis multas rationes obscurè loquendi. 1. ne sacra eloquia nimia claritate vilescant. 2. ut homines iis serutandis majore se diligentia applicent, majore etiam cordis puritate ad recipiendum lumen Divinum se præparent. 3. ut per recursum ad DEUM, vel Apostolicæ Sedis oracula, submissio animi, & obedientia exerceatur. 4. quandoque DEUS etiam vult mysteria non ante certum tempus evolvi. Interim, licèt interpretes discrepent, probabilissimè tamen non omnes errant: sed aliqui aliquos, alii alios sensus penetrant. Sufficit autem, si aliqui, etsi non evidenter, verum Scripturæ sensum percipiant: præsertim in iis, quorum notitia clarior non est ad salutem necessaria.

ARTI-

ARTICULUS VI.

An Deus patrare, vel saltem permittere possit miracula in testimonium falsitatis.

89. DIco. Non potest DEUS patrare vera miracula in confirmationem falsæ doctrinæ. ita communissima. Probatur. Vera miracula sunt opera extraordinaria, vel absolutè, vel certè in circumstantiis, in quibus fiunt, superantia vires totius naturæ creatæ: ergo sunt opera propria DEI, saltem tanquam causæ principalis; quidquid sit, an creatura divinitus elevari possit, ut sit causa instrumentalis: ergo, quando DEUS miracula facit, in contestationem alicujus rei à se dictæ, seu testimonii sui, illa sunt quasi sigillum, quo DEUS obsignat testimonium suum; hinc sæpius appellantur à Patribus, & Scholasticis, sigillum DEI: sic S. Thomas *3. p. q. 43. a. 1. in corp.* ea comparat annulo regis, quo obsignantur literæ regiæ: imò ipsa Scriptura sic loquitur *Marc. 16. v. 20. Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis:* item *ad Hebr. 2. v. 4. Contestante DEO signis, & portentis:* ergo, si DEUS patraret vera miracula in confirmationem falsæ doctrinæ, se haberet, ac si huic apprimeret suum sigillum, atque isto eam confirmaret: sed hoc esset saltem virtuale mendacium, & approbatio erroris, utique DEO repugnans: ergo.

90. Confirm. Scripturæ, Patres, Doctores, & communis sensus omnium hominum, semper docuerunt, vel censuerunt, vera miracula in confirmationem doctrinæ alicujus à DEO patrata, esse signum, quòd doctrina illa sit à DEO tradita: ergo, si DEUS ea patraret in confirmationem falsitatis, mundum deciperet: hoc dicere est blasphemum: ergo. ant. prob. 1. ex Scripturis. *Joan. 5. v. 36.* dicit Christus: *Opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me:* quasi diceret, de me tanquam docente veram legem Divinam. & *Joan. 10. v. 38. Si mihi non vultis credere, operibus credite.* rursus *Joan. 11.* Christus Lazarum resuscitans addit, illum mortuum resuscitari, ut credant Judæi, quòd sit missus à DEO, sic dicens *v. 42. Sed propter populum, qui circumstat, dixi, ut credant, quia tume misisti.*

Ex SS. PP. Augustinus. *ep. 49. q. 6.* sic ait: *Nam sicut humana consuetudo verbis, ita Divina potentia etiam factis loquitur: & sicut sermoni humano verba nova, vel minùs usitata, moderate, ac decenter aspersa, splendorem addunt: ita in factis mirabilibus, congruenter aliquid significantibus, quodammodo luculentior est Divina eloquentia.* Richardus à S. Victore *l. 1. de Trinitate. c. 2,* ait: *Domine, si error est, à te ipso decepti sumus; nam ista in nobis tantis signis & prodigiis, confirmata sunt, & talibus, quæ non nisi per te fieri possunt:* ergo supponunt, doctrinam miraculis veris, quæ solus DEUS facere potest, confirmatam, non posse fallere, nisi DEUS falleret, quod impossibile est.

91. Quòd autem etiam communis sensus omnium hominum pro nobis stet, & quòd quasi lumine naturæ omnes gentes ex veris miraculis inferant veritatem doctrinæ, per ea confirmatæ, negari non potest; nam etiam Ægyptii magi, postquam miracula Moysis vera esse debuerunt agnoscere, dixerunt *Exodi 8. v. 19. Digitus DEI est hic.* Sic gentiles alii omnes, qui viderunt, & agnoverunt, miracula Christianorum esse tam grandia, atque verissima, inde intulerunt, legem illam datam esse à DEO: nec ullus somniavit, ut diceret, esse vera miracula, & tamen legem, in cujus gratiam facta sunt, non esse veram: sed citius, quanquam imprudentissimè, negârunt, ea esse vera miracula. Sic Judæi etiam à Christo signa, seu miracula petièrunt.

Dein omnes pessimi quoque seductores, finxerunt saltem miracula, ut auctoritate DEI suam doctrinam firmari confingerent; nam & Machometes, ac postea Lutherus, & Calvinus, miracula patrare conati sunt: sed infelici successu: ita teste Hazardo *in historia Mogorica. p. 2. c. 9.* Machometani aliud de suo pseudo-propheta referre non potuerunt, quàm eum lunam è cœlo lapsam, & confractam, denuo integritati suæ restituisse: cujus asserti insulsissimam absurditatem vel bardi omnes facilè agnoscunt, & rident. Teste Staphilo Lutherus, dum voluit liberare obsessam à dæmone, vix non fuit occisus: aliàs autem suffocarum in aquis frustraneo clamore ad vitam revocare tentavit, à spectantibus meritò irrisus: Calvinus verò paradoxo sanè prodigio, qualia vel latrones omnes facere nôrunt, è vivente mortuum fecit. vide Bellarminum *tom. 2. contr. gener. l. 4. de notis Eccles. c. 14.* ergo quasi lumine naturæ, & communissimo consensu, omnes agnoscunt, vera miracula esse signa attestationis Divinæ, quæ falsitati tribui nequaquam potest.

92. Dico. 2. DEUS neque permittere potest, ut quis possit abuti virtute patrandi miracula, ad confirmandam falsam doctrinam, saltem quando nemo illum abusum prudenter posset agnoscere, vel suspicari. ita re ipsa post S. Thomam, Scotum, Bellarminum, Toletum, alii communiter. Explico conclusionem. Vel ponitur, quòd creatura, per aliquam virtutem instrumentalem à DEO acceptam, etiam influat in miraculum: & tunc dico, quòd, etsi DEUS alicui, priùs vera docenti, dedisset virtutem patrandi mira, si talis postea doceret falsum, non posset ea virtute uti, nec DEUS posset cum ipso concurrere: & ex eadem ratione dico, quòd DEUS non posset, eam virtutem alicui primò concedere ad confirmandum falsum. Vel ponitur, quòd creatura non influat in miraculum, sed solus DEUS, ad instantiam tamen creaturæ illud operetur: & tunc dico,

co, quòd DEUS non posset in iis circumstantiis ad instantiam talis creaturæ mira operari. Probatur jam conclusio. Vera miracula, in iis circumstantiis edita, in quibus nemo posset agnoscere, vel suspicari, aliquem abuti virtute patrandi miracula, ad confirmationem falsitatis, prudentissimè judicarentur ab omnibus, esse signum, & sigillum auctoritatis Divinæ: adeóque DEO attribueretur doctrina, illis miraculis confirmata: sed DEUS non potest permittere, ut prudenter sibi possit attribui doctrina falsa; aliàs homines in errorem induceret: ergo. Confirm. Si rex sciret, quòd minister ipsius falsum scripsisset, & ipse tamen sigillum suum apprimeret, certè ab omnibus imputaretur regi illa falsitas, regio sigillo firmata: & omnes dicerentur ab eo decepti: ergo à pari, si DEUS falsitati jungeret vera miracula, quæ sunt quasi sigillum DEI, tribueretur falsitas DEO.

93. Alia quæstio est, an DEUS possit permittere talem abusum virtutis thavmaturgæ, vel an ipse possit miracula facere in iis circumstantiis, in quibus quidem videri posset prima fronte confirmari falsum: interim tamen homines prudenter suspicari possent, DEUM iis miraculis non intendere confirmationem doctrinæ falsæ, sed aliquid aliud. Circa hanc quæstionem inprimis teste Ripalda communiter ab omnibus dicitur, quòd in hac providentia DEUS id nunquam faciat, aut permittat; nam SS. Patres, & Catholici, communiter negant, unquam ullum verum miraculum ab ullo impostore jam per tot sæcula esse patratũ, vel deinceps patrandum: & præstigias Antichristi (quæ tamen maximam speciem verorum prodigiorum habebunt) jam Apostolus prædixit, fore mendaces. *2. ad Thess. 2. v. 9.* de eo scribens: *Cujus est adventus secundùm operationem Satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus.* Experientia etiam monstrat, hactenus nulla unquam à falsariis edita fuisse vera miracula, ùt ostendit Bozius, Valentia, Tannerus, & alii, ac jam primis temporibus Tertullianus.

Si autem ulteriùs quæratur, an saltem in alia providentia DEUS posset, eum abusum sensibilem, seu suspicabilem permittere, respondent Suarez *tom. 2. in 3. p. disp. 31. sec. 2. §. Hæc argumenta. & seq.* Lugo *de fide disp. 2. n. 24.* Granadus, & alii, probabiliùs DEUM id posse; tunc enim, cùm homines deprehendere, vel certè suspicari prudenter possent, quòd DEUS aliam intentionem haberet, nec falsum confirmare vellet, non posset ei falsitas ulla imputari. Sicut, si aliunde constaret, vel saltem prudens suspicio foret, quòd rex nollet aliquid confirmare, vel testificari, non obesset ejus veracitati, si minister perfidus ejus sigillo ad falsum confirmandum abuteretur.

ARTICULUS VII.

Solvuntur Objectiones.

94. OB. 1. Miracula de se sunt indifferentia ad significandum hoc, vel illud: ergo non ex natura sua, sed ex libera DEI assumptione, sunt signa locutionis Divinæ: ergo, si DEUS nolit illa assumere pro signo suæ locutionis, sed tantùm ea faciat juxta voluntatem hominis, volentis per ea confirmare errorem suum, non sequitur, DEUM loqui falsum. Confirm. Sigillum de se antecedenter ad assumptionem regis est indifferens, ut significet locutionem regis, vel alterius inferioris: ergo pariter miracula sunt indifferentia. Resp. dist. ant. Miracula de se sunt indifferentia ad significandum hoc, vel illud determinatè à DEO dictum. om. ant. ad significandum hoc, vel illud indeterminatè à DEO dictum. neg. ant. & dist. 1. cons. miracula non sunt ex natura sua signa locutionis Divinæ determinatæ. om. cons. non sunt signa alicujus locutionis Divinæ indeterminatæ. neg. 1. & 2. cons.

Etsi miraculum, e. g. resuscitatio mortui, sit indifferens ad significandam, vel confirmandam locutionem DEI, potiùs de mysterio Sanctissimæ Trinitatis, quàm de Virginitate perpetua B. Virginis: tamen, ùt suprà probavimus, semper significant aliquam saltem locutionem Divinam: igitur, cùm DEUS miracula facit, semper censetur aliquid loqui: & consequenter, si falsitas confirmaretur, censeretur DEUS loqui falsitatem. Imò etiam, in circumstantiis prudentis suspicionis, de opposita intentione DEI, tamen censeretur DEUS aliquid per miracula velle testari, quanquam non eam falsitatem, cui favere ea miracula viderentur: sed aliquid aliud fortè incognitum.

Omissi autem, quòd miracula non significent locutionem determinatam; nam possent esse miraculosæ illustrationes, quibus determinata aliqua DEI locutio confirmaretur. Ad confirm. conc. ant. de sigillo humano. neg. cons. nam miracula, cùm superent vires totius naturæ creatæ, & DEUS sit principalis eorum causa, non sunt indifferentia, ad significandam locutionem Divinam, vel creatam: sed semper sunt determinata ad significandam saltem aliquam locutionem DEI, quamvis indeterminatè sumptam: quæ tamen indeterminatio aufertur per circumstantias, per quas miracula determinantur ad confirmandum id, quod tunc asseritur, & in ordine ad quod confirmandum tunc adhiberi miracula ab omnibus prudenter censentur; unde, si fierent ab eo, qui falsum docet, certè determinarentur, ut essent confirmatio falsitatis.

95. Ob. 2. Miracula sunt tantùm testimonia physica veritatis, non moralia, hoc est, non significant mentem loquentis, sed tantùm sunt aliqua argumenta veritatis, & testificantur de veritate, sicut effectus testificatur

ficatur de sua causa: ergo non significant locutionem DEI moraliter. Hæc Ripalda aliquanto obscuriùs. Resp. Si miracula physicè testarentur veritatem, sicut effectus testatur suam causam, deberent miracula habere physicam connexionem cum veritate: at non video, unde sit physica hæc connexio. Rursus, si miracula physicè connecterentur cum veritate, deberet DEUS, in casu propositæ falsitatis, novo miraculo eam connexionem impedire, ut miracula possent fieri in circumstantiis falsitatis, in quibus non possent, esse physicè connexa cum veritate: at quomodo hæc impeditio, vel hoc miraculum, connexionem cum veritate impediens, DEUM deceret? Dein, quidquid hîc sit, an miracula sint physicè, vel moraliter, formalis locutio DEI, an non, saltem ex Scripturis, Patribus, & sensu communi, sufficienter probavimus, quòd miracula sint, moraliter saltem, confirmatio testimonii Divini, & consequenter DEUS censeatur per ea confirmare aliquam suam locutionem: adeóque, si confirmaret locutionem falsam, censeretur illa falsitas DEO attribuenda. Unde omisso antecedente neg. conseq.

96. Ob. 3. Si miracula sunt locutio DEI, tunc erunt objectum formale fidei: sed hoc dici non potest: ergo. prob. mi. miracula sunt evidentia: sed motivum fidei non potest esse evidens; aliàs fides non esset obscura: ergo. Resp. Nunquam dixi, miracula esse formalem locutionem DEI: sed tantùm dixi, illa esse aliquam confirmationem locutionis Divinæ: & ad summum admisi, miracula esse virtualem locutionem DEI, quod non statim sufficit ad motivum fidei; nam ad hoc requiritur testimonium DEI formale; unde potiùs dicendum, quòd miracula sint confirmationes testimonii Divini, & applicatio ejusdem ad nostrum intellectum.

Qui enim videt e. g. fieri miraculum, dum mysterium fidei e. g. resurrectio Christi prædicatur, illi applicatur utique testimonium Divinum de resurrectione, quatenus talis cogitat, id debere esse à DEO revelatum, pro cujus veritate confirmanda miraculum fit. In forma dist. ma. si miracula sunt locutio aliqua DEI formalis, sunt objectum fidei. conc. ma. si sunt locutio tantùm virtualis. neg. ma. & om. mi. neg. cons. ad prob. om. totum; quia nil probat contra nos, quamvis ma. & mi. sint omnino dubiæ: & minorem, quidem negabimus infrà *àn. 459.* quando agemus de evidentia in attestante.

Major etiam, saltem universaliter sumpta, est falsa; nam sæpe miracula sunt auditu percepta, & non visa ab iis, quibus mysterium aliquod fidei credendum proponitur. Sæpe etiam non est evidens, an miracula non sint tantùm ficta. Sæpe non est evidens, aut clarum, quid DEUS per ea velit testari, aut ad quem finem illa faciat. Et ex hoc capite potuit dæmon carere notitia evidenti de mysterio incarnationis; quia DEUS potuit eum impedire, ne evidenter agnosceret connexionem miraculorum cum revelatione, vel locutione Divina de incarnatione: vel etiam, ne cognosceret ipsam revelationem de hoc mysterio. Dixi carere *notitia evidenti;* nam moralem aliquam certitudinem de eo mysterio, post tot patrata miracula, dæmoni multi authores concedunt.

Dices. Miracula sunt saltem constitutiva locutionis Divinæ ut confirmatæ: sed locutio Divina ita confirmata est motivum fidei: ergo etiam miracula sunt motivum fidei. Resp. dist. mi. locutio confirmata est motivum fidei quidditativè sumpta. neg. mi. denominativè sumpta. conc. mi. & neg. cons. Sensus distinctionis facilè patet *ex n. 13.* sic etiam cognitio est pars locutionis Divinæ cognitæ, & locutio DEI cognita est objectum fidei (si enim non cognosceretur, non crederetur) non tamen propterea cognitio est objectum formale fidei, sed tantùm applicatio.

97. Ob. 4. Qui habet donum prophetiæ, vel gratiam sanitatum &c. liber est, dum iis donis utitur, ad prædicandum verum, vel falsum: ergo potest etiam falsitatem confirmare miraculo. prob. ant. si non foret liber ad prædicandum falsum, prædicatio ejus non esset meritoria: sed est meritoria: ergo. Resp. neg. ant. licèt enim talis, ante usum illius doni, vel etiam post illum, quando miraculum non censeretur ampliùs confirmare dicta sequentia, ad utrumque esset liber; non tamen foret liber in ipso usu, saltem in hac providentia: imò nec in alia extra casum prudentis suspicionis de alia intentione DEI, de quo suprà *n. 93.* ad prob. neg. ma. sufficit enim ad meritum libertas contradictionis, hoc est, talis, ut quis possit omittere omnem prædicationem; aliàs, cùm Christus falsi nihil docere potuerit, sine merito prædicâsset.

98. Ob. 5. Si DEUS revelaret Petro, cras facturum se miraculum, posset Petrus abuti eâ notitiâ, & dicere, miraculum faciendum esse in confirmationem falsitatis à se dictæ: quo casu audientes existimarent, falsitatem Petri confirmatam fuisse miraculo: & nullam haberent prudentem suspicionem de oppositio: ergo. Confirm. Dum Christus resuscitavit Lazarum, potuisset aliquis impostor in confirmationem suæ falsæ doctrinæ petere etiam à DEO resurrectionem Lazari: cúmque ista postea contigerit, potuisset suam falsitatem eo miraculo confirmare: ergo. Resp. dist. ant. posset Petrus tali notitia abuti potentia antecedente. om. ant. potentia consequente. neg. ant. & cons.

Si DEUS revelat miraculum futurum, jam præscit, non futurum ejus abusum insensibilem; aliàs non posset id revelare; quia non posset miraculum facere: stante autem ea scientia infallibili DEI, seu in sensu composito illius, non potest Petrus eo miraculo abuti. Omisi, quòd Petrus potentia antecedente posset abuti notitiâ de futuro cras miraculo; nam, cùm decretum, vel potiùs necessitas in DEO, non faciendi miraculum, in circumstantiis abusûs insensibilis,

non pendeat à libertate Petri, & sit impedimentum inauferibile à Petro, non video, quomodo in nostris principiis habeat Petrus veram libertatem, etiam antecedentem abutendi eâ notitiâ. Fortè dicent, habere eum potestatem antecedentem impediendi hanc ipsam revelationem: verùm responsio hæc multas habet difficultates; hinc eam, nec defendere, nec impugnare volui, & ideo ant. omisi. Ad confirm. dist. ant. potuisset aliquis impostor petere resurrectionem Lazari, casu quo ejus impostura fuisset sensibilis. om. ant. casu quo non fuisset sensibilis. neg. ant. & cons. si enim DEUS voluisset permittere illas preces ad falsitatem tendentes, debuisset, ne ipsi tribueretur falsitas, impostura illam reddere sensibilem.

99. Ob. 6. Potest DEUS cum homine concurrere concursu naturali ad peccatum, quin sit auctor peccati: ergo etiam potest concursu supernaturali concurrere ad confirmationem falsi, quin sit auctor falsitatis. Resp. neg. cons. Concursus supernaturalis est concursus extraordinarius, & DEUS est causa per se, & principalis illius; unde specialiter DEO tribuitur: & præsertim concursus ad miracula tribuitur DEO, ùt sigillum suum adhibenti, & confirmanti rem miraculo testificatam, saltem, nisi abusus sensibilis sit: non ita se habet concursus tantùm naturalis, quo DEUS ex determinatione causæ secundæ concurrit, & de quo aliunde jam notissimum est, quòd illo creatura sæpissimè abutatur, quódque non possit omnis actio creaturæ imputari DEO, tanquam principali agenti, & causæ per se: & hinc etiam hic abusus concursùs naturalis minimè insensibilis est.

100. Ob. 7. Gentiles, & hæretici, patrârunt miracula: ergo DEUS concurrit cum ipsis; aliàs non potuissent ea patrare: sed isti confirmârunt falsitatem: ergo. ant. prob. ex historiis. Sic Tacitus *l. 4. historiarum sub finem* narrat, ad Vespasianum Imperatorem gentilem, venisse monitu Serapidis, Ægyptiorum Idoli, aliquem cæcum, cui visum reddiderit, dum oculos sputo liniverit: alium venisse manu ægrum, quem calcando sanaverit. Resp. dist. ant. Gentiles, & hæretici, patrârunt vera miracula. neg. ant. apparentia tantùm, & ficta. conc. ant. & neg. cons. Dæmon, & magi, faciunt sæpe aliqua, quæ videntur miracula: at non sunt, nec DEUS ullo modo est auctor principalis eorum. Sicut, si quis falsarius falsum sigillum, etsi aliquo modo simile vero, adhibeat, & falsum confirmet, non potest regi attribui falsitas illa. Et talia quoque, id est, apparentia tantùm, & ficta, fuêre illa Vespasiani miracula.

Porro vera miracula discernuntur à falsis, tum materiâ, tum formâ. Materiâ falsa sunt, quæ tantùm apparenter talia sunt, nec verè facta, nec constantia. Sic aliquando videntur aliqui sanati, quatenus dæmon per aliquot horas dolorem prohibet, qui mox revertitur. Sic sæpe, quanquam non semper, sagæ luduntur, dum domi jacent, & putant, se, nescio quo, avehi: vel putant, se vesci cibis optimis, dum pascuntur morticinis: vel habere pecunias, dum tenent lutum. Formâ falsâ sunt miracula, quæ non superant vires totius naturæ; nam supernaturalitas entis stat in hoc, quòd ipsum superet vires totius naturæ. Sic dæmon potest multos tollere morbos meliùs, quàm medici; quia non sunt naturaliter incurabiles. Et tales fuêre cæcitas illa, & languor manuum, quæ Vespasianus fertur curâsse; sic enim habet Tacitus ipse *loc. cit. Medici variè differere: huic non exesam vim luminis, & redituram, si pellerentur obstantia: illi elapsos in pravum artus, si salubris vis adhibeatur, posse integrari:* ergo nec gentiles, saltem certò, dicere audent, patratum fuisse tunc verum miraculum. Adde, quòd teste Spondano *ad an. Christ. 71. n. 5.* Vespasiano tunc præsens, & amicissimus fuerit Apollonius Thyaneus, magorum celeberrimus, cujus operâ utique potuit dæmon moveri, ut eos sanaret.

101. Quodsi materia, vel forma miraculorum, dubiæ sint, ex aliis indiciis æstimari res debent: atque inprimis ex fine; nam S. Augustinus. *l. 10. de civit. c. 16.* ait: *Quædam verò* (id est dæmonum mira) *etsi nonnullis piorum factis videantur opere coæquari, finis ipse, quo discernuntur, incomparabiliter hæc nostra ostendit excellere.* Hinc, si finis miraculi sit, ut confirmetur palpabilis falsitas, e. g. idololatria, quæ est contra lumen rationis, vel aliud quid contra claram Ecclesiæ decisionem, veris jam miraculis dudum confirmatissimam: vel, si tantùm fiat, ad pascendam hominum curiositatem, opus vanum, atque inane, gestibus ridiculis, & nugatoriis observationibus, ac ceremoniis: vel, si tendat ad morum corruptelam &c. tunc, licèt non statim capiamus, quomodo naturaliter id fieri potuerit, tamen sufficientissimum indicium est, verum miraculum non esse, sed esse opus dæmonis, naturalibus hujus viribus, quæ longè humanis antecellunt, productum.

Quamvis autem per sceleratos DEUS vera miracula facere possit, & quandoque faciat, ad veritatis confirmationem (sicut probabile est, Judam etiam jam perversum, aliqua vera prodigia fecisse) tamen ea ordinariè, per impios facere non solet; unde, si auctor operis sit sceleratus, meritò opus erit suspectum: quæ suspicio valde crescit, si auctor fugiat lucem, hoc est, si sua clanculum agat, nec admittat proborum, aut doctorum, præsentiam, & inspectionem. Addo tandem, aliquando legi, à gentilibus, vel hæreticis facta quædam mirabilia, verùm non in confirmationem erroris, sed alicujus veritatis Catholicæ, vel in suæ innocentiæ testificationem: quo casu, etsi ea vera miracula fuisse permittamus, nihil contra nostram conclusionem probant, ùt patet expendenti.

102. Ob. ultimò. Juxta multos potest DEUS tantam apparentiam credibilitatis permittere pro articulo falso, quantam pro vero: ergo etiam potest permittere

tanta

tanta miracula. Resp. dist. ant. Potest DEUS aliquam tantam apparentiam aliquando permittere, respectu alicujus tantùm, vel tantùm aliquarum particularium personarum. conc. ant. potest universaliter tantam apparentiam permittere, aut respectu totius Ecclesiæ. neg. ant. & conf. Prius multi admittunt; quia certè aliquibus, e. g. rusticis, potest æquè credibilis apparere articulus unus falsus, quàm alter verus, si utrumque idem parochus eadem auctoritate, modo &c. proponat.

At, licèt DEUS possit in aliquo casu aliquam talem apparentiam permittere, non potest permittere universaliter omnem, & respectu omnium; nam non potest permittere eam, quæ ex veris miraculis habetur: minùs potest aliquam permittere respectu totius Ecclesiæ; aliàs tota posset prudenter tali articulo falso, absque suspicione in contrarium proposito, assentiri: neque ampliùs esset columna & firmamentum veritatis. Dein nego suppositum, quòd DEUS possit permittere miracula; nam, cùm ipse moraliter, & physicè ea, ùt causa principalis determinans, patret, non tantùm ea permittit; permittere enim est ad summum agere ùt causam determinatam ab alio, & ita, ut ipsi permittenti effectus non imputetur.

QUÆSTIO II.

De Objecto Formali Fidei Increato.

ARTICULUS I.

Quodnam sit Objectum Formale Increatum Fidei Divinæ.

103. EX hucusque dictis fides debet habere objectum formale, seu motivum: cúmque sit virtus Theologica, debet ex *n. 5.* habere aliquid Divinum, seu increatum: & de hoc nunc agendum; an enim fides etiam habeat aliquid creatum, videbimus quæstione sequenti. Circa objectum increatum autem sunt plures auctorum, mutuò se impugnantium, opiniones, quas omnes fusiùs referre, nimis esset prolixum: neque est necessarium; cùm sufficienter ex objectionum solutione innotescere possit mens adversariorum.

Prænotandum tamen est hìc, triplicem communiter ab auctoribus distingui veritatem; scilicet *veritatem in essendo*, *in cognoscendo*, *in dicendo*. Prima, seu *veritas in essendo*, seu, ùt etiam dicitur, *transcendentalis*, nihil est aliud, quàm prædicatum verum, & à Chimærico distinctum: & sic etiam cognitio falsa, vel locutio mendax, est vera; quia est ens verè possibile, vel existens. *Veritas in cognoscendo*, quæ sæpius vocatur *infallibilitas*, est virtus intellectûs, seu sapientia summa, faciens infallibiliter cognoscere rem, ùt est in se. Tandem *veritas in dicendo*, quæ dici etiam solet *veracitas*, est virtus voluntatis, qua quis dictum semper conformat cum mente, seu cognitione, ita, ut non loquatur aliquid contrarium illi, quod cognoscit. Hæ duæ veritates, seu sapientia, & veracitas, in DEO formaliter distinctæ sunt; quia in creaturis sunt realiter separabiles, & sæpe actu separatæ, ùt experientia evidentissimè demonstrat, in iis, qui res optimè cognitas tamen per mendacium aliter, ac sibi cognitæ sunt, proponunt. Quæstio jam est, an aliqua, & quænam veritas Divina, sit objectum formale fidei Divinæ.

104. Dico. Objectum formale Divinæ fidei est complexum ex veritate Divina in cognoscendo, & dicendo. ita Suarez, Lugo, Gormaz *de virtut. Theol. n. 187.* & communis nostrorum, ac plurium aliorum, adeò, ut Esparza *l. 6. de virt. Theol. q. 15. a. 11.* dicat, sententiam hanc communi Theologorum consensui esse conformem. Hìc noto, siquis diceret, objectum formale fidei etiam esse veritatem in essendo istorum duorum prædicatorum Divinorum, eum nihil dicturum contra nos; quia utique constituimus objectum formale fidei in prædicatis realiter, & verè Divinis, & non Chimæricis: si quis autem vellet dicere, quòd sola veritas DEI in essendo, seu sola ratio entis à se, vel Deitatis, sit objectum formale fidei, esset nobis contrarius, ùt ex objectionibus patebit.

Probatur jam conclusio. Objectum formale fidei est testimonium DEI, ùt ex Scripturis, & Patribus, probatum *à n. 38.* & quidem est testimonium DEI infallibile; quia actus fidei debet esse certissimus, & firmissimus *ex n. 36.* imò motivum fidei non debet esse tantùm infallibile quomodocunque, sed tali infallibilitate, quæ sola conveniat primæ, seu Divinæ veritati, suum dictum infallibilizanti, ùt dixi ex S. Thoma citato *n. 6.* & infertur etiam ex eo; quòd virtus Theologica debeat habere objectum formale Divinum: atqui ad testimonium ita infallibile requiritur utraque veritas in cognoscendo, & loquendo: ergo. prob. min. siquis possit falli, etsi fideliter mentem suam explicet, non ideo ejus testimonium erit certum, & infallibile; quia, si non cognovit rem, ùt in se est, saltem materialiter falsum dicet: ergo ad testimonium infallibile est necessaria veritas, seu infallibilitas in cognoscendo.

Sed veritas in cognoscendo sola non sufficit, ad reddendum testimonium infallibile; si enim is, qui rem infallibiliter, ùt est in se, cognoscit, possit fallere loquendo, vel mentiri, iterum testimonium ejus non erit infallibile; quia poterit timeri, ne fuerit mentitus. Si autem nec falli, nec fallere possit, tunc evidenter testimonium ejus infallibile erit; unde rectè Cajetanus ait, stultum esse ulteriùs quærere, quare credas ei, qui nec falli, nec fallere potest. Sic etiam in ordine ad fidem humanam alteri habendam, eò magis ferimur, ad credendum alicui, quò magis illum sapientem, & veracem existimamus. Hinc, neque doctis mendacibus facilè credimus; quia nos fallere possunt; neque indoctis, etiam veracibus; quia falli ipsi, & consequenter etiam nos cum ipsis, falli possumus. Si tamen ii, qui aliquid

affirmant, docti simul, & veraces sint, facilius fidem præstamus : & hinc tales in dubiis consiliarios quærimus.

105. Dices ex Ripalda, non exigi ad testimonium DEI infallibilizandum utramque hanc perfectionem, sed sufficere unam perfectionem Deitatis. Nota autem, quòd hic auctor non loquatur de Deitate realiter sumpta; sic enim sumitur ut identificata cum sapientia, & veracitate, imò omnibus perfectionibus Divinis, quæ omnes, licèt formaliter acceptæ, (in qua acceptione hîc agitatur quæstio) non requirantur ad infallibilitatem, tamen ratione illarum duarum in ipsis inclusarum sufficerent. Sed loquitur Ripalda de Deitate formaliter sumpta, & quidem juxta mentem eorum auctorum, qui essentiam DEI constituunt, non in cumulo omnium perfectionum, sed in prædicato aliquo particulari, e. g. ùt diximus *tract. de DEO. n. 101.* in ente à se.

Sic autem arguit. Sola Deitas, præscindendo à sapientia, & veracitate DEI, ratione suæ excellentiæ, confert se ipsa tantam dignitatem. & auctoritatem suo testimonio, ut removeat omnem irreverentiam intellectûs : atqui esset irreverentia intellectûs, si dissentiret : ergo. Confirm. à pari. Siquis contradicat regi, etiamsi hic non magis sapiens, aut verax sit, quàm alius privatus homo, graviorem tamen irreverentiam admittit, quàm, si contradicat homini tantùm privato; quia scilicet dignitas regia, præscindendo à sapientia, & veracitate, confert auctoritatem testimonio : ergo multò magis dignitas Divina, sive Deitas, confert talem auctoritatem suo testimonio, ut sit irreverentia ei non assentiri.

106. Resp. dist. ma. Sola Deitas confert talem auctoritatem testimonio suo, immediatè, formaliter, & ratione sui. neg. ma. radicaliter, secundariò, & ratione attributorum. conc. ma. & omissa. min. neg. cons. si enim Ripalda tantùm velit, in Deitatem committi aliquam irreverentiam, non credendo DEI testimonio, sicut e.g. committitur in patrem, quando per injuriam filius ejus vocatur mendax, nihil probat; nam sicut pater non reddit formaliter verum testimonium filii, nec primariò in eo casu læditur: ita etiam Deitas formaliter accepta, per eam irreverentiam dissensûs non primariò læditur, nec ipsa formaliter ratione sui reddit testimonium Divinum infallibile. Unde, siquid velit Ripalda probare, debet probare, quòd primariò, & immediatè ratione sui lædatûr Deitas, & consequenter, quòd ipsa primariò, & immediatè ratione sui, conferat eam auctoritatem, vel dignitatem infallibilitatis testimonio Divino; hoc enim est, quòd negamus : & dicimus, quòd Deitas formaliter, sumpta, non immediatè, sed mediatè tantùm (in sensu formali, quo loquimur) conferat eam auctoritatem, vel dignitatem, quatenus scilicet ipsa est radix sapientiæ, & veracitatis.

Si enim DEUS per impossibile, nec sapiens, nec verax esset, non esset irreverentia, ei non assentiri : modò autem, cùm talis sit, utique ei non assentiri est irreverentia: verùm ista non immediatè in sensu formali opponitur Deitati, sed sapientiæ, & veracitati, & ratione istarum immediatè movemur ad reverendum testimonium DEI, & ab eo per dissensum inhonorando abstinemus. Ex quo ulteriùs sequitur, quòd Deitas non immediatè infallibilizet testimonium DEI, sed tantùm mediatè, & radicaliter : atqui objectum formale fidei non est id, quod mediatè tantùm, & radicaliter, infallibilizat testimonium DEI, sed quod istud immediatè infallibilizat; sicut enim actus fidei est immediatè in se, & formaliter infallibilis, ita etiam niti debet motivo, seu objecto immediatè in se, & formaliter infallibili.

107. Quod ulteriùs explicatur hoc exemplo. Coloratum est objectum visûs, quatenus habet colorem : colorem autem habet juxta antiquos, quatenus habet talem mixtionem primarum qualitatum : vel juxta multos recentiores, quatenus habet exigentiam intrinsecam talis, vel talis superficiei : & tamen coloratum non est objectum visûs, quatenus habet mixtionem primarum qualitatum, vel quatenus habet eam exigentiam intrinsecam (nam neutra incurrit in oculos, aut videtur) quia scilicet coloratum non est objectum visûs secundùm radicem coloris, seu visibilitatis, sed secundùm ipsam formalem visibilitatem, seu ipsum colorem. Pariter, licèt testimonium DEI sit credibile fide Divina; quia habet infallibilitatem ex veracitate Divina in cognoscendo, & dicendo : & hanc infallibilitatem habeat, quatenus est à Deitate, non tamen est objectum fidei, quatenus est à Deitate; quia non est objectum secundùm radicem infallibilitatis, sed secundùm ipsam formalem infallibilitatem.

Hinc nullius momenti est iste syllogismus: *DEUS testificans est motivum formale fidei, quatenus est summè sapiens, & summè verax : sed est summè sapiens, & verax, quatenus est DEUS : ergo est motivum formale fidei, quatenus est DEUS :* nam infertur in conclusione terminus, scilicet *motivum formale fidei, quatenus est DEUS*, qui non fuit positus unquam in præmissis. Sed nec reductivè bonus esse potest hic syllogismus, ùt patebit, siquis experiri velit : & ratio clara est; quia ille terminus *quatenus DEUS* sumitur æquivocè, & prima vice in minore significat reduplicationem causalem : in conclusione autem significat reduplicationem formalem : mutatur igitur suppositio illius termini. Falsitas adhuc magis patet ex isto simili syllogismo: *Objectum est visibile formaliter, quatenus habet colorem : sed habet colorem, quatenus habet mixtionem primarum qualitatum : ergo est visibile formaliter, quatenus habet mixtionem primarum qualitatum :* vel ex hoc: *Murus est formaliter albus, quatenus habet albedinem: sed habet albedinem, quatenus DEUS voluit, eum esse album : ergo est formaliter albus, quatenus DEUS voluit, eum esse album :* qua ratione esset formaliter

ter albus per ipsum decretum DEI, quod est clarè falsum.

108. Recentior aliquis (qui tamen videtur potiùs quoad modum loquendi, quàm quoad rem ipsam à nobis differre, cùm tantùm velit, fidem aliquo modo mediatè resolvi in Deitatem, imò in obliquo tantùm, dicátque tandem, DEUM quà DEUM esse principium loquens, cui creditur, non verò rationem formalem, ob quam creditur) hic, inquam, recentior vult dare disparitatem inter colorem, ac mixtionem primarum qualitatum respectu visûs, & infallibilitatem, ac Deitatem respectu fidei; ait enim, cognitionem intuitivam coloris haberi per species intuitivas, evidentes, & immediatas: & hinc talem cognitionem non debere resolvi in aliud motivum: at verò cognitionem Divinæ auctoritatis haberi aliquando posse ex ipsa Deitate, & tunc posse resolvi fidem mediatè in Deitatem.

Sed contra est 1. Nos tantùm fecimus paritatem in hoc, quòd, licèt aliqua forma derivetur ab alio, tanquam à sua radice, aut causa, vel quasi causa, non tamen denominatio formalis etiam formaliter derivetur ab eodem illo alio: ad quod parùm facit, an forma evidenter innotescat, an non. 2. Etsi cognitio muri albi non sit evidens, tamen resolvi nequit in decretum DEI, tanquam in objectum formale. 3. Quàm parùm mixtio primarum qualitatum potest esse objectum formale visûs, tam parum Deitas, formaliter sumpta, potest esse objectum actûs fidei; quia, sicut visio essentialiter exigit pro objecto immediato colorem, ita fides Divina essentialiter exigit infallibile testimonium: hoc autem non habetur formaliter, sed tantùm radicaliter, à Deitate formaliter tali. Unde actus, qui sola niteretur Deitate, non esset actus fidei, sed scientiæ, vel conclusionis Theologicæ, cujus objectum utique potest esse Deitas. 4. Sicut Deitas potest esse objectum actûs alterius, distincti ab actu fidei, qui tamen mediatè potest servire ad actum fidei: ita mixtio primarum qualitatum potest esse objectum alicujus cognitionis, quæ etiam aliquo modo potest servire mediatè, saltem suadendo, ad visionem eliciendam: sed non quærimus modò de actu tantùm mediato.

109. Quod attinet ad confirmationem, *n. 105.* adductam à pari, omitto, quòd contradicere exteriùs, seu publicè, aut in faciem, regi, sit irreverentia; quia est aliqualis inobedientia, vel certè minor reverentia (nam tacere sæpe oportet, si rex quid dicat, etsi evidenter sciamus, esse falsum: quo casu utique non possumus ei assentiri) At verò ad interiorem assensum nos non movet regia dignitas, nisi radicaliter, quatenus eo ipso, quòd aliquis populo regendo præfectus sit, supponitur, habere majorem sapientiam, & veracitatem, quàm alii; ùt enim potestate, ita etiam his præsertim virtutibus deberet præcellere. Certè est longè turpius, si rex mentiatur, vel aliquid ad suum officium pertinens nesciat, quàm si nesciat tale quid privatus. Si autem sciremus, regem frequenter mentiri, ei etiam ùt regi difficiliùs assentiremur, quàm homini privato, sapienti, atque veraci. Imò, si e. g. rex adhuc puer sit, vel vi morbi factus fuerit amens, certè, durante pueritia, vel amentia, non esset irreverentia ulla, ejus dictis interiùs fidem negare.

110. Replicabis cum aliis recentioribus, non requiri indispensabiliter ad fidei motivum utramque hanc veritatem; si enim DEUS per impossibile semper deciperetur, cognoscendo res aliter, ac sunt in se, & simul semper mentiretur, hoc est, aliter eas diceret, ac cognoscit, tunc semper, & infallibiliter, diceret verum, sine utraque illa veritate: ergo posset etiam illi credi. Resp. neg. cons. In tali casu nunquam posset credi DEO; quia credere est assentiri ob auctoritatem, & meritum loquentis: atqui semper deceptus, & mendax, nullam habet auctoritatem, aut meritum, quod moveat ad assensum; unde in eo casu non assentirer per fidem, sed per aliquem discursum, per quem deducerem ex duobus illis principiis (scilicet, quòd DEUS semper fallatur, & semper mentiatur) rem tamen materialiter se ita habere, ùt ipse dicit. Par est ratio, si scirem, aliquem esse insipientem, & mendacem, ac cupere mentiri, DEUM tamen nolle cum eo concurrere ad loquendum, nisi quando ratione insipientiæ suæ, & simul mendacitatis, materialiter verum diceret; non enim tum assentirer per fidem humanam, ejus auctoritate nitentem, sed per alium actum e. g. conclusionis, inferendo ex decreto Divino, & verbis illius hominis, rem dictam ita se habere.

111. Replicabis denuo, non requiri summam veritatem in cognoscendo, sed sufficere solam veracitatem in dicendo; si scilicet DEUS diceret, se nihil revelaturum, nisi quod certò sciat, ita se habere. Sed contra est 1. Si DEUS non esset infallibilis in cognoscendo, posset quis hoc ipso suspicari, an non falleretur in eo ipso, quod ait, se certò cognoscere: & sic fides non ampliùs esset firmissima. 2. In hac suppositione intellectus statim agnosceret, eum, qui non esset infinitè sapiens, non esse DEUM: adeóque non posset elicere actum fidei Divinæ. Si dicas: ponamus, DEUM esse infallibilem, saltem quoad aliquas veritates, & has tantùm revelare. Resp. Unde tibi potest constare, DEUM esse infallibilem quoad aliquas, & non quoad omnes veritates; nisi quia ipse dicit? At, si non est infinitè sapiens, suspicio esse potest, quòd in hoc ipso fallatur, ùt jam est dictum.

112. Dices. Etsi DEUS non esset infinitè sapiens, tamen circa aliqua falli non posset; nam etiam homo non potest falli circa existentiam suam, circa cognitiones internas, quòd existant in mente: ergo saltem, si DEUS tale quid revelaret, possem ipsi credere, absque eo, quòd moverer ejus sapientiâ. ita Haunoldus. *l. 3. tr. 1. n. 61.* Sed contra

est. Quod attinet ad cognitiones internas DEI, si ipse non esset infallibilis, eas non cognosceret reflexione certa; nam experimur, homines sæpe actus suos reflexè non certò cognoscere; cùm sæpè dubitent, an tentationibus consenserint, an voverint, an hoc, vel illud judicium habuerint &c.

Si velis dicere, hominem saltem directè cognoscere suam cognitionem, quatenus ipsa manifestat se ipsam, informando intellectum. Resp. hac ratione ipsam cognitionem esse particularem aliquam, & infallibilem cognitionem sui ipsius: adeóque etiam in ordine, ut ejus cognitionis revelatio sit infallibilis, debet adesse infallibilis aliqua cognitio, seu aliqua sapientia in cognoscendo. Quare ad fidem cuicunque revelationi adhibendam, nunquam sufficiet sola veritas in dicendo: sed debebit adesse semper etiam aliqua infallibilitas, saltem particularis, in cognoscendo: & ita etiam res se haberet, si DEUS in ea hypothesi revelaret suam existentiam; quia ad revelandam istam deberet præcedere cognitio ejus infallibilis; si enim ipsam non infallibiliter cognosceret, non posset eam revelare: vel, si etiam eam revelaret, ego non possem firmissimè eam credere, propter solum DEI testimonium; quia hoc non esset infallibile, nec mereretur meum assensum firmissimum, propter auctoritatem loquentis: sicut non meretur assensum dictum psittaci propter se, licèt sit materialiter verum; unde in eo casu ego non crederem, strictè loquendo, existentiam DEI: sed assentirer illi, per aliquem discursum, vi cujus eam inferrem, ex eo, quòd nemo loqui possit, nisi existat.

113. Sed tamen etiam ista particularis infallibilitas, seu veritas in cognoscendo, non videtur sufficere ad actum fidei. 1. quia ad fidem Divinam non sufficit quælibet infallibilitas, sed, ùt S. Thomas docet, debet esse infallibilitas primæ veritatis, hoc est, propria primæ veritati: prima autem, & summa veritas, non petit tantùm infallibilitatem particularem in cognoscendo, sed universalem, infinitam, DEO propriam. 2. juxta communissimam assensus formalis, & explicitus fidei respectu unius mysterii, est virtualis, & implicitus assensus omnium mysteriorum: ergo debet esse elicitus ex motivo se extendente ad omnia revelata: atqui hoc motivum, tantùm constans particulari infallibilitate, non se extendit ad omnia revelata, ùt patet: ergo. Et hinc etiam est, quod Suarez *disp. 3. de fide. sec. 8. n. 7.* & Gormaz *de virt. Theol. disp. 3. n. 120.* dicunt, scilicet, actus fidei omnes esse ejusdem speciei: licèt in aliis virtutibus e. g. charitate, dentur actus specie diversi, ùt docet idem Eximius *disp. 1. de charit. sect. 3. n. 5.* & Gormaz *loco modò citato.*

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

114. OB. 1. Auctores etiam Catholici aliqui, ùt dictum *n. 53.* putárunt, DEUM saltem de potentia absoluta posse mentiri: & tamen ritè crediderunt: ergo non requiritur ad actum fidei Divinæ, tanquam objectum formale, summa veritas in loquendo. Resp. cum Gormaz. *de virtut. Theol. n. 845.* neg. cons. Auctores illi, quod speculativè docuêre, practicè revocârunt: certè nunquam potuissent elicere assensum firmissimum, si cogitassent, se à DEO falli posse. Alii autem auctores, qui admittunt, DEUM posse errorem infundere, negant constanter, quòd ille error sit, aut possit esse locutio DEI, per quam DEUS aliquid testificetur: adeóque semper admittunt, requiri ad fidem veritatem summam in dicendo.

115. Ob. 2. Rudes homines Catholici verè credunt DEO, quin cogitent de complexo utriusque hujus veritatis: ergo istud non requiritur ad motivum fidei. Confir. Quamvis DEUS non revelâsset suam veracitatem, tamen posset revelare alia: sed tunc ista non crederentur ob veracitatem: ergo. Resp. dist. antec. Rudes credunt, quin de isto complexo cogitent explicitè. conc. ant. quin cogitent implicitè. neg. ant. & cons. Iidem rudes, & alii etiam, quando homini credunt, non cogitant explicitè, eum esse sapientem, & veracem: sed implicitè tantùm, quatenus ejus testimonium verum existimant: ita autem cogitant quoque de sapientia, & veracitate Divina, quatenus scilicet Divinum testimonium infallibile credunt: quale esse non posset sine illo complexo. Quomodo autem rudes semper, saltem implicitè, cogitent de DEO, ejúsque testimonio, quando eliciunt actum fidei formalis, dicemus infrà *à n. 456.*

Ad confir. dist. ma. quamvis DEUS non revelâsset suam veracitatem signatè, tamen posset revelare alia. conc. ma. quamvis non revelâsset eam exercitè. neg. ma. & dist. proportionaliter. mi. neg. cons. Signatè revelatur aliquid, de quo habetur expressa revelatio, ejus mentionem reflexè faciens: & talis de facto habetur etiam de veracitate Divina, ùt videre est *n. 54.* Si non habetur revelatio signatè talis, habetur revelatio exercitè talis, quæ tunc datur, quando aliquid non quidem reflexè dicitur in actu signato, sed tamen dicitur in actu exercito, per ipsam revelationem de alio objecto, ùt rectè tradit Eximius *disp. 3. de fide. sect. 12. n. 12.* Sed de hoc iterum plura *n. 159.*

116. Ob. 3. Posset dici, quòd una quidem ex his duabus perfectionibus DEI formaliter requiratur ad motivum fidei, altera verò tantùm in obliquo connotetur: ergo. Resp. neg. ant. quia neutra se sola est tota forma denominans testimonium infallibile; nam, sive præscindatur à sapientia, sive à veracitate, infallibilitas deficit; unde utraque formaliter, & constitutivè, requiritur. Si quis vellet asserere, unam tantùm esse connotatum, deberet is ostendere, quòd ab altera jam habeatur formaliter tota infallibilitas, & quòd illa prior tantùm sit aliquod præsuppositum, aut consequens ad formam; & sic se habet juxta nos Deitas, sine qua formaliter

maliter jam habetur forma infallibilizans: quamvis ipsa sit radix præsuppositа ad sapientiam, & veracitatem, quæ sunt forma.

117. Ob. 4. Scripturæ, & Patres, passim revocant fidem nostram ad DEUM: ergo motivum formale est Deitas. Resp. dist. ant. revocant ad DEUM in sensu reali acceptum. conc. ant. ad DEUM in sensu formali acceptum, seu ut præcisum à sapientia, & veracitate. neg. ant. & conf. hoc ipso enim, quòd Scripturæ, & Patres, revocent fidem ad DEUM, supponunt, eum esse summè sapientem, atque veracem. Nec ideo, quòd utantur hoc termino *DEUS*, intelligunt eum in abstracto sumptum, ita, ut Deitas sola tanquam motivum formale intelligi debeat; ad has enim subtilitates Scripturæ, & Patres, non attendunt; aliàs etiam dominium DEI assignarent pro objecto formali fidei; cùm prophetæ sæpissimè clament: *Hæc dicit Dominus:* quod assignare, licèt placeat Guilielmo Parisiensi, aliis tamen ùt plurimùm displicet.

118. Ob. 5. Deitas removet omnem imperfectionem à DEO: ergo etiam falsitatem, adeóque reddit ipsum hujus incapacem: ergo reddit testimonium ejus infallibile, & fide Divina credibile. Confirm. Deitas exigit, ut DEUS nunquam loquatur, nisi præcedente judicio infallibili, & conformi cum objecto: imò exigit, ut dictum ejus semper sit conforme objecto; nam opposita semper essent imperfecta: ergo ob solam Deitatem possumus firmissimè assentiri Divino testimonio. Resp. 1. hoc argumento probari, etiam omnipotentiam, vel bonitatem Divinam, esse objectum formale fidei Divinæ; nam omnipotentia quoque, & bonitas DEI, sunt incompossibiles, sicut Deitas, cum omni imperfectione, adeóque etiam cum falsitate, ùt consideranti patebit.

Resp. 2. in forma. dist. ant. Deitas realiter accepta removet omnem imperfectionem à DEO. conc. ant. formaliter accepta. subdist. removet omnem imperfectionem formaliter, & immediatè per se ipsam. neg. ant. radicaliter, & mediatè, per perfectiones, quas sibi exigit identificatas. conc. ant. & sub ead. dist. conc. vel neg. utramque conf. Deitas realiter accepta etiam dicit sapientiam, & veracitatem, adeóque realiter reddit testimonium credibile fide Divina: at non est quæstio de Deitate realiter accepta, sed de formaliter accepta: hæc autem, seu ratio entis à se, non formaliter, & immediatè per se ipsam, removet falsitatem: sed tantùm radicaliter, quatenus exigit sapientiam, & veracitatem.

119. Sicut enim in genere physico aqua non excludit formaliter ratione sui calorem, sed ratione frigoris, quod exigit: & sicut decretum DEI non est ratione sui dealbativum parietis, sed ratione albedinis, quam exigit: ita pariter Deitas non immediatè, sed mediante sapientia, exigit tale judicium, aut tale testimonium: imò neque veracitas, formaliter accepta, exigit immediatè ratione sui judicium prævium infallibile, sed tantùm mediante sapientia, quam sibi petit identificari. Non autem est objectum formale fidei illud, quod tantùm radicaliter, & mediatè, reddit infallibile testimonium, sed quod illud reddit infallibile immediatè, & formaliter, ùt dictum *n. 106.*

Hinc neque admittendum, quòd veracitas humana ideo formaliter in sua linea sit imperfecta; quia non exigit prævium judicium infallibile, vel dictum conforme, non tantùm menti, sed etiam objecto; nam ob hanc rationem tantùm est realiter imperfecta, & extra suam lineam: intra suam lineam autem est imperfecta; quia non necessitat ad conformandum dictum menti; unde veracitas, non tantùm conformans dictum menti, sed etiam objecto, vel exigens prævium judicium infallibile, non est propterea in sua linea, & formaliter, sed tantùm extra suam lineam, & realiter, perfectior, quàm humana, quæ ista non facit, nec petit. Ad confirm. neg. conf. quia, ùt modò dictum, objectum formale fidei non est, quod tantum exigit testimonium infallibile, sed quod illud immediatè, & formaliter, tale reddit.

120. Ob. 6. Cum assensu fidei, præsito DEO testificanti, stat dissensus rei testificatæ: hoc est, possum dicere: *Credo, DEUM hoc dicere: non tamen credo, ita rem se habere:* quia ultra obsequium assensûs, præstiti DEO testificanti, datur novum obsequium meritorium assensûs præstandi rei testificatæ: atqui, si fides niteretur sapientia, & veracitate Divina, & jam præstitus esset assensus DEO testificanti, non ampliùs esset meritorius assensus rei testificatæ; quia hic assensus non esset ampliùs liber; nam necessariò assentimur rei dictæ à summè sapiente, & summè veraci; cùm res sit evidenter vera: ergo. Resp. neg. ma. Assentiri enim, seu asserere per actum fidei, quòd DEUS aliquid dixerit, & simul negare, quòd illud sit verum, est simul elicere actum fidei, & simul peccare graviter contra fidem, quæ non stant simul: sicut non possum simul habere spem in DEUM, & simul desperare; unde ille assensus saltem non esset actus fidei Divinæ: quo negato, ruit totum argumentum.

Meritum autem, seu obsequium actûs fidei, non videtur stare in eo, quod adversarius assignavit: sed in eo, quòd, cognita per motiva credibilitatis revelatione Divina, voluntas liberè imperet actum firmiorem, quàm mereantur illa motiva prævia, & eum quidem innixum Divino testimonio: qualem, quòd voluntas possit imperare, sumitur ex Innocentio XI. oppositum damnante in propositione 19. quæ sic habet: *Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.* Sed de hoc plura inferiùs.

121. Ob. 7. Actus fidei potest niti, tanquam objecto formali, fidelitate, & omnipotentia DEI: ergo non nititur necessariò sapientiâ, & veracitate. antec. prob. si quis sciat, DEUM esse omnipotentem, adeóque omnia

omnia posse, simúlque fidelem in servandis promissis, tunc potest firmissimè credere promissionibus Divinis, etsi DEUS non esset infinitè sapiens, vel verax: ergo. Confirm. In humanis, si quem scimus posse, & simul fideliter velle, implere suam promissionem, huic facillimè credimus, etiamsi non cogitemus de ejus sapientia, & veracitate: ergo pariter possumus credere promissionibus Divinis.

Resp. neg. antec. ad prob. neg. antec. si enim alicui non constet, an DEUS verè internè promiserit, ex fidelitate, & omnipotentia, non potest inferre, rem certò futuram; nam, si DEUS internè non promisisset, non ageret, contra fidelitatem, non implendo promissionem; unde debet certò constare, quòd DEUS internè promiserit. Jam hoc potest constare, vel ex aliis indiciis, distinctis à testimonio DEI: & actus, iis nixus, non erit actus fidei; quia hic indispensabiliter exigit testimonium DEI: vel potest constare ex testimonio DEI: &, ut ex hoc constet certissimò, prout ad fidem Divinam requiritur, debet istud ratione sapientiæ, & veracitatis Divinæ infinitæ, esse infallibile. Ad confirm. neg. ant. Aliud est, quòd fortè per discursum aliquem inferamus, rem esse futuram: aliud, quòd credamus; ad hoc enim requiritur etiam testimonium humanum, & tale saltem, ut judicetur prudenter, hîc & nunc non fallere.

122. Dices 1. Ergo neque sufficit sapientia, & veracitas; quia, si DEUS promitteret in futurum aliquid se facturum, deberet credens etiam scire, quòd DEUS non esset mutabilis; aliàs non sciret, an sit certò futurum. Resp. neg. illat. Immutabilitas in hoc casu est objectum materiale revelatum, non autem formale, reddens revelationem infallibilem: sicut etiam ipsam decretum DEI promissivum; DEUS enim eo ipso, quòd revelet, aliquid se facturum, revelat suum decretum immutabile: imò etiam revelat omnipotentiam suam, seu revelat, se posse omnia, quæ prædicit, vel promittit; nam, cùm DEUS sit infallibilis in cognoscendo, & simul omniscius, eo ipso etiam cognoscit, se esse in suis decretis immutabilem, & rem ipsam esse futuram: & hæc omnia simul revelat: & hæc ejus revelatio, vel testimonium, redditur formaliter infallibile ab illa ipsa cognitione, qua ea omnia cognoscit, & à veracitate, qua omnia dicit, prout cognoscit: at verò ab immutabilitate, omnipotentia &c. redditur tantùm mediatè, & radicaliter certum, vel infallibile testimonium DEI, sicut à Deitate.

123. Dices 2. Fides Abrahæ, quæ utique Theologica erat, nitebatur tantùm Divinis promissionibus; sic enim dicitur *ad Rom. 4. v. 20. In repromissione etiam DEI non hæsitavit diffidentiâ, sed confortatus est fide, dans gloriam DEO, plenissimè sciens, quia, quæcunque promisit, potens est & facere:* sic etiam Beatissimæ Virgini Gabriel Angelus motivum ad actum fidei proposuit omnipotentiam DEI. *Luc. 1. v. 37. Quia non erit impossibile apud DEUM omne verbum:* & similia plura possent ex Scripturis afferri: ergo. Resp. 1. Juxta multos Doctores, & probabiliter etiam juxta D. Thomam, ùt videre est apud Gormaz *de virt. Theol. n. 214.* fidelitas nihil aliud est, quàm veracitas in loquendo: & hinc etiam dicitur *psal. 18. v. 8. Testimonium Domini fidele.* & *psal. 110. v. 8. Fidelia omnia mandata ejus.* & Christus dicitur *Apoc. 1. v. 5. Testis fidelis;* unde niti fidelitate esset niti veracitate in dicendo: sed quia hæc sola non sufficit, & juxta Gormaz *loc. cit.* plures auctores non admittunt identitatem harum virtutum

124. Resp. 2. neg. ant. Ibi Scriptura non assignat immediatum objectum formale actûs fidei, sed tantùm motivum volendi credere; nam, quando quis, vel per actum fidei prævium, jam credidit omnipotentiam, & fidelitatem DEI, tanquam objectum materiale, vel eas per actum etiam inferiorem cognovit: postea autem audit, DEUM hoc promisisse, tunc utique illa quæcunque cognitio prævia potest ipsum movere, ad volendum credere aliquod novum objectum promissum, e. g. promissam incarnationem Divinam, non propter fidelitatem DEI, sed propter revelationem, & testimonium DEI, quo DEUS testatur, se velle suo tempore mittere filium suum in carne; nam, si non crederet, DEUM esse omnipotentem, fortè putaret, incarnationem non esse possibilem: adeóque non posset credere Divinæ revelationi; & pariter si non judicaret, DEUM esse fidelem, fortè putaret, DEUM sua promissa non impleturum, adeóque incarnationem non futuram. Unde hi actus prævii etiam removent impedimenta actûs fidei: attamen eorum motiva non sunt immediata objecta formalia fidei: sed tantùm radicaliter, & mediatè, aliquo modo concurrunt. Aliquando etiam omnipotentia DEI, per fidem credita, potest movere voluntatem ad opera difficilia, e. g. Abrahamum ad immolandum Isaacum: & hac ratione dicitur Abraham fide omnipotentiæ confortatus.

125. Ob. 8. Saltem existentia DEI non potest credi propter testimonium DEI: ergo. prob. ant. existentia DEI est prior revelatione; priùs enim debet DEUS existere, quàm loquatur: & priùs debet esse cognitus ùt existens, quàm ùt loquens; nam nisi priùs sciam, aliquem existere, nunquam assentiri potero, quòd loquatur: ergo. Confirm. Existentia DEi est evidens, & testimonium DEI non est evidens: ergo non creditur illa propter istud. Resp. neg. ant. ad prob. conc. 1. p. ant. dist. 2. p. DEUS debet priùs esse cognitus ùt existens, per actum supernaturalem fidei. neg. ant. per actum naturaliter evidentem, vel conclusionem aliquam Theologicam, vel quemcunque alium actum. om. ant. & neg. cons.

Dixi: omitto antecedens; quia potest sæpe contingere, ut DEUS ùt existens, & ùt loquens, simul proponatur per idem testimonium Divinum. Quòd si autem aliqua notitia

DEI

DEI præcedat, illa non est actus fidei; quia hic non potest elici, nisi ex motivo Divini testimonii; unde etiam, si assentiremur existentiæ DEI, vel sapientiæ, & veracitati; eoquòd DEUS nos elevâsset ad visionem intuitivam istarum perfectionum, non eliceremus actum fidei: multò igitur minùs ille actus viatoris, affirmans existentiam DEI ante ejus testimonium, est actus fidei: sed est actus alterius speciei, spectans ad prævias dispositiones ad fidem, seu ad applicationem motivi fidei.

Quòd autem existentia DEI sit prior ad ejus locutionem, nihil probat contra nos; nam & causa est prior effectu, & tamen potest cognosci causa ex effectu: & vel maximè, quod est intentionaliter prius respectu alicujus quoad unum actum, potest esse intentionaliter posterius respectu ejusdem rei quoad alium actum, ùt est evidens. Ad confirm. conc. ant. neg. cons. Multa evidentia creduntur, quanquam non credantur ob evidentiam: scilicet possum assentiri eidem rei per diversos actus, habentes diversa motiva, tum evidentia, tum non evidentia, præsertim si motiva non evidentia exuperent ratione certitudinis supernaturalis, motiva evidentia.

126. Ob. 9. Ignotius non potest esse ratio cognoscendi aliquid notius: sed testimonium DEI est aliquid ignotius, quàm existentia DEI: ergo testimonium DEI non potest esse ratio cognoscendi existentiam DEI: adeóque hæc non potest credi ob testimonium DEI. Confirm. 1. Nemo audiens hominem loquentem credit ob ejus testimonium, quòd existat: ergo neque audiens DEUM loquentem credit, eum existere ob ejus testimonium. Confirm. 2. Ipsa prima veritas, & infallibilitas DEI, non est credibilis ob testimonium: ergo actus fidei non universaliter elicitur ex hoc motivo. ant. prob. alias prima veritas crederetur propter se ipsam, seu per circulum vitiosum: hoc est absurdum: ergo. Resp. neg. ma. cùm enim eadem res possit cognosci, & affirmari ex diversis motivis, potest utique aliquid etiam notius, seu ex alio fundamento evidentius, affirmari ob motivum ignotius, hoc est, obscuriùs propositum. Nec id imprudenter contingit in fide; tum quia certitudo fidei, ùt infrà dicemus, major est, quàm certitudo actûs naturalis, etiam metaphysicè evidentis; tum quia actus fidei habet suum meritum supernaturale; tum quia proponuntur etiam in Scripturis talia credenda, e. g. quòd omnibus hominibus sit moriendum.

Ad 1. confirm. om. ant. neg. cons. quia, cùm audio loquentem, ipsa locutio, non ùt testimonium, sed tanquam purus effectus vitalis causæ suæ, jam metaphysicè me certificat de vita loquentis; unde ordinariè esset superfluum, assentiri ob testimonium hominis fallibile, quod est multò inferius motivum: at non ita se habet testimonium DEI, quod est motivum longè firmius, quàm sit omnis ratio naturalis. Ad 2. confirm. neg. ant. ad prob. neg. ma. Creditur quidem prima veritas, imò & revelatio, propter se ipsam: non tamen ideo ambulatur vitioso in circulo, sed potiùs in hoc motivo sistitur gradus, ùt infrà agendo de resolutione fidei pluribus ostendemus. Et hæc de objecto formali fidei increato sat fusè: jam de creato agendum.

QUÆSTIO III.

De Objecto Formali Fidei Creato.

ARTICULUS I.

An Revelatio Externa sit Objectum Formale Fidei,

127. ESparza. *l. 6. de virt. Theol. q. 15. a. 2.* cupiens conciliare omnes auctores circa sententiam de objecto, seu motivo formali fidei, duplicem adstruit revelationem DEI: unam increatam, æternam, & DEO intrinsecam, quam vocat *revelationem activam*, atque *a. 3.* asserit, eam nec virtualiter distingui à voluntate DEI libera, aliquid exteriùs in tempore revelandi: alteram, quam vocat *revelationem passivam*, aitque, consistere in aliqua entitate creata: sive hæc sit illustratio interior, immissa animo, ùt contingit in prophetis: sive sit vox, aut aliquod aliud signum exterius, quo DEUS creaturis suum conceptum, de hac, vel illa re, simulque rem ipsam manifestat. Et illam quidem revelationem activam ait esse partiale motivum fidei: sed de passiva postea *q. 16. a. 12.* ait, certum esse, quòd non sit motivum ad assensum: at quomodo certum esse potest, cujus oppositum gravissimi auctores tradunt?

128. Dico 1. Revelatio illa, ab Esparza dicta activa, non est propriè, & strictè dicta revelatio: sed revelatio Divina, propriè dicta, est locutio aliqua DEO extrinseca, & creata manifestatio Divini conceptûs. ita Suarez, Valentia, Gormaz, & communiter nostri. Prob. 1. ex S. Thoma, qui *1. p. q. 107. a. 1. in corp.* ait: *Nihil enim est aliud loqui ad alterum, quàm conceptum mentis alteri manifestare:* sed illa revelatio activa, DEO interna, non est manifestatio conceptûs Divini; cùm nemini ex se sit nota, aut intellecta, nisi per aliud signum creatum manifestetur: ergo. Confirm. 1. ex eodem S. Doctore. *q. 18. de verit. quæ est de cognitione primi hominis &c. a. 3. in corp.* ubi dividit revelationem in internam, seu illam, quæ fit per internam inspirationem: & in externam, seu illam, quæ fit, aut per voces prophetarum, aut Scripturam, aut traditionem: quæ utraque est creata, & DEO externa: nec mentionem ullibi facit alterius revelationis DEO intrinsecæ: ergo.

129. Prob. conclusio 2. Scripturæ, Concilia, & Patres, per revelationem Divinam ubique intelligunt locutionem DEI ad nos directam: atqui hæc non est revelatio illa activa, sed passiva creata: ergo. Confir. 1. Ut

Ut fatetur Esparza, revelatio activa DEO intrinseca, aliud non est, quàm decretum, seu volitio DEI, aliquid nobis manifestandi, vel loquendi, aut revelandi: atqui volitio loquendi, vel revelandi, non est locutio, aut revelatio: sicut volitio comedendi non est comestio, & volitio sanctificandi non est sanctificatio, ùt clarè colligitur ex Tridentino *sess. 6. c. 7.* ergo. Confirm. 2. Revelatio illa activa, DEO immanens, est ab æterno: atqui revelatio DEI strictè talis, non est ab æterno: ergo. prob. mi. DEUS non est ab æterno loquens creaturis: cur enim locutus fuisset, quando nemo audivisset? ergo. Certè, sicut decretum condendi mundum, ab æterno existens, non denominat DEUM ab æterno creantem, ita nec volitio revelandi, ab æterno existens, denominat DEUM ab æterno revelantem.

Confirm. 3. Per revelationem Divinam hîc non intelligitur locutio purè mentalis, qua DEUS sibi loquitur ad intra (sicut etiam homo potest sibi ipsi loqui, dum se convertit ad actu considerandum, quod habitualiter novit, & in se formar conceptum rei, qui verbum mentis dicitur) sed juxta Scripturam, Concilia, & Patres, intelligitur hic per revelationem locutio ad nos directa: atqui hæc non potest explicari, nisi dicatur, quòd sit aliquod signum manifestativum conceptûs Divini, à DEO distinctum, eique extrinsecum: ergo. Confirm. 4. Locutio ad alterum strictè dicta debet esse signum extrinsecum, distinctum à conceptu loquentis, quòd innotescat ei, ad quem locutio dirigitur: ergo etiam revelatio, seu locutio DEI, directa ad nos, debet esse tale signum extrinsecum, distinctum à conceptu DEI. prob. ant. alias non est explicabile, in quo stet ratio mendacii; nam hæc in eo stare juxta omnes dicitur, quòd locutio sit conceptui in mente existenti contraria: si autem locutio jam staret in ipso conceptu, non posset esse contraria conceptui: ergo.

130. Dico 2. Revelatio ista, propriè dicta, seu creata, est partiale motivum Divinæ fidei. ita S. Thomas *2. 2. q. 1. a. 1. in corp.* Suarez, Vasquez, Turrianus, Molina, & communiter nostri, pluréque alii. Prob. 1. Scripturæ ubique pro motivo fidei assignant testimonium, locutionem, revelationem, enarrationem, sermonem Divinum &c. sed, nisi verba hæc valde torqueantur, à proprio in alienum sensum, planè significant manifestationem aliquam creatam; cùm, (ùt hucusque probatum) actus internus DEI, nec fit testimonium, nec locutio, nec sermo, nec manifestatio &c. respectu nostri: ergo. ma. prob. omnibus textibus. *n. 38.* citatis.

Confir. 1. Testimonium externum DEI, seu revelatio, ùt vocatur passiva, juxta Scripturas non est pura conditio, applicans motivum formale: ergo est partiale motivum. ant. prob. Scripturæ illi testimonio, seu externæ manifestationi, tribuunt prædicata, quæ conveniunt soli motivo fidei: ergo. prob. ant. testimonium illud dicitur in Scripturis esse verum, esse majus testimonio humano, esse æternæ veritatis, adeóque dignum assensu firmissimo: atqui hæc non conveniunt ei, quod est tantùm applicatio motivi, sed conveniunt soli motivo fidei: ergo. Confirm. 2. Nec juxta Scripturas, nec juxta rationem, ad motivum fidei sufficit aliquid tantùm infallibiliter connexum cum re, sed debet esse infallibile dicens: atqui hujus concreti *infallibile dicens*, etiam est pars ipsa dictio, seu revelatio propriè dicta: ergo. ma. est clara, tum ex Scripturis, quæ semper exigunt ad fidem dictum, vel testimonium: tum ex ratione allata *n. 39.* quia per hoc distinguitur fides ab aliis assensibus intellectualibus. mi. etiam est clara cuilibet, qui ad regulas logicas illud concretum novit resolvere in subjectum, & formam.

131. Prob. 2. conclusio, & præoccupatur simul responsio adversariorum. Fides semper assentitur mysteriis, vel objectis; quia sunt dicta, vel revelata à DEO: atqui illa particula *quia* (ùt rectè notat Gormaz *de virt. Theolog. n. 251.*) etsi sæpe respectu aliarum potentiarum denotet tantùm conditionem, tamen respectu intellectûs, elicientis propositionem causalem, semper denotat motivum: ergo respectu intellectûs, elicientis actum fidei (qui est propositio causalis, habens pro causa testimonium DEI) e. g. respectu intellectûs elicientis hunc actum: *Credo incarnationem; quia DEUS dicit*: illud *quia* denotat, dictum Divinum esse motivum illius actûs. conf. patet. ant. prob. etsi voluntas amans bonum, quia cognoscit, non habeat pro motivo cognitionem: & ignis comburens, quia applicatus, non habeat applicationem pro concausa, sed tantùm pro conditione: tamen in istis propositionibus causalibus: *Voluntas amat bonum; quia est cognitum*: &: *Ignis comburit; quia est applicatus*: cognitio, & applicatio, est verum objectum formale motivum respectu intellectûs, elicientis eas propositiones causales: &, quæ sunt tantùm conditiones respectu voluntatis, vel ignis, sunt vera motiva respectu intellectûs: ergo non est paritas ab aliis potentiis ad intellectum, elicientem propositiones causales.

Prob. ant. Juxta omnes summulas propositio, quæ habet particulam *quia*, est causalis, & per illam particulam denotatur ratio, seu motivum assentiendi: ergo. Et sanè intellectus ex eo, quòd voluntati proponatur bonum per cognitionem, & igni per applicationem admoveatur e. g. stupa, movetur ad affirmandum, dari amorem, & combustionem: & si deberet per syllogismum hoc probare, pro medio termino, id est, pro motivo suo, assumeret cognitionem, & applicationem. Hinc, quamvis e. g. cognitio, non sit causa amoris, tamen est causa, vel motivum propositionis affirmantis, eum dari.

132. Dices. In hac propositione: *Intellectus agit; quia est applicatus*: applicatio non est motivum respectu intellectûs agentis: ergo.

go. Resp. dist. ant. applicatio non est motivum respectu intellectûs, hanc propositionem causalem elicientis. neg. ant. non est motivum respectu intellectûs alterius, qui non elicit hanc propositionem, sed de quo, tanquam de objecto, dicitur, eum aliud quid agere. conc. ant. & neg. cons. Dixi enim tantùm, quòd respectu intellectûs, elicientis propositionem causalem, illa particula *quia* denotet motivum, in ordine ad assensum illum causalem (& talis semper est intellectus, eliciens actum fidei, seu credens objectum; quia DEUS dicit) non verò dixi, quòd illa particula *quia* denotet semper motivum respectu cujuscunque intellectûs, non elicientis propositionem causalem, sed tantùm se habentis per modum objecti, de quo alius quidam propositionem causalem affirmat.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

133. OB. 1. contra primam conclusionem. Illa est locutio, seu revelatio propriè dicta, à qua res dicta habet veritatem: sed hanc non habet à manifestatione, seu revelatione creata externa: ergo. prob. min. revelatio creata, seu verba extrinseca, sunt indifferentia ad verum, vel falsum: ergo ab his non habet res dicta veritatem. Resp. 1. neg. ma. nam utique locutio falsa est locutio propriè dicta, & vera in essendo, licèt non sit vera in dicendo. Resp. 2. dist. ma. illa est locutio propriè dicta, à qua præcisè nudè in se sumpta habet res dicta veritatem. neg. ma. à qua ùt informata auctoritate infallibili dicentis habet veritatem. conc. ma. & dist. sic min. neg. cons. ad prob. dist. ant. verba illa, nudè sumpta, sunt indifferentia ad verum, vel falsum. conc. ant. ùt informata auctoritate DEI. neg. ant. & cons.

Si enim DEUS illa verba assumat, & sua auctoritate extrinsecè informet, seu moraliter ipsis uniat suam infallibilitatem, non amplius sunt indifferentia, sed determinatissima ad veritatem; sicut, si homo gravis ea assumat, non quidem metaphysicè, vel physicè, tamen moraliter redduntur determinata ad verum. Quòdsi etiam ille fallatur ex inculpata ignorantia, tamen ejus auctoritate verba determinantur ad hoc, ut non sint mendacia, quamvis priùs in se, & nudè sumpta, indifferentia essent ad mendacium. Unde, licèt talis non loquatur materialiter verum; quia ejus verba non sunt conformia objecto, tamen loquitur, ùt Logici dicunt, formaliter verum, quatenus verba sunt conformia conceptui mentis.

134. Ob. 2. *Psal. 61. v. 12.* dicitur: *Semel locutus est DEUS: duo hæc audivi:* atqui, si revelatio externa esset vera locutio DEI, non tantùm semel fuisset locutus DEUS: ergo. Resp. retorqueo argumentum *Ad Hebr. 1. v. 1.* dicitur: *Multifariam, multisque modis, olim DEUS loquens patribus in prophetis, novissimè diebus istis locutus est nobis in filio:* ergo DEUS sæpiùs locutus est: & cur hæc verba Apostoli *in filio* non sint explicanda etiam de locutione propriè dicta? Quare, ne isti textus sibi contrarii sint, conciliari debent: hinc resp. 1. dist. min. non tantùm semel locutus fuisset DEUS ad extra. conc. min. ad intra. neg. min. & cons. Illum textum Psalmistæ Gormaz *de virt. Theol. n. 242.* explicat de locutione DEI ad intra, non de qua loquitur Esparza, consistente in decreto DEI, & de qua *n. 127.* sed de locutione, per quam DEUS generavit Verbum Divinum. Firmatur responsio auctoritate D. Augustini *enarrat. in psal. 61. in ea verba* ita commentantis: *Apud se semel DEUS locutus est; quia unum Verbum genuit DEUS.* Ex illis autem ibi semel dictis dein per revelationem extrinsecam David duo illa audivit: scilicet, in DEO dari potentiam, & misericordiam, ut illa timeatur, in hac speretur.

135. Responderi probabiliter potest 2. DEUM fuisse semel, hoc est, aliquando immobiliter locutum; nam *semel* videtur etiam in hac significatione accipi; sic enim dicimus: *Jam semel dixi: quod semel factum, semper manet: semel dictum, semper dictum.* ita Bellarminus *in explan. psal. 61. & hunc locum*, citans S. Hieronymum, qui sic explicat: *Semel DEUS loquitur, & fit omnino, quod loquitur.* Ex hoc autem non sequitur, quòd tantùm semel, vel tantùm una vice, DEUS locutus sit. Item *semel* etiam significat *summatim*, vel *omnino* juxta Calepinum; unde potest fors dici, DEUM summatim, vel omnino, aliqua aliquando dixisse, ex quibus David duo illa perceperit. S. Hieronymus pro illo *semel* ponit vocem *unum*; quia Hebræum vocabulum etiam juxta Bellarminum *loc. cit.* significat unum. Et hinc quoque Emanuel Sa ex S. Hieronymo vertit illa verba: *Unum mihi:* scilicet Davidi, locutus est DEUS: hoc autem unum non necessariò negat aliud, sed ab eo præscindit.

136. Ob. 3. contra 2. conclusionem S. Thomas. *2. 2. q. 1. a. 1. in corp.* ait de fide: *Si consideremus formalem rationem objecti, nihil est aliud, quàm veritas prima:* ergo excludit revelationem creatam. Resp. dist. ant. nihil est aliud, quàm veritas prima revelans, vel dicens. conc. ant. quàm veritas prima nudè sumpta. neg. ant. & cons. Hæc est mens expressa Angelici; nam statim ibidem subjungit: *Non enim fides, de qua loquimur, assentit alicui, nisi quia est à DEO revelatum.* & *2. 2. q. 5. a. 3. in corp.* ait: *Formale autem objectum fidei est veritas prima, secundùm quod manifestatur in Scripturis Sacris, & doctrina Ecclesiæ.* & *1. p. q. 1. a. 8. ad 2.* ait: *Innititur enim fides nostra revelationi, Apostolis, & Prophetis factæ, qui canonicos libros scripserunt.*

137. Ob. 4. Si revelatio creata esset objectum fidei, tunc fides haberet pro objecto formali aliquid creatum: sed sic non esset virtus Theologica: ergo. Resp. dist.

ma. fides haberet aliquid creatum pro objecto formali adæquato. neg. ma. pro inadæquato. conc. ma. & dist. sic min. neg. conf. potest enim virtus Theologica, si id requirat tendentia actuum ejus, habere aliquod partiale objectum formale quod creatum, modò alterum partiale objectum sit Divinum; nam sic tamen adhuc sufficienter distinguitur à virtutibus moralibus; istæ enim nec pro objecto formali quod partiali habent aliquid Divinum. Et sic spes (quæ juxta omnes est virtus Theologica; eoquòd ejus actus sit desiderium fiduciale DEI possidendi) juxta communem Theologorum habet pro objecto formali quod DEUM auxiliantem, hoc est, præter ipsum DEUM etiam auxilia creata à DEO provenientia: vel etiam juxta plures Theologos (quia ejus actus est amor DEI, non quidem benevolentiæ, sed concupiscentiæ) habet pro objecto DEUM videndum, vel possidendum, hoc est, etiam visionem beatificam creatam, qua videtur, & intentionaliter possidetur DEUS. Aliud est de charitate Theologica, cujus actus ex sua tendentia nihil requirit creatum pro objecto formali, & hinc nec pro objecto partiali habet aliquid creatum; unde *1. Cor. 13. v, 13.* ab Apostolo dicitur *major*.

138. Ob. 5. Promulgatio legis non est pars legis: ergo nec revelatio est pars motivi fidei. Confirm. Revelationes creatæ sunt diversæ speciei; aliæ enim consistunt in inspirationibus internis, aliæ in vocibus externis, aliæ in aliis signis: sed motivum, seu objectum formale fidei, debet esse ejusdem speciei; nam, ùt diximus *n. 113.* omnes actus fidei probabiliter sunt ejusdem speciei: ergo. Resp. om. ant. neg. conf. Etsi detur, seu omittatur antecedens, ex eo tantùm sequitur, quòd revelatio non sit pars veritatis Divinæ: non verò, quòd non sit pars veritatis Divinæ dicentis, quæ tota est motivum fidei. Omisi ant. quia, licèt dicatur, quòd promulgatio legis non sit constitutiva legis, essentialiter tantùm sumptæ, est tamen promulgatio, saltem aliqua latiùs dicta, pars legis ùt actualiter obligantis.

Ad confirm. dist. ma. Revelationes creatæ sunt diversæ speciei in consideratione physica. conc. ma. in consideratione Theologica. neg. ma. & dist. sic min. neg. conf. Furtum auri, & furtum argenti, etiam differunt physicè, non tamen Theologice; quia hanc differentiam non considerat Theologia, nec prædicatum aurei, vel argentei, est ab ipsa considerabile. Possunt autem etiam actus fidei inter se differre specie physica, modò non differant specie Theologica: & hinc etiam physicè differre poterunt objecta formalia, modò non differant Theologicè, quod non contingit; nam Theologia non considerat, vel curat, an revelatio sit vox, an illuminatio interior, sicut neque considerat, an verba sint Latina, an Hebraica, modò omnia convenian in hoc, quòd sint testimonium DEI.

139. Ob. 6. Quod est indifferens adveritatem, vel falsitatem, non potest esse objectum formale fidei: sed revelatio externa, seu verba extrinseca, sunt indifferentia: ergo. prob. ma. fides debet esse certissima, & hanc certitudinem habere ab objecto formali: sed non potest eam habere ab objecto indifferente ad veritatem: ergo. min. superior etiam probatur clarè: illa verba, & signa exteriora, saltem sæpissimè, potuissent provenire ab insipiente, & mendaci, nec ex natura sua exigunt provenire à veraci, & cum veritate conjungi: ergo illa verba sunt indifferentia. Resp. dist. ma. quod est indifferens ad veritatem, vel falsitatem, non potest esse objectum formale fidei adæquatum. conc. ma. non potest esse objectum indæquatum. neg. ma. & dist. etiam min. revelatio est indifferens seorsim sumpta. conc. min. ùt informata extrinsecè auctoritate DEI loquentis, sive ei conjuncta. neg. min. & conf. ad prob. dist. ma. fides debet habere suam certitudinem ab objecto formali adæquato. conc. ma. debet eam habere ab objecto tantùm inadæquato. subdist. debet eam habere ab objecto inadæquato seorsim sumpto. neg. ma. ab eò ùt informato, vel conjuncto alteri comparti, seu auctoritati DEI loquentis. conc. ma. & om. min. neg. conf. ad prob. min. dist. ant. possunt à mendaci provenire verba illa, & signa seorsim sumpta. conc. ant. ùt informata, vel conjuncta auctoritati Divinæ. neg. ant. & conf.

Deinde hoc argumentum retorqueo in adversarios, juxta quos revelatio externa saltem est applicatio motivi fidei; nam etiam illa verba sunt indifferentia, ut applicent motivum fidei, seu auctoritatem Divinam, vel non; si enim à mendaci provenirent, non applicarent utique auctoritatem DEI; unde etiam adversarii debent nostra distinctione uti, & dicere, ea quidem verba esse indifferentia ad applicationem motivi fidei, si seorsim spectentur, non verò, si spectentur ùt informata auctoritate Divina, & conjuncta illi, vel certis quibusdam circumstantiis.

140. Sciendum itaque, multa esse ad aliquem effectum, vel dandam aliquam denominationem indifferentia, si seorsim sumantur: non verò, si cum compartibus. Sic quælibet præmissa seorsim, & sola, est indifferens, seu insufficiens, ad inferendam conclusionem: quilibet gradus caloris est indifferens ad intensionem; si enim solus relinquitur, non faciet intensionem: insuper, ùt rectè notat Haunoldus *l. 3. tr. 1. n. 97.* quælibet pars corporis venusti est indifferens ad constituendum pulchrum; nasus enim, qui est pulcher in facie gigantis, esset deformis in facie parvuli. Unde etiam, licèt revelatio externa, seorsim sumpta, sit indifferens ad movendum ad actum fidei, non tamen est indifferens, si simul sumatur in complexo cum auctoritate DEI: & sic sumi debet; nam, ùt sæpe jam diximus, ad actum fidei non sufficit tantùm motivum infallibile, sed requiritur infallibile dicens: hoc autem non habetur sine reve-

revelatione: & pariter neque sufficit quodcunque dicens, seu dictum, sed debet esse infallibile, atque adeò utrúmque simul.

Licèt autem revelatio seorsim sumpta non sit vera, est tamen vera, si informetur auctoritate Divina, vel huic conjungatur, hoc est, si verba illa assumantur à DEO ùt sua: & ab his, in complexo, vel concreto sumptis, potest actus fidei habere certitudinem, & veritatem firmissimam. Quæstio autem de voce foret, quænam hujus concreti *testimonium DEI infallibile* pars sit revelatio, an sit subjectum, an forma: ad quam tamen responderi potest. Si ponatur hoc concretum *testimonium DEI infallibile*, revelatio erit subjectum: & forma ejus erit veritas, seu infallibilitas Divina. Si verò concretum ponatur istud *prima veritas dicens*, revelatio erit forma. Nec est ullo modo absurdum, ut aliquid respectu concretorum, formaliter saltem diversorum, nunc sumatur per modum subjecti, aliàs per modum formæ; quia dependet res ab acceptione intentionali, ùt posset explicari pluribus exemplis.

141. Ob. 7. Visio beatifica succedit fidei: sed visio habet pro objecto solùm prædicatum Divinum: ergo etiam fides. Resp. syllogismum manifestè esse malè formatum; inferuntur enim in conclusione duo termini, qui nunquam fuêre in præmissis; unde neg. conf. Visio, & fides, non debent quoad omnia esse similes; aliàs, sicut fides est obscura, ita etiam visio deberet esse talis: nec visio succedit fidei, ùt par pari, sed ùt perfectius imperfectiori: sic etiam possessio DEI succedit spei, quin illa etiam requirat absentiam boni, quam tamen requirit spes strictè dicta.

ARTICULUS III.

An etiam Revelatio Privata possit esse objectum formale fidei Divinæ.

142. CArdinalis de Lugo *de fide disp. 9. sect. 1. n. 17.* docet, vel potiùs supponit, in statu puræ naturæ fuisse possibilem aliquam revelationem DEI. Et sanè ipsius ratio magni ponderis est; nam utique DEUS potuisset tunc homini, vel creaturæ cuicunque rationali, præter præcepta naturalia imponere aliquod præceptum positivum; cur enim non potuisset DEUS, etiam homini in eo statu, prohibere esum alicujus fructûs, aliàs indifferentem, quamvis non voluisset eum elevare ad statum supernum? hoc autem præceptum non potuisset homini innotescere, nisi per aliquam revelationem Divinam.

Talis autem revelatio in eo statu non propterea fuisset Theologicè supernaturalis, quidquid sit, an futura fuisset philosophicè supernaturalis; quamvis valde probabile sit, eam nec phyloſophicè supernaturalem futuram fuisse; tum quia non videtur, quare præceptum, de quo modò dictum, debuerit esse philosophicè supernaturale; tum quia non videtur esse supra exigentiam totius creaturæ aliqua DEI locutio; nam creatura rationalis, in statu naturæ puræ relicta, non exigeret auctorem suum mutum, sed potiùs loquentem, saltem indeterminatè, & in quibusdam naturalibus circumstantiis. Neque est (ùt aliqui hîc opponunt) nimia familiaritas domini cum servo, si ei loquatur, præsertim imperando.

Imò, quamvis creatura in statu puræ naturæ locutionem DEI non exigeret, tamen, ùt quidam ajunt, ea locutio non esset supernaturalis; quia DEUS producendo illam locutionem, naturaliter, sive tanquam agens naturale, eam produceret. Sic, ajunt, licèt aër non exigat lucem; quia tamen sol exigit illam in aëre producere, ipsa est aëri naturalis: ùt autem sol exigit producere lucem, ita, ajunt isti auctores, DEUS, etiam ùt auctor naturæ, exigit posse eum sua creatura loqui, eique præcipere. Quæ autem Esparza *l. 6. de virt. theol. q. 19. a. ult. ad 4. & q. 26. a. 7.* in oppositum dicit, & contra possibilitatem revelationis in statu puræ naturæ affert, me non moverent, si istam quæstionem tractare, & positivè decidere vellem.

143. Sed quidquid de hoc sit, talis revelatio naturalis defacto non datur in nostro statu elevationis; nam modò omnes locutiones Divinæ sunt supernaturales: & internæ quidem locutiones sunt intrinsecè tales, utpote ex essentia sua conducentes ad finem supernum: externæ verò voces, aut scripturæ, vel alia signa, saltem sunt extrinsecè supernaturalia; quatenus DEUS ea exhibet, ex intentione æternæ salutis nostræ. Ex his autem revelationibus aliquæ sunt *publicæ*, hoc est, factæ in ordine ad omnes homines, & totam Ecclesiam: aliæ verò *privatæ*, hoc est, factæ, non tantùm uni personæ privatæ (nam multæ, quæ sunt publicæ, primò uni homini, e.g. Moysi, factæ sunt, sed cum intentione, ut omnibus manifestarentur) sed sunt factæ in ordine ad unum solum, vel paucos.

Et pari ratione aliqui sunt actus *fidei publicæ*, alii *fidei privatæ*: unde actus fidei est genus ad actum fidei publicæ, seu *Catholicæ*, & ad actum fidei privatæ, seu *non Catholicæ*: sicut animal est genus ad rationale, & irrationale. Per actum fidei Catholicæ intelligimus hîc in sensu restricto eum, qui est universalis, hoc est, qui assentitur objectis revelatis in ordine ad totam Ecclesiam, seu revelationi publicæ: per actum fidei non catholicæ intelligimus eum, qui non est ita universalis, sed assentitur tantùm revelationi privatæ. Quæritur jam, an actus, assentiens tali revelationi privatæ, sit verè actus fidei Theologicæ, seu Divinæ, ita, ut habitus fidei etiam in ipsum influat, sicut in actum assentientem revelationi publicæ.

144. Dico. Actus, respiciens pro suo motivo revelationem Divinam privatam, est verè actus fidei Divinæ, & Theologicæ. ita Suarez, *de fide disp. 3. sec. 10. n. 5.* Tanner.

disp. 1. de fide. q. 1. n. 61. Gormaz. *de virt. Theol. disp. 7. n. 284.* Bellarminus *tom. 4. contr. 3. gener. 2. princip. de justificat. l. 3. c. 3.* & plures alii. Prob. conclusio 1. ex Tridentino, quod *sess. 6. c. 12.* ait: *Nam, nisi ex speciali revelatione sciri non potest, quos DEUS sibi elegerit.* & *can. 16.* ait: *Siquis magnum illud usque in finem perseverantiæ donum se certò habiturum, absoluta, & infallibili certitudine, dixerit, nisi hoc ex speciali revelatione didicerit, anathema sit.* Jam sic. Concilium hîc admittit, aliquid infallibili certitudine sciri posse, ratione specialis revelationis, & quidem assentiendo per fidem Divinam: ergo actus, qui talem revelationem habet pro suo motivo, est verè actus fidei. prob. ant. inprimis Concilium non facit mentionem alterius fidei, quàm Divinæ, & Theologicæ: dein loquitur de eo assensu, seu actu fidei, de quo loquebantur hæretici, quos damnat: hi autem loquebantur de assensu fidei Divinæ; defacto enim adhuc Lutherani dicunt, quemvis debere credere, se fore salvum, & quidem fide Divina, sive eâ, quæ assentitur Scripturis Sacris, vel aliis fidei mysteriis: ergo.

Confirm. Concilium Lateranense *sess. 11. in Constitut. Leonis X. Supernæ Majestatis præsidio. sub finem.* quamvis extra casum necessitatis reservet examen revelationum privatarum Sedi Apostolicæ, tamen, si periculum foret in mora, concedit, ut eæ, post examen Ordinarii, & ejus approbationem, possint prædicari (e. g. si revelaretur excidium urbis particularis, nisi ageretur pœnitentia, quæ revelatio non concerneret totam Ecclesiam, adeóque esset tantùm privata) ergo possent auditores earum concionum, quibus tales revelationes annunciarentur, istis per fidem assentiri. Idem videtur colligi *ex Cap. Cum ex injuncto. 12. de hæreticis.*

145. Prob. conclusio 2. ratione. Assensus, præstitus revelationi privatæ, convenit in objecto formali cum assensu, præstito revelationi publicæ: & hi duo assensus ad summum differunt quoad objectum materiale, vel quoad modum, aut medium recipiendi revelationem: sed hæ differentiæ sunt tantùm accidentales, nec inferunt differentiam specificam: ergo illi duo actus non differunt specie, adeóque idem habitus fidei Theologicæ potest utrumque producere, & uterque est actus fidei Theologicæ, seu Divinæ. conseq. est clara: probantur autem præmissæ, & primo loco ma. Revelatio privata non est minùs testimonium DEI infallibile, quàm publica; quòd enim DEUS loquatur uni privatim, & non omnibus, non infert, quòd non loquatur DEUS; aliàs loqueretur, & simul non loqueretur: dein æquè parum potest DEUS mentiri, vel falli, quando loquitur uni soli, quàm quando loquitur omnibus: ergo habetur totum objectum formale ad fidem requisitum, nec potest esse discrimen, nisi ratione objecti materialis, vel modi, vel medii.

146. Prob. jam min. superior. Inprimis objectum materiale non specificat habitum, aut actum, ùt est clarum; aliàs differrent specie Theologica actus fidei de incarnatione, & alius de extremo judicio: quod nemo dixerit. Jam modus pertinet præcisè ad applicationem motivi; quòd enim DEUS velit aliquid communicari, aut applicari uni, vel pluribus, non mutat objectum formale, ùt per se patet. Tandem etiam ratio medii nihil facit ad rem. Sic non mutat actum fidei, sive credam propter revelationem immediatè factam mihi, sive propter factam immediatè aliis, & ad me tantùm mediatè perlatam; eâdem enim fide credo, qua Apostoli, qui revelationes receperunt immediatè: ergo pariter eâdem fide credo aliquod mysterium, tantùm revelatum mihi, qua credo aliud revelatum omnibus.

Insuper medium tantùm spectat ad applicationem motivi: quæ applicatio etiam non specificat actum: vel, si etiam dicatur, medium esse partiale motivum fidei (ùt debent admittere illi, qui docent, locutionem parochi, qua mediante rusticus percipit revelationem, esse partiale motivum fidei) tamen hic modus recipiendi revelationem, diversus ab eo, quo quis revelationem accipit immediatè à DEO, non affert diversitatem specificam in consideratione Theologica (nam nulla ratione probari potest, actus elicitos à rustico, per parochum instructo, & actus elicitos ab illo, qui revelationem immediatè à DEO accepit, esse specie Theologica diversos) sed isti duo modi recipiendi revelationem tantùm se habent, sicut revelatio interna, & externa, quarum diversitas, ùt omnes facilè admittunt, non infert diversitatem specificam, in consideratione Theologica, sed ad summum aliquam, in consideratione physica: ergo neque modus recipiendi revelationem, privatus, & publicus, infert ullam differentiam specificam Theologicè talem.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

147. OB. 1. S. Augustinus *contra epistolam fundamenti c. 5.* ait: *Ego verò Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas:* ergo, nisi revelatio applicetur ab Ecclesiæ auctoritate, adeóque universaliter omnibus, non potest elici actus fidei. Resp. neg. cons. S. Augustinus non recepit privatas revelationes immediatè à DEO, nec aliunde fuerunt ei sufficienter applicatæ: si autem aliquæ aliunde ei sufficienter applicatæ fuissent, tunc potuisset, & debuisset eis credere. Non potest autem negari, quòd absque auctoritate Ecclesiæ possit revelatio Divina applicari, vel per illustrationem supernam clarissimam, vel per signa etiam externa, miracula &c. ut dubitari de ea prudenter non possit: quis enim neget, omnipotentem DEUM hoc posse?

posse? Et certè ita Christus Dominus revelationes plures applicavit Beatissimæ Virgini, Apostolis, ac aliis, qui plura credidêre, antequam communiter toti Ecclesiæ nota facta fuerint.

148. Nec dicas, saltem fuisse eas revelationes ordinatas ad totam Ecclesiam; negari enim non potest, DEUM privatim aliqua revelâsse aliquibus Sanctis, quæ ad Ecclesiæ totius notitiam authenticè non pervenerunt: nisi dicere velimus, omnes veras revelationes fuisse scriptas, eásque authenticè Ecclesiæ toti innotuisse, quod legenti Sanctorum vitas planè videbitur prorsus falsum. Quodsi talia Sanctis quibusdam verè à DEO revelata sunt, & sufficienter applicata, planè debuerunt illa credere: & si aliqui non crediderunt, ùt Sara, & Zacharias, fuêre reprehensi, saltem propter tarditatem in credendo.

Hoc tamen verum est, regulariter revelationes applicari per auctoritatem Ecclesiæ, & ministros, ejus nomine loquentes. Unde privatæ revelationes examinandæ sunt, an sint à DEO, juxta illud *1. Joan. 4. v. 1. Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex DEO sint.* Prima autem probatio debet esse, ut revelatio non sit contraria Catholicæ doctrinæ: cui si opponatur, certum est, eam à DEO non esse, sed à diabolo, qui, ùt ait S. Paulus *2. Cor. 11. v. 14. Transfigurat se in Angelum lucis.* Neque tamen hoc sufficit; multa enim Catholicæ doctrinæ contraria non sunt, & tamen non sunt revelata à DEO, e. g. quòd Petrus sit prædestinatus, quòd sit tamdiu victurus &c. unde alia adhuc signa, vel argumenta sunt habenda (de quibus D. Thomas *in 2. Cor. c. 11. lect. 3.*) debéntque in tali negotio consuli viri asceseos valde periti.

149. Ob. 2. S. Thomas *1. p. q. 1. a. 8. ad 2.* ait: *Innititur enim fides nostra revelationi, Apostolis, & Prophetis factæ, qui canonicos libros scripserunt, non autem revelationi, si qua fuit aliis Doctoribus facta:* & *2. 2. q. 5. a. 3. ad 2.* ait, motivum formale fidei esse *veritatem primam, propositam nobis in Scripturis secundùm doctrinam Ecclesiæ:* ergo revelatio privata non est motivum formale fidei. Resp. neg. cons. S. Thomas. *2. 2. q. 1. a. 1.* nihil aliud ad fidem requirit, quàm veritatem primam revelantem: in textibus autem, in objectione citatis, non loquitur de fide tantùm Theologica, sed de fide restrictè Catholica, quam explicavimus *n. 143.* dicit enim *fides nostra*, hoc est, universalis omnium, non privata cujuslibet, specialem revelationem accipientis.

150. Ob. 3. Revelatio Divina non potest nobis sufficienter applicari, nisi eam proponat Ecclesia, adeóque ex privata faciat publicam: ergo. Resp. juxta dicta. *n. 147.* neg. ant. cujus falsitatem quoque supponit Concilium Lateranense citatum *n. 144.* ubi permittit, aliquando prædicari revelationes privatas ex concessione solius Ordinarii: quo casu non proponuntur auctoritate totius Ecclesiæ, & tamen illi homines, quibus ita proponuntur, tenentur credere. Hoc tamen verum est, ordinariè non haberi sufficientem applicationem revelationis Divinæ, nisi ab Ecclesia proponatur, ùt sumitur ex eodem Lateranensi modò citato.

Addit Gormaz. *de virt. Theol. n. 304.* quemvis actum fidei dicere saltem aliquem virtualem ordinem ad Ecclesiam. 1. quia eliciens talem actum non potest negare Ecclesiam, tanquam objectum materiale fidei. 2. quia talis debet esse paratus, ad credenda omnia, quæ Ecclesia credenda proponit: imò ratione ejusdem universalis motivi, saltem implicitè, vel virtualiter, omnia credit. 3. quia nulli in hac providentia fit revelatio privata absque omni ordine ad fidem Ecclesiæ Catholicam: quin sæpe solitus est DEUS eos, quibus aliquid revelavit per Angelos, tamen mittere ad Ecclesiæ ministros, ut plenius instruerentur. Sic *Actor. 9.* misit Saulum ad Ananiam, & *Actor. 10.* Cornelium centurionem ad S. Petrum.

151. Ob. 4. Fides Theologica est essentialiter Catholica: ergo non potest niti revelatione privata. Confir. Ratione fidei sumus *superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum. ad Ephes. 2. v. 20.* ergo fides exigit revelationem publicam, factam Apostolis, aut Prophetis. Resp. dist. ant. fides Theologica est essentialiter Catholica, in sensu latiori, seu non est disformis doctrinæ Catholicæ. conc. ant. in sensu restricto, quo nunc loquimur. subdist. est Catholica in actu primo. conc. ant. in actu secundo. neg. ant. & cons. In actu primo est Catholica illa fides; quia potest idem objectum DEUS revelare toti Ecclesiæ, vel id omnibus fidelibus credendum proponere: at non debet jam in actu secundo illa revelatio omnibus esse proposita. Ad confirm. dist. ant. ratione fidei tantùm Theologicæ sumus ita superædificati. neg. ant. ratione fidei in sensu restricto Catholicæ. conc. ant. & neg. cons.

152. Ob. 5. Qui dissentiret revelationi privatæ, etiam sufficienter applicatæ, non esset hæreticus: ergo talis revelatio est insufficiens ad fidem. Resp. hanc esse quæstionem de nomine. Qui putant, infidelitatem divisione adæquata dividi in Judaismum, Paganismum, & Hæresin, sentiunt, taliter dissentientem fore hæreticum: qui verò agnoscunt plures species infidelitatis (quorum opinionem probabiliorem judicat Gormaz) dicunt, talem non fore strictè hæreticum; cùm strictè hæreticus tantùm sit, qui negat aliquam doctrinam, quæ tanquam articulus fidei universaliter ab Ecclesia fuit recepta; unde ajunt, talem fore infidelem quarta specie infidelitatis, quæ committitur negando assensum revelationi privatæ sufficienter applicatæ. Videri etiam potest Lugo *de fide disp. 20. sec. 2. n. 34.*

Obligatio autem hæc credendi revelationi privatæ, sive non propositæ ab Ecclesia, licèt rarò contingat respectu eorum, quibus ipsa non est immediatè facta; cùm isti

rarò

rarò habeant sufficientem applicationem illius, tamen non est impossibilis, ùt colligitur *ex 3. Reg. 20. v. 35.* ubi ita dicitur. *Vir quidam de filiis prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domini: Percute me. At ille noluit percutere: cui ait: Quia noluisti audire vocem Domini, ecce recedes à me, & percutiet te leo: cúmque paululùm recessisset ab eo, invenit eum leo, atque percussit*: hoc est, ùt apud Emanuelem Sa habet versio Chaldæa, *occidit*: ex qua pœna, hujus nolentis percutere, habetur, eum fuisse culpabilem in non credenda illa revelatione, & mandato DEI. Regulariter tamen requiritur approbatio, & applicatio Ecclesiæ, ùt habetur ex Lateranensi citato. *n. 144.*

153. Ob. 6. Saltem revelatio privata de rebus temporalibus non est motivum fidei: ergo. prob. ant. talis revelatio non habet pro objecto aliquid Divinum: ergo. Resp. neg. ant. sicut enim revelatio publica de rebus temporalibus, e. g. de armentis, aut ovibus Jacobi, vel de cane Tobiæ, est objectum formale fidei, & non minùs esset hæreticus, qui ista pertinaciter negaret, quàm qui negaret mysterium SS. Trinitatis: ita etiam non minus est motivum fidei revelatio privata de rebus temporalibus, quàm revelatio privata de spiritualibus; nam in utroque casu adest testimonium DEI: nec minùs revelatio de temporalibus, quàm revelatio de spiritualibus creditur; quia DEUS eam dicit: adeóque habetur etiam objectum formale Divinum: ex quo patet, ad probationem negandum esse ant. vide *n. 6. & 7.*

QUÆSTIO IV.

De Ultimo Fidei Resolutivo.

ARTICULUS I.

Quodnam sit Ultimum Fidei Divinæ Resolutivum.

154. HÆc controversia plures paginas variis auctoribus implet: & quosdam in opiniones satis mirabiles abstrahit, quas singillatim refutare non est animus: videre eas potest, cui lubet, apud Gormaz *de virt. Theol. disp. 16. sec. 1. n. 771.* Ut autem hanc quæstionem, inter præcipuas hujus tractatûs non infimam, clarè resolvamus, notandum, per *resolutivum ultimum* non intelligi hîc causam efficientem, immediatam, & adæquatam actûs fidei; hæc enim facilè assignaretur, scilicet complexum ex omnipotentia DEI, & habitu fidei (nisi hujus defectum ipsa etiam omnipotentia extrinsecè applicata suppleat) item ex gratia, si hæc physicè influat: tandem ex intellectu creato; nam actus supernaturalis fidei, nec adæquatè procedit à principio supernaturali (quia est vitalis, & consequenter debet intellectus, per eum vivens, concurrere) nec adæquatè à principio tantùm naturali, ùt est de fide ex Tridentino.

155. Verùm hæc quæstio hîc loci non agitatur in hoc sensu: sed per *resolutivum* hîc intelligitur *motivum, seu objectum formale ultimum, in quo credens quiescit, & quod ipse pro ultimo responsô intra lineam fidei dat interroganti, quare talem, vel talem actum fidei eliciat.* Dixi *intra lineam fidei;* nam habitus, vel actus, non debet extrahi extra suam lineam, nec ei assignari pro resolutivo aliquid, non spectans ad ejus lineam. Sic resolutivum ultimum charitatis Theologicæ rectè assignatur bonitas DEI infinita; quia hæc est ultimum motivum intra lineam habitûs charitatis: & in hac quiescit ipse in linea sua. Quare, siquis ulteriùs quæreret, unde sciatur, bonitatem DEI esse infinitam, talis interrogatio jam esset extra lineam charitatis; non enim ad charitatem attinet scire, sed tantùm amare suum objectum formale super omnia: non autem charitas amat, multò minùs super omnia amat eam scientiam, vel notitiam.

Hinc motiva probantia, DEUM esse summum bonum, non sunt motivum charitatis Divinæ: sed sunt motivum, aut fidei, aut alterius habitûs intellectualis, qui credit, vel scit, ex suis rationibus, DEUM esse summum bonum. Sic etiam motivum obedientiæ intra lineam suam est præceptum: scientia autem de præcepto non est objectum formale obedientiæ, sed alterius habitûs, aut actûs, ad obedientiam præsuppositi. Unde similia argumenta, quibus e. g. probatur, DEUM esse summum bonum, vel legem esse latam, non sunt motiva charitatis, aut obedientiæ; sed tantùm sunt conditiones, vel applicationes morales motivorum, in eo sensu, in quo dicitur, cognitio esse applicatio motivi ad voluntatem. Similiter motiva actûs imperantis sunt suo modo conditiones, vel applicationes, motivorum propriorum actûs imperati. Sic siquis ex timore gehennæ imperet sibi actum contritionis perfectæ, metus gehennæ non est motivum istius, nec intra hujus lineam; (est enim tantùm motivum attritionis) sed respectu contritionis est tantùm aliqua quasi applicatio motivi: quod motivum est sola pura DEI bonitas propter se ipsam.

156. Sicut autem dantur applicationes motivorum, respectu habituum, & actuum voluntatis, ita etiam dantur applicationes motivorum, respectu habituum, & actuum intellectûs. Hujus rei exemplum valde appositum affert Gormaz *de virt. Theol. n. 225.* Intrat e. g. homo doctus in officinam bibliopolæ: legit aliquem librum, cujus auctorem ignorat, sive quia titulus deest, sive quacunque de causa: placent, quæ ibi legit de variis Theologicis rebus: quæritigitur bibliopolam, hominem non aliâ scientiâ, quàm superficiali librorum notitiâ instructum, seu, qui sciat quidem, quales auctores in officina adsint, & quomodo nominentur: de cætero autem, nec Theologus, nec Philosophus sit: ab hoc audit, auctorem libri illius esse S. Augustinum; tum enimverò statim firmiùs adhuc adhæret lectis,

ctis, quàm antè: non tamen propter auctoritatem bibliopolæ, cujus auctoritas in rebus Theologicis nulla est: sed tantùm propter auctoritatem S. Augustini, ei applicatam per dictum bibliopolæ.

Quare hic assensus: *Credo ista; quia S. Augustinus ita scribit:* ultimatò resolvitur in auctoritatem S. Augustini, & non in auctoritatem bibliopolæ, ob quam neutiquam eliceretur assensus, tam firmiter lectis adhærens: & in hoc casu ulteriùs quærere, unde sciatur, hoc esse à S. Augustino scriptum, non est ampliùs quærere motivum hujus assensûs, & intra ejus lineam: sed est quærere motivum cognitionis præviæ, & tantùm applicantis motivum assensûs: sèque habet hoc motivum in ordine ad assensum, rebus illis in libro lectis præstitum, sicut se habet motivum probans, quòd DEUS sit summum bonum, in ordine ad actum charitatis: & superior quæstio etiam eodem modo se habet in ordine ad illum assensum, sicut se habet quærere, unde sciatur, DEUM esse summum bonum, in ordine ad actum charitatis. His prænotatis

157. Dico. Ultimum resolutivum fidei est testimonium DEI infallibile, seu complexum ex sapientia, veracitate, & revelatione externa DEI. ita Suarez *de fide disp. 3. sec. 10. n. 9.* ubi ait, ultimam resolutionem fidei fieri in ejusdem objectum formale: hoc autem cum S. Thoma docet, esse primam veritatem revelantem; hinc *n. 8. & 10.* docet idem Eximius, authoritatem Ecclesiæ non esse ultimum resolutivum fidei; eoquòd Ecclesia, etiam ùt directa à Spiritu S. non loquatur, sed tantùm applicet verbum DEI. Unde docet, maximè *n. 10.* rudes, credentes Ecclesiæ ùt directæ à Spiritu S. aliquo modo implicitè resolvere suam fidem in authoritatem DEI, quam (ùt ait) in Ecclesia quasi loquentem supponunt. Consentit Gormaz *de virt. Theol. n. 782.* & communis nostrorum.

Prob. conclusio. Illud est ultimum resolutivum fidei, in quo tanquam in motivo, vel objecto formali, quiescit intra lineam fidei intellectus: sed hic quiescit in dicto complexo: ergo. prob. min. si quæratur ab intellectu, cur credat e. g. incarnationem Verbi Divini, respondet: *Quia DEUS summè sapiens, & verax, id revelavit:* nec potest intra lineam fidei aliam responsionem dare: sicut, si quæratur à voluntate, cur amet DEUM super omnia, respondet: *Quia est infinite bonus, & amabilis:* nec potest intra lineam charitatis aliud responsum dare: ergo. prob. ant. qualemcunque aliam responsionem det intellectus, si ea non contineat dictum, vel revelationem, aut testimonium DEI, non assignabit motivum fidei, consequenter nec ultimum resolutivum ejusdem; nam fides, ut sæpius jam dictum, præsertim *n. 38. & 39.* indispensabiliter exigit pro motivo testimonium DEI.

158. Ut autem clarior fiat probatio sententiæ nostræ, afferam breviter quæstiones, quæ occasione actûs fidei possunt fieri. *Prima* igitur quæstio est. *Cur credis incarnationem?* Respondeo: *Quia DEUS summè sapiens, & verax, eam revelavit:* & hæc responsio est omnino intra lineam fidei. *Secunda* est. *Cur credis id, quòd DEUS summè verax, & sapiens, revelavit, seu dixit?* Respondetur, clarum esse, quòd dicto illius Credendum sit, qui nec falli, nec fallere potest. Sanè hæc quæstio est similis illi, qua quis quæreret, cur assentiatur rei ex terminis evidenti; ipsum enim dictum infallibile meretur assensum propter se: & hinc etiam ad hanc quæstionem non potest intra lineam fidei alia responsio dari, neque etiam debet, quàm hæc: *Quia hoc DEUS infallibiliter dicit.*

Tertia quæstio est. *Cur credis, DEUM esse summè sapientem, & summè veracem?* Respondeo, huic quæstioni intra lineam fidei non potest dari alia responsio, quàm hæc: *Quia hoc DEUS infallibiliter dicit:* quomodo autem hæc responsio non incurrat circulum vitiosum, vel petitionem principii, meliùs declarabitur infrà in objectionibus. *Quarta* quæstio. *Unde scis, quòd DEUS sit summè sapiens, & verax?* Respondeo: hæc quæstio non potest habere responsum intra lineam fidei; non enim ad fidem spectat scire, sed tantùm credere: sicut ad charitatem non spectat scire, DEUM esse summum bonum; quia hæc scientia non datur intra lineam charitatis. Extra fidem autem respondeo, hoc sciri ex iis rationibus, quibus DEUS probatur esse Ens perfectissimum: quæ tamen, quia ordinariè naturales tantùm sunt, non sufficiunt ad assensum firmissimum fidei, aut hujus resolutivum, sed tantùm ad ejus applicationem.

159. *Quinta* quæstio. *Cur credis DEUM esse locutum?* Respondeo intra lineam fidei: *Quia locutus est:* ubi notandum, quemlibet, dum loquitur, hoc ipso exercitè dicere, seu testari ipso facto, se loqui; hinc impossibile est, ut DEUS aliquid, quodcunque sit, revelet, & non simul exercitè revelet suam revelationem, seu testimonium. Unde propter ipsum dictum non tantùm potest credi objectum, e. g. incarnatio: sed etiam potest credi, quòd DEUS locutus fuerit. Pariter quivis loquens, dum seriò loquitur, & petit sibi credi, eo ipso dicit, se intelligere, aut scire rem, de qua loquitur, & veraciter eam dicere; hinc etiam exercitè, seu ipso facto, testatur, se habere sapientiam, & veracitatem, & auctoritatem, cui fides possit adhiberi.

Hæc autem quilibet exercitè dicit proportionaliter ad se; unde homo censetur tantùm dicere sapientiam, & veracitatem humanam, pro sua conditione; quia tantùm petit fidem humanam. At, quia DEUS petit fidem Divinam, seu firmissimam, sua locutione exercitè dicit auctoritatem infallibilem. Per hoc tamen non negatur, quòd non possit signatè, vel reflexè etiam aliquis dicere, se loqui; sèque esse sapientem, & veracem. Et sic in Scripturis sæpiùs reflexè

revelatur, seu dicitur DEUS locutus: reflexè etiam, & signatè, dicitur, DEUS esse verax, sapiens, infallibilis, ùt videre est *n. 54.* videatur etiam Suarez *disp. 3. de fide sec. 12. n. 12.*

160. *Sexta* quæstio. *Unde scis, quòd DEUS sit locutus?* Respondeo iterum, non esse fidei, hoc scire: imò probabiliùs nec extra fidem, strictè loquendo, scitur universaliter, DEUM esse locutum; nam probabiliùs non est evidens fides Catholica, de quo infrà; hinc etiam extra lineam fidei non scitur, DEUM esse locutum: sed tantùm scitur, hoc esse evidenter credibile & credendum, sive esse evidentem credibilitatem, & credentitatem, seu obligationem credendi fidem Catholicam. Positâ autem evidentiâ de obligatione credendi, potest, & debet, voluntas imperare, & intellectus elicere actum fidei. Sicut quando est evidens obligatio adorandi hostiam, de qua non possum prudenter dubitare, quòd sit consecrata, certè debeo eam adorare, etsi evidenter non sciam, quòd sit consecrata.

Septima quæstio. *Cur vis credere?* Respondeo: hoc non attinet ad fidem, cujus non est velle (cùm sit virtus intellectûs, non voluntatis) sed spectat hoc ad habitum piæ affectionis, intra cujus lineam respondetur: *Quia honestum est credere, & implere obligationem credendi;* ùt enim diximus *n. 9.* actus fidei, utpote meritorius, debet esse liber: non autem potest esse liber in se ipso, & intrinsecè; cùm sit actus intellectûs, qui est potentia necessaria: ergo debet esse liber in alio, seu extrinsecè, scilicet in imperio voluntatis. Quare ad eum requiruntur duo habitus, unus voluntatis, dictus piæ affectionis, qui liberè imperet actum, alter fidei Theologicæ, qui eum eliciat. Isti habitus habent diversa motiva: pia affectio respicit honestatem actûs fidei, & honestatem implendi obligationem credendi: fides autem respicit testimonium Divinum.

161. *Octava* quæstio. *Unde scis, dari obligationem credendi?* Respondeo: hæc quæstio est prorsus extra lineam fidei, imò & piæ affectionis, ad quam non spectat scire obligationem, sed eam implere: sicut ad charitatem non spectat scire, DEUM esse summum bonum, sed eum amare. Spectat igitur illa notitia obligationis credendi ad aliquem habitum intellectûs, qui ex motivis credibilitatis, & etiam credentitatis, ùt vocant, concludit, dari evidenter hanc obligationem. Quænam autem sint illa motiva, fusè dicemus *disp. sequenti.* Non autem nititur fides istis motivis (saltem, si non aliqua sint verbum DEI, ùt aliqui volunt) sed præsuppositis his inferioribus, tanquam applicantibus motivum superius testimonii Divini, fides propter solum testimonium DEI applicatum, elicit assensum longè firmiorem, quàm mereantur illa motiva inferiora: sicut charitas, præsuppositâ cognitione de bonitate DEI, elicit amorem DEI super omnia, & longè majorem, quàm mereatur illa qualiscunque cognitio: & in casu allato *n. 156.* legens librum S. Augustini, elicit assensum firmiorem, quàm mereatur auctoritas bibliopolæ. Quomodo autem rudes fidem suam resolvant in DEUM, dicemus infrà *à. n. 456.*

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

162. OB. 1. Esse revelatum nihil ponit reale in rebus, consequenter est tantùm ens rationis: sed ens rationis non potest esse specificativum, consequenter nec ultimum resolutivum actûs fidei: ergo. Resp. dist. ma. esse revelatum est ens rationis metaphysicum, aut physicum. neg. ma. logicum. om. ma. & dist. min. ens rationis metaphysicum non potest esse specificativum actûs. om. min. physicum, aut logicum. neg. min. & cons. *Ens rationis metaphysicum* est illud, quod realiter non potest existere, sed tantùm aliquo modo concipi, ùt Chimæra: & de hoc ente omitto, quòd non specificet habitum, quanquam fors aliquis alius hoc negaret. *Ens rationis physicum* est ipsa operatio intellectûs, seu cognitio, quæ utique specificat suum habitum, tanquam effectus suam causam. *Ens rationis logicum* juxta multos est terminus secundò intentionalis: & in hoc sensu esse revelatum, non est ens rationis; hinc omisi ma. Juxta alios autem *ens rationis logicum* est idem, ac concretum logicum, seu denominatio extrinseca, cujus scilicet forma non inest subjecto, ùt cognitum, visum &c. & tale concretum etiam est esse revelatum: falsum autem est, quòd talia non specificent actum, vel habitum; nam formæ etiam extrinsecæ magnam vim habent, ad movendum intellectum, vel voluntatem, ad hos, vel illos actus, ùt patet in innumeris: sic res visa movet ad amorem: res perdita ad luctum: recuperata ad gaudium &c.

163. Ob. 2. Potest dari actus fidei, qui non attingat testimonium Divinum: sed hic non habet pro ultimo resolutivo istud testimonium: ergo. Resp. dist. ma. potest dari actus fidei formalis. neg. ma. fidei objectivæ, vel virtualis. conc. ma. & dist. min. hic actus fidei objectivæ non habet pro resolutivo intrinseco testimonium DEI. conc. min. non habet pro extrinseco. neg. min. & cons. Quid sit actus fidei objectivæ, dictum sufficienter est *n. 43.* hic autem actus, cùm non habeat motivum intrinsecum, non potest utique in illud resolvi. Habet autem motivum extrinsecum, scilicet ipsum testimonium DEI; nam hoc, cùm sit intrinsecum respectu actûs fidei formalis, eo ipso est extrinsecum respectu actûs fidei objectivæ. Si neges, posse motivum extrinsecum dici resolutivum, eoquòd non sit intra lineam actûs ipsius, non tecum contendam, sed aliter dist. min. & est actus fidei objectivæ. om. min, est actus fidei formalis, de quo est

nobis

nobis sermo. neg. min. & consˑ sic autem actus fidei objectivæ nullum omnino habebit resolutivum, quod an admittendum, viderit, qui hæc objicit.

164. Ob. 3. Posset dici, actum fidei resolvi in auctoritatem Ecclesiæ: ergo non necessariò resolvitur in testimonium DEI. Resp. Vel intelligitur auctoritas Ecclesiæ tantùm humana, scilicet tanquam alicujus congregationis ex sapientissimis membris conflatæ: & tota hæc sapientia & auctoritas est fallibilis, præsertim circa difficillima mysteria, quæ nostra fides amplectitur: adeóque huic auctoritati non potest inniti fides illa firmissima, quæ exigitur à nobis. Vel intelligitur auctoritas Ecclesiæ, ùt infallibilis per assistentiam Spiritûs S. & rursus distinguendum est; vel enim propositio, aut definitio Ecclesiæ, à Spiritu S. directæ, est verbum DEI: & actus fidei, resolutus in eam definitionem, resolvitur realiter in verbum, seu testimonium DEI, quod volumus: vel illa definitio non est verbum DEI, sed tantùm infallibilis ejus applicatio: & actus fidei non resolvitur in illam; quia, ùt hucusque sæpe, & sufficienter probatum, actus fidei exigit pro objecto formali testimonium DEI. Quid autem ex his duobus tenendum, examinabimus infrà *à n. 443.* In forma dist. ant. posset dici, actum fidei resolvi in authoritatem Ecclesiæ, si definitio Ecclesiæ sit verbum DEI. conc. ant. si non sit. neg. ant. & consˑ

165. Ob. 4. Posset dici, quòd actus fidei resolvatur in supernaturalem illustrationem Spiritûs S. vel lumen supernaturale infusum: ergo. Resp. dist. ant. posset hoc dici, si illa illustratio sit testimonium DEI. conc. ant. si non sit. neg. ant. & consˑ Non est dubium, DEUM sæpe illustrando interiùs loqui; sic enim sæpe Prophetis locutus est: & hinc illustratio interior etiam potest esse locutio DEI: quo casu utique actus fidei poterit eâ niti. Sed tunc debet ea illustratio ita clara esse, vel certè cum talibus signis proponi, ut prudenter dubitari non possit, DEUM per eam loqui. At non omnis illustratio interior supernaturalis, seu Spiritus S. est talis; nam multæ tantùm proponunt alias rationes, & sunt cognitiones aliquæ supernaturales rationum quorumdam e. g. signorum credibilitatis Ecclesiæ: neque proponunt rem semper in se ipsa veram, sed tantùm evidenter credibilem: neque etiam proponunt reflexè, aut exercitè se ipsas, ùt verbum DEI: sed potiùs proponunt ùt verbum DEI aliquam revelationem à se distinctam, & sæpissimè externam. Insuper neque signa credibilitatis eò tendunt, ut omnis illustratio superna habeatur pro verbo DEI, sed tantùm aliqua alia revelatio, in ordine ad quam etiam datur ea illustratio.

Ulteriùs ordinariè illustratio superna non est sufficienter à nobis discernibilis, aut nobis sufficienter proposita, sivè applicata tanquam testimonium DEI: adeóque illustratio superna, quam ordinariè habemus, non potest esse motivum fidei; hoc enim debet esse ita propositum, & applicatum, ut discerni utique possit ejus existentia, saltem ut de ista prudenter dubitari non possit: neque etiam prudenter dubitari possit, quòd sit testimonium, seu locutio DEI: tales autem non sunt illustrationes ordinariæ, & præsertim illustrationes multæ, præviæ ad piam affectionem, vel etiam ad actum fidei.

Talis etiam non est illustratio, qua cognoscimus credibilitatem nostræ religionis; quia non est locutio DEI; unde etiam actus, quo post acceptam eam illustrationem affirmamus eam credibilitatem (ùt docet Gormaz *de virt. Theol. n. 666.* citans Suarezium *disp. 4. de fide sec. 6*, & Lugo *de fide disp. 5. sec. 3.*) non est actus fidei, sed vel procedit ab omnipotentia extrinsecè applicata, vel ab habitu connexo cum fide. Addit, Gormaz, eum actum, seu eam illustrationem, non esse revelationem; eoquòd non sit actus obscurus, sed evidens: quæ ratio pugnat quoque contra alios actus prævios, saltem multos. Multò autem minùs dici potest, resolvi fidem in lumen internum, supernum, transiens, vel habituale, tenens se ex parte potentiæ, & productivum actûs fidei, ùt volunt Bannez, Arragon, & alii apud Gormaz *de virt. Theol. n. 773.* ùt enim diximus *n. 154.* non agimus hîc de causa efficiente, sed de objecto formali, & motivo fidei.

166. Ob. 5. Posset dici, fidem resolvi in hæc principia naturaliter evidentia, scilicet: *DEUS est summè verax, & sapiens:* &: *Omnis revelatio DEI est essentialiter vera:* ergo non debet resolvi in testimonium DEI ùt tale. Resp. neg. ant. nam primò naturalis evidentia non est sufficiens motivum ad actum Divinæ fidei, qui exigit certitudinem, & firmitatem altioris ordinis, super omnia creata motiva, & à Scripturis semper revocatur ad testimonium DEI. Secundò non possunt ista motiva concurrere ad fidem, nisi cognoscantur per testimonium DEI, prout diximus *n. 39.* Tandem ista duo principia nondum reddunt quietum intellectum; nam utrumque potest esse verum, & tamen non dari actus fidei certissimus circa objectum, e. g. incarnationem; etsi enim DEUS sit summè verax, & sapiens: etsi etiam omnis ejus revelatio sit essentialiter vera, quando scilicet datur: si tamen DEUS hîc, & nunc, non loquatur, quomodo ei credes? aut quomodo certus eris de incarnatione? Unde ad motivum adæquatum fidei non sufficiunt illa duo principia, sed requiritur insuper, quòd objectum sit à DEO dictum.

167. Ob 6. Actus fidei, quo creditur prima veritas, seu quòd DEUS sit summè verax, & sapiens, non potest resolvi in testimonium DEI infallibile: ergo nullus actus fidei. prob. consˑ juxta nos omnis actus fidei affirmat, seu credit etiam primam veritatem, seu DEUM summè veracem, & sapientem; nam imbibuntur hæ perfectiones in ipso testimonio DEI: ergo, si actus, credens primam veritatem, non potest resolvi in testimonium DEI, nullus actus fidei poterit in istud resolvi.

prob. iam ant. superius. prima veritas non potest movere ad credendam se ipsam: ergo. prob. hoc ant. in naturalibus alius est habitus, assentiens principiis immediatis, & alius habitus, assentiens veritatibus mediatis, seu conclusionibus: ergo alius est etiam in supernaturalibus: atqui prima veritas est quasi principium immediatum respectu actûs fidei, & hic est quasi conclusio, seu veritas aliqua mediata: ergo habitus assentiens primæ veritati, est alius ab habitu fidei, assentiente actibus fidei.

Confirm. Actus fidei debet esse actus mediatus: sed assensus præstitus primæ veritati propter se, non est actus mediatus: ergo non est actus fidei. Resp. neg. ant. ad hujus prob. iterum. neg. ant. ad cujus prob. conc. ant. neg. cons. Habitus naturales generantur ex frequentatis actibus: & hinc quando actus sunt diversi, generantur diversi habitus, & isti iterum limitantur ad similes actus. At habitus supernaturales infusi, cùm non generentur ex actibus, & insuper sint quasi potentiæ, non ita arctè limitantur. Quanquam autem prima veritas sit aliquod quasi principium, cùm tamen sit etiam aliquid, signatè, vel saltem exercitè revelatum, potest etiam per fidem affirmari.

Ad confirm. dist. ma. Actus fidei debet esse actus mediatus, hoc est, debet esse cognitio unius in alio, respectu objectorum distinctorum ab ipso testimonio DEI, seu prima veritate. conc. ma. respectu ipsius etiam testimonii, & primæ veritatis. neg. ma. & om. mi. neg. cons. Cùm alia objecta longè plura sint, & ista in ordine ad fidem non cognoscantur tanquam vera in se, sed tantùm in testimonio Divino; hinc, denominatione desumpta à potiori, potest actus fidei dici actus aliquo modo mediatus. At verò ipsum testimonium DEI, seu prima veritas, non cognoscitur, seu affirmatur in alio per fidem, sed immediatè propter se: nec tamen propterea actus fidei respectu primæ veritatis erit assensus primi principii strictè dicti, ùt jam dictum *n. 49.*

168. Dices. Hac ratione prima veritas deberet movere ad se ipsam, & esse prior se ipsa: hoc est impossibile: ergo. Confirm. 1. Auctoritas DEI est obscura: ergo non possum ei assentiri propter se. Confirm. 2. In humanis stultè crederem, aliquem esse sapientem, & veracem, tantùm, quia ipse diceret, se esse talem: ergo etiam actus, quo credimus DEUM esse sapientem, & veracem, malè niteretur hoc motivo. Resp. dist. ma. prima veritas deberet esse prior se ipsa in sensu formali. conc. ma. in sensu reali. neg. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Hoc debet dici in omnibus veritatibus immediatè propter se affirmatis, & in omnibus primis principiis.

Ad 1. confirm. dist. cons. ergo non possum auctoritati Divinæ assentiri propter se, nisi aliunde applicetur. conc. cons. si applicetur. neg. cons. vide *n. 49.* Ad 2. confir. dist. ant. stultè crederem, si veracitas illius hominis aliunde non applicaretur. om. ant. si applicaretur. neg. ant. & cons. Certè, si sæpe expertus sum, aliquem hominem esse veridicum, vel si aliunde mihi redditur prudenter credibile, e. g. ratione dignitatis, qua præditus est, quòd veridicus sit, possum prudenter credere ipsi, quando dicit, se hic, & nunc, mihi veraciter loqui, & me non fallere: vel etiam, si dicit, se non solere fallere, nec in certis rebus falli: imò hoc frequenter, & prudenter contingit in humana fide: igitur adhuc prudentiùs potest id fieri in actibus fidei Divinæ.

169. Ob. 7. Juxta nos resolutio fidei fieret in revelationem mediatam, jam ante mille, & plures annos factam Patriarchis, Prophetis, aut Apostolis: sed hoc est incredibile: ergo. Resp. conc. ma. neg. mi. Hoc nullo modo incredibile visum est Eximio Doctori, & gravissimis aliis auctoribus, quin nec S. Thomæ, qui expressè dicit, fidem nostram illi revelationi mediatæ inniti: verba ejus citavimus *n. 149.* Aliud est, quòd debeamus habere proximiorem aliquam applicationem revelationis, immediatè nobis factam: aliud est, quòd debeat ipsa revelatio immediatè nobis, & nostro tempore esse facta: illud concedimus, & inferiùs exponemus, unde habeatur ea applicatio respectu singulorum: alterum negamus.

Dices ex Haunoldo *l. 3. tr. 1. n. 100.* Mysterium SS. Trinitatis non est immediatè credibile in se; quia non apparet ex terminis credibile: sed neque revelatio mediata apparet immediatè in se ex terminis credibilis: ergo neque ista est immediatè in se credibilis. Resp. neg. ma. Illa ratio saltem non est adæquata. Inprimis implicat, ut mysterium SS. Trinitatis in se appareat credibile, etsi enim apparere possit per visionem beatificam immediatè in se verum, & affirmabile, non tamen potest apparere in se credibile; quia non est testimonium; nam quidquid est credibile, debet esse tale in testimonio DEI: consequenter etiam illud mysterium debet apparere credibile in testimonio, hoc est, in alio. Ulteriùs illud mysterium neque est in se affirmabile respectu nostri; quia independenter à testimonio DEI non est nobis applicatum, ut possit propter suam solam veritatem movere intellectum. Si tamen posset independenter à testimonio DEI nobis sufficienter applicari in via (de quo non disputo) posset etiam independenter ab illo affirmari. At verò revelatio, etiam mediata, potest in ordine ad fidem ita applicari, & de facto ita applicatur per signa credibilitatis: ergo est lata disparitas.

170. Ob. 8. Nostra resolutio fidei committit circulum vitiosum, vel petitionem principii: ergo est insufficiens. prob. ant. nostra resolutio fieret hac ratione: *Credo e. g. incarnationem; quia DEUS summè verax, & sapiens dicit.* Quòd si deinde ulteriùs quæratur: *Quare credis, quòd DEUS dixerit:* responderi non posset aliter, nisi: *Credo; quia verax est:* vel *quia hoc dicit, & ita est* sed sic, vel committitur circulus vitiosus, vel petitio principii, ùt patet intelligenti:

genti: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. neg. ant. & dico, non responderi tantùm: *quia DEUS verax est;* hoc enim non sufficit; nam, etsi DEUS verax sit, potuisset non loqui, & tunc non potuisset ei credi: sed potiùs intra lineam fidei iterum respondetur: *quia DEUS verax dicit:* & hinc non fit circulus; quia nullus fit progressus, sed sistitur in eodem motivo. Sicut ad quæstionem: *Cur amas DEUM?* respondetur: *quia est summum bonum:* & si ulteriùs sæpius interroges, non potest aliud responderi intra lineam charitatis: nemo tamen dicit, committi tunc circulum vitiosum.

Potiùs videri posset, committi petitionem principii, quæ tunc dicitur vitiosè committi, quando aliquid, quod non est ex se clarum, aut certum, vel evidens, adstruitur, & petitur, ut admittatur absque illa probatione, sicut admitti solent prima principia evidentia. At neque hæc petitio principii committitur in nostro casu; quia, licèt intra lineam fidei non probetur ulteriùs testimonium Divinum, probatur tamen extra lineam fidei, saltem ùt evidenter credibile, & credendum: quod non contingit circa prima principia evidentia. Et ista propositio: *DEUS testatur, se esse primam veritatem infallibilem:* est quidem per se credibilis intra fidem, sed non nisi præsupposita applicatione sufficiente extra lineam fidei. vide etiam dicta *n. 49.*

171. Dices. 1. Illa probatio extra lineam fidei non est sufficiens: ergo nec ista responsio. prob. ant. illa probatio non reddit nos certos de existentia testimonii Divini: ergo non est sufficiens approximatio testimonii Divini, ut propter hoc eliciamus actum fidei firmissimum. prob. cons. objectum non agit, nisi ad mensuram applicationis: e. g. objectum applicatum per apprehensionem, vel actum probabilem, aut obscurum, non agit, aut movet, ut progrediamur ad actum evidentem: ergo neque objectum, applicatum duntaxat per actum inferiorem, & extra lineam habitûs fidei, agit, ut progrediamur ad actum firmissimum, & certissimum intra lineam fidei.

Resp. neg. ant. ad prob. om. ant. quia illa motiva, etsi de ipsâ revelatione non afferant tantam certitudinem, quanta requiritur ad eliciendum actum fidei, tamen afferunt, ùt infrà dicemus, aliquam certitudinem moralem. Sed hoc omisso neg. cons. ad hujus. prob. neg. ant. universaliter sumptum; licèt enim causa creata non possit naturaliter agere, nisi aliquo modo applicata, tamen non semper agit præcisè juxta mensuram applicationis: quamvis negari non possit, id sæpe contingere.

172. Quòd causa, vel objectum, sæpe agat ad mensuram applicationis, & huic effectus commensuretur, patet ex exemplo in objectione posito, & etiam ex aliis: e. g. ignis magis approximatus magis calefacit. Quòd autem id universaliter non sit verum, potest ostendi inductione plurium. Sic cognitio DEI non est digna amore super omnia: attamen applicat bonitatem Divinam, tanquam motivum ad producendum amorem DEI super omnia. Sic approximatio ignis non est substantia, & tamen applicat ignem ad producendam substantiam ignis: &, ut loquamur etiam de actibus intellectûs, e. g. probabilitas major, de necessitate alicujus rei ad valorem sacramenti, non est certitudo, tamen applicat intellectum ad producendum actum certum de eo, quòd debeat talis res adhiberi, ùt sumitur ex damnata propositione prima ab Innocentio XI. Item moralis certitudo de existentia præcepti non est evidentia, & tamen applicat lumen naturale intellectûs ad producendum actum evidentem, quo dicat, ponendum esse actum præceptum: imò idem facit conscientia erronea, etsi nullo modo sit veritas.

Idem contingit in exemplo adducto *n. 156.* in quo certè dictum bibliopolæ non meretur tantam fidem, quantam meretur dictum S. Augustini: & tamen dictum bibliopolæ applicat auctoritatem S. Augustini ad eliciendam tantam fidem, quantam meretur S. Augustinus. Idem fit, si quis superior per famulum alicui intimet aliquod præceptum; nam tunc, etsi famuli auctoritas non mereatur obedientiam, imò per se nec fidem indubitatam, tamen debet obediri. Rursus sæpissimè contingit, virum primarium per famulum significare alteri certa nova, vel talia, aut talia dicta, vel decreta regis, quæ dein alter absque dubio credit, utique non propter locutionem famuli, sed propter auctoritatem viri illius primarii, quam famulus tantùm applicavit, sed ita, ut eliciatur actus supra meritum applicationis, vel locutionis famuli.

173. Regula autem alia circa hanc rem non videtur posse dari, quàm, quòd attendi debeat, ad quid tendat totus actus primus proximus: an scilicet hic tendat ad effectum, qui sit in tali linea, in qua solet effectus produci, omnino commensuratus applicationi: an verò tendat ad effectum, qui sit in alia linea superiori: quod vel experientiâ, vel alia ratione, deprehendi poterit. Si primum: potest omitti, quòd effectus in sensu objectionis commensuretur applicationi. Si secundum: debet negari, quòd effectus ei commensuretur.

Et hoc secundum contingit in casu nostro; nam illa motiva præcedentia, seu motiva credibilitatis, non applicant intellectum, præcisè ad producendum actum in sua linea, seu nixum ipsis motivis credibilitatis; quanquam enim etiam producatur aliquis actus nixus istis motivis credibilitatis: attamen in eo non quiescunt motiva illa: sed ulteriùs, unà cum imperio voluntatis, applicant intellectum ad producendum actum in superiori linea, sive nixum testimonio Divino. Dixi *cum imperio voluntatis*; quia motiva credibilitatis sola, nondum sufficienter applicant, aut determinant intellectum ad eliciendum actum fidei; nam iste adhuc prærequirit imperium voluntatis. Unde negari potest, quòd illa motiva sola sint adæ-

quata applicatio, seu determinatio: præsertim, siquis replicare vellet, quòd in exemplis secundæ classis non totam applicationem assignaverimus.

174. Igitur res sic contingit. Cognoscit intellectus motiva credibilitatis, quæ suadent evidenter esse credibile, & credendum mysterium e. g. incarnationis, seu dari præceptum illud credendi propter auctoritatem DEI revelantis: hæc veritas movet voluntatem ad parendum præcepto; unde ista imperat per piam affectionem actum fidei: hoc voluntatis imperio determinatur intellectus, ut eliciat eum actum, nixum, non motivis illis præviis, sed auctoritate, vel testimonio DEI: sicut scilicet, quando quis audit bibliopolam dicere, hunc librum esse S. Augustini, nec habet ullam rationem dubitandi de veritate dicti, aliqua fide credit, hunc librum esse S. Augustini: hac fide minori posita, applicatur, seu determinatur intellectus, ut eliciat fidem de rebus lectis firmiorem, nixam dictis S. Augustini.

Dices. 2. Voluntas non potest imperare intellectui firmiorem assensum, quàm mereantur motiva præcedentia. Resp. neg. illatum; potest enim omnino imperare firmiorem assensum, non quidem nixum motivis illis præcedentibus, sed altiori motivo testimonii Divini: quòd enim voluntas hoc possit, est certum ex Innocentio XI. qui damnavit hanc 19. nam propositionem: *Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.* Potest nempe voluntas æquè bene determinare intellectum ad implendam obligationem suam, quàm possit determinare alias potentias, aut se ipsam. Et quidem voluntas tam prudenter potest imperare adimpletionem præcepti fidei, quàm adimpletionem alterius cujuslibet præcepti sufficienter intimati, præsertim, cùm præceptum credendi, seu credentitas fidei, ùt infrà dicemus, sit evidens. videatur de hac applicatione motivi Gormaz *de virtut. Theol. à. n. 788.*

DISPUTATIO III.

De Applicatione Objecti Formalis Fidei.

175. AUctoritas DEI dicentis, seu testimonium Divinum, cùm, saltem juxta communem ordinem Divinæ providentiæ, non innotescat omnibus immediatè per se, debet per aliquid aliud applicari, vel reddi credibile, sive ita proponi, ut assensu fidei omnino dignum sit, & hic ei prudenter adhibeatur, tanquam tali objecto, cui fides prudenter negari non possit, sed juxta leges prudentiæ omnino adhiberi debeat: sicut scilicet proportionaliter liber S. Augustini, ùt diximus *n. 156.* debet applicari per auctoritatem bibliopolæ; unde debet adesse aliquod motivum, ex quo hominibus reddatur credibile, DEUM hæc, vel illa revelâsse: hoc autem motivum est ordinariè prædicatio ministri, ab Ecclesia missi; sic enim ait S. Paulus *ad Rom. 10. v. 14. Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante? quomodo verò prædicabunt, nisi mittantur?*

Jam verò auctoritas Ecclesiæ, vel ejus ministri, licèt concedatur, non habere eandem auctoritatem cum testimonio DEI (quanquam aliqui oppositum velint, docentes, ipsam prædicationem Ecclesiæ, vel ministri ab ea missi, esse moraliter verbum DEI, de quo agetur inferiùs *à n. 443.*) debet tamen tanta esse, ut ipsius prædicatio reddat testimonium DEI evidenter credibile, & credendum: adeóque debet ipsa priùs esse evidenter credibilis, ita, ut nemo de Ecclesiæ, ejúsque prædicationis veritate, prudenter dubitare possit. In hunc finem DEUS Ecclesiam vestivit signis veritatis planè maximis, & intellectum non omnino pertinacem convincentibus. Hæc autem signa vocantur *motiva credibilitatis*, qualia sunt *prophetiæ, miracula, uniformitas, & sanctitas doctrinæ, diffusio, seu extensio universalis in omnem orbem &c.* quæ fusiùs infrà prosequemur.

Itaque negotium istud sic communiùs procedit. Primò per signa credibilitatis agnoscit homo, Ecclesiam Catholicam præ omnibus aliis sectis esse credibilem, & credendam, seu pro vera habendam. Ex hoc manifestè sequitur, verbis Ecclesiæ, seu etiam ministri, ejus nomine loquentis, esse credendum. Hinc ulteriùs, quando illa, vel ejus minister, dicit, hoc, vel illud, esse à DEO revelatum, hos, vel illos libros, esse Canonicos, & continere verbum DEI, credendum est, DEUM id dixisse, illisque libris contineri verbum DEI. Et sic ritè est applicatum testimonium Divinum, cui dein innitendo elicitur actus fidei. Ut autem ordinatè ista omnia explicemus, varias verbi DEI applicationes singillatim examinabimus.

QUÆSTIO I.

De variis Regulis applicantibus Verbum DEI.

ARTICULUS I.

An Sacra Biblia sola sufficienter applicent Verbum DEI.

176. RElationes, seu, si ita velis dicere, sectæ (sumendo hoc vocabulum latiùs) quæ in mundo hoc datæ sunt, aut adhuc dantur, ad has potissimùm classes possunt reduci, scilicet ad Philosophismum, Paganismum, Machometismum, Judaismum, & Christianismum. *Paganismus* vocatur cultus plurium Deorum, qualis apud gentiles, & ethnicos, seu paganos fuit.

fuit. *Philosophismus*, qui ab aliis *Theismus* dicitur, eorum est, qui unum DEUM colunt: aliud tamen de ipso non credunt, quàm, quod naturalis ratio de eo dictat: pariter aliud præceptum, quàm juris naturæ, non agnoscunt. *Machometismus*, est eorum, qui colunt DEUM, & Machometem, tanquam ejus prophetam: quanquam etiam Christum, sed tantùm ùt prophetam, & hominem duntaxat venerentur. *Judaismus* præter ea, quæ natura dictat, admittit etiam revelationem Divinam, in antiqui testamenti libris contentam, colítque unum DEUM: sed Christum nullo honore dignum existimat. Tandem *Christianismus* Christum filium DEI profitetur, & revelationes, tum antiqui, tum novi testamenti admittit.

Dividuntur autem hæ classes iterum in species inferiores; nam idololatræ diversissimos DEOS adorant: & Philosophi, eodem lumine naturali, ùt existimabant, ducti, diversa statuerunt: Turcæ quoque, & Persæ, quanquam ambo Machometem colant, sese invicem ùt hæreticos tractant. Inter Judæos fuit alia secta Pharisæorum, alia Sadducæorum, alia Herodianorum. Christiani etiam in diversas sectas, Arii, Donati, Wicleffi, Lutheri, Calvini &c. abierè. Ex his autem Philosophismus, cùm non admittat verbum DEI, sed tantùm lumen naturale, utique non aliam admittit applicationem credendorum, vel potiùs affirmandorum de DEO, quàm ipsam naturalem hominis rationem. Gentiles, cùm absurdissima quæque de suis Diis credant, tanquam applicationem credendorum, aut assignant traditionem majorum (ùt eæ gentes, quæ scriptis nihil consignârunt) aut certè aliquos libros eorum, & probabiliter adjunctam poparum, vel etiam poëtarum suorum explicationem. Machometani suum Alcoranum, aut certè ejus expositiones, producunt. Judæi, aut Rabbinorum auctoritatem, aut suum Talmud, moderno præsertim tempore assignant. Christiani quoque inter se discrepant; quidam enim, ùt hæretici plures, Biblia Sacra, aut spiritum privatum adstruunt: alii, ùt Catholici, applicationem (seu quod idem est) regulam aliquam vivam, verbum Divinum, sive scriptum, sive traditum, in sensu legitimo explicantem, agnoscunt.

177. Circa hæc facilè probatur, quòd minimè sufficiant ea, quæ ab aliis, quàm Christianis afferuntur; nam, cùm (ùt infrà probabimus) evidenter credibilia, ac credenda sint plura mysteria altissima, & captum humanum longissimè excedentia, certè ratio humana sola (ùt Philosophismus vult) ea applicare non potest. Cùm rursus evidenter credibile sit, DEUM plurima esse locutum, quæ ratio naturalis non dictat, certè per istam illa verba DEI applicari non possunt. Huc faciunt quoque dicta *n. 36.* quæ etiam probant, humanam rationem non tantùm non esse motivum fidei, sed nec esse ejus infallibilem applicationem.

Cùm insuper (ùt infrà probabimus) ad minimum evidenter credibile sit, atque credendum, falsas esse sectas Gentilium, & Machometanorum, nec eas habere verbum DEI, utique sequitur, earum etiam applicationem falsam esse, quatenus pro verbo DEI falsissima quæque applicat. Pariter, ùt infrà probabimus, falsa est secta Judæorum, qualis nunc existit, adeóque neque penes ipsos est verbum DEI purum, aut incorruptum; quanquam enim libros Moysis ab eis adhuc haberi concedamus, tamen Rabbini alia multa adjunxêre, & Talmudistæ inanissimas fabulas confinxêre. Quare, etsi suum Talmud, non ipsum verbum DEI, sed tantùm applicationem ejus vocarent, tamen pessimè fallerentur. Unde hæc quæstio de applicatione verbi Divini potissimùm reducitur ad applicationes verbi Divini, quas variæ sectæ Christianorum assignare solent: quænam scilicet ex pluribus tanquam legitima tenenda sit: quam maximi momenti quæstionem ùt ordinatè decidam, per partes rem agam, & de variis verbi DEI applicationibus per plures articulos tractabo, & primò de Sacra Scriptura.

178. Dico itaque. Sacra Scriptura, seu verbum Dei scriptum, non applicat sufficienter se ipsum, sed indiget adhuc alia applicatione, aut regulâ. ita omnes Catholici contra hæreticos. Utique non nego, quòd Scriptura Sacra sit verbum DEI: neque nego, quòd, si ipsa sit ritè applicata in sensu vero, possit aliquis dirigi ab ea ad credendum: sed tantùm nego, quòd ipsa sola, non aliunde applicata, sit sufficiens regula credendorum. Prob. conclusio. Tunc Sacra Scriptura non potest esse regula se solâ sufficiens, si ex ipsa sola, & nondum aliunde applicata, non constat. 1. an detur aliqua Scriptura Sacra, seu verbum DEI scriptum. 2. quinam libri sint Canonici, vel Scriptura Sacra. 3. quæ sit legitima eorum editio. 4. quis verus Sacræ Scripturæ sensus, in quo omnia credi debeant: atqui hæc omnia non constant ex sola Scriptura: ergo.

Major est innegabilis; si enim nesciatur, an detur aliqua vera Scriptura, aut nesciatur, in quibus libris, vel horum editionibus, comprehendatur, vel non pateat verus ejus sensus, omnia erunt obscura, & incerta, adeóque minimè sufficientia ad fidem certissimam, ùt est per se clarum. prob. igitur minor per partes: & inprimis quoad primam partem. Si ex Scriptura certò constaret, dari aliquam Scripturam Sacram, ideo hoc constaret; quia id Scriptura assereret: sed, licèt ipsa id asserat, non ideo independenter ab omni alia regula, ostendente infallibilitatem Sacræ Scripturæ, & applicante veritatem hujus assertionis, est statim certum, Scripturam in hoc verum dicere; aliàs quilibet liber, qui diceret, se esse, vel dari aliam Sacram Scripturam, certissimam de hac re fidem faceret, quod nemo sanus dixerit. Certè plures circumferuntur libelli, qui continent aliquas fictas revelationes, & rejiciendi sunt, etsi dicant, eas esse veras.

179. Sed nec secundum potest constare ex Sacra Scriptura sola; nam supposito etiam,

am, dari Scripturam aliquam Sacram, & veram, tamen non est ex Scriptura sola probatum, quinam præ aliis libri sint Canonici. Certè aliqui quosdam rejiciunt, quos alii admittunt: quanquam omnes, hac de re litigantes, aliquam veram Scripturam dari agnoscant. Sic Judæi veteris testamenti libros plerósque ùt Divinos admittunt: at novo testamento omnem auctoritatem abrogant. Manichæi econtrà, explosò testamento veteri, soli novo fidem adhibebant: & quando urgebantur, quòd Christus Dominus ipse, & Evangelistæ, ac alii scriptores sacri, in Evangelio, & Epistolis Canonicis, textus veteris testamenti, tanquam sacros adhibeant, reponebant, etiam novum testamentum quoad eas partes esse falsificatum. Alii saltem aliquos libros rejiciunt, ùt libros Esther, Baruch, Tobiæ, Sapientiæ, Ecclesiastici, Machabæorum: imò & quasdam partes novi testamenti, ùt epistolam ad Hebræos, epistolam S. Jacobi, item secundam S. Petri, & secundam, ac tertiam S. Joannis, ejúsque Apocalypsin, itémque epistolam S. Judæ. Econtrà aliqui admisère tanquam Canonicos, librum Hermetis, seu Pastoris, tertium, & quartum Esdræ, tertium, & quartum Machabæorum, orationem regis Manasse, epistolam Pauli ad Senecam, Evangelium Nazaræorum, & alia, quæ vide apud Bellarminum *tom. 1. controv. 1. de verbo DEI. l. 1. c. 20.* quos tamen libros Catholici, ùt Canonicos non admittunt. Quomodo autem ex sola Scriptura hæc lis definietur?

180. Pariter nec ex solis Scripturis determinari potest, quænam sit sincera, & incorrupta sacrorum librorum editio. Certum quidem est, DEUM speciali providentia sua impediviſse, ne intra septendecim fermè jam sæcula, quæ fluxerunt à tempore scripti novi testamenti, non interierint, Evangelicæ novi testamenti Scripturæ (ùt nihil dicam de testamento antiquo, quod adhuc pluribus sæculis, saltem quoad aliquos libros, antiquius est) etsi gentiles severissimè sacros libros tradi sibi jusserint, traditósque combusserint: etsi tunc temporis ex typographiæ defectu exemplaria non ita copiosè à scriptoribus confici potuerint, præsertim correcta; cùm à describentibus facilè aliqua omitti, aut perversè scribi, aut etiam malitiosè plura mutari, vel addi potuerint: certum, inquam, est, speciali DEI providentiæ erga Ecclesiam adscribendum esse, quòd non omnia exemplaria Sacræ Scripturæ fuerint tradita, vel combusta, aut aliter perdita, vel etiam omnia corrupta. Attamen certum etiam est, quòd aliqua exemplaria Sacræ Scripturæ fuerint corrupta; alias cur jam S. Hieronymus, & alii, de correctione solliciti fuissent. Equidem scio, Bellarminum *tom. 1. controv. 1. de verbo DEI. l. 2. c. 2.* negare, Hebraica Biblia à Judæis in odium Christi fuisse corrupta, uti aliqui volebant: quòd tamen nulli in ea editione dentur errores, nec ipse asserit: imò *c. eod. statim sub initium* ait, hoc falsum esse: iterum *explanat. in psalmos* mendosam eam editionem esse sæpius asserit, præsertim post additionem punctorum, à Rabbinis factam, post quam versio Hebraica sæpe valde dubii sensus est, & à Latina editione multùm diversa. Pariter videre est apud Bellarminum *cit. l. 2.* nec Græcam, nec Chaldaicam, nec omnes Latinas editiones, olim adhibitas, esse absque omnibus mendis, præsertim quæ ab hæreticis prodierunt: & celari non possunt impostura Lutheri, qui plures textus corrupit. Imò, quam habemus editionem vulgatam, quámque omnibus meliorem, ac puriorem esse, & in iis, quæ ad fidem, morésque spectant, infallibilem, dubitare non licet, tamen ceu omnibus omnino numeris absolutam, & librariorum, aut typographorum, erroribus omnibus carentem, Ecclesia non proponit, ùt expressè dicitur *in præfatione ad lectorem*, posita in principio Bibliorum Sixti V. & Clementis VIII. jussu editorum.

181. Quod attinet ad quartum, scilicet, quòd sensus Sacræ Scripturæ sit dubius, & ex se obscurus, id quidem hæretici, nostri præsertim temporis, pervicaciter negant: attamen intellectui non obstinato est ita certum, ut de hoc omnino dubitare non possit. Inprimis enim ipsa S. Scriptura testatur, se esse obscuram, & intellectu difficilem. Sic *psal. 118. v. 18.* ait David: *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua:* & *v. 34. Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam*: rursus. *v. 135. Faciem tuam illumina super servum tuum, & doce me justificationes tuas:* in quæ loca S. Hieronymus *in epist. ad Paulinum de institutione Monachi c. 4.* ait: *Si tantus Propheta tenebras ignorantiæ confitetur, qua nos putas parvulos, & penè lactentes, inscitiæ nocte circumdari?*

Iterum *Lucæ ultimo v. 45.* de Christo dicitur: *Tunc aperuit illis* discipulis *sensum, ut intelligerent Scripturas:* ergo non per se ipsos eas intelligebant. *Actorum 8.* Evnuchus reginæ Candacis Isaiam legens, & à Philippo Diacono interrogatus *v. 30. Putásne, intelligis, quæ legis?* respondit *v. 31. Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi?* Denique de epistolis S. Pauli dicitur *2. Petri. 3. v. 16. In quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.* Notat autem Bellarminus *tom. 1. controv. 1. de verbo DEI. l. 3. c. 1.* non dici difficilia tantùm indoctis, & instabilibus, sed difficilia absolutè, quamvis de indoctis dicatur, quòd ea dicta depravent: idque probat ex S. Augustino.

Consentiunt unanimiter SS. Patres. S. Hieronymum modò citavimus, qui insuper *epist. ad Algasiam. quæst. 8. in eum locum: Occasione accepta peccatum &c.* ait: *Totus hic Apostoli locus, imò omnis epistola ejus ad Romanos, nimiis obscuritatibus involuta est.* S. Augustinus *epist. 119. ad Januarium c. 21. Miror, quia hoc te latet, quòd non solùm in aliis innumerabilibus rebus, multa me latent, sed etiam in ipsis Sanctis Scripturis multò*

multò nesciam plura, quàm sciam. & *l. de fide, & operibus c. 15.* ait: *Quapropter diligenter oportet attendere, quomodo accipienda sit Apostoli Pauli illa sententia, planè ad intelligendum difficilis, ubi ait (1. Cor. 3. v. 11.) Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus JESUS &c.* S. Gregorius *homil. 9. in Ezechiel.* ait: *Liber autem involutus est Scripturæ Sacræ eloquium obscurum, quod profunditate sententiarum involvitur, ut non facile sensu omnium penetretur.* Similia habentur passim apud alios SS. Patres, Iræneum, Ambrosium, Chrysostomum, Origenem, quorum textus vide apud Bellarminum *tom. 1. controv. 1. de verbo DEI l. 3. c. 1.* Accedit experientia ipsa; cùm doctissimi etiam, atque optimi viri, post indefessa studia, tamen fateantur, sensum Sacræ Scripturæ sæpe sibi esse obscurum. Et sanè hoc nemo mirabitur, si considerare velit sacrarum literarum tropos obscuros, phrases à nostris linguis alienas, inaudita proverbia, parabolas peregrinas, translationes longissimè petitas &c.

182. Quin ipsi hæretici, licèt alicubi tueantur, Scripturam esse intellectu facilem, alibi sui immemores dicunt, eam esse difficilem. Lutherus *l. 1. contra Zvvinglium, & Æcolampadium* ait, propter diversas Scripturæ interpretationes, si mundus diutiùs steterit, recurrendum tandem rursus ad Conciliorum decreta. Idem *in præfatione in Psalmos* ait, nec doctissimos, nec sanctissimos, nec se ipsum, intelligere in omnibus Psalterium in legitimo sensu. Brentius ait, donum interpretandi Scripturas esse donum Spiritûs Sancti, qui tamen illud liberrimè distribuat, pro suo beneplacito. Kemnitius ait, in Ecclesia donum interpretationis non omnibus esse commune, sicut & gratiam sanationum, ac miraculorum. Accedit, quòd facto etiam ipso sibi contradicant hæretici; dum enim dicunt, Scripturam esse claram, tamen, quandocunque ex ea nobis aliquid objiciunt, nunquam textum pro se clarum adducunt, ut infrà videbimus: imò semper absque comparatione credibilius est, textum illum facere sensum, ipsorum intentioni oppositum: quomodo ergo dicere possunt, omnia esse clara?

Nec hæretici respondeant, Scripturam tantùm obscuram esse superbis, vel indoctis, Hebraicæ, aut Græcæ linguæ ignaris; nam inprimis, & Evnuchus Candacis (de quo *Actor. 8.*) pius, & humilis erat, & teste S. Hieronymo *epist. 103. ad Paulin. c. 5.* sanctus: itémque linguæ Hebraicæ, vel Syriacæ, in qua Isaias scriptus tunc erat, gnarus: & tamen eum non intellexit. Et quis, tum virtute, tum doctrinâ, & Hebraicæ linguæ notitiâ, major S. Hieronymo, quem Ecclesia in exponendis Sacris Scripturis doctorem maximum appellat? Hic tamen *locis num. præced. citatis* fatetur, Scripturam Sacram sibi esse obscuram. Huc etiam spectat observatio Bellarmini *in verba Divi Petri epist. 2.* circa epistolas S. Pauli, quam *n. 181.* adduximus.

Sed & planè injuriosum est dicere, quòd Catholici omnes sint indocti, superbi, aut impii, qui tamen Scripturam Sacram fatentur obscuram. Adde, hinc sequi, indoctos non habere ullam regulam sufficientem fidei suæ; námque Scriptura ipsis obscura est: doctorum auctoritas fallibilis: præsertim, cùm docti inter se contrarii sint, & hæretici interpretes plurimùm, non tantùm à Catholicis, sed etiam à se ipsis, inter se differant.

183. Verùm afferamus etiam aliquos textus, & petamus claram eorum interpretationem ab adversariis. Videtur sanè clarissimus ille textus *Matth. 26. v. 26. Hoc est corpus meum:* & tamen Sacramentarii cum Lutheranis, teste Valentia *tom. 3. disp. 1. q. 1. puncto 7. quæst. 3.* plures, quàm octoginta interpretationes differentes, adhibuêre. Sanè Lutherani eum textum explicant de præsentia reali Christi in usu, tamen absque transubstantiatione: Calvinistæ, & Zvvingliani eum explicant in sensu metaphorico, & tropico: Catholici de reali præsentia Christi, etiam extra usum, & cum transubstantiatione. Quis litem decidet ex sola Scriptura? Certè, si ita clara hæc esset, deberent omnes eandem dare interpretationem.

Rursus *Joan. 10. v. 30.* Christus dicit: *Ego, & Pater unum sumus.* Catholici cum modernis hæreticis pluribus hunc textum explicant de unitate reali, & consubstantiali naturæ: Ariani, & Nestoriani, de unitate tantùm morali, & affectiva. Iterum *Joan. 14. v. 28.* Salvator ait: *Pater major me est.* Catholici cum modernis pluribus hæreticis hæc verba explicant, quòd major sit Pater Filio, secundùm naturam humanam accepto, non autem secundùm Divinam, secundùm quam unum est cum ipso: Ariani iterum volunt, Filium esse omnimodè minorem, adeóque non esse DEUM. *Matth. 28. v. 19.* dicit Christus Apostolis: *Docete omnes gentes, baptizantes eos.* Anabaptistæ explicant, non debere quemquam priùs baptizari, quàm doceri, adeòque parvulos non esse baptizandos: Catholici cum multis hæreticis dicunt, illud *docete* tantùm intelligendum esse de adultis doctrinæ capacibus.

Et quæso, quomodo ex Scriptura sola probant hæretici contra Catholicos per illud *Matth. 26. v. 27. Bibite ex hoc omnes:* esse omnibus impositum præceptum sumendi etiam sacrum calicem; cùm tamen nec ipsi præceptum agnoscant in iis verbis, in eadem cœna dictis *Joannis 13. v. 14. Et vos debetis alter alterius lavare pedes.* præsertim cùm *Marci 14. v. 23.* postquam soli Apostoli bibissent, jam dicatur: *Et biberunt ex illo omnes.* Plura similia possent afferri, uti & alia, ex quibus videtur inferri aliqua apparens in Scripturis contradictio, adeò, ut SS. Patres, maximè S. Augustinus, laboraverint in conciliandis Evangelistis. Sanè hæ controversiæ ex Scriptura decidi non possunt:

possunt: sed, sicut in dubiis, de interpretatione legum civilium, recurrendum est ad judicem, quem rex, aut respublica necessariò constituere debet: ita etiam in dubiis, de sensu Scripturæ, recurrendum est ad aliam regulam, vel judicem controversiarum, quem Christus constituere debuit; cùm voluerit utique, bene ordinatam religionem instituere.

184. Dicunt adversarii, licèt quædam loca Scripturæ sint obscuriora, ea tamen alibi declarari: sed, si hoc verum foret, certè tot lites de intelligentia Sacrarum Scripturarum non essent, inter Catholicos, & sectarios: imò inter hos invicem ipsos. Dicunt iterum, S. Augustinum *l. 2. de doctrina Christiana c. 6.* dicere, omnia obscura alibi explicari: sed S. Augustinus adversariis ibi nullatenus favet. Caput illud sextum sic incipit: *Sed multis, & multiplicibus obscuritatibus, & ambiguitatibus decipiuntur, qui temerè legunt, aliud pro alio sentientes: quibusdam autem locis quid vel falsò suspicentur, non inveniunt: ità obscurè quædam dicta densissimam caliginem obducunt: quod totum provisum divinitus esse non dubito, ad edomandam labore superbiam, & intellectum à fastidio renovandum:* quæ S. Patris verba nostram de obscuritate Sacræ Scripturæ sententiam maximè roborant.

Quòd autem in fine capitis sic habeat: *Nihil enim ferè de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissimè dictum alibi reperiatur*: inprimis non probat, à quolibet reperiri planissimè dictum: sed ad summum probat, id reperiri à certis quibusdam, copiosiùs à DEO illustratis: certè expositionem in locum illum Cantici, quam ibidem S. Augustinus ponit, plurimi non reperissent. 2. Non dicit S. Augustinus, omnia obscura alibi reperiri planissima, sed tantùm, siquid eruitur ex obscuritatibus, hoc est, reperiri doctrinas aliquas sacras inde erutas alibi planiùs scriptas. 3. Neque de his simpliciter dicit, eas reperiri: sed addit particulam *ferè* valde limitantem: & sanè sibi contradiceret, si hoc ita illimitatè assereret; nam, si hoc esset, non fateretur, se plura in Scripturis nescire, quàm sciat.

Accedit, quòd, si etiam verum esset, textus obscuros alibi explicari, tamen adhuc esset obscurum, quis textus sumendus pro regula alterius. Sic illum textum: *Pater major me est:* Catholici explicant in ordine ad alterum: *Ego, & Pater unum sumus.* Ariani oppositum faciunt. Lutherani, qui asserunt, concupiscentiam esse verè formaliter peccatum, textus illos ad *Rom. 6. & 8.* quibus dicuntur, per baptismum homines abluti, & sanctificati, explicant in ordine ad alterum *ad Rom. 6.* ubi Apostolus dicit, in se adhuc habitare peccatum: dicúntque illud *ablui* non significare, tolli omnino peccatum, sed tantum non imputari. Catholici vice versâ; quia dicunt, nullum in justificatis peccatum esse, explicant hunc textum posteriorem in ordine ad priorem, & ajunt, illud *habitare peccatum* non accipiendum de peccato formaliter tali, sed tantùm metonymicè tali, seu de effectu peccati, & ad summum in quibusdam de causa peccati, qualis est concupiscentia; unde adhuc opus est alio judice, hanc litem infallibiliter dirimente.

185. Dicunt rursum aliqui hæretici, ea, quæ sunt, & manent obscura, non pertinere ad substantiam fidei, sed ad scholasticas tantùm controversias, adeóque non esse magni momenti. At hoc omnino est falsum; utique enim doctrinæ de numero sacramentorum, de SS. Eucharistia, de Christi Divinitate, de nostra justificatione, de parvulorum baptismo, de pœnitentia, de peccato originali &c. spectant ad substantiam fidei? & hæc tamen sunt controversa: & partes litigantes, in ordine ad suas sententias probandas, etiam Scripturas Sacras adducunt. Et quis dicet, tot Concilia fuisse celebrata propter res non magni momenti, sive, ut quæstiones exiguæ, quia ex Scripturis solis decidi non poterant, à totius Ecclesiæ senatu, maximis sumptibus, & incommodis collecto, deciderentur? An quis dicet cum quibusdam hæreticis adiaphoristis, sufficere ad fidem, credere DEUM omnium creatorem, bonorum remuneratorem, malorum vindicem, mysteria SS. Trinitatis, & Incarnationis: cætera adiaphora, seu indifferentia esse? quam horrendam impietatem etiam nostri adversarii detestantur.

Tandem, quòd multa sint de substantia fidei, quæ etiam, saltem ùt plurimùm, ab adversariis nostris admittuntur, neque tamen ex Scripturis satis probari possunt, ostenditur exemplis. Sic clarè ex Scripturis solis non potest desumi: an parvuli sint baptizandi, an non: an iisdem necessaria ad salutem sit Eucharistia, adeóque etiam ipsis sit porrigenda, an non: an valeat baptismus ab hæretico datus, an non: an pascha celebrandum die dominico, an alio die, in quem incidit decima quarta luna mensis primi: an dies dominica potiùs, quàm sabbathi, sit habenda pro festo. Rursùs Pater in Divinis creditur ingenitus: itémque Spiritus Sanctus adorandus: sed tamen negat S. Augustinus *l. 3. contra Maximinum c. 3.* hæc in Scripturis clarè legi. Sed nec descensus ad inferos Christi Domini in iis est clarè expressus. Et hæ non sunt leves duntaxat scholarum controversiæ, sed quæstiones, à quarum resolutione pendet salus quàm plurimorum. Quamvis autem istorum omnium fides explicita non sit necessaria necessitate medii ad salutem, tamen sunt talia, ut spectent ad substantialia fidei, & debeant sciri, saltem ab Ecclesia: ergo sola Scriptura non potest esse regula fidei, seu applicatio sufficiens testimonii Divini.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

186. OB. 1. Quod debeat dari aliqua Scriptura Sacra, clarè infertur ex natura ipsius religionis, vel

vel providentiæ Divinæ, mundum gubernantis: ergo. Resp. neg. ant. nam jam cum Adamo cœpit religio, seu cultus veri Numinis, & tamen per bis mille quingentos, & fortè ampliùs annos, usque ad Moysen, nulla fuit Sacra Scriptura. Sed nec providentia DEI necessariò exigit, dari Sacram Scripturam; cùm utique DEUS etiam ante Moysen providè rexerit mundum, & insuper alia habeat innumera media, quibus dirigat ad beatitudinem suos cultores: certè non destituit suâ providentiâ homines per tot sæcula in lege naturali viventes.

187. Ob. 2. Sacra Scriptura manifestat se ipsam, & probat se esse Divinam 1. puritate, & sanctitate doctrinæ, quæ in ea continetur. 2. mirabili consensu auctorum, ita concorditer scribentium, quasi non plures auctores, sed tantùm plures calami unius auctoris eam scripserint. 3. impletione vaticiniorum, in ea contentorum, quæ impletio conciliat etiam fidem aliis inibi dictis. 4. demum ex miraculis in confirmationem dogmatum in Scriptura contentorum factis: ergo non est illi opus alia applicatione, sed ipsamet per se jam satis se applicat, seu proponit ut Divinam.

Resp. 1. cum Raslero *in Regula externa fidei. n. 81.* hæc quidem Sacram Scripturam valde commendare, sed tamen, nisi Ecclesiæ auctoritas accedat, intentum non evincere. Sanè, si hoc esset ita clarum, nulla inter SS. Patres fuisset diversitas in recipiendis quibusdam libris, tanquam canonicis: neque Gelasius Papa debuisset multis discernere sacros libros ab apocryphis: neque modò lis foret, quoad hoc ipsum punctum inter Catholicos, atque Acatholicos. Resp. 2. ad singula, & quidem ad 1. Doctrina pura, & sancta, etiam tradi potest ab homine, non tantum à DEO. Adde, quòd eadem hæc puritas, seu immunitas ab omni labe falsitatis, se ipsâ non sit ubique in Scripturis manifesta; cùm in libris Geneseos, Exodi, Jobi, ac etiam aliis, plura contineantur intellectu valde difficilia, aliquando etiam, nisi ritè explicentur, cum bonis moribus non satis manifestè concordantia, ita, ut eorum puritas, & veritas, potiùs ex libris aliunde ostensis Divinis, quàm horum Divinitas ex illorum veritate, & puritate, debeat probari.

188. Ad 2. Non minùs inter se concordes esse posse videntur scriptores tantùm humani: imò concordia sacrorum scriptorum non est ex se manifesta; cùm S. Augustinus, & alii, multùm laborare debuerint, ut Evangelistas à contradictione vindicarent. Ad 3. Vaticinia ad summum probant, eos libros esse sacros, in quibus ipsa continentur, scilicet aliquos libros testamenti antiqui: in quibus tamen libris non omnia dogmata fidei Christianæ continentur. Sed nec omnia vaticinia independenter ab auctoritate Ecclesiæ ita clara sunt, ut, quando impleta fuerint, vel an primùm implenda, jam constet. Certè in prophetia Danielis plura adhuc obscura sunt. Libri autem novi testamenti per vaticinia non ita probantur. Quòdsi autem isti non sint Divini, utì sanè à Gentilibus, & Judæis non agnoscuntur pro talibus, etiam non certissimò constabit ex iis, sicut ad fidem requiritur, vaticinia illa fuisse impleta. Et certè Gentiles, atque Judæi, plurima, eáque præsertim, quæ de venturo Messia prædicta sunt, negant esse impleta: quanquam in hoc malè faciant; cùm non tantùm libri novi testamenti, sed tota Ecclesia, & immemorialis traditio, id ipsum testetur, ùt infrà videbimus, agendo de signis credibilitatis.

Ad 4. denique. Miracula non magis probant veritatem Sacræ Scripturæ, quàm veritatem religionis Catholicæ: imò videtur priùs miraculis probari auctoritas Ecclesiæ, & ex hac libri sacri, quatenus Ecclesiæ dogma est, hos determinatos libros esse sacros. Quòdsi tamen aliquando miracula patrata sunt in approbationem ipsius Sacræ Scripturæ, e. g. si in ignem injecta non combusta est, probat tantùm illud exemplar, (quod, an adhuc exstet, incertum est) esse Sacram Scripturam: non autem probat de exemplaribus aliis, quæ potuêre corrumpi: imò & illud ipsum exemplar non combustum potuit postea corrumpi, quemadmodum contigit aliis rebus sacris postea profanatis. Ex quibus omnibus ritè concluditur, absque auctoritate Ecclesiæ, vel quacunque demum regula infallibili applicante, non posse solam Scripturam Sacram applicare infallibiliter seipsam; unde etiam S. Augustinus *l. contra epistolam fundamenti c. 5.* ait: *Ego verò Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas.*

189. Ob. 3. Dicere, quòd Scriptura sit obscura, & insufficiens ad nostram instructionem, est deprimere ejus auctoritatem, & eam dicere defectuosam, ac imperfectam: hoc autem est impium: ergo. Resp. neg. ma. quam negat S. Augustinus, quem vide *loc. n. 184. cit.* Obscuritas S. Scripturæ servit ad conciliandam ei majestatem, & reverentiam: nec indicat defectum in Scriptura, sed in nobis, & tenuitate nostri intellectûs, ad tam alta mysteria caligantis; nam sæpe Scriptura rem quidem clarè proponit; quia tamen est mysterium valde difficile, homines non statim verba in legitimo sensu accipiunt, sed alium quærunt, & sibi rem obscuram reddunt. Sic quid clarius illis verbis *Matth. 26. v. 26. Hoc est corpus meum:* quia tamen est altum mysterium, quòd in tantillo spatio totum corpus Christi contineatur, ista verba sunt Calvinistis, & Zvvinglianis valde obscura. Dein aliquando nobis Scriptura fit obscura propter idiotismum, seu proprietatem linguæ, in qua scripta, & ex qua translata est, quam ignoramus: aliquando verò propter ignorantiam historiarum, morum, & consuetudinum apud Hebræos. DEUS autem ista meritò permittit, de quo vide *n. 88.* imò S. Aug. *l. 2. doctr. Christ. c. 6.* de eo, quòd plura in Scripturis obscurè, & ambiguè dicta sint, ait: *Quod totum provisum divinitus esse non dubito, ad edo-*

mandam labore superbiam, & intellectum à fastidio renovandum, cui facile investigata plerumque vilescunt. Nec propterea deficit DEUS in necessariis; quia providit de alio medio, scilicet, ùt dicemus, de definitione Ecclesiæ, cujus est Sacras Scripturas infallibiliter interpretari. Pariter, etsi non omnia in Scripturis contineantur, queri non possumus de providentia DEI; cùm vel ex traditione, vel ex Ecclesiæ judicio, illa innotescere possint. Sed neque propterea Scriptura est positivè imperfecta, sicut non est imperfecta ideo; quòd non doceat artes omnes; quia hic non est ejus scopus: licèt sit imperfecta negativè, sicut omnis creatura.

190. Ob. 4. Ipsa Sacra Scriptura ait, se esse claram: ergo. prob. ant. ipsa vocat se lucem, lucernam lucidam &c. ergo. Confir. 1. *Deutr. 30. v. 11.* dicitur: *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum:* ergo non superat captum nostrum. Confirm. 2. S. Paulus *2. Corinth. 4. v. 3.* ait: *Quodsi etiam opertum est Evangelium nostrum, in iis, qui pereunt, est opertum:* ergo tantùm est opertum non prædestinatis, seu peccatoribus, scilicet in pœnam peccati. Resp. 1. Unde adversarii probant ex ipsa Scriptura, hæc esse dicta in vera Scriptura, & non in aliqua tantùm ficta? Resp. 2. dist. ant. Ipsa Scriptura ait, se esse claram tunc, quando est ritè applicata. conc. ant. absque illa applicatione. neg. ant. & cons. certum enim est, quòd multi, applicantes sibi eam per spiritum privatum erroneum, vel rationem tantùm naturalem &c. acceperint eam in malo sensu, & erraverint. Dices. Ergo applicatio est dignior verbo DEI. Resp. neg. illatum; nam vel Ecclesiæ definitio est etiam verbum DEI, & est paris dignitatis: vel non est verbum DEI, & est inferioris dignitatis, & est infallibilis quidem, ac clarior, sed tantùm in linea inferiori applicationis.

191. Ad 1. confirm. Textus ille (ùt eum intelligunt SS. Patres complures, Augustinus, Chrysostomus, Ambrosius, Origenes, Tertullianus) potiùs probat contra hæreticos, non esse impossibilem observationem mandatorum DEI. Dein, etiamsi textus hic debeat accipi de intelligentia mandati, sermo in eo est de mandato per Moysen explicato, & applicato: non verò de omnibus aliis ad fidem necessariis. Si contendere velis, eum textum de omnibus ad fidem necessariis intelligendum esse, id difficulter probabis. Sed etiam, hoc omisso, respondeo, textum intelligendum esse de omnibus, supposito, quòd ritè sint applicata. Ad 2. confirm. dist. ant. S. Paulus id dicit de Evangelio ritè applicato. conc. ant. nondum applicato. neg. ant. & cons. Apostolus loquitur de Evangelio jam prædicato, cui noluerunt multi, etiam post signa, & miracula, credere. Similiter explicandi sunt alii textus. *Joan. 7. v. 17. Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscet de doctrina, utrùm ex DEO sit.* Item *Joan. 10. v. 16. Vocem meam audient.* Item *1. Corinth. 2. v. 15. Spiritualis autem judicat omnia;* significant enim tantùm, quòd facientibus, quod est in se, non defuturum sit auxilium DEI, neque etiam legitima verbi Divini applicatio, qua posita poterunt ritè cognoscere, & judicare.

192. Ob. 5. Quidquid est de substantia fidei, dici potest contineri in symbolo Apostolorum: sed idem etiam continetur in Scriptura: ergo. Resp. Inprimis quod attinet ad minorem, ea negari posset; namque intemerata Matris Divinæ virginitas, quæ in symbolo clarè continetur, non ita clarè ex Scriptura sola potest monstrari. Pariter nec descensus Christi ad inferos satis potest ostendi ex Bibliis solis. Sed major omnino est falsa. An non enim de substantia fidei nostræ est, quòd Filius sit Patri consubstantialis: quòd sit incarnatus, seu homo factus, non per unionem tantùm moralem, sed physicam: quòd baptismus hominibus ad salutem necessarius sit: quòd Evchariſtiæ Sacramentum sit institutum à Christo, & ab omnibus fidelibus recipiendum: & alia plura, quæ longum esset recensere, quæque in symbolo non habentur.

Et cur potiùs spectet ad substantiam fidei, quòd Christus sit sepultus, ac ad inferos descenderit: quòd crucis, & non gladii mortem subierit &c. quàm illa, quæ modò allata sunt? Certè, si alia omnia, tanquam non necessaria, ad scholas ablegare velis, dicam pariter, sufficere, si credatur DEUS creator omnium, & præmiator, aut vindex: aut etiam trinus, & unus: cæterùm, nec Scripturam curandam, nec aliud quidquam. Sanè eò dirigunt Adversarii, qui ita loquuntur, nempe ad ita dictum adiaphorismum, qui præter pauca mysteria, quæ credenda proponit, alia omnia indifferentia esse, ita, ut perinde sit ad salutem, sive credantur, sive negentur, pessimè docet.

ARTICULUS III.

An Traditio sufficienter applicet Verbum DEI.

193. PEr *Traditiones* in restricta, & Theologica significatione acceptas, intelliguntur certa Catholicæ fidei dogmata, aut etiam morum instituta, quæ Apostoli, vel à Christo Domino oretenus, vel ex suggestione Spiritûs Sancti acceperunt, & postea viva voce Ecclesiæ tradiderunt, quin ea libris canonicis insererent. Itaque traditiones debent quidem non esse in Sacra Scriptura expressæ: non tamen etiam debent ex SS. Patrum voluminibus, vel aliis non canonicis scripturis, esse exclusæ. Hinc dicuntur *verbum DEI traditum*, cui opponitur *verbum DEI scriptum*, quod scilicet in Sacris Scripturis continetur.

Quòd autem hæ traditiones (quæ *in formula professionis fidei Tridentini* vocantur

tur *Apostolicæ*, *& Ecclesiasticæ*, quásque dari statim probabimus) mereantur etiam fidem, & quidem parem cum S. Scriptura, dubium esse non potest; nam, modò aliquid à Christo dictum, vel à DEO revelatum fuerit, sive dein scriptum sit, sive non, est æquè dignum assensu fidei; nec enim membrana, aut charta, pondus auctoritatis auget, ùt est per se clarum. Quare duo nobis hîc examinanda sunt. 1. an reverà dentur aliquæ tales traditiones, seu aliquod verbum DEI traditum. 2. an, si dentur, se solis, absque alia regula, sufficienter applicent verbum DEI, sive scriptum, sive non scriptum. Et quidem, quod spectat ad primum, jam antiqui hæretici traditiones negârunt: & vel maximè eas negant moderni, Calvinus *l. 4. instit. c. 8.* Lutherus *in commentar. in cap. 1. ad Galat.* Brentius, Kemnitius, & alii apud Bellarm. *tom. 1. contr. 1. de verbo DEI. l. 4. c. 1. ac 3.* Et quidem isti ideò volunt Evangelici dici, quòd præter Evangelium vel novum testamentum scriptum, aliam doctrinam à Christo traditam negent.

194. Dico 1. cum Catholicis omnibus. Præter Scripturam Sacram debent admitti etiam aliquæ traditiones, tanquam verbum DEI traditum. ita expressè Concilium Tridentinum *sess. 4. in decreto de Canonicis Scripturis*, ubi sacra synodus ait, Evangelii veritatem *contineri in libris scriptis, & sine scripto traditionibus, quæ ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu S. dictante, quasi per manus traditæ, ad nos pervenerunt.*

Addit Concilium de se ipso loquens: *Traditiones ipsas, tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tanquam oretenus à Christo, vel à Spiritu S. dictatas, & continua successione in Ecclesia Catholica conservatas, pari pietatis affectu, ac reverentia suscipit, & veneratur:* hoc est, pari reverentia cum libris canonicis, de quibus immediatè antè est sermo: & sub finem decreti ait: *Si quis autem libros ipsos integros, cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro sacris, & canonicis, non susceperit, & traditiones prædictas sciens, & prudens contempserit, anathema sit.* Unde conformiter huic decreto *in forma professionis fidei*, quam idem Concilium edidit, debent omnes profiteri, se traditiones recipere.

Prob. 1. Scriptura Sacra ipsamet asserit, dari traditiones, & iis debere credi: ergo. ant. prob. *2. Thessal. 2. v. 14.* dicit S. Paulus: *Tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram:* in quæ verba S. Chrysostomus ait: *Hinc est perspicuum, quòd non omnia tradiderunt per epistolam* Apostoli, *sed multa etiam sine scriptis: & ea quoque sunt fide digna. Quamobrem Ecclesiæ quoque traditionem censeamus esse fide dignam. Est traditio: nihil quæras amplius.* Idem Apostolus. *2. ad Thimoth. 2. v. 2.* ait. *Quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere:* ergo non tantùm scripta, sed & audita, sive tradita, debuerunt aliis proponi, & ab iis credi, atque iterum aliis tradi. Idem S. Paulus *1. Cor. 11. v. 2.* ait: *Sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.* S. Joannes *epist. 2. v. 12.* ait, se multa, quæ deberet ipsis significare, nolle *per chartam, & atramentum* perscribere: & *epist. 3. v. 13.* ait, se nolle *per atramentum, & calamum scribere;* eoquòd speret eis *os ad os loqui*, seu oretenus eis multa tradere.

195. Rursus *Joan. 16. v. 12.* dicit Christus: *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò.* & *c. ultimo. v. 25. Sunt autem & alia multa, quæ fecit JEsus, quæ, si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros:* ergo Christus multa dixit, & fecit, quæ non sunt scripta; nam, ùt rectè ait Bellarminus. *tom. 1. contr. 1. de verbo DEI l. 4. c. 5.* quæ scripta sunt de Christo, seu totum testamentum novum, facilè una manus capit. Ulteriùs, quæ Christus promisit, se dicturum, ea haud dubiè dixit post resurrectionem suam, quando versabatur sæpe cum discipulis, ùt habetur *Actor. 1. v. 3. Per dies quadraginta, apparens eis, & loquens de regno DEI:* quæ autem tunc Apostoli audiêrunt, utique populis prædicârunt, nec tamen literis omnia commendârunt; nunquam enim libris canonicis de Christo mundus repletus fuit.

Nec dicant adversarii, omnia esse postea scripta, saltem ea, quæ necessaria sunt: alias autem res potiùs indifferentes esse, & quanquam ab Apostolis aliquando traditæ fuerint, non propterea ampliùs esse observandas, præsertim, cùm probari non possit, quidnam ab Apostolis traditum sit; nam falsum est, quòd omnia postea canonicè scripta sint, etiam ea, quæ ad substantiam fidei spectant; plurima enim, quæ vel maximè sunt de substantia fidei, scripta non sunt, ùt patet *ex n. 185.* Accedit, quòd plura, quæ essentialia, seu substantialia sacramentorum sunt, à Christo Domino tunc instituta sint, & Apostolis per illos quadraginta dies explicata, atque ab his Ecclesiæ tradita: quin tamen Scripturis Sacris inserta sint (valde pauca enim legimus de actis, aut dictis Christi Domini post resurrectionem) hæc autem utique spectare ad substantiam fidei nemo negat, nisi sit adiaphorista, aliis hæreticis pejor. Plura vide apud Bellarminum *loco modò citato.*

196. Easdem traditiones semper summâ constantiâ receperunt, & retinuerunt Concilia, & Patres. Tridentini hac de re verba dedimus *n. 194.* Nicænum II. anathematismum septimum statuit contra eos, *qui doctrinas SS. Patrum, & traditionem Catholicæ Ecclesiæ contemnunt.* S. Leo. *serm. 6. de quadragesf.* jejunium quadragesimale ad Apostolicam traditionem refert, sic scribens: *Ut Apostolica institutio quadragintæ dierum jejuniis impleatur.* S. Chrysostomi testimonium dedimus. *n. 194.* S. Basilius *l.*

de Spiritu S. ad Amphiloch. c. 27. ait: *Dogmata, quæ in Ecclesia prædicantur, quædam habemus è doctrina scriptorum prodita, quædam rursus ex Apostolorum traditione, in mysterio, id est, in occulto tradita, recepimus: quorum utraque parem vim habent ad pietatem, nec his quisquam contradicit, quisquis sanè vel tenuiter expertus est, quæ sint jura Ecclesiastica; nam si consuetudines, quæ scripto proditæ non sunt, tanquam haud multum habentes momenti, conemur rejicere, imprudentes & ea damnabimus, quæ in Evangelio necessaria ad salutem habentur, imò potiùs ipsam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus.*

S. Epiphanius *hæres. 61.* ait. *Oportet autem & traditione uti; non enim omnia à Divina Scriptura accipi possunt: quapropter aliqua in Scripturis, aliqua in traditione SS. Apostoli tradiderunt: quemadmodum dicit S. Apostolus: sicut tradidi vobis.* S. Augustin. *l. 2. de baptis. contra Donatist. c. 7.* scribit. *Quam consuetudinem* (non rebaptizandi ab hæreticis baptizatos) *credo ex Apostolica traditione venientem, sicut multa, quæ non inveniuntur in literis eorum, neque in Conciliis posteriorum: & tamen, quia per universam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita, & commendata creduntur.* Idem S. Doctor. *epist. 118. ad Januarium c. 1.* sic scribit: *Illa autem, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe observantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima authoritas, commendata, atque statuta retineri.* Plura vide apud Bellarminum *tom. 1. controv. 1. de verbo DEI l. 4. c. 7.*

Accedit, quòd ab Adam usque ad Moysen verbum DEI scriptum non fuerit, & tamen Ecclesia illa in lege naturali non fuerit providentiâ Divinâ destituta, sed providè gubernata: imò de Christo ipso non scitur certò, an aliquid scripserit; epistolam enim ad Abagarum regem Edessenorum inter apocrypha Gelasius Papa rejecit. Sed etiam Apostoli non statim primis annis scripserunt Evangelium: quin S. Joannes suum scripsit valde serò, scilicet, ùt Spondanus tradit, *ad an. Christi 99. n. 2.* circa hunc ipsum annum 99. interea autem plurima fidelibus oretenus tradita sunt. Si ergo prima illa Ecclesia tamdiu traditionibus usa est, cur non possit etiam sequens iis præter Scripturas uti? Adde, quòd ipsius Sacræ Scripturæ auctoritas non possit innotescere, nisi per traditionem, ùt fuit probatum. *à n. 178.* igitur traditiones necessariæ sunt in Ecclesia DEI.

197. Dico 2. Traditiones se solis, absque alia regula, non sufficienter applicant verbum DEI. ita omnes. Ratio est clara; quia inter ipsas traditiones oportet discernere, quæ verè Apostolicæ, seu Ecclesiasticæ sint, quæ verò illegitimæ: sive agatur de traditionibus doctrinalibus, hoc est, quæ spectant ad res credendas: sive agatur de moralibus, seu quæ spectant ad morum præcepta; in utrisque enim potest frequenter errari: & multæ, præsertim in vulgus sparsæ sunt aniles fabellæ, quasi sint articuli fidei, à majoribus traditi; cùm tamen tantùm sint ortæ ex garrulitate cujusdam indocti hominis.

Ob similia sæpe hæretici Catholicos rident: sed imperitè; nec enim, quod nugatur aliqua vetula, & imprudenter credit, statim approbatur ab Ecclesia: sed quod ista priùs acceptavit tanquam traditionem legitimam. Traditio autem legitima datur de aliquo dogmate non scripto (& par est ratio de aliquo præcepto, aut consuetudine) si illud Patres per diversissima tempora concorditer tenuerunt, aut, si communi omnium fidelium consensione approbatum est, aut si Doctores uno ore testentur, tale dogma per traditionem ad nos perveniisse. Tunc autem dabitur etiam *traditio Apostolica*, si Patres, aut Doctores, unanimiter testentur, aliquod dogma, præceptum, aut consuetudinem, ab Apostolis ad nos devenisse: vel si Patres illud, ab Apostolorum usque tempore, concorditer tenuerunt: vel, ùt habet S. Augustinus citatus *n. 196.* si aliquid observetur à tota Ecclesia, nec tamen ab ullo Concilio inveniatur institutum. videatur Canus *de locis Theol. l. 3. c. 4.*

Hîc insuper notandum, quòd alia sit *traditio doctrinalis*, quæ tunc datur, quando res aliqua non scripta, tamen ab Ecclesia universa tanquam articulus fidei habetur. Alia est *moralis*, quando aliquid non scriptum ab universa Ecclesia observatur tanquam præceptum. Potest autem aliqua res observari tanquam præcepta, quæ talis sit, ut humana sola auctoritate non potuisset institui: & tunc est *traditio Divina*: & sic sigillum confessionis, quod (ùt videtur Suarezio. *tom. 4. in 3. p. disp. 33. sec. 1. n. 8.* & ab eodem benè probatur) non potuit imponi jure humano; eoquòd hoc non posset obligare, etiam pro casu periclitantis boni communis &c. habetur ex traditione Divina. Quodsi res aliqua potuit ab humana auctoritate institui, attamen nec à Conciliis, nec à Pontificibus ullis, instituta est, & tamen à tota Ecclesia servatur, tanquam præcepta, tunc creditur ab Apostolis tradita, adeóque est *traditio Apostolica*: & sic jejunii quadragesimalis præceptum, ab Apostolis positum accepimus, & tanquam Apostolicam traditionem observamus.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

198. OB. 1. contra 1. concluſ. *Deutr. 4. v. 2.* dicitur: *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo.* item *Deutr. 12. v. 32. Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito Domino: nec addas quidquam, nec minuas.* Rursus *Proverb. 30. v. 6. Ne addas quidquam verbis illius* DEI, *& arguaris, inveniarisque mendax:* ergo præter verbum

bum DEI scriptum non debent admitti, vel addi traditiones. Resp. neg. cons. Ad primum textum. Resp. quòd probaverimus hucusque, traditiones Divinas esse quoque verbum DEI; unde has credendo nihil addimus ad verbum, quod loquitur DEUS, nec auferimus. Alter textus, ut legenti illud caput patet, vult tantùm, ut Judæi in ritu colendi DEUM utantur cæremoniis, sibi à DEO præscriptis, non verò aliis, quæ usitatæ erant gentilibus. Accedit, quòd etiam DEUS per traditiones præcipiat; unde has observando etiam tantùm facimus, quod DEUS præcipit. Tertius textus tantùm eos impugnat, qui aliquid venditant pro verbo DEI, quod non est tale: atqui admittendo legitimas traditiones id non facimus; probavimus enim, eas ipsas etiam esse verbum DEI.

199. Ob. 2. *Marci 7. v. 7.* dicitur: *In vanum autem me colunt, docentes doctrinas, & præcepta hominum.* & *Matth. 15. v. 6. Irritum feciſtis mandatum DEI propter traditionem veſtram.* item *ad Coloſſ. 2. v. 8. Videte, ne quis vos decipiat per philoſophiam, & inanem fallaciam, ſecundùm traditionem hominum*: ergo non debemus uti traditionibus. Resp. disting. cons. non debemus uti traditionibus humanis illegitimis. conc. cons. Divinis, & legitimis. neg. cons. Utique non debemus credere omnes fabulas, à vetulis acceptas, & denuo narratas: debemus tamen credere traditiones veras, & Divinas: quomodo autem veræ à falsis distinguendæ sint, dicemus infrà. Addo, aliquas traditiones morales humanas, seu præcepta humana, utique etiam servanda; quia legitima auctoritate Ecclesiæ imposita sunt, vel consuetudine approbata, & sub obligatione introducta; unde tantùm non debemus uti traditionibus humanis illegitimis.

200. Ob. 3. S. Paulus *ad Gal. 1. v. 8.* ait: *Licet nos, aut Angelus de cœlo, evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema ſit*: ergo traditiones, quæ sunt aliquid præter illud, quod evangelizavit S. Paulus, sunt rejiciendæ. Resp. neg. cons. imò ex hoc textu probatur, Galatas debuisse aliquid habere pro verbo DEI, quod non erat scriptum, sed oretenus tantùm evangelizatum; nam est evidens, eâ epistolâ non contineri omnes articulos fidei. Dein illud *præterquam* significat idem, ac *contra*, ut Chrysostomus, Ambrosius, Hieronymus, aliique exponunt: sicut etiam quando *ad Rom. 16. v. 17.* dicitur: *Obſervetis eos, qui diſſenſiones, & offendicula, præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt, & declinate ab illis*: illud *præter doctrinam* necessariò significat idem, ac *contra*.

Accedit, quòd utique Apostolus, in aliis epistolis, multa docuerit, & alibi etiam prædicaverit, quæ non exprimit epistola ad Galatas: ergo illud *præter* necessariò significat, idem, ac *contra*. Sic etiam explicandum est illud *Apoc. ultimo v. 18.* de non apponendo aliquid illi prophetiæ: scilicet intelligitur, nihil apponendum esse ei contrarium, vel nihil tanquam partem illius prophetiæ, quod non est pars: non autem intelligitur, nihil prorsus aliud apponendum esse Apocalypsi; alias neque alii libri Scripturæ Sacræ essent retinendi, nec S. Joannes debuisset primùm post Apocalipsin scribere Evangelium, quod tamen fecit.

201. Ob. 4. S. Paulus *2. ad Timoth. 3. v. 16.* dicit: *Omnis Scriptura, divinitus inſpirata, utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia, ut perfectus ſit homo DEI, ad omne opus bonum inſtructus.* item *Joan. 20. v. 30.* dicitur. *Multa quidem, & alia ſigna fecit JESUS, in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc: hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis; quia JESUS eſt Chriſtus Filius DEI, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus*: ergo sola Scriptura sufficit ad credendum, & ut homo sit perfectus &c. nec necessariæ sunt traditiones. Resp. neg. cons. Prior textus tantùm significat, omnem, seu quamcunque Scripturam, esse ad eum finem ordinatam, ut credamus, & perfecti simus: sed non, quòd se sola sufficiat. Certè illud *omnis* sumitur ibi distributivè: nec tamen quælibet pars Sacræ Scripturæ ad totum illum finem sufficit; aliàs cur non, retenta una parte, e. g. uno Evangelio, etiam reliquam Scripturam adversarii abijciunt?

Quodsi dicas, illud *omnis* sumi collectivè, id inprimis prorsus gratis dicis, & contra mentem S. Pauli, qui Timotheo vult indicare, quamlibet Scripturam esse ita utilem: dein tamen nihil probas; quia S. Paulus utique loquebatur de omni Scriptura tunc existente, & nihilominus illa se sola non sufficiebat; aliàs Evangelium S. Joannis, quod primùm postea scriptum est, esset juxta adversarios inutile, & non debuisset addi. Sed nec omnis Scriptura simul se sola sufficit ad discernendam veram Scripturam à falsa, adeòque se sola non sufficit ad applicandum verbum DEI; quamvis ad hoc etiam sit utilis. Alter textus tantùm probat, miracula scripta de Christo sufficere ad faciendam fidem de ejus Divinitate; non autem probat, sufficere ad omnia alia credenda, vel agenda; aliàs cur non abrogantur aliæ Scripturæ? Certè S. Joannes ponit particulam *hæc*, & consequenter juxta modum arguendi adversariorum, deberet ejus Evangelium solùm sufficere.

202. Ob. 5. *Deutr. 17. v. 10.* ita habetur: *Et facies, quodcunque dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus*: ergo non debemus facere, nisi quod est juxta legem, seu Sacram Scripturam. Resp. neg. cons. vel potiùs ultimam ejus partem; non enim idem est tota lex, & Scriptura; nam dantur etiam leges traditæ. Imò ex hoc textu convincuntur adversarii, quòd præter Scripturam admittendus sit alius judex controversiarum fidei, ut infrà pluribus dicemus.

Illud

Illud *juxta legem* debet intelligi *conformiter legi*: non verò *juxta expressum textum legis scriptæ*; si enim textus esset expressus, & clarus, non esset judicium difficile, & ambiguum, in quo judices civitatis deberent variare, ita, ut opus esset adire sacerdotem, & judicem supremum, de quo tamen casu textus ille loquitur, ut est evidens legenti antecedentia.

203. Ob. 6. Ex SS. Patribus, S. Irenæus *l. 3. adversùs hæreses c. 1.* ait, Apostolos, quæ priùs prædicaverant, postea scripsisse: ergo Sacræ Scripturæ sufficiunt. Confir. Plures alii SS. Patres ùt Augustinus, Chrysostomus, Cyrillus, docent, in Scriptura apertè inveniri omnia, quæ spectant ad fidem, morésque vivendi: ergo traditiones nullo modo sunt necessariæ. Resp. neg. ant. Nusquam S. Irenæus id docet, sed tantùm ait, Apostolos priùs Evangelium prædicâsse, postea illud scripsisse, quod non negamus de SS. Matthæo, & Joanne; alii enim Evangelium non scripserunt: certè, quæ olim eorum nomine spargebantur Evangelia, non fuerunt authentica, sed apocrypha. Ex hoc autem non sequitur, omnia ab Apostolis esse scripta, etiam quæ sunt substantialia fidei.

Ad confir. Bellarminus *tom. 1. controv. 1. de verbo DEI. l. 4. c. 11.* admittit, quòd in Scriptura clarè contineantur omnia, quorum fides omnibus est necessaria, necessitate præcepti, ita, ut adultus cum eorum notitia possit baptizari: & de his, ait, illos SS. Patres loqui: hæc autem non sufficiunt toti Ecclesiæ, vel ejus ministris, Episcopis, prædicatoribus, administrantibus sacramenta, doctoribus &c. qui utique plus debent scire; aliàs superfluæ etiam essent plurimæ partes Scripturæ; unde dist. ant. SS. Patres docent apertè inveniri in Scriptura omnia, quæ sunt omnibus fidelibus communiter necessaria. om. ant. omnia prorsus, quæ ab Ecclesia universali debent credi. neg. ant. & conf. Nisi velis dicere, traditiones quoque aliquo modo implicitè contineri in Scriptura, ùt docet S. Augustinus. *l. 1. contra Crescionium c. 33.* docens, quòd, quanquam de aliqua re certum ex Scripturis testimonium non possit haberi, tamen ex Scripturæ auctoritate habeatur veritas illius rei, si tota Ecclesia eam rem teneat; cùm Ecclesiæ auctoritatem Scriptura satis adstruat.

204. Ob. 7. SS. Augustinus, Hieronymus, Chrysostomus, & alii, sæpè docent, in rebus obscuris, de quibus non habetur testimonium clarum ex Scripturis, debere humanam præsumptionem nihil statuere: item enarrationes nostras absque Scriptura non habere fidem, sed facilè contemni: ergo. Resp. neg. conf. Si textus ipsi inspiciantur apud Bellarm. *tom. 1. controv. 1. de verbo DEI scripto. l. 4. c. 11.* patebit, SS. Patres vel tantùm loqui de quibusdam materiis, de quibus non habetur traditio universalis, sed tantùm aliqua assertio, vel enarratio privati auctoris: vel loqui de rebus de quibus Scriptura clarissimè loquitur, & ita, ut clara veritas statim pateat: non licet autem à particularibus arguere statim ad universale.

Accedit, quòd, qui ex traditione aliquid probat, mediatè saltem id probet ex Scripturis, quatenus ipsæ traditiones, & Ecclesia eas tradens, fundamentum firmissimum habent in Scripturis. Cæterùm, quòd isti Patres non omnino velint reijcere traditiones, est certum ex dictis *n. 196.* Nota tamen, adduci ab hæreticis aliquando textus auctorum nullatenus probatorum, qui utique nihil probant, quósque videre poteris apud Bellarminum *loc cit.*

205. Ob. 8. Theophilus Alexandrinus *epist. 2. paschali* ait: *Dæmoniaci spiritûs esset instinctus, sophismata humanarum mentium sequi, & aliquid extra Scripturarum authoritatem putare Divinum.* S. Basilius *serm. de fidei confess.* ait: *Manifesta est elapsio à fide, & superbiæ crimen, aut reprobare quid ex his, quæ scripta sunt, aut superinducere quid ex non scriptis.* & *epist. 80. Igitur Scriptura divinitus inspirata arbiter à nobis constituatur:* ergo præter Scripturam nihil, consequenter neque traditiones debent admitti. Resp. neg. conf. Theophilus tantùm reprehendit ibi Origenem, quòd Philosophorum argutias, tanquam nescio, quantum authoritatis haberent, tractatibus suis de fide miscuerit: & sanè ob hanc verosimiliter causam Origenes in multos errores incidit. Non autem Theophilus rejicit traditiones universaliter ab Ecclesia receptas, nec recusat, eas tanquam verbum DEI admittere.

S. Basilius primo loco loquitur de non usurpandis temerè vocibus, quæ hæresis, vel erroris, suspicionem possent movere, & in Scripturis fundamentum non habent: & hoc utique temerè faciendum non est. Si tamen Ecclesia aliquando talibus vocibus utitur, non est ulla deinceps temeritas, etiam iis uti. Altero loco, seu *ep. 80.* S. Basilius tantùm ait, non esse pro canone habendam aliquam consuetudinem particularem: nec loquitur de traditione universali; quia tunc nondum erat traditio universalis, dicendi tres hypostases, seu subsistentias, aut, ùt Græci juxta suum idioma enunciant, substantias, non tamen cum Latinis per substantiam intelligendo essentiam.

Agit námque S. Basilius ibi de eo, an dicendum sit, dari in DEO tres hypostases, & unam naturam, an verò non: cúmque à quibusdam allegaretur in contrarium, non esse apud se consuetudinem ita dicendi, Basilius respondet, apud alios autem eam consuetudinem esse: adeóque, cùm neutra consuetudo sit traditio universalis Ecclesiæ, imò cùm de usu istorum nominum omnino non habeatur traditio universalis, consequenter ex hac quæstio definiri non possit, standum esse Scripturâ. Quid autem aliàs S. Basilius judicet de traditionibus universalibus, patet sufficienter ex *n. 196.* videri potest Bellarminus *tom. 1. controv. 1. l. 4. c. 11.* ubi plura ex SS. Patribus

bus affert. Obiter autem hîc addo de illa consuetudine dicendi, dari in DEO tres hypostases. Illa quidem tempore S. Basilii nondum fuit universalis: at verò progressu temporis in Ecclesiam introductus est usus istorum nominum, & defacto omnes dicunt, dari in DEO unam naturam, & tres hypostases; quia per has modò, ex determinatione Ecclesiæ, intelliguntur Personæ; cùm olim dubitatum sit, an non intelligerentur substantiæ.

206. Ob. 9. Est prorsus incertum, an, quæ Christus, vel Apostoli, oretenus tantùm tradiderunt, incorrupta ad nos devenerint: ergo non potest iis haberi fides certissima. ant. probatur partim ex longitudine temporis, per quam ea, quæ tantùm audita sunt, facilè immutantur; quia homines post diuturnum tempus non ampliùs bene recordantur: partim ex debilitate memoriæ, & intellectûs humani, qui sæpissimè rem non integrè retinet: partim ex negligentia, & socordia hominum, qui audita, vel tradita, non sufficienti diligentia conservant: partim etiam ex malitia plurium, qui studiosè aliqua corrumpunt: & sic etiam quædam à SS. Patribus tanquam traditiones Apostolicæ afferuntur, quæ fabulæ sunt.

Resp. retroq. argumentum. Pariter posset dici, esse incertum, an legitimam habeamus adhuc Sacram Scripturam; cùm & ista humanitus deperdi, vel augeri, additione etiam librorum integrorum profanorum, vel minui subtractione plurium reverà canonicorum, potuerit: item potuerit etiam corrumpi, aut studiosè à malignis, aut socorditer à negligentibus, vel imperitis descriptoribus, præsertim necdum inventâ typographiâ, ante quam diu, non tantùm vetus, sed & novum testamentum, scriptum extitit. Nec dubium est, aliquos libros sacros sæpe esse viriatos. In forma. neg. ant. sicut enim specialis providentia DEI impedivit, ne Sacræ Scripturæ omnino perirent, aut ita corrumperentur, ut ab Ecclesia corruptio adverti non posset; ita etiam speciali DEI providentiæ, quæ Ecclesiam semper gubernat (ùt inferiùs pluribus ostendemus) est attribuendum, quòd legitimæ traditiones adhuc perseverent.

Accedit, quòd multæ traditiones, saltem libris antiquissimorum Patrum, jam insertæ sint, vel usu constanti, & praxi roboratæ, ùt e. g. observatio jejunii quadragesimalis, ac paschatis &c. Quòd autem unus, vel alter Pater, aut alius Doctor, & vel maximè plebs indocta, erraverit, non obest; cùm & ipsi homines fuerint: quando autem Patres concorditer aliquid tradunt, etiam successivè secundùm ordinem temporum, quibus vixerunt, & contrarium ùt hæreticum rejiciunt, tunc, si illa res sacris literis non contineatur, ex traditione Apostolica ad nos perveniisse censenda est. Contra secundam conclusionem non est, quod objiciatur, vel quòd non ex dictis *a. 2.* (ubi de Sacra Scriptura) solvi queat; unde ad alia pergimus.

ARTICULUS V.

An saltem Spiritus Privatus sufficienter applicet verbum DEI.

207. PEr spiritum privatum, cui sectarii plurimum tribuunt, & ad eum tanquam ad ultimum asylum confugiunt, nihil aliud intelligitur, quàm illustratio interna, vel intellectio, dictans aliquid credendum, aut faciendum: qua hæretici dicunt, animum interiorem cujusque hominis à Spiritu S. intus doceri. Hanc Spiritûs S. (ùt vocant) interiorem illustrationem ipsi statuunt ultimam regulam applicativam credendorum: imò Schvvenkfeldiani, ac Libertini, auctoribus Copino, & Quintino, ùt refert Bellarminus *tom. 1. contr. 1. de verbo DEI. l. 1. c. 1.* etiam sacros libros aspernantur, & solas inspirationes internas attendunt: alii autem modestiores Sacram Scripturam recipiunt, sed ejus explicationem ab illa illustratione, seu spiritu privato, petunt. Et si quidem verum esset, quòd Spiritus S. quemvis privatum ita illustraret, utique sufficiens applicatio verbi Divini haberetur: at hoc ipsum Catholici meritò negant, & dicunt, prætensam illam S. Spiritûs illustrationem non universaliter omnibus dari, & privatum illum spiritum, quem hæretici adstruunt, non esse Spiritum S. veritatis, & pacis, sed spiritum nequam, mendacii, & contentionum.

208. Dico itaque cum Catholicis omnibus. Spiritus privatus nec absque Scriptura sufficienter docet credenda, nec ipsam Scripturam, seu verbum DEI, ritè applicat. Probatur. Spiritus ille privatus non est infallibilis, sed incertus, & in quibusdam necessariò falsus: ergo non potest esse illustratio Spiritus S. prob. ant. quoad 1. partem. Nullus hæreticus præ altero probare potest, suum spiritum privatum esse præ aliorum spiritu legitimum, certum, atque Divinum: ergo spiritus hic privatus est in omnibus incertus. Si antecedens negetur, probari debet veritas spiritûs unius præ altero: quod hucusque hæreticorum nullus præstitit, sed neque unquam præstare poterit: id quod mox etiam positivè probabimus.

Prob. jam ant. quoad p. 2. Omnes hæretici, Lutherani, Calviniſtæ, & alii, allegant pro se spiritum illum privatum, & interim plurima docent contradictoria: ergo hic spiritus in quibusdam est necessariò falsus; nam contradictoria non possunt simul esse vera. ant. est iterum certum; quia Lutherani, & Calviniſtæ, ac alii sectarii, in plurimis inter se dissentiunt. Sic Calviniſtæ ex suo spiritu privato recipiunt epistolam S. Jacobi tanquam canonicam: Lutherani eam rejiciunt. Econtra isti admittunt realem Corporis Christi præsentiam, saltem in sumptione Evchariſtiæ: negant eam Calviniſtæ. Imò ipsi Lutherani circa numerum sacramentorum, circa naturam peccati originalis, circa plurima alia, inter se ipsos dis-

sentiunt: ipséque Lutherus sibi ipsi sæpissimè contradixit, atque Augustana Confessio toties jam est immutata, ut primam faciem minimè referat.

Quod autem nullus hæreticus præ altero probare possit, spiritum suum aliis esse præferendum, patet; quia nec miraculis, nec prophetiis, nec aliis indiciis, se specialiter à DEO missos ostendunt. Sed nec apparet major in una, quàm in altera parte scientia, seu doctrina: & si hæc etiam daretur, tamen non majorem, quàm humanam, adeóque nunquam infallibilem auctoritatem, conciliaret. Nec dicant, se probare spiritum suum ex Scripturis; nam inprimis utraque pars Scripturas allegat, cui igitur magis credendum? Scriptura certè clarè uni præ altera palmam non tribuit; unde ejus interpretatione opus est ad aliquid concludendum. Sed iterum una pars ex suo privato spiritu Scripturam interpretatur in hanc, altera in alteram partem: dic OEdipe, quænam meliùs? Accedit, quòd hac ratione probetur spiritus privatus ex Scriptura, legitimè, ùt volunt, intellecta, seu ex legitima interpretatione Scripturæ: & hæc ipsa interpretatio probetur ex spiritu privato: quod est ambulare in circulo vitioso.

209. Prob. 2. conclusio. Spiritus privatus non est regula à Christo relicta: ergo. prob. ant. Christus fideles jussit adire Ecclesiam in dubiis; hinc illud *Matth. 18. v. 17. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus;* hinc teste Apostolo *ad Ephes. 4. v. 11.* DEUS Ecclesiæ *dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores, ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi;* hinc in Ecclesia, jam primis Apostolorum temporibus, instituta sunt Concilia publica, ad definiendas dubias fidei quæstiones: quæ omnia essent superflua, & inania, si quemlibet hominem privatum Spiritus S. interiùs in animo doceret: imò etiam ipsi adversarii frustra laborâssent, dum conati sunt, suas opiniones tot libris, summo labore editis, stabilire.

Confir. 1. Christus, utpote auctor pacis, & charitatis, voluit, ut omnes idem crederent: atqui, si spiritus privatus, quem hæretici adstruunt, esset norma credendi, quivis crederet, quod vellet, fierétque mera dissensio, & confusio in Ecclesia DEI; cùm plurimi ex spiritu suo privato aliis contradicant, ùt experientia quotidiana demonstrat. Nec posset jam redargui ullus tanquam hæreticus; cùm semper prætexere posset, à spiritu suo se ita doceri: quod tamen est manifestè falsum; cùm DEUS, sicut voluit permittere hæreses, ita voluerit, eas agnosci, atque vitari. Et utique Christus voluit, Ecclesiam suam instituere, ùt bene ordinatam rempublicam, in qua semper debet esse magistratus publicus, qui lites decidat. Confir. 2. Christus voluit potiùs homines per alios homines instrui, quàm per se, vel per Angelos: sic *Actor. 9. v. 7.* Paulum, cui ipse apparuerat, misit ad Ananiam. *Actor. 10. v. 5.* Cornelium, post apparitionem Angelicam, misit ad Petrum, ùt advertit S. Augustinus *l. 1. de doctrin. Christ. in prologo sub medium.*

210. Prob. concl. 3. Vel spiritus privatus datur in omnibus hominibus, vel tantùm in aliquibus: neutrum potest dici: ergo. prob. 1. p. si datur in omnibus omnino, etiam rusticis, atque pueris rationis capacibus, tunc debet admitti, quòd puer, vel rusticus quivis (dummodo, ùt aliqui exigunt, Divinum ritè imploret auxilium, & bene rebus Divinis sit affectus) statim absque alia instructione posset discernere veram S. Scripturam, ab omnibus aliis libris, veros articulos fidei ab omnibus falsis: & nunquam deberent hæreticorum ministri ullum ex suis subjectis corrigere, nec ullum esset erroris periculum: quod est evidenter falsum.

Prob. 2. p. Si tantùm aliqui habent illum spiritum, debent isti probare, se eo esse donatos; aliàs, cur magis credat rusticus Lutherano, quàm Calvinistæ? Et cur, obsecro, credam, Spiritum S. interiùs revelâsse veritatem aliquot Lutheranis Ministris, vel Calvinistis, & eam celâsse tot Summos Pontifices, tótque Concilia, ex doctissimis, & piissimis viris, toto orbe convenientibus, collecta? Quodsi dicatur, unum hominem esse doctiorem, quàm alterum, jam dictum est, hanc esse tantùm prærogativam majoris auctoritatis humanæ, quæ non sufficit. Dein non est alligatus Spiritus S. doctrinæ humanæ: quin hac ratione orirentur novæ dissensiones, & discordiæ, circa modum, & rationem probandi, quòd e. g Lutheranus sit doctior Calvinistâ, vel vicissim; unde rudes nunquam haberent ullam infallibilem regulam, cui se se conformarent: imò nec docti; cùm nec ipsi sciant, an Spiritum privatum habeant, & utique possint falli, atque rationem naturalem, vel naturalem notitiam, pro supernaturali illustratione habere: præterquam, quòd & ipsi possint, & quandóque etiam debeant, ab aliis corrigi atque doceri, adeóque non semper præsentem habeant infabllibilem assistentiam Spiritûs S. Unde, à primo ad ultimum hic spiritus privatus tandem nihil aliud est, quàm cujusque opinio propria, deceptionibus pluribus obnoxia, atque adeò auctoritas nullo modo plusquam humana, & vel maximè fallibilis, consequenter ad fidem nullo modo sufficiens.

211. Nec dicas cum quibusdam, supremum, ac simul unicum judicem controversiarum fidei, esse Christum, qui per internas inspirationes, seu privatum spiritum loquatur; nam inprimis contra hanc replicam militant omnes rationes hucusque contra spiritum privatum allatæ. Dein ulteriùs contrà est. Vox judicis, ferentis determinativam sententiam, debet esse publica, & manifesta, non autem occulta, aut dubia, quam litigantes non intelligant, vel quis-

quisque pro se allegare possit ; quid enim prodesset , si judex humanus in tenebris , utrique litigantium seorsim, ac tacitè in aurem, sententiam diceret, ita, ut neuter perciperet, quid alteri diceret, imò nec iudicis personam, ac vocem, ab alterius persona, ac voce , certò discerneret ? Num tali ratione litem componeret? atqui ità se haberet Christus, si, ùt adversarii volunt, per spiritum internum privatim cuique loqueretur, ùt expendenti patebit.

ARTICULUS VI.

Solvuntur Objectiones.

212. OB. 1. Scriptura sæpe tradit, nos doceri interiùs à spiritu privato: ergo hic applicat sufficienter verbum DEI. Antequam ad particulares textus deveniamus, noto, hoc argumentum , saltem juxta Schvvenkfeldianos , & Libertinos , nihil probare ; cùm hi Scripturæ auctoritatem aspernentur. Dicunt quidem ipsi, hoc argumentum esse ad hominem, scilicet, ad nos, qui Scripturam Sacram veneramur : quod licèt verum sit, tamen respectu ipsorum argumentum efficax esse non potest ; cùm juxta ipsos nitatur fundamento nullius roboris : & ad summum nos argueret inconsequentiæ doctrinæ. Sed nempe, quando videntur Sacræ Scripturæ , ac SS. Patres aliquid in ipsorum favorem dicere , maximi ponderis sunt : si ipsis apertè adversentur, ùt ordinariè fit, nullius momenti habentur. In forma. neg. ant. Jam ad textus particulares , quibus hoc ant. conantur probare. Itaque

213. Ob. 2. Christus *Joan. 1. v. 9.* dicitur *lux vera, quæ illuminat omnem hominem.* & *c. 6. v. 45. Erunt omnes docibiles DEI. Omnis, qui audivit, à Patre, & didicit, venit ad me.* item *c. 7. v. 17. Si quis voluerit voluntatem ejus facere , cognoscet de doctrina , utrum ex DEO sit.* & *c. 10. v. 16. Vocem meam audient*: his, & similibus clarè docemur, Spiritum S. esse internum doctorem, & quemlibet privatim instruere: ergo. Resp. neg. mi. tantùm enim dicitur in his textibus, quòd DEUS fideles doceat, & ipsi ejus vocem audituri sint : non tamen exprimitur, an vox illa interna sit, an externa: & præsertim minimè dicitur, quòd DEUS absque prævia applicatione , per vocem externam facta, interiùs verbum suum clarè loquatur.

214. Ob. 3. *Joan. 14. v. 26.* dicitur de Spiritu S. *Ille vos docebit omnia.* item *1. Joan. 4. v. 1.* dicitur: *Nolite omni spiritui credere: sed probate spiritus , si ex DEO sint.* item *psal. 84. v. 9. Audiam, quid loquatur in me Dominus DEUS*: ergo Spiritus S. loquitur, docétque interiùs. Resp. neg. cons. Primus textus non probat , quòd Spiritus S. omnia doceat interiùs absque externa etiam voce : sed ab hoc prorsus abstrahit : imò potissimùm ille textus tendit ad solos Apostolos, quibus specialiter est datus Spiritus S. & ad Ecclesiam, cui etiam Spiritùs S. assistentia est promissa. Secundus potiùs probat oppositum, scilicet interiores animi sensùs, & cogitationes probandas esse, an à Spiritu S. sint, vel non: prima autem probatio esse debet, an sint conformes sensui Ecclesiæ.

Tertius textus ad summum probat, dari aliquas illustrationes internas, quibus DEUS alloquatur fideles, quod utique concedimus: sed ex hoc non sequitur , quòd illæ illustrationes infundi soleant nullo præcedente magisterio externo: quòd eæ tanquam tales statim in se ipsis cognoscantur, & discernantur ab inspirationibus mali spiritûs, nec ad aliam regulam examinari, aut probari debeant: nec denique sequitur, quòd præter has inspirationes non sit Ecclesiæ DEI necessarius alius judex controversiarum, ad quem, aut in defectu illustrationum , aut in dubio de earum origine, vel intelligentiâ, recurri possit. Hucusque dicta vel maximè confirmantur ex eo, quòd nec Christus , nec Evangelistæ, nec Prophetæ, nec Scripturæ aliæ , ad inveniendam , & probandam veritatem , nos unquam mittant ad spiritum privatum: sed sæpe ad Scripturas , sæpe ad judicium sacerdotum &c.

215. Ob.4.S. Paulus *1. Cor. 2. v. 15.* ait: *Spiritualis autem judicat omnia, & ipse à nemine judicatur.* & *1. Thessal. 4. v. 9 De charitate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis ; ipsi enim à DEO didicistis, ut diligatis invicem.* & *Matth. 23. v. 8. Vos autem nolite vocari Rabbi ; unus est enim Magister vester.* ergo. Resp. ad 1. quærendo , an non ipsi adversarii sæpe judicent suos etiam superintendentes , vel ministros , quos utique spirituales esse concedent? unde, quòd spiritualis non judicetur , significat tantùm, eum non judicari, in quantum spiritualis est, aut in quantum judicat secundùm regulas fidei , atque prudentiæ. Quòd autem omnia judicet, iterum non significat, quòd per privatum spiritum omnia intelligat: sed quòd de omnibus non tantùm terrenis , & animalibus (quæ sola novit homo animalis) sed etiam de spiritualibus, & altioribus rebus, saltem de generibus singulorum, licèt non de singulis generum, judicium ferre possit. videatur Canus *de locis Theol. l. 2. c. 8. respons. ad 6. & 7.*

Alter textus ad summum probat, DEUM unam veritatem , scilicet charitatem fraternam, eis manifestâsse : quanquam ex textu non constet , an id factum sit externa instructione , an sine ista : alia autem plurima Thessalonicenses non ita didicerunt ; aliàs enim frustra eos Apostolus per epistolam docuisset: imò expresè idem Apostolus *eod. cap.* ait, eos à se aliquid accepisse, hoc est, instructionem aliquam, secundùm quam eos vult ambulare. Tertio textu non prohibet Christus in universum, nomen , & officium magistri (aliàs quomodo

S Paulus *1. Thimoth. 2. v. 7.* de se ipso scriberet: *Positus sum ego Prædicator, & Apostolus (veritatem dico, non mentior) Doctor gentium*: sed tantùm prohibet ambitiosum affectum ad eum honorem. Dicitur autem Christus unus Magister, quatenus est præcipuus, cujus nomine alii loquuntur. Non autem solus ipse instruit interiùs omnes; aliàs cur misisset in omnem terram Apostolos?

216. Ob. 5. *Jeremiæ 31. v. 33.* ait DEUS: *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: & ero eis in DEUM: & ipsi erunt mihi in populum: & non docebit ultrà vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens: cognosce Dominum; omnes enim cognoscent me à minimo eorum usque ad maximum.* & *1. Joan. 2. v. 27. Non necesse habetis, ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus:* ergo DEUS in corde per unctionem, seu Spirirum S. omnia docet. Respondet ad 1. S. Augustinus *l. de Spir. & liter. c. 24.* prioribus verbis: *Dabo legem &c.* significari gratiam novi testamenti: posterioribus autem: *Et non docebit &c.* ait idem Sanctus Doctor, significari præmium fidei, seu beatitudinem, in qua omnes electi videbunt DEUM à facie ad faciem. Si quis contendat, etiam verba posteriora de hoc tempore viæ intelligenda esse, respondet Bellarminus *tom 1. controv. 1. de verbo DEI. l. 3. c. 10.* sermonem ibi esse, non de omnibus fidei mysteriis, sed de sola notitia unius DEI, quæ in novo testamento utique longè magis obvia est; cùm nemo fermè jam idola colat, adeóque omnes facillimè unum DEUM agnoscant, ita, ut quasi nulla, præsertim speciali instructione, opus sit.

217. Ad alterum textum respondetur, sensum ejus esse, quòd necesse non sit, ut aliquis eos doceat aliquid contrarium iis, quæ jam docti sunt ab Apostolo: & certè, si juxta interpretationem adversariorum accipiendus esset hic textus, ita, ut sensus ejus sit, quòd non sit necessarius ullus alius doctor, quàm internus, deberent omnes Prædicantes tacere, & cessare aliquando à repetitis clamoribus, quibus concionem solent obruere. Sanè S. Joannes ibi non vult dicere, fideles in nullo opus habere doceri (aliàs enim cur scripsisset ad eos epistolam, & cur DEUS Apostolos, & doctores Ecclesiæ dedisset, ùt dictum *n. 209.*) sed, sicut patet ex contextu illius capitis, vult S. Evangelista tantùm dicere, fideles non opus habere quibusdam pseudoapostolis, doctrinam aliam ab Apostolica tradentibus; hinc versu immediatè præcedenti præmittit, verba illa: *Hæc scripsi vobis de his, qui seducunt vos,* & *c. 3. v. 7.* ait: *Filioli, nemo vos seducat.*

Emmanuel Sa ait, eo textu significari, non esse necessarium, ut quis eos doceat illa, quæ jam priùs didicerunt, vel ad salutem necessaria sunt; nam unctio &c. (seu Christianismus; Christianus enim est idem, ac unctus, à verbo græco chrismate, quod unctionem significat) seu doctrina Christiana docet ea omnia. Bellarminus *tom. 1. controv. 1. de verbo DEI. l. 3. c. 10.* etiam dicit, posse explicari eum textum, ut significet, fideles non necessariò esse docendos ea, quæ jam ab Apostolis docti erant: & habet hæc explicatio fundamentum in ipsa *epistola 1. Joan.* cùm *eod. c. 2. v. 24.* præmittatur: *Vos, quod audistis ab initio, in vobis permaneat:* ubi videtur sanè loqui Apostolus de auditione externa, scilicet ratione Apostolicæ prædicationis. Addit idem Cardinalis, si aliqui Catholici essent circumsessi ministris prædicantibus, Lutheranis, vel Calvinistis, ut eos perverterent, non malè talibus scripturum aliquem Catholicum: *Non necesse habetis, ut aliquis Lutheranus, vel Calvinista, doceat vos doctrinam Christi; omnino enim, quæ vos scire oporteat, jam didicistis, & tenetis ex prædicatione Ecclesiæ.* Tandem, quando adversarii aliqui dicunt, omnem aliam regulam, extra spiritum privatum, esse humanam, & fallibilem, iis respondetur dicendo, regulam infallibilem, atque certissimam facilè assignari Ecclesiam, tanquam columnam, & firmamentum veritatis, cujus definitiones, ob assistentiam Spiritûs S. dubia infallibiliter resolvunt: sed hæc pluribus probanda sunt: quare sit.

QUÆSTIO II.

De Ecclesia, & Signis Credibilitatis.

ARTICULUS I.

An detur aliqua Vera Religio, seu Ecclesia in mundo.

218. HÆc quæstio de Ecclesia, cùm fundamentum sit plurium decisionum, quibus quæstiones controversæ à Catholicis decidantur, dignissima utique est prolixiori explicatione. Ut autem methodicè procedamus, priùs inquirendum, an detur aliqua vera religio in orbe: tum, an Christiana aliis sit præferenda: tandem, an ex multis, quæ Christianas, seu à Christo ortas, se jactant, Catholica sit præ aliis vera. Hoc ultimum si evicerimus, facile erit ostendere, eam esse visibilem, & sensibilem, ac externam regulam applicativam verbi Divini. Addenda dein erit una, vel altera conclusio, adhuc inter Catholicos Theologos controversa ad majorem eruditionem.

Religio autem hîc non accipitur pro habitu illo infuso, seu virtute morali, qua cultum DEO deferimus: multò minùs accipitur pro statu religioso, intra quem se mortales DEO specialiter per vota substantialia consecrant, & hinc *Religiosi* vocantur: sed *religio*, prout hîc accipitur, est *doctrina de DEO, & Divinis, ac præcipue de cultu, quo*

quo DEUS à nobis petit honorari: sive, est *doctrina fidei, & morum, à DEO auctore profecta, quam credendo, & servando, DEO rite servimus, & post mortem felicitatem nostram consequimur.*

219. *Ecclesia* autem, quæ vox à Græcis accepta est, in genere est *aliqua congregatio, vel concilium*: at verò in restricta significatione, qua fideles ea voce utuntur, est, ùt ait Gormaz *de virt. Theol. n. 314. Societas communitatis, ex rationalibus creaturis constituta, supernaturali cognitione DEO adhærens, ejusque vero cultu inter se communicans.* Supponitur autem ad hanc controversiam, DEUM existere, quod lumine naturali est notum, & à Philosophis demonstratur: item eundem DEUM rerum hujus mundi curam, & providentiam habere, quod omnibus etiam est certum: & rectè ait Clemens Alexandr. *l. 5. stromatum sub initium: Sunt etiam quædam* quæstiones *dignæ, quæ puniantur, cujusmodi est quærere probationes, an sit providentia.*

Certè DEUS, uti omnia creavit, ac novit, ita etiam omnia ad fines suos ordinat, eisque providet de necessariis mediis; aliàs quomodo infinitè bonus esset? Sed hæc fusiùs deducere non spectat huc. Sanè interrogentur omnes homines, qui non sunt conscientiæ pessimæ, aut desperatæ, sed ejus remorsus adhuc sentiunt, & dicent, DEUM mala punire, & bona remunerari. Quin etiam experientia, & historiæ mirabiles plurimæ, idem confirmant, vide *tract. de DEO à n. 608.* Supponitur ulteriùs, etiam animam rationalem esse immortalem, quod iterum demonstrant Philosophi, vel maximè ex ipsa providentia DEI, malis supplicium, & bonis præmium decernentis, ob eas quoque actiones, quæ, cùm fiant in vitæ fine, non nisi post mortem præmiari, aut puniri possunt.

220. Dico. Datur in mundo aliqua religio vera. ità non tantùm omnes Catholici, sed & omnes Christiani, imò omnes homines, exceptis atheis, & pauculis quibusdam, ùt vocantur, adiaphoristis; quamvis posteriores isti, ùt videbimus, revera contrarii non sint huic conclusioni. Prob. autem conclusio 1. hoc ipso communissimo omnium mortalium sensu: certè, quamvis inventæ sint nationes non paucæ sine rege, sine civitate, sine pecuniis, sine literis; tamen, aut nullam, aut vix ullam reperire est tam barbaram, quæ DEUM nullum agnoscat, aut omni religione careat: durátque hic communis consensus jam per tot sæcula mundi. Præsertim autem ità senserunt, atque adhuc sentiunt sapientissimi, & morum honestate celeberrimi quique; unde, sicut bonum est, quod omnes amant, ità verum est, quod omnes sentiunt, nisi velimus etiam dubitare de primis principiis, quæ ideò ab omnibus certa habentur; quia omnium hominum consensu admittuntur.

221. Prob. 2. concl. ex providentia Dei. DEUS providentissimus, uti alia omnia, ità etiam hominem ordinavit ad aliquem finem, & quidem, cùm omnia inferiora ordinaverit ad hominem, istum ordinavit ad se, seu ad suam laudem, & gloriam: ergo prudenter non potuit esse contentus, si homo eum non laudaret, nec coleret: ergo debuit ei etiam aliquem saltem modum præscribere, vel exteriùs dictando, aut docendo, vel certè intus in animo eum aliquo lumine illustrando, quomodo se coleret; si enim homo illum modum non nôsset, careret necessario medio ad suum finem. Rursus, cùm hominem immortalem voluerit assumere ad aliquam æternam felicitatem, si bene agat, damnare verò ad aliquam æternam pœnam, si malè se gerat, debuit ei dare certa quædam præcepta vitæ, & morum, quæ servando beatus, vel violando reus, redderetur: sive dein ea præcepta exteriùs, sive tantùm interiore lumine mentem illustrando, ei promulgare voluerit, (de quo hîc quæstio non est) aliàs DEUS creâsset pejori conditione hominem, quàm bruta, quibus media, ad eorum finem necessaria, suppeditavit: nec sat prudenter finem absque mediis necessariis obtinere vellet: sed in hoc modo colendi DEUM, atque in his præceptis, stat religio vera, hoc est illa: quæ à DEO verè orta est, eique placet: ergo.

Confirm. Impiissimi quoque athei, ipsêque scelestissimus Machiavellus, etsi DEUM negent, & consequenter etiam negent omnem religionem veram, tamen vel maximè principibus commendant religionem apparentem, seu simulatam; ajunt enim, ad continendos in officio populos, vel maximè necessariam esse persuasionem de existentia alicujus religionis; cùm aliàs nullus ordo, nec regimen stare posset; eoquòd, si nihil à DEO, aut nihil post mortem timeatur, facilè etiam contemnatur principum temporalis tantùm auctoritas, & mors ipsa, consequenter & aliæ pœnæ, quas quisque illata sibi ipsi morte potest vitare: atqui persuasio tam necessaria ad regendos populos, & servandam vitæ honestatem, est etiam necessariò vera: ergo. prob. subsumptum; aliàs enim populi eò essent feliciores, quò magis errarent, & qui verè saperent, essent magis miseri, essétque humano generi ad suam felicitatem necessarius error, qui tamen intellectui rationali vel maximè contrarius est.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

222. OB. 1. Potuit DEUS in pœnam peccati originalis permittere, ut omnes homines errent, & nullibi detur vera religio: ergo non est certum, dari veram aliquam religionem. Resp. 1. retorq. argum. in primis principiis naturalibus; cur enim non eodem modo potuit DEUS permittere e. g. ut omnes homines per errorem putent, totum esse majus sua parte? adeóque dubitare etiam poterimus de his principiis. Ex quo sequitur ulteriùs, nos certò nihil concludere

re unquam posse: quid igitur disputamus? Secundò. Si datur peccatum originale, eo ipso ante illud data fuit vera religio, contra quam peccando illud peccatum est admissum: si autem aliquando data fuit, etiamnum datur; cùm eadem religio, quæ originale peccatum commissum docet, etiam doceat, illud fuisse remissum. Vel igitur falluntur homines in illo credendo, vel non falluntur in credendis etiam aliis; quia eadem auctoritate revelata sunt, adeóque vel non datur peccatum originale, vel datur simul vera religio.

Accedit, quòd positis tot signis credibilitatis, miraculis &c. fiat evidenter credibile, & credendum, ac moraliter saltem certum, etiam antecedenter ad actum fidei, quòd DEUS ob peccatum originale præteritum tantum errorem non permittat; quia est evidenter credibile, & credendum, ac moraliter saltem certum, DEUM hanc religionem revelâsse, adeóque eam esse veram; cùm DEUS evidenter non possit mentiri. In forma dist. ant. potuit DEUS permittere talem communem errorem, supposito isto communissimo omnium hominum sensu, & hac providentia circa homines, itémque positis his signis credibilitatis. neg. ant. antecedenter, absolutè, & si non haberetur iste communis sensus, nec ista providentia, nec illa signa &c. om. ant. & neg. cons.

Dixi: om. ant. non enim mihi videtur verum, quòd DEUS etiam absolutè possit permittere talem communem errorem, tum ob rationes in retorsione allatas, tum ob aliam rationem, non quidem se tenentem ex parte hominum (utique enim DEUS potuisset permittere, ut omnes in infernum ruerent) sed tenentem se ex parte DEI; nam, si DEUS talem errorem permitteret, videretur non esse sat providus; si enim DEUS nullam providentiam exerceret erga homines, etiam nullam exerceret erga alias creaturas sublunares, & materiales, quas tantùm in hominis gratiam condidit: adeóque nullam totius globi terraquei providentiam haberet, quod est absurdum vel cogitare. Nec dicas, DEUM provisurum homini de aliis, non verò de vera religione; nam contra est: hac ratione providentia DEI hominem non dirigeret ad finem ultimum, sed tantùm ad fines intermedios, seu ad summum ad fines negativè ultimos: neque DEUS adhiberet providentiam in ordine ad gloriam suam, ad quam tamen debet vel maximè ordinare etiam hominem, qui cùm rationalis sit, videntur sanè etiam ipsius actiones rationales ad DEUM ordinari debere, ut possit iis coli, atque actu colatur, ad quod necessaria est aliqua religio.

223. Ob. 2. Sufficit, si quis credat existentiam unius supremi DEI, & vitam instituat juxta naturalis luminis ductum: de reliquo DEUM colat ritibus, & cæremoniis, quibus voluerit: adeóque potest quisque, non in una duntaxat, sed in pluribus diversis religionibus DEO placere, ac consequenter salvari. Ità adiaphoristæ, quibus ferè consonant ii, qui fidem ad capita pauciſſima reducunt, v. g. DEUM esse trinum, & unum, omnium creatorem, Christum humani generis redemptorem: præcepta verò morum ea tantùm agnoscunt, quæ naturalis ratio dictat servanda: quidam etiam addunt necessitatem baptismi, & paucula alia: ea autem, in quibus inter se discrepant diversæ inter Christianos sectæ, inter adiaphora, seu scholasticas lites rejiciunt, docéntque, quemvis in quavis religione eorum, qui Christiani censentur, posse salvari.

Resp. Isti, etsi pessimè sentiant, tamen quoad punctum mòdò controversum, nobis non sunt contrarii; nam etiam hi unam religionem tanquam veram adstruunt, scilicet illam, quæ paucula illa capita complectitur: reliqua autem, quæ aliæ religiones, seu sectæ superaddunt, falsa existimant, vel certè non necessariò credenda. Quod autem spectat ad ipsam hanc sectam adiaphoristarum, eam esse falsam, probatur iisdem omnibus rationibus, quibus infrà probabimus, solam Catholicam Ecclesiam esse evidenter credibilem, & credendam; nam consequenter credendum non est, quod illi adversatur.

Interim tantùm hoc dico. Qui in Christum religionis authorem credunt, debent etiam fidem habere Sacræ Scripturæ & Apostolicis scriptis: ex quibus manifestè rejicitur hic adiaphorismus; cùm evidenter plura ex Scripturis possint monstrari credenda: nec ea levis momenti, sed spectantia ad essentiam fidei. Et vel maximè illud Christi Domini dictum. *Matth. 18. v. 17. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* Ex quo concluditur, debere nos audire Ecclesiam, quæ longè plura ad fidem spectare nos docet. Plura adhuc dicemus inferiùs, ubi de credibilitate solius Catholicæ Ecclesiæ. Aliam objectionem, vel confirmationem huc spectantem, vide infrà. *n. 257.*

ARTICULUS III.

An Religio Christiana sit præ aliis credibilis.

224. Supposito, quòd aliqua vera religio sit ab auctore DEO hominibus tradita, sequitur, eam necessariò debere habere talia signa, per quæ ab omnibus aliis falsis possit dignosci; aliàs cur DEUS eam instituisset, si non posset agnosci? Certè minùs nobis providisset, quàm brutis, quibus dedit mediorum, ad suum finem necessariorum, notitiam, dum nobis absconderet medium, ad nostram salutem summè necessarium: quod cogitare de optimo DEO, est sanè absurdum; præsertim, cùm id quoque redundaret in diminutionem gloriæ DEI, cujus curam DEUS etiam necessariò habet; unde, si dedit hominibus principia quædam, ad intellectum spectantia, per quæ homo juvari possit in addiscendis scientiis aliis, quæ tamen non ità humanæ saluti, aut gloriæ Divinæ inserviunt, utique censendus est, dedisse quoque principia quædam, quibus juvemur ad

ad acquirendam fidei sinceræ doctrinam, & nostræ beatitudini, ac honori Divino promovendo omnino necessariam.

225. Quanquam autem DEUS posset interiùs illustrare hominem, ut clarè veram à falsa religione discerneret: id tamen, in hac saltem providentia, ordinariè non solet facere, maximè antequam alicui doctrina fidei per exteriorem doctorem fuerit tradita, (ùt experientia docet, & fusiùs dicemus, quando agemus de evidenti credibilitate fidei nostræ, rudibus, rusticis, puerisque necessaria) sed potiùs per media, aut motiva, seu signa quædam exteriora, hominibus ostendit, quænam religio præ aliis sit amplectenda. Unde, ut veram religionem amplectamur, seriò perpendere oportet, quænam præ aliis plura veritatis signa habeat, adeóque collatis inter se sectis credibilior sit.

Quando autem una, omnibus diligenter consideratis, reliquas omnes credibilitate excedit, & quidem manifestè, præsertim, si reliquæ in comparatione cum ista omnino non ampliùs credibiles sint, aut assensu prudenti dignæ (quales, ùt infrà patebit, sunt omnes aliæ, collatæ cum nostra religione Catholica) tunc sanè illa censenda est ex omnibus vera; utique enim debemus credere id, quod longè credibilius esse appareat, si prudenter agere velimus, ùt est per se clarum: adeóque debet illa religio etiam esse vera; aliàs teneretur homo amplecti religionem falsam, nec posset prudenter amplecti veram: quod utique absurdum foret, nec benignissimæ DEI providentiæ satis congruum; cùm sic quisque salutis suæ studiosus, si prudenter agere vellet, non posset veram religionem, consequenter nec suam salutem, assequi. His præmissis

226. Dico. Religio Christiana præ omnibus aliis est evidenter credibilis. ità omnes Catholici. Dico autem *Religio Christiana*, ut adhuc abstraham à variis Christianorum sectis, & ordinatè procedam, agendo primò de religione à Christo instituta in genere; postea enim etiam in specie Catholicam evidenter credibilem probabimus. Dicitur autem *evidenter credibile* illud, quod apparet affectum talibus motivis, ut evidens sit, me posse prudenter id credere, vel certè posse prudenter conari, ut circa illud eliciam actum fidei: quod ideo dico; quia ratione naturali evidens esse non potest, quòd hîc, & nunc possim elicere determinatè actum supernaturalem fidei. Pariter *evidenter credendum* est illud, de quo est evidens obligatio illud credendi: vel certè est evidens obligatio conandi, ut circa ipsum eliciatur actus fidei: & nunc quidem probatur, religionem Christianam esse evidenter credibilem: postea videbimus, eam etiam esse evidenter credendam.

Res autem eò magis credibilis est, quò pluribus rationibus, vel testimoniis, maximè diversis, probatur; nam difficulter in idem asserendum conspirant plures, maximè diversi testes: & difficultas illa, quæ invenitur, in procurando plurium ad idem sentiendum consensu, non solet superari, nisi à veritate, vel auctore ejusdem DEO. Hinc nobis omnibus evidenter credibile est, dari Constantinopolin, vel Americam, aut Asiam; quia, quamvis eas non viderimus, tamen tot, & tam diversis testimoniis, in idem conspirantibus, non possumus, nisi imprudentissimè fidem negare. Itaque, ut etiam ostendamus evidentem credibilitatem religionis Christianæ, eam pluribus, iisque diversis rationibus, seu testimoniis, confirmabimus. Aliqui putant, hanc evidentiam esse de fide, ex illo *psal. 92. v. 5. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis*: hoc est, ùt exponit Lyranus, *magis, quàm prima principia.*

227. Prob. itaque concl. 1. ex auctoritate ipsius primi auctoris religionis Christi Domini, cujus inprimis eximiam vitæ innocentiam, ac sanctitatem, etiam hostes reprehendere ausi non sunt, & fictis tantùm ex invidia calumniis eum ad mortem damnârunt: cujus eximiam sapientiam, rerúmque abstrusissimarum notitiam, quin & futurorum contingentium præscientiam, ac prædictionem, & prophetias plurimas, iidem rursùs negare non potuerunt: cujus thavmaturgam potentiam, in sanandis omnis generis morbis, in expellendis dæmonibus, in resuscitandis ipsis mortuis: ac tandem etiam propriam ejus post triduum resurrectionem à mortuis, Judæa tota obstupuit.

Nec dicas, hæc tantùm ab Evangelistis, utpote ejus sociis, ac amicis, esse conscripta, adeóque suspecta; nam, licèt infideles scripta Evangelistarum non admittant, tanquam verbum Divinum, tamen ipsi ùt historici merentur ab omnibus saltem fidem humanam. Nec supponi potest, ea mirabilia tantùm esse in gratiam Christi conficta; nam Evangelistæ testabantur ea, tanquam in orbis oculis facta, & eo tempore, quo adhuc plurimi Christo synchroni vivebant, à quibus facillimè mendacii argui potuissent. Adde, quòd iidem sincerè etiam scripserint Christi Domini passionem, & mortem: cur igitur credunt infideles Evangelistis, asserentibus Christum esse crucifixum, & non pariter credunt dicentibus, eundem à mortuis resurrexisse?

Et quis tandem alius hæc scribere debuisset? an quisquam Judæus, vel gentilis, sed Christo infensus? at si talis quispiam ea scripsisset animo sincero, & non omnino impiissimo, debuisset etiam Christi fidem amplecti, nec Christi hostis manere: & tales ex Judæis plures de Christo scripsêre: sicut & Apostoli ipsi ex Judæis fuêre. Quodsi autem infidelis aliquis, animo perverso, & nescio ex quo fine, de Christo scripsisset, nulla fuisset ratio, ipsi præ Apostolis fidem habendi, præsertim cùm istorum scripta tot miraculis (de quibus fusè postea) comprobata fuerint.

228. Verùm etiam quidam, qui in Chri-

Christum minimè crediderunt, tamen de eo tale testimonium perhibuerunt, quod sine veritate ejus doctrinæ verum esse non posset: sic enim scribit Josephus Judæus *l. 18. antiquitatum c. 4. n. 6. edit: Basileens. Eodem tempore fuit JEsus, vir sapiens, si tamen virum eum fas est dicere; erat enim mirabilium operum patrator, & doctor eorum, qui libenter vera suscipiunt: plurimósque tam de Judæis, quàm de gentibus, sectatores habuit. Christus hic erat, quem accusatum à nostræ gentis principibus Pilatus cùm addixisset cruci, nihilominus non destiterunt eum diligere, qui ab initio cœperant; apparuit enim eis tertia die vivus, ita, ut divinitus de eo vates hoc, & alia multa miranda, prædixerunt: & usque in hodiernum Christianorum genus ab hoc denominatum non deficit.*

Hebræi quidem negant, hoc testimonium haberi in Josepho: sed sciendum, duos esse Josephos Judæos, celebres scriptores, unum filium Mathathiæ, alterum filium Gorionis, de quibus vide Bellarminum *de scriptor. Eccl. v. Josephus Hebræus*: & prior habet hoc testimonium, non posterior. Verum est, etiam Romæ in quodam exemplari Hebræo Josephi Mathathiæ, non fuisse inventum hoc testimonium: sed ùt testatur Baronius *ad an. 34. n. 226.* cùm quæreretur in eo hoc testimonium, *abrasum inventum est, adeò ut nulla ad excusandum scelus posset afferri defensio; cùm membrana ipsa id exclamare videretur.*

229. Marsilius etiam Ficinus *l. de Christiana religione. c. 30.* testatur, quòd Machomet Turcarum Pseudopropheta Christum in Alcorano suo appellet *Spiritum, Verbúmque DEI.* & *c. 36.* testatur, Machometem fuisse confessum, *doctrinam Christianam ... ab ipso DEO auctoritatem mirabilem accepisse.*

Spondanus etiam *ad annum Christi 34. n. 63.* ex Hegesippo, Judaicarum rerum scriptore, refert, Tiberium Imperatorem, post acceptam à Pilato de Christi miraculis, & morte epistolam, de eo ad senatum retulisse, ut inter Deos referretur: sed Senatum restitisse, & ideo pœnas à DEO sibi accersivisse, de quibus idem Spondanus ex Orosio *ad annum Christi 33. n. 16.* citátque hanc in rem Tertullianum; Orosium, Gregorium Turonensem. Idem Spondanus *ad annum Christi 224. n. 2.* ex Lampridio refert, Alexandrum Severum Imperatorem, in suo Larario Christi quoque imaginem statuisse, eique templum erigere, & eum inter Deos recipere voluisse: idem etiam jam priùs Hadrianum cogitâsse, & ideo in omnibus civitatibus templa construi jussisse, eâ intentione, ut Christo dedicarentur: sed ab hoc consilio revocatum fuisse ab iis, qui dicebant, alia dein Numina neminem habitura esse cultorem.

230. Ex quibus patet, non tantùm Christianos, sed & Judæos, Machometanos, atque Gentiles, quales fuêre tres dicti Imperatores, Christum summè laudabilem, & honore maximo dignum censuisse. Qua quidem in re sibi ipsis implicitè contradixerunt; nam, si ejus doctrina vera non fuit, certè impostor pessimus, & magus fuisset, nullo honore, sed supplicio dignissimus. At, si vera fuit ejus doctrina, errores Judæorum, atque gentilium, utique ex ejus sententia, reijciendi fuêre: quos tamen isti retinuerunt. Interim hoc manet verissimum, religionis nostræ auctorem, non tantùm à suis sequacibus, sed etiam ab alienis, supra hominem æstimatum fuisse: quòd fidei nostræ magnam utique conciliare debet auctoritatem.

Accedit, quòd Judæi post Christum interfectum tantis internecionibus, plagis, atque excidiis, afflicti fuerint, ut gravissimi sceleris eos pœnas dare, nemo dubitare queat: quale aliud præter Christi mortem prudenter assignari non potest. Sanè à morte Christi patiuntur longè graviora, quàm unquam antiquioribus temporibus, id quod cuique patebit, si ultimum excidium Hierosolymarum, & Palestinæ, atque clades Judæis per Romanos inflictas, cum prioribus velit conferre. Insuper, cùm aliàs ad certum tempus, septuaginta circiter annorum, captivitas eorum duraverit, jam ad mille, & septingentos annos perdurat, quibus exules patriâ, ubique vagi, atque contempti, sine templo, sine sacrificiis, sine proprio rege, aut duce, miserabilissimam vitam ægrè trahunt: cur autem gens perfida illa non omnino è mundo sublata fuerit, dicemus infrà, quando de prophetiis *n. 238.* At, si Christus falsis doctrinis mundum decepisset, certè ejus mortem DEUS non ita ulcisci, sed potiùs præmiis remunerari, debuisset.

231. Probatur 2. conclusio, ex auctoritate aliorum, religionis nostræ prædicatorum, & asseclarum. Atque inprimis, etsi Apostoli priùs rudes piscatores fuerint, postea tamen toti mundo prodigiis, sapientiâ, atque omni virtute, inclaruerunt. Quanta dein fuêre nomina SS. Patres, & Ecclesiæ Doctores, Athanasius, Basilius, Ambrosius, Augustinus, Hieronymus, & mille alii, doctrinæ suæ, atque ingenii subtilissimi monumentis, toti orbi notissimi? Certè viri hi maximi tales fuerunt, qui, ùt habet S. Augustinus *l. de utilitate credendi c. 12. cùm de religione, id est, cùm de colendo, atque intelligendo DEO agitur..... sequendi sunt*: tanquam ij *quibus*, ùt ait, *ibidem* S. Doctor, *inest, quanta inesse homini potest, ipsius hominis, Deique firmissimè percepta cognitio, atque huic cognitioni vita, morésque congruentes.* Unde insurgentibus aliquando dubiis indeliberatis, meritò cogitare quis potest, se non esse tantis viris prudentiorem, & meritò sibi eorum auctoritatem sequendam. Nec scientiâ solâ, sed etiam sanctitate fuêre conspicui; sepositis námque, non voluptatibus tantùm, sed & omnibus sæculi curis, ætatem omnem Divino cultui, & veræ religionis dogmatibus enucleandis, & illustrandis, dedicârunt.

runt. Et quis credat, hoſce poſt diligentiſſimam inquiſitionem falli, aut ſtudiosè alios fallere? Sanè non videtur Divinæ bonitati ſatis conſentaneum, ut eos in tam gravi negotio decipi ſinat, qui tanto, tàmque ſincero ſtudio, Divinæ tantùm gloriæ unà cum vera fide promovendæ, operam dederunt: præſertim cùm vera religio, utpote medium ad ſalutem neceſſarium, non debeat hominibus ita eſſe abſcondita, ut nec à ſapientibus, poſt maximam diligentiam, poſſit reperiri: quomodo enim eam rudes invenirent?

ARTICULUS IV.

Aliæ probationes ejusdem concluſionis.

232. PRob. ulteriùs veritas Chriſtianæ doctrinæ, ex ipſius puritate, ac ſanctitate. Inprimis nulla alia ſecta, tam ſublimiter, ac honorificè, de DEO ſentit, omnem prorſus imperfectionem ab eo removendo, & omnem perfectionem ei attribuendo, quàm Chriſtiana; hinc, licèt in materia fidei tradat aliqua, quæ rationem naturalem ſuperant, hoc ipſum eſt veritatis argumentum; quia utique æquum eſt, aliqua de DEO credere, quæ ratio natutalis non capit; cùm tam ſublimis eſſentiæ is ſit, ut vis naturalis intelligendi creaturarum, eum capere nequeat. Accedit, quòd, licèt aliqua difficilia ſint, & ſupra rationem noſtram, non tamen ſint contra eam, nec falſitatis poſſint convinci.

Quod verò attinet ad morum diſciplinam, ea apud Chriſtianos (ſi ab omni hæreſi pura ſit, ùt apud Catholicos eſt) tam honeſta, rationi conformis, ac ſancta eſt, ut eam infideles etiam laudent, eámque ſuſpiciant, licèt ob nimis ardua virtutum opera eandem horreant; ſive enim ſpectemus, quæ ad DEUM, ſive quæ ad proximum, ſive quæ ad nos ipſos ſpectant, talibus moribus vivere jubemur, qui ſanctos ſanè reddunt. Certè præcipitur, ut DEUM, ejúsque honorem bonis omnibus, etiam vitæ, longè præferamus, eum ſuper omnia diligamus, cæremoniis honeſtiſſimis colamus, ejus voluntati, in difficillimis etiam caſibus, humillimè acquieſcamus.

233. Quoad proximum, debemus eum diligere, ùt nos ipſos, juvare in neceſſitatibus, etiam inimicum amare: & eſt nota omnibus illa lex: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*: quam teſte Gormaz *de virt. Theol. n. 619.* Antoninus Pius Imperator ethnicus ſummopere laudavit, & virum omni exceptione majorem fore dixit, qui id obſervaret. Quoad nos, debemus etiam moderari voluptates, præſertim corporeas, in plurimis rebus, in quas aliæ gentes ſæpe profuſiſſimæ ſunt. Etiam conjugii ſtatus apud nos indiſſolubilis, & inter duas tantùm perſonas, modeſtiſſimus, & honeſtiſſimus eſt, atque infidelium admirationem ſæpe expreſſit. Certè, qui vitam ad leges Chriſtianas exactam duxerit, omnino toti mundo laudabilem ſe exhibebit.

Ut nihil dicam de obſervatione conſiliorum Evangelicorum, quæ proponuntur in noſtra religione Catholica, & à plurimis ſanctiſſimè obſervantur: quæ perfectè ſervata hominem ad ſummam ſanctitatem perducunt; id quod experientia monſtravit in tot millibus antiquorum eremitarum, & monachorum, aliorúmque Sanctorum, quos, ceu ſuos heroes Eccleſia ad imitationem, vel cultum proponit: qui ampliſſimas opes, imò regna, cum voluptatibus, ac honoribus omnibus, poſtpoſuêre graviſſimis laboribus, ac aſperitatibus vitæ: & tanta fecerunt, quæ nec antiquitas in ſuis fabuloſis heroibus fingere auſa eſt.

234. Probatur 4. concluſio ex propagatione religionis Chriſtianæ. Etſi hæc religio doceret plurima, captum humanum ſuperantia, & corruptæ naturæ noſtræ valde difficilia: etſi ei viribus omnibus reſiſterent, non tantùm Judæi, ſed & totum Romanum imperium, aliíque omni orbe reges, & principes, inque ejus aſſeclas ſæviſſimis tormentis animadverterent: etſi ejus auctor fuiſſet morte crucis, adeóque ſummâ ignominiâ affectus: ejus autem diſcipuli, dum ab eo aſſumerentur, eſſent tantùm rudes homines, nulla nobilitate, nullâ etiam naturaliter acquiſitâ ſcientiâ clari: tamen religio iſta per totum orbem eſt fuſiſſimè propagata.

Et quidem propagata eſt nulla armorum vi, ùt Machometiſmus, nulla temporalis voluptatis, aut commodi ſpe, ùt idem Machometiſmus, & poſtea aliquæ hæreſes: ſed ſola promiſſione, & expectatione futurorum bonorum. Et amplexi ſunt hanc religionem etiam docti, qui intellectum captivare, & indocti, qui bonis temporalibus propterea carere, atque appetitum naturæ corruptæ, in vitia pronum, fortiſſimè cohibere, ſibíque vim ſæpiſſimè facere debuerunt. Quod ſanè non niſi Divina virtute, adeóque auctore DEO, fieri potuit, præſertim, cùm, licèt omnibus modis oppugnata hæc religio ſemper fuerit, ſemper tamen creverit, adeò, ut in proverbium abierit: *Sanguis martyrum eſt ſemen Chriſtianorum.*

Hinc S. Auguſtinus *l. 22. de civit. DEI c. 5.* enumerat quidem plura Apoſtolorum miracula, iiſque docet Chriſti Domini reſurrectionem, atque ad cœlos aſcenſionem (adeóque Chriſti Domini doctrinam, ſeu noſtram religionem) redditam eſſe credibilem: ſed tamen addit, quòd, ſi negentur omnia alia miracula, hoc unum ſufficiat, quòd ſine miraculis mundus eam crediderit; ſic enim finit illud caput: *Si verò per Apoſtolos Chriſti, ut eis crederetur, reſurrectionem, atque aſcenſionem prædicantibus Chriſti, etiam iſta miracula facta eſſe non credunt, hoc nobis unum grande miraculum ſufficit, quòd eam terrarum orbis ſinè ullis*

miraculis credidit. Sed nec sine Divina virtute eam firmante, post mille septingentos, & plures annos, adhuc ista religio durare potuisset, inter tot ei adversa: certè aliæ sectæ complures, quamvis non tot difficultatibus impetitæ, dudum extinctæ sunt.

235. Probatur 5. ex fortitudine martyrum. Incredibilis sanè numerus est eorum, qui pro fide Christi vitam dederunt. Probati auctores affirmant, quòd eorum numerus decem, aut undecim milliones excedat. Et quidem fuerunt omnis sexûs, & ætatis, pueri etiam, & puellæ: atque inter tormenta sævissima, inter ignes, & rotas, & quæcunque atrocia, ingeniosa crudelitas excogitare potuit, inter infamissimos etiam cruciandi modos invictâ constantiâ ad mortem usque alacritate etiam summa steterunt, solo studio placendi DEO, & servandæ religionis: quin ullis, aut parentum, vel filiorum lacrimis, aut principum, judicúmve blanditiis, ampliſſimísque promissis, sese moveri sinerent. Sanè homines libenter mori, & atrocissima tormenta pati, non ob ullum temporale lucrum, sed ob solam vitæ sanctitatem, res est adeò magna, ut obtineri nequeat à natura, sed à sola virtute Divinitus data. Nec satis congruere videtur bonitati Divinæ, si in re tanta errare, & pro inutili falsitate mori sineret tot homines, & tanto erga se amore flagrantes.

236. Probatur 6. ex miraculis, quæ argumentum Divinæ veritatis esse, satis constat ex dictis *n. 89. & sequentibus.* Facta autem esse, & quidem verissima miracula in Christianæ religionis comprobationem, negare, nisi insipiens, nemo potest; cùm jam tot sæculis annotata inveniantur, ac scripta à SS. Patribus, etiam antiquissimis, Athanasio, Gregorio Nysseno, Hieronymo, Ambrosio, Augustino, Gregorio Magno, Theodoreto, Severo Sulpitio, & aliis: quorum syllabum, & ordinem etiam sæculorum, ac temporum videre potes apud Bellarminum *tom. 2. controv. l. 4. de notis Ecclesiæ c. 14.*

Quamvis autem aliquando occulti naturales effectus miraculosi sint habiti, vel etiam aliqui casus ex imprudenti simplicitate sint conficti: dicere tamen tantos viros, (quorum vitæ integritas, fides, ac sapientia, omni exceptione est major, quique loco, & tempore, hoc est, integris sæculis, ac regnis, inter se fuêre disjuncti) in hoc conspirâsse, ut anilibus fabulis, & figmentis, fidem animo levissimo haberent, iisque conscriptis orbem implerent: vel etiam illis malitiosè sparsis alios deciperent, certè insanum est. Et rectè scripsit S. Augustinus *l. 10. de civitate DEI c. 18. An dicet aliquis, ista falsa esse miracula, nec fuisse facta, sed mendaciter scripta? Quisquis hoc dicit, si de his rebus negat omnino ullis litteris esse credendum, potest etiam dicere, nec DEOS ullos curare mortalia; non enim se aliter colendos esse persvaserunt, nisi mirabilibus operum effectibus.*

Quanquam non soli Christiani, sed & infideles, fidem de miraculis nostræ religionis faciant; nam Josephus Judæus, citatus *n. 228.* de Christi Domini miraculis fidem facit: item Marcus Aurelius Imperator (cujus filia quoque per S. Abertium à dæmone liberata fuit) in literis suis ad senatum datis, quas legere est apud S. Justinum M. post Apologiam secundam ad Antonium Pium (ubi etiam habetur epistola Antonini in favorem Christianorum) quásque Marci Aurelii literas etiam plures alii citant: in his autem Marcus Aurelius apud Spondanum *ad an. Christ. 176.* testatur, se nulla ope à gentilibus Diis obtenta, tandem per militum Christianorum preces, tam pluvias exercitui summè sitienti extremè necessarias, quàm grandinem, ac fulmina, quibus hostis consumptus sit, impetrâsse. Et hinc addunt iidem auctores, quòd ea legio *fulminea*, vel *fulminatrix* dicta sit.

237. Referunt autem, tum hi, tum etiam alii scriptores, omni exceptione majores, resuscitationes mortuorum, illuminationes etiam à nativitate cæcorum, vel per plurimos annos visu privatorum: referunt gravissimos morbos, in momento sanatos, & sanitatem diu constanter, absque suspicione præstigiarum, servatam: quæ verissima prodigia sunt, & nec dæmonis virtute fieri possunt: præterquam, quòd viri, ea miracula operantes, maximæ sanctitatis (ut aliunde erat notissimum) fuerint, & ideo dæmonibus odio; quos propterea commercii cum dæmone arguere, injustissimum esset.

Sed neque alia minora prodigia dæmoni adscribi prudenter possunt; cùm facta sint ad DEI maximam gloriam, quam dæmon non vult procurare, & sæpe in confusionem apertam, & maximam ipsius diaboli, præsertim, cùm ipse sæpissimè è corporibus pulsus sit, & ex idolis suis ejectus, quin etiam coactus fateri, se DEUM non esse, sed potiùs dæmonem: quod factum antiquissimus Tertullianus *in Apologetico adversùs gentes c. 23.* docet, dum ad experimentum hujus faciendum gentiles provocat: *Edatur*, inquit, *hîc sub tribunalibus vestris, quem dæmone agi constet. Jussus à quolibet Christiano loqui spiritus ille, tam se dæmonem confitebitur de vero, quàm alibi DEUM de falso.* & paulò post: *Nisi se dæmones confessi fuerint, Christiano mentiri non audentes, ibidem illius Christiani procacissimi sanguinem fundite.*

Accedit, plurima miracula esse perpetua, & miraculosè semper perseverare, aut conservari, quod dæmonem, aut posse, aut DEUM permittere, credibile non est. Sic plures SS. Hostiæ per plura sæcula conservantur sanguineæ: plura etiam Sanctorum corpora, iis etiam in locis, in quibus debuissent consumi, servata sunt integra, e. g. viva in calce corpus S. Xaverii. Sic concretus S. Januarii sanguis sæpiùs miraculosè liquescit. Sic servantur adhuc tres globi, in corde S. Claræ de monte Falco inventi, quorum bini, qualescunque velis accipere, non plus ponderabunt, quàm tertius solus, symbolum elegans SS. Trinitatis. Sic manat prodigiosus liquor ex ossibus S. Nicolai Myrensi-

rensis Episcopi, quæ modò servantur Barii in Apulia: & ex ossibus S. Walburgis Virginis, quæ coluntur Eystadii in Francovia. Sed hæc satis: qui plura cupit, adeat passim scriptores sacros, præsertim historiæ Ecclesiasticæ, aut vitæ Sanctorum, ubi invenient plurima: arguere autem omnes nugarum, aut mendaciorum, perfrictissimæ frontis est: nec tamen, qui omnia ista negaret, S. Augustini invictissimum argumentum *n. 234.* adductum effugeret.

ARTICULUS V.

Ulteriores probationes ejusdem conclusionis.

238. PRob. 7. conclusio ex prophetiis. Religio, quæ antequam existeret, infallibiliter prædicta, promissa, & collaudata est, non potest esse mala, vel falsa: talis est religio Christianorum: ergo. ma. prob. prædictiones infallibiles rerum contingentium, à solo DEI nutu pendentium, sunt certum signum Divinitatis, ùt omnes homines sentiunt, & hinc gentiles, etiam ob ambiguas, vel tantùm apparenter veras, vel rerum aliquo modo etiam necessariò accidentium, sed ab homine ignoratarum, prædictiones, DEOS suos æstimârunt: quin etiam *Isaias c. 41. v. 23.* alloquens DEOS gentium dicit: *Annuntiate, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dii estis vos:* hinc Tertullianus *in Apologetico c. 20.* ait: *Idoneum, opinor, testimonium Divinitatis veritas divinationis:* ergo religio infallibiliter prædicta, promissa, ac collaudata, est à DEO prædicta, promissa, atque laudata: atqui, quod est à DEO prædictum, promissum, & laudatum, non potest esse malum, vel falsum: ergo.

Prob. jam minor superior, nempe quòd religio Christianorum talis sit. Primò ex prophetiis Judæorum antiqui testamenti, quæ, tum de Christo venturo, tum de ejus lege, seu testamento novo, tum de ejus passione, ità claræ sunt, ut gentiles dicerent, eas prophetias primùm esse scriptas post Christum, ejúsque legem institutam, ferme sicut Virgilius vaticinatur tanquam futura, quæ ante aliquot sæcula jam erant facta. At refutantur facillimè ab ipsis Judæis, qui testantur, sanctissimos esse, & antiquissimos eos libros, ex quibus hæ prædictiones sumuntur: & hæc est juxta S. Augustinum *l. 18. de civitate c. 46.* ratio, cur DEUS Judæos, etsi eos gravissimis malis afflixerit, noluerit omnino excindere, sed potiùs eos in omnem terram dispergere, ut scilicet ubique essent testes veritatis prophetiarum.

239. Ut autem ex pluribus pauca tantùm adducamus. Prædictum est tempus adventûs Christi, quando scilicet Judæi non erant ampliùs habituri ex sua gente regem, vel ducem, *Gen. 49. v. 10. Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est: & ipse erit expectatio gentium.* Item quòd Messias jam venerit, colligitur apertè ex *Danielis c. 9. v. 24.* nam septuaginta hebdomades (intellige annorum) quandocunque inceperint, de facto saltem certò impletæ sunt, etiamsi non fuissent abbreviatæ, quod tamen factum esse Angelus expressè dicit *loc. cit.* Quòd Messias futurus sit DEUS habetur *Baruch. 3. v. 36. Hic est DEUS noster, & non æstimabitur alius adversùs eum ..... Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est.* & *Isaiæ 9. v. 6. Parvulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus: & vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, DEUS, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis.* Ubi nota, hîc, ùt sæpè etiam aliàs, à prophetis adhiberi perfectum tempus pro futuro; tum quia idiomati Hebraico id frequens est; tum quia hac ratione exprimitur certitudo rei futuræ, quæ tam certò fiet, quasi jam facta esset.

Quòd idem Messias futurus sit de stirpe David, dicitur *Isaiæ 11. v. 1. Egredietur virga de radice Jesse* (hic est pater Davidis) *& flos de radice ejus ascendet*: scilicet orietur B. Virgo, tanquam virga, & Christus tanquam flos. Ejusdem Messiæ nativitas prædicta est ex virgine *Isaiæ 7. v. 14. Ecce virgo concipiet, & pariet filium.* Locus nativitatis Bethlehem *Michææ 5. v. 2. Et tu Bethlehem Ephrata parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israël, & egressus ejus ab initio, à diebus æternitatis.* Pax tunc futura per universum orbem *Michææ 4. v. 3. Concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones: non sumet gens adversùs gentem gladium.* Eadem habentur fermè verba *Isaiæ 2. v. 4.* item *Zach. 9. v. 10. Dissipabitur arcus belli, & loquetur pacem gentibus.*

Christi Domini præcursor S. Joannes Baptista prædictus est *Malach. 3. v. 1. Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam: & statim veniet ad templum suum dominator, quem vos quæritis.* Christi prædicatio prædicta est *Isaiæ 61. v. 1. Spiritus Domini super me; eò quòd unxerit Dominus me: ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clausis apertionem: ut prædicarem annum placabilem Domino.* Ejus miracula *Isaiæ 35. v. 5. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum.*

240. Ulteriùs prædicitur ingressus Christi Domini Hierosolymam super asinum *Zach. 9. v. 9. Exulta satis filia Sion, jubila filia Jerusalem: Ecce Rex tuus veniet tibi justus, & salvator: ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ.* Ejus proditio per discipulum *Psal. 40. v. 10. Etenim homo pacis meæ, in*

quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem. Ejus venditio triginta argenteis *Zachar. 11. v. 12. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos: & dixit Dominus ad me: proiice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appretiatus sum ab eis: & tuli triginta argenteos, & projeci illos in domum Domini ad statuarium.* Fuga discipulorum in oliveto *Zachar. 13. v. 7. Percute pastorem, & dispergentur oves.*

Christi patientia in passione prædicta fuit *Isaiæ 53. v. 7. Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* & *Jeremiæ 11. v. 19. Ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam.* Ejus dolores, & cruciatus, vulnera, & plagæ, & totius corporis deformatio, iterum *Isaiæ 53. per totum quasi caput*, ubi etiam cum latronibus occidendus dicitur *v. 12. Cum sceleratis reputatus est.* Potus fellis, & aceti *Psalmo 68. v. 22. Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto.* Ejus derelictio in cruce *eod. psal. v. 21. Sustinui, qui simul contristaretur, & non fuit, & qui consolaretur, & non inveni.* Ejus in cruce oratio *Psal. 21. v. 1. DEUS DEUS meus, respice in me: quare me dereliquisti?* Irrisiones, & blasphemiæ Judæorum *ibidem v. 8. Omnes videntes me deriserunt me: locuti sunt labiis, & moverunt caput.* & *v. 7. Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis.* Crucifixio, & extensio in cruce *ibidem v. 18. Foderunt manus meas, & pedes meos: dinumeraverunt omnia ossa mea.*

241. De vulneribus manuum etiam habetur prophetia *Zachariæ 13. v. 6. Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? & dicet: his plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me.* Partitio vestium iterum *psal. 21. v. 19. Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.* Defectus solis in morte Christi *Amos 8. v. 9. Et erit in die illa, dicit Dominus DEUS: occidet sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis.* Christi sepultura *Isaiæ 11.* ubi, cùm propheta plura dixisset de virtutibus Christi, & felicitate illorum temporum, subjungit *v. 10. Et erit sepulchrum ejus gloriosum.* Resurrectio Christi *Psal. 15. v. 10. Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Ascensio in cœlum *Psal. 67. v. 19. Ascendisti in altum, captivam duxisti captivitatem: accepisti dona in hominibus.* Hæc ex prophetis breviter adducta potiùs, quàm explicata: duas tamen prophetias, nempe Jacobi Patriarchæ *Genes. 49.* & Prophetæ *Daniel. 9.* fusiùs tractatas invenies *in tractatu de incarnat. n. 71. & seq.*

Ex his autem patet, quàm meritò Christus Dominus sæpius Judæos revocaverit ad Scripturas, ut ex illis cognoscerent, se esse Messiam: sic *Joannis 5. v. 39.* ait: *Scrutamini Scripturas; quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere; & illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me.* Huc etiam facit dictum illud S. Augustini *tract. 35. in Joannem sub finem: Prævidens enim Dominus JESUS Christus, impios quosdam futuros, qui miraculis ejus calumniarentur, magicis artibus ea tribuendo, prophetas antè præmisit. Nunquid enim, si magus erat, & magicis artibus fecit, ut coleretur & mortuus, magus erat, antequam natus?*

242. Huc spectant Sibyllæ, quas nemo existimet garrulas tantùm mulieres, cùm virgines fuerint omnes, & in præmium castitatis, vero DEI spiritu fuerint afflatæ, ùt S. Hieronymus, S. Augustinus, item Theophilus Antiochenus, Lactantius, & alii communissimè perhibent, præsertim S. Justinus M. *orat. parænet. ad Gentes in fine* dicens: *Valeat apud vos, ad persuadendum, faciendámque fidem, antiquissimæ Sibyllæ auctoritas, cujus libri in orbe terrarum extant, quæ & Divino numine afflata, oraculis vos docet, eos non esse Deos, qui dicuntur, & JEsu Christi, conservatoris nostri, futurum adventum, omniáque, quæ ipse facturus est, apertè, planèque prædixit:* imò Clemens Alexandrinus *l. 6. stromatum* refert dictum S. Pauli, fideles hortantis ad Sibyllinorum librorum lectionem: *Libros quoque græcos sumite: agnoscite Sibyllam, quomodo unum DEUM significet, & ea, quæ sunt futura: & Hystaspen sumite, & legite, & invenietis DEI filium, multò clariùs, & apertiùs esse scriptum: & quemadmodum adversùs Christum multi reges instruent aciem, qui eum habent odio, & eos, qui nomen ejus gestant: & ejus fideles, & ejus tolerantiam, & adventum.*

Hinc, cùm antiqui Christiani Sibyllarum libros sæpissimè allegarent, *Sibyllistæ* dicti sunt: prohibuerúntque Imperatores gentiles, sub pœna mortis, lectionem Sibyllarum, qua de re queritur S. Justinus martyr *in Apologia 2. pro Christianis ad Antoninum Pium post medium* ajens: *Operâ autem malorum geniorum mors constituta, & definita est in eos, qui Hystaspis, vel Sibyllæ, vel prophetarum, vatúmque libros legunt, ut metu homines, qui legunt, abducant ab eo, ne rerum bonarum cognitionem accipiant.* Ecclesia etiam Sibyllis auctoritatem magnam concedit, dum eas allegat *in threnis illis: Dies iræ, dies illa, solvet sæclum in favilla, teste David cum Sibylla.*

Decem autem *Sibyllæ* fuerunt, ùt communiùs perhibent, à patria sua cognominatæ, Cumæa, Cumana, Persica, Hellespontiaca, Lybica, Samia, Delphica, Phrygia, Tiburtina, Erythræa: quarum vaticinia plura affert S. Augustinus *l. 18. de civit. DEI.* & alii, Carmina autem earum hic refero ex Alphonsi Salmeronis *Commentariis in Evangelia tom. 2. tract. 19.* ubi explicatur, quomodo gentibus Verbum per Sibyllas illuxerit.

243. Prima Cumæa de adventu Christi in temporum tranquillitate, sic canit

Cùm DEUS è celso regem demittet olympo,

Tum

Tum terra omniparens fruges mortalibus ægris
Reddet inexhaustas, frumenti, vini, oleique.
Dulcia tunc mellis diffundent pocula cella,
Et niveo latices erumpent lacte suaves.
Oppida plena bonis, & pinguia culta vigebunt,
Nec gladios metuet, nec belli terra tumultus;
Verùm pax terris florebit in omnibus alta.

Cumana de incarnatione sic scribit.

Tunc ad mortales veniet mortalibus ipsis
In terris similis, natus Patris omnipotentis,
Corpore vestitus.

Persica sic habet de Joanne præcursore.

Tunc quoque vox veniet quædam in deserta locorum,
Nuntia, mortales miseros quæ clamet ad omnes,
Ut rectos faciant calles, animósque repurgent
A vitiis, & aquis lustrentur corpora mundis.

Hellespontica de Christi prædicatione ait.

Ille DEI legem complebit, non violabit,
Persimilem formam referens: & cuncta docebit.

Lybica de ejus miraculis.

Ille quidem morbis pressos sanabit, & omnes
Læsos, quotquot ei fident, cæcique videbunt,
Incedent claudi, surdis audire licebit,
Insolitas mutis dabit efformare loquelas,
Expellet furias, oppressi morte resurgent,
Placabit fluctus, in desertísque locorum,
Largè panibus è quinis, & pisce marino
Millia quinque virûm satiabit, relliquiæque,
Bissenos cophinos implebunt Virginis almæ.

Samia de ingressu in Jerusalem.

Salve casta Sion, permultáque passa puella,
Ipse tibi insidens rex en tuus intrat asello,
Erga omnes mitis, tua quò tibi, quò juga demat
Intoleranda nimis, quæ fers cervice subacta.

Delphica de ejus passione.

Impingent illi colaphos, & sputa scelestis
Israël labiis, nec non & fellis amari
Apponent escam, potúmque immitis aceti.

Phrygia de portentis in morte ejus, & sepultura.

Scindetur templi velum, mediúmque diei
Nox tenebrosa tribus premet admirabilis horis,
Et tridui somno peraget mirabile factum.

Tiburtina de Christi resurrectione, & ascensione.

Sed postquam triduo lucem repetiverit, atque
Monstrârit somnum mortalibus, atque docendo
Cuncta illustrârit, cœlestia tecta subibit,
Nubibus invectus.

Erythræa de judicio extremo hæc canit.

Judicii in signum tellus sudore madescet,
Et rex æternus summo descendet olympo,
Scilicet ut carnem, mundúmque ut judicet omnem.
Unde DEUM fidi, diffidentésque videbunt,
Summum cum Sanctis in sæcli fine sedentem.

Hæc sanè clarissima sunt, quanquam illis temporibus, aut nemini, aut vix ulli intellecta: sed postquam completa nunc sunt, ab omnibus facilè capiuntur.

244. Quin ipse dæmon, Divina vi adactus est, ad Christum confitendum; cùm enim (ùt testantur Nicephorus *l. 1. c. 17.* Suidas, & Cedrenus apud Spondanum *in apparatu ad annales n. 13.*) Delphicum oraculum mutum redditum fuisset, tandem silentii causam edixit Augusto illis versibus notis:

Me puer Hebræus Divos DEUS ipse gubernans,
Cedere sede jubet, tristémque redire sub orcum;
Aris ergo dehinc tacitis abscedito nostris.

qua de causa ajunt, Augustum extruxisse altare cum inscriptione *Ara primogeniti DEI:* creditúrque fuisse locus in Capitolio, ubi olim stetit templum Jovis Capitolini, & modò est templum B. Virginis RR. PP. Franciscanorum, dictum *Ara cæli.*

245. Accedit, quòd non tantùm prædicta fuerit religio nostra, sed etiam plurimis ejus sequacibus collatum divinitus fuerit donum prophetiæ, seu notitia futurorum contingentium, à libertate solius DEI, vel hominis pendentium, vel abstrusissimarum cogitationum, & secretorum cordis, quæ nec dæmoni patent; nam non tantùm Christi Domini prophetiæ plurimæ recensentur ab Evangelistis (quorum auctoritatem defendimus jam suprà *n. 227.*) sed & aliorum Sanctorum ubique infinitæ leguntur in eorum rebus gestis: quas, si omnes neges, poteris historiis etiam aliis omnibus fidem negare. Jam verò donum prophetiæ, cùm à solo DEO conferri possit, certé signum est religionis illi acceptæ, ùt probavimus *n. 238.* Sed neque verisimile est, DEUM permissurum fuisse, ut eximii sui cultores (quibus solis ùt plurimum hoc donum concedit) ignorarent veram religionem, quæ tamen summè necessaria erat ad eorum salutem, dum interim tam multa alia, longè minùs necessaria, eisdem revelavit.

ARTICULUS VI.

Ultima probatio conclusionis.

246. PRob. conclusio ultimò. Nulla ex omnibus aliis sectis, seu religionibus in orbe est, quæ vel à longè habeat tanta signa credibilitatis, quàm habeat religio Christianorum: ergo ipsa præ omnibus aliis est evidenter credibilis. conseq. est innegabilis; utique enim est evidens, me prudentiùs credere illud, quod pluribus signis, & motivis credibilitatis est affectum, quàm aliud longè paucioribus signis vestitum. ant. autem prob. nulla est alia religio, quæ habeat auctorem tam dignum, propagatores, & assecias tam virtuosos, & doctos, doctrinam tam puram, honestam, & sanctam, támque mirabili mo-

do propagatam, tanto fuso sanguine contestatam, tantis miraculis confirmatam, tot prædictionibus priùs denuntiatam, & tot prophetis illustrem: ergo. conseq. est clara. ant. prob. comparando religionem Christianam cum Gentilismo, Philosophismo, Machometismo, & Judaismo, ad quas diximus *n. 176.* reduci omnes sectas extra Christianismum; de sectis autem Christianorum puta, Lutheranorum, Calvinistarum &c. comparativè ad Catholicos dicemus inferiùs.

247. Itaque 1. quod spectat ad Gentilismum, auctores ejus (ùt *Sapientiæ 13. 14. & 15.* habetur) fuêre homines omnino insipientes, qui ex lignis, vel metallis fecêre imagines; & e. g. pater, ùt dicitur *Sapientiæ 14. v. 15.* dolens, citò mortuum esse suum filium, ejus imaginem fieri curavit arte sculptoria: dein, quem cupiebat, & tamen habere non poterat vivum, colere cepit mortuum, & inter servos suos sacra constituit: vel vicissim filius patrem defunctum apotheosi donavit: & probabiliter primus Ninus patrem suum Nemrod (qui etiam dicitur Belus, aut Baal) inter Deos retulit, & sacra ei fieri voluit: atque adeò stulti hi saxa, & ligna, vel mortuos coluêre, ùt rectè irridentur *citatis Sapientiæ locis.*

Pariter propagatores idololatriæ fuêre homines stulti: imò nemo ferme philosophorum paulò celebriorum plures Deos asseruit, & Seneca *l. 4. de beneficiis c. 7. & 8.* ait, unum tantùm esse DEUM, qui pro varietate suarum potentiarum, seu perfectionum, operum, & beneficiorum, quæ hominibus facit, sortiatur diversa nomina, ut modò possis eum dicere Jovem, modò Tonantem, modò Liberum Patrem, modò Herculem, modò Mercurium. Stoliditas autem doctrinæ ex eo sufficientissimè patet, quòd saxa colant, ac ligna: imò & ex eo, quòd contra evidentem rationem plures colant Deos; cùm, ùt *in tractatu de DEO* demonstratur, unus tantùm esse possit. Turpitudo autem patet ex eo, quòd scelestissimos Deos, vel impiè faciunt, vel insanissimè colunt, Jovem adulterum, Mercurium furem, Venerem incestam, Liberum ebrium &c.

Martyres autem idololatræ non habuerunt pro suis ritibus, sed Christianos tales fecerunt pro sua lege. Sed neque ulla vera miracula, aut ad propagationem, aut ad confirmationem idololatriæ, unquam sunt facta, ùt constat ex dictis *àn. 100.* & si quædam mira referuntur, ùt, quòd Dii Penates Æneæ de loco in locum migrârint: quòd serpens Æsculapio comes adhæserit, dum Romam iret: non fuerunt vera miracula; quia non fuerunt opera supernaturalia; nam motus ille non superat dæmonum vires. Sed neque gentiles pro se afferre possunt prophetias ullas veras, sed tantùm ambigua, & fallacia dæmonum oracula, aut rerum quidem hominibus occultarum, sed non dæmonum notitiam exuperantium, manifestationem.

248. Quod attinet ad Philosophismum, auctores ejus, utùt fuerint sapientes, seu philosophi, tamen ii ùt plurimùm religionem non elucidârunt, sed potiùs ethicam quandam suis tradiderunt, aut profanas scientias: & siqui etiam de religione tractârunt, id longè imperfectiùs fecêre, quàm nostræ fidei Patres, atque doctores Ecclesiæ. Sed nec illorum philosophorum virtus potest conferri cum ea, quæ in Christianis inventa est, iis maximè, qui inter Sanctos relati sunt: imò quos philosophos ipsi valde dilaudant, alii magnorum criminum reos faciunt, ùt videre est ex ipsis gentilibus auctoribus apud Cornelium *in 1. c. epist. ad Rom. v. 26.*

Quod autem attinet ad eorum doctrinam, non scitur, ab ullo purum philosophismum esse traditum: sed communissimè crassos errores immiscuerunt, ùt videre est apud Tannerum *tom. 3 disp. 1. q. 2. n. 74.* & Cornelium à lapide *in 1. c. ep. ad Rom. v. 26.* De solo fortè Confucio, Chinensi philosopho, dubitari aliquo modo potest, an non præ aliis puriorem philosophismum tradiderit: tamen nec ipse est purus: adeóque certò non potest dici, & vix probabiliter, quòd unquam fuerit purus philosophismus in mundo: &, si etiam fuit, tantùm fuit ad summum apud unum, & alterum: non potest autem prudenter cogitari, quòd providentia DEI voluerit religionem veram adeò esse occultam.

Dein, etsi purus philosophismus nihil rationi naturali immediatè difforme tradat, tamen in hoc errat, quòd nihil supra rationem credendum admittat; cùm tamen evidenter credibile sit, quòd DEUS non tantùm à voluntate, sed etiam ab intellectu tributum, & subjectionem exigat, quódque idem in se complectatur tantam perfectionem, quantam humana ratio non capit: insuper, quòd Christum, auctorem legis supernaturalis, non feciset tot stupendis prodigiis illustrem, si impostor fuisset: nec etiam tot miraculis, omni suspicione carentibus, voluisset falsitatem confirmare, tot prædicationibus laudare, tanto fuso martyrum sanguine illustrare; unde etiam hanc sectam incomparabiliter superat credibilitate Christiana religio.

249. Jam Machometismus habet auctorem, hominem omnino indoctum, spurcissimum, & impostorem insignem (ùt ostendit clarè P. Thyrsus *in sua manuductione p. 2. l. 1. c. 2. §. 2.*) nempe Machometem, qui non erubuit suæ prophetiæ inferere, quòd à DEO acceperit potentiam, libidine quadraginta alios superandi: qui habuit quindecim uxores, & præterea duas concubinas: cujus operatio potissima fuit homines interficere, aliena diripere, adulteria, & incestus admittere. Ejus sectæ propagatores fuêre cruenti milites, qui gladiis, non argumentis, sectam eam propagârunt. Miraculum nullum feciisse leguntur ulli Machometani, nisi illud ridiculum, de quo *n. 91.* Prophetias, si quas Machomet finxit, non fuêre veræ, & illa falsissima, qua fer-

tur

tur prædixisse, se à mortuis resurrecturum. Martyres autem habent Machometani non alios, quàm milites, quos in bello occisos, tanquam martyres colunt, etiamsi priùs scelestissimè vixerint, nec pro religione, sed tantùm in, & pro Sultani obsequiis cæsi fuerint.

Vel maximè autem cedit puritati religionis Christianæ turpissima sanè doctrina Machometanorum, lumini rationis prorsùs difformis, in Alcorano contenta; nam primò dicit, quemvis in sua religione posse salvari, si ei convenienter vivat: hoc autem est dicere, DEUM etiam superstitionem, & idololatriam remunerari, & quamcunque infidelitatem. Secundò dicit, DEUM, & Angelos, orare pro Machomete. Tertiò permittit sectatoribus suis, non tantùm fornicationes, sed etiam vitia carnis contra naturam: imò in spurcitiis his felicitatem hominis constituit, & hanc eis beatitudinem post mortem promittit: quæ adeò absurda sunt visa Avicennæ philosopho, qui Machometismum à parentibus hauserat, ut eum postea deseruerit tanquam lumini naturæ contrarium. Adde, quòd, ùt P. Thyrsus scribit, Machometani nullum medium salutis habeant, nec orationem veram, qua aliquid à DEO petant; cùm eorum oratio tantùm sit quædam professio suæ fidei.

Ulteriùs plura manifestè fabulosa continet Alcoranus eorum, e. g. solem, & lunam fuisse paris splendoris, sed hanc, affrictu alarum S. Gabrielis læsam, jubar suum magna ex parte perdidisse: item solem singulis noctibus se lavare, ut purior die altero surgat: cœlum factum ex fumo, fumum ex maris vapore, mare autem profluere ex monte, quem Angelus manu teneat, tam altum, ut cœlum sustentet &c. Quibus nugis potèstne aliquid absurdius fingi? Hinc sanè necesse fuit, ut Machomet omnem de fide disceptationem suis interdiceret, & sectam suam tantùm armis defendi, ac dilatari vellet, ne scilicet tam crassæ, & palpabiles ineptiæ statim deprehenderentur. Quis jam sapiens æquare ausit Machometismum cum Christianæ doctrinæ sincerissima puritate?

250. Tandem, etsi Judæi olim veram fidem habuerint, & auctorem legis suæ DEUM, ac prædicatorem ejus Moysen, virum sanctissimum: etsi habuerint prodigia maxima, & prophetias verissimas, quæ in antiquo testamento verissimè referuntur: attamen ex iisdem miraculis, & prophetiis manifestum fuit ipsis Judæis, quòd venturus esset olim Messias, qui legem novam conderet: & has prophetias esse impletas, constat ex dictis *àn. 239.* unde ex his ipsis cognoscitur falsitas modernæ doctrinæ Judaicæ. Adde, quòd jam à tempore Christi Domini, per mille septingentos, & ampliùs annos, miraculum nullum afferre queant.

Adde, quòd eorum doctrinæ modernæ, secundùm quod à Christiana discrepat, nullatenus auctor sit DEUS, nec Moyses, sed Rabbini quidam, qui absurdissima quæque scripserunt. Ipsorum Talmud, seu liber dogmaticus, plenus est blasphemis ineptiis. e. g. tradit, DEUM indutum tunicâ lineâ *Zizith*, & genuflexum orare quotidie: deflere statutis temporibus, multis cum lachrymis, excidium templi Hierosolymitani, & Judæorum captivitatem, seque ipsum propterea affligere: item eum, quoties recordetur calamitatum Judææ gentis, duas lachrymas in oceanum fundere, & pectus utraque manu contundere: eundem, priusquam hunc mundum conderet, variis mundis creandis, ac rursus destruendis, sese exercuisse, tum, ut hunc producere disceret, tum, ut otiosus non esset: item præcepisse offerri sacrificium expiationis singulis novilùniis pro scelere, quod ipsemet perpetraverit, quando lumen, lunæ iniquissimè ademptum, soli attribuit.

Addunt, eundem DEUM aliquando à Rabbinis excommunicatum fuisse: ipsum legere aliquoties libros legis: fuisse solitum ludere cum pisce Leviathan, quem tandem iratus occiderit, ac ejus carnes sale conditas servaverit in epulum animabus justis: Adamum frequentem bestialitatem admisisse: econtrà Davidem nec adulterio, nec homicidio peccâsse: DEUM præcepisse Judæis, ut sive dolo, sive vi, Christianorum bona diripiant. videatur Sixtus Senensis *l. 2. bibliothecæ sanctæ post verbum Traditiones*: item Tannerus *tom. 3. disp. 1. q. 2. n. 75.* Quis hîc non meritò exclamet cum Davide? *Psal. 118. v. 85. Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ùt lex tua.* Certè, siquis omnia hucusque enarrata credibilitatis motiva, præsertim in unum collecta, expendat; evidentissimum ei erit, prudenter non posse se alteri sectæ, præ Christiana religione, fidem adhibere.

ARTICULUS VII.

An Religio Christiana sit præ omnibus aliis credenda.

251. DIco. Religio Christiana est præ omnibus aliis evidenter credenda: seu evidens est obligatio hanc præ aliis amplectendi: quæ à quibusdam vocatur *evidens credentitas.* Prob. hæc conclusio. Evidens est, debere nos prudenter agere, & non imprudenter, adeòque etiam prudenter credere, seu aliquam religionem amplecti: ergo evidens est, nos debere præ aliis amplecti religionem Christianam. ant. est lumine naturæ notum. cons. prob. ex eo, quòd hæc sola præ omnibus aliis sit prudenter credibilis, prout satis jam est demonstratum articulis præcedentibus. Nec dicas, posse aliquem prudenter suspendere suum judicium, & nullam religionem amplecti; contrà enim est primò. Qui sic ageret, quasi atheum se gereret, & omnium hominum indignationem incurreret: certè est contra omnem sensum communem hominum, quòd homo possit vivere prudenter, absque omni religione.

272.

252. Contra est 2. Non potest prudenter dubitari, aliquam religionem veram esse in mundo, ùt sufficienter ostensum est *à. n. 218.* hanc autem evidenter DEUS non otiosè in mundo instituit: ergo est evidens, eum velle, ut illam quisque amplectatur. Contra est 3. Religio Christiana est evidenter credibilis, ùt est monstratum: ergo est evidenter credibile, quod dicitur in Sacra Scriptura, quam religio Christiana ùt Divinam proponit: sed in hac dicitur, Christum, & DEUM velle, ac præcipere, ut religionem Christianam amplectamur, & credamus; nam *Joan. 15. v. 22.* dicit Christus: *Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* item *Marci ultimo. v. 16. Qui verò non crediderit, condemnabitur*: ergo est evidenter credibile, & prudenter indubitabile, ac innegabile, dari præceptum credendi: sed quando est prudenter innegabile, & indubitabile, dari aliquod præceptum, datur obligatio id implendi, ùt patet: ergo. Alia argumenta Theologica, vel SS. Patrum testimonia, omitto; quia hoc solum, quod modò attulimus, quemlibet intellectum, non omnino pervicacem, convincit, & maximam etiam vim habet contra infideles, contra quos hîc potissimùm agimus.

253. Ob. 1. Doctrina Christianorum docet multa contra rationem naturalem: ergo non est ita pura, ut ejus puritas sit motivum credendi. ant. prob. docet, DEUM unum esse identificatum cum tribus: docet, DEUM immortalem esse mortuum, impassibilem fuisse passum, & crucifixum: hæc sunt contra rationem naturalem: ergo. Confir. Ut religio Christiana esset evidenter credibilis, deberet evidenter ostendi, nihil esse in illa contra rationem: atqui hoc non evidenter ostenditur: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. neg. mi. Plura quidem, quæ docet religio Christianorum, sunt supra rationem, naturalem, non verò contra eam: at ea fusiùs explicare, non est hujus loci. Dico breviter. DEUS unus non identificatur cum tribus Diis, sed cum tribus Personis: illud autem principium: *Quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*: cùm tantùm sit luminis creati, non se extendit ad essentiam increatam. Dein DEUS passus, aut mortuus non est secundùm naturam Divinam, immortalem, & impassibilem: sed secundùm humanam, mortalem, & passibilem.

Ad confir. neg. ma. Sufficit, si ostendatur, non esse evidens, quòd religio Christiana tradat aliquid contra rationem: vel si argumentis adversariorum detur solutio talis, ut appareat, ea non esse evidentia; tunc enim ex aliis principiis potest fieri evidenter credibile id, quod ex quibusdam argumentis, apparenter tantùm probabilibus, videtur non esse verum, vel etiam contra rationem; nam motiva credibilitatis utique tanta sunt, ut prævaleant rationibus non evidentibus, sed tantùm, & quidem duntaxat apparenter, probabilibus; nisi velis dicere, per hæc ipsa motiva evidenter, mediatè saltem, vel per evidentiam credibilitatis, ostendi, nihil posse in religione Christiana esse contra rationem: quod tamen nihil est aliud, quàm reddi evidenter credibile, nihil in ea esse contra naturalem rationem.

254. Ob. 2. Argumentum de propagatione religionis Christianæ etiam probat, sectam Machometis esse veram: ergo probat nimium, adeóque nihil. prob. ant. discurrendo similiter, utì nos discurrimus de religione Christiana. Vel Machometismus, qui valde latè in orbe patet, est propagatus per miracula, vel sine illis: si per illa, est religio vera: si sine illis, hoc ipsum est magnum miraculum, adeóque ipsa secta rursus est vera: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. dico, propagatum esse Machometismum sine ullis miraculis, nec tamen hoc fuisse miraculum; primò enim docti eum vix amplexi sunt, sed rudes tantùm: secundò propagatus est maximè armis, & vi bellica: tertiò, sicut non est miraculum, si lapis sponte decidat, at verò si sponte in altum tendat: ita non est miraculum, homines, ad vitia carnis proniissimos, eam sectam amplecti, quæ in iis se volutandi licentiam dat, qualis est Machometismus: at verò est miraculum, si homines eam religionem amplectantur sponte, quæ appetitui summè contraria est, qualis est religio Christianorum. Sed neque tot posita fuêre obstacula propagationi sectæ Machometanæ, quot posita fuerunt religioni Christianæ, à tot imperatoribus, & regibus.

255. Ob. 3. S. Augustinus *l. de unitate Ecclesiæ c. 19.* postquam docuisset, non esse credendum miraculis Donatistarum, addit: *Quæcunque talia in Catholica Ecclesia fiunt, ideo sunt approbanda; quia in Catholica fiunt: non ideo ipsa manifestatur Catholica; quia hæc in ea fiunt:* ergo ex miraculis nihil probatur. Resp. neg. cons. S. Augustinus ibi agit contra Donatistas, qui jactabant sua miracula, quæ erant, ùt ipsi docebant, potissimùm visiones ipsis factæ: econtrà contemnebant miracula Ecclesiæ Catholicæ: & hinc S. Augustinus quasi transmittit, Ecclesiam non probari ex miraculis: & independenter ab his probat veritatem Ecclesiæ ex Scripturis, quas Donatistæ admittebant: & sic necessariò debet explicari S. Augustinus, ne sibi apertè contradicat; alibi enim contra Manichæos, negantes Sacras Scripturas, & admittentes miracula, expressè docet, probari miraculis veritatem Ecclesiæ; sic enim *contra epistolam Manichæi, quàm vocant, fundamenti, c. 4* ait: *Multa sunt alia, quæ in ejus* Ecclesiæ Catholicæ *gremio me justissimè teneant: tenet consensio populorum atque gentium, tenet auctoritas miraculis inchoata &c.* & *l. 10. de civitate DEI c. 18.* multis agit contra negantes miracula. Ejus verba vide *n. 236.*

Vide etiam Bellarminum *tom. 2. controv. 1. l. 4. de notis Ecclesiæ c. 14.* ubi in

super

super bene advertit, quòd miracula Ecclesiam nondum creditam reddant evidenter credibilem: at verò Ecclesia jam credita reddat per suam declarationem miracula omnino certa; nam facta tot prodigia, & ita contestata, ut quis prudenter suspicari neutiquam possit, ea esse fictitia: & tam mirabilia, ut dubitari non possit, ea à sola virtute Divina fieri potuisse: & insuper facta in confirmationem doctrinæ Catholicæ Ecclesiæ, reddunt hanc nondum creditam, evidenter credibilem, & credendam. Quando autem Ecclesia credita est, simul credita est omnis ejus declaratio, & definitio tanquam verissima (ista enim sequela apertè deducitur) ergo, si dein Ecclesia aliqua miracula, e. g. in ordine ad canonizationem alicujus Sancti, definit, esse verè talia, ea reddit omnino certa: & hoc sine ullo circulo vitioso: sicut sine tali circulo demonstratur effectus ex causa, & causa ex effectu; quia est duplex genus demonstrationis, nec ad unum supponitur alterum: & sic etiam ad credibilitatem Ecclesiæ non supponuntur miracula certa certitudine fidei, sed tantùm evidenter credibilia & credenda &c. ùt expenditi facilè patebit.

256. Ob. 4. Si religio Christiana esset evidenter credibilis, nec Judæi, nec Gentiles dissentirent (nam veritatem evidentem intellectus necessariò amplectitur) atqui dissentiunt: ergo. Confirm. Etiam simplicibus, & rudibus, deberet innotescere ista evidentia: atqui hoc non fit: ergo. Resp. neg. ma. Multa sunt evidentia Mathematicis, quæ imperiti negant; quia rationes, vel non considerant, vel non intelligunt: ita etiam quibusdam infidelibus Christiana religio nondum est evidenter credibilis; quia quibusdam rationes, evidentem credibilitatem suadentes, nondum sunt sufficienter propositæ. Aliis quidem eæ propositæ sunt, illâsque intelligere possent, si vellent: at eas considerare nolunt. Alii, quamvis sit ipsis evidens obligatio credendi, tamen huic nolunt satisfacere: sicut nec alia præcepta adimplent, quamvis ipsis sit indubitabilis obligatio.

Accedit, quòd evidens credibilitas, & credentitas, excludat quidem imprudens etiam dubium de ipsâ obligatione credendi; unde qui rationes nostras ritè considerant, obligationem dari non dissentiunt: at evidentia de obligatione firmissimè credendi, non excludit imprudens dubium de ipsâ re; cùm quis possit imprudenter dubitare, an verum sit, quod proponitur ùt evidenter credendum: sicut potest quis dubitare, an bonum sit, quod proponitur faciendum, per evidens præceptum. Hinc infideles, præsertim quando intellectum à motivis credibilitatis, quantum possunt, avertunt, & convertunt ad rationes falsas, vel quibus apparenter suadetur, religionem Catholicam esse falsam, maximè circa mysteria particularia difficiliora, possunt à nobis dissentire, & actu dissentiunt: Ad confirm. dist. ma. etiam rudibus deberet innotescere ista evidentia, nisi hujus defectus aliunde suppleretur. conc. ma. secus. neg. ma. & om. interim mi. neg. cons. An autem rudes hanc evidentiam habeant, vel quomodo aliquando suppleatur, dicemus inferiùs *à n. 493.*

257. Ob. 5. Vel religio Christiana dicitur evidenter credibilis, & credenda fide Divina, vel fide humana: neutrum potest dici: ergo. prob. mi. non potest dici evidenter credibilis fide humana; quia hîc non quæritur, an religioni nostræ possimus, aut debeamus assentiri actu fidei humanæ; hic enim non sufficeret ad salutem: neque potest dici evidenter credibilis fide Divina; quia actus fidei Divinæ est supernaturalis: atqui non est evidens, esse possibilem actum aliquem supernaturalem, ùt suppono ex communissima Theologorum: ergo neque est evidens, quòd possit credi religio nostra fide Divina. Confirm. Non est evidens, quòd detur aliqua vera religio supernaturalis in mundo: ergo nulla est evidenter credibilis fide supernaturali.

Resp. conc. ma. neg. mi. & dico, esse credibilem fide Divina. Non tamen per hoc volo dicere, quòd evidens sit, me hîc, & nunc posse actualiter elicere actum supernaturalem fidei; hoc enim, ùt rectè objicitur, non est evidens ex naturali ratione: sed tantùm volo dicere, quòd sit evidens, me hîc, & nunc posse prudenter, & debere etiam conari, ad eliciendum supernaturalem actum fidei Divinæ: quod, cùm per se supernaturale non sit, naturaliter etiam evidens esse potest. Item, non quidem est evidens, esse possibilem actum supernaturalem fidei, sed tamen est evidenter credibile, quòd talis actus sit possibilis: quale autem sit discrimen inter esse absolutè evidens, & evidenter credibile, infrà dicemus, *n. 482.* Addo, quòd, licèt antecedenter ad fidem non sit evidens, quòd possibilis sit actus supernaturalis fidei, aut elici debeat, tamen hoc sit per ipsam fidem certissimum, licèt non cum evidentia, sed cum obscuritate fidei propria.

Ad confirm. om. ant. neg. cons. Licèt non sit evidens, dari defacto aliquam religionem veram supernaturalem, tamen id potest esse evidenter credibile; est enim inter hæc duo magnum discrimen, de quo, ùt jam dictum agemus *n. 482.* Dixi om. ant. nam quidem non est evidens determinatè, dari in mundo aliquam religionem veram supernaturalem: sed tamen est evidens indeterminatè, sive est evidens, dari aliquam religionem veram, sive dein ea sit naturalis, sive supernaturalis; hæc enim veritas disjunctiva evidens ex nulla ratione repugnat; quia ex nullo capite repugnat, aliquid supernaturale tantùm sub disjunctione esse evidenter affirmabile: & sanè hanc veritatem disjunctivam efficaciter probant rationes *à n. 220.* allatæ, inter quas etiam est illa; quòd alias DEI providentia erga homines esset manca.

Nec dicas, DEUM sufficienter homini providere, si ei prospiciat de mediis naturalibus; nam respondetur, DEUM quidem sufficienter prospicere homini per media natura-

turalia, suppositò, quòd illum ordinet tantùm ad finem naturalem: non autem, si eum ordinet ad finem supernaturalem; tunc enim debet ipsi providere de mediis supernaturalibus; unde ex providentia Divina rectè infertur veritas hæc conditionata: *Si DEUS ordinat hominem ad finem supernaturalem, debet dari aliqua religio vera supernaturalis:* ex qua, & aliis principiis hucusque jactis (ùt consideranti facilè patet) rite infertur hæc propositio disjunctiva: *Aliqua vera religio, sive naturalis, sive supernaturalis, datur in mundo.*

ARTICULUS VIII.

An inter varias Religiones Christianas liceat pro libitu quamlibet amplecti.

258. DIco. Non est perinde, quam quis religionem ex Christianis sequatur. ita Catholici omnes, & plurimi etiam ex hæreticis, contra quosdam, qui, dum suis in sectis, quibus innutriti sunt, solidum fundamentum non inveniunt, asserunt, modò in DEUM, & Christum credamus, vel certè modò in præcipuis articulis conveniamus, æquè nos posse salvari, sive hanc, sive illam religionem amplectamur. Prob. concl. 1. Qui Christum agnoscunt, debent utique etiam credere ejus veræ doctrinæ, quæ ab ipso, ejúsque discipulis immediatis, fuit proposita; aliàs brevi incident in omnimodam indifferentiam, seu adiaphorismum, & perinde ipsis erit, sive Christum, sive Machometem, sive Platonem sequantur: atqui non omnes, quæ Christianæ religiones vocari volunt, possunt habere eam veram doctrinam; nam sunt multi gravissimi fidei articuli, in quibus non omnes religiones Christianæ conveniunt: imò, in quibus sibi opponuntur, & Christus oppositа docere non potuit: ergo non licet pro libitu quamlibet ex illis amplecti. mi. non potest negari ab eo, qui novit, quantæ, & de quàm magnis rebus, sint dissensiones, inter Catholicos & variarum sectarum asseclas.

Confirm. Juxta hos adiaphoristas non essent vitandi hæretici, imò nullus talis esset; cùm omnes, Christum colentes, haberent doctrinam sufficienter veram: alii autem non hæretici, sed genericè infideles dicantur: atqui hoc est falsum: ergo. prob.mi. S.Paulus ad Titum *3.v.10.* ait: *Hæreticum hominem, post unam, & secundam correptionem, devita.* S. Joannes autem vult, ut hæreticus nec hospitio excipiatur, nec salutetur. *2. Joan. v. 10. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis.* Rursus *ad Hebr. 13. v. 9.* S. Paulus ait: *Doctrinis variis, & peregrinis, nolite abduci.* & tandem *Matth. 18. v. 17.* jubemur omnino audire Ecclesiam, quæ longè plura credenda proponit.

259. Prob. concl. 2. auctoritate Patrum, & Doctorum, quos, licèt adiaphoristæ non adeò æstiment, tamen omnes rationis compotes æstimare debent, saltem ob orbi notissimam sapientiam, ac eruditionem: atqui hi omnes constantissimè tenent, non licere, quodvis pro libitu sentire, & quamvis religionem amplecti; hinc enim omnibus sæculis, ab ipsis rejectæ, & anathematizatæ sunt variæ doctrinæ hæreticæ: hinc tot sunt celebrata Concilia, utique non ob levia duntaxat scholarum litigia, sed ob articulos, eorum judicio, summi momenti, pro quibus etiam decertârunt acerrimè: hinc dies, noctésque impenderunt, in dilucidanda vera religione: imò hæretici etiam plurimi semper pro suis falsitatibus, tanquam pro aris, & focis, pugnârunt: adeóque & ipsi existimârunt, non perinde esse, quod quivis credat, aut agat: consequenter hic est sensus communis omnium.

260. Prob. 3. concl. Vel sufficit, modò credamus in Christum: vel necesse est insuper, certa aliqua capita doctrinæ ejus amplecti: quidquid dicatur, non licet quamlibet religionem ex iis, quæ se Christianas vocant, amplecti: ergo. prob. mi. Si dicatur primum; tunc saltem non sufficit, credere in Christum quomodocunque; utique enim Christo Domino non est perinde, quidquid de ipso sentiatur, an credatur esse DEUS, an purus homo, an Patri consubstantialis, an quoad omnem naturam inferior &c.? Si autem non sufficit, credere in Christum quomodocunque, non licet quamlibet religionem ex Christianis amplecti; nam sectæ Christianorum, etiam in credendis articulis de Christo ipso, inter se diversissimæ sunt: & quidam sectarii asserunt, eum non esse DEUM, ùt Ebionitæ, Ariani, & alii: alii ajunt, eum non esse verum hominem, ùt Apollinaristæ: alii duas in eo personas adstruunt, ùt Nestoriani: alii unam tantùm naturam, ùt Eutychiani: alii demum docent, eum esse verum DEUM, & hominem, atque duas naturas, & unam tantùm personam habere, ùt cum Catholicis multi: ergo minimè licet, quamvis ex hic religionem pro libitu amplecti.

Si verò dicatur secundum, sive certa quædam dogmata esse credenda, tunc adhuc minùs licet, quamvis religionem amplecti, sed necesse est, eam amplecti, quæ dogmata illa complectitur: imò non erit cuique liberum, pro suo placito ea dogmata assignare, sed debebunt ea tanquam à Christo orta proponi, ab aliqua regula, quæ falli non potest. Nec dici potest, quamlibet religionem Christianam omnia ea capita, seu dogmata necessaria complecti; nam religiones, quæ se Christianas dicunt, in primis quasi principiis, certè in gravissimis punctis, dissentiunt, ùt ex sequentibus magis patebit. Nec dicas, sufficere, si aliqua pars illorum dogmatum credatur, vel etiam pars aliqua legum, à variis religionibus Christianis propositarum, servetur; nam, cùm Christus sit auctor fidei, & legislator, non est ipsi

ipsi perinde an tantùm unum, aut alterum ejus dictum credatur, an omnia: an omnes ejus leges, vel tantùm aliquæ serventur; meritò enim infinita veritas vult sibi semper, & universaliter credi: & supremus legislator vult, omnes suas leges servari; cùm id velint legislatores etiam inferiores.

261. Prob. 4. Sectæ Christianorum in plurimis sunt sibi oppositæ, nec in scholasticis tantùm quæstionibus, sed gravissimis rebus, etiam circa media essentialia ad salutem, e. g. circa baptismum parvulorum, sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ &c. ergo non possunt omnes Christianorum sectæ esse veræ: ergo non omnes nos ducunt ad salutem; quia non omnes nobis suppeditant media necessaria ad salutem: ergo, cùm quilibet debeat esse sollicitus de sua salute, non potest licitè quamvis religionem, pro libitu amplecti: sed debet eam eligere, quam prudentiùs judicat, esse veram, & mediis ad salutem necessariis instructam. Nec quis dicat, media illa obvia esse, & quodvis sufficere; unde enim tam audax assertio, vel à longè minimam probabilitatem potest habere? Certè nec auctoritas, nec ratio ulla suffragatur: sed omnes prudentes, & salutis suæ studiosi, oppositum clamant: & ipse Christus, dum plura præcepta nobis proposuit, ea utique servari voluit. Sed si etiam aliquo modo probabilis hæc assertio esset (quod falsissimum est) cùm tamen res hîc agatur gravissima, non licet eligere tantùm minùs probabiliter veram religionem.

Nec licet huc trahere opinionem illam multorum Theologorum, quòd possit quis licitè sequi opinionem minùs probabilem; nec enim ullo modo probabile est, posse nos sequi religionem minùs verosimilem: & expressè damnavit hanc propositionem 4. tam Innocentius XI. *Ab infidelitate excusabitur infidelis, non credens, ductus opinione minùs probabili;* nam, cùm tantum periculum sit carendi mediis essentialibus, adeóque excidendi sua salute, debet utique quivis, ex lege charitatis erga se ipsum, saluti suæ de mediis securioribus providere: & ob tale, quamvis multò minus periculum, non licet uti materia tantùm probabili ad valorem sacramentorum. Accedit, quòd, licèt ignorantia invincibilis, quando datur, excuset non credentem à peccato infidelitatis, tamen non suppleat defectum mediorum essentialium; unde, si talis incideret in aliquod peccatum, non haberet medium ab eo resurgendi, & periret. Quare quivis debet, ùt in aliis gravibus, ità multò magis in hoc gravissimo negotio, non pro libitu statim, quamvis religionem amplecti, sed eam prudenter quærere, quæ vera est: quam DEUS facienti, quod est in se, manifestabit, seu gratiam dabit eam inveniendi.

ARTICULUS IX.

An præ omnibus aliis sectis Christianis sola Catholica Religio sit credibilis.

262. DIco. Sola præ aliis omnibus sectis Christianis Catholica religio, seu Ecclesia, est evidenter credibilis (ex quo sequitur, eam etiam esse evidenter credendam, ùt facilè potest inferri ex dictis *n. 251.*) ità Catholici omnes. Prob. hæc conclusio, applicando nostræ Ecclesiæ Catholicæ argumenta, quibus ostendimus, fidem Christianam, generaliter sumptam, esse solam veram, & ostendendo, quòd, si non prorsus omnia, saltem ferme omnia, præ omnibus sectis Christianorum, tantùm nostram religionem, confirment, nullúmque argumentum pro alia quadam secta sola, contra Catholicam Ecclesiam possit afferri.

Primum argumentum sumitur ab auctore fidei Christo. Etsi autem hæretici quoque eum suarum sectarum auctorem clament, tamen inprimis hoc argumentum ad summum commune est, neque contra nos potest afferri: dein hæretici de Christo sæpe ità loquuntur, ut ejus auctoritati multum decedat: certè Luthero displicet vox *Homousios*, imò & nomen Trinitatis: Calvinus ait, utramque Filii naturam Patri Divino esse subjectam, ùt videre est apud Bellarminum *tom. 1. præfatione controversiæ 2. à folio 271.* item apud Contzen *in c. 27. Matth. v. 46. q. 2.* referuntur ejusdem hæresiarchæ verba. quibus ait, Christum in cruce voces desperantis emisisse, & reum coram DEI tribunali adstitisse, cúmque pœnis inferorum luctatum fuisse.

263. Secundum argumentum sunt primi fidei fundatores. Jactant quidem hæretici, se etiam ab Apostolis originem trahere: sed hoc in æternum probare non possunt, quoad eos articulos, in quibus à nobis dissentiunt. Econtra nos, partim ex Apostolorum scriptis, partim ex antiquissimis traditionibus, habemus, Apostolos nobiscum sensisse in iis, quæ hæretici damnant, e. g. altaria habuisse, missas celebrâsse, cruces erexisse, virginitatem matrimonio prætulisse, ejúsque servandæ consilium dedisse, semper, postquam Christo adhæserunt, absque usu matrimonii vixisse.

Quod verò ad alios SS. Patres attinet, fatentur ipsimet adversarii, eos ùt plurimùm saltem, pro nobis contra ipsos stare: sed illos ùt fallibiles contemnunt, adeò, ut Calvinus *in institutionibus*, quando Catholicos impugnat, passim fateatur, se toti antiquitati repugnare, ac sæpe dicat, omnes veteres lapsos esse: & quanquam aliquando Augustinum excipiat, tamen alibi, quando non pro se facit, etiam hunc deserit. videatur Bellarminus *tom. 2. controv. 1. l. 4. c. 9.* Lutherus autem *in libro contra regem Angliæ*, postquam dixit, reges, & principes, dignos non esse, qui solvant corrigiam calceamenti sui, ait etiam, se non magni facere mille Cyprianos, & mille Augustinos, ùt habet Bellarminus *tom. 2. controv. 1. l. 4. de*

notis Ecclesiæ c. 13. Sed hæc impudentia prudentes meritò offendit.

Præter SS. Patres Ecclesiam Catholicam illustrârunt milleni doctissimi viri, scriptis eruditissimis innumeris libris, non tantùm sacram, sed & profanam doctrinam abundantissimè complexi, quibus parem multitudinem, atque præstantiam, secta nulla opponere poterit. In horum autem, atque etiam SS. Patrum locum, succedere debent apud hæreticos, Lutherus infamis apostata, mulierosus, eriosus, & spurcus: Calvinus stigmaticus, & vel suis intolerabilis: Zvvinglius, ipse etiam sacrilegus, & uxore accepta sacerdotalis cælibatûs impugnator libidinosus (de quibus vide, si lubet, Florimundum Rœmondum *de origine hæresum l. 2. c. 8. n. 1.*) & similis furfuris homunciones, quorum, ùt vita, ità & mors horribilis fuit, (de quo vide Bellarminum *tom. 2. controv. 1. l. 4. de notis Eccles. c. 17* Tannerum *tom. 3. disp. 1. q. 2. n. 102.*) qui non erubuerunt fateri, se à malis geniis doctrinam hausisse:

Sanè Zvvinglius ipsemet scribit, teste Florimundo *de orig. hæres. l. 2. c. 8. n. 4.* spiritum quendam, quem nesciat, ater, an albus fuerit, sibi apparuisse, ac verba illa Scripturæ: *Hoc est corpus meum:* explicâsse, quòd eorum sensus tantùm sit, ibi significari corpus Christi, vel ibi esse signum aliquod Dominici corporis: non verò dari realem eius præsentiam. Lutherus autem, ùt apud eundem Florimundum *l. 1. c. 15. n. 2.* videre est, *libro de Missa angulari* fusè describit disputationem suam cum dæmone, à quo victus tandem Missam abrogaverit. Idem Lutherus *l. de Missa privata* ait, se plus, quàm modium salis cum dæmone comedisse. Non igitur potest dicere Lutherus cum S. Paulo *1. Corinth. 11. v. 23. Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis:* sed: *Ego accepi à diabolo, quod tradidi vobis:* cur igitur ei non etiam objici possit illud D. Augustini. *tr. 42. in Joannem: Si enim, quod dicis, à diabolo accepisti, & diabolo credidisti, mendax es.* Videatur etiam Gormaz *de virt. Theol. n. 643.* ubi ait, hoc argumento motum Franciscum Walsingamum Anglum, ad Catholicos transiisse.

264. Tertium argumentum veritatis Catholicæ est sanctitas, ac puritas doctrinæ, quæ certè apud hæreticos non invenitur, utpote qui multa rationi naturali, & morum honestati summè contraria tradunt, e. g. mandata DEI esse observatu impossibilia; ex quo sequitur, DEUM esse tyrannum, & innocentes ad infernos ignes detrudere: DEUM esse causam omnis peccati, & proditionis Judæ non minùs, quàm conversionis S. Pauli; quod est DEUM sceleratum facere: non dari libertatem humanam, saltem quoad actus supernos &c. Quia autem hunc errorem fundant in prævisione, & decreto DEI, sequitur, etiam non dari libertatem ad actus naturales; nam & hi prævisi, ac prædecreti sunt: igitur nullus est reus, qui actus præceptos omittit, & iniustè puniuntur fures, atque latrones.

Ajunt insuper, fidem solam justificare, nullis pœnitentiis, nullis bonis operibus opus esse, imò opera bona meritis Christi detrahere: quod est dare ansam sceleribus omnibus; nam modò quis audacter credat, se salvandum per merita Christi, quidquid pro libitu agat, non ei nocebit, Sanè mihi nunquam persuadebo, DEUM talem religionem instituisse, quæ homines, aliàs jam in scelera pronos, quasi magis incitet ad ea, proponendo tale medium, quo facillimè pro gravissimis sceleribus satisfaciant. videatur Tannerus *tom. 3. disp. 1. q. 3. à n. 140.* ubi specialia Lutheri axiomata affert.

Hinc utique non est mirum, factum esse, ut per hæreses istas perversissimus redditus sit populus, qui eas amplexus est, ùt ipse Lutherus deplorat; nam *in Postilla domestica Dominica prima adventûs* ait: *Mundus ex hac doctrina in dies deterior evadit: quod pessimi dæmonis opus, & negotium est. Enimverò videmus, quòd hoc tempore homines sint magis avari, immisericordes, impudici, procaces, atque deteriores, quàm antea in Papatu fuerunt.* Idem deplorat Schmidelinus,, & alii. Denique Erasmus *in epistola ad Valturium Neocomum an. 1529.* sic scribit: *Circumspice populum istum Evangelicum, & observa, num minus illic indulgeatur luxui, libidini, & pecuniæ, quàm faciunt ii, quos detestamini. Profer mihi, quem istud Evangelium ex comessatore sobrium, ex feroci mansuetum, ex rapaci liberalem, ex maledico benevolum, ex impudico reddiderit verecundum. Ego tibi multos ostendam, qui facti sunt se ipsis deteriores.* vide *Tannerum tom. 3. disp. 1. q. 3. à n. 132.* Nec dicant adversarii, etiam inter Catholicos reperiri homines malos; nam sceleribus eorum ansam non dat nostra doctrina: at verò dat sceleribus ansam doctrina hæreticorum, de impossibilitate servandi præcepta, de DEO auctore, & prædestinatore scelerum, de nullitate libertatis humanæ, de susperfluitate pœnitentiæ &c.

265. Quartum argumentum de propagatione veræ religionis pugnat quidem pro Catholicis: at neutiquam pro hæreticis, præsertim modernis; nam nostra religio adhuc omnia illa difficilia credit, & imperat, quæ gentibus difficilem amplexionem Christianismi faciebant. At hæretici, nostri præsertim temporis, sensui plurimùm indulgent, & libidini favent: jejunia, & quidquid carni asperum est, tollunt: confessionem sacramentalem abrogant: bona Ecclesiastica laicis tribuunt: sacerdotes sæculari potestati subiiciunt: solius fidei sufficientiam ubique declamant: econtrà docent, opera bona esse inutilia, quin imò aliquando etiam noxia: ulteriùs leges Divinas impossibiles observatu dicunt, adeoque legum Divinarum, & Ecclesiasticarum, sæpe etiam civilium, vim enervant; hinc sanè minimè mirum, & adhuc minùs miraculum est, homines ad vitia pronos, hanc viven-

vivendi licentiam fuisse amplexos; præsertim, cùm hæretici non gentiles, adhuc magis liberos, ad suam sectam trahant, sed tantùm Catholicos pervertant, quemadmodum antiquissimus Tertullianus *l. 1. de præscriptionibus adversùs hæreticos c. 42. vel versu 272.* jam de sui temporis sectariis notavit, sic scribens: *De verbi autem administratione quid dicam? cùm hoc sit negotium illis, non ethnicos convertendi, sed nostros evertendi.... nostra suffodiunt, ut sua ædificent.*

Attamen his omnibus malis mediis adhibitis, nec à longè ulla hæresis se in tantum propagare potuit, in quantum fides Catholica, quæ per omnem orbem latissimè propagata est: certè adhuc in omni orbis regione, & omnibus quatuor partibus ejus, reperire est Catholicos plurimos: imò ultimis hisce sæculis, in Jndiis, Japonibus, Sinis, innumeris populis est prædicata, atque recepta à millionibus hominum, adeò, ut quivis Catholicus dicere queat cum S. Augustino *l. de utilitate credendi c. 14. Nullis me video credidisse, nisi populorum, atque gentium confirmatæ opinioni, ac famæ admodum celeberrimæ.*

266. Econtra hæretici vix pauculos habent, qui iis adhærent, nec adeò solicite sunt de animarum salute, apud Indos procuranda, quàm de opibus inde evehendis. In nostra quoque Europa quælibet hæresis modicum terræ spatium occupat: id ipse Lutherus *in colloquio Islebii de ultimo die, folio 465. apud Tannerum. tom. 3. disp. 1. q. 3. n. 189.* fatetur de secta sua, cùm ait: *Quid autem hoc sibi velle putas, quòd nostrum Evangelium in angulis prædicatur? quo pertinere censes, quòd tota Asia, & Africa Evangelio carent? & in Europa, in Græcia, Italia, Hungaria, Hispania, Gallia, Anglia, & Polonia, nullum Evangelium prædicatur?* Sanè Ecclesia vera debet, universalis, seu Catholica esse, hoc est, amplissimè diffusa; hæc enim est nota, quam Concilium Nicænum in Symbolo ei assignavit: & ex illo *Psal. 2. v. 8.* eruitur: *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ*: igitur hæretica secta nulla est vera Ecclesia. Dicamus igitur adversariis, quod S. Augustinus *l. 4. de symbolo ad catechumenos c. 13.* (vel quisquis est auctor ejus libri teste Bellarmino *ac scriptor. Ecclesiast.* pii, & docti, ac Augustini ingenio non indigni) dicamus, inquam: *Audite hæretici, quid scriptum sit: Oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum per omnes gentes. Omnes gentes totus mundus est: Ecclesia totum possidet, quod à viro suo accepit in dote: quæcunque congregatio cujuslibet hæresis in angulis sedet, concubina est, non matrona.*

267. Quintum argumentum desumitur ex fortitudine martyrum. Quamvis autem hæretici dicant, antiquæ Ecclesiæ martyres pro sua fide mortuos esse, id tamen est falsum; ostendant enim, qui martyres vitam dederint, pro impossibilitate servandi legem Divinam, vel negatione libertatis humanæ: vel qui saltem ista crediderint. Nos autem ex Apostolicis scriptis probamus, e. g. SS. Apostolos libertatem, & Divinorum præceptorum possibilitatem docuisse; dum ad ea liberè implenda nos sæpe hortantur, propositis etiam gravissimis pœnis. Copiosiùs autem ex primorum SS. Patrum, & martyrum scriptis, Catholica dogmata ostendimus, & quidem eà, in quibus ab hæreticis disconveniemus: sanè à SS. Patribus, etiam primis, & pro fide occisis, ista asserta videre, passim licet apud Bellarminum, aliósque polemicos Theologos.

Accedunt antiquissimæ traditiones, quæ adhuc probant, dari altare, in quo S. Petrus Missam celebravit: & sedem S. Stephani Papæ, & M. in qua inter Missarum solemnia est occisus: quin statim sub primas persecutiones, martyrum priorum corpora, alii posteriores honorabant, eorúmque intercessionem invocabant, ùt S. Emerentiana S. Agnetem, S. Lucia S. Agatham: sed & plurimi alii ad martyrum tumbas constanter orârunt. Dein utique SS. Martyres se liberos crediderunt, & mandato Divino possibili obstrictos, ad fidem fortiter propugnandam, dum lapsos, hoc est, fidem negantes, tam gravibus pœnis afficiebant Episcopi, & ipsi postea martyres? Sed quid dicent adversarii de tot millenis, qui in Japonia præsertim, sanguinem pro fide, quam à S. Xaverio primitus hauserant, dederunt? Certè parvuli, fœminæ, virgines, senes, cum summa hilaritate, ad rogos, & ignes, properârunt, & potiùs timuerunt, ne servarentur, quàm ne occiderentur. Etsi autem eos necdum Ecclesia, sua definitione, martyres colendos proposuerit, tamen ad fidem humanam certissimam, de eorum martyrio habendam, nihil deest: cúmque ab adversariis Ecclesiæ definitio non curetur, hæc certitudo humana ab ipsis nequit contemni.

268. Nec dicant adversarii, se quoque habere aliquos pro suis sectis martyres; etsi enim pauculos monstrarent, obstinatos etiam in morte sectarios, certè longè cedere deberent innumerabilibus, quos Japonia sola suppeditat. Accedit, hæreticos, præsertim Lutheranos, vix unum, aut alterum posse monstrare: quos autem Donatistæ, (qui jam evanuerunt) Anabaptistæ, vel Adamitæ proferunt, quamvis plures, quàm Lutherani, ac Calvinistæ fuerint, tamen respectu Catholicorum fuêre paucissimi: & insuper fuêre homines sordidissimi, pervicacissimi, & penitus desperati: ùt de Donatistis habetur ex S. Augustino, de reliquis ex posteriorum, & synchronorum scriptorum monumentis, quibus proin meritò applices illud: *Martyres non facit pœna, sed causa*: quod desumptum est ex S. Augustino. *enarratione in psal. 34. concione 2. sub initium* dicente: *Sed quoniam multi hic patiuntur, & pro peccatis, & pro sceleribus suis, magnâ vigilantiâ discernenda*

est causa, non pœna; sceleratus enim potest habere martyris similem pœnam, sed tamen dissimilem causam. & illud S. Cypriani *l. de unitate Ecclesiæ*: *Ardeant licèt flammis, & ignibus traditi, vel objecti bestiis, animas suas ponant: non erit illa fidei corona, sed pœna perfidiæ: nec religiosæ virtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus: occidi talis potest, coronari non potest.*

ARTICULUS X.

Ulteriores Probationes hujus Conclusionis.

269. PRobatur eadem nostra Catholica religio ex miraculis hoc modo. Inprimis hæretici non possunt afferre ullum miraculum pro sua doctrina, nisi qualia dedimus *à n. 91.* Quanquam enim referatur à Centuriatoribus Magdeburgensibus ex Socrate apud Bellarminum *tom. 2. controv. 1. l. 4. de notis Ecclesiæ c. 14.* Paulum Episcopum Novatianum feciſſe miraculum: certè illud non fuit ullo modo pro hæresi, sed pro fide Catholica: nec Episcopus hæreticus id fecit, verùm duntaxat ad ejus & aliorum, non invocationem, sed præsentiam, id fecit DEUS; nam, ùt *loco citato* Bellarminus recensèt, res ita se habuit. Judæus, jam ante à Catholico baptizatus, intra se irridebat baptismum, & à Paulo, inscio prioris baptismi recepti, petiit denuo baptizari: sed mox unda baptismi evanuit: quo DEUS non voluit, sectam Novati confirmare: sed baptismo, priùs à Catholicis dato, reverentiam conciliare.

At verò Catholicorum miracula infinita sunt, ùt per omnia sæcula monstrat Bellarminus *loc. cit.* eáque plurima facta sunt in contestationem eorum dogmatum, in quibus ab hæreticis dissentimus: scilicet facta sunt per invocationem Beatissimæ Virginis, & Sanctorum, ad loca sacris imaginibus celebria, per reliquias sacras, ùt SS. Gervasii, & Protasii, teste Augustino *in confess. l. 9. c. 7.* atque etiam S. Stephani primi martyris, teste eodem *l. 22. de civitate DEI c. 8.* rursus per usum aquæ benedictæ, vel ceræ: item in contestationem præsentiæ realis Christi in Eucharistia: quale primùm hisce annis, ipso Theophoriæ festo, Parisiis factum est, ùt tota Gallia novit. Facta sunt item miracula ista per viros Sanctos, qui certissimè à sectariorum doctrina abhorruêre, ùt per S. Antonium Patavinum, S. Xaverium, qui complures mortuos resuscitârunt in vita, & post mortem. Et talia prodigia adhuc fiunt in Ecclesia Catholica, ùt negari non potest, nisi ab iis, qui omnem fidem hominibus abnegant.

270. Septimum argumentum desumitur ex dono prophetiæ, quod plurimis Catholicis fuit collatum, & adhuc in quibusdam perseverat: &, nisi quis sine fronte velit negare omnem fidem historiis de Sanctorum vita conscriptis, ùt SS. Benedicti, Bernardi, Francisci, Dominici, & Francisci Xaverii, debet planè fateri, eos occultissima, & soli DEO per se cognoscibilia, Divina illustratione prænovisse. Certè teste S. Gregorio *l. 2. dialog. c. 15.* S. Benedictus (cujus vitam monasticam sectarii minimè approbant) Totilam regem, sub aliena veste latentem, statim agnovit, eique plurima in vita, & ipsam mortem prædixit, eventu secuto. Plura narrat Bellarminus *tom. 2. controv. 1. l. 4. de notis Ecclesiæ. c. 15.*

At quid unquam veri, DEO soli cognoscibilis, & dæmonum notitiam supergressi, ullus hæreticus prædicere potuit? Lutherus temerè sibi spiritum propheticum arrogavit: sed impostorem se prodidit. Videatur Bellarminus *loc. modò citato*, Tannerus *tom. 3. disp. 1. q. 2. à n. 86.* ubi scribit, Lutherum prædixisse, quòd post duos annos, à prædicato novo Evangelio, futurum sit, ut evanescant Papa, & Cardinales, Episcopi, monachi: & tamen ipsemet, adhuc viginti, & duos annos posthæc superstes, vidit omnes illos adhuc vigere. Celebris est etiam ejus prophetia de se loquentis: *Pestis eram vivens: moriens ero mors tua Papa*: & tamen jam dudum ipse computruit, florente adhuc Apostolica Sede, & Successoribus Petri. Similia plura vide apud Tannerum *loc. cit.*

271. Probatur tandem conclusio ex notis Ecclesiæ, quas varii varias assignant: & quidam hactenus allata argumenta etiam notis Ecclesiæ connumerant: sed mihi visum est, tantùm quatuor illas expendere, quæ in Symbolo Nicæno assignantur, quo profitemur nos credere, *unam, sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam*: hæc scilicet prædicata competere debent veræ Ecclesiæ.

Et inprimis Ecclesiam nostram sanctam esse, patet *à n. 232.* econtra hæreticorum minimè sanctam esse, patet *à n. 264.* Catholicam eam etiam esse, seu universalem, probatum est *à n. 265.* Addo hic tantùm, peculiari etiam DEI providentia, factum nobis esse proprium nomen *Catholici* præ omnibus hæreticis, ùt advertit D. Augustinus, cujus textum dabimus *n. 276.* Siqui hæretici hoc nomen *Catholici*, non ratione diffusionis suæ doctrinæ (quod nulla verisimilitudine possunt) sed ex aliis capitibus sibi arrogare velint, respondebimus id, quod S. Augustinus cuidam Rogatistæ (orti hi erant ex Donatistis) *epist. 48. ante medium* respondet. *Acutum autem aliquid videris dicere, cum Catholicæ nomen non ex totius orbis communione interpretaris, sed ex observatione præceptorum omnium Divinorum, atque omnium sacramentorum, quasi nos etiam (si fortè hinc sit appellata Catholica; quod totum veraciter teneat, cujus veritatis nonnullæ particulæ, etiam in diversis inveniuntur hæresibus) hujus nominis testimonio nitamur, ad demonstrandam Ecclesiam in omnibus gentibus, & non promissis DEI, tam multis, támque manifestis oraculis ipsius veritatis. Sed nempe hoc est totum, quod nobis per-*

persuadere conaris, solos remansisse Rogatistas, qui Catholici rectè appellari possint, ex observatione præceptorum omnium Divinorum, atque omnium sacramentorum: & vos esse solos, in quibus inveniat fidem, cùm venerit filius hominis. Da veniam: non credimus.

272. Restat igitur monstrare, nostram Ecclesiam esse unam, & Apostolicam, quod sic ostenditur. *Una* est; quia sub uno Capite, ac Rectore visibili, Romano Pontifice, Christi Vicario, est congregata: item est una unitate fidei, non in varias sententias divisa, ùt hæreses; quod enim tanquam fidei dogma credunt Romani, idem credunt Germani, Hispani, & Galli, Mauri, & Indiani: nec ulla inter Catholicos est dissensio, nisi de iis, de quibus nihil adhuc ab Ecclesia est definitum: &, si quis Ecclesiæ definitioni se non submittat, Catholicus esse desinit. At verò nullus est cætus hæreticorum, in quo non sint variæ, de variis, & præcipuis fidei punctis, diversæ sententiæ. De antiquis hæreticis jam id testantur antiquissimi Patres, Hieronymus, Irenæus, Tertullianus: de modernis id testatur experientia, & vel maximè Confessio Augustana, ad minimum duodecies mutata. vide Tannerum *tom. 3. disp. 1. q. 3. n. 111.*

Ratio etiam clara est; cùm enim hæretici non habeant judicem, cujus sententiæ acquiescant, facilè quivis privatos suos sensus sequitur, & aliis contradicit: imò sæpius sibi ipsi, dum improvisis argumentis (quia omnia præcogitare nemo potest) pressus, negare incipit, quod priùs concessit. Experientia etiam est quotidiana: certè Lutherus ipse fatetur in *resp. ad librum Regis Angliæ apud Tannerum loc. cit.* se in non paucis articulis sententiam suam mutâsse. De libero arbitrio idem variè docuit: & initio statim duo coriphæi, Lutherus, & Melanchton, inter se non convenerunt, imò nec quivis eorum secum ipso. Fatentur hoc ipsi Lutherani, & Lutherum excusant, dicendo, eum sub initium suæ prædicationis necdum fuisse satis illuminatum.

Hi ipsi Lutherani, postea in quàm plurimas sectas sunt divisi, in *Rigidos*, *Molles*, *Ubiquistas &c.* adeò, ut Bellarminus *tom. 2. contr. 1. l. 4. de notis Ecclesiæ c. 10.* dicat de suis temporibus, Lutheranorum sectam quotidie magis, & magis dividi, nec sperari ab illis ullum finem divisionum. Ex Confessionistis inter se pugnant Svvenkfeldius, Brentius, Osiander, & alii: pugnant item inter se Sacramentarii, qui sunt Zvvingliani, Oecolampadiani, & Carlstadiani. Inter Calvinistas Belgas, alii sunt Gomaristæ, alii Arminiani. In Anglia alii Presbyteriani, alii Episcopales &c. Tandem ex eorum synodis, ac libris patet, quòd se invicem sæpissimè hæresis arguant, atque condemnent.

273. Accedit, quòd defacto Lutherani, uti & Calvinistæ, ferme nesciant, quid credant: adeò incerta sunt omnia, & vix duæ civitates Lutheranæ, in omnibus substantialibus articulis, conveniunt: imò in eadem sæpe domo, pater, & filius, præsertim si hic apud Hollandos, vel Anglos est peregrinatus, diversissima de gravissimis rebus fidei sentiunt, e. g. de numero, ac necessitate sacramentorum; unde falsum est, quòd dicunt, de rebus tantùm scholasticis esse dissensiones. Quin etiam ex ipsis sectariis fatentur Nicolaus Gallus Ratisponensis Minister, & alii apud Tannerum *tom. 3. disp. 1. q. 3. n. 116.* de rebus gravissimis esse dissensiones, de sacramentorum usu, de justificatione, de libero arbitrio, de ubiquitate humanitatis Christi, de justitia &c.

Quódque adhuc miserabilius est, hæretici sæpissimè doctrinam suam mutant, adeò, ut difficile modò sit eos impugnare; nam hodie non ampliùs dicunt, quod olim; nec jurare volunt in verba magistri Lutheri, aut Calvini: quæ mutatio veræ Ecclesiæ convenire nequit; nec enim Spiritus S. qui eam ex promissione Christi regit, potest negare, quod semel dixit, aut, quod priùs falsum pronunciavit, postea verum asserere; aliàs enim prævalerent contra Ecclesiam portæ inferni; si efficerent, ut vel, Ecclesia priùs falsitatem, tanquam articulum fidei, amplecteretur, vel postea veritatem cum falsitate mutaret: & multò magis prævalerent, si Ecclesia omnino deficeret, Unde, ùt obiter notem de illis sectis, quæ rursus evanuerunt, certum est, non fuisse eas Ecclesiam veram.

Hinc est, quòd Ecclesia Catholica id, quod semel de fide esse docuit, semper teneat, nec unquam sinat ad trutinam revocare canones de fide, olim jam definitos: nec latum unguem recedat à majorum doctrina: & probent adversarii, si possunt, oppositum. Aliud est, quòd cæremonias aliquas, aut etiam præcepta Ecclesiastica, pro variis circumstantiis, quandoque prudentissimè mutet; hoc enim non est fidem mutare; quia accidentalia ista sunt, & horum diversitas non officit Ecclesiæ unitati, ùt fatetur ipsa Augustana Confessio *a. 7. de Ecclesia*, ubi sic ait: *Nec necesse est ubique esse similes traditiones humanas, seu ritus, & cæremonias, ab hominibus institutas.*

274. Tandem Ecclesia nostra est *Apostolica*: hoc est, ab Apostolis fundata, & continuò hucusque ab Apostolicis successoribus gubernata, ac Apostolicæ doctrinæ per omnia consentiens. Inprimis enim Ecclesia Romana Catholica ab Apostolo Petro fundata est, ùt docent Concilia omnia, & antiquissimi Patres, quos longum nimis esset numerare. Sanè passim Pontifex Romanus à Conciliis, & Patribus, Divi Petri successor vocatur. Dein continua serie Pontificum fuisse directam Ecclesiam, sufficientissimè patet ex Baronii annalibus, & Bellarmino, ac aliis plurimis scriptoribus, qui omnes recensent, à Petro usque ad sua tempora Romanos Episcopos: quin jam S. Augustinus *epist. 165. ad Generosum* eos à S. Petro enumerat usque ad Anastasium, sui temporis Papam: & facilè est adducere

omnes

omnes usque ad modernum Summum Pontificem. Ab his habuêre prædicatores Catholici missionem legitimam, ad prædicandum etiam gentibus verbum DEI, quam missionem necessariam esse Apostolus ait *ad Rom. 10. v. 15.* per illa verba: *Quomodo verò prædicabunt, nisi mittantur?* dum hæretici nullam unquam ostendere possunt auctoritatem legitimam, à qua fuerint missi.

Quod autem hæretici blaterant de Joanna Papissa, est à Joanne Carolo Florimundi Ræmondi filio, peculiari opusculo *Error popularis, seu fabula de Joanna Papissa* inscripto, ad summam eorum confusionem refutatum: & videri etiam potest Spondanus *ad annum Christi 853. n. 5.* Bellarminus *tom. 1. controv. 3. de Romano Pontifice l. 3. c. 24.* Severinus item Binius *tom. 3. Concil. part. 1. mihi fol. 657.* ubi rationibus pluribus falsitatem ostendunt: simúlque probant, quòd nec Marianus Scotus, nec Sigebertus, nec Martinus Polonus (ùt originalia prima palàm faciunt) id scripserint: sed, quòd id primùm in exemplaribus corruptis additum sit: saltem nullus auctor synchronus, nec ex Latinis, nec ex Græcis (qui tamen Romanis Pontificibus non adeò favebant) id scripsit, & Marianus saltem ducentis, Polonus vix non quadringentis annis, seriùs vixit. Accedit, quòd Marianus Scotus, creditus primus fabulæ auctor (si tamen auctor est) non adeò fuerit peritus successionis Pontificum; nam alibi, teste Spondano *ad annum 891.* duos fictitios Pontifices intrudit: eundémque errorem dein quoque amplexus est Sigebertus, quibus omnes alii auctores, Latini, & Græci adversantur. Nec in S. Leonem IX. de simili facto accusantem Constantinopolitanos, unquam ausi sunt Græci retorquere argumentum.

Hanc autem successionem Episcoporum gubernationi Ecclesiæ veræ maximè necessariam esse, docent SS. Patres: & probatur ex S. Paulo *ad Ephes. 4. v. 11.* ubi ait: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem pastores, & doctores ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii DEI.* Per quæ Apostolus docet, usque ad diem judicii extremi futuros pastores; tunc enim occurremus Christo. Interim tamen talem successionem hæretici, nostri præsertim temporis, monstrare nullatenus possunt. Certè Lutherus *anno 1517.* primùm suam sectam incepit: & proportionaliter loquendum est de Calvino, ac aliis. Quis autem priùs ex Apostolis, aut aliis doctoribus, (hæreticos manifestos ab antiquis Conciliis, & Ecclesia damnatos, excipio, quorum tamen nullus in omnibus, etiam substantialibus, Luthero, Calvino, aut aliis modernis hæreticis consensit, ùt eruditè ostendit Tannerus *tom. 3. disp. 1. q. 3. n. 165.*) Lutheri, aut Calvini, antecessor fuit? Certè neminem unquam ostendent: imò fatentur ipsi, saltem per plura sæcula neminem fuisse, & eo tempore Ecclesiam totam invisibilem redditam: ergo ipsi vera Ecclesia non sunt. Imò ex hoc aliud sumitur argumentum firmissimum, quòd ipsi Ecclesia vera non sint; cùm ista, ùt inferiùs fusè probabimus, visibilis semper esse debeat, ut homines eam invenire possint; cùm aliter non possent salvari.

275. Jam, quòd nostra doctrina sit Apostolicæ per omnia conformis, probari potest; tum quia nihil potest ostendi in Apostolicis scriptis ei contrarium: imò istis Catholica doctrina vel maximè roboratur; tum quia recipimus traditiones Apostolicas, & consentimus antiquissimis Patribus, Apostolorum discipulis, ex quorum monumentis, & scriptis, hæreticos validissimè impugnamus. Huc faciunt dicta jam *n. 263.* ubi quoque probatum est, sectam nullam hæreticorum posse probare, se ab ullo Apostolorum suam originem trahere: sed tantùm ab hominibus, nec ab honestate morum, nec à pietate, ullam fidem, vel auctoritatem promeritis.

Quod autem attinet ad doctrinam hæreticorum, ea certè Apostolica non est; tum quia traditiones Apostolicas rejiciunt; tum quia Patres, Apostolorum discipulos, non audiunt; tum quia plura docent, quæ nullus unquam à longè cogitavit Apostolus, ùt patet *ex jam citato n. 263.* Econtra eorum errores ùt plurimùm conveniunt cum antiquis hæreticis, ùt fusè ostendit Bellarminus *tom. 2. contr. 1. l. 4. de notis Eccles. c. 9.* Sic Eunomiani docebant, non nocere homini peccata, modò habeat fidem. Sic, DEUM esse causam peccati, docuit Florinus, & etiam, teste Vincentio Lyrinensi, Simon magus. Ulteriùs mulierem posse esse sacerdotem, docebant Peputiani, uti modò Lutherani, & Calviniste, saltem in Anglia, ubi fœminæ reginæ, Elisabethæ, & Annæ summam etiam potestatem sacerdotalem tribuerunt. Liberum arbitrium negabant Manichæi. Ecclesiam solis justis constare, & Ecclesiam visibilem de orbe terrarum periisse, docuerunt Donatistæ. Non oportere orare, aut sacrificia offerre pro mortuis, voluerunt Aëriani: vel, ùt alii scribunt, Aëtiani. Ciborum delectum non esse adhibendum, docuit Jovinianus. Sanctorum reliquias non esse venerandas, est error Vigilantii: qui idem voluit, Ecclesiasticos esse uxoratos. Rursus imagines Sanctorum non esse honorandas, est hæresis Iconoclastarum, jam damnata in Synodo VII. (quæ est Nicæna II.) *action. 6. & 7.* Ex quo patet, quos antesignanos, atque Patriarchas, & Pseudoapostolos habeant moderni sectarii, qui hosce errores tuentur: & quàm longè absint ab Apostolica doctrina, quámque minimè mereantur, Evangelici dici.

276. Claudamus huc usque fusè dicta textu dignissimo S. Augustini *l. contra epist. Manichæi, seu fundamenti, c. 4.* qui ferme omnia complectitur, atque ità habet: *In Catholi-*

tholica enim Ecclesia, ut omittam sinceriſſimam ſapientiam..... quam in Eccleſia eſſe Catholica non creditis, multa ſunt alia, quæ in ejus gremio me juſtiſſimè teneant. Tenet conſenſio populorum, atque gentium: tenet auctoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata: tenet ab ipſa ſede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oves ſuas poſt reſurrectionem Dominus commendavit, usque ad præſentem epiſcopatum ſucceſſio ſacerdotum: tenet poſtremo ipſum Catholicæ nomen, quod non ſinè cauſa, inter tam multas hæreſes, ſic iſta Eccleſia ſola obtinuit, ut, cùm omnes hæretici ſe Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniatur, nullus hæreticorum, vel baſilicam ſuam, vel domum audeat oſtendere: iſta ergo tot, & tanta Chriſtiani nominis chariſſima vincula, rectè hominem tenent credentem in Catholica Eccleſia. Hucuſque S. Auguſtinus.

ARTICULUS XI.

Solvuntur Objectiones.

277. OB. 1. contra concluſionem *n. 258.* poſitam. Omnes ſectæ habent magnum numerum ſectatorum, & afferunt pro ſe plura argumenta, nec ulla eſt evidenter vera: ergo videtur DEUS permittere, ut quisque liberè amplectatur religionem, quam vult, vel certè in ea permaneat, in qua natus eſt. Reſp. om. ant. neg. conſ. quando enim Catholici incomparabiliter plures ſunt, & afferunt argumenta incomparabiliter fortiora, in quorum comparatione oppoſita nullum prudenter movere poſſunt ad aſſenſum, utique debet quis religionem Catholicam præ aliis amplecti.

278. Ob. 2. Non poteſt diſcerni, quænam religio ſit præ omnibus aliis credibilis: ergo poteſt quisque manere in ſua. prob. ant. vix etiam ex doctis ſcit aliquis, quot ſint religiones in mundo, & quæ earum notæ &c. (minùs autem rudes id nôrunt) qui tamen etiam diſcernere inter ſe ſectas deberent: ergo. Reſp. neg. ant. ad prob. dico, non opus eſſe, ut ſectæ ſingulæ inter ſe, ſed tantùm, ut omnes ſub generica aliqua ratione comparentur; nam omnes defacto reducuntur ad Gentiliſmum, Philoſophiſmum, Machometiſmum, Judaiſmum, Chriſtianiſmum, quæ ſectæ paulò doctioribus ſat notæ ſunt, & ex eorum comparatione facilè poteſt videri, ſolum Chriſtianiſmum eſſe evidenter credibilem.

Quod autem ſpectat ad ipſas diverſas ſectas Chriſtianorum, aliquæ jam iterum interciderunt, ùt Sabellianorum, Novatianorum, Priſcillianiſtarum, Gnoſticorum &c. & de his certum eſt, eas non eſſe veram religionem; cùm hæc ex promiſſione Chriſti debeat ſemper perſeverare, usque ad finem mundi, & nunquam contra eam præ-

valere poſſint, portæ inferni, ut eam ſubvertant. Idem eſt de iis ſectis, quæ pauciſſimos tantùm habent ſequaces; cùm Eccleſia, etſi ab initio poſſit eſſe inter paucos, tamen in progreſſu debeat multos aſſeclas numerare, ùt ſit Catholica *ex n. 265. & 266.* igitur eas tantùm nôſſe oportebit, quæ extant adhuc paulò celebriores. Neque has debet quis intimè quoad ſingulos articulos habere perſpectas: ſed ſatis erit, nôſſe motiva credibilitatis noſtræ religionis Catholicæ, & ſimul ſcire, quòd oppoſitæ ſectæ æqualia non habeant; id quod paulò doctioribus facilè conſtat, vel ex eo, quòd ſectarii talia non afferant, allaturi certè ſexcentis in libris, ſi poſſent.

Eandem notitiam etiam rudes poſſunt habere; tum ex inſtructione doctiorum, qui iſta iis explicare poſſunt ad captum, & ſæpius etiam debent; tum ex propria conſideratione; nec enim magna opus eſt ſpeculatione ad motiva credibilitatis, hactenus allata, intelligenda. Quid verò de gentibus illis dicendum, quæ à nobis, vel humano commercio, ità ſejunctæ ſunt, ut nulla religionis noſtræ notitia ad eas devenerit, eſt difficultas communis cuilibet ſectæ Chriſtianorum: & decidi ſolet in tractatu de providentia, quando quæritur, an DEUS omnibus hominibus det ſufficientem gratiam ad ſalutem: quod affirmativè reſolvimus *in tract. de DEO. a. n. 615. & ſeq.*

279. Ob. 3. contra concluſionem *n. 262.* poſitam. Notæ, quæ à nobis afferuntur, ſunt tantùm rationes, humano ratiocinio inventæ, & non è Scripturis petitæ: ergo nihil probant. prob. conſ. S. Auguſtinus *l. de unitate Eccleſiæ c. 2.* ait: *Quæſtio eſt, ubi ſit hoc corpus, id eſt, ubi ſit Eccleſia... ..puto, quòd in illius potiùs verbis eam quærere debemus, qui veritas eſt:.....in verbis noſtris Eccleſiam quæri nolumus.* & *c. 3. Nolo humanis documentis, ſed Divinis oraculis, Sanctam Eccleſiam demonſtrari.* ergo. Reſp. om. ant. neg. conſ. ad prob. diſt. ant. & S. Auguſtinus ibi loquitur contra eos, qui non admiſerunt Sacram Scripturam. neg. ant. contra eos, qui eam jam admiſerunt. ſubdiſt. loquitur permiſſivè. conc. ant. loquitur prorſus excluſivè. neg. ant. & conſ.

Loquitur ibi S. Auguſtinus contra eos hæreticos, qui jam admittebant Sacram Scripturam, & quidem eandem editionem cum ipſo, nec diſſentiebant adeò multùm de ſenſu. At noſtri hæretici nec admittere volunt omnes noſtros libros ſacros, nec editionem vulgatam: inſuper ſenſum Scripturæ pro ſuo placito torquent. Sicut ergo alibi S. Auguſtinus, ùt *locis citatis n. 147. & 276.* alias rationes aliis affert, imò dicit, ſinè Eccleſiæ auctoritate ſe nec Evangelio creditrum, ità nos etiam bene, præſertim contra eos, qui omnino non admittunt Scripturam, ùt Libertini, vel etiam contra alios, qui in textu, & ſenſu, ſæpe à nobis diſſentiunt, rectè argumentamur

ex aliis, & quidem hucusque adductis rationibus: ex quibus nostra conclusio cuilibet intellectui non pertinaci solidè potest probari: interim non omittimus contra eos, qui S. Scripturam admittunt, etiam ex Scripturis argumentari.

280. Dices. Nullæ notæ possunt reddere Ecclesiam ullam credibilem, cui Scriptura Sacra repugnat: atqui repugnat Ecclesiæ Catholicæ: ergo. Resp. neg. mi. quam adversarii in æternum non probabunt. Jactant hæretici semper Scripturas: & jam S. Hilarius *libro ad Constantium* (quem librum Constantio ipse tradidit, & incipit: *Non sum nescius*) scribit: *Memento tamen, neminem hæreticorum esse, qui se nunc non secundùm Scripturas prædicare ea, quibus blasphemat, mentiatur.* & antiquior Tertullianus *l. de præscript. c. 15.* de hæreticis ait: *Scripturas obtendunt, & hac sua audacia statim quosdam movent: in ipso verò congressu firmos quidem fatigant, infirmos capiunt, medios cum scrupulo dimittunt. Hunc igitur potissimùm gradum obstruimus, non admittendos eos ad ullam de Scripturis disputationem: si hæsunt vires eorum, ánne eas habere possint, dispici debet, cui competat possessio Scripturarum: ne is admittatur ad eas, cui nullo modo competit.*

281. Ob. 4. S. Joannes Baptista nullum signum, seu miraculum fecit, & tamen fuit extraordinariè missus à DEO: ergo etiam Lutherus, & Calvinus, non debuerunt facere miracula. Resp. neg. conf. Ipse S. Joannes fuit miraculum sanctitatis, adeò, ut Judæi dubitaverint, an non sit Christus: nobis autem vita Lutheri, & Calvini, tale dubium minimè facit. Dein circa ipsum Joannem, ut ei auctoritatem DEUS conferret, plura miracula fecit. Natus est ex sterili matre: pater ejus obmutuit, & in nativitate filii vocem iterum recepit: in utero parvulus exultavit &c. Quid simile de sectariis dici potest? Adde, ipsum Christum, summis prodigiis notissimum, de Joanne testimonium nobilissimum dixisse. Ulteriùs S. Joannes nihil docuit contra communem doctrinam, nec à sacerdotibus se separavit, cujus contrarium hæretici faciunt.

282. Ob. 5. Etiam Catholici non ampliùs signa faciunt, nec dæmones expellunt: ergo. Resp. 1. neg. ant. Fiunt adhuc plura semper miracula, etsi hæretici pertinaciter id negent. Certè nec Beatissima virgo, nec alii Sancti, cessant miraculosè benefacere devotis clientibus: cedunt quoque adhuc dæmones potestati Ecclesiæ Catholicæ, etsi fortè non ità frequenter ac sub initium Christianismi. Sed demus, non fieri miracula ampliùs, quid inde? Nos non docemus, nisi antiquam doctrinam, quæ miraculis dudum est confirmata: quare non adeò opus est, eam denuo firmari, ùt advertit etiam S. Gregorius *homil. 29. in Evang.* ubi ait: *Ut enim ad fidem crescerent multitudo credentium, miraculis fuerat nutrienda; quia & nos, cùm arbusta plantamus, tamdiu eis aquam infundimus, quousque ea in terra jam coaluisse videamus: &, si semel radicem fixerint, irrigatio cessabit.* At verò hæretici novam doctrinam spargunt, nullis unquam prodigiis approbatam.

283. Ob. 7. Græci etiam possunt ostendere successionem suorum sacerdotum, & tamen hæretici sunt: ergo ex hac nihil probatur. Confirm. Germani Catholici non possunt monstrare successionem suorum Episcoporum, & tamen sunt in vera religione: ergo. Resp. neg. ant. Non possunt Græci omnes ostendere suorum successionem; nam, ùt fatetur etiam Calvinus, in Asia, & Ægypto, adeóque Alexandriæ, & Hierosolymis, quæ fuêre Ecclesiæ Patriarchales, ac ab Apostolis fundatæ, interrupta est successio. Constantinopolitana non est ab ullo Apostolo primitus fundata. Resp. 2. om. ant. dist. conf. ex successione sola nihil probatur. om. conf. ex hac, & aliis notis, seu rationibus. neg. conf. Nôrunt omnes Logici, etiam dari *proprium secundo modo*, hoc est, quod convenit omni, sed non soli, ùt homini esse bipedem; unde mala est consecutio: *est bipes: ergo est homo.* At totum complexum proprietatum non potest convenire, nisi uni soli: & sic omnes notæ veræ Ecclesiæ, non nisi uni, & nulli alteri conveniunt. Ad confirm. neg. conf. Sufficit Germanis Catholicis, si ostendatur successio Episcoporum Romanæ Ecclesiæ, cui ipsi conjuncti, atque subjecti sunt, & quam magistram veritatis agnoscunt, ac sequuntur.

284. Ob. 7. Potest DEUS permittere, tantam apparentiam credibilitatis pro religione falsa, quantam pro vera: ergo ex his signis non redditur evidenter credibilis religio Catholica. Resp. neg. ant. nam, licèt dixerimus *n. 102.* quòd DEUS possit respectu hominis particularis, vel paucorum particularium, permittere aliquam apparentiam tantam pro aliqua falsitate, quantam pro veritate, e.g. ut tam verum, quàm falsum, æqualiter dicatur ab eodem parocho, vel etiam, ut videantur alicui homini rudi stare pro articulo falso, tot, & tam docti, quot, & quàm docti stant pro vero, tamen DEUS non potest omnem prorsus apparentiam permittere pro falso, quam pro vero; nam inprimis DEUS nunquam potest permittere pro falsitate vera miracula, veras prophetias, tantum consensum hominum doctissimorum, & sanctissimorum, per tot sæcula, & quidem in iis circumstantiis, in quibus nullo modo esset prudenter suspicabilis falsitas.

Si enim hæc DEUS posset permittere, homines prudenter imputarent illam falsitatem DEO, ùt diximus *n. 92.* & prudenter sequerentur eum errorem; imò obligarentur, eum sequi. Multò minùs id permittere potest DEUS, respectu totius Ecclesiæ; aliàs ista posset prudenter amplecti falsum, & totus mundus prudenter imputaret DEO mendacium: quin etiam DEUS, vel deberet velle, ut homines amplecterentur falsitatem, quam prudenter putarent ab eo dictam, vel saltem non deberet velle, ut ullam religionem

nem amplecterentur; cùm non haberent, unde veram à falsa dignoscerent: imò nulla jam esset vera religio in mundo, contra dicta *n. 220.* vel certè non essent obligati homines ad eam amplectendam, & ipsa foret otiosè instituta.

285. Ob. ultimò. Notæ veræ Ecclesiæ non debent assignari illæ quatuor, allatæ *n. 271.* sed aliæ ex Calvino, Brentio, & Augustana confessione, de quibus videatur Tannerus *tom. 3. disp. 1. q. 3. n. 96.* scilicet pura, ac sincera prædicatio verbi Divini, & legitima administratio sacramentorum: alii addunt constantiam in confessione fidei, atque obedientiam erga ministros verbi, quatenus verbum administrant: ergo. Resp. neg. ant. Notæ nostræ desumptæ sunt ex Concilio Nicæno, & non tantùm ex cerebro unius, aut alterius hæretici. Dein signa, à sectariis istis allata, sunt magis obscura, quàm sit ipsa Ecclesia independenter à signis; nam de hoc ipso vel maximè dubitatur inter varias sectas, quænam habeat veram prædicationem, legitimum usum sacramentorum &c. & in omnibus sectis aliqui, si non constantes, saltem pertinaces sunt: quanquam tot, támque illustria martyrum testimonia, pro alia, quàm pro nostra non dentur. Subjectio etiam ad ministros religionis aliqua apud omnes datur; unde ista signa quælibet secta sibi arrogabit: adeóque ex his, nudè sumptis, nisi aliunde majus discrimen ostendatur, & ipsa e. g. veritas doctrinæ, per alia signa monstretur, nihil certi rescietur: sed, ùt priùs, obscura manebit Ecclesia.

QUÆSTIO III.

De Ecclesiæ Proprietatibus.

ARTICULUS I.

An Ecclesia Vera debeat esse semper visibilis.

286. ECclesiam esse visibilem (ùt rectè Tannerus *tom. 3. disp. 1. q. 3. n. 85.* ait) est, eam esse lem, ut vera doctrina, ac professio fidei, legitima sacramentorum administratio in perpetuò vigeat, ac palàm in oculos, réque incurrat: dein, ut talibus signis sit secta, ut ab aliis cætibus infidelium possit iscerni, & evidenter credibile sit, eam solam se veram. Hanc visibilitatem perpetuam cclesiæ veræ omnibus modis negant nostri mporis sectarii:. quamvis enim ipsimet icant, Ecclesiam ab initio, per primos cir- ter quadringentos, vel quingentos annos isse visibilem; at postea, per plura sæcula, dditam fuisse invisibilem, audacissimè asseint; quippe facilè vident, si Ecclesia visilis esse debeat, eorum sectam non esse vem Ecclesiam; cùm ante ducentos, & pauampliùs annos, nulla Ecclesia Lutheranom, vel Calvinistarum, vel Zvvinglianorum, fuerit ulla in orbis parte visibilis. Quamvis enim fuerint antiqui hæretici, qui errores eorum aliquos tenuerint, tamen nulla secta in omnibus, etiam substantialibus cum ipsis omnino convenit, ùt ostendit Tannerus *n. 274.* à nobis citatus.

287. Dico cum Catholicis omnibus. Ecclesia vera debet esse semper visibilis. Prob. 1. *Isaiæ 61. v. 8. & 9.* dicitur *Fœdus perpetuum feriam eis, & scient in gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes, qui viderint eos, cognoscent illos; quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus:* Quòd autem hoc capite de Ecclesia sermo sit, colligitur, tum ex *Lucæ 4. v. 17.* ubi Christus cæpit illud caput Isaiæ legere, & postea *v. 21.* dixit: *Quia hodie impleta est hæc Scriptura in auribus vestris:* tum ex SS. Patribus, communiter id ità explicantibus. Rursus *Psal. 18. v. 6.* dicitur: *In sole posuit tabernaculum suum:* quem locum explicans S. Augustinus *enarrat. in hunc psalmum, expositione. 2.* ait: *In manifestatione Ecclesiam suam, non in occulto, non quæ lateat velut operta, ne forte fiat, sicut operta super greges hæreticorum.* Hinc quoque S. Chrysostomus *homilia 4. in illud Isaiæ: vidi Dominum c. 6. v. 1.* ait: *Facilius est, solem extingui, quàm Ecclesiam evanescere.* Confirm. Ecclesia in Scripturis dicitur *mons domûs Domini in vertice montium. Isaiæ 2. v. 2. lucerna* non *sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus. Matth. 5. v. 15. civitas supra montem posita,* quæ *non potest abscondi: ibidem v. 14.* sed hæc utique sunt visibilia, & consequenter per ea Ecclesia denotatur visibilis: ergo.

288. Probatur 2. conclusio. Omnes homines tenentur ingredi veram Ecclesiam, & quidem omni tempore; quia extra illam nunquam est salus, ùt habetur *ex Lateranensi c. firmiter: Una verò est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur:* idémque probatum est *à n. 258.* ergo debet ea esse visibilis; aliàs enim homines eam reperire non possent, adeóque tenerentur ad impossibile. Rursus debent omni tempore denunciari posse Ecclesiæ defectus fratrum, quos correctio fraterna non emendat; neque enim tantùm uni homini, sed omnibus, & pro omnibus temporibus, dictum est à Christo *Matth. 18. v. 17. Quodsi non audierit eos, dic Ecclesiæ.* Item Christus dedit Ecclesiæ suæ *Pastores, & Doctores,* ùt habetur *ad Ephes. 4. v. 11.* qui oves regant, & pascant, & quibus oves obediant, ac rudes credant: & hoc quidem usque *ad consummationem Sanctorum, & donec occurramus omnes,* scilicet Christo Judici in die judicii: ergo debet Ecclesia semper esse visibilis; aliàs ista fieri non possent, ùt consideranti facilè patebit: certè S. Augustinus *l. 19. contra Faustum c. 11.* ait: *In nullum autem nomen religionis, seu verum, seu falsum, coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, vel sacramentorum visibilium, consortio colligentur.* Confir. Ecclesiæ non sufficit ad sanctitatem

fides tantùm interior, & occulta, sed requiritur etiam exterior ejusdem professio, ùt ait Apostolus *ad Rom. 10. v. 10.* dicens: *Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*: atqui, si Ecclesia non sit visibilis, non potest dari aperta, & ore facta confessio fidei: ergo debet Ecclesia esse visibilis.

289. Ob. 1. Sacra Scriptura sæpe ait, Ecclesiam Christi esse invisibilem: ergo. ant. prob. variis textibus. 1.mò. *Jeremiæ 31. v. 33. Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam.* 2 dò. *Psal. 44. v. 14. Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus.* 3.tiò. *Lucæ 17. v. 20. Non venit regnum DEI cum observatione: neque dicent: ecce hic, aut ecce illic: ecce enim regnum DEI intra vos est.* 4.tò. *Joannis 4. v. 24. Spiritus est DEUS, & eos, qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare.* 5.tò. *1. Petri 2. v. 5. Domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles DEO:* ergo. Confir. Christus *Luc. 18. v. 8.* dicit: *Veruntamen filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?* ergo sub finem mundi, quando secundò adveniet Christus, ità fides, seu Religio, aut Ecclesia erit occulta, ut vix inveniri queat: ergo etiam aliis temporibus potest esse occulta, vel invisibilis. Resp. his textibus nihil probari.

Ad primum Resp. Jeremias non vult discernere Ecclesiam antiquam à nova per hoc, quòd hæc futura sit cætus internus, aut invisibilis, sed, quòd habitura sit majores gratias internas: signa autem externa nullatenus negat. Secundo textu tantùm significatur, præcipuum ornamentum Ecclesiæ esse gratiam interiorem: non verò negatur omnis ornatus exteriùs visibilis: imò additur ibi etiam vestitus deauratus, & circumdans varietate. In tertio textu sermo est de adventu duplici Christi in mundum: unus est præsens, ratione cujus dicitur, regnum DEI intra nos esse, hoc est, per abundantiorem internam gratiam, per quam in potestate nostra est, observando legem Evangelicam Christum recipere, & regnum DEI acquirere: sicut scilicet Judæis DEUS dicit *Deutronomii 30. v. 14.* mandatum suum esse juxta ipsos, & in ore, ac corde ipsorum: *Juxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo:* quod S. Paulus *ad Rom. 10. v. 8. & 9.* explicat de Evangelica lege, quæ corde, & ore impletur, dicens: *Hoc est verbum fidei, quod prædicamus; quia, si confitearis in ore tuo Dominum JEsum, & in corde tuo credideris, quod DEUS illum suscitavit à mortuis, salvus eris.* Alter autem adventus Christi futurus in die judicii, erit improvisus, nec longè antè pro certo tempore prædici poterit: sed quid hæc ad rem nostram?

Quartus textus (ùt ex contentu patet) significat tantùm, non esse certo loco alligatam orationem, DEO placentem (ùt aliquo modo in veteri testamento erat alligata templo Hierosolymitano) sed ubique DEUM orari posse, modò non labiis solùm, sed etiam corde, & spiritu oretur: sed iterum hoc extra rhombum. Quintus textus S. Petri utique non excludit domos materiales, seu templa, qualia etiam, quamvis satis vacua, habent ipsi sectarii? igitur tantùm significat, Ecclesiam esse domum spiritualem, non quòd sit invisibilis spiritus, sed quòd à Spiritu Sancto potissimùm regatur; sic etiam dicitur homo spiritualis. Spirituales autem hostias appellat Apostolus bona opera; quia, ut meritoria sint, debent esse spiritu, sive fide, & charitate formata. Tandem aliquando, quod non est spirituale quoad substantiam suam, sed tantùm spirituali servit, vocatur in Scriptura spirituale: sic S. Paulus *1. Cor. 15. v. 44.* etiam corpus vocat *spiritale*. Ad confir. Textus non venit ad rem; non enim ibi sermo est de fide, seù religione, seu de professione fidei Christianæ, sed de fide viva, & ardente, quæ maximè stimulat ad orandum DEUM cum magna fiducia, ad quam orationem ibi hortatur Christus, & cujus aliquem defectum tunc fore insinuat. vide Maldonatum, & Cornelium à Lapide *in hunc locum.*

290. Ob. 2. SS. Hilarius, & Hieronymus dicunt, Ecclesiam tempore Arianorum latuisse, eandémque etiam fore latentem tempore Antichristi: sicut tempore Eliæ latuit Ecclesia Hebræa: ergo. Resp. Est evidenter falsum, quòd Arianorum tempore ità latuerit Catholica Ecclesia, sicut per mille, & plures annos, debuisset latere Ecclesia, juxta Lutherum, vel Calvinum, scilicet ità, ut nemo de ea quidquam sciverit; cùm tempore Arianorum semper fuerint manifesti Romani Pontifices, & incomparabiliter magis nota tunc Ecclesia, quàm tempore persecutionis factæ ab ethnicis. Unde hi SS. Patres tantùm volunt dicere, Ecclesiam non habuisse tunc omnem pristinum splendorem externum, nec non plures fideles latuisse in locis abditis, vel carceribus, id quod etiam fiet tempore Antichristi. Quod attinet ad Eliæ tempora, tunc certè etiam vera fides non fuit è mundo deleta; etsi enim è regno Israël exulâsset, tamen fuisset adhuc in regno Juda: imò illis temporibus vivebant Asa, & Josaphat, reges Juda boni, & DEI veri cultores. Adde, quòd in ipso Israële erant *septem millia virorum, quorum genua non sunt incurvata ante Baal, 3. Regum. 19. v. 18.* unde Ecclesia quidem potest premi, sed non opprimi, vel omnino abscondi.

291. Ob. 3. Ecclesia creditur: ergo non videtur: prob. cons. fides debet esse de re obscura, non visa: ergo. Confirm. Etsi Ecclesia tempore Christi Domini, & Apostolorum fuerit visibilis, non debuit semper manere visibilis: ergo. Resp. dist. cons. ergo Ecclesia non videtur sub ea ratione, sub qua creditur. conc. vel om. cons. sub alia ratione. neg. cons. ad prob. dist. ant. fides debet esse de re, sub omni ratione obscura. neg. ant. sub aliqua ratione. conc. vel om. ant. & neg. cons. Sic S. Thomas

Apo-

Apostolus, licèt viderit Christum ùt hominem, tamen credidit in eum ùt DEUM; quia scilicet sub ratione DEI eum non viderat. Sic, licèt videamus baptismum, tamen credimus eum, seu ejus virtutem tollendi peccatum &c. quam non videmus. Sic etiam videmus Ecclesiam per signa credibilitatis: sed credimus eam ùt affectam infallibili assistentia Spiritûs Sancti, quam non videmus: imò nec videmus Ecclesiam ùt dictam à DEO, sed eam tantùm credimus. Verùm de obscuritate fidei plura, quando de evidentia in attestante. Ad confirm. neg. ant. Rationes nostræ *n. 288.* adductæ universales sunt pro omni tempore: textus etiam Scripturæ universaliter de Ecclesia in omni statu loquuntur. Accedit, quòd, si Ecclesia facta fuisset invisibilis, certè portæ inferi contra eam prævaluissent; quia impedissent, ne quisquam eam ingredi posset: item ne ingressi possent ore confiteri fidem, parere præceptis Ecclesiæ, pascere, vel instruere alios &c.

292. Ob. 4. Non opus est, ut omnes re ipsa ingrediantur Ecclesiam, modò eam ingrediantur in voto, ùt cathecumeni: ergo Ecclesia non debet esse visibilis. prob. cons. etsi Ecclesia non esset visibilis, tamen possent omnes desiderare ejus ingressum, seu per votum, & desiderium, intrare Ecclesiam ergo. Resp. neg. cons. ad prob. om. ant. neg. cons. & suppositum; quòd scilicet in eo casu votum illud esset justificans; nam illud votum eatenus justificaret, quatenus esset voluntas, implendi præceptum obligans ad ingressum Ecclesiæ: atqui in eo casu hoc præceptum tam parùm posset dari, quàm parùm modò hominibus potest dari præceptum volandi; quia homines illud præceptum ingrediendi Ecclesiam, in casu Ecclesiæ invisibilis, non possent implere, nisi ad summum casualiter: quod de nullo præcepto, prudenter statuto, dici potest: DEUS autem utique, quando præcipit, prudenter præcipere debet; unde in eo casu homines neque possent habere votum, implendi præceptum ingrediendi Ecclesiam: neque (quod ordinariè saltem requiritur) possent conatum adhibere ad eam inveniendam, & ingrediendam; non enim potest quis velle implere præceptum, quod non datur. Dein, si omnes tantùm haberent hoc votum, nulla daretur Ecclesia: ergo, si DEUS tamen vellet, existere Ecclesiam aliquam invisibilem, deberet providere, ut saltem plures revera Ecclesiam ingrediantur: ad hoc autem requiritur, ut saltem istis sit visibilis, nisi velis dicere, omnia tantùm casu contingere, in gravissimo hoc negotio: quod est manifestè absurdum.

293. Ob. 5. Forma Ecclesiæ, seu fides interior, non est visibilis: ergo neque Ecclesia. Resp. neg. ant. Inprimis sola fides non est tota forma constituens Ecclesiam, sed etiam requiritur baptismus, communis cultus, & unio membrorum sub eodem capite: atqui baptismus, & communis cultus exterior, atque subjectio erga Vicarium Christi, & communio fidelium, est utique satis sensibilis, & incurrit in oculos. Quod attinet ad fidem internam, vel etiam cultum internum, licèt hic non sit sensibilis immediatè in se, est tamen sufficienter sensibilis mediatè in alio, scilicet in externa professione: sicut in sacramento pœnitentiæ, dolor internus est sensibilis per confessionem, vel alius dolor animi, per externos ejulatus.

Quod autem signa ista externa possint fallere, nihil probat; solùm enim requiritur sensibilitas eorum tanta, ut quis prudenter possit judicare, hunc, vel illum determinatum hominem, habere fidem internam: quanquam hoc judicium non sit fide certum, sed ad summum moraliter certum. Dein, licèt ista signa possint fallere circa hanc, vel illam personam privatam, non tamen possunt fallere circa totam Ecclesiam; nam, cùm Christus, non quidem cuique privato, sed tamen toti Ecclesiæ, promiserit stabilitatem in fide, non possunt omnes, qui exteriùs Ecclesiam visibilem constituere censentur, interiùs fide carere.

ARTICULUS II.

Quinam sint Membra Ecclesiæ.

294. *Ecclesia* in genere, ùt diximus *n. 219.* est *societas communitatis, ex creaturis rationalibus constituta, supernaturali cognitione DEO adhærens, ejusque vero cultu inter se communicans.* Unde involvit inprimis plures; unus enim non est Ecclesia: imò probabiliùs neque duo; quia tres in jure dicuntur facere capitulum, & ad congregationem requiruntur caput, & membra; hinc, ùt plures dicunt, Adam, & Eva, nondum constituerunt, sed tantùm inchoârunt Ecclesiam. Nec obest, quòd jam potuerint mereri, vel etiam pœnitentiam agere; quia, quod dici solet, extra Ecclesiam non esse salutem, vel remissionem peccati, aut pœnitentiam, intelligi debet de Ecclesia saltem inchoativè tali. Secundò debent Ecclesiam constituere creaturæ rationales, homines, vel Angeli. Tertiò, cùm finis Ecclesiæ sit supernaturalis, debet ipsa etiam adhærere DEO, per cognitionem supernaturalem, scilicet, vel per fidem, vel per visionem intuitivam. Tandem debet inter membra Ecclesiæ dari communicatio aliqua mutuorum officiorum, & cultûs Divini.

Dividitur autem Ecclesia in *Triumphantem, Militantem,* & *Purgantem.* Prima, seu *triumphans* est Beatorum in cœlis: altera, seu *militans* est hominum in terris: tertia, seu *purgans* est animarum in purgatorio; nam damnati in inferno non ampliùs sunt membra Ecclesiæ: neque peculiarem Ecclesiam constituunt; quia nulla inter eos societas, aut communio officiorum: quæ tamen inter priores tres Ecclesias vel maximè datur; nam Ecclesia militans triumphantem respicit, & colit ùt adjutricem;

purgantem verò adjuvat: & omnes tres sub eodem capite ad participandum influxum cohærent: imò Ecclesia, generaliter sumpta, in his tribus suis partibus est eadem, sed in diverso statu, quemadmodum idem est homo in pueritia, virili ætate, ac senectute.

295. Dico 1. Ecclesia in terris militans, hoc est, fide meritoria sub Christo militans, strictissimè sumpta pro Ecclesia Catholica, definiri potest *societas communitatis visibilis fidelium baptizatorum, sub uno capite Christo, qui in cœlis regnat, & Vicario ejus in terris, inter se eodem cultu communicantium.* Dixi *societas fidelium baptizatorum*; nam societatem, seu unionem, aut unitatem, ac fidem, & baptisma, requirit Apostolus *ad Ephes. 4. v. 3.* scribens: *Soliciti servare unitatem spiritûs in vinculo pacis: unum corpus, & unus spiritus: sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ: unus Dominus, una fides, unum baptisma.* & Florentinum *in decreto Eugenii* de baptismo ait: *Per ipsum enim membra Christi, ac de corpore efficimur Ecclesiæ.*

Requiritur insuper, ut membra sint unita inter se, sub eodem Vicario Christi; nam debent esse conjuncta corpori, non mutilo, aut acephalo, sed integro, & habenti caput, adeóque juncta etiam ipsi capiti: & quidem, cùm Ecclesia sit visibilis, debent etiam membra esse conjuncta alicui capiti visibili: quanquam primariò debeant per fidem conjungi capiti invisibili Christo. Unde schismatici, qui se separant ab unitate capitis, non sunt Ecclesiæ membra: quod confirmatur ex eo, quòd Ecclesia die Veneris sancto, seu Parasceves, non minùs pro schismaticis, quàm pro hæreticis oret, *ut DEUS . . . eos . . . . ad sanctam matrem Ecclesiam Catholicam, atque Apostolicam revocare dignetur:* rursus ex eo, quód Ecclesia comparetur tunicæ inconsutili, quæ non scinditur, nec potest in plures scindi Ecclesias; quia tantùm una datur; unde pars abscisa non est ampliùs ejus membrum. Idem desumitur ex SS. Patribus, qui id clarissimè docent apud Bellarminum. *tom. 2. controv. 1. de Ecclesia l. 3. c. 5.* & hinc hæretici, quibus deficit fides: atque schismatici, qui se separant à capite, & corpore Ecclesiæ: item excommunicati, qui privantur communione fidelium, atque cultu communi, non sunt membra Ecclesiæ.

296. Dico 2. Ad membrum Ecclesiæ militantis non requiritur, ut quis sit justus, aut prædestinatus. Prob. 1. Damnatæ sunt à Martino V. in Concilio Constantiensi *in Bulla: Inter cunctas: quæ habetur in fine Concilii:* hæ propositiones Joannis Huss. 1. *Unica est sancta universalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum universitas . . . Universalis sancta Ecclesia tantùm est una, sicut tantùm est unus numerus prædestinatorum.* & 3. *Præsciti non sunt partes Ecclesiæ; cùm nulla pars ejus finaliter excidet ab ea; eoquod prædestinationis charitas, quæ ipsam ligat, non excidet:* ergo etiam præscíti sunt membra Ecclesiæ.

Prob. 2. conclusio ex pluribus parabolis S. Scripturæ, in quibus Ecclesia variis rebus comparatur *Matth. 3. v. 12.* areæ, in qua est palea, & triticum. *Matth. 13. v. 47.* sagenæ missæ in mare, ex omni genere piscium, bonorum, & malorum, congreganti. *Matth. 22. v. 2.* convivio nuptiali, in quo non omnes habent vestem nuptialem. *Matth. 25. v. 1.* decem virginibus, quarum quinque sunt fatuæ, & totidem prudentes. *2. ad Tim. 2. v. 20.* vasis aureis, & ligneis &c. *In magna autem domo, non solùm sunt vasa aurea, & argentea, sed etiam lignea, & fictilia.* Idem SS. Patres colligunt ex illo *Matth. 18. v. 17.* ubi dicitur, peccantem debere denunciari Ecclesiæ, &, si hanc non audierit, esse vitandum, tanquam ethnicum, hoc est, ejiciendum extra Ecclesiam: ergo etiam, dum peccavit, fuit adhuc intra Ecclesiam. Idem tradit fusè S. Augustinus *in breviculo collationum cum Donatistis collatione diei 3. c. 8.* & alii SS. Patres, Cyprianus, Hieronymus, Gregorius &c.

297. Accedit ratio, maximè contra requirentes prædestinationem. Si soli prædestinati essent membra Ecclesiæ, sequeretur, quòd, qui semel est membrum Ecclesiæ, nunquam desineret esse membrum Ecclesiæ; quia decretum DEI prædestinativum est ab æterno, & in æternum: & qui semel non esset membrum, nunquam futurus esset membrum Ecclesiæ: atqui hoc est contra Scripturam *ad Ephes. 2. v. 13. Vos, qui aliquando eratis longè, facti estis propè, in sanguine Christi.* Dein, an S. Paulus jam erat membrum Ecclesiæ, quando totis viribus eam persequebatur? Affirmat quidem hoc Joannes Huss in 2. propos. quæ sic sonat: *Paulus nunquam fuit membrum diaboli, licèt fecerit quosdam actus, actibus Ecclesiæ malignantium consimiles:* verùm hæc propositio in Concilio Constantiensi damnata est, & planè ex se est incredibilis. Factus est autem S. Paulus postea membrum Ecclesiæ, quando conversus est, & baptizatus.

Pariter est prorsus incredibile, quòd multi gentiles, dum adhuc adorabant idola, jam fuerint membra Ecclesiæ; cùm tamen multi, postea conversi, etiam sanctè obierint, e. g. aliqui tortores martyrum postea conversi sunt. Rursus, si soli justi, aut prædestinati, spectarent ad Ecclesiam, sequeretur (ùt rectè ait Bellarminus) mera confusio; quia hac ratione, nec oves agnoscerent suos pastores, nec isti suas oves; cùm nemo de altero sciat, an sit prædestinatus, an non: & multi sint vocati, pauci electi. Similiter cùm nemo agnoscat internam alterius justitiam, si soli justi essent membra Ecclesiæ, eadem confusio oriretur: & dubitare possent fideles, an Episcopi, vel etiam Papa, essent membra Ecclesiæ, & consequenter, an essent veri superiores, potentes suis præceptis Christianos obligare &c. qua ratione sanè (ùt rectè advertit Canus *de locis Theol. l. 4. c. 3.*) esset Christiana

na respublica, à suo auctore insipientissimè constituta, quod dicere esset summè blasphemum.

298. Ob. 1. Ecclesia est *hortus conclusus, fons signatus, Cantic. 4. v. 12.* qui juxta S. Augustinum continet in se tantùm electos: ergo. Confir. Ecclesia etiam comparatur arcæ Noë, in qua sunt omnes, & soli salvati: ergo soli prædestinati sunt membra Ecclesiæ. Resp. 1. cum Bellarmino *tom. 2. controv. 1. l. 3. de Ecclesia militante c. 7.* non omnia, quæ dicuntur in Canticis, exponi debere de Ecclesia: sic illud *Cant. 2. v. 2. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias*: si explicaretur de Ecclesia, deberent per filias intelligi variæ sectæ infidelium: sed hoc est contra ipsum S. Augustinum, qui *epist. 48. post medium* de istis filiabus inquit: *Quæ nec spinæ dici possent, nisi malignitate morum, nec filiæ, nisi communione sacramentorum:* atqui infideles non gaudent communione sacramentorum; unde per lilium anima perfecta, per spinas animæ peccatrices: vel per lilium Beatissima Virgo, per spinas alii homines, saltem originali peccato infecti, intelliguntur. Sic etiam hortum conclusum quidam intelligunt de Beatissima Virgine, quidam de quavis anima perfecta.

Si tamen contendas, id dictum debere de Ecclesia intelligi, dist. ant. Ecclesia est, vel dicitur fons signatus, aut hortus conclusus, denominatione desumpta ab omnibus partibus. neg. ant. denominatione desumpta à nobilioribus membris. conc. ant. & neg. cons. Utique denominatio, quæ tribuitur toti, non semper convenit cuique parti: sic homo dicitur rationalis, quanquam corpus tale non sit: sic etiam Ecclesia potest dici fons signatus, modò aliqua ejus membra signata, seu prædestinata sint: item potest dici hortus conclusus, modò ab aliquibus membris exclusum sit omne malum: imò modò exclusa sit hæresis.

Neque etiam S. Augustinus plus vult dicere, qui *tract. 45. in Joannem* clarè ait: *Secundùm istam ergo præscientiam DEI, & prædestinationem, quàm multæ oves foris, quàm multi lupi intus: & quàm multæ oves intus, & quàm multi lupi foris.* Idem S. Augustinus *epist. 59.* ait, esse morem Scripturarum, de toto dicere, quod parti convenit. vide dicta *n. 302,* ubi etiam invenies verba S. Augustini formalia. Ad confir. dist. ant. Ecclesia comparatur arcæ Noë quoad omnia. neg. quoad aliqua. conc. ant. & neg. cons. Fuerunt in arca etiam bruta, nunquid & ista erunt membra Ecclesiæ? item fuêre in ea animalia immunda: ergo, si vis comparationem omnimodam facere, debes admittere, quòd ista saltem signent peccatores. Meliùs autem dicitur, comparationem factam esse in eo, quòd, sicut nemo est salvatus extra arcam; ità etiam extra Ecclesiam non sit salus; non verò in eo, quòd omnes in arca sint salvati.

299. Ob. 2. Christus est caput illius Ecclesiæ, quam salvat: sed salvat tantùm prædestinatos: ergo hi soli sunt Ecclesia. Confir. Membra debent esse similia capiti: sed reprobi non sunt similes Christo: ergo. Resp. dist. ma. Christus est caput Ecclesiæ, quam salvat, quantum est in se, & quoad suam passionem, ac satisfactionem sufficientissimam. conc. ma. quam salvat absolutè. subdist. quam salvat adæquatè sumptam. neg. ma. inadæquatè sumptam. conc. ma. & conc. mi. neg. cons. Etiam hæc denominatio *salvatæ* potest convenire Ecclesiæ, licèt non conveniat omnibus partibus.

Ad confir. dist. ma. Membra debent esse similia capiti aliquo modo. conc. ma. omni modo. neg. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Nec in physico corpore manus, aut pes, est omnino similis capiti: nec in morali e. g. republica, vel regno, subditi sunt quoad dignitatem, vel alia moralia prædicata, similes capiti, seu principi: sufficit ergo similitudo aliqua: talis autem multa est, etiam inter Christum, & peccatores; est enim similitudo inter ipsos quoad humanam naturam, secundùm quam dicitur nobis Christus similis factus: item est similitudo per baptismum, & fidem. Nec dicas, totum corpus Christi physicum esse salvum, adeóque etiam totum corpus mysticum debere esse salvum; aliàs sicut totum corpus Christi physicum est unitum Divinitati, deberet etiam ita esse unitum corpus Christi mysticum, quod est falsum; unde similitudo non debet esse in omnibus.

300. Ob. 3. Ecclesia est unum ovile, in se complectens oves Christi: sed oves Christi sunt tantùm prædestinati: ergo. prob. mi. Christus dicit *Joannis 10. v. 27. & 28. Oves meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me; & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea:* sed hoc tantùm verificatur de prædestinatis: ergo. Confir. Peccatores sunt membra civitatis Babylonicæ: ergo non sunt membra Solymæ, seu Ecclesiæ. Resp. 1. Ovile Christi complectitur etiam hædos; nam hi dicuntur *Matth. 25. v. 33.* segregandi in die judicii, seu separandi ab ovibus: ergo priùs fuêre mixti in eodem ovili.

Resp. 2. om. ma. neg. mi. ad probat. conc. totum; quia per id non probatur intentum; nam, licèt in uno, vel altero loco Scripturæ, per oves intelligantur soli electi, ùt *loco citato,* & *Matth. 25. v. 33.* ubi dicuntur statuendæ à dextris; tamen hoc non contingit universaliter; nam eodem loco *Joan. 10. v. 12.* dicit Christus: *Lupus rapit, & dispergit oves:* hoc est, aliquæ illarum pereunt: item *Psalmo 73. v. 1.* dicitur: *Iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ,* rursus *Psal. 78. v. 13. Nos autem populus tuus, & oves pascuæ tuæ:* ubi David loquitur de omnibus Judæis, qui non omnes fuêre electi. & *Ezech. 34. v. 8.* dicitur de Domini ovibus: *Facti sunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem omnium bestiarum.* Quare, quando est sermo

mo de solis electis, per oves non intelliguntur tantùm membra Ecclesiæ, sed membra electa; nam Christus *ibidem*, seu *Joan. 10. v. 16.* dicit: *Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili*: quod rectè exponit S. Thomas *in expositione Evangelii S. Joannis in hunc locum*, item Cornelius à Lapide *in hunc locum*, de gentilibus, qui necdum tunc erant membra Ecclesiæ, sed primùm debebant fieri. At, si sermo est de membris Ecclesiæ, & ista universaliter dicuntur oves, e. g. *Joannis ultimò v. 17. Pasce oves meas:* nullo modo potest probari, quòd per oves tantùm intelligantur electi.

301. Ad confirm. neg. cons. Potest quis ratione diversarum habitationum, vel jurium, spectare ad duplicem civitatem: & sic etiam peccator, ratione fidei, & communicationis cum fidelibus, spectat ad civitatem DEI: ratione scelerum spectat ad civitatem diaboli. Sic etiam Bellarminus *tom. 2. contr. 1. l. 3. de Ecclesia militante. c. 7.* exponit illud. *1. Joan. 2. v. 19. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis; nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum:* exponit, inquam, illud *ex nobis* de iis, qui specialiter ratione prædestinationis erant oves Christi, & membra Ecclesiæ. Et in eodem sensu eadem verba explicat tam Glossa interlinearis, quàm Lyrani. Cornelius à Lapide *in hunc locum* putat, eos dici non esse *ex nobis*, seu ex membris Ecclesiæ, sicut pater quandoque de filio improbo dicit: *Non est meus filius, nec eum pro filio agnosco.* Canus *de locis Theol. l. 4. c. 6. seu postremo. §. sed ut argumento huic.* ait, intelligi posse fictos, & simulatos Christi discipulos, qui quasi amici ad tempus, & socii mensæ, in die necessitatis recesserint: quasi S. Joannes diceret: Inter nos versabantur, & sacramenta nobiscum habebant communia: sed simulatio tantùm erat: ideóque, cùm non essent ex animo, & verè nostri, non erant ex nobis.

302. Ob. 5. Ecclesia Christi est sancta: ergo ejus membra non possunt esse peccatores. Confirm. 1. Peccatores non sunt filii DEI: ergo nec sunt membra Ecclesiæ. Confirm. 2. S. Paulus *ad Ephes. 5. v. 27.* ait Ecclesiam esse *non habentem maculam, aut rugam:* ergo nullum complectitur injustum. Resp. neg. cons. Inprimis Ecclesia dicitur sancta, ratione doctrinæ fidei, & morum, quæ est sanctissima: rursus Ecclesia in cœlis tota est sancta: &, si sanctum dicitur, quod habet gratiam sanctificantem, etiam Ecclesia militans eam habet in plurimis membris; quare etiam ista, ratione istorum membrorum, magis principalium, potest dici sancta. Ubi notandum, quod S. Augustinus dicit *epist. 59. post medium: Scripturæ mos est, ità loqui de parte, tanquam de toto: sicut* Paulus *Corinthios, in primis epistolæ suæ partibus, ità laudat, tanquam omnes tales sint, cùm essent laudabiles quidam eorum: & postea, in nonnullis epistolæ ipsius locis, ità reprehendit, tanquam omnes culpabiles essent, propter quosdam, qui tales erant. Istam Divinarum Scripturarum consuetudinem, per omne corpus literarum ejus creberrimè sparsam, quisquis diligenter adverterit, multa dissolvit, quæ inter se videntur esse contraria.*

Quòd autem denominatio aliqua possit tribui toti, etsi non conveniat singulis partibus, est clarum ex millenis exemplis. Sic homo dicitur rationalis, materialis, corruptibilis, licèt non singulæ partes sint tales. Unde principium: *Bonum ex integra causa, malum ex quocunque defectu*: non venit ad rem; quia hoc tantùm verificatur de actibus moralibus, qui, ut revera sint boni, debent ex nullo capite vitiari. An autem denominatio sit toti alicui tribuenda, an non, colligendum est ex ipsâ definitione, vel communi intelligentia illius denominationis: & siquidem ea definitio cum veritate possit affirmari de toto, potest ei tribui denominatio, licèt non singulis partibus conveniat: e. g. corruptibile dicitur, quod non semper manet, quale est, sed destruitur manente subjecto: hoc certè competit homini; licèt non competat omni ejus parti, e. g. animæ; unde homo absolutè potest dici corruptibilis. Ad 1. confirm. neg. cons. quæ non probatur. Ad 2. confirm. dist. ant. S. Paulus ait, esse talem Ecclesiam triumphantem. conc. ant. militantem. subdist. denominatione competente toti Ecclesiæ, ratione membrorum præcipuorum. conc. ant. competente singulis membris. neg. ant. & cons. S. Augustinus, *l. 1. retract. c. 7.* hoc dictum explicat de Ecclesia triumphante.

303. Ob. 6. S. Augustinus *l. 3. de doctrina Christiana c. 32.* ait: *Non enim vera Domini corpus est, quod cum illo non erit in æternum*: ergo non prædestinati non sunt membra Ecclesiæ. Resp. dist. cons. ergo non prædestinati non sunt membra Ecclesiæ stabilia, & perpetuò talia permansura. conc. cons. non sunt membra pro nunc, dum in vita retinent ea, quæ nos requirimus ad membrum Ecclesiæ. neg. cons. S. Augustinus per Domini corpus ibi intelligit corpus Christi morale, non quomodocunque tale, sed id, quod erit semper tale permansurum in cœlo; nam *ibidem* se explicat dicens: *Nunc in uno sunt, ... non tamen semper in uno erunt; ipse est quippe ille servus, commemoratus in Evangelio, cujus Dominus, cùm venerit, dividet eum, & partem ejus cum hypocritis ponet.*

Nota insuper, quando fortè unus, aut alter ex Patribus dicit, in corpore Christi nihil esse mortuum, intelligendum esse, nihil omnino mortuum, ità ut nec habeat aliquam vitam secundùm quid: non autem tantùm simpliciter mortuum, ità, ut adhuc habeat vitam secundùm quid. Peccator carens gratiâ dicitur simpliciter mortuus, nec potest dici membrum Christi simpliciter vivum, ùt definit Tridentinum *sess. 6. c. 7.* quia tamen adhuc fidem, & communionem fidelium, adeóque aliquem motum retinet, habet adhuc aliquam vitam animæ secundùm

dùm quid, ferme sicut manus arida, nec potens moveri, dicitur emortua, licèt adhuc aliquo modo tenuiter nutriatur.

304. Ob. 7. à contrariò. Schismatici, & excommunicati, retinent baptismum, & fidem: ergo sunt membra Ecclesiæ. Confir. ex S. Augustino *ad Donatistas post collationem c. 20.* dicente: *Neque enim à populo DEI separamus, quos vel degradando, vel excommunicando, ad humiliorem pœnitendi locum redigimus*: ergo. Resp. neg. conf. Ista non sufficiunt ad membrum Ecclesiæ, si desit communicatio externa respectu aliorum fidelium, vel subjectio respectu Prælatorum; unde excommunicatus potest quidem in Ecclesia manere in voto, adeóque etiam pœnitentiam agere; sed non manet in ea reipsa. Ad confir. Textum S. Augustini Bellarminus *tom. 2. controv. 1. l. 3. de Ecclesia c. 6.* suspicatur esse corruptum, & omissam particulam *non*, ut legendum revera sit: *Neque enim non separamus*; nam statim sequitur: *Et ubi hoc facere, pacis, & tranquillitatis Ecclesiæ gratiâ, non permittimur, non tamen ideo Ecclesiam negligimus:* quæ verba non congruunt omissioni separationis. Quodsi textus corruptus non sit, dicendum est cum eodem Bellarmino, per populum DEI non intelligi membra Ecclesiæ, sed intelligi electos, seu omnes salvandos, à quibus separare non intendunt Episcopi, aut alii Prælati, etiam eos, quos excommunicant.

305. Ob. 8. Ecclesia potest punire schismaticos, hæreticos, & excommunicatos: ergo sunt intra Ecclesiam. prob. conf. *1. Corinth. 5. v. 12.* dicitur à S. Paulo: *Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare?* ergo Ecclesia non judicat, consequenter nec punit eos, qui non sunt ejus membra. Confir. Episcopi, incidentes in hæresin, possunt validè exercere actus ordinis, e. g. consecrare, ordinare: ergo adhuc sunt membra Ecclesiæ. Resp. neg. conf. Cùm schismatici, & hæretici, habeant characterem baptismalem, hoc ipso habent debitum redeundi ad Ecclesiam, à qua discessêre: sicut ergo oves, fugientes extra ovile, possunt à pastore è fuga retrahi, & verberibus etiam ad redeundum cogi: ita possunt supradicti plecti ab Ecclesia; unde non sunt membra Ecclesiæ in re, sed in debito, & jure.

Textus autem Apostoli tantùm intelligendus est de iis, qui ità foris sunt, ut nunquam fuerint intus, nec ratione characteris habeant debitum redeundi, ùt sunt Gentiles, & Judæi. Ad confir. neg. conf. nam Episcopi ratione ejusdem characteris, & debiti redeundi ad Ecclesiam, seu tanquam membra, non quidem in re, sed in voto, habent capacitatem ad aliquas functiones Ecclesiasticas; item habent exercitium jurisdictionis, dum fideles reputantur; quippe hoc necessarium est ad rectam gubernationem Ecclesiæ, quæ non judicat de internis, nisi per externa: & cujus alia membra aliàs sæpe paterentur inevitabile, & gravissimum damnum; quia e. g. nescirent, Episcopum, vel parochum esse excommunicatum. Unde Canus *l. 4. de locis Theol. c. 6. seu postremo. resp. ad 12. arg.* ait: *Summum Pontificem, Episcopos, cæterosque Ecclesiæ ministros, potestate, ac jurisdictione, per hæresim abditam, interiorémque privari, non modò non certum, sed ne probabile quidem esse, maxima auctoritate Theologi affirmant.*

ARTICULUS III.

An Ecclesia sit infallibilis Regula fidei.

306. Dico cum omnibus Catholicis. Ecclesia est regula fidei, seu credendorum infallibilis. Ut autem Gormaz *de virt. Theol. n. 436.* rectè notat *regula fidei*, prout hìc accipitur, est *infallibilis propositio, vel applicatio doctrinæ fidei;* non enim hìc per regulam fidei tantùm intelliguntur quicunque *Loci Theologici*, ex quibus scilicet solent erui argumenta pro conclusionibus Theologicis: & qui non omnes sunt regula fidei. Solent autem assignari decem, scilicet 1. *ratio humana.* 2. *auctoritas philosophorum.* 3. *historia humana, etiam Ecclesiastica.* 4. *communis sententia scholasticorum.* 5. *consensus Patrum* (quando aliquid communiter quidem docent, sed non ùt verbum DEI traditum) & hi quinque loci non sunt regula fidei. Reliqui verò quinque scilicet 1. *Sacra Scriptura,* 2. *Traditio.* 3. *Ecclesia.* 4. *Concilium Oecumenicum.* 5. *Romanus Pontifex definiens,* possunt (ùt patebit ex dicendis) esse regula fidei: quanquam Scriptura, aut traditio se solis non sint regula fidei, sed juncta explicatione, seu applicatione Ecclesiæ, sub qua comprehenditur Concilium, & Pontifex: adeóque tres ultimi loci possunt reduci ad unum, scilicet ad Ecclesiam, vel per se, vel per Concilium, vel per suum Caput loquentem.

307. Prob. jam conclusio. Cùm nec Scriptura sola, nec traditio, nec spiritus privatus, sufficienter applicent nobis verbum DEI, certè debet dari adhuc alia regula: cúmque fides debeat esse firmissima, & immutabilis, debet etiam ejus regula esse infallibilis; aliàs enim, deprehenso postea errore, assensus prudenter mutaretur: ergo debet dari alia regula infallibilis: hæc regula alia non potest assignari, quàm Ecclesia, seu ejus definitivum judicium: ergo. ant. videtur innegabile; aliàs enim Christus non fuisset sat providus, & destituisset Ecclesiam suam medio maximè necessario: reliquisset eam in summa confusione, & incertitudine, divisione, & dissensu.

Nam, si nemo Scripturam, vel traditionem, infallibiliter applicaret, vel res dubias, ultimo, & infallibili judicio, decideret: tunc (sicut videmus modò apud hære-

ticos contingere) nihil certi foret; & cùm plurimi inter se non convenirent in opinionibus suis, essent inter se diversi, & dissentientes (certè quamprimum Lutherus infallibilitatem Ecclesiæ, tanquam regulæ, negavit, infinitæ propemodum sectæ ex ejus hæresi ortæ sunt) cúmque ex minùs doctis, alii his, alii aliis, adhærerent, forent sectæ, & partiales Ecclesiæ innumeræ: plurimi dubitarent in utramque partem, non sinè confusione: maximè autem rudes destituerentur omni applicatione firma, & digna, cui securè possent fidere; cùm non nisi ex auctoritate res fidei discere possint: imò etiam docti destituerentur necessario medio, ex hac ipsa ratione; quia & hi suo judicio infallibiliter fidere, nisi per magnam præsumptionem, non possunt: & ipsi quoque res adeò sublimes, quas fides proponit, ex auctoritate discere debent.

Confir. 1. Christus scivit, orituras esse varias hæreses: & utique voluit instituere Ecclesiam rite ordinatam, tanquam bonam rempublicam: ergo, sicut in civilibus debet dari magistratus, habens auctoritatem, leges interpretandi, ità etiam debet dari similis auctoritas in Ecclesia: & quidem, sicut legislator, si posset dare infallibilem interpretationem legum civilium, malè faceret, si daret fallibilem: ità etiam Christus, cùm potuerit dare infallibilem regulam, non bene dedisset fallibilem. Confir. 2. Si Ecclesia non esset infallibilis, posset contingere, ut doctrina ab ea tradita falleret: ergo sine vitio aliquis ab ea discederet, si falsitatem agnosceret: ergo hæresis, prout significat discessum ab Ecclesia in credendis articulis, ex genere suo non esset vitium: quod est per se falsum.

308. Probatur 2. conclusio contra hæreticos, admittentes Sacram Scripturam, ex hac ipsa. *Matth. 28. v. 20.* dicit Christus: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* item *Joannis 14. v. 16. Ego rogabo Patrem, & alium paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis.* & paulò pòst de eodem Spiritu. *v. 26. Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis.* & *c. 16. v. 13. Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* item *Matth. 16. v. 18. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.* iterum *Matth. 18. v. 17. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* rursùs *ad Ephes. 4. v. 11. Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem pastores, & doctores, ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii DEI.* & *1 ad Timoth. 3. v. 15. Ecclesia DEI vivi, columna, & firmamentum veritatis.*

Ex his manifestè habetur, Ecclesiam non tantùm pro aliquo tempore, sed usque ad sæculi finem, & in æternum, fore semper dirigendam à Spiritu S. ne erret, vel ne cadat columna veritatis: aut ne fideles, qui eam, per pastores, & doctores suos, loquentem tenentur audire, ab ea decipiantur: ne denique inferni potentia contra eam prævaleat, eripiendo veram fidem, & consequenter etiam sanctitatem, quæ fide fulcitur. Confir. 1. Ecclesia debet semper esse sancta: ergo debet etiam esse infallibilis; aliàs enim posset docere doctrinam non sanctam: quo casu non esset ampliùs sancta, sanctitate suæ doctrinæ, imò nec morum; quia falsitas doctrinæ statim post se traheret etiam aliquam maculam in moribus, saltem in plurimis membris. Confir. 2. S. Paulus *ad Titum 3. v. 10.* ait: *Hæreticum hominem, post unam, & secundam correptionem, devita, sciens, quia subversus est:* at, quomodo devitabimus, & sciemus, eum subversum, nisi Ecclesia id nos infallibiliter doceat? ergo hæc debet esse infallibilis.

309. Probatur conclusio 3. ex SS. Patribus, quorum infinitos textus adducere, quia impossibile est, paucos tantùm delibabo. S. Irenæus *l. 3. adversùs hæreses c. 4. Non oportet adhuc quærere apud alios veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere; cùm Apostoli, quasi in depositorium dives, plenissimè in eam contulerint omnia, quæ sunt veritatis.* S. Cyprianus *l. de unitate Ecclesiæ. Hanc unitatem* Ecclesiæ *qui non tenet, DEI legem non tenet: non tenet Patris, & Filii fidem: vitam non tenet, & salutem.* S. Augustinus jam relatus est *n. 147. & 276.* insuper *enarrat: in psal. 30. concion. 1. ante medium.* ait: *In Christo loquitur Ecclesia, & in Ecclesia loquitur Christus, & corpus in capite, & caput in corpore.* S. Hieronymus *epist. 57. ad Damasum. Beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri, communione consocior: super illam petram ædificatam Ecclesiam scio.*

Huc etiam faciunt omnia illa, quæ Patres passim docent, de Ecclesiæ indefectibilitate, de Conciliorum universalium, & Romani Pontificis auctoritate. Tandem dicta hucusque confirmat praxis communissima, atque perpetua fidelium: qua dubiorum solutionem semper petierunt ex Ecclesiæ definitione: & qui Ecclesiæ contradicere ausi fuerunt, semper hæretici habiti sunt, ùt ostendi potest per singula sæcula. Nec dici potest, illos habitos fuisse hæreticos, non quia Ecclesiæ definitionibus, sed quia SS. Scripturis se se opposuerunt; hoc enim ex eo falsum est, quòd multæ hæreses ex solis Scripturis clarè confutari non potuissent, ùt posset ostendi, enumerando varios errores, Quartodecimanorum, Novatianorum, Arianorum, Macedonianorum, Anabaptistarum: qui omnes etiam pro se Scripturas allegabant.

ARTI-

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

310. OB. 1. Ecclesia à SS. Scripturis, & Patribus, comparatur lunæ: ergo, sicuti ista eclypsin patitur, & deficit, ità potest etiam Ecclesia deficere à lumine fidei. Confir. Ecclesia potest saltem deficere à veritate inculpabiliter; hoc enim non obest fidei: ergo. Resp. neg. cons. Similitudo utique non debet esse omnimoda: igitur ea tantùm stat in hoc, quòd, sicut luna initio mensis sui crescit, usquedum plena sit, ità Ecclesia creverit, usquedum perfecta fuerit. 2. quòd, sicut luna lumen habet à sole, ità Ecclesia lumen fidei habeat à Christo. 3. quòd, sicut luna eclypsin patitur, ità Ecclesia patiatur persecutiones, quibus aliquando imminuta est fidelium numero, vel etiam externo, & aperto splendore, ùt dictum *n. 290.*

Ad confir. neg. ant. nam licèt inculpabiliter à veritate deficere possit homo privatus, tamen hoc non potest contingere in Ecclesia; aliàs enim non ampliùs esset columna, & firmamentum veritatis: nec maneret cum ipsa spiritus veritatis: omniàque forent dubia, etiam ipsa Scriptura; cùm dubitari posset, an non circa hanc ipsam Ecclesia inculpabiliter erraret. Nec dici potest sufficere, modò Ecclesia sit infallibilis in designanda vera Scriptura; si enim infallibilis est in hoc puncto, cur non in aliis? 2. nisi saltem sit Ecclesia etiam infallibilis in explicatione Scripturæ, nondum est satis consultum; cùm Scriptura sit obscura, nec se sola clarè intelligatur, ùt dictum *à n. 181. & seq.* 3. cùm non omnia in Scriptura contineantur, ùt *n. 192.* probatum est, debet etiam Ecclesia esse infallibilis, quoad rite determinanda illa, quæ ex traditione creduntur, eáque etiam rite explicanda, adeóque quoad omnia, extra, & intra Scripturam definienda.

311. Ob. 2. Ecclesia potest errare tempore sedis vacantis, seu quando nullus est Pontifex, vel tempore schismatis, quando plures sunt Pontifices dubii: ergo. Resp. neg. suppositum, quòd tunc aliquid possit definiri, tanquam de fide credendum; nam tempore sedis vacantis, Cardinales tantùm habent auctoritatem ad eligendum Pontificem: tempore verò schismatis Concilium Generale congregatum tantùm habet auctoritatem, seu potestatem, sibi providendi de certo capite, seu creandi legitimum, & indubitatum Pontificem: non verò habet potestatem condendi leges universales, quæ vim habeant obligandi Ecclesiam, independenter à confirmatione veri Pontificis; nam, ùt Eximius Doctor *l. 4. de legibus c. 6. n. 4.* latè ostendit, Concilium tempore schismatis tantùm habet potestatem illam, quæ necessaria est, velut ad defensionem Ecclesiæ, eámque pacificandam, eligendo Pontificem certum: quam potestatem ei tribuit jus naturale, sicut optimatibus regni, in ordine ad constitutionem regis. At verò majorem potestatem, nec jus naturale, nec positivum, Concilio in eo casu tribuit; cùm nullum jus, plus aliquid tribuens, ostendi possit; unde ad summum obligarent Ecclesiam tales leges vi spontaneæ acceptationis.

312. Ob. 3. Ecclesia est libera ad credendum: ergo potest non credere: ergo potest fides omnis deficere: ergo Ecclesia non est absolutè infallibilis. Resp. 1. Pontificem, & Concilium, quando repræsentant totam Ecclesiam, & quando totam Ecclesiam obligant, non esse liberos, ad docendum verum, vel falsum; nam tunc assistentia Spiritûs S. id impedit. Interim tamen habent sufficientem libertatem ad meritum, ùt Christus, qui etiam non potest dicere falsum. Habent scilicet tunc Pontifex, & Concilium, libertatem contradictionis, ad loquendum, vel omnino tacendum: habent etiam libertatem, ad varias bonas intentiones, & amplectenda motiva, impellentia ad volendum definire. Sed tamen per hoc nondum satisfit argumento; nam per hoc non tollitur, quo minùs tota Ecclesia, seu omnia ejus membra, etsi rectè doceant, tamen malè credant, non assentiendo propriæ doctrinæ: atqui sic deficeret fides totius Ecclesiæ, adeóque etiam ipsa; nam ad eam constituendam, non tantùm requiritur doctrina vera, sed etiam cœtus fidelium rite credentium.

Resp. igitur 2. cum Gormaz *de virt. Theol. n. 376.* dist. ant. Ecclesia est libera ad credendum libertate antecedente. conc. ant. libertate consequente. neg. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. cons. Antequam DEUS determinaverit, creare hos homines, & facere, ut nascantur in religione Catholica, jam prævidit, quòd plurimi his, vel illis auxiliis, sint consensuri, & cum istis rite credituri; unde postea eo decreto, quo determinavit, eos creare, etiam decrevit, pluribus quovis tempore dare auxilia illa congrua; & simul prædefinivit eorum fidem: quod decretum prædefinitivum, licèt sit antecedenter impedibile, adeóque quilibet possit antecedenter à fide deficere, non tamen est frustrabile consequenter; hinc nunquam omnes deficient. Quare etiam consequenter ad hanc scientiam, de aliquorum in fide perseverantia, sub his, vel illis auxiliis, & consequenter etiam ad decretum DEI, dandi ea auxilia, potuit DEUS infallibiliter promittere, quòd nunquam sit tota Ecclesia à fide defectura: neque ea promissio, subsequens illam scientiam mediam, ullatenus tollit libertatem. Sed fusior hujus rei explicatio petenda est ex tractatu de DEO, ubi de prædefinitionibus agitur.

313. Ob. 4. Ecclesia sunt tantùm homines: sed hi possunt errare: ergo. Confir. Singuli homines possunt errare: ergo etiam omnes. Resp. dist. ma. Ecclesia ùt considerata sinè assistentia Spiritûs S. sunt

tantùm homines. conc. ma. ùt considerata cum illa assistentia. neg. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Ecclesia quidem, si consideretur tantùm ùt congregatio piissimorum, & doctissimorum hominum, habet maximam auctoritatem: attamen ea nondum omnino infallibilis est: adeóque nondum sufficit ad applicandum infallibiliter verbum DEI; unde accedit promissa assistentia Spiritûs S. docentis omnem veritatem, quæ addit infallibilitatem.

Ad confir. om. ant. neg. cons. Non est bonum hoc argumentum, à sensu distributivo ad collectivum; sicut non est bonum: Singuli testes non faciunt plenam probationem: ergo neque omnes; quia scilicet, ùt non quilibet testis solus habet auctoritatem requisitam à legibus, ità nec singuli homines habent assistentiam Spiritûs S. quæ promissa est Ecclesiæ: & collectio Ecclesiæ est saltem conditio, sinè qua non est promissa illa assistentia cuilibet in particulari. Dixi om. ant. propter Summum Pontificem, de quo inferiùs. Addo, quòd minister quilibet Ecclesiæ, qui non tantùm materialiter est missus, sed formaliter, sive, dum loquitur formaliter ùt missus, seu explicat doctrinam Ecclesiæ verè talem, concipiatur à fidelibus habere infallibilitatem saltem actualem, seu quoad illum actum docendi, non verò habitualem, & permanentem; quia in alia occasione hic ipse minister potest docere aliquid contrarium doctrinæ Ecclesiæ.

314. Dices. Nunquam aliquid definitur à tota Ecclesia; quis enim ex omni mundo omnes fideles colligat in unum Concilium? Resp. Sicut in civilibus dicitur respublica, vel urbs, aliquid statuisse, quamvis non omnes cives id statuerint, sed tantùm senatus, *licèt omnium civium communis causa agatur*: ità etiam dicitur Ecclesia aliquid definivisse, *licèt* non omnes fideles id decreverint, modò pastores, & doctores Ecclesiæ, qui ei promissi sunt, & quibus etiam assistentia Spiritûs S. promissa est, aliquid decidant. Isti autem sunt primò Romanus Pontifex, per se, vel per suos legatos præsens: dein Episcopi, quibus S. Paulus *Act. 20. v. 28.* ait: *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam DEI.*

Horum, in Concilo generali (quantum fieri moraliter potest; nec enim Spiritus Sanctus, ut assistat, exigit aliquid moraliter impossibile) congregatorum, definitionibus, sécurè fidunt fideles cæteri. Nec ullo modo, ùt sectarii quidam contendunt, in Conciliis etiam, ùt judices debent adesse laici; hoc est enim contra omnem antiquissimam praxin; nam laici sunt oves, & non pastores: imò nec inferiores Episcopis sacerdotes admittuntur ùt Judices; nam nec isti sunt illi sublimes pastores, & successores Apostolorum, quibus assistentia Spiritûs S. promissa est: quamvis soleant multi adhiberi ùt Theologi, & consiliarii. Adde, quòd, si omnes convocarentur, Concilium tale ob multitudinem régi non posset, sed confusio ingens nasceretur.

315. Dices. Ista assistentia Spiritûs S. gratis fingitur. Resp. eam fuisse toto articulo præcedenti fusè probatam. Replicabis, assistentiam illam probari ex Scripturis legitimè explicatis, & legitimam explicationem probari per assistentiam Spiritûs S. adeóque per circulum vitiosum. Resp. 1. esse falsum, quòd ea assistentia tantùm probetur ex Scripturis; nam probationes allatæ *n. 307.* sunt ex ratione, non ex Scripturis petitæ. Licèt autem sequentes probationes ex Scripturis sint, non fit circulus vitiosus; nam hic tunc fit, quando duo mutuò ità probantur, ut neutrum independenter ab altero probetur: sicut hæretici plures probant mutuò Scripturam, & spiritum privatum. At nos ab initio, independenter à Scriptura probamus, Ecclesiam veram esse Catholicam, idque fusè per plurima signa, & motiva credibilitatis: ex quo, præsertim additis rationibus *n. 307.* allatis, ulteriùs sequitur, Ecclesiam eam habere infallibilem assistentiam Spiritûs S. tum in aliis dogmatibus, tum etiam in explicanda legitimè Scriptura.

Ex Ecclesia autem sic jam priùs probata, dein probamus ipsam Scripturam, ejúsque legitimum sensum, atque explicationem. Et hinc, quando dein etiam ex Scriptura ulteriùs ad abundantiam probamus Ecclesiam, tam parum facimus circulum vitiosum, quàm parum fecerunt circulum vitiosum Christus Dominus, & S. Joannes, dum mutuò de se invicem testimonium perhibuerunt; cùm, sicut Christus testimonium dedit Joanni, ùt habens aliunde auctoritatem, ita etiam Ecclesia, ùt aliunde habens auctoritatem, testimonium det Scripturæ: & sicut Christus etiam à Joanne postea accepit testimonium, ità etiam Ecclesia à Scriptura testimonium recipiat, præsertim contra eos, qui Scripturam admittunt.

316. Ob. 1. Saltem non potest probari, quòd assistentia Spiritûs S. promissa sit, non tantùm Apostolis, sed successoribus quoque, & Ecclesiæ posteriori, præsertim visibili, & non tantùm invisibili: ergo. Resp. neg. ant. nam probationes à nobis, tum ex ratione, tum ex Scripturis allatæ, probant assistentiam Spiritûs S. usque ad consummationem sæculi, seu finem mundi: & rectè S. Augustinus *enarrat. in psal. 47 sub finem* ait: *Illis* Apostolis *loquebatur Christus, & nos significabat, cùm diceret: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.*

Quòd autem visibili Ecclesiæ Spiritûs S. assistentia promissa sit, probatur facilè; quia Christus eam frustra promisisset invisibili, quam nemo agnosceret, nemo audiret, nemo, nisi in rarissimo casu, inveniret. Et utique promissa est assistentia dicta illi Ecclesiæ, quam nos DEUS voluit doceri, quam debemus ingredi, & in qua debemus salvari &c. Certè non haberemus medium necessarium salutis, nec fundamentum ullum fi-

dei

dei, summè necessariæ ad salutem, nisi ipsa Ecclesia visibilis foret columna, & firmamentum veritatis; quale esse non potest sinè assistentia Spiritûs Sancti.

Nec dicas, Ecclesiam tantùm habere assistentiam Spiritûs S. si adhibeat debitam diligentiam, in inquirenda veritate, quæ tamen diligentia possit omitti; nam respondeo: vel non est necessaria talis diligentia: vel, si necessaria est, etiam DEUS providebit certissimè, ut ea non omittatur, aut definitiones temerariè fiant, ne omnia incerta sint: quod DEUS non vult permittere. Illinc de definitionibus absolutè editis dubitari nunquam debet, eas esse legitimè factas. Valentia. *tom. 3. disp. 1. q. 1. punct. 7. quæstiun. 6. ad 6. object.* cùm putet, etiam absque diligentia adhibita infallibiles fore definitiones, concludit consequenter, studium, ac diligentiam, Pontifici (& par est ratio de Conciliis) tantùm necessariam esse, ut sinè culpa definiat, & convenienter: non tamen, ut definiat infallibiliter. vide etiam infrà *n. 381. ob. 3.*

317. Ob. 6. Juxta nos Sacra Scriptura subijceretur judicio Ecclesiæ: hoc est absurdum: ergo. Resp. neg. ma. vel enim intelligis per *subijci*, quòd Ecclesia debeat judicare, an id, de quo certò constat, esse verbum DEI, sit verum: & neg. ma. neque enim hoc ullo modo à nobis asseritur: vel intelligis tantùm, quòd Ecclesia debeat definire, an aliquis liber sit Sacra Scriptura: vel an sit vera ejus editio, vel quis sit legitimus sensus illius; & iterum neg. ma. quia hoc non est propriè, Scripturam Sacram subijci judicio Ecclesiæ.

Sed neque hoc continet in se aliquid absurdum: sicut absurdum non est, quòd sæpe inferior magistratus debeat, ex certis signis determinare, an aliquod decretum sit à rege editum, an legitimo sigillo roboratum &c. quanquam, si de veritate decreti constet, non possit illud non exequi: nec enim propterea rex subijcitur suis subditis: & pariter nec DEUS, aut Christus Ecclesiæ; quia ista hanc ipsam potestatem accepit à Christo. Imò Ecclesia, in Conciliis congregata, non est paris cum Scriptura authoritatis; non enim omnia in Conciliis, sed tantùm eorum definitiones sunt infallibiles, ut dicemus *n. 324.* cùm tamen in Scriptura omnia sint infallibilia: imò, multi dicunt, etiam infallibilitatem definitionum Ecclesiæ esse in ordine inferiori, scilicet tantùm in ordine, sive linea applicationis verbi DEI; cùm Scriptura sit ipsum verbum DEI, de quo infrà agendum.

318. Ob. 7. Synagoga antiqua tota erravit: ergo etiam potest Ecclesia nova tota errare. ant. prob. tota Synagoga cum summo sacerdote Aarone adoravit vitulum aureum. Item Synagoga defecit tempore Eliæ, ùt dictum *n. 290.* Rursùs *Isaiæ 1. v. 3.* de toto Israëlitico populo dicit DEUS: *Israël autem me non cognovit.* Tandem etiam tempore Christi Synagoga, eum non agnoscens, tota erravit: ergo. Resp. 1. Etsi omitteretur antecedens, non statim verum foret consequens; Synagoga enim non fuit Ecclesia universalis, nec Pontifex illius habuit potestatem in omnes fideles, sed solùm in populum Hebræorum: extra quem erant alii fideles, qui observantes legem naturalem, poterant extra Synagogam salvari.

Neque enim tunc tenebantur fideles omnes acceptare legem Moysis, sed solus populus Hebræorum; cùm tamen modò non sit salus extra Ecclesiam Christi, ùt expressè definit Tridentinum *in formula professionis fidei*, & prius jam definivit Lateranense sub Innocentio III. *C. firmiter. de summa Trinitate, & fide.* Unde, etsi Synagoga erràsset, tamen potuissent justi plures vitam æternam adipisci, nec tota DEI Ecclesia in terris defecisset. At verò, si erraret Ecclesia Christi, tunc tota deficeret Ecclesia DEI, nec extra illam posset obtineri salus.

319. Resp. 2. neg. ant. Synagoga nunquam tota erravit, saltem usque ad Christum; nam quod attinet ad vitulum adoratum, præterquam, quòd tunc Aaron necdum fuerit summus sacerdos, non est verum, omnes omnino illum adorâsse; cùm præcipui duo viri, Moyses, & Josue, id non fecerint: alios etiam ab illo scelere remotos fuisse, colligitur ex eo, quòd statim Moysi se junxerint filii Levi, & multos propter cultum vituli occiderint. Quod ad Eliæ tempora attinet, responsum est satis *eodem n. 290.*

Ad Isaiam dic, sæpe in Scripturis de omnibus dici, quod convenit tantùm majori parti, vel pluribus, ùt observat S. Augustinus citatus *n. 302.* Tandem, cùm Synagogæ non fuerit promissa assistentia Spiritus S. æternùm (cùm nec ipsa æternùm durare debuerit, sed in Ecclesiam novam mutari) mirum non est, quòd in ejus Pontifice Caipha, præsente jam Christo, infallibilitas defecerit: quanquam tunc, non tam Synagoga defeciisse, quam incepisse mutari in novam Ecclesiam dici possit. Sed neque omnes defecerunt tunc à vera fide; cùm Christus habuerit multos sequaces.

320. Ob. 8. Ipsa etiam Ecclesia novi testamenti erravit, & rursùs etiam errabit: ergo. ant. prob. 1. Totum Concilium Ariminense approbavit Arianismum, ità, ut S. Hieronymus *in dialog. adversùs Luciferianos. c. 7.* dicat: *Ingemuit totus orbis, & se Arianum miratus est.* 2. Adventus Christi secundus ad judicium non erit, ùt dicitur *2. ad Thessal. 2. v. 3. Nisi venerit discessio primùm, & revelatus fuerit homo peccati:* hoc est, nisi omnes reliquerint fidem, & venerit Antichristus. 3. Angelus *Daniel. 9. v. 27.* dicit: *Deficiet hostia, & sacrificium.* Tandem 4. dicit Christus *Lucæ 18. v. 8. Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?* quasi diceret: non inveniet: ergo.

Resp. neg. ant. ad 1. prob. om. ant. neg. conf. Etsi Ariminenses Patres errâssent, non fuit approbatus eorum error à Romano Pontifice: imò nec omnes illi Patres con-

senserunt errori: sed aliqui ex ipsis, discesserunt in locum, qui etiamnum dicitur *Catholica*. Dein plures propriè hæresin non confirmârunt, sed decepti ab Arianis tantùm consenserunt, ut omitteretur vox *homousios*, seu *consubstantialis*, non quasi Christus non esset talis; sed tantùm, ut tolleretur occasio discordiarum: in quo quidem illi Patres negligenter egerunt; sed tamen eos propterea hæreticos fuisse, evinci non potest.

Accepit quidem inde orbis occasionem alicujus ruinæ, præsertim Arianis rem aliter vulgantibus: & hinc S. Hieronymus rhetorum more dixit, mundum se ingemuisse Arianum: attamen plurimi, & ipse Romanus Pontifex Damasus, ac innumeri alii, manserunt apertè Catholici. Quod attinet ad alia Concilia, in quibus aliqui volunt, errores notare, sciendum est, illa, aut non fuisse generalia, sed tantùm diœcesana, vel provincialia: aut non fuisse legitimè convocata: aut à Pontifice non fuisse confirmata: aut non errâsse in materia fidei, vel moralium præceptorum, sed fortè tantùm in aliqua quæstione puri facti, ùt dicemus *n. 324.*

321. Ad 2. Discessio illa ex S. Ambrosio, Primasio, & Sedulio *apud Cornelium in hunc locum*, est separatio à Romano imperio, ut scilicet Romanum imperium omnino intereat, sicut e. g. imperium Assyriorum. Quòdsi velis, per eam discessionem etiam intelligere discessionem à fide, nunquam illa erit totius Ecclesiæ, sed tantùm plurium, remanente tamen semper aliquo cœtu, quanquam minore, fidelium. Ad 3. Angelus ibi loquitur de eversione Hierosolymæ, & cessatione sacrificiorum Judaicorum, ùt explicant SS. Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, & alii, patétque ex eo, quòd ille defectus prænuntiatus debebat fieri tempore septuagesimæ hebdomadæ, in qua occidendus erat Christus, ante cujus mortem vigebant sacrificia Judaica. Ad 4. Ex verbis illis Christi non potest evinci, nullum, sed ad summum, paucos tunc fore respectivè fideles, quanquam S. Hieronymus *dialogo adversùs Luciferianos c. 6.* dictum illud non intelligat de fide tantùm simpliciter tali, sed de fide eximia, quæ est paucorum. Quæ alia circa Concilia, vel Summos Pontifices, obiici solent, suo loco servamus.

ARTICULUS V.

Quænam Propositio, vel Definitio Ecclesiæ sit infallibilis Regula credendi.

322. Dico 1. Canones, seu definitiones Conciliorum generalium, universalem Ecclesiam repræsentantium, legitimè statuti, sunt infallibilis regula credendi. ità Catholici omnes. Concilium autem generale, seu universale, aut œcumenicum censetur illud, cui interesse possunt, imò debent omnes totius orbis Episcopi, nisi legitimè impediantur: & huic nemo legitimè præsidet, nisi Romanus Pontifex, vel ejus Legati: solus etiam Papa Romanus illud indicere potest, ùt Bellarminus *tom. 2. controv. l. 1. de Conciliis c. 12.* ostendit. Unde, quando antiquitus leguntur aliqua Concilia, indicta ab imperatoribus, intelligendum id est, quòd ad imperatorum petitionem Concilia fuerint indicta à Pontificibus, & ab imperatoribus adjuta, ac promota eorum executio.

Alia autem Concilia dicuntur, vel *Nationalia*, ad quæ Episcopi alicujus totius nationis e. g. Africæ, aut Galliæ, convocantur, aut conveniunt: vel *Provincialia*, ad quæ conveniunt Episcopi alicujus totius provinciæ, à Metropolitano, vel Primate, vel Archiepiscopo convocati: vel *Episcopalia*, aut *Diœcesana*, ad quæ Clerus inferior ab Episcopo convocatur. Hæc autem Concilia per se infallibilia non sunt, & multa eorum errârunt. Si tamen à Pontifice Romano approbata fuerint, eorum definitiones non minùs, quàm ipsius Pontificis (de quibus infrà *n. 352.*) infallibilitatem habent. Quodsi etiam non sint approbata Concilia provincialia, attamen neque sint reprobata, magnam auctoritatem, & pondus meritò habent, ùt observat Canus *de locis Theologicis l. 5. c. 4.* quia, ùt ait hic auctor, *communis Ecclesiæ, vel silentio, vel etiam implicito consensu, commendantur, si ad Ecclesiæ communem notitiam pervenerint; non enim fit aliquo pacto verisimile, ut Concilii provincialis, toto orbe vulgati, hæresin Ecclesia diu dissimulaverit.*

Prob. concluſ. 1. Si Concilium generale in definitionibus suis posset errare, errare quoque posset Ecclesia; nam Concilium repræsentat Ecclesiam, & fideles omnes debent obedire definitionibus Conciliorum; cùm enim non possint convenire in unum omnes omnino fideles, ex omni orbe terrarum, docti, & indocti &c. debet certè à primariis Ecclesiæ membris, id est, à pastoribus, & doctoribus, decidi, quid sit credendum; eos enim, ùt *Actor. 20. v. 28.* dicitur, *Spiritus Sanctus posuit, regere Ecclesiam DEI:* & ipsis debent alii fideles obedire; cùm sint oves, ac discipuli: sicut alii subditi debent obedire legibus, in comitiis regni statutis: ergo errante Concilio erraret Ecclesia: atqui Ecclesiam errare non posse, probatum est *à n. 306.* ergo.

323. Prob. concluſ. 2. ex SS. Patribus, imò ex consensu totius Ecclesiæ; nam semper à SS. Patribus, & tota Ecclesia, tanquam firmissimum, & verissimum habitum est, quod in aliquo Concilio generali erat definitum. S. Athanasius. *epist. ad Epictetum Corinthiorum Episcopum initio* ait, *Hæreticorum inanem garrulitatem Nicæno Concilio sedatam esse ..... quæ* Synodus *omnium hæreseon profligatarum, ac inprimis Arianæ tropheum habenda est ..... Quaigitur audaciâ fit, ut post tanti Concilii authorita-*

tem

tem, disceptationes, aut quæstiones instituant? S. Augustinus *epist. 118. sub initium* ait de plenariis Conciliis: *Quorum est in Ecclesia saluberrima authoritas:* & *l. 1. de baptis. contra Donat. c. 18.* S. Cyprianum ab hæresi absolvit, ex eo, quòd tunc, quando hic S. Martyr contrarium, propugnabat, nondum à Concilio generali fuisset definitus valor baptismi, ab hæreticis collati.

S. Gregorius *epistolarum l. 1. epist. 24. sub finem* ait: *Præterea .....sicut S. Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere, & venerari me fateor.... Quintum quoque Concilium pariter veneror .... Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit.* Tandem universim SS. Patres, atque fideles, semper habuerunt pro exploratis hæreticis eos, qui generalibus Conciliis contumaciter resistebant: & hinc nunquam permissum fuit, ut hæreses, semel à tali Concilio damnatæ, rursus in controversiam vocarentur: quod tamen posset fieri, si definitiones illæ fallere possent: imò tunc omnia, quæ etiam ab adversariis admittuntur, incerta forent.

324. Addendum tamen hîc est, ipsos canones, seu definitiones Concilii quidem infallibiles esse: si quando autem definitionibus præmittantur aliquæ disputationes, vel etiam aliquæ rationes, aut alia, ad definitiones magis illustrandas, apponantur, ista non etiam paris esse authoritatis cum definitionibus, nisi quatenus in definitionibus denuo continentur; quia, licèt Concilium circa talia erraret, nihil incommodi pateretur Ecclesia; nam non proponuntur fidelibus credenda illa præambula, aut rationes omnes, sed tantùm definitiones.

Aliquando autem à Conciliis fiunt *decreta morum*, hoc est, præcepta moralia, omnibus observanda: & de his credendum est, nihil præcipi in iis, quod sit malum, vel inhonestum; aliàs Ecclesia deficeret à sanctitate doctrinæ: & ex eadem ratione credendum est, nihil ab Ecclesia prohiberi honestum, necessarium ad salutem. Aliquando verò Concilia aliquid decidunt circa aliquam quæstionem facti: & tunc si factum sit tantùm particulare, nec connexum cum quæstionibus fidei, aut juris, nec ex verbo Divino, seu scripto, seu tradito, revelatum, Concilium quoad eam decisionem non est infallibile; error enim talis non affert grave incommodum Ecclesiæ: nec in talibus habetur infallibilis assistentia Spiritûs S. Sed de his inferiùs plura.

325. Dico 2. Ad hoc, ut definitiones Conciliorum, etiam universalium, sint legitimè constitutæ, aut firmatæ, adeóque infallibiles, accedere debet confirmatio, vel ratihabitio Romani Pontificis. ità Theologi Catholici communissimè. Supponitur autem, Pontificem esse legitimum, & indubitatum; aliàs enim, si plures in aliquo schismate, dubii forent Pontifices, posset Concilium generale dubios deponere, vel fortè potiùs declarare, nullum esse legitimum, & de indubitato sibi providere, ùt dictum *n. 311.* Quòdsi Pontifex legitimus apertè lapsus esset in hæresin, in eáque contumaciter persisteret, excideret eo ipso suo officio, & posset à Concilio fieri sententia declaratoria criminis, atque etiam declarari, quòd talis Papa à Christo esset potestate sua privatus.

Unde in his duabus occasionibus posset etiam convocari Concilium generale absque authoritate Pontificis, quod in aliis casibus fieri nunquam potest, ùt inter se conveniunt Doctores Catholici: & Pelagius II. *dist. 17. cap. Multis.* conventum, Episcoporum absque authoritate Romani Pontificis celebratum, vocat *conventiculum, vel conciliabulum;* quia, ùt ibidem ait Pontifex: *Multis denuo Apostolicis, & Canonicis, atque Ecclesiasticis instruimur regulis, non debere absque sententia Romani Pontificis Concilia celebrari.* Et sanè contra rationem aliquid toti Ecclesiæ proponeretur credendum, aut agendum, sine authoritate illius, qui toti Ecclesiæ præest. His suppositis

326. Prob. conclusio 1. negativè. Infallitas Concilii, absque confirmatione Pontificis, non potest ulla ratione ostendi: ergo gratis asseritur. antec. prob. Inprimis non potest ostendi facta à Christo promissio tali Concilio, de assistentia Spiritûs S. Dein neque ex natura rei talis infallibilitas necessaria est; nam habetur alia regula fidei, & morum in Ecclesia DEI, scilicet Concilii à Romano Pontifice approbati definitiones. Sed nec est assignabile ullum aliud caput, ex quo probaretur infallibilitas illa: ergo. Confirm. Non tantùm unum generale Concilium, quia non fuit confirmatum à Romano Pontifice, fuit ab Ecclesia reprobatum tanquam erroneum, ùt Ariminense, Mediolanense, Ephesinum II. de quibus vide Francolinum *tyroc. Theol. p. 2. §. 2. n. 38.* Certè *an. Domini. 449.* Concilium generale Ephesinum II. erravit, approbando errores Eutychetis, reclamantibus Legatis Romani Pontificis S. Leonis, & Dioscoro omnia violenter agente: idque Concilium postea S. Leo irritum, & nullius valoris esse declaravit: ergo talia Concilia non sunt infallibilia.

Prob. 2. conclusio positivè. Soli S. Petro, præ omnibus aliis Apostolis, Christus dixit *Matth. 16. v. 18. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam:* pro eodem solo Christus specialiter oravit, ut ait *Luc. 22. v. 32. Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua:* hunc solum Christus constituit Pastorem universalem gregis Dominici *Joan. ultimo v. 16. & 17. Pasce agnos meos .....pasce oves meas.* Quod autem Christus Dominus dixit Petro, in ordine ad regendam Ecclesiam, idem dictum est successoribus ejus, Romanis Pontificibus; nam, cùm Christus voluerit Ecclesiam firmam esse usque ad mundi finem, quousque non voluit vivere S. Petrum, voluit certè alios ei succedere, qui regerent eodem modo usque ad mundi finem Ecclesiam suam.

327. Hoc etiam adeò receptum semper fuit omni ætate, ut Romani Pontificis Sedes, non nisi *Apostolica Sedes, Cathedra D. Petri,*

Petri, Locus Petri, sit nominata: ipse autem Papa sit dictus *Supremus Christi in terris Vicarius, Divi Petri Successor, Summus Ecclesiæ universalis Pastor, Caput omnium Ecclesiarum, Ecclesiæ universalis Pontifex &c.* Hinc Florentinum ità definit *sess. 25. in literis unionis: Item definimus, sanctam Apostolicam sedem, & Romanum Pontificem, in universum orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum, successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ Caput, & omnium Christianorum Patrem, & Doctorem existere, & ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam, à Domino nostro JESU Christo plenam potestatem traditam esse.*

Idem definit Lateranense, sub Leone X. qui *in Bulla: Exurge Domine: in eodem Concilio contra Lutherum, ejusque errores edita*, damnavit hanc ejusdem hæresiarchæ propositionem, ordine 25tam. *Romanus Pontifex Petri successor, non est Christi Vicarius, super omnes totius mundi Ecclesias, ab ipso Christo in Beato Petro institutus.* Idem constat ex eodem Lateranensi *sess. 11.* sub Leone X. in quo hic *abrogationem Pragmaticæ Gallicæ*, seu Constitutionem: *Pastor æternus gregem*: edidit, in qua dicitur, non tantùm S. Scripturæ, sed & Patrum, & ipsorum Conciliorum confessione, manifestè constare, Romanum Pontificem super omnia Concilia authoritatem habere. Idem quoque constat ex Constitutione Martini V. *Inter cunctas pastoralis curæ*: edita *an. 1418.* Pontificatûs sui. *an. 1.* (electus namque est *an. 1417.*) in Concilio Constantiensi, quando hoc erat indubitatò legitimum.

Ex quibus sic argumentor. Si definitiones Conciliorum forent infallibiles ante approbationem Pontificis, deberet etiam Pontifex illis se submittere, suámque illis fidem accomodare: ergo non jam super ipsum esset ædificata Ecclesia, sed potiùs ipse esset fundatus, & ædificatus super Ecclesiam: item non ipsius fides præ reliquis ex efficacia orationis Christi esset indefectibilis, sed aliorum, à quibus ipse esset confirmandus; cùm tamen Christus *ibidem*, seu *Luc. 22. v. 32.* ubi ait Petro, se pro ipso orâsse, eidem dicat: *Confirma fratres tuos*: neque Petrus universum Dominicum gregem doctrinâ pasceret, sed ab ipsis pasceretur, ac gubernaretur &c. atqui hæc admitti non possunt: ergo.

328. Prob. conclusio 3. ex universalissima, & constantissima praxi totius Ecclesiæ, ipsorum etiam Conciliorum generalium, quæ semper pro suis definitionibus petierunt approbationem Romani Pontificis, prout Lateranense sub Leone X. *sess. 11.* testatur *in Bulla: Pastor æternus gregem suum: approbante Concilio edita, quæ est abrogatoria Pragmaticæ Gallicæ: Consueverúntque* (inquit) *antiquorum Conciliorum Patres, pro eorum, quæ in suis Conciliis gesta fuerunt, corroboratione, à Romano Pontifice subscriptionem, approbationémque humiliter petere, & obtinere, prout ex Nicæna, & Ephesina, ac Chalcedonensi hujusmodi, & sexta Constantinopolitana, & septima eadem Nicæna, ac Romana sub Symacho, Synodis habitis, earúmque gestis, nec non in Aimari libro de Synodis, manifestè colligitur: quod etiam novissimè Constantienses Patres fecisse constat.* Huc usque Bulla. Idem etiam factum ab ultimo generali Concilio Tridentino, ùt constat ex ultima sessione, *§. ultimo* ante acclamationes Patrum, ubi expressè dicitur, confirmationem decretorum esse à Papa petendam: & idem iterum dicitur factum in Bulla Pii IV. qui id confirmavit.

329. Neque Patres, in Conciliis congregati, confirmationem suarum definitionum petierunt à Papa, tantùm ex humanitate, vel ad firmandam arctiorem unionem, inter caput, & membra; nam fatentur Concilia, se eam approbationem petere, ut definitiones accipiant firmitatem. Sic Nicænum scribit ad S. Sylvestrum *in epist. quæ habetur in fine Concilii. Quidquid autem constituimus in Concilio Nicæno, precamur, vestri oris consortio confirmetur.* Chalcedonense Concilium *actione 3. in relatione S. Synodi ad B. Papam Leonem in fine* ait: *Omnem vobis gestorum vim insinuavimus, ad comprobationem nostræ sinceritatis, & ad eorum, quæ à nobis gesta sunt, firmitatem, & consonantiam.* Rursus *C. Significásti. de electione.* ait Paschalis: *Cùm omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ auctoritatem, & facta sint, & robur acceperint, & in eorum statutis Romani Pontificis patenter excipiatur authoritas &c.* Gelasius Papa *C. Considimus. 25. q. 1.* ait de prima, hoc est, Romana Sede: *Quæ & unamquamque Synodum suâ authoritate confirmat, & continuata moderatione custodit.* Plura adhuc, quæ hanc nostram sententiam, de primatu Summi Pontificis, etiam supra Concilia generalia, firmissimè roborant, afferemus infrà *à n. 403.* & adhuc plura suppeditat Reverendissimus Matthæus Peritdidier Abbas S. Petri Senonensis Ordinis S. Benedicti, natione Gallus *in suo tractatu de authoritate, & infallibilitate Summorum Pontificum.*

330. Censetur autem Pontifex approbare, confirmare, vel ratas habere definitiones Conciliorum 1. si præsens sit, & consentiat. 2. si absente ipso, Legati ejus præsentes juxta specialem instructionem suam consentiant. At non censetur addere robur, si ipse, vel ejus Legati præsentes reclament; vel si Legati contra instructionem specialem consentiant: & probabiliùs neque tunc, quando consentiunt, dum tantùm habent instructionem generalem; non enim potest ipsis Pontifex delegare assistentiam Spiritûs S. unde Suarez *disp. 5. de fide sec. 7. n. 11.* ait, probabilissimum quidem esse, DEUM non permissurum, ut tales Legati cum Concilio errent, tamen regulam credendorum esse non posse; eoquòd infallibilitas eorum, saltem non sit certa;

ta: quin neque tunc censetur Pontifex approbare decreta Conciliorum, si negativè se habeat, hoc est, neque consentiat, neque reclamet.

Inconsequenter autem quidam dicunt, Pontificem, si solus dissentiret, contra omnes Patres Concilii, non impediturum infallibilitatem decretorum, vel definitionum; nam, si quis rationes hucusque allatas expendat: aut eæ etiam probant de solo Pontifice: aut nec probant de eo cum aliquibus Patribus sumpto. Nec dici potest, eum tunc tantùm locuturum ùt doctorem privatum; nam, quòd loquatur ex cathedra, non desumitur ex eo, an solus, an cum aliis loquatur: sed, an obliget universalem Ecclesiam ad credendum, an non: & qui aliter sentiunt, viam sternunt ad negandum sæpissimè, vel quòd Pontifex ex cathedra sit locutus, vel quòd ejus definitiones sint infallibiles.

ARTICULUS VI.

Solvuntur Objectiones.

331. OB. 1. contra 1. conclusionem. Non potest constare, an Concilium universale sit legitimum: ergo frustra ei DEUS contulisset infallibilitatem. prob. antec. non est legitimum, nisi Episcopi congregati sint fideles, & ritè ordinati &c. sed non potest constare de eorum fide, & ordinatione: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. dist. ma. Concilium non est legitimum, nisi reipsa omnes Episcopi tales sint. neg. ma. nisi saltem apparenter exteriùs tales sint (quod facilè cognosci potest) con. ma. & sic distincta minore neg. conseq. Nam, vel DEUS etiam Episcopis apparenter talibus assistet: vel certè manifestabit defectum, ne Ecclesia tota inducatur in errorem. Pariter DEUS non permittet, ut Episcopi violenter cogantur, ad aliquid decidendum: vel etiam coactis assistet, ut nihil falsi decernant: vel manifestabit talem coactionem; hoc enim exigit ejus promissio de perpetua assistentia, & directione Spiritûs Sancti.

332. Ob. 2. SS. Patres negant Conciliis, etiam generalibus, infallibilitatem: ergo. prob. ant. S. Gregorius Nazianz. *epist. ad Procopium* ait: *Hoc animo sum, ut omnem Episcoporum conventum fugiam; quoniam nullius Concilii finem lætum, & faustum vidi.* S. Augustinus *l. 2. de baptis. contra Donat. c. 3.* ait, Concilia *plenaria sæpè priora posterioribus emendari, cùm aliquo experimento rerum aperitur, quod clausum erat, & cognoscitur, quod latebat.* S. Isidorus, relatus à Gratiano *dist. 50. C. Domino Sancto.* ait: *Quotiescunque in gestis Conciliorum discors sententia invenitur, illius Concilii magis teneatur sententia, cujus, aut antiquior, aut potior extat authoritas:* ergo juxta hos SS. Patres Concilia, etiam generalia, non sunt infallibilia; aliàs enim non essent fugienda, nec emendabilia, nec inter se contraria.

Resp. neg. ant. ad prob. neg. conseq. & explico SS. Patres. S. Gregorius Nazianzenus non loquitur de Conciliis generalibus, sed tantùm de particularibus aliquorum Episcoporum, ex quibus multi favebant hæreticis. Neque tunc Sanctus hic Pater sperabat Concilium generale legitimum, à Pontifice confirmatum: quanquam postea tale viderit, nec fugerit, sed interfuerit, & subscripserit Concilio generali II. Constantinopoli *anno 381.* celebrato.

S. Augustinus *eodem ipso libro* multùm commendat authoritatem Conciliorum generalium, *loc. cit. n. 323.* textu autem objecto probare vult, non esse irrefragabilem authoritatem unius Episcopi, vel Conciliorum particularium: & argumentatur aliquo modo à majori ad minus: quasi diceret: statuta in conventu paucorum Episcoporum non sunt immutabilia; cùm etiam aliqua statuta plenariorum Conciliorum, quandoque possint mutari, seu emendari: intellige autem, non statuta, vel decreta fidei, sed tantùm aliqua, vel judicia circa facta aliqua nuda, seu informia, vel decreta morum, quæ pro temporum circumstantiis, & experimentis rerum, possunt aliquando prudenter mutari, ùt factum est circa communionem sub utraque specie, respectu laicorum.

Et quamvis S. Augustinus ibi agat de quæstione fidei, scilicet, an hæretici sint rebaptizandi, non sequitur, quòd velit, etiam canones universalium Conciliorum, ad fidem spectantes, posse emendari; nam tantùm in genere dicit, cùm Concilia hæc emendari possint, etiam posse emendari sententiam Cypriani: quasi diceret: si Concilia generalia, in quibusdam decretis morum, vel decisionibus facti non dogmatici, mutari, vel emendari possunt, quanto magis etiam in suis decretis potest emendari unus Episcopus Cyprianus? S. Isidorus eodem modo potest explicari, quamvis, eoquòd ejus casus sit tantùm de aliqua pœna, lapsis infligenda, non veniat ad rem; cùm non sit quæstio fidei: & potest utique aliqua pœna, licèt priùs fuerit in aliquo Concilio statuta, per aliud Concilum relaxari: & quoad talia, posterioribus temporibus, ad posterioris Concilii canones, ordinariè magis est attendendum.

333. Ob. 3. contra 2. concluſ. *Act. 8. v. 14.* dicitur S. Petrus unâ cum S. Joanne ab Apostolis missus in Samariam: ergo etiam Petrus erat subjectus collegio Apostolorum, adeóque etiam ejus successores Conciliis. Confirm. 1. In primo Concilio generali *Actor. 15.* non fit mentio Petri, sed tantùm Concilii; nam dicitur *v. 28. Visum est Spiritui Sancto, & nobis:* ergo non fuit suprema potestas in Petro, sed in Concilio. Confir. 2. Papa etiam est frater; nam & ipse debet nobiscum dicere: *Pater noster, qui es in cœlis. Matth. 6. v. 9.* & alios Episcopos solet vocare fratres: ergo etiam ipse

ipse errans, potest, & debet deferri ad Ecclesiam, juxta illud *Matth. 18. v. 17. Si non audierit eos, dic Ecclesiæ*: ergo etiam Ecclesia, seu Concilium, debet posse de Papa judicare.

Resp. neg. conseq. Spiritus S. missus est à Patre, & Filio, quin fuerit minor; fieri igitur potest missio etiam precando, suadendo &c. nec necessariò debet fieri per præceptum. Ad 1. confir. neg. ant. Cùm Petrus esset caput Concilii, sufficienter fiebat ejus mentio, dum fiebat totius Concilii: sic sæpè fit mentio solius Ecclesiæ, quin excludatur Pontifex. Dein saltem *v. 7.* fit primo loco mentio dictorum S. Petri, & S. Jacobus ibi S. Petri verba approbat. Quòd autem non fuerit facta specialis ejus mentio, tanquam capitis, sicut non est argumentum pro nobis, ita nec est pro adversariis.

334. Ad 2. confirm. dist. ant. Papa est frater, si sit Pontifex illegitimus, vel dubius. con. ant. si sit Pontifex legitimus, indubitatus, & tantùm aliquorum criminum reus. subdist. est frater, ità, ut simul sit pater, & caput fidelium, supremam habens authoritatem. conc. ant. est frater simplex tantùm. neg. ant. & dist. conseq. potest deferri ad Ecclesiam, ea intentione, ut puniatur, deponatur, vel etiam ab Ecclesia abscindatur. neg. conseq. potest deferri, ut à Concilio deliberetur de aliis remediis adhibendis, v. g. ut admoneatur, rogetur, vel, si Ecclesiæ infestus esset, jure defensionis contra eum Ecclesia utatur. om. conseq. Inprimis in textu illo: *Dic Ecclesiæ*: per Ecclesiam S. Chrysostomus, Theophilactus, Euthymius, & alii, intelligunt Ecclesiam particularem cum Episcopo, vel hunc solum: & certè communissimè accusatio fit apud Episcopum, atque sufficienter censetur quis delatus ad Ecclesiam, si deferatur ad Episcopum; quia iste eum potest excommunicare &c. Secundò, etsi daretur, quòd possit ex hoc textu desumi, Papam posse deferri ad generale Concilium, quando id ipse convocâsset (aliter enim legitimum non esset) tamen non sequeretur, quòd Concilium posset habere in ipsum jurisdictionem.

Nec timendum est, ne Papa, si accusari non possit in Concilio generali, destruat Ecclesiam; quia quoad fidem, & morum præcepta, ùt dictum est, errare non potest, saltem si sit in Concilio: si extra illud non esset infallibilis (quod tamen, ùt mox dicemus, falsum est) neque posset obligare Ecclesiam, neque DEUS in casu erroris permitteret, ut tota Ecclesia eum sequeretur. Dein Ecclesiæ non deessent adhuc alia remedia, ad avertenda à se mala, per Pontificem imminentia: & sufficerent solæ preces, quæ fundi possent, & quibus moveretur DEUS, ad benignè respiciendam Ecclesiam suam, nec sinendum, ut fideles tentarentur supra id, quod possunt &c. Sicut autem tolerandum est aliquando, etiam in corpore materiali, membrum molestum, præsertim si inter præcipua sit, quando vitæ periculum non affert: ita, & multò magis tolerandum est in mystico corpore tale membrum, quando illud vim, & vigorem non habet à corpore, sed ab alio, ùt Papa à Christo: cujus etiam propriissimè minister est, & non Ecclesiæ: quanquam aliquando etiam dicatur minister Ecclesiæ, quatenus in ejus bonum, à Christo est constitutus dispensator mysteriorum DEI: non autem quasi ab Ecclesia potestatem acceperit.

335. Ob. 4. Concilium Pisanum, Constantiense, & Basileense, deciderunt, Concilia generalia habere authoritatem supra Pontificem: ergo. ant. prob. Pisanum definivit, Concilium generale, universalem Ecclesiam repræsentans, esse superius Papa, atque etiam de facto Benedictum, dictum XIII. & Gregorium XII. deposuit, ac Alexandrum V. creavit, qui postea decreta Concilii approbavit. Constantiense idem docuit, præsertim *sess. 5.* ubi ait hæc synodus: *Et primò declarat, quòd ipsa, in Spiritu Sancto legitimè congregata, Concilium generale faciens, & Ecclesiam Catholicam repræsentans, potestatem à Christo immediatè habet, cui quilibet, cujuscunque status, vel dignitatis, etiam si Papalis existat, obedire tenetur, in his, quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti schismatis, & reformationem dictæ Ecclesiæ, in capite, & membris.* Quod ipsum repetit, & confirmat Concilium Basileense *sess. 2.* Hanc objectionem egregiè tractat, atque refellit Leytam *in impenetrabili clipeo Pontificiæ dignitatis disc. 5. per totam, & iterum disc. 7. sec. 7.*

336. Resp. An Concilium Pisanum fuerit universale, an non, dubitant quidam, ùt, Leytam, ac Bellarminus *tom. 2. controv. 1. l. 1. de Eccles. & Concil c. 8.* ac alii: certè Odoricus Reynaldus *ad annum 1409. n. 79.* ait, multos doctrinâ, & religione conspicuos, de illius authoritate dubitâsse: & ratio dubitandi est hæc. Si Concilium Pisanum fuisset indubitatò legitimum, debuisset Joannes XXIII. successor Alexandri V. in eo Concilio electi, haberi pro indubitato Pontifice: & tamen Concilium Constantiense eum ùt talem non agnovit; nam *sess. 14.* hujus Concilii etiam Gregorius XII. vocatur Pontifex: atque adeò à Concilio Pisano, non tam extinctum, quàm auctum est schisma: nec post illud Ecclesia uni Papæ adhæsit: sed tribus diversis, etiam diversæ partes fidelium adhæserunt.

Quodsi etiam omittatur, Concilium Pisanum fuisse universale, nihil statuit, definiendo de legitimis indubitatis Pontificibus; sed tantùm de dubiis, schisma foventibus, &, ùt ibi vocantur (prout videre est apud Binium *tom. 3. Concil. p. 2. in notis ad Concilium Pisanum. mihi fol. 1554.*) *hæreticis.* Nec potest ostendi, quòd unquam definierit, Concilium esse supra Papam indubitatum. Et quanquam referantur ibi sententiæ quædam Universitatum, Parisiensis, & Bononiensis, illæ tamen etiam (ùt legenti eas apud Binium *tom. 3. Concilior. p. 2. in notis*

tis ad Concil. Pisan. fol. mihi 1554. est manifestum) loquuntur de dubiis, & schismaticis Pontificibus. Quodsi etiam aliqua viderentur à Concilio illimitatè dici, tamen, quia Concilium ibi loquitur, in illis circumstantiis dubiorum existentium Pontificum, etiam de his ea dicta congruenter accipiuntur: præterquam quòd, ùt jam diximus, non omnia, quæ in Conciliis referuntur, sint de fide. Videatur apud Binium *tom. 3. Concilior. p. 2. folio mihi 1553.* historia hujus Concilii.

337. Quod attinet ad Concilium Constantiense, istud explicari, & potest, & debet, de Concilio tempore schismatis, & dubiorum Pontificum, ùt patet ex contextu: certè ibidem Joannes XXIII. *sess. 11.* à Procuratoribus Concilii accusatur, tanquam *notorius simoniacus, pertinax hæreticus &c.* Dein *sess. 37.* idem Concilium *in sententia contra alterum Papam, dictum Benedictum XIII.* hunc condemnat, tanquam *schismaticum, & hæreticum, ac à fide devium &c.* Quod ad Gregorium XII. attinet, qui sponte abdicavit, etsi non ita à Constantiensi culpetur, tamen à Pisano hæreticus dicitur: certè Binius *tom. 3. Concil. p. 2. mihi folio 1554. in notis in Concilium Pisanum* scribit, Benedictum, & Gregorium, depositos fuisse *ùt hæreticos, & schismaticos.* Adde, si Concilium adstruere voluisset superioritatem Concilii supra Papam, etiam quando hic indubitatò legitimus est, certè Martinus V. ejus definitionem non approbâsset.

Unde, quæcunque dicuntur de potestate Concilii, immediatè à Christo accepta, de necessitate ipsi parendi, etiam personis dignitatis Papalis imposita, quoad ea, quæ spectant ad fidem, & reformationem Ecclesiæ, in capite, & membris, intelligenda tantùm sunt de casu schismatis, & Pontificis dubii, aut notoriè hæretici; tunc enim Concilium habet potestatem, ad providendum sibi de legitimo capite, & ad dijudicandam etiam fidem, vel declarandum errorem Pontificis notoriè hæretici. Confirmantur dicta ex eo, quòd dicat Concilium, se repræsentare universalem Ecclesiam; nam, dum existit legitimus Pontifex, Concilium solum non repræsentat absque Papa totam Ecclesiam; utique enim legitimus Papa est membrum, & quidem præcipuum.

338. Dices 1. Concilium Constantiense determinavit multa ante electionem Martini V. circa doctrinam hæreticam Joannis Huss, & Hieronymi Pragensis. Resp. Ea tunc primùm infallibile robur acceperunt, postquam Martinus V. jam legitimus Pontifex illa approbavit. Dices 2. Etiam reliqua sunt ab eodem approbata. Respondeo. Severinus Binius *in titulo Concilii, & in notis*, atque cum eo alii, communiter asserunt, Concilium hoc tantùm ex parte esse approbatum, scilicet quoad ea, quæ ad fidem pertinent contra Wicleffum, Hussium &c. reliqua verò de authoritate Concilii supra Pontificem nullo modo esse approbata à Martino V. præsertim, si explicentur de legitimo, & indubitato Pontifice; quomodo enim Martinus ea probâsset, qui in sua Bulla, in eodem Concilio edita, statuit, suspectum de hæresi interrogandum esse: *Utrum credat, quòd Papa canonicè electus, qui pro tempore fuerit, ejus nomine proprio expressò, sit successor Beati Petri, habens supremam authoritatem in Ecclesia DEI?* Quin potiùs ista superioritas Concilii supra Papam est reprobata à Florentino, & Lateranensi. Cajetanus ait, decreta fidei Concilii Constantiensis esse propriè ea, quæ definita sunt contra hæreticos: & hæc sola approbata fuisse; nam *sess. 45. seu ultima* dicitur: *Sanctissimus Dominus noster Papa dixit, respondendo ad prædicta, quòd omnia, & singula, determinata, conclusa, & decreta, in materiis fidei, per præsens Concilium conciliariter, tenere, & inviolabiliter observare volebat, & nunquam contraire quoquo modo: ipsáque sic conciliariter facta approbat, & ratificat, & non aliter, nec alio modo.* Et quæso, quis unquam dixit, hæreticum esse, negare authoritatem Concilii generalis supra legitimum Pontificem? & tamen hæreticum foret, si sententia Concilii Constantiensis etiam ad casum legitimi Pontificis se extenderet, & in Concilio à Martino V. approbata fuisset?

Advertit etiam bene Raslerus *de regula externa fidei art. 15. n. 221.* notanda esse illa verba: *Ipsáque sic conciliariter facta approbat, & ratificat* (Martinus V.) *& non aliter, nec alio modo:* nam ea verba *ad... reformationem ... in capite, & membris*, non habentur *in sessione 4.* (etsi in Colonienſi editione Concilii Constantiensis per errorem etiam ibi ea verba ponantur) sed tantùm in sessione 5. quæ conciliariter facta non fuit, ùt docet Bellarminus *tom. 2. controv. 1. l. 2. de Conciliis c. 19.* imò probabilissimè illa sessio 5. nullius est authoritatis; tum quia nullus, nec dubius Pontifex ei aderat (Joañes enim jam recesserat, & Martinus nondum electus erat) tum quia necdum aderant ii, qui hucusque secuti erant Gregorium, & Benedictum: imò Concilio repugnabant: adeóque tertia tantùm pars Ecclesiæ præsens erat: tum quia res non erant actæ, more in Conciliis consueto, seu verè conciliariter, scilicet adhibendo solitum examen, diligentiam &c. quæ, licèt juxta quorundam sententiam non sint absolutè necessaria ad aliquid determinandum à Concilio cum Papa, vel à solo Papa, tamen necessaria sunt, ut acta in Concilio dici possint *conciliariter facta*: adeóque decretum, de potestate Concilii supra Pontificem, à Martino V. nunquam approbatum fuit; nam contra aliter, quàm conciliariter facta, protestatus est Martinus, ùt patet ex verbis *conciliariter facta... & non aliter*

339. Accedit, quòd nunquam Ecclesia judicaverit, à Constantiensi Synodo decisum, quòd Concilium sit supra legitimum Pontificem; aliàs non potuisset de eo iterum deliberari, vel id in quæstionem vocari; & tamen de hoc, saltem aliquo modo, actum rursus fuisse in Tridentino, negari non potest; nam hæretici eam quæstionem definiri

finiri volebant, non sincera intentione, ut patesceret veritas, sed ut turbas cierent. Et quanquam decisum nil fuerit, tamen, teste Pallavicino *in historia Tridentini l. 21. c. 4. n. 5.* Patres, tum Hispani, tum Itali, in eo conspirârunt, ut definiretur, Papam esse supra Concilium, qui Gallis, & paucis aliis aliarum nationum Episcopis, multò plures erant.

Adde, quòd post Concilium Constantiense usque nunc, incomparabiliter major pars doctorum senserint, Pontificem legitimum esse supra Concilium: qui utique non docuerint hæresin, qualis esset opinio contraria definitioni Concilii, à Pontifice approbatæ. Adde, quòd, ùt jam dictum *num. præced.* in Constitutione Martini V. in eodem Concilio edita, contra Hussium, & Wicleffum, ponantur interrogationes, proponendæ suspectis de hæresi, & inter has etiam ista: *Utrum credat, quod Papa ..... sit successor Beati Petri, habens supremam authoritatem in Ecclesia DEI?* quam authoritatem certè juxta adversarios Papa non haberet, sed Concilium.

Quod attinet ad Concilium Basileense, ejus authoritas minima est; nam etsi legitimè fuerit indictum, tamen ab indubitati Pontificis Eugenii IV. obedientia recessit, & Antipapam Felicem V. creavit: nec Nicolaus Eugenii successor ullatenus decreta ejus approbavit, nisi quoad quasdam dispositiones circa beneficia Ecclesiastica. Econtra ipsum Concilium Basileense est reprobatum à Concilio Lateranensi *sub Leone X. sess. 11. in Bulla: Pastor aternus gregem suum: quæ abrogat Gallicam Pragmaticam*: & quidem est reprobatum, tanquam *Conciliabulum*, quòd *Concilium amplius appellari non merebatur*, & cujus *facta nullum robur habere potuerint.* Et hinc hujus Concilii auctoritas communissimè deseritur.

340. Ob. 5. *Matth. 18. v. 20.* ait Christus: *Ubi enim sunt duo, vel tres, congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*: ergo multò magis, ubi Episcopi plurimi sunt congregati in Concilio universali, etiam absque consensu Papæ, Christus adest, & assistendo eorum decreta infallibilizat. Confir. *Actor. 20. v. 28.* dicit S. Paulus omnibus Episcopis: *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam DEI*: ergo etiam reliqui Episcopi regunt Ecclesiam DEI universam, & maximè in Concilio. Resp. neg. conseq. Argumentum manifestè probat nimium; nam, si ea verba Christi ad mentem adversariorum accipienda essent, quodlibet collegium Christianorum in causa fidei, vel virtutis, ad Christi honorem congregatum, esset infallibile, & multò magis quodlibet Concilium diœcesanum, aut provinciale: quod est certissimò falsum; cùm plura manifestè erraverint.

Locus ille potiùs intelligendus est de simul orantibus, quibus Christus ibi promittit, se adfuturum, ut impetrent. Si applicare eum velis ad Concilium sine Pontifice, nego, Christum de eo casu loqui: si de Concilio cum Pontifice, omitto, posse dici, Christum adfuturum, ne caput cum membris erret. Ad confir. dist. conseq. ergo reliqui etiam Episcopi regunt Ecclesiam DEI partialiter, hoc est, quilibet suam diœcesin. conc. conseq. regunt totaliter sine Pontifice, quando talis legitimus adest. neg. conseq. Ex hoc autem non sequitur, quòd eorum decreta, absque approbatione Pontificis, sint infallibilia; sed tantùm, quòd tunc sint talia, quando in Concilio cum Pontifice conveniunt, & simul cum ipso aliquid decernunt; tunc enim collectivè regunt Ecclesiam universam.

341. Ob. 6. Sacri canones ipsi nostræ conclusioni adversantur: ergo. prob. ant. *C. Confidimus. 25. q. 1.* dicitur: *Uniuscujusque synodi constitutum, quod universalis Ecclesiæ probavit assensus, nullam magis exequi sedem præ cæteris oportere, quam primam, quæ & unamquamque synodum sua auctoritate confirmat, & continuata moderatione custodit.* & *ibidem C. Contra*, ait Pontifex: *Contra statuta Patrum condere aliquid, vel mutare, nec hujus quidem sedis potest authoritas*: ergo &c. Resp. 1. Hîc clarè asseritur superioritas Romani Pontificis supra Concilia, dum dicitur: *Unamquamque synodum sua authoritate confirmat*: quod est superioris. Resp. 2. neg. ant. ad prob. neg. conseq. Ibi inprimis expressè sermo tantùm est de constitutis à Pontifice approbatis; nam, ùt jam notatum est, expressè dicitur, primam sedem synodos confirmare.

Dein, si sunt constituta, seu statuta, aut decreta fidei, non possunt mutari, ùt est in confesso: si sunt decreta morum, & tangunt jus naturale, aut Divinum; nec ista possunt mutari; quia non potest Pontifex mutare jus Divinum, aut naturale: si autem tantùm tangunt jus humanum; non potest Pontifex ea mutare passim, temerè, & absque legitima causa; nam, licèt Jus Canonicum Papam, utpote legislatorem, & supremum principem, non obliget vi coactiva, tamen, vel eum obligat vi directiva, ùt docet S. Thomas *1. 2. q. 96. a. 5. ad 3.* vel, si eum non obligat Jus Canonicum immediatè vi sua, tamen eum ratione Juris Canonici, & ad huic se conformandum, obligat honestas, seu convenientia naturalis, vi cujus etiam Papa tenetur, se conformare aliis, & subditis exemplo præire, ut isti legem faciliùs observent, prout docent alii cum Layman *l. 1. tract. 4. c. 9. n. 3.* Potest tamen Papa in Jure Canonico mutare aliquid, si id expedire judicaverit, ùt docet Angelicus *loco modò citato.* Eadem responsio servit ad alterum textum *ex C. Contra.* objectum.

342. Ob. 7. *C. Sicut Sancti. dist. 15.* ait S. Gregorius de statutis in generalibus Conciliis: *Se, & non illa, destruit, quisquis præsumit, aut solvere, quos religant, aut ligare, quos solvunt*: ergo nec Papa potest solvere statuta Conciliorum. Confir.

1. C.

1. *C. Nemo. 9. q. 3.* & *C. Si Papa. dist. 40.* dicitur, quòd etiam Pontifex possit accusari coram Ecclesia, si peccet, & contumax sit: ergo Ecclesia est ejus superior. Confir. 2. In Constantinopolitana Synodo IV. (quæ fuit Oecumenica VIII. & habetur *apud Binium tom. 3. Concil. p. 2. fol. mihi 880.*) *action. 10. can. 13. fol. 897.* dicitur, si synodus universalis fuerit congregata, & facta fuerit etiam de S. Romanorum Ecclesia quædam ambiguitas, & controversia, oportere venerabiliter, & cum convenienti reverentia, de proposita quæstione scisciari, & solutionem accipere, aut proficere, aut profectum facere: non tamen audacter sententiam dicere contra Summos senioris Romæ Pontifices: ergo.

Resp. dist. conseq. Nec Papa potest solvere statuta Conciliorum passim, & temerè, & ita, ut hoc licitè faciat. conc. conseq. non potest, quando id expedit ob certas causas. neg. conseq. Textus ille prorsus non probat intentum adversariorum. S. Gregorius ibi loquitur de personis, aut à Concilio excommunicatis ob hæreses, vel approbatis ob eorum fidem: de quibus utique nec Pontifex aliter potest judicare; nam aliàs, vel approbaret hæreses, vel condemnaret rectam fidem. Potest tamen Pontifex damnatos in Concilio absolvere, si pœnitentiam convenientem egerint, ùt nemo negabit.

Ad 1. confirm. neg. antec. *C. Nemo.* expressè sic habet: *Nemo judicabit primam sedem &c.* Quod autem glossa *in hoc caput: Nemo.* dicat, eum posse accusari, idque se probâsse *C. Si Papa. dist. 40.* non refert; quia glossæ authoritas minimè prævalet maximæ nostræ authoritati: nec ratio ulla sufficiens adducitur. Ipsum autem *C. Si Papa.* tantùm dicit, Papam, si negligens fuerit, alios secum in infernum trahere, neminem tamen mortalium præsumere, eum arguere, nisi sit *à fide devius.* Ad 2. confirm. Canon ille apud Binium sic legitur. *Siqua verò Oecumenica synodus collecta, de Romanæ Ecclesiæ controversia quapiam quærat, licebit cum verecundia de proposita quæstione religiosè percontari, responsumque admittere, & (sive nocens sit, sive innocens) nequaquam impudenter sententiam in Pontifices Romanos pronunciare:* ubi nota, quòd in fragmentis Concilii apud eundem Binium *fol. 857.* sit hic *Canon. 21.* In forma. neg. conf. Scisciari aliquando licet de Romana Ecclesia, in certis casibus etiam juxta nos, imò Pontificem rogare, & monere: judicium ferre non licet: quod etiam apertè ex canone isto colligitur.

ARTICULUS VII.

Solvuntur reliquæ Objectiones.

343. OB. 8. *C. Ecce. dist. 99.* S. Gregorius vetat, se dici *Universalem Papam*: ergo Papa non est caput universalis Ecclesiæ. Confir. *C. Prima sedis* (quod desumptum est ex Concilio Africano) *eadem dist.* dicitur: *Prima sedis Episcopus non appelletur princeps sacerdotum, vel summus sacerdos, aut aliquid hujusmodi:* ergo. Resp. Papam esse caput Ecclesiæ &c. est clarè definitum in Florentino, citato *n. 327.* in forma. neg. conseq. *Universalis Papa* potest accipi in duplici sensu: primò, ut significet, Papam esse ita universalem Episcopum, ut ipse tanquam proprius Episcopus præsideat etiam cuique particulari Ecclesiæ, ita, ut alii sint tantùm quasi ejus vicarii, seu suffraganei. Secundò, ut tantùm significet, universalem Ecclesiam, seu omnes etiam Ecclesias particulares, esse ei subjectas.

In primo sensu Papa non est universalis Episcopus, & in hoc sensu nomenclationem illam accepit S. Gregorius, ùt patet vel ex eo, quòd Eulogio Patriarchæ Alexandrino, qui hunc titulum S. Gregorio inscripserat, hic Sanctus rescribat: *Si enim universalem me Papam vestra Sanctitas dicit, negat, se hoc esse, quod me fatetur universum:* hoc est, negat, se esse Episcopum: adeóque vult dicere, quòd, si ipse vocetur Universalis Papa, alii Episcopi non ampliùs futuri sint Episcopi. In secundo sensu etiam S. Gregorius non negavit, se talem esse; imò authoritatem suam in omnes Ecclesias strenuè defendit: & in hoc sensu etiam Chalcedonensis Synodus S. Leonem vocavit universalem Patriarcham: quo nomine etiam Hormisda à multis est appellatus. videatur glossa *in hoc cap.*

Ad confirm. neg. conseq. Non agitur ibi de Romano Pontifice, sed de Episcopis Primatibus, seu Patriarchis, certorum regnorum, ùt habet glossa: & videtur vel ex eo patere, quòd illud Concilium tantùm statuta ediderit pro sua provincia, & circa suum Primatem, non autem circa alium. Adde, quòd, etsi tunc etiam Romanus Pontifex non sit visus appellandus universalis, propter speciales rationes, & fortè propter acceptionem illius vocis, in significatione suprà adducta, ob quam noluit eam adhiberi S. Gregorius, tamen neutiquam propterea negatur Pontificis suprema authoritas: neque inconvenienter, mutatis jam circumstantiis, is titulus ei tribuitur.

344. Ob. 9. *C. Legimus. dist. 93. ex S. Hieronymo. ep. 85.* dicitur: *Si authoritas quæritur, orbis major est urbe:* ex quo infert S. Pater, non peculiarem Romæ, sed orbis, seu totius Ecclesiæ consuetudinem esse servandam: ergo. Confirm. Idem Sanctus *ibidem* dicit, Episcopos omnes esse æquales: ergo, si alii subsunt Concilio, etiam eidem subest Romanus Episcopus. Resp. neg. conseq. S. Hieronymus ibi agit de quibusdam Diaconis Romanis, qui, eoquòd essent ditiores quibusdam presbyteris, eis se præferebant: & hanc eorum consuetudinem, neutiquam à Concilio, vel Pontifice approbatam, aut definitam, quanquam Romæ toleratam, reprehendit: quod non venit ad rem. Ad confirm. dist. ant. ait, Episcopos esse æquales quoad ordinem, & characterem. conc. ant. quoad jurisdictionem. neg. antec. & conseq.

sic enim ait: *Ubicunque fuerit Episcopus, sive Romæ, sive Eugubii ..... ejusdem meriti, ejusdem est sacerdotii.*

345. Ob. 10. In Concilio Pisano, centum, & tres Theologi, censuerunt, Papam subesse Concilio, idémque censuerunt Academiæ, Parisiensis, & aliæ per Galliam, itemque Bononiensis, ac Florentina, quin etiam aliæ. Idem tenuêre Patres Concilii Constantiensis, & Basileensis. Idem teste Ferrerio apud Pallavicinum *in histor. Trident. l. 19. c. 14. n. 4.* tanquam articulum necessarium tenuit tota Gallia: & hunc sensum Galliæ esse, videtur posse colligi ex propositione secunda Conventûs Parisiensis *anno 1682.* qua dicitur, *sic autem inesse Apostolicæ sedi, ac Petri successoribus, Christi Vicariis, rerum spiritualium plenam potestatem, ut simul valeant, atque immota consistant sanctæ Oecumenicæ synodi Constantiensis à sede Apostolica comprobata, ipsóque Romanorum Pontificum, ac totius Ecclesiæ usu confirmata, atque ab Ecclesia Gallicana perpetua religione custodita decreta, de auctoritate Conciliorum generalium, quæ sessione quarta, & quinta continentur: nec probari à Gallicana Ecclesia, qui eorum decretorum, quasi dubiæ sint auctoritatis, ac minùs approbatæ, robur confringant, aut ad solum schismatis tempus, Concilii dicta detorqueant*: atqui tanta authoritas utique sententiam adversam satis roborat: ergo.

Resp. neg. ma. & mi. Inprimis Universitates tempore Concilii Pisani loquuntur tantùm, de Pontificibus dubiis, ùt ex Academiarum illarum rescriptis ostendit Leytam *in clypeo Pont. dignit. discept 5. sect. 1. & sect. 5. n. 44.* In Constantiensi Concilio, etsi sententiæ Theologorum fuerint distractæ, tamen, ùt idem author *cit. sect. 5.* ostendit, potissima pars tantùm loquebatur de casu schismatis. Patres, ac Theologi Basileenses, ùt plurimùm sententiam revocârunt, ac cum Eugenio redierunt in gratiam.

Quod attinet ad Galliæ Doctores, iis, si nobis contrarii sint, opponere licet reliquas nationes Catholicas, oppositum communissimè sentientes. Sed fortè non ità communiter sunt contrarii, ùt quibusdam videtur: sanè eos aliquando aliter sensisse, constat ex legatione ad Eugenium IV. Florentiæ tunc degentem, à Carolo Franciæ rege missa, in qua Meldensis Episcopus, regis, ac regni nomine, detestatus est acta Basileensium: & professus est (ùt habet Odoricus Raynaldus *ad an. 1441. n. 8.*) *Eugenium verè esse Summum DEI Vicarium, eadémque potestate, quam Petrus ab ipso Christo accepit, pollere: nec non Monarchiam Pontificiam à Christo esse constitutam.* Idem Rex (ùt idem Odoricus *ibidem paulò superiùs* testatur) *agnovit, Basileæ impetu, & seditione rem gestam, ac pestilentem doctrinam, adulterantem Evangelium, & Pontificiam potestatem, non in uno, summóque præsule, sed in multitudine collocantem, ac Monarchiam, institutam à Christo, in Aristocratiam, vel Democratiam redigentem, fuisse inductam.*

Verba Legati ad Eugenium *n. 9.* sunt ista: *Tuum principatum Monarchicum esse à DEO, nedum secundùm communem universi providentiam, sed etiam speciali institutione, inter opera restaurationis mundi, à Christo institutum, téque vera, legitimáque successione, illum possidere, palam recognoscimus, & confitemur.* & postea *n. 10. Ad has extremitates evellendas* (id est ad tollenda duo offendicula) *non sufficit auctoritas Papæ sine generali Concilio, nempe quoad ad effectum exoptatum, quamvis valeat quoad potestatem; unde distinguendum est hic de duplici potestate, tam in summo Pontifice, quàm in cæteris Prælatis. Una siquidem auctoritas est commissæ potestatis: & illa in omnibus summis Pontificibus semper est æqualis: quod datum est Petro in potestate, datum est etiam omnibus successoribus. Alia est potestas bonæ æstimationis, seu reputationis: & hæc venit ex virtutibus, & operibus virtuosis: quare non semper est æqualis in summis Pontificibus: sicut patet de Gregorio Magno, & B. Leone, qui fuerunt maximæ auctoritatis, & reputationis: sicut id, quod fit per Papam in generali Concilio: & isto modo Concilia generalia dicuntur summæ auctoritatis, quantum ad auctoritatem, quæ venit ex reputatione, vel æstimatione.* & *n. 11. Subditis est nedum periculum, sed & præcipitium æternæ damnationis, recedere à summo Pontifice, ex quacunque occasione, nisi propter manifestam hæresin.* videatur ipse Odoricus Raynaldus *ad an. 1441. à n. 8.*

346. Quod attinet ad propositionem illam Conventûs Parisienis, ajunt, eam immeritò publicatam fuisse sub titulo Cleri Gallicani, & ad summum Episcopos ibi collectos eam declarationem emisisse, aliis non mandantibus, nec sua sponte probaturis: & contrariam mentem, frequentibus, ac liberioribus comitiis aliis, eundem Clerum aperuisse. Equidem dicunt illi Episcopi, se esse *Ecclesiam Gallicanam repræsentantes*: sed videntur, hoc sine sufficienti jure, aut ratione sibi tribuere: certè quadraginta Episcopi, Parisiis convenientes *an. 1714.* (qui Conventus, ùt habetur *in instructione pastorali ibi facta* fuit unus ex numerosioribus conventibus in Gallia celebratis) non ausi sunt dicere, se repræsentare Ecclesiam Gallicanam: & *in literis suis encyclicis* ajunt, se bene scire, quòd non possint aliis Episcopis obligationem aliquam imponere. Quare neque id potuerit Conventus *an. 1682.* celebratus. vide etiam infrà *n. 372.*

Jam ad minorem: hæc meritò negatur, cùm incomparabiliter major sit numerus Theologorum, qui oppositum, seu nostram sententiam tenent, & inter eos non pauci sint etiam sanctitate celebres, ùt videre est apud Bellarminum *tom. 2. controv. 1. l. 2. de Conciliis. c. 14.* & P. Thyrsum *1. p. adverss. Machumet. l. 3. c. 6. n. 178. & seq.* ac alios, patètque etiam ex dictis *n. 338.* de novem

partibus Patrum ex decem Concilii Tridentini: certè Rasslerus *de regul. exter. fidei. art. 15. n. 230.* ait, nihil adhuc veræ probabilitatis in contraria sententia apparere.

347. Ob. 11. Sententiam adversam etiam tenuerunt Petrus Alliacensis Cardinalis, Nicolaus Cusanus, Cardinalis Florentinus, Franciscus Zabarella, Abbas Panormitanus, seu Nicolaus Tudeschus, Abulensis, Almainus, Major, Adrianus, & Æneas Sylvius, postea Pius II. imò etiam S. Antoninus *3. p. tit. 23. c. 2. §. 6.* Joannes Gerson autem vir doctissimus, & Parisiensis Cancellarius, in Concilio Constantiensi publicè perorando ad Patres dixit, quòd, qui in oppositа (hoc est, nostra) sententia sit, cadat in hæresin jam damnatam, quámque nullus unquam Theologus, maximè Parisiensis, & sanctus asseruerit: ergo. Resp. Etiam hos auctores explicandos esse de casu dubii Pontificis. Si autem de eo casu explicari non possent, possent ipsis opponi alii æquè graves, imò graviores, & incomparabiliter plures authores.

Dein Æneas Sylvius revocavit sententiam suam diu, antequam Pontifex renuntiaretur. S. Antoninus autem *loc. cit.* tantùm dicit, Pontificem non posse in materia fidei definire contrarium ei, quod jam à Concilio generali, à Pontifice confirmato, fuit definitum: de cætero *eod. cap. & pluribus locis hoc titulo* haud dubiè nostram sententiam amplectitur. Si Gerson id dictum protulit, nec verè, nec eruditè dixit; namque inprimis quis dicat, nostram sententiam esse hæreticam, quam tot Sancti Patres, & doctores maximè Catholici, defendunt: inter quos, & Divus Thomas, & D. Bonaventura, tum Sancti, tum Theologiæ doctores, & quidem Parisienses fuère.

Certè S. Thomas. *2. 2. q. 1. a. 10. in corp.* ait de Summo Pontifice: *Ad cujus auctoritatem pertinet finaliter determinare ea, quæ sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa fide teneantur;* cùm ipse præsit toti Ecclesiæ. *Quæstione autem 10. de potentia a. 4. ad 13.* de Romano Pontifice ait: *Cujus auctoritate sola synodus congregari potest, & à quo sententia synodi confirmatur, & ad ipsum à synodo appellatur. Quæ omnia patent ex gestis Chalcedonensis synodi.* S. Bonaventura autem *in 4. dist. 19. dubio. 6. ante art. 1.* ait: *Quoniam Dominus Papa non est subjectus constitutionibus Patrum, sed super omnes est: ideo potest in eis dispensare &c.*

348. Ob. 12. Solus Pontifex non est Ecclesia, sed tantùm pars Ecclesiæ: Concilium verò est Ecclesia: atqui Ecclesiæ toti, & non parti, est promissa infallibilis assistentia Spiritûs S. ergo. Confirm. Imprudenter adhæretur uni præ cunctis aliis: ergo. Resp. dist. 1. p. ma. Pontifex est pars Ecclesiæ tantùm qualiscunque. neg. ma. est pars præcipua. conc. ma. dist. etiam 2. p. ma. Concilium, ùt distinctum, aut separatum à Pontifice, quando hic indubitatus existit, est Ecclesia. neg. ma. Concilium ùt conjunctum suo capiti, seu unà cum Pontifice. conc. ma. dist. etiam mi. promissa est infallibilitas Ecclesiæ, ùt distinctæ à Pontifice. neg. mi. ùt conjunctæ. om. mi. & neg. conseq. Concilium sine capite, quando hoc indubitatum existit, non repræsentat perfectè Ecclesiam; quia non repræsentat, nisi corpus sine capite mutilum; unde saltem Concilium sine Pontifice nihil potest definire infallibiliter.

Quod spectat ad alteram partem minoris: an scilicet ipsi Pontifici, utpote capiti, seu parti, etiam soli, & extra Concilium, sit promissa infallibilitas, videbimus infrà. Ad confirm. dist. antec. imprudenter adhæretur uni præ reliquis, nisi uni præ reliquis Spiritus S. assistat. conc. ant. si Spiritus S. uni præ reliquis assistat. neg. ant. & conseq. si autem Pontifex solus, aut extra Concilium, non esset infallibilis, tunc neutrius decisioni fide Divina adhærere possemus, donec convenirent. Sed de hoc inferiùs.

349. Ob. 13. Pontifex habet authoritatem, & infallibilitatem ab Ecclesia: ergo hanc etiam habet ipsa. prob. authoritas, & infallibilitas est indefectibilis: Pontifices sunt defectibiles; quia sæpe moriuntur: ergo infallibilitas debet esse, in, & ab Ecclesia: Resp. neg. ant. Ecclesia, seu electores Pontificis Cardinales, tantùm determinant personam, authoritate Pontificia vestiendam, sicut patronus sæcularis præsentat Clericum ad beneficium: Christus autem illi confert immediatè authoritatem Papalem, & assistentiam Spiritûs S. sicut Episcopus confert præsentato beneficium; nec enim Pontifex est Vicarius Ecclesiæ, sed Christi: & quidem proximus, ac immediatus. ad prob. dist. ma. est indefectibilis infallibilitas formaliter sumpta, pro omni omnino tempore. neg. ma. infallibilitas radicaliter sumpta. conc. maj. & omiss. mi. neg. conseq. Explico distinctionem. Assistentia Spiritûs Sancti formaliter semper adest, ad definiendum verum, pro omni eo tempore, pro quo datur certus Papa: pro illo autem tempore, quando nullus Papa datur, vel tantùm dubius, adest infallibilitas radicaliter; quia, licèt tunc nihil de fide possit decidi, potest tamen statim eligi novus Papa certus, cui iterum Spiritus S. assistet.

350. Ob. 14. Episcopi omnes in Concilio sunt judices: sed, si ipsi sine Pontifice non essent infallibiles, non essent judices, sed tantùm consiliarii: ergo. Confirm. Juxta nos gratis convocarentur Concilia; cùm omnia solus Pontifex posset decidere: hoc est contrarium opinioni totius Ecclesiæ: ergo. Resp. conc. maj. neg. mi. aliàs, quia quilibet Episcopus in Concilio, seorsim sumptus, non habet infallibilitatem (ùt etiam adversarii debent fateri) quivis tantùm esse omnium consiliarius. Quare Episcopi verè judicant, de rebus fidei; utique enim aliæ sunt in Concilio partes Episcoporum, aliæ tantùm Theologorum, qui plures solent Conciliis adesse, sed duntaxat ùt consiliarii: Episcopi autem ùt judices: & quidem sunt tales, authoritate accepta à Christo,

sto, vel immediatè, vel mediatè (seu per Pontificem) sed eorum judicium seorsim à Pontifice, vel, si hujus judicio sit contrarium, est fallibile.

Ad confirm. neg. ma. Inprimis necdum diximus, Pontificem etiam extra Concilium esse infallibilem: sed de hoc primùm inferiùs agemus. Verùm etiam hoc suppositio, generalia Concilia prudenter convocantur, maximè, quamdiu etiam quidam Catholici audent, sententiam nostram in dubium vocare. Inprimis enim Concilium generale utile, quin imò necessarium est, in casu schismatis, & plurium dubiorum Pontificum, ut aliquis certus, & legitimus habeatur. 2. Etiam, quando existit certus, & legitimus Papa, tamen servit Concilium, ut efficaciùs convincantur hæretici, & alii, qui infallibilitatem soli Pontifici collatam esse non credunt. 3 Servit Concilium (ùt ait Gallicus ad Eugenium IV. Orator, citatus *n. 345.*) non quidem ad authoritatem potestatis, sed tamen ad authoritatem reputationis, hoc est, ut definitiones, vel leges, apud communitatem Christiani populi (cujus apprehensionem valde ferit nomen generalis Concilii) majorem aliqualiter reverentiam, & æstimationem nanciscantur.

Servit 4. Concilium, ut convenientibus ex omni orbe Episcopis, communi consensu, definitiones, & leges suaviùs condantur, & sic decreta, præsertim, quæ mores concernunt, lubentiùs admittantur. 5. ut magis constet de communi consensu, & conspiratione unanimi, quæ etiam corda valde solet movere, ad faciliùs acceptandas leges. 6. ùt faciliùs, & explicatiùs innotescant canones fidei; quia quandoque, quæ à solis Pontificibus decreta sunt, omninò non, vel non nisi tardissimè promulgantur, & negligentiæ prætexitur ignorantia. 7. Tandem etiam servit Concilium, ut decreta morum certiùs, & efficaciùs, executioni mandentur; quæ enim communi consensu Episcoporum, ex omnibus nationibus congregatorum, statuuntur, eorum observationi diligentiùs invigilatur: nec possunt subditi facilè excipere, vel querelas excitare, contra hujusmodi statuta, quæ non unius, sed omnium communi calculo sunt facta; nam pudet omnes accusare. videri etiam potest Suarez *de fide disp. 11. ante sec. 1. n. 2.*

351. Ob. 15. Melius est Ecclesiæ, ut Papa subsit Concilio: ergo Christus id voluit. conseq. non videtur neganda. ant. prob. si Papa Ecclesiæ subsit, habet majorem stimulum, ac necessitatem bene se gerendi: ergo. Confir. Juxta nos Ecclesia non haberet medium, indemnem se à Papa servandi: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. om. ant. neg conseq. quia licèt forent aliqua commoda in ea subjectione Pontificis, tamen majora essent incommoda: certè essent pericula frequentissima schismatum, dum Cardinales, vel Episcopi, frequenter, vel ex instinctu principum sæcularium, vel ex nationali spiritu, vel alia de causa, Concilia de eo deponendo susciperent: Pontifices etiam ex metu istorum malorum non auderent, urgere fortiter reformationem morum: decreta Papæ parvi haberentur, & sæpissimè ab eo ad Concilium generale appellaretur.

Ad confirm jam est responsum *à n. 334.* Dein quis coërceret juxta adversarios Concilium generale, si malè se gereret? ergo nec Christus hoc pro ultimis definitionibus summa auctoritate donâsset, & unum subjici deberet alteri: hac autem ratione quid tandem foret certi in Ecclesia DEI? Ex quibus omnibus patet, quàm meritò damnata sit ab Alexandro VIII. inter 31. propositiones hæc 29. *Futilis, & toties convulsa est assertio, de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum authoritate, atque in fidei quæstionibus decernendis infallibilitate.*

ARTICULUS VIII.

An etiam Definitio Summi Pontificis extra Concilium infallibiliter applicet Verbum DEI.

352. Dico. Romanus Pontifex extra Concilium, aliquid ex cathedra definiens, est infallibilis, atque adeò ejus definitio, etiam extra Concilium, infallibiliter applicat verbum DEI. ita teste Bellarmino *tom. 1. controv. 3. de Romano Pontifice l. 4. c. 2.* communissima omnium ferè Catholicorum sententia: quam, teste Duvallio Doctore Sorbonico, totus orbis, exceptis pauculis doctoribus, amplectitur. Et videri potest apud P. N. Thyrsum *in manuductione Machumetanorum*, quomodo omnes nationes, etiam Gallia paulò antiquior, item omnes sacræ Religiones, in eam consentiant, oppositámque censuris gravibus (à quibus omnino abstineo) configant: ipse autem P. Thyrsus hanc nostram sententiam saltem omnino certam esse asserit.

Loquitur autem Pontifex ex cathedra, ùt ait Suarez *de fide disp. 5. sect. 8. n. 4.* quando aliquid authenticè universæ Ecclesiæ proponit, atque ad ita sentiendum, credendum, vel agendum obligat. Quando verò tantùm aliquid asserit, vel etiam editis libris docet, non tamen ea intentione, ut obligare velit fideles, dicitur loqui ùt homo, vel doctor privatus: & sic utique loquitur S. Gregorius in suis homiliis, vel aliis libris: item Innocentius III. Adrianus VI. in suis Theologicis, vel Canonisticis lucubrationibus, quibus nemo infallibilem authoritatem attribuit.

Prob. conclusio. 1. omnibus illis Sacræ Scripturæ locis, quibus *n. 326. & seq.* probavimus Pontificis infallibilitatem. Nec dicas, iis tantùm probari, Papam intra Concilium infallibilem esse; nam contra est. Vel vis, Pontificem tunc tantùm infallibilem esse, si reliqui in Concilio ei consenti-

ant,

ant: vel vis, eum etiam infallibilem esse, etsi reliqui dissentiant. Si primum: non magis infallibilis Summus Pontifex erit, quàm Episcopus quivis (nam, si hujus definitioni Concilium totum consentiat, certè non fallitur) hoc autem dici nullatenus potest. Si secundum: gratis certè Concilii præsentia requiritur, si non requiritur ejus consensus.

353. Prob. 2. ex Conciliis. Chalcedonense Concilium (ùt refert D. Thomas, *in opusculo contra errores Græcorum. titulo: Quod in eadem potestate &c.*) definit: *Omnia ab eo* Romano Pontifice *definita teneantur, tanquam à Vicario Apostolici throni.* In eodem Concilio Chalcedonensi *action. 2.* cùm esset lecta epistola S. Leonis, Patres clamârunt: *Hæc Patrum fides, hæc Apostolorum fides: omnes ita credimus: orthodoxi ita credimus: anathema, qui ita non credit: Petrus per Leonem ita locutus est.* Similia habentur in Concilio Oecumenico VI. seu Constantinopolitano III. *actione 8.* ubi dicitur, recipi *suggestiones directas ab Agathone sanctissimo Papa .... Archiepiscopo Apostolicæ, & principalis sedis antiquæ Romæ .... tanquam ex Spiritu S. dictatas, per os Sancti, ac Beatissimi Principis Apostolorum Petri.* & *action. 18. in sermone acclamatorio &c. ante edictum Constantini;* dicunt Patres: *Charta, & atramentum videbatur, & per Agathonem Petrus loquebatur.*

Rursus idem Concilium Constantinopolitanum *in sua epistola ad Agathonem* sic ait: *Tibi, ùt primæ sedis Antistiti universalis Ecclesiæ, quid gerendum sit, permittimus, sancti super firmam fidei petram:* & de literis Agathonis mox ait: *Quas, ùt à summo Apostolorum vertice divinitus scriptas, agnoscimus.* & infrà: *Orthodoxæ autem fidei splendidam lucem vobiscum clarè prædicavimus: quam etiam, ut per honorabilia vestra rescripta confirmetis, vestram oramus Paternam Sanctitatem.* Lugdunense II. (quod est Oecumenicum 14. tum) *in sua Decretali apud Binium tom. 3. concil. p. 2 folio mihi 1497.* ita habet: *Hoc professa est hactenus, prædicavit, & docuit, sacrosancta Romana Ecclesia, mater omnium fidelium, & magistra.* Tandem huc etiam facit Concilium Florentinum, citatum *n. 327.* ubi Romanus Pontifex absolutè dicitur *Christianorum Pater, & Doctor, & plena potestate præditus:* & additur *ibidem,* hoc in gestis œcumenicis Conciliorum contineri.

Addi hîc possunt sacri canones plures. *C. Memor sum. 24. q. 1. C. Hæc est fides. ibidem.* (*quod est desumptum ex S. Hieronymo*) *C. Quoties. ibidem.* & alii canones plures *eadem causâ, & quæstione,* ex SS. Patribus, itemque ex Conciliis desumpti: ne scilicet dicatur, solos Pontifices in proprium favorem eos canones condidisse: quod tamen etiam non obesset; nam etsi soli Pontifices eos canones condidissent; quia tamen, & martyres, & sancti, plures fuêre, támque multi, támque diversis temporibus, extitêre, non cadit in eos prudens suspicio ambitionis. Dein in causa totius Ecclesiæ, qualis hæc est, summus princeps, qui superiorem non habet, litem suam jure omni decidit.

354. Prob. 3. conclusio ex SS. Patribus: quos tamen omnes referre, esset nimis diffundi; unde paucos ex multis dabo. Tertullianus *de præscript. adversus hæreticos. c. 36.* de Romana Sede scribit: *Habes Romam, unde nobis quoque auctoritas præsto est. Statu felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt.* S. Irenæus *l. 3. adverf. hæreses* postquam *c. 2.* statuisset, controversias fidei ex solis Scripturis determinari non posse, *c. 3.* ait, debere finiri judicio Ecclesiæ Romanæ: additque: *Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est, omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt undique fideles: in qua semper ab his, qui sunt undique, conservata est ea, quæ est ab Apostolis traditio.*

S. Cyrillus Alexandrin. apud S. Thomam *opusculo. 1. de erroribus Græcor. c. 32. §. Quod idem* Papa *habet in Ecclesia potestatis plenitudinem.* ait: *Sicut Christus accepit à Patre ..... super omne, quodcunque est, ut ei cuncta curventur, plenissimam potestatem: sic & Petro, & ejus successoribus, plenissimè commisit.* S. Hieronymus *epist. 57. ad Damasum Papam* scribit: *Obtestor Beatitudinem tuam per Crucifixum mundi salutem, per Homousion Trinitatem, ut mihi epistolis tuis, sive tacendarum, sive dicendarum Hypostaseon, detur authoritas:* & priùs *ead. epistola: Beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri, communione consocior: super illam petram ædificatam Ecclesiam scio &c.*

S. Augustinus *l. 2. contra 2. epistolas Pelagianorum c. 3.* ait de literis Innocentii Papæ: *Quibus de hac re* (de peccato originali) *dubitatio tota sublata est.* & *serm. 2. de verbis Apostoli c. 10. vel in fine* ait, post rescripta Apostolicæ Sedis. (intelligit autem per hanc manifestè Pontificem extra Concilium) causam esse finitam, nec ulteriori appellationi, judicio, aut dubio, esse locum: *Inde rescripta venerunt. Causa finita est: error utinam aliquando finiatur.* S. Anselmus *l. de incarnat. Verbi c. 1.* sic incipit: *Domino, & Patri universæ Ecclesiæ in terra peregrinantis, Summo Pontifici Urbano.. .. Divina providentia vestram elegit Sanctitatem, cui vitam, & fidem Christianam custodiendam, & Ecclesiam suam regendam committeret.* S. Bernardus *epist. 190. ad Innocent. II. Oportet advestrum referri Apostolatum .... quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror, ibi potissimùm resarcire damna fidei, ubi non possit fides sentire defectum.* Similia habent alii SS. Patres passim. videatur Bellarminus *tom. 1. controv. 3. de Romano Pontifice l. 4. c. 2. & 3.* & P. Christophorus Rassler *in sua externa regula fidei art. 16. n. 248.*

355. Prob. 4. conclusio ex praxi communissima totius Ecclesiæ. Inprimis usque ad S. Sylvestrum Summum Pontificem, ejusque *annum 12.* Christi Domini verò *annum*

325. seu usque ad Concilium Nicænum I. non est habitum ullum Concilium Oecumenicum; si excipias illud, de quo *Actor. 15.* fit mentio: & tamen per tria prima sæcula ortæ sunt variæ hæreses, & à solis Romanis Pontificibus, extra generale Concilium, fuerunt damnatæ, ùt Montanistarum, Marcionistarum, Cataphrygum, Novatianorum, Sabellianorum &c. Post Concilium verò Nicænum rursùs soli Pontifices, absque Concilio generali, damnârunt errores Priscillianistarum, Pelagianorum, Semipelagianorum, aliorúmque plurium. Nec dubium ullum unquam fuit apud Catholicos, an tales Pontificum definitiones essent infallibiles: sed omnes certissima fide semper tenuerunt damnatas doctrinas esse hæreticas. videatur Leytam *in clypeo Pontif. dignit. discept. 6. sec. 5. & seq.* ubi hunc sensum fidelium ostendit per omnia sæcula.

356. Ipsi quoque Galli, etsi in Conventu Parisiensi *an. 1682.* propositionem *n. 345.* citatam, imò & hanc quartam propositionem posuerint, nempe: *In fidei quoque quæstionibus præcipuas Summi Pontificis esse partes, ejúsque decreta ad omnes, & singulas Ecclesias pertinere, nec tamen irreformabile esse judicium, nisi Ecclesiæ consensus accesserit:* tamen per hoc non voluerunt negare Pontificis infallibilitatem, extra Concilium, si Ecclesia extra Concilium consentiat, quod defacto omnes Catholici admittunt: sed de hoc inferiùs agemus. Interim vide dicta *n. 346.*

Cæterùm, etsi Galli aliqui recentiores, in aliquo Conventu oppositum docerent, infallibilem Spiritûs S. assistentiam non haberent: nec Gallis antiquis (quorum sensus patet ex legatione Gallica ad Eugenium, citata *n. 345.* & ex paulò post sub finem hujus numeri dicendis) vel aliis Catholicis, omnium nationum doctoribus, præferri deberent. Sed nec desunt ex Gallis recentiores, qui istum Ecclesiæ consensum non requirunt, ùt Petrus de Marca, Archiepiscopus Parisiensis, de quo infra *n. 410.* & novissimè Reverendissimus Petitdidier egregio tractatu *de authoritate, & infallibilitate Summorum Pontificum.* Alii autem, etsi fors verbo nobis contrarium dicant, facto nobis consentiunt; nam superiore primum sæculo, cùm orta esset in Galliis controversia gravissima, de doctrina Cornelii Jansenii Iprensis, octoginta quinque Episcopi Galli *anno 1651.* ab Innocentio X. per literas petiêre definitionem, quid de illa doctrina sit sentiendum: sententiam autem ab Innocentio latam acceptârunt, & ab omnibus acceptari debere professi sunt, ùt Divina authoritate nixam.

Videri potest Platelius *p. 3. de fide c. 1. §. 4. n. 124.* ubi de his agit, & epistolas exhibet. Prior epistola Episcoporum illorum incipit: *Majores causas ad Sedem Apostolicam referre solennis Ecclesiæ mos est, quem fides Petri nunquam deficiens perpetùo retineri pro jure suo postulat:* & sub finem ita habet: *Quamobrem flagitamus, Beatissime Pater, ut clarâ, firmáque, de propositionum istarum sensu, prolatâ sententiâ, cui Reverendissimus ipse Jansenius morti proximus opus suum subjecit, caliginem omnem discutias &c.* Altera verò epistola, definitionem latam acceptans, quæ incipit: *Optata pervenit ad nos:* sic clauditur: *Sanctitas vestra per Petri soliditatem, jam contusis veritatis hostium animis, securos ab omni externa perturbatione de nova hæresi triumphos aget. Porro nos Innocentio X. cujus ore Petrus locutus est, ùt Leoni I. acclamabat quarta Synodus, hanc Divinam laudem gratulati, sacros inter Ecclesiæ fastos, quod olim de Synodis Oecumenicis fieri solitum, Constitutionem istam ab eo editam lubentes ex animo reponemus.*

Rursus iidem Galli Præsules, cùm Innocentius XI. damnâsset propositiones Michaëlis de Molinos, *per Bullam: Cœlestis Pastor.* & in ea dixisset, Christum Petro, & successoribus ejus regendam tradidisse Ecclesiam Catholicam, ut Christi doctrinam sartam, tectámque custodirent &c. atque addidisset: *Nobis, qui non nostris meritis, sed inscrutabili DEI omnipotentis consilio, in ejusdem Petri cathedra pari potestate sedemus, semper fixum in animo fuit &c.* nihil contra moverunt. Sed neque postea, quando Innocentius XII. damnavit viginti tres propositiones, libri cujusdam Gallici, inscripti: *Explication des Maximes des Saints:* quidquam contrà moverunt. videatur Dominicus Viva *trutinæ Theologicæ parte. 4ta in proœmio,* ubi per omnia ferme sæcula ostendit, Gallicanæ Ecclesiæ praxin nostræ assertioni consentaneam esse, modernæ verò aliquorum Gallorum opinioni contrariam. videatur Petitdidier. *tract. de auth. & infallib. sum. Pont. c. 12. & 14.* ubi Conventus Cleri Gallicani, & Doctores Parisienses varios, pro nostra conclusione adducit. videatur quoque Platelius. *p. 3. de fide c. 1. §. 4. à n. 139.*

357. Sed & authores ipsi, quorum propositiones à Pontificibus damnatæ fuêre, infallibile ejus judicium professi sunt; nam Michaël Bajus *an. 1580. 24. Maij* in retractatione sua, postquam fassus esset, se in libellis suis, ante damnationem Pontificiam editis, defendisse plurimas ex sententiis damnatis, & quidem in sensu, in quo reprobantur, subjungit: *Denique declaro, me in præsentiarum ab iis omnibus recedere, & damnationi à Sede Apostolica factæ acquiescere: neque posthac ullas docere, asserere, aut defendere velle.* Jansenius autem *in proœmio ad tom. 2. c. 29.* ait: *Quidquid ab ista Petri cathedra, ab isto universæ Ecclesiæ Capite, moderatore Pontifice, præscriptum fuerit, hoc teneo: quidquid improbatum, improbo: damnatum damno: anathematizatum, anathematizo.* Idem testatus est mediâ ante mortem horâ in suo testamento, ubi ait: *Si tamen Romana Sedes aliquid mutari velit, sum obediens filius illius Ecclesiæ, in qua semper vixi: usque ad hunc lectum mortis obedi-*

ens

ens sum. Ista mea postrema voluntas est.

358. Prob. 5. conclusio. Concilia generalia, non nisi rarò, magnáque cum difficultate, ac privatarum Ecclesiarum dispendio, possunt celebrari: sæpe etiam propter bella, vel alia plura impedimenta, omnino non possunt haberi: interim tamen sæpe potest contingere, ut vel noviter orta hæresis, in principio debeat opprimi, ne malum latiùs serpat: vel veritas aliqua necessaria debeat declarari: ergo, si Christus non aliam infallibilem regulam reliquisset Ecclesiæ, ei non satis prospexisset: ergo non solis Conciliis, sed etiam Successoribus Petri, infallibilitatem attribuit; nec enim post Concilia aliis convenientiùs tribuitur, quàm Successoribus illius, super quem Ecclesiam suam Christus ædificavit, & pro cujus indefectibilitate in fide rogavit.

Confirm. Vel debent convenire ex tota Ecclesia, per omnes quatuor orbis partes latissimè diffusâ, Episcopi, saltem ex omnibus regnis aliqui: vel tantùm ex quibusdam provinciis, aut regnis: neutrum dici potest: ergo. prob. mi. si debent convenire ex omnibus provinciis, quando sperari poterit, eos ex ultimis Sinarum, Americæ, aut Africæ regionibus, adfuturos? quamdiu etiam abesse debebunt à suis diœcesibus? quanti semper sumptus, & à quo fieri debebunt, in tam vasta itinera? Si autem dicatur, debere eos tantùm convenire ex sola Europa, tunc fortè ab aliarum provinciarum incolis revocaretur in dubium, an Concilium Oecumenicum fuisset. Sed hoc omisso (quia non videtur posse omnium adventus expectari) saltem ex pluribus provinciis, & regnis, Episcopi convenire debebunt: at etiam isti ægerrimè convenire possunt, cujus rei manifesta probatio habetur ex Tridentino Concilio, ægerrimè tandem congregato, de quo inferiùs *n. 414.* Unde, quo ampliùs dilataretur Ecclesia, eò difficiliùs haberi posset remedium contra emergentes errores, qui tamen pro ampliori illius extensione faciliùs nascerentur.

359. Prob. 6. conclusio. Si Papa in controversiis fidei, etiam extra Concilium definitis, posset errare, posset etiam errare tota Ecclesia: consequens est falsum: ergo & antecedens. prob. ma. Pontifex etiam extra Concilium est Vicarius Christi, est Caput Ecclesiæ, est Magister, & Doctor fidelium omnium, ùt probatum abundè *à n. 327.* ergo debent ei præcipienti fideles omnes, adeóque tota Ecclesia obedire: ergo, quando sub anathematis pœna proscribit aliquam propositionem, tanquam hæreticam, jubétque illam non asseri, vel defendi, sed asseri ei oppositam, debent fideles, seu Ecclesia, talem propositionem rejicere, & oppositam amplecti: ergo, si ipse posset errare, posset etiam Ecclesiam in errorem inducere.

Confirm. Multa jam Concilia provincialia, à Pontificibus approbata, recepta sunt à tota Ecclesia, tanquam infallibilia, & errores ab iis damnati, ab omnibus, tanquam hæreses, sunt rejecti. Item sacros canones etiam Ecclesia universalis recipit, & definitiones de fidei articulis, in illis contentas, infallibiles credit: & tamen plurimi canones à Pontificibus extra Concilium conditi sunt: ergo, si in his error dari posset, posset in errorem induci tota Ecclesia. Tandem, cùm Concilia etiam generalia, ùt dictum *n. 353.* agnoverint hanc infallibilitatem Pontificis, si tamen ea reverà non daretur, Ecclesia in iis Conciliis errâsset.

ARTICULUS IX.

Solvuntur Objectiones.

360. OB. 1. Quando Christus Dominus dixit S. Petro: *Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Matth. 16. v. 18.* per petram non intellexit S. Petrum: sed vel confessionem fidei, ab eo factam, vel se ipsum; quia Christus solus est fundamentum Ecclesiæ, ùt dicitur *1. Cor. 3. v. 11.* vel certè intellexit omnes Apostolos, quorum nomine Petrus tunc loquebatur: cúmque Apostoli tunc repræsentarent Ecclesiam, illa verba spectant, non ad solum Petrum, sed ad totam Ecclesiam. Resp. neg. ant. licèt enim fortè in aliquo sensu, adhuc magis allegorico, vel tropologico, explicari illa verba possint de confessione fidei, ùt aliqui SS. Patres quandoque explicant: tamen primaria intentio Christi erat designare S. Petrum personaliter.

Quamvis enim in lingua Latina differant inter se genere *petra*, & *Petrus*, non differunt in Syriaca lingua, qua Christus usus est; nam vocabulum *cephas* significat petram: adeóque verborum Christi sensus quasi est: *Tu es petra, seu cephas, & super hanc petram, seu cepham, ædificabo Ecclesiam meam*: & Latinè potuissent verba Syriaca verti: *Tu Simon es petra, & super hanc petram &c.* voluit autem Latinus interpres potiùs uti vocabulo, terminationem masculinam habente; quia S. Petrus erat ejusdem generis. Certè particula *hanc* denotat clarè, Christum loqui, de illo, quem petram apellavit; aliàs nulla esset connexio.

Sed neque Christus omnes Apostolos allocutus est; non enim dixit: *Ego dico vobis:* sed: *Ego dico tibi:* nec Petrus propriè loquendo tunc omnium nomine locutus est, quasi ipsi hoc ei mandâssent; cùm Patres communiter sentiant, Apostolos non habuisse eandem revelationem cum Petro: sed tantùm, tacentibus reliquis, solus Petrus locutus est id, quod alii loqui debuissent. Multò minùs potest intelligi illud dictum ad Ecclesiam directum; aliàs sensus esset: *Et super hanc Ecclesiam ædificabo Ecclesiam meam*: quod est ridiculum. Adde, ùt rectè observat Maldonatus *in c. 16. Matth & hunc versum*, quòd absurdum sit, dico-

re, Christum toties mutâsse personam, quin id indicaret: & ideò obscurissimè locutum fuisse; cùm statim subdat: *Et tibi dabo claves regni cœlorum*: ubi utique Petrum, & non Ecclesiam alloquitur, eique prærogativam aliquam conferendam promittit.

361. Nec dicas, Christum solum esse fundamentum; nam quando *1. Cor. 3. v. 11.* dicit S. Paulus: *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus JEsus*: intelligitur de fundamento omnium primo, quod simul est lapis angularis: non autem de fundamento secundo; cùm idem S. Paulus *ad Ephes. 2. v. 20.* dicat: *Estis cives, & domestici DEI, superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo JEsu.* & *Apoc. 21. v. 14.* dicatur *murus civitatis* cœlestis *habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni.* Si autem omnes Apostoli possunt dici fundamentum, multò magis tale potest dici S. Petrus: nec est absurdum, in sensu morali plura fundamenta admittere.

352. Accedit, Sanctos Patres, & Concilia, quæ citavimus *à n. 327. & seq.* communissimè explicare dictum Christi Domini ad S. Petrum in nostro sensu. Solus fortè S. Augustinus *tr. 124. in Joann.* apparenter oppositus est, intelligens per petram Christum: sed Cornelius à lapide ait, Sanctum Augustinum non fuisse peritum Hebraicæ, aut Syriacæ linguæ, & hinc putâsse Petrum à petra dictum, quasi *Petreium*; cùm tamen constet vocem *cephas* significare Petrum, & petram. Addo, S. Augustinum ibi tantùm velle, Christum esse principalem petram, seu fundamentum primum: non autem negare, S. Petrum esse fundamentum secundum; aliàs sibi clarè contradiceret; nam *serm. 1. de cathedra S. Petri* (*qui est 15.tus de Sanctis, seu 74.tus in appendice*) sic scribit: *Dicente Domino: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Petrum itaque fundamentum Ecclesiæ Dominus nominavit, & dignè fundamentum hoc Ecclesia colit, super quod Ecclesiastici ædificii altitudo consurgit .... quia dignum est, ut fundamentum hoc in Ecclesia honoretur, per quod ad cœlum conscenditur.* & quia fortè aliquis dicet, hunc sermonem non esse certò S. Augustini (quamvis Ecclesia ex eo lectionem desumpserit *in Breviario ad festum cathedræ S. Petri*, quod meritò ei conciliat magnam auctoritatem) idem Sanctus *serm. 2. de cathedra S. Petri* (*qui est decimus sextus de Sanctis, & negari non potest esse S. Augustini*) verba Christi: *Tu es Petrus &c.* explicat sicut nos, & inter alia de S. Petro ait: *Rectè consortium meretur nominis, qui consortium meretur & operis; in eadem domo enim Petrus fundamentum ponit: Petrus plantat.*

Quod spectat ad eos, qui per petram intelligunt confessionem fidei, & verba Domini explicant, quasi voluisset dicere Christus: *Super hanc fidem ædificabo Ecclesiam meam*: isti facilè cum nostra sententia conciliantur; nam rectè observat Cornelius, *hanc fidem* non sumi in abstracto, sed in concreto, prout scilicet erat in Petrò: atque adeò juxta hos auctores Petrus propter fidem, seu Petrus ùt fidelis, est fundamentum, & petra Ecclesiæ: id quod etiam docet Maldonatus, qui rectè addit, sic sæpe dici, in fide unius hominis fundatam esse rempublicam.

363. Ob. 2. Christus *Matth. 18. v. 17.* dixit omnibus, adeóque etiam Petro, illa verba: *Si non audierit eos, dic Ecclesiæ*: ergo etiam ipse Pontifex debet causas graves deferre ad judicium Ecclesiæ, nec ipse est ultimus infallibilis judex. Confirm. *Joan. 21. v. 17.* Christus Petro tantùm dixit: *Pasce oves meas*: non verò: *Pasce omnes oves meas*: ergo non est universalis omnium pastor. Resp. 1. Cùm ibi non agatur de gravissimis causis, sed de erroribus etiam particularium, non potest ibi per Ecclesiam intelligi Ecclesia universalis, vel Concilium generale.

Ratio hujus est; quia aliàs ab omni Papæ judicio, particularem quamlibet personam concernente, posset appellari ad Concilium, etiam à quibuscunque privatis personis: imò vel nunquam, vel vix unquam posset ipse Papa definitivè judicare, sed deberet omnia ad Concilium referre: quod nec quivis parochus debet in omni causa facere. Unde, ùt dictum *n. 334.* ibi per Ecclesiam à SS. Patribus intelligitur etiam Ecclesia particularis, vel Prælatus ipsius. Et hinc etiam, qui contumaciter non audit Ecclesiam particularem, vel Episcopum, post inflictam excommunicationem vitandus est, tanquam ethnicus, & publicanus: quos nempe Judæi vitabant, ceu excommunicatos.

Ex quo quidem, tanquam ex argumento à minori ad majus, rite infertur, magis vitandum esse eum, qui non audierit Ecclesiam universalem: sed non infertur, ibi per Ecclesiam necessariò intelligendam esse Ecclesiam universalem: quin imò, si per Ecclesiam intelligi potest Episcopus particularis, quanto magis Summus Pontifex? In forma neg. ant. quatenus dicit, etiam Petrum, seu Summum Pontificem, illud dictum Christi concernere. Ad confirm. retorq. argum. Christus de se ipso dicit *Joan. 10. v. 14. Cognosco meas*: id est, oves: ergo non cognoscit omnes. in forma. neg. cons. Audi S. Bernardum *l. 2. de consideratione c. 8. Pasce oves meas. Quas? illius, vel illius populos civitatis, vel regionis, aut certi regni? Oves meas inquit. Cui non planum, non designâsse aliquas, sed assignâsse omnes? Nihil excipitur, ubi distinguitur nihil.*

364. Ob. 3. SS. Patres contradicunt nostræ assertioni: ergo: ant. prob. sic S. Hieronymus *l 1. contra Jovinian. c. 14.* ait, æquè super omnes Apostolos, Ecclesiam solidatam esse, omnésque accepisse claves regni

gni cœlorum. Idem *epistol. 85. ad Evagrium.* ait, Episcopum, sive Romæ, sive alibi fuerit, ejusdem esse meriti, & ejusdem sacerdotii. S. Augustinus *l. 1. de baptis. contra Donatistas. c. 18.* ait, quæstionem illam, de valore baptismi hæreticorum, fuisse controversam, usque ad Concilium generale: & tamen S. Stephanus Papa jam eam definierat. S. Ambrosius *l. 3. de sacram. c. 1.* ait, se cupere quidem in omnibus sequi Ecclesiam Romanam: tamen aliqua alibi rectiùs servari, & à se etiam rectè custodiri.

Ipse Gelasius Papa Romanus *epist. 4. seu commonitorio ad Faustum. apud Binium tom. 2. Concil. mihi fol. 236.* videtur dicere, quòd Papa debeat, suas definitiones facere *juxta formam synodicam;* nam hac ratione videtur defendere rectè factas: ergo ad infallibilitatem earum definitionum requiritur synodus. Patres etiam Concilii Africani *in epistola sua ad Cœlestinum Papam.* ajunt: *Nisi forte quisquam est, qui credat, uni cuilibet posse DEUM nostrum examinis inspirare justitiam, & innumerabilibus congregatis in Concilium sacerdotibus denegare*: quibus verbis satis insinuant, DEUM magis assistere Concilio, etiam provinciali, quàm uni tantùm Pontifici Romano: quem propterea rogant, ne appellantes, à suo Concilio ad Apostolicam Sedem, deinceps admittat: ergo multò magis sentiunt, DEUM magis assistere Concilio generali, quàm soli Romano Pontifici.

365. Resp. neg. antec. ad prob. explico Patres. S. Hieronymus priore loco tantùm vult, Apostolos in Apostolatu, & potestate ordinis, fuisse æquales: non verò in potestate jurisdictionis; & hinc ibi addit: *Tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto, schismatis tollatur occasio.* Altero autem loco idem S. Hieronymus iterùm tantùm vult, dari inter omnes Episcopos, ubicúnque sint, æqualitatem quoad potestatem ordinis: non verò quoad potestatem jurisdictionis, ùt dictum *n. 344.*

Quod attinet ad S. Augustinum, hic S. Doctor ideo dicit, eam quæstionem de baptismo hæreticorum controversam mansisse, usque ad Concilium generale; quia, licèt S. Stephanus jam prohibuisset, rebaptizari baptizatos ab hæreticis, tamen S. Augustino videbatur, eousque nihil absolutè definivisse. Hoc videtur colligi ex ipso S. Augustino *l. 5. de baptism. contra Donat. c. 25.* ubi dicit: *Vicit tamen pax Christi in cordibus eorum, ut in tali disceptatione nullum inter eos malum schismatis oriretur.* Quare nullum schisma inter SS. Stephanum, & Cyprianum, est ortum: consequenter non se invicem habebant pro hæreticis: nec etiam S. Stephanus S. Cyprianum unquam à sua communione removit. Quamvis enim S. Augustinus *loc. modò cit.* innuat, S. Stephanum putâsse *abstinendos*, seu à communione separandos eos, qui hæreticos rebaptizarent, non tamen dicit, eum omnes actu excommunicâsse: quamvis etiam Firmilianus (*in sua ad S. Cyprianum epistola, quæ est 75. inter epistolas S. Cypriani edit. Antverp. Oper. S. Cyprian. an. 1589.*) innuat, S. Stephanum excommunicâsse eos, qui suo decreto non obedirent: atque *in argumento eidem epistolæ præfixo* citetur epistola S. Dionysii Alexandrini, ex qua colligitur, S. Stephanum, huic ipsi Firmiliano, Cæsareæ Cappadocum Episcopo, & aliis etiam Episcopis, scripsisse, se iis non communicaturum, quamdiu hæreticos rebaptizarent: tamen non sequitur, S. Stephanum eodem modo quoque egisse contra S. Cyprianum, totius Africæ Primatem. Et certè, cùm schisma inter eos ortum non sit, teste S. Augustino modò citato, verosimilius est, S. Stephanum se à S. Cypriano non separâsse. Accedit, quòd etiam intentetur, imo etiam feratur excommunicatio, non tantùm contra eos, qui definitionibus fidei, sed etiam contra eos, qui decretis morum non obediunt. Sed de S. Cypriano plura *n. 366.*

Quòd autem idem S. Augustinus variis locis videatur asserere, quòd in causâ Cæciliani, post alia, etiam Romani Pontificis judicia, restet Concilium plenarium, nihil contra nos probat; nam causa Cæciliani non erat quæstio juris, sed puri facti, scilicet, an is bene, vel malè, esset ab Africanis depositus: in tali autem quæstione Papa non est infallibilis, neque etiam Concilium generale: attamen aliquando in tali causâ judicium Concilii, utpote plurium prudentum, potest esse majoris ponderis, quàm solius Papæ: saltem potest (ùt loquitur Episcopus Meldensis, Orator Regis Galliæ ad Eugenium IV.) habere majorem authoritatem reputationis: de quo vide *n. 345.*

S. Ambrosius loquitur de consuetudine lavandi pedes, quæ est arbitraria, & accidentalis: non autem loquitur de talibus consuetudinibus, vel cæremoniis, aut rebus, quæ ab Apostolis, sub obligatione universali, introductæ sunt, quásque Ecclesia Romana observat: & in accidentalibus differre potest Ecclesia una ab alia. Gelasius per verba *juxta formam synodicam* aliud non intelligit, quàm juxta statuta Conciliorum: nec dicit, id necessarium fuisse, sed tantùm factum fuisse: & arguit contra inferiores Episcopos, qui volebant absolvere eum (nempe Acatium) quem Apostolica Sedes damnaverat: de cætero ibi primatum Sedis Apostolicæ fortissimè tuetur. Ad Concilium Africanum respondeo, ibi agi de quæstione puri facti, an scilicet Apiarius eorum scelerum fuerit reus, de quibus in illo Concilio fuerat condemnatus: non autem agi de judicio fidei. Sed neque omnia in ea epistola sunt infallibiliter tenenda; nam licèt illud Concilium, ùt sumitur *ex C. de libellis dist. 20.* sit à Leone IV. confirmatum, tamen confirmatio se tantùm extendit ad canones: non autem ad epistolas, ùt observat Bellarminus *tom. 1. controv. 3. de Romano Pontifice l. 4. c. 7.*

366. Dices 1. Saltem S. Cyprianus *l. de unitate Ecclesiæ.* docet, Christum post resurrectionem dedisse Apostolis parem po-

testatem. Idem *l. 2. epist. 1.* (*aliàs est epistola 72.*) *ad Stephanum Papam* ait: *Cùm habeat in Ecclesiæ administratione, voluntatis suæ arbitrium liberum unusquisque præpositus*, (hoc est Episcopus) *rationem actûs sui Domino redditurus.* Idem Romanos Pontifices in hac epistola, & aliàs, tantùm Collegas, Fratres, & Cöepiscopos, nominare solitus est: eosdem etiam quandóque reprehendit, maximè Stephanum *in epistola 74. ad Pompeium* (quæ ab aliis annumeratur tractatibus) in qua sententiam Stephani de non rebaptizandis hæreticis, vocat *errorem*: ergo sententia nostra est contra S. Cyprianum.

Resp. S. Cyprianus *l. de unitate Ecclesiæ.* sic habet: *Loquitur Dominus ad Petrum: Ego tibi dico, inquit, quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam .... Et iterum eidem post resurrectionem suam dicit: Pasce oves meas. Super illum unum ædificat Ecclesiam suam, & illi pascendas mandat oves suas. Et quamvis Apostolis omnibus, post resurrectionem suam, parem potestatem tribuat, & dicat: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos: Accipite Spiritum Sanctum: si cui remiseritis peccata, remittentur illi: si cui tenueritis, tenebuntur: tamen, ut unitatem manifestaret, unam cathedram constituit, & unitatis ejusdem originem, ab uno incipientem, sua auctoritate disposuit. Hoc erant utique & cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi, & honoris, & potestatis: sed exordium ab unitate proficiscitur. Primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia, & cathedra una monstretur.* & post pauca: *Qui Ecclesiæ renititur, & resistit: qui cathedram Petri, supra quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse confidit?* iterum *epist. 73. ad Jubaianum* (quæ ab aliis annumeratur tractatibus) ait: *Petro primùm Dominus, super quem ædificavit Ecclesiam, & unde unitatis originem instituit, & ostendit, potestatem istam dedit, ut id solveretur in cælis, quod ille solvisset in terris.*

Ex quibus inprimis patet, S. Cyprianum agnoscere, super S. Petrum fundatam esse Ecclesiam, adeóque ipsum infallibilem fuisse; aliàs quomodo super ipsum fundaretur Ecclesia, quæ debet esse *columna, & firmamentum veritatis. 1. Timoth. 3. v. 15.* Patet dein, S. Cyprianum non adstruere omnimodam æqualitatem, inter S. Petrum, & alios Apostolos: sed tantùm aliquam qualemcunque in aliquo genere, e. g. in potestate remittendi peccata (cujus *loc. cit. de unit. Eccles.* meminit) vel in potestate instituendi, & regendi varias Ecclesias particulares &c. quæ potestas fuit Apostolis à Christo extraordinariè tradita; nam si omnino alii Apostoli pares fuissent Petro potestate, quin & honore, quomodo Petro fuisset datus *primatus?* quomodo *super illum unum* ædificata fuisset Ecclesia? Sed neque etiam S. Cyprianus *epist. 72. ad Stephanum* vult, quemlibet Episcopum esse ab omni alio superiore, præterquam DEO, exemptum; sic enim nec Concilio generali esset subjectus: sed tantùm vult, quemvis Episcopum potestate sua ordinaria posse, in sua Ecclesia particulari, varia ad disciplinam pertinentia ordinare, quorum rationem aliis dare non debeat.

S. Augustinus *l. 2. de bapt. contra Donat. c. 18. & l. 3. c. 3.* ait, eum loqui de iis rebus, quæ necdum erant, sive per Concilium generale, sive per Pontificem, clarè determinatæ. Hinc Petitdidier *in tr. de author. & infall. Pont. c. 6.* ait, S. Cyprianum quæstionem de rebaptizandis hæreticis, non respexisse, tanquam quæstionem fidei, sed tantùm tanquam quæstionem de disciplina Ecclesiastica, vel moribus, aut consuetudinibus, in quibus possunt Ecclesiæ particulares differre: & hinc existimâsse, fidem non lædi, quidquid circa eam rem sentiatur, aut agatur; aliàs enim debuisset S. Cyprianus ab illorum, qui aliter sentirent, tanquam ab hæreticorum communione, se separare, quod minimè fecit; nam *epist. ad S. Stephanum supra cit. sub finem* sic scribit: *Cæterùm scimus, quosdam, quod semel imbiberint, nolle deponere, nec propositum suum facilè mutare, sed salvo inter collegas pacis, & concordiæ vinculo, quædam propria, quæ apud se semel sint usurpata, retinere. Quo in re nec nos vim cuiquam facimus, aut legem damus.* & *in epist. ad Jubaian. suprà cit. sub finem.* ait: *Hæc tibi breviter pro nostra mediocritate rescripsimus, frater charissime, nemini præscribentes, neque præjudicantes, quo minus unusquisque Episcoporum, quod putat, faciat, habens arbitrii sui liberam potestatem. Nos, quantum in nobis est, propter hæreticos cum collegis, & coëpiscopis nostris, non contendimus, cum quibus Divinam concordiam, & Dominicam pacem tenemus.*

Jam quod attinet ad id, quòd S. Cyprianus Pontifices Romanos vocet Collegas, vel Fratres, nihil probat; nam reverà tales sunt, etsi superiores. Sic quoque S. Ambrosius epistolam 7. *ad Syricium Papam* hoc titulo inscribit: *Domino Dilectissimo Fratri &c.* & in eadem epistola paulò inferiùs iterum ait: *Laudamus hoc Domine Frater.* At, quia eum vocat Dominum: quia *ibidem* dicit, eum custodire pia devotione ovile Christi: quia infrà addit: *Quos Sanctitas Tua damnavit, scias, apud nos quoque secundùm judicium tuum esse damnatos*; hoc est, apud, aut per Concilium Mediolanense, cujus nomine scribitur: adeóque ait, istud Papæ judicio fuisse obsecutum: hæc, inquam, sat ostendunt, quòd S. Ambrosius Syricium, non tanquam parem, sed tanquam superiorem respiciat.

At verò, quod attinet ad sententiam S. Cypriani, de invaliditate baptismi, ab hæreticis collati, utique in ea erravit, ut modò tota docet Ecclesia: hæreticus tamen minimè fuit; quia, ùt diximus *n. 365.* nihil adhuc erat definitum. Culpâ quidem hac in re S. Cyprianus, utpote etiam homo, non ca-

ruit,

ruit, saltem veniali, (quamvis aliqui gravioris eum delicti reum faciant) quia parere debuisset Pontifici, sèriò præcipienti: at culpam per pœnitentiam, & martyrium delevit. In forma ad hanc objectionem. neg. conſ. S. Cyprianus non abnegavit Romano Pontifici infallibilitatem in quæstionibus fidei: sed tantùm putavit, posse in re quadam, ad disciplinam Ecclesiasticam tantùm, ùt ipse putabat, spectante, recedi à praxi, & usu Romanæ Ecclesiæ: in qua tamen re erravit.

Dices 2. Universitas Parisiensis, & Conventus Cleri Gallicani, reprobavit nostram sententiam: ergo. Resp. 1. Gallia antiquior, præsertim ante funestum schisma, tandem in Concilio Constantiensi extinctum, longè aliter sensit: imo etiam postea: certè Petitdidier *tract. de author. & infallib. Sum. Pontif. c. 14.* refert scriptum Gallicum Conventûs Cleri Gallicani *an. 1626.* ad omnes regni Episcopos, in quo sic scribitur de Summo Pontifice: *Is enim successor est Petri, à quo Apostolatus, Episcopatúsque initium, originémque sumpserunt, & super quem Christus JESUS Ecclesiam suam fundavit, quando illi claves regni cœlorum, atque infallibilitatis donum in causis fidei reliquit: quam non sine ingenti miraculo immobilem, illibatámque, in ejus successoribus durare etiamnum videmus. Unde ingens illa in Romanorum Pontificum decretis, mandatísque amplectendis, apud omnes fideles, & orthodoxos, observantia profecta est.* Resp. 2. ad hanc objectionem jam responsum esse satis *n. 345.* & iterum ad abundantiam respondendum *à. n. 372.*

367. Ob. 4. Ex eo, quòd S. Petrus habuerit infallibilitatem, non sequitur, quòd eandem habeant successores ejus: ergo. prob. ant. etiamsi Episcopi reliqui sint successores Apostolorum, non tamen habent omnem etiam jurisdictionem, potestatem, vel prærogativam, quam habuerunt Apostoli: rursus S. Petrus habuit potestatem patrandi miracula, & donum linguarum, quæ non habent omnes ejus successores: ergo. Confir. S. Paulus etiam fuit Episcopus Romanus, & cum S. Petro constituit unum caput, unum Ecclesiæ universalis verticem: ergo etiam successores S. Pauli deberent esse infallibiles. Resp. neg. ant. ad prob. conc. ant. neg. conſ. Probavimus, debere dari perseveranter in Ecclesia DEI regulam aliquam fidei infallibilem; hanc enim exigit recta ejus gubernatio: ergo ibi datur, ubi inveniuntur speciales promissiones, specialis oratio pro fidei constantia, constitutio fundamenti Ecclesiæ, primatus, & commissio gregis Dominici: quæ sunt in Petro, & quidem tanquam jura ordinaria, atque annexa officio, quæ transeunt ad successores.

At verò virtus patrandi miracula, eo ipso, quòd non fuerit ordinariè adeò necessaria, ad conservationem, & gubernationem Ecclesiæ, non debuit esse potestas ordinaria Petri: sed potuit esse extraordinarium privilegium, quod non transit ad successores; nec enim opus est absolutè, ut sub quovis Pontifice fiant miracula, modò aliquando fiant; hinc debuit ea potestas alligari potiùs uni, quàm alteri. Pariter, quæ fuêre in Petro jura ordinaria, fuêre privilegia extraordinaria in cæteris Apostolis; quia ipsi non fuerunt eodem modo caput, fundamentum, & pastores universales Ecclesiæ; quamvis enim dicatur, quòd acceperint à Christo immediatè potestatem Ecclesiasticam, etiam sine determinatione ad certa loca, tamen Petrus antecelluit; quia ipse non præcisè ùt Apostolus, sed ùt fundamentum, & caput Ecclesiæ, habuit auctoritatem in ipsos Apostolos, eósque regere, iisque præcipere potuit.

368. Quòd autem Apostoli non habuerint ea omnia ùt Petrus, quasi ordinaria jura, & annexa officio, probatur etiam à posteriori; quia plurimi Episcopi, earum etiam Ecclesiarum, quas fundârunt alii Apostoli, lapsi sunt in errores: imò facti sunt hæresiarchæ: quod de nullo Romano Pontifice probari potest. Ad confirm. neg. ant. Hæ, & similes propositiones, editæ *anno 1645.* (quæ etiam inveniuntur in libro Antonii Arnaldi *de frequenti communione*) si significent omnimodam æqualitatem inter SS. Petrum, & Paulum, sine subjectione S. Pauli ad S. Petrum, in potestate suprema, est hæretica, ùt definivit Innocentius X. *25. Januarii anno 1647.* Unde de successoribus S. Pauli (si tamen strictè loquendo aliquos habuit; quia nullius Ecclesiæ particularem curam gessisse videtur, sed omnium gentium doctorem totâ vitâ egisse) loquendum est, sicut de aliorum Apostolorum successoribus: imò nec successores S. Petri in cathedra Antiochena, quam non stabiliter ùt suam habuit, sunt infallibiles: certè multi ibi Episcopi non fuêre erroris immunes: at verò successores in cathedra Romana, quam S. Petrus ad mortem usque stabiliter tenuit, ex Conciliis, Patribus, & rationibus plurimis adductis, sunt infallibiles.

369. Ob. 5. Papa ùt privata persona, potest esse hæreticus: ergo potest etiam, aliquam hæresin docere, aut definire: ergo non est infallibilis in suis definitionibus. Confirm. Non sumus certi, an ille homo in individuo, qui occupat Sedem S. Petri, sit verè Pontifex, rite baptizatus, ordinatus &c. ergo nunquam sumus certi, an ei sit infallibilitas concessa, adeóque frustra eam DEUS dedisset. Resp. Bellarminus *tom. 1. controv. 3. de Romano Pontifice l. 4. c. 6. & seq.* neg. ant. eoquòd Christus indefectibilem in fide constantiam Petro, & Successoribus ejus, etiam quatenus (ùt ipse dicit) sunt personæ privatæ, exoraverit à Patre; aliàs enim vix idonei forent ad confirmandos fratres.

Resp. 2. om. ant. neg. conſ. quia, licèt DEUS unum possit permittere, non potest stantibus suis promissionibus permittere alterum. Si doctrina, quam proponeret Papa, esset hæresis aperta, eam non definiret ùt

Pon-

Pontifex: sed Ecclesiæ statim palam foret, eum esse hæreticum, &, si contumaciter errorem teneret, officio suo excidisse: si autem doctrina non esset apertè hæretica, sed adhuc inter Catholicos doctores dubia, Christus permittere non posset, ut Papa ita docens ex cathedra erraret, ne in errorem tota induceretur Ecclesia; unde hoc ipso illa doctrina esset vera. Ad confirm. responsio fusior dabitur infrà *n. 432.*

370. Ob. 6. Si Pontifex est infallibilis, tunc etiam quivis rex in suo regno est infallibilis: sed hoc non est verum: ergo. prob. ma. regia, & sacerdotalis dignitas suprema, fuit conjuncta in antiquo testamento: ergo etiam est conjuncta in novo. Confirm. Regi (eadem est ratio de Imperatore) subjectus est sacerdos, etiam summus: ergo rex non est minùs infallibilis. prob. ant. Salomoni subjectus fuit Abiathar sacerdos summus, quem etiam sacerdotio privavit- *3. Regum 2. v. 27.* imò etiam Christus fuit sub potestate Pilati. *Joan. 19. v. 11.* ergo multò magis sacerdos, etiam summus, est sub potestate sæculari suprema. Resp. Minorem videntur negare Angli, qui saltem aliqui regibus infallibilitatem tribuunt, quamvis non omnes; neque enim conveniunt in religione inter se.

Sed, quidquid aliqui dicant, minor est certissima; neque enim regibus sæculi, sed Petro est dictum, ut pascat oves: nec reges, sed Ecclesia est columna, & firmamentum veritatis. Unde etiam primis Ecclesiæ temporibus, nunquam reges, aut imperatores Catholici, controversias fidei decideruntt: sed petierunt à Romanis Pontificibus convocari Concilia, quæ dein promoverunt subsidiis temporalibus, suppeditando currus, & sumptus, Episcopis iter agentibus: quin Constantinus Magnus (ut habent Ruffinus *hist. Eccles. l. 10. c. 2.* & Sozomenus *l. 2. c. 2.* ac alii) tempore Concilii Nicæni, nullo modo voluit, se miscere causis Episcoporum, aut eorum judex esse, à quibus ajebat, se judicari debere. videatur Spondanus *anno Christi 325. n. 12.*

371. Unde in forma neg. ma. ad prob. dist. ant. dignitas sacerdotalis, & regia, in antiquo testamento fuit conjuncta per accidens, e. g. in Machabæis, vel in sacerdote Heli. conc. ant. fuit conjuncta per se. neg. ant. & conseq. Machabæi tantùm per accidens fuêre simul principes terreni, & sacerdotes: sicut modò Episcopi Germaniæ sunt magni principes, etiam quoad sæcularem potestatem: qualis etiam est Romanus Pontifex: nec tamen iste ùt princeps, sed ùt Sacerdos Summus, habet infallibilitatem, quam habuêre Pontifices antecessores, antequam tantum dominium acquisivissent.

Ad confirm. neg. ant. quidquid sit de conseq. Factum illud Salomonis, vel contigit ex speciali commissione DEI, ut impleretur prophetia contra domum Heli; sicut *ibidem* dicitur: vel exemplum Salomonis, non rectè operantis, non est imitandum. Ad illud de Christo Domino: Resp. esse absurdissimum dicere, quòd subjectus fuerit Pilato Christus, Rex regum, & Dominus dominantium: nec id probatur ex illis verbis *Joan. 19. v. 11. Non haberes potestatem adversùm me ullam, nisi tibi datum esset desuper*; nam per ea Dominus tantùm dicere voluit, Pilatum non habiturum in se potestatem, etiam tantùm de facto, & apparenter talem, nisi DEUS eam permitteret: non autem voluit dicere, quòd Pilatus in se habeat potestatem de jure.

ARTICULUS X.

An infallibiles etiam sint Definitiones Pontificiæ ante consensum Ecclesiæ.

372. Quæstio hîc est, an, quando Pontifex aliquid definit ex cathedra, ut hoc infallibile sit, debeat, saltem extra Concilium, tota Ecclesia eam definitionem acceptare, admittere, & consentire: & hoc videntur voluisse illi Galliæ Præsules, qui in suo Conventu *anno 1682.* statuerunt propositionem citatam *n. 356.* quam tamen post decennium, in sua ad Innocentium XII. epistola, revocâsse dicuntur, ac declarâsse, à mente sua alienum fuisse, quidquam decernere: & addidisse hæc verba: *Quidquid circa Ecclesiasticam potestatem, & Pontificiam authoritatem, decretum censeri potuit, pro non decreto habemus.* ita P. Pichler *in Papatu nunquam errante. n. 5. §. 4. n. 10.* ubi ait, eam epistolam exhibere *Regale Sacerdotium*: editum in monasterio S. Galli *anno 1693. in fine ultimi libri*: quam editionem, etsi multùm quæsitam, obtinere non potui: quæ autem jam *anno 1684.* prodiit, eam epistolam necdum exhibet. Moderni autem Episcopi Galliæ in sua ad regem epistola *anno 1728.* qua editum quoddam Consilium Juridicum quorundam Advocatorum Parisiensium confutant, dicunt, se esse multùm elongatos ab eo, quòd sentiant, aut dicant, quòd ad ferendum, vel acceptandum judicium circa fidem, non sit opus examine, vel discussione, aut libertate: quæ dicta, an intelligi velint de judicio, aut definitione Pontificis, in Galliam missa, vel an tantùm de aliquo suo judicio, vel de aliquo, in Concilio universali, ab ipsis unà cum Pontifice ferendo, nolim decidere.

373. Si dicere vellent, non debere acceptari submissas Pontificias definitiones, sine prævio earum examine, à nobis recederent: quin etiam à Cardinale Noaillio in suis ad Clementem XI. literis *anno 1711.* (quas exhibet Viva *trutinæ Theologicæ tom. 2. p. 4. in proœmio*) quibus memoratus Cardinalis testatur, Clerum Gallicanum in suo Conventu Constitutionem *Vineam Domini Sabaoth* non aliter voluisse recipere, quàm majores ipsius, præcedentium Pontificum Bullas: nec sibi arrogâsse jus eam examinandi: nec docere, nec sentire voluisse, ac-

cepta.

ceptationis solemnitatem necessariam esse ad hoc, ut sint regula credendi.

Recedunt etiam ab antiquioribus Galliæ doctoribus, qui nobiscum senserunt, ùt patet ex testimonio Legati Gallici *n. 345.* adducto: item ex testimonio Conventûs Gallicani, adducto *n. 366.* (cujus præsertim verbis ibidem adductis probatur, non expectandum esse à Pontifice consensum fidelium, vel Ecclesiæ: sed fidelibus decreta Pontificia ingenti mox observantia amplectenda) item ex testimonio Andreæ Duvallii Galli: quin imò Viva *tom. 2. p. 4. trutinæ Theol. in proœmio.* eruditè ostendit, à sæculo IX. ad XVIII (quod modò agimus) Gallos stetisse pro infallibilitate Summi Pontificis. Sed & Episcopi Galli Parisiis *anno 1714.* in causa Constitutionis *Unigenitus* congregati *5. febr.* datis ad Clementem XI. literis, submissionem maximam erga illam decisionem testantur: *Nos*, ajunt, *Majorum nostrorum exempla secuti, atque eodem, quo illi, in Apostolicam Sedem studio flagrantes, Sanctitatis Vestræ postremam Constitutionem, consimili obsequio, ac veneratione, amplexi sumus. Neque verò deinceps officio nostro decrimus, ut ab omnibus, quos Divina providentia curæ nostræ commisit, pari animo, ac fide excipiatur.*

374. Dico. Ad infallibilitatem definitionis Pontificiæ, non est necessarius consensus Ecclesiæ extra Concilium. Hæc conclusio est communissima inter doctores Catholicos, ùt probat P. N. Thyrsus Gonzalez *p. 1. manuductionis Machometanorum l. 3. c. 6. §. 11.* ubi citat pro ea omnes illos auctores, qui stant pro assertione *n. 352.* posita: quæ assertio est Catholicorum fermè omnium, ùt *ibidem* ostensum. Prob. autem conclusio 1. iisdem argumentis, quibus conclusio præcedens *n. 352.* probata est; nam, si Papa est Magister, Doctor, Pastor, Caput Ecclesiæ, ejúsque Fundamentum, non dependet veritas doctrinæ ejus à discipulis, nec pabuli sanitas ab ovibus, nec caput à membris, nec fundamentum ab ædificio: ergo.

375. Prob. 2. conclusio. Quælibet Ecclesia particularis, distincta saltem à Romana, potest errare, imò juxta adversarios etiam ipsa Romana: & duntaxat tota Ecclesia non potest errare: ergo juxta adversarios, ad infallibilitatem definitionum, requireretur consensus totius Ecclesiæ, seu omnium particularium Ecclesiarum: sed hoc dici non potest: ergo. prob. mi. 1. hac ratione Pontifex non haberet majorem infallibilitatem, quàm quivis Episcopus, cujus sententia, si à tota Ecclesia acceptetur, est necessariò de fide: hoc est contra Scripturam, contra Concilia, & Patres: ergo. Aliqui respondent, ad hoc argumentum, dicendo, non licere Pontificias definitiones impugnare, vel contrarium docere: quod tamen est licitum, respectu sententiarum, ab aliis Episcopis editarum. Sed contrà est. Sic videntur teneri fideles omnes, ad acceptandas Papæ definitiones; si enim nullus audeat contradicere, censebuntur omnes tacitè approbare. Dein, si non possunt licitè contradicere; quia Pontifex id prohibet, & fideles ei tenentur obedire: etiam non possunt ampliùs licitè non credere; quia Pontifex aliquid definiens præcipit id credere. Alii Episcopi, etsi quandóque sententias aliquas prohibeant, non tamen exigunt, nec possunt exigere, ante definitionem Sacræ Sedis, ut opposita sententia credatur esse de fide; cùm enim infallibilitatem non habeant, suam sententiam infallibilem reddere nequeunt.

376. Probatur eadem minor 2. In sententia adversa quilibet Episcopus, vel Ecclesia particularis, posset pro suo arbitrio facere, ut definitio Pontificis non foret infallibilis: adeóque extra Concilium nunquam posset infallibiliter damnari nova hæresis, ab Episcopo quodam orta, vel patrocinio ejus adjuta; sic autem definitiones Pontificis ordinariè inutiles forent, & consequenter sequerentur omnia ea incommoda, quæ adducemus inferiùs agendo de appellatione ad Concilium universale. Imò, cùm saltem non nisi post longissimum tempus posset innotescere nobis consensus omnium Ecclesiarum particularium, non nisi post longissimum tempus constare posset de infallibilitate definitionis: atqui sic non esset consultum Ecclesiæ; cùm fideles diutissimè suspensi penderent, nec firmam fidem de rebus definitis elicere possent: ergo.

377. Dices fortè, non requiri consensum omnium omnino Ecclesiarum, sed tantum plurimarum, vel majoris partis totius Ecclesiæ. Resp. Inprimis etiam hic plurimarum Ecclesiarum consensus diutissimè non innotesceret; neque enim tantùm Ecclesiæ in Europa, sed etiam ultramarinæ aliquæ, consentire deberent. Dein hic consensus legitimè, vel authenticè, aut nunquam, aut non nisi tardissimè innotesceret aliis. Quodsi adversarii (quod tamen non credo) exigerent consensum expressum, per publicum scriptum, aut testimonium, adhuc difficiliori res forent loco; cùm præsertim Episcopi, rati, se debere priùs definitionem examinare, minimè citò, sed tradissimè ei auctoritativè subscriberent, ùt est per se clarum: atque adeò sequerentur, novo ex titulo, incommoda infrà adducenda quando agemus de appellatione ad Concilium.

Adde, quòd hac ratione nihil unquam certi futurum esset; nam, cùm determinari non posset, quanta pars Episcoporum consentire deberet, semper esset locus exceptioni: & qui tenerent oppositam definitioni sententiam, possent semper prætexere, non sufficientem numerum Ecclesiarum consensisse: e.g. si Pontifex aliquid definiviſſet contra Lutherum, aut Calvinum, possent dicere Lutherani, aut Calviniſtæ, se non esse contemnendam partem Ecclesiæ, nec consentire Pontifici, & consequenter ejus definitionem non esse infallibilem; nam præcisè major pars, sive excedens oppositam, uno, vel altero numero, vel paucis, non videtur sufficere; cùm nec in Conciliis soleat definitio fieri,

si ferme dimidia, aut valde magna pars Episcoporum reclamet. Saltem, nisi Pontifex infallibilis haberetur, tales definitiones, ratione accedentis quomodocunque majoris partis Episcoporum, resistente adhuc valde magna parte aliorum Præsulum, non æstimarentur infallibiles.

378. Imò, cùm exemplum Concilii Ariminensis satis doceat, majorem partem Episcoporum, si sine Pontifice aliquid definiat, posse errare, ij, qui Pontificem quoque errare posse contendunt, difficulter probabunt, præsertim refractariis quibusdam ingeniis, quòd non etiam major pars Episcoporum cum Pontifice possit errare; adeóque, etsi major pars definitionem aliquam Papæ tacitè acceptet, tamen non facilè probabitur, certum esse, quòd ea definitio infallibilis sit.

Nec dicant adversarii, quòd, sicut in Concilio universali, etsi non omnes Episcopi in illud conveniant, tamen, si congregati aliquid statuant, id ab aliis de fide tenendum sit, ita idem fieri debeat, si plurimi extra Concilium definitionem tacitè acceptent; nam disparitas lata est; congregati enim in Concilium Patres soli repræsentant Ecclesiam DEI, nec absentes sunt pars Concilii, aut habent votum decisivum; unde ab absentibus non pendet definitio, vel acceptatio Concilii, quod universalem Ecclesiam repræsentans, habent promissam infallibilem assistentiam Spiritûs S. In casu autem tacitæ acceptationis quilibet, in ultima telluris parte Episcopus, est *pars*, ùt vocant, *corporis pastorum*, habétque non minùs votum, quàm quilibet alius: atque adeò debet etiam hujus, & consequenter omnium, eorúmque assensûs, vel dissensûs ratio haberi.

ARTICULUS XI.

Solvuntur Objectiones.

379. OB. 1. Decreta morum, à Pontifice condita, non obligant ante acceptationem Ecclesiæ: ergo nec definitiones fidei: ant. prob. decreta illa sunt leges humanæ: sed istæ non obligant, nisi à subditis acceptentur, ùt de civilibus legibus docere videtur communis Jurisconsultorum, apud Suarez *l. 3. de legibus c. 19. n. 1.* de canonicis verò idem aliqui alii tenent: & confirmari videtur ex eo, quòd decreta morum Tridentini non ubique obligent; quia non ubique sunt acceptata. Resp. retorqueo argumentum in definitionibus Conciliorum generalium. Resp. 2. neg. ant. si sensus sit, decreta illa primùm per acceptationem acquirere vim obligandi; si enim antecedenter non obligarent, non deberent observari, nisi acceptarentur. Sed nec deberent acceptari; si enim deberent acceptari, eo ipsò haberent vim immediatè obligandi ad acceptationem, & mediatè ad observationem. At dici non potest, ea non debere acceptari; nam Alexander VII. damnavit hanc propositionem 28. *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causâ non recipiat legem, à principe promulgatam.*

Ad prob. neg. mi. quia planè ex propositione damnata videtur inferri, neque leges civiles requirere acceptationem, ùt defendit etiam Suarez *loc. cit.* nisi sint injustæ, aut nimiùm duræ: vel nisi princeps non habeat plenam potestatem, sed sub conditione tantùm acceptationis, ùt fit in quibusdam rebuspublicis: vel, ùt ait Suarez, etiam in quibusdam regnis, ùt in regno Arragoniæ. Quòd autem aliquando non observentur aliquæ leges, etiam à Tridentino statutæ, (quæ dicuntur non acceptatæ) inde est, quòd vel Tridentinum noluerit uti plena potestate: vel quòd, licèt primi quidem, qui eas non observaverunt, peccaverint, postea tamen, per consuetudinem diu toleratam, sint eæ leges abrogatæ, de qua re videri potest Suarez *l. 4. de legibus c. 16.*

380. Alii omittunt hoc antecedens, seu, quòd decreta morum non obligent ante acceptationem: negant tamen cons. & dicunt, quòd obligatio credendi veritates revelatas à DEO, quando de revelatione satis constat, sit juris naturalis, ac Divini; nam lumen naturale dictat, credendum esse DEO loquenti, idque DEUS præcipit: at jus naturale, ac Divinum, utique obligant ante acceptationem: ergo. Hinc definitiones Pontificis, cùm applicent nobis revelationem Divinam (ùt satis hucúsque probatum) applicant etiam, mediatè saltem, præceptum juris naturalis, & Divini, de ea credenda. Eodem modo discurrunt de decretis morum, & definitionibus fidei, Conciliorum universalium: & certè Gallia, etsi non omnia decreta morum, à Tridentino facta, acceptârit, sine mora tamen acceptavit definitiones fidei.

381. Ob. 2. Ut Pontificis definitio sit infallibilis, debet Pontifex esse indubitatò legitimus, ùt diximus. Jam sic: vel debet pro legitimo haberi à tota Ecclesia, vel tantùm ab aliqua ejus parte: neutrum potest dici: ergo. prob. mi. non potest dici primum; alias quivis Episcopus, nolens eum agnoscere, faceret, ùt non sit indubitatò legitimus: non secundùm; aliàs incidimus in eandem difficultatem, quam adversariis objecimus *n. 377.* & debebimus ipsi determinare, quanta pars Ecclesiæ eum debeat agnoscere: ergo. Resp. neg. suppositum. Per Pontificem indubitatò legitimum, non tantùm intelligimus illum, qui positivè jam ab Ecclesia agnitus est ùt talis; sed, de cujus electione, & legitimo Pontificatu, non adest prudens dubitandi ratio; tunc enim ejus definitiones jam infallibiles erunt. Siqui autem eum nolint recipere, non reddent Pontificatum dubium: sed probabunt, se esse certos schismaticos.

At, si verè prudens dubitandi ratio adesset (sicut contigit ante Concilium Constantiense) non forent infallibiles definitiones talis Pontificis, donec ratio dubitandi tolleretur. Unde quando dicitur, quòd, si electio prima Papæ, quacunque tandem de causa

causa, fuisset nulla, ea fiat valida per tacitam acceptationem Ecclesiæ, non est sensus, quasi tamdiu taliter electus non sit verus Pontifex, quamdiu ab Ecclesia non est positivè acceptatus; quia posset contingere, ut prima ejus electio invalida diutissimè non innotesceret, regionibus præsertim transmarinis, & sic secunda diutissimè non perficeretur: sed sensus tantùm est, quòd, si electores taceant, & alii, qui statim possent, non reclament, eo ipso censeatur tacitè acceptatus: adeóque acceptatio, in tali casu necessaria, non est positiva, sed tantùm negativa, seu non reclamatio.

Ob. 3. Vel Pontifex est infallibilis, etiamsi definitionem edat, sine priùs adhibito diligenti examine: vel est tantùm infallibilis, post adhibitum diligens, & rei gravitati proportionatum examen: neutrum potest dici: ergo. prob. mi. non potest dici primum; quia videtur incredibile, quòd Pontifex, etiam temerè aliquid definiens, sit infallibilis: non potest dici secundum; quia nunquam potest sciri, an adhibita fuerit ea diligentia, quæ necessaria, & proportionata est rei definiendæ: adeóque saltem nunquam potest sufficienter agnosci infallibilitas definitionis. Resp. retorq. argum. in Conciliis generalibus; vel enim dicuntur ista infallibilia ante, vel post adhibitam diligentiam?

Dices fortè, non posse deesse in Conciliis maturam deliberationem. Resp. Licèt ista moraliter deesse non possit, posset tamen absolutè deesse, e.g. si congregatis jam Patribus subitò proponeretur quæstio, quam statim definirent: quod non quidem moraliter, absolutè tamen fieri posset, si id DEUS non impediret. Moraliter autem neque deesse potest diligentia in definitionibus Pontificiis; nam & Pontifices adhibere solent maximam, ùt patebit *ex n. 417.*

Sed, etsi Concilia adhibeant aliquam diligentiam, tamen, si non constat, sufficere eam, quam adhibet Pontifex, neque satis constabit, sufficere eam, quam adhibet Concilium: adeóque, si ex hoc capite neganda esset infallibilitas definitioni Pontificis, neganda quoque esset definitioni Concilii generalis: quod nemo Catholicorum (quibuscum hîc disputamus) admittit. In forma. Resp. conc. ma. neg. mi. ac dico, Pontificem semper fore infallibilem, quando aliquid definit; vel enim DEUS tunc non permittet, ut omittatur diligentia requisita: vel diligentiam nullam requiret: sed assistet etiam nullâ adhibitâ: & semper impediet, ne definiatur falsum. videantur etiam dicenda inferiùs *n. 417. & seq.*

ARTICULUS XII.

Ostenditur Pontificiis Definitionibus malè imputari errores.

382. VAria, & multa afferri solent exempla errorum, à diversis Pontificibus aliquid definitis admissorum: ex quibus videtur inferri, non esse infallibiles eorum definitiones. Sed, antequam directè respondeam, observo, quòd, si admittatur, Pontifices errâsse, tunc ii auctores, qui dicunt, ad infallibilitatem definitionum Pontificiarum sufficere consensum tacitum aliorum Episcoporum, non ampliùs possint suam sententiam defendere; nam in plurimis, & fermè omnibus capitibus, quæ tanquam errores objiciuntur Pontificibus, adfuit consensus tacitus Episcoporum; cùm isti, tam illo tempore, quo definitiones editæ sunt, quàm tempore subsequenti, & quidem omnino longo, nunquam reclamaverint.

Dein, omisso hoc argumento ad hominem, dico, nullum posse ostendi exemplum, quo probetur, ullum Pontificem, extra Concilium aliquid definientem, errâsse, circa quæstionem fidei, aut juris, vel quæstionem facti, connexam cum quæstione juris; nam ad summum probari potest, aliquos Pontifices errâsse ùt privatos doctores, vel in quæstionibus puri facti, quod non definiverunt, sed tantùm tanquam probatum supposuerunt: in quibus quæstionibus etiam Concilium generale errare potest. Sed nimis longum foret, omnia, & singula refellere: qui pleniorem notitiam cupit, adeat Bellarminum *tom. 1. contr. 3. de Romano Pontifice l. 4. c. 8. & sequentibus.* ubi de quadraginta, & uno, Pontificibus agit, eósque ab adversariorum objectionibus vindicat.

383. Afferam tamen pro eruditione discipulorum Theologiæ (qui fortè hæc aliquando legere dignabuntur) quid ad aliqua, quæ majori apparenti specie quibusdam Pontificibus objiciuntur, responderi debeat. Itaque primò. Quando S. Petrus, Christum negavit, nondum Pontifex fuit: sed neque tunc docuit è cathedra, eum esse negandum, sed tantùm ùt homo privatus infidelitatem, & quidem tantùm externam admisit. Quando autem idem *ad Galatas 2. v. 14.* dicitur, coëgisse gentes judaizare, non id fecit docendo, aut jubendo, sed tantùm aliquatenus suo exemplo, quatenus à convivio & conversatione cum gentibus abstinuit: & sic præter ejus intentionem alii etiam, ad idem faciendum inducti sunt: in quo Spondanus (qui fusè de hac historia agit *ad annum Christi 51. à n. 7.*) materialem tantùm errorem videtur agnoscere.

Imò P. Didacus de Quadros *in suâ Palæstra Biblicâ tom. 1. decade 5. q. 7. n. 9.* docet, illud factum S. Petri tantùm fuisse aliquid minùs perfectum, quod tamen in Apostolo, à quo perfecta meritò expectantur, alter Apostolus non immeritò reprehenderit. & hinc *n. 10.* ait, illa verba S. Pauli *ad Galat. 2. v. 14. Quòd non rectè ambularent ad veritatem Evangelii:* significare: *ad totam plenitudinem Evangelicæ perfectionis, & libertatis.* Nec dicas, hoc esse contra torrentem Patrum; nam, ùt ait idem auctor *cit. q. n. 12.* plures SS. Patres ùt Hieronymus, Chrysostomus, Athanasius, Cyrillus Alexandrinus, Origenes, & alii,

volunt, S. Petrum non peccâsse in illa separatione sua à gentibus, sub adventum Judæorum.

Secundò. Zephirinus (quod tamen dicitur à solo Tertulliano, cujus testimonium, utpote jam Montanistæ, in propria causa non est magni ponderis) literas pacis, seu communionis quidem dedit Montanistis: non autem approbavit unquam falsam eorum doctrinam: quam probabilissimè ignoravit, ab iis teneri; nam postea à Praxea informatus de illa, literas suas revocavit. Tertiò. Liberius nunquam subscripsit Arianæ fidei: sed tantùm subscripsit formulæ Sirmiensi, & condemnationi S. Athanasii, simúlque Ursacio, & Valenti communicavit. At formula illa, teste S. Hilario, fuit Catholica. Qui autem S. Athanasium accusabant, non tam causam fidei, quàm crimina circa mores prætexebant. Tandem Valens, & Ursacius putabantur à Liberio esse Catholici, ùt ipse scribit ad Episcopos Orientales. Quodsi etiam, victus ærumnis, & cruciatibus, hæresi subscripsisset, errâsset quidem, sed tantùm actu externo ùt persona privata, sicut Petrus, quando negavit Christum: licèt (ùt Bellarminus *loc. cit. c. 9.* advertit) Catholici cor ejus scrutari non potuerint, adeóque eum hæreticum præsumpserint. Quarto. Felix II. (cujus Pontificatus intra Liberii tempora inclusus est, ùt Bellarminus docet *loc. modò cit.* & Spondanus *ad annum Christi 355. n. 10.*) nunquam fuit Arianus: neque eum iis communicavit, quando erat legitimus Pontifex: sed tantùm cùm iis communicavit priùs, quando adhuc erat Antipapa: postea autem martyr effectus est.

384. Quintò. Innocentius I. quando dixit, baptismum hæreticorum validum esse, non autem conferre Spiritum Sanctum, locutus est de baptismo collato adultis pariter hæreticis; is enim, quia recipitur cum impedimento peccati, seu, ùt dicitur, *fictè*, est validus quidem, sed informis, hoc est, non confert gratiam, seu Spiritum Sanctum. Idem Innocentius *in epistola ad Concilium Milevitanum* (*quæ est 93. inter epistolas S. Augustini*) scribit quidem, infantibus necessariam esse SS. Eucharistiam: at id tantùm incidenter scribit, & tanquam rationem sui asserti primarii, seu definitionis, quòd scilicet infantes debeant baptizari: verba Innocentii sic sonant: *Illud verò, quòd eos Vestra Fraternitas asserit prædicare, parvulos æternæ vitæ præmiis, etiam sine baptismatis gratia, posse donari, perfatuum est; nisi enim manducaverint carnem filii hominis, & biberint sanguinem ejus, non habebunt vitam in semetipsis. Qui autem hanc eis sine regeneratione defendunt, videntur mihi ipsum baptismum velle cassare, cùm prædicant, hos habere, quod in eos creditur, non nisi baptismate conferendum.*

Ex quibus colligitur 1. quòd hic Pontifex textum S. Joannis: *Nisi manducaveritis &c.* tantùm incidenter adducat, aut ad summum, tanquam probationem sui asserti primarii, seu definitionis de necessitate baptismi, respectu infantium. At rationes in Conciliis, etiam universalibus, adeóque & in definitionibus Pontificiis, adductæ, non sunt de fide, nec sunt definitiones. Colligitur 2. quòd Innocentius non loquatur de reali Eucharistiæ sumptione, quam Tridentinum infantibus necessariam negat *sess. 21. c. 4. & can. 4.* sed tantùm de aliqua mystica; de illa enim loquitur, de qua S. Augustinus (ad quem cum aliis Patribus Pontifex scribit: at S. Augustinus, relatus *in C. In Ecclesia Salvatoris. de consecrat. 130. dist. 4.* (quod caput desumptum est *ex l. 1. contra duas epistolas Pelagianorum 22.*) loquitur de sumptione Eucharistiæ tantùm mystica.

Nam dicit quidem ibi S. Augustinus, parvulos debere communicare, propter illum textum: *Nisi manducaveritis &c.* sed mox idem S. Doctor, relatus *C. Nulli. 131. eod. dist.* (quod desumptum est *ex C. Quia passus est. de consecratione 36. dist. 2.*) se explicat, qualem communionem, vel Eucharistiæ sumptionem intelligat, sic dicens: *Nulli est aliquatenus ambigendum, tunc unumquemque fidelium corporis, sanguinisque Dominici participem fieri, quando in baptismate membrum Christi efficitur: nec alienari ab illius panis, calicisque consortio, etiamsi, antequam panem illum comedat, & calicem bibat, de hoc sæculo, in unitate corporis Christi constitutus, abscedat; sacramenti quippe illius participatione, ac beneficio non privatur, quando ipse hoc, quod illud sacramentum est, invenit:* quæ tamen verba videntur potiùs esse S. Fulgentii *in epistola ad Ferrandum de baptismo æthiopis in fine*: certè S. Fulgentii verba *loc. cit.* sunt prioribus simillima: ubi hic S. Doctor pariter sentit, quòd, quisquis baptizatur, jam corporis Christi particeps fiat: idque etiam probat, adducto S. Augustini sermone.

Glossa etiam *in cit. C. Quia passus.* sic habet: *In tertia* parte *dicitur, quòd quicunque baptizatur, particeps efficitur corporis Domini, etsi ante decedat, quàm de pane illo edat, vel de calice bibat.* Ex quibus facilè intelligitur, tam Innocentium, quàm S. Augustinum, cùm dicunt, parvulis necessariam esse sumptionem SS. Eucharistiæ, non loqui de reali manducatione corporis Dominici, sed tantùm de aliqua mystica, virtuali, vel interpretativa; quatenus scilicet parvuli per baptismum uniuntur corpori mystico Christi, atque Ecclesiæ, in qua fidelibus corpus Christi verum manducandum conceditur.

385. Sextò. Liber quidam, scriptus contra Eutychem (in quo dicitur, in Eucharistia post consecrationem manere naturam, vel substantiam panis) non est Gelasii Papæ, ùt ostendit Bellarminus *de scriptoribus Ecclesiasticis, in Gelasio Papa, & in Gelasio Cyziceno*: sed, ùt idem Cardinalis docet, verosimiliter est Gelasii Cyziceni. Idem iterùm, & efficaciter probat *tom. 3. controv. 3. de Eucharistia l. 2. c. 27.* ubi tamen ostendit, per

per naturam, vel substantiam panis, quæ eo in libro dicitur remanere in Eucharistia, more Græcorum non intelligi ipsam substantiam propriè dictam, sed tantùm essentiam accidentium. Septimò. Quando Gelasius Papa ait, sine sacrilegio grandi non posse communicari sub una tantùm specie, loquitur de sacerdote; nam *C. Comperimus. de consecratione. 12. dist. 2.* habet hunc titulum: *Corpus Christi sine ejus sanguine sacerdos non debet accipere:* vel loquitur de Manichæis, & Priscillianistis, qui à sacro sanguine ex sacrilega superstitione abstinebant. Octavò. Vigilius, quando hæresi Eutychianæ videbatur favere, nondum erat legitimus Pontifex; vivebat enim adhuc Sylverius in exilio: postea autem Vigilius, jam verus Pontifex, mox eam hæresim damnavit. videatur Spondanus *ad ann. Christi 538. à n. 2. & ann. 540. n. 4.*

Nonò. Martinus I. non docet, quòd venia peccatorum, non sit danda diaconis, vel presbyteris, post ordinationem peccantibus: sed tantùm dicit, quòd non sint restituendi sacris mysteriis, seu executioni suorum ordinum: idque juxta rigorem canonum tunc vigentium. Decimò. Gregorius III. quando permittit viro ducere uxorem aliam, si prior propter infirmitatem debitum reddere non possit, intelligendus est de impotentia perpetua, naturali, & contractum matrimonii antecedente. videatur Canus *de locis Theol. l. 6. c. 8. resp. ad 8.* Undecimò. Adrianus non approbavit Concilium Francofordiense quoad omnia, sed tantùm quoad ea, quæ spectant ad filiationem Christi naturalem: neutiquam autem approbavit illud, quoad condemnationem Synodi VII. quanquam etiam Francofordienses Patres hanc non damnaverint, sed tantùm decretum aliquod ei affictum.

386. Duodecimò. Nicolaus I. *C. A quodam Judæo. de consecratione. 24. dist. 4.* non definivit, baptismum, tantùm *in nomine Christi* collatum, esse validum: sed tantùm, quòd baptizati à Judæo non sint rebaptizandi: alterum autem obiter ex S. Ambrosio addidit: solæ autem definitiones, & non alia quæque, iis adjecta, sunt de fide, ùt jam dictum. Decimotertiò. Stephanus, & Sergius, in causa Papæ Formosi, errârunt, non in definitione fidei: sed tantùm in quæstione puri facti, quatenus judicârunt, Formosum non fuisse legitimum Pontificem: & ab eo ordinatos, tanquam malè, quocunque demum ex defectu, ordinatos, reordinari jusserunt: de quo paulò plura *inferius. n. 441. & iterum in tractatu de Sacramentis. à n. 223.*

Decimoquartò. Alexander III. quando ait, à Divina lege, & generali Ecclesiæ consuetudine, alienum esse, quòd septem testes requirantur ad valorem testamenti, inprimis hoc non definit, sed tantùm ùt rationem aliquam adducit. 2. Per *alienum* non necessariò intelligitur contrarium, sed tantùm extraneum, seu non introductum: uti revera illa necessitas, non à lege Divina introducta est, sed à civili. Quando autem idem Papa statuit, valida esse debere testamenta, quæ sub tribus testibus facta sunt, intelligi potest, loqui de iis testatoribus, qui Ecclesiæ in utroque foro subjecti sunt: vel certè de iis, qui Ecclesiam, aut locum pium, hæredem instituunt. Decimoquintò. Cælestinus III. etsi ùt privata persona censuerit, solvi matrimonium per lapsum unius conjugis in hæresin, nunquam id definivit; nam Innocentius III. eius successor *C. Quanto. 7. de divortiis.* tantùm dicit, prædecessorem suum aliter sensisse, se tamen non credere, quòd dissolvatur; unde nec iste aliquid definivit.

387. Decimosextò. Innocentius I. & III. quando adducunt leges antiqui testamenti, non eas adducunt, ùt præceptivas, sed ùt exemplares: nec volunt, omnes Deutronomii leges strictè servandas esse: sed tantùm aliquas quoad similitudinem, ùt patet ex ipso *C. Per venerabilem. 13. qui filii sint legitimi.* ex quo contra infallibilitatem istorum Pontificum arguitur; nam ibi tantùm per similitudinem aliquam, lex Deutronomii ad legem novam applicatur; alibi enim (nempe *C. Volens. unico. de purificatione post partum*) idem Innocentius III. clarè ait: *Umbra legis evanuit*: & hinc infert, mulieres statim post partum Ecclesiam intrare posse. Adde, quòd illa dicta de lege antiqua, tantùm adducantur, ùt rationes: non verò ùt definitiones.

Decimoseptimò. Nicolaus III. *C. Exivit, de verb. signif. in 6.* docuit, Christum verbo, & exemplo, docuisse perfectissimam paupertatem, in abdicatione omnis dominii consistentem: cum quo bene stat, Christum pro aliquo tempore, etiam loculos habuisse, & proprium aliquid, saltem in communi. Joannes XXII. autem tantùm contendit, Christum aliquando aliquid proprium possedisse, & contrarium esse hæreticum. Cæterùm circa usum facti, separabilem ab omni dominio, nihil definivit Joannes: sed ad summum aliquid tradidit, tanquam rationem, factæ à se, & à Sede Apostolica, abdicationis bonorum, quorum usum Patres Franciscani habent (quod jus in ea bona potuit à se abdicare) nam *in Extravaganti: Quia quorundam. de verb. signif.* expresè dicit: *Prout in decretali: Ad conditorem canonum. est probatum*: ergo non definitum. Quòd autem ibidem dicat, neminem debere impugnare, quæ in eadem decretali *definita, ordinata, seu facta* sunt, hoc ipso significat, tantùm aliqua esse definita, non omnia. Idem etiam Joannes nunquam definivit, animas ante diem judicii non venire in cœlum: aut non videre DEUM: quamvis ùt privatus doctor ad id sentiendum propensus fuerit: in articulo mortis tamen quoad hanc quæstionem judicium suum Ecclesiæ doctrinæ submisit.

Decimo octavo. Volaterranus quidem scribit, Innocentium VIII. permisisse Norvvegis, ut sine vino sacrificium Missæ celebrarent: sed est fabula, quam unus, aut alter auctor, ex eodem descripsit. Certè fal-

sum est, quòd ibi vinum servari non possit; cùm defacto copiosum servetur, & dudum ante Innocentium ibi Missa celebrata sit. Decimononò. Bulla Sixti. V. circa editionem Bibliorum recognitorum, nunquam est plenè promulgata, ùt fusè probat Tannerus. *tom. 3. disp. 1. q. 4. dubio 6. n. 264.* testimoniis Româ perscriptis; quanquam enim, in inpressis exemplaribus Bullæ, legantur nomina cursorum, eam Bullam locis solitis affigentium, & dies &c. quæ typographus addidit(quia putabatur certò promulganda) tamen affixio reipsa facta non fuit.

ARTICULUS XIII.

An Honorius I. Papa lapsus sit in hæresin.

388. MAximè celebris est controversia de Honorio I. an non ipse hæresin Monothelitarum approbaverit; nam id videtur colligi ex ejus epistolis *ad Sergium*, & ex Synodo VI. *act. 13. & 18.* & Synodo VII. *actione ultima:* itémque Synodo VIII. *act. 7.* nam ibi Honorius ùt Monothelita damnatur. Hæc quæstio fusè tractatur à Bellarmino *tom. 1. controv. 3. de Romano Pontifice l. 4. c. 11.* Spondano *ad annum Christi. 633. & 681.* Severino Binio *tom. 3. Concil. p. 1. in notis ad Concilium Constantinopolitanum III. seu Oecumenicum VI. verb. Monothelitarum hæresin.* & *tom. 2. in disput. S. Maximi contra Pyrrhum. folio mihi 1031.*

Ad hanc quæstionem quidam respondent, cum Cardinale de Turrecremata, apud Bellarminum *loc. cit.* Patres illos damnâsse Honorium, ex falsâ informatione, & non bene intellectis ejus epistolis. Sed juxta hanc responsionem necessariò dicendum est, Patres Synodi VI. non id spectâsse, ut de textu Honorii, secundùm se, & absolutè spectato (qui, ùt infrà ostendetur, non est hæreticus) cognoscerent, & dogmaticè decernerent; aliàs tam parùm dici posset, eos deceptos fuisse, in intelligentia earum epistolarum, quàm parùm dici potest, deceptum fuisse Tridentinum, in intelligendis libris Lutheri: aut Innocentium X. in intelligendo libro Jansenii. Quare dici debet, quòd Patres illi, falsis rumoribus decepti, epistolas Honorii, per se dubias, acceperint in deteriori sensu, adeò, ut mentem Honorii hæreticam præsupposuerint, & juxta eam præsuppositionem, etiam de epistolis judicârint: sive (ùt quidam recentior ait) quòd acceperint eas epistolas, non *in sensu literali, & obvio*, sed *personali*, qualem scilicet ipsum Honorium personaliter habuisse, præsupposuerant. Hoc supposito, si ulteriùs objiciatur, ab iisdem Patribus dici, Honorium Sergio per omnia consensisse: istum autem apertè hæreticum fuisse: responderi potest, & debet, per hoc non probari, Honorium etiam hæreticum fuisse; nam licèt Sergius aliàs hæresin suam apertè prodiderit, tamen dici potest, id eum non fecisse in illis epistolis, quas ad Honorium dedit: sed ex aliis, aut literis, aut signis, hæresis convictum fuisse.

389. Quando urgetur argumentum, dicendo, quòd ex dictis saltem inferatur, Synodum definivisse, quòd saltem in genere Romanus Pontifex, ùt docens è cathedra, vel etiam ùt privata persona, possit errare, respondere debent isti auctores, de hoc Synodum nihil definivisse, sed tantùm supposuisse quòd id factum fuerit: qua in suppositione Concilium ipsis non videbitur infallibile; 1. quia hæc suppositio est facti. 2. quia non fuit approbata, aut confirmata à Pontifice. Certè Agatho, qui ùt Pontifex Concilium illud confirmavit, de ea suppositione nihil dicit: sed tantùm ait, se Concilium, hoc est, definitiones factas, recipere: imò, sicut Concilium, ita ipse etiam Summus Pontifex, in puri facti quæstionibus non est infallibilis. Dein si rationes definitionum non sunt infallibiles, multò minùs erunt infallibilia præsuppositа præcisè ad decisionem, præsertim, si ipsa decisio sit tantùm alicujus quæstionis puri facti non dogmatici.

Quod additur, Synodum dicere: *Eo quòd invenimus per scripta, quæ ab eo facta sunt ad Sergium; quia in omnibus ejus mentem secutus est, & impia dogmata confirmavit:* videtur, ab his auctoribus responderi posse: hoc tantùm afferri tanquam rationem decisionis, adeóque non esse infallibile. Secundò dici ab ipsis potest, scripta illa non sumi ùt absolutè in se spectata, sed juxta mentem Honorii malè suppositam, ùt dictum.

Hæ tamen responsiones, præterquam, quòd per se scabræ, & minimè expeditæ videantur, ex eo etiam difficiles sunt, quòd difficulter alicui persuaderi possit, Patres in Concilio non judicâsse, de scriptis in se spectatis, & juxta obvium eorum sensum: sed iis attribuisse sensum hæreticum, tantùm ex aliqua mala informatione, vel persuasione, aut suppositione, de hæretico Honorii animo, qui tamen, nec aliunde probari, nec ex obvio verborum sensu, inferri poterat. Certè minimè credibile est, Romano Pontifici (quem Concilia omnia semper summè reverita sunt, & præsertim Synodus VIII. citata *n. 342.* à qua tamen etiam Honorius *action. 7.* debuisset fuisse Monothelitis annumeratus) certè, inquam, minime credibile est, Romano Pontifici statim à Concilio attributam fuisse hæresin, crimen in Ecclesia DEI semper reputatum gravissimum, eúmque de hac fuisse publicè condemnatum, quin priùs de ea ex suis scriptis legitimè convictus fuerit, sed tantùm ex mala informatione, aut suppositione, aliquo modo denigratus. Sanè sic non solet agi, etiam contra clericum infimi ordinis, præsertim jam mortuum (uti Honorius jam fuerat) quando sese defendere non ampliùs potest. Nec censeri posset talis modus procedendi satis æquitati conveniens; cùm omnia jura clament, favendum esse reo, & neminem, nisi probatum, censendum esse malum:

malum: nec ex suspicione, aut suppositione malè fundata, quenquam damnandum.

Alii respondent, Honorium errâsse, sed tantùm ùt doctorem privatum; cùm tantùm privatis literis hæresin docuerit; de hoc enim accusatur. Sed etiam hæc responsio difficultate non caret; nam opponi potest, Honorium ibi prohibere usum vocum *duarum, vel unius voluntatis: operationum, & operationis*: adeóque videri loqui ex cathedra, utpote præcipientem, & obligantem. Ulteriùs non aliter scripsit Honorius ad Sergium, quàm alii Pontifices ad alios Episcopos: quorum tamen responsa, ad quæstiones fidei spectantia, etsi privatis tantùm Episcopis sint missa, censentur esse Pontificis ex cathedra loquentis; nam talia responsa plurima, Juri Canonico inserta, censentur totam Ecclesiam obligare.

390. Mihi probatur vel maximè responsio, Spondani, Binii, Bellarmini, & aliorum apud hunc, qui dicunt, acta Synodi VI. esse vitiata, & Honorii nomen fraude Græca iis insertum: quod Bellarminus ait, sine dubio factum, & probat argumentis sanè maximis. Primò enim epistolæ Honorii (quarum prior refertur *actione 12. Synodi VI.* alterius fragmentum habetur *action. 13. ejusdem Synodi*) nihil non Catholicum habent. Confitetur in iis Honorius, duas in Christo naturas, utramque operantem, Divinam Divina, humanam humana: & inferiùs iterum dicit, Christum *in duabus naturis operatum Divinitus, atque humanitus*. Voluit autem abstineri à nominandis, una, aut duabus voluntatibus, ne iterum, vel Nestorii, vel Eutychetis error, occasione accepta, revalesceret.

Quando autem Honorius in priore epistola scribit: *Unam voluntatem fatemur Domini nostri JEsu Christi*: addit; *quia profectò à Divinitate assumpta est nostra natura, non culpa: illa profectò, quæ ante peccatum creata est, non quæ post prævaricationem vitiata:* ergo loquitur tantùm de unitate voluntatis unius in natura humana: quasi diceret, in Christo non esse duas contrarias voluntates, sicut sunt in nobis, in pœnam originalis peccati. Quod adhuc magis confirmatur ex disputatione S. Maximi contra Pyrrhum, apud Binium *tom. 2. Concil. fol. mihi 1031.* ubi hic S. Martyr expressè ait, ab eo secretario, qui epistolas Honorii scripsit, id dictum explicatum fuisse, *de una voluntate humanæ naturæ*; nam ait, Sergium scripsisse, quosdam prædicare, Christum habere duas voluntates contrarias. Insuper, cùm toties Honorius dicat, nec unam, nec duas voluntates esse dicendas, cur unam tantùm utriusque naturæ statuisse censeatur?

Rursus Agatho Papa, qui post Honorium rexit Ecclesiam (*in epistola ad Imperatores Constantinum, Heraclium, & Tiberium, quæ habetur actione 4. Synodi VI.*) sic ait de Romana Ecclesia: *Hæc Apostolica ejus Ecclesia, nunquam à via veritatis, in qualibet erroris parte deflexa est.* & paulò post de vera fidei regula ait: *Quam & in prosperis, & in adversis, vivaciter tenuit, ac defendit, hæc spiritualis mater vestri tranquillissimi imperii, Apostolica Christi Ecclesia* (scilicet Romana, ùt patet ex contextu totius epistolæ) *quæ per DEI omnipotentis gratiam, à tramite Apostolicæ traditionis, nunquam errâsse probabitur: nec hæreticis novitatibus depravata succubuit: sed, ùt ab exordio fidei Christianæ, percepit ab auctoribus suis, Apostolorum Christi principibus, illibata fine tenus permanet &c.* & iterum: *Dominus, qui fidem Petri non defecturam promisit, confirmare eum fratres suos admonuit, quod Apostolicos Pontifices, meæ exiguitatis prædecessores, confidenter fecisse semper, cunctis est cognitum.*

Rursus *in epistola 2.* (quam idem Agatho scripsit, suo, & Romanæ Synodi nomine, ad hanc ipsam Synodum VI. quæque iterum habetur *actione 4.*) ait: *Fidei splendidissimum .... lumen, quod ex veri luminis fonte, tanquam de radio vivifici fulgoris, per ministros Beatos Petrum, & Paulum, Apostolorum principes, eorúmque discipulos, & Apostolicos successores, gradatim usque ad nostram parvitatem, DEI opitulatione servatum est, nulla hæretici erroris tetra caligine tenebratum, nec falsitatis nebulis confœdatum, nec intermixtis hæreticis pravitatibus, velut caliginosis nebulis perumbratum, immune, atque syncerum.* iterum *in eadem epistola* ait: *Nostræ parvitatis prædecessores ... Apostolicam confessionem ... absque cujuspiam novitatis errore citra ambiguitatem determinârunt.* Idem Agatho, dum in eadem epistola enumerat Monothelitas, Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, & Theodorum, nullo modo inter eos ponit Honorium.

Ex quibus clarum est, Agathonem apertè affirmare, nullum unquam ex suis prædecessoribus, Romanis Pontificibus, fidem hæretica pravitate miscuisse, vel hæreticum fuisse. Si autem Honorius, Agathonis antecessor, fuisset hæresi infectus, & ùt talis publicè ab eodem Concilio damnatus, qua fronte Agatho hæc affirmare ausus fuisset? Ulteriùs in eodem Concilio *actione 8.* recipitur hæc ipsa Agathonis epistola, tanquam à Spiritu S. per os Petri dictata (de quo vide *n. 353.*) an non autem Concilium, & Spiritus S. secum ipsis pugnâssent, si ab illo tamen Honorius, tanquam hæreticus, toties anathemate percussus fuisset? Sed & in Concilio Romano Lateranensi frequentissimorum Episcoporum, celebrato à Martino I. damnantur nominatim alii Monothelitæ: nunquam tamen nominatur Honorius; cùm tamen Patres illi, nec ignorâsse potuerint, quid Honorius egerit: nec voluerint pepercisse noxio; cùm sanctissimi fuerint, præsertim ipse S. Martinus. Tandem plures auctores, etiam Græci scriptores, Honorium omittunt, cùm damnatos recensent, ùt testatur Bellarminus *tom. 1. controv. 3. de Roman. Pontif. l. 4. c. 11.*

391. Jam verò apud eundem Bellarminum

num *loco modò cit.* refert Anastasius Bibliothecarius, ex Theophane Isauro Græco, nomen Honorii postea primùm actis Concilii insertum fuisse: & fuit (ùt ait Bellarminus) consetudo Græcorum ferme ordinaria corrumpendi libros; nam in hac ipsa Synodo VI. deprehensæ sunt corruptiones plurimæ, factæ in actis Synodi V. ùt expresè refertur *action. 14. Synodi VI.* adeò, ut tres quaterniones spurii inserti fuerint. Idem ostenditur de aliis epistolis plurimis, utì & de Synodis III. IV. ac V. imò & VII. ùt queruntur Pontifices, Leo, & Nicolaus: cur igitur non dicamus idem de Synodo VI? præsertim, cùm constet, post Synodum VI. conclusam, rursùs Constantinopolin ascendisse multos Episcopos, & edidisse canones Trullanos, quorum, ùt ait Bellarminus, non alius scopus videtur fuisse, *quàm taxandi, & reprehendendi Romanam Ecclesiam.* Addit Spondanus *ad ann. Christi 681. n. 5.* probabilissimè Theodorum Constantinopolitanum Monothelitam, priùs depositum à Patriarchatu Constantinopolitano, sed post mortem Gregorii, ob factam, seu simulatam pœnitentiam, iterum Patriarcham creatum, illa acta in manus recepisse, suúmque nomen deleviſſe, ac Honorii supposuisse. Cur enim hic Theodorus nunquam nominetur; cùm tamen reus etiam fuerit? Ubi nota, nominari quidem Theodorum Pharanitanum sed eum alium esse à Constantinopolitano.

392. Sed dicunt adversarii. Leo II. etiam (*in sua epistola ad Imperatorem Constantinum, quæ habetur ad finem Synodi VI*) execratur Honorium. Resp. Hæc ipsa epistola pars est actorum Synodi VI. & probabilissimè etiam corrupta, vel, ùt Binius *in notis in vitam S. Leonis II.* ex Baronio ait, omnino supposititia; 1. enim dicitur data mense Majo, tanquam responsoria ad epistolam, primùm sequenti Julio scriptam 2. Leo II. non potuit fuisse Pontifex mense Julio; cùm creatus mense Augusto, tantùm decem menses sederit. 3. Epistola illa scripta dicitur *indictione 10.* qua Leo nondum fuit Papa. 4. Ex hoc ipso videtur ficta, & falsa; quia Honorium anathematizat; cùm tamen hic publico funere Romæ, inter sanctos Pontifices, sit tumulatus, elque solemniter parentatum. Ex similibus fundamentis *eodem loco* idem Binius paulò antè ostendit, suspectam quoque esse epistolam Constantini Imperatoris ad Leonem II.

Urgent quidam. Etiam Synodus VI. imò & VII. Adrianus quoque II. Papa: quin & Agatho, Honorium damnatum ajunt. Resp. septimam synodum etiam non esse incorruptam, ùt dictum *n. præced.* Idem dic de octava, & quidem etiam ex hoc capite, quòd non sit credibile, eam voluisse Romanum Pontificem hæreticis annumerare, & tanquam talem damnare; cùm (ùt vidimus *n. 342.*) expresè statuat, in Romanos Pontifices sententiam non esse pronunciandam. Quod spectat ad Adrianum, ejus dicta hac de re continentur in Synodo VIII. *action. 7. colloq. 3.* sed acta hujus Synodi non debent haberi pro incorruptis, ùt modò dictum.

Quodsi etiam ea dicta Adriani, fideliter, & incorruptè relata essent, tamen nihil probarent; nam Adrianus ibi tantùm dicit, quòd *Honorius post mortem ab Orientis Episcopis anathemate sit affectus:* sed non dicit, id jure factum. Dicit insuper, Honorium accusatum fuisse de hæresi: non autem asserit, eum fuisse convictum. Addit etiam, non potuisse illos Episcopos sententiam in Honorium pronunciare, *nisi ejusdem primariæ Sedis* Romanæ *accedente ad eam rem auctoritate*: sed non dicit, eam accessisse: & sanè Honorium Romana Sedes nunquam condemnavit, ùt patet ex sæpe dictis, & iterum patebit ex mox dicendis. Si Legati Pontificis ea in causa plus Synodo concessissent, transgressi fuissent suum mandatum, aut instructionem: vel certè sine mandato id fecissent: quo casu *ex n. 330.* eorum acta, neque à Pontifice rata habita, neque infallibillia habenda fuissent.

Quod jam spectat ad Agathonem Pontificem, hic Honorium nunquam damnavit, ùt clarum est ex ejus epistolis: imò in epistola, quæ (prout *n. 353* dictum est) à Concilio illo, ùt S. Petri vox recepta est, ait, nullum suorum Prædecessorum, à fide unquam errâsse. Unde mirandum est, Caranzam in Summa Conciliorum, in compendio Synodi VI. *actione 4.* dum compendiosè refert Agathonis epistolam, eidem inter alios hæreticos nomen Honorii inseruisse, in quo, nescio, qua falsa suppositione, deceptus fuit. Et hæc sufficiant, ad aliquam eruditionem Theologicam; neque enim hæc polemicè hìc tractamus. Qui copiosiorem hac de re eruditionem desiderat, Baronium, Bellarminum, Leytamum, aut alios polemicos scriptores volvere velit, qui abundè ei satisfacient.

ARTICULUS XIV.

An Pontifex sit infallibilis in Quæstionibus facti, & Damnationibus certarum Propositionum.

393. Quæstio est, an Summus Pontifex sit infallibilis, tam in quæstionibus facti, quàm in quæstionibus juris. *Quæstio juris* vocatur, quando quæritur de existentia alicujus juris, sive, an jus aliquod detur, præcipiens, vel prohibens certam aliquam rem. *Quæstio facti* autem dicitur, quando quæritur, an aliquid factum sit, vel non. e. g. quæstio juris est, an infantes debeant baptizari: quæstio facti, an hic, vel ille infans sit baptizatus. Ad quæstiones juris reducuntur etiam illæ, quibus quæritur de honestate alicujus rei, per se quidem non præceptæ, sed suasæ: vel de licentia alicujus actionis: circa quas quæstiones dici potest, dari jus, quod licitam reddat talem actionem, vel saltem eam honestam reputari jubeat, e. g. licèt nul-

nullum detur jus, per ſe præcipiens ingreſſum in religionem, datur tamen jus præcipiens, ut talis ingreſſus reputetur bonus, & meritorius; quia Eccleſia, vel Pontifex, approbans religionem, proponit eam ùt viam perfectionis.

Jam quoad quæſtiones juris, nullum dubium eſſe debet, de infallibilitate Pontificis; nam omnes rationes, pro ejus infallibilitate adductæ, vel maximè probant, quòd in explicando jure Divino, vel condendo jure Eccleſiaſtico humano (quibus in caſibus univerſam Eccleſiam obligat, vel ad credendum, vel ad obediendum) infallibilis ſit, ne tota Eccleſia in errorem inducatur, credendo honeſtum, idque exequendo, quod reipſa tale non eſſet.

394. Quoad quæſtiones facti autem, faciendum eſt inter eas diſcrimen; aliqua enim facta Pontifex non proponit credenda, ſed tanquam teſtibus, aliisque legitimis documentis juridicè probata, ſupponit vera, atque exinde ad pœnam ſtatuendam, vel gratiam faciendam, progreditur; quin ullo modo fideles obliget ad credendum, ea facta reverà contigiſſe. Quæſtio de hujusmodi facto dicitur *puri facti*, & tale factum vocatur *informe*; eoquòd non ſit informatum, ùt ajunt, Pontificia definitione.

In tali caſu falli poteſt Pontifex, & cum ipſo Concilium (& ſic utique erravit Stephanus VII. dictus VI. dum Papam Formoſum, anteceſſorem ſuum, è tumulo protractum, in Tyberim projici juſſit: quod factum Spondanus *ad an. 897.* vocat *immane ſacrilegium*) nam in tali facto, quamvis Pontifex erret, errat tantùm ùt homo privatus, & ſicut alius judex: nec inde damnum infertur toti Eccleſiæ. Tenetur quidem condemnatus obedire Pontifici, ùt quivis alius alteri legitimo judici, pœnámque ſubire, ne ſcandalum præbeat: at poteſt licitis modis petere novum cauſæ ſuæ examen, & innocentiæ ſuæ, productis novis teſtibus, vel documentis, conſulere.

395. Alia ſunt facta, quæ à quibuſdam vocantur *dogmatica*, vel *formata*, quæque Pontifex ùt Caput Eccleſiæ, & Doctor univerſalis, ſua definitione informat, atque fidelibus firmiſſimo aſſenſu tenenda proponit: & circa hæc facta Pontifex infallibilis eſt. Tale eſt factum, quod Benedictus XII. dudum ante Concilium Florentinum definivit, nempe, animas defunctorum, ante generale judicium (ſcilicet poſtquam penitus expurgatæ fuerunt) in cœlum recipi, & Divinam eſſentiam videre (verba vide *in tract. de beatitud. n. 50.*) hoc enim eſt aliquod factum, quod Eccleſiæ credendum, adeóque infallibiliter propoſitum eſt. Tale quoque factum definitur, quando quis de novo inter Sanctos refertur, ſeu canonizatur; tunc enim definitur, talem hominem in ſtatu gratiæ deceſſiſſe: quod eſt aliquod factum. Quia tamen talis defunctus toti Eccleſiæ colendus proponitur, & hæc non minùs erraret, ſi coleret damnatum, quàm, ſi coleret dæmonem, debet Spiritus S. infallibili ſua aſſiſtentia, talem errorem impedire.

396. Dices fortè cum quibusdam, tales quæſtiones, non tam de facto, quàm de jure eſſe; cùm in iis agatur de ſenſu verbi Divini ſcripti, aut traditi; nam, ajunt, animas purgatas ſtatim in cœlum admitti, & hunc, vel illum, in gratia perſeverâſſe uſque ad finem, jam eſſe à DEO revelatum, & tanquam propoſitionem particularem implicitè contineri in revelata aliqua propoſitione univerſali. Sic, ajunt, in hac propoſitione: *Qui autem perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit. Matth. 24. v. 13.* implicitè eſſe revelatum, quòd hic, vel ille ſit canonizatus, vel Sanctis annumeratus; nam dicunt, quòd, dum Chriſtus eam propoſitionem protulit, jam omnes, & ſingulos, ſub particula univerſali *qui* contentos, intellexerit, ac deſignârit: Pontifex autem ſua definitione nobis applicet, vel declaret, hunc, vel illum, eſſe unum ex particularibus, ſub univerſali illa contentis.

Reſp. Hoc facilè poteſt totum admitti; nam non minùs quælibet alia facta, quæ Pontifex eodem modo proponit, dici poterunt ſimiliter revelata; cùm Sacræ Scripturæ, vel traditiones Divinæ, abundent hujuſmodi univerſalibus dictis: modò hoc firmum ſit, Pontificem definiendo ex cathedra, aliquod factum etiam particulare, infallibilem eſſe. Hoc idem alii aliis verbis aſſerunt, dum ajunt, Pontificem falli non poſſe in quæſtionibus facti, ſi hæ ſint annexæ quæſtionibus juris, ſeu quando error in illis traheret poſt ſe errorem in jure, id eſt, vel falſam interpretationem verbi Divini, vel præceptum inhoneſtum, e. g. colendi damnatum.

397. Ex his patet, definitiones Pontificias, quibus aliquæ propoſitiones, aut veræ declarantur, aut cenſura quadam reprobantur, ſpectare ad quæſtiones juris; quæritur enim tunc, an ſenſus talis propoſitionis ſit juxta, vel contra jus Divinum, ſive, an propoſitio, in obvio ſenſu accepta, ſit contraria legi Divinæ, aut humanæ: quod eſt formaliſſimè inquirere in ipſum jus. Unde, qui auſi ſunt dicere, poſſe Pontificem falli in rite percipiendo alicujus propoſitionis ſenſu, & hoc accidiſſe circa Janſenii librum, non poſſunt negare, Pontificem falli poſſe in quæſtionibus juris. Et pari jure poſſet quis dicere, Concilium Tridentinum decipi potuiſſe in intelligendis ſcriptis Lutheri, adeóque non eſſe infallibilem eorum damnationem.

398. Ex occaſione hîc ulteriùs quæritur, quid ſentiendum, de damnatione certarum propoſitionum à Summis Pontificibus facta, ùt à Pio V. Gregorio XIII. Innocentio X. Alexandro VII. Innocentio XI. Alexandro VIII. Innocentio XII. Clemente XI. Reſp. diverſas eſſe cenſuras, talibus propoſitionibus inuſtas. *Hæretica* dicitur, quæ eſt apertè oppoſita veritati alicui, quæ eſt certò de fide. *Hæreſi proxima*, vel *ſapiens hæreſin* (nam has duas cenſuras authores multi, quamvis non omnino omnes, con-

confundunt, & pro eadem accipiunt) est illa, quæ, vel certò opponitur doctrinæ, quæ plerorúmque judicio est probabiliùs de fide: vel non quidem certò, sed tamen probabiliter, & plurium gravium doctorum, gravi fundamento nixorum, judicio, opponitur veritati, quæ est indubitatò de fide.

Erronea, quæ contradicit conclusioni Theologicæ, evidenter deductæ, ex una præmissa de fide, & altera naturaliter evidente: si tamen talis conclusio objectiva non eoipso habeatur revelata, quod aliquando contingit, quando scilicet talis conclusio est contenta in veritate revelata, de qua re inferiùs *à n. 422.* *Errori proxima*, quæ opponitur conclusioni fermè simili, seu deductæ ex præmissis, quarum una plerísque, non tamen omnibus, censetur esse de fide, & altera omnibus evidens: vel, si una præmissa omnibus est certa de fide, altera quidem plerísque, non tamen omnibus, est evidens: vel, si omnibus una est certa de fide, & altera evidens, attamen bonitas consequentiæ, non omnibus, sed tantùm plerísque est evidens. *Male sonans*, quæ abutitur vocibus contra communem usum fidelium: vel est æquivoca, habens aliquem quidem sensum Catholicum, sed etiam alium falsum, vel hæreticum, ita, ut in hoc frequentiùs usurpetur.

Piarum aurium offensiva, quæ tale aliquid, vel tali modo asserit, ut fidelium pietatem, & reverentiam minuat: vel aliquid, non quidem absolutè falsum, sed tamen indecorum de DEO, vel Sanctis dicit, e. g. si actiones humanæ hominibus necessariæ, at occultari solitæ, de Christo Domino indecorè dicantur. *Temeraria*, quæ communi Theologorum sententiæ, sine sufficienti fundamento contraria est. *Scandalosa*, quæ præbet scandalum activum, seu occasionem ruinæ spiritualis, inclinando ad peccata, vel revocando à virtute.

Blasphema, quæ injuriam contra DEUM, vel Sanctos continet. *Impia*, quæ veri DEI cultum minuit, vel etiam opera misericordiæ, aut pietatis impedit. *Perniciosa*, quæ grave malum Ecclesiæ, aut communitati causat. *Captiosa*, quæ sub specie veritatis in errorem inducit. *Injuriosa*, quæ injuriâ afficit, eas præsertim personas, quorum honori præ aliis cautum vult Ecclesia, e. g. Prælatos Ecclesiasticos, reges, & principes, religiosas familias &c. *Seditiosa*, quæ apta est excitare turbas, aut schismata, in Ecclesia DEI, vel populis Christianis.

399. Jam certum est, ex rationibus suprà adductis, Pontificem, dum propositiones tales damnat ex cathedra, infallibilem esse, adeóque cuilibet propositioni eam censuram infallibiliter convenire, qua determinatè afficitur. Si verò non quælibet determinatâ censurâ afficitur, sed (ùt sæpe fit, & præsertim factum est in condemnatione propositionum Quesnelli per Constitutionem *Unigenitus*) omnibus propositionibus priùs relatis, subjunguntur variæ censuræ, additâ particulâ *respectivè*, signum est, non omnes censuras cuilibet propositioni, sed varias variis propositionibus esse inustas.

Quænam autem censura in tali casu cuique propositioni peculiariter conveniat, vel ex subjecta materia, vel ex assertionibus aliis, determinatâ censurâ affectis, debet colligi. Quodsi igitur propositio, ùt hæretica determinatè damnetur, (sicut determinatè damnatæ sunt primæ quatuor Jansenii propositiones, imò & quinta, si intelligatur, Christum pro salute duntaxat prædestinatorum mortuum esse) tunc infallibiliter talis est, & Pontifex implicitè declarat, oppositam propositionem esse articulum fidei, propositionem verò damnatam esse falsam.

400. At verò, quando Papa propositionibus alias censuras inurit, tunc, ut benè probat Cardenas *in sua crisi Theologica de propositt. damn. ab Innocentio XI. dissert. proœmiali. c. 7. & 8.* non definit, esse de fide, quòd illæ propositiones sint falsæ; aliàs deberet credi tanquam articulus fidei earum falsitas: adeóque hæreticus esset, qui eas assereret, & consequenter eæ propositiones essent hæreticæ; cùm tamen Pontifex non definiat, eas esse hæreticas, sed tantùm, esse e. g. scandalosas temerarias &c.

Unde rectè idem Cardenas *eodem loco* adstruit duplicis classis definitiones Pontificis: aliquas, quibus declarat articulos fidei: alias, quibus declarat certò, & infallibiliter, aliquam doctrinam, vel retinendam, vel repudiandam esse. Quamvis autem utriusque classis definitiones omnes infallibiles sint, non tamen omnes oppositam doctrinam reddunt hæreticam; cùm hæreticum plus sit, quàm tantùm infallibiliter falsum; debeátque istud, non tantùm qualicunque infallibili vero, sed certo, & indubitato articulo fidei opponi.

Certè aliàs non esset discrimen, inter propositionem, à Pontifice damnatam ùt falsam, vel temerariam, & inter aliam damnatam ùt hæreticam, quod nemo Theologorum dixerit: & refelli potest apertè ex damnatione propositionis quintæ Jansenii, quam Innocentius X. absolutè falsam, & temerariam declarat: dein primùm subjungit: *intellectam eo sensu, ut Christus pro salute duntaxat prædestinatorum mortuus sit, ... hæreticam declaramus:* ubi manifestè Pontifex facit discrimen, inter unam, & alteram censuram.

401. At num etiam tam infallibiliter certum est, propositionem aliâ, quàm hæresis censurâ affectam, esse falsam, sicut certum est, eam esse, e. g. temerariam? Resp. Damnata ùt erronea etiam certò est falsa; nam ista, ùt patet ex *n. 398.*, est opposita conclusioni certæ. At quid si propositio damnetur ùt piarum aurium offensiva, malè sonans &c? Resp. tales propositiones non esse æquè certò falsas, saltem non in omni sensu, ùt patet ex ipsa terminorum horum explicatione: quæ explicatio terminorum etiam circa alias propositiones, e. g. captiosas, seditiosas &c. potest dubium simile resolvere.

402. Vi-

402. Videri fors posset alicui, quòd propositio, damnata ut temeraria, non sit infallibiliter falsa; eoquòd possit supervenire novum fundamentum, quod tollat temeritatem, & simul faciat eam propositionem prudenter credibilem. Et quidem Cardinalis de Lugo *de fide disput. 20. sec. 3. n. 114.* ait, propositionem temerariam non esse infallibiliter falsam: quamvis sit infallibiliter temeraria. Cardenas autem *in crisi in propos. ab Innoc. XI. damnat. dissert. proœmial. c. 10. n. 168.* advertit longè aliud esse, si propositio aliqua videatur talis, vel talis, privato doctori, & si Pontifex eam talem esse definiat; nam, cùm privati doctoris judicium possit errare, potest utique contingere, ut fundamentum temeritatem tollens superveniat.

At Pontificis Romani judicium habet duo, nempe infallibilitatem, & perpetuitatem; non enim Pontifex tantùm definit pro aliquo tempore, aut proponit Ecclesiæ doctrinam, tantùm uno, aut altero anno tenendam, sed in perpetuum; unde, cùm infallibiliter definiat, non adesse fundamentum, cui prudens assensus niti possit: & hæc definitio etiam pro futuris temporibus duret, non tantùm definit, pro nunc non adesse tale fundamentum, sed absolutè definit, non dari tale fundamentum, & hanc propositionem semper, tanquam temerariam, esse reijciendam: & hinc talis propositio nunquam potest esse vera; non enim potest esse vera propositio, quæ à nemine prudenter affirmari potest; cum utique, si vera esset, dari deberet aliquod fundamentum prudentis affirmationis, quod, licèt necdum esset cognitum, tamen aliquando posset cognosci; aliàs neque DEUS posset propositionem, licèt veram, revelare; nam si eam revelaret, eoipsò daretur fundamentum prudens eam affirmandi, scilicèt ipsa revelatio, vel aliquid aliud per illustrationem ostensum.

Similiter Cardenas *dissertatione modò citat. n. 172.* fusè contendit, propositionem scandalosam esse falsam; cùm scandalositas illius, ùt ita dicam, semper futura sit: propositio autem scandalosa in doctrina morum utique sit falsa; cùm nunquam liceat sequi eam propositionem, quæ scandalum præbet. Nec dicatur, posse rebus magis suo tempore declaratis, scandalum cessare; nam hac ratione propositio non fuisset in se scandalosa, sed tantùm per accidens, ratione ignorantiæ: hoc autem dici non potest de propositione damnata à Pontifice, à quo Spiritûs S. assistentia removet omnem in definitionibus ignorantiam: nec potest Pontifex definiens, ex ignorantia dicere illicitum objectum, quod reverâ est licitum, ùt rectè observat Cardenas *cit. dissert. n. 173.* Hæc pro instituto nostro, de damnationibus propositionum, in compendio dicta, sufficiunt: qui plura cupit, videre poterit Cardenam *in crisi in propos. ab Innoc. XI. damnat. per totam dissertationem proœmialem.* item Vivam. *p. 1. trutinæ Theolog. quæst. prodromn.* Rasslerum *in regula externa fidei art. 19. n. 293.* Suarez, Lugo, & alios, qui rem hanc fusè pertractant.

ARTICULUS XV.

An legitima sit Appellatio à Definitionibus Pontificis ad Concilium Generale.

403. DIco. Appellatio à Pontificiis definitionibus ad Concilium generale est nullo modo legitima. ita communissimè Catholici doctores. Prob. conclusio 1. Appellatio hæc est contra omnia Jura Canonica, imò est ab his reprobatissima: ergo nullo modo est legitima. prob. ant. Gelasius Papa *C. Ipsi sunt canones. 16. causa 9. q. 3.* sic loquitur: *Ipsi sunt canones, qui appellationes totius Ecclesiæ ad hujus sedis examen voluêre deferri: ab ipsâ verò nusquam prorsus appellari debere sanxerunt, ac per hoc illam de tota Ecclesia judicare, ipsam ad nullius commeare judicium, nec de ejus unquam præceperunt judicio judicari, sententiámque illius constituerunt non oportere dissolvi, cujus potiùs decreta sequenda mandârunt.* Idem Pontifex *C. Cuncta. 17. ead. caus. & q.* ait. *Cuncta per mundum novit Ecclesia, quòd sacrosancta Romana Ecclesia fas de omnibus habeat judicandi, neque cuiquam de ejus liceat judicare judicio; siquidem ad illam de qualibet mundi parte appellandum est: ab illa autem nemo est appellare permissus. Sed nec illa prætermimus, quòd Apostolica Sedes sine ulla Synodo præcedente, & solvendi, quos Synodus iniquè damnaverat, & damnandi, nulla existente Synodo, quos oportuit, habuit facultatem: & hoc nimirum pro suo principatu, quem Beatus Petrus Apostolus Domini voce, & tenuit semper, & tenebit.*

Nicolaus I. *C. Patet. 10. ead. caus. & q.* sic ait: *Patet profectò Sedis Apostolicæ (cujus auctoritate major non est) judicium à nemine fore retractandum: neque cuiquam de ejus licere judicare judicio, juxta quod Innocentius Papa Ruffo, & cæteris Episcopis per Thessaliam constitutis, scribens ait: Nemo unquam Apostolico culmini (de cujus judicio non licet retractare) manus obvias audacter intulit, nemo in hoc rebellis extitit, nisi qui de se voluit judicari: & B. Papa Gelasius: Nec de ejus judicio (id est Romanæ Ecclesiæ) canones unquam præcepeperunt judicari, sententiámque illius constituerunt non oportere dissolvi, cujus potiùs sequenda decreta mandârunt.*

404. Posthæc Pius II. *ann. 1460.* in Conventu Mantuano interrogavit, quid censendum esset de hujusmodi appellantibus: & omnes unanimi voce responderunt, esse damnandos, tanquam fautores hæresis, & reos læsæ Majestatis. Quare Pontifex edidit Bullam (quæ *in Bullario Cherubini* tertia est inter Bullas Pii II.) in qua sic ait:

Execrabilis, & priſtinis temporibus inauditus, tempeſtate noſtra inolevit abuſus, ut à Romano Pontifice .... nonnulli ſpiritu rebellionis imbuti .... ad futurum Concilium provocare præſumant. & paulò poſt: *Huiusmodi provocationes damnamus, & tanquam erroneas, ac deteſtabiles, reprobamus ..... eásque tanquam inanes, ac peſtiferas, nullius momenti eſſe decernimus.* Rurſus Sixtus IV. *ann. 1483.* hujusmodi appellationes, quacunque occaſione interponerentur, non ſolùm irritas, & inanes, ſed etiam fraudulentas, & ſacrilegas, & hæreticas eſſe declaravit. Quæ Sixti Bulla teſte Odorico Raynaldo *ad an. 1483. n. 22.* in Gallia juſſu Regis Ludovici ſolemniter eſt promulgata. Similes cenſuras contra hos appellantes intorſerunt Caliſtus III. Julius II. ac alii: & in noſtra usque tempora quotannis Pontifices per Bullam Cœnæ, appellantes hoſce feriunt excommunicatione.

405. Dices, Pontifices, in hac cauſa ipſis propria, non eſſe idoneos judices. Reſp. Tota Eccleſia ſacros hos canones ante plura ſæcula acceptavit, & ratos habuit, adeóque idem ſenſit. An nec iſta huic rei decidendæ idonea eſt? Nec tantùm Eccleſia tacitè canones hos acceptavit, ſed eoſdem expreſsè in Conciliis generalibus ſtatuit. Conſtantinopolitanum IV. *action. 10. can. 13. vel in fragmentis. can. 21.* aſſerit, ne quidem à Concilio generali poſſe in Romanum Epiſcopum ſententiam dici: verba vide *n. 342.* Iterum approbante Lateranenſi Oecumenico ſub Leone X. *ſeſſ. 11.* idem Leo edidit Bullam: *Paſtor æternus gregem ſuum*: in qua habentur hæc verba: *Solum Romanum Pontificem, pro tempore exiſtentem, tanquam authoritatem ſuper omnia Concilia habentem.*

Accedit 1. quòd, cùm Pontifex ſit Doctor, & Paſtor univerſalis Eccleſiæ, debeat poſſe eam docere, quid in hac quæſtione graviſſima ſit tenendum: quis enim eam alius doceat? An Concilium ſine Pontifice? & acephalum non eſt ullo modo infallibile. An Concilium cum Pontifice? & ſunt partes litigantes, quibus non competit ferre ſententiam. Accedit 2. quòd, etiam de jure humano, principes, qui ſuperiorem non agnoſcunt, poſſint ſententiam ferre in cauſis propriis: quidni id poſſint Pontifices, immediati Vicarii JEſu Chriſti? Accedit 3. quòd Pontifices, in hac cauſa pronunciantes, non tam agant cauſam ſuam, quàm cauſam Chriſti Domini, cujus inſtitutionem circa ſuum Vicarium defendunt.

406. Hinc nunquam admiſſæ ſunt tales appellationes: nec eſt ullum exemplum, quòd propter alicujus, vel plurium à Pontificis definitione appellationem, unquam coactum ſit univerſale Concilium, aut in aliquo Concilio acta ſit cauſa taliter appellantium. Quamvis enim aliquando cauſæ aliquæ, priùs à Papa definitæ, in Concilio generali fuerint productæ, ùt cauſa Monothelitarum in Synodo VI. tamen id non fuit factum, ut deferretur iſtorum appellationi, nec ut examinaretur, vel reformaretur judicium Pontificis: ſed tantùm ad faciendam majorem aliquam declarationem, vel etiam ad majorem, vel magis extenſam errorum, & errantium damnationem: ſicut etiam ex eadem ratione in Tridentino fuit tractatum de hæreſibus Lutheri, jam à Leone X. damnatis.

At econtra exempla ſunt plura admiſſarum appellationum, à Conciliis ad Apoſtolicam Sedem; eæque factæ ſunt à ſanctiſſimis viris, Athanaſio, Cyrillo, Chryſoſtomo &c. Pariter Concilia, etiam univerſalia, ſemper conſueverunt, actorum ſuorum confirmationem à Pontifice petere, ùt teſtatur de prioribus Concilium Lateranenſe, quo aſſentiente Leo X. *in Bulla num. præced. citata: Paſtor æternus:* ſic ait: *Conſueverúntque antiquorum Conciliorum Patres, pro eorum, quæ in ſuis Conciliis geſta fuerunt, corroboratione, à Romano Pontifice ſubſcriptionem, approbationémque humiliter petere, & obtinere.* Quod etiam Tridentinos Patres feciſſe ex ſeſſione ultima ſeu ejus continuatione *ſ. Illuſtriſſimi*: & ex Bulla Pii V. decreta Concilii confirmante, notiſſimum eſt: quin econtra ullus Papa neceſſarium duxerit, ſuarum definitionum confirmationem ab ullo Concilio petere.

407. Fortè quis dicet, canones ſuprà adductos mentionem facere Sanctæ, & Apoſtolicæ Sedis, & ab hac non appellandum ſtatuere: at per Sanctam, ſeu Apoſtolicam Sedem, debere intelligi, non ſolùm Romanum Pontificem, ex cathedra, ſeu ſede Divi Petri loquentem: ſed hunc unâ cum reliquis Epiſcopis. Et fortè poſſent videri, poſt Illuſtriſſimum Jacobum Benignum de Boſſuet Epiſcopum Meldenſem, hoc innuere Præſules moderni Gallicanæ Eccleſiæ *in ſua ad modernum Regem epiſtola, an. 1728.* in qua afferunt verba Illuſtriſſimi Boſſuet, ab eo, ùt ajunt, in quadam allocutione Gallorum Antiſtitum, ad initium cujuſdam Conventûs prolata, quæ ex idiomate Gallico in Latinum translata ſic habent: *Sancta Sedes principaliter eſt corpus Epiſcopatûs, unitì ſuo Capiti: hic debet inveniri depoſitum doctrinæ Eccleſiaſticæ, concreditum Epiſcopis per Apoſtolos.*

Sed non poſſum mihi perſuadere, ſapientiſſimos Præſules voluiſſe adſtruere ſenſum, his verbis, prout jacent, nudè acceptis contentum; eſſet enim hic modus loquendi omnino novus, & antiquioribus incognitus. Sanè hi termini, *Sancta Sedes, Apoſtolica Sedes, Sedes Petri,* & ſimiles, hucuſque à Patribus, & Conciliis, ſemper fuerunt intellecti, de Epiſcopatu Romano, ſeu cathedra Romana ſola, ùt eſt clarum volventi ſcripta antiquiorum: certè S. Auguſtinus *ſerm. 2. de verbis Apoſtol. c. 10. ſeu in fine.* loquens de cauſa Pelagii, & ſequacium, ait: *Jam enim de hac cauſa duo Concilia miſſa ſunt ad ſedem Apoſtolicam: inde etiam reſcripta venerunt. Cauſa finita eſt: error utinam aliquando finiatur:* quibus verbis nec à longè vult dicere, miſſa eſſe ad generale

rale Concilium, vel ad corpus Episcoporum, ùt est clarum; cùm in causa Pelagii nullum Concilium sit celebratum: imò nec ad omnes Episcopos, vel ad plurimos totius orbis, missa sint acta illa: multò minùs à pluribus Episcopis rescripta venerint. Unde intelligit S. Doctor Sedem Romanam.

408. Quin ipsi Præsules Gallicani paulò antiquiores, suam ad Innocentium X. epistolam in causa Jansenii scriptam (de qua *n. 356.*) sic inchoant: *Majores Ecclesiæ causas ad Sedem Apostolicam referre solennis mos est:* ubi utique non intelligunt per Apostolicam Sedem corpus Episcoporum; aliàs non à solo Innocentio petissent decisionem (quam tamen ab eo solo, & non à corpore omnium Episcoporum petiisse, manifestissimum est) nec post decisionem Innocentii, in literis, quibus ei propterea debitas gratias egerunt (de quibus *eodem n. 356.*) dixissent: *Sanctitas Vestra, per Petri soliditatem, contusis veritatis hostium animis, securos ab omni externa perturbatione de nova hæresi triumphos aget.* Dein ipsi canones à nobis adducti non volunt dicere, quòd decreta à corpore Episcoporum facta, non debeant alteri judicio submitti (de hoc enim nec dubium, nec quæstio erat) sed volunt id dicere de decretis solius Pontificis; hinc Gelasius dicit *hujus Sedis*, & *Sacrosancta Romana Ecclesia*. Nemini etiam dubium esse potest, Nicolaum, & Innocentium, ab hoc citatum, de Romana Sede in particulari loqui. Videri etiam meretur Canus *de locis Theolog. l. 6. c. 4.* ubi plurima affert testimonia, ex quibus clarè patet, Romanam Sedem intelligi per Sanctam, aut Apostolicam Sedem.

409. Prob. conclusio 2. Appellatio, ùt apud omnes est certum, debet fieri à judice inferiore ad superiorem: atqui nullum Concilium est supra Papam: ergo. prob. mi. Christus nuspiam concessit ulli Concilio jurisdictionem, vel superioritatem in Summum Pontificem: sed potiùs dedit Summo Pontifici jurisdictionem in Concilia, etiam generalia: ergo. ant. quoad 1. partem prob. negativè; quia non potest ullo modo ostendi, ubi Concilio ea jurisdictio data sit: quoad 2. partem verò prob. positivè. Episcopi, etiam in synodum congregati, sunt oves Christi, quas Petrus omnes accepit pascendas, dum ei est dictum *Joan. 21. v. 17. Pasce oves meas:* at pastor habet superioritatem, & jurisdictionem in omnes oves ei concreditas, etiam congregatas, seu collectivè acceptas: ergo. Idem probatur ex Concilio Lateranensi citato *n. 405. & n. 406.* Item huc spectant omnia, quibus *à n. 326.* ex Conciliis, & Patribus probavimus, definitiones Conciliorum debere approbari à Summo Pontifice. Addo de Tridentino, etsi in hoc non habeatur aperta definitio hujus Pontificiæ superioritatis, tamen ex Pallavicino *in historia ejusdem Concilii l. 21. c. 4. n. 5. & seq.* constat, omnes ex Italia, ac Hispania, Patres consensisse, ut definiretur, Papam esse supra Concilium: qui numero multùm excedebant Gallos, & paucos alios ex aliis regionibus præsentes. Quin ex Gallis Petrus de Marca Archiepiscopus Parisiensis (*apud P. N. Thyrsum manuduction. ad convers. Machumetan. p. 1. l. 3. c. 6. §. 11.*) sic scribit *ann. 1662.* de nostra sententia: *Quam unice Hispania, Italia, omnesque Christianitatis Provinciæ docent, ità, ut illa, quam sententiam Parisiensium vocant, ad classem earum opinionum reducenda sit, quæ tolerantur.* Galli quoque antiquiores idem senserunt: & testatur Joannes Gibalinus *l. 5. de jure canon. c. 3. q. 3. §. 15.* Theologiam Parisiensem antehac semper nostræ sententiæ adhæsisse.

410. Confir. Pontifex est verus, & unicus Christi Vicarius, suprema auctoritate præditus, ùt definitum est à Constantiensi Concilio *sess. 8.* in qua damnantur 45. propositiones, seu articuli Wicleffi, & inter has 37. *Ecclesia Romana est synagoga satanæ: nec Papa est immediatus, & proximus Vicarius Christi, & Apostolorum.* & iterum in Bulla Martini V. quæ in eo Concilio, & eodem approbante, est edita, atque actis inserta, habetúrque *sess. 45.* ubi à suspecto de hæresi dicitur quærendum: *Utrum credat, quòd Papa ... sit successor B. Petri, habens supremam authoritatem in Ecclesia DEI?*

Idem rursus definitum est in Concilio Florentino *sess. ultim. in literis Unionis* his verbis: *Definimus, Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem, in universum orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiúsque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem, ac doctorem existere, & ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam, à Domino nostro JEsu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum, & in sacris canonibus continetur.* Ex quibus verbis etiam habetur, priora Oecumenica Concilia idem definivisse. Sed & innumeri Patres, atque doctores, idem, ubicunque occasio est, tradunt.

Jam sic. Vicarius habet idem tribunal cum principali, adeóque Pontifex cum Christo: ergo non datur majus tribunal, adeóque nec appellatio à Pontificis tribunali. prob. subsumptum *ex Cap. Non putamus. de consuetud. in 6.* item *ex Capit. Romana Ecclesia 1. de officio Vicarii in 6.* & *Cap. Romana 3. de appellationibus in 6.* & *L. unica Codic. de sent. præf. prætor.* in quibus locis clarè deciditur, unum esse tribunal Vicarii, & Principalis: ergo. Confir. 2. Appellans recedit ab obedientia ejus, à quo appellat: sed non licet Christianis, nec singulis, nec omnibus, recedere ab obedientia Summi Pontificis, in causis spiritualibus: ergo.

411. Prob. conclusio 3. Appellatio inutilis, frivola, & frustratoria, quæ fit præcisè ad trahendam litem, vel vitandam condemnationem, omni jure, naturali, & positivo

tivo, est nulla, ùt doctores unanimiter docent, & clarè habetur *C. Cum speciali. 61. de appellationibus* & *l. Tutor. 41. ff. de usuris:* atqui appellatio à Pontifice ad Concilium est talis: ergo. prob. mi. 1. quoad frivolam inutilitatem. Tunc appellatio est inutilis, & frivola, quando non potest sperari mutatio sententiæ, ùt est per se clarum: atqui in nostro casu ista sperari non potest; quia non potest judicium infallibile (quale esse Pontificis abunde probatum est) mutari sine errore, in quem labi non potest Ecclesia.

Certè, cùm olim in Synodo VI. ageretur causa Monothelitarum, tam longè abfuêre Patres à mutanda Agathonis Pontificis epistola decretali, ut *actione 18.* in hæc verba proruperint: *Per Agathonem Petrus loquebatur.* quin imò, ùt habet Spondanus *ad ann. Christi 679. n. 2.* Agatho, & Synodus Romana, in literis ad Synodum VI. seu Constantinopolitanam III. contestabantur, *haud se mittere Legatos ad disputandum de quæstione controversa, tanquam de re incerta: sed ad docendum, quæ esset Apostolicæ Sedis traditio, adeò, ut nihil præsumerent augere, minuere, vel mutare &c.*

Confirm. 1. Vel Concilio, ad quod appellatur, præsidebit Pontifex, vel non. Si primum: non sinet, à se infallibiliter statuta convelli, nec id Christus permittet, ne portæ inferi contra Ecclesiam prævaleant. Si secundum: Concilium erit acephalum, & rebus fidei definiendis insufficiens, ùt fatentur ipsa Concilia Oecumenica, quæ sua decreta eousque non censuerunt infallibilia, donec Romanæ Sedis approbationem impetrâssent; hinc eam, ùt dictum *n. 328. & 406.* semper humiliter petiêrunt. Et patet hoc ulteriùs ex eo, quòd plura Concilia, absque Pontificis jussu, aut directione habita, vel ab eo reprobata, etiam ab Ecclesia reprobata fuerint, ut Sirmiense, Ariminense, Mediolanense &c. nulla autem unquam definitio Pontificia fuerit reformata, ab ullo Concilio.

412. Quòd autem talis appellatio etiam sit frustratoria, & præcisè ad litem trahendam inventa, sic probo. Etsi in gratiam appellantium conveniret Concilium, tamen, nisi hoc statueret, quod ipsi vellent (quod tamen fieri non posset; cùm Spiritus S. non posset permittere, infallibiliter statuta convelli) ipsi nunquam acquiescerent: ergo. Scilicet, ùt Tridentino non acquieverunt Lutherani, aut Calvinistæ, ità nec acquiescerent novi appellantes alicui alteri, & ad nova, ac nova Concilia, sinè fine appellarent, novásque semper opponerent exceptiones: sive, quòd non satis sint auditi: sive, quòd Concilium fuerit potissimùm ex adversariis suis conflatum: sive, quòd Papa dominante non fuerit liberum: sive, quòd Patres sinistris affectibus, aut opinionibus fuerint præoccupati.

Sic advocati Parisienses, qui *an. 1728.* appellationem, à Constitutione *Unigenitus* ad Concilium factam, scripto defendere conati sunt, visi sunt velle excludere à synodo convocanda eos Episcopos, qui Pontificias definitiones extra Concilium factas, etiam ante tacitam Ecclesiæ acceptationem, infallibiles esse sentiunt: & hinc sapientissimi Galliæ Præsules, necesse habuerunt, in sua ad regem epistola suprà memorata, eos confutare, & quidem solidè ex eo, quòd Spiritûs S. assistentia non dependeat ab opinionibus privatis Episcoporum, sed ab eorum sacro charactere Episcopali, & legitima ad Concilium convocatione, atque in unam synodum universalem cum suo capite conventu.

Si qui appellantes modestiùs se gererent, facilè tamen comminiscerentur novas frivolas distinctiones, aut distortas interpretationes, quibus non minùs Concilii canones, quàm modò Pontificis definitiones eluderent. Sanè Jansenii hæreses dudum Tridenti damnatæ fuerunt: & *caput 5. ac canon 4. sess. 6.* cum illis erroribus conciliari in æternum non potest: nec tamen ab iis recedunt sectarii illi: nec gratiam, cui voluntas humana possit resistere, unquam syncerè admittunt.

413. Prob. conclusio 4. Appellatio hæc ad Concilium universale, non tantùm est inutilis, sed perniciosa, seu, ùt eam Pius II. suprà citatus *n. 404.* vocat, est pestifera. Prob. Appellare ad Concilium, in causa dogmatum fidei, est captare tempus, & impunitatem, per plurima lustra, aut sæcula, spargendi errores, cum pernicie innumerorum fidelium: ergo est perniciosa. prob. ant. cogere Concilium universale res est infinitis, & vix eluctabilibus difficultatibus obnoxia, adeóque non potest, nisi rarissimè, & post plurimos annos sperari: ergo, si debet expectari Concilium, ut errores, & hæreses damnentur, isti diutissimè impunè grassabuntur: &, qui hoc petit, subdolè petit diuturnam sibi impunitatem spargendi errores.

Prob. ant. Licèt antiquioribus Ecclesiæ temporibus, quando tantùm unicus princeps, aut duo fratres, Orienti, & Occidenti, dominabantur, sat facilè Episcopi ex omnibus provinciis convenerint, tamen nunc, diviso in plurimos terreno regimine, difficillimum est, eos ex tot regnis, sæpe inter se bello, aut belli suspicione, distractis, in unam mediam stationem coire. Si Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ (ùt de aliis nil dicam) vel inter se, vel uni earum cum Pontifice, dissidium intercedit, statim Concilio mora insuperabilis surgit; eoquòd mox principes, vario sub prætextu, suarum regionum Episcopos domi retineant: vel etiam aliis transitum per suas ditiones non permittant. Similia autem impedimenta, in tanta nationum, geniorum, commodorúmque propriorum, varietate, nunquam ferme possunt abesse.

414. Evidenti exemplo est Concilium Tridentinum, quod jam *an. 1537.* Paulus III. Mantuam indixit: sed ob duriores conditiones, à duce, aliisque objectas, anno sequenti Vicentiam transferre necesse habuit:

mox

mox ob nova impedimenta omnino illud Pontifex suspendere debuit. Ut tamen extremos conatus adhiberet, ipsemet, quamvis senex septuagenario major, exhausto longo Nicæam usque itinere, à Carolo V. & Francisco I. saltem in decennium inducias impetravit, statimque iterum *anno 1542.* Concilium Tridentum indixit: & tamen ob recrudescens bellum, aliáque obstacula, non nisi *anno 1545.* sub finem, seu *13. Decembris* sessio prima celebrari potuit.

Mox *an. 1547.* ob luem Tridenti grassantem, Pontifice illud Bononiam transferri, Carolo V. verò id Tridenti retineri volentibus, omnino fuit suspensum. Resumptum denuo *an. 1551.* à Julio III. statim iterum altero anno ob nuntium belli, à Protestantibus imminentis, suspendi debuit. Et sic cessatum fuit per novem integros annos, donec Pius IV. anno Pontificatûs sui II. illud reassumi præceperit, ac tandem exhaustis maximis curis, ei *mense Decembri an. 1563.* hoc est, ab ejus exordio *anno 18.* finem imposuerit.

Alias difficultates gravissimas, eo durante Concilio exortas, legere licet in historia ejusdem, à Cardinale Pallavicino conscripta: quam, si evolueris, fateberis, synodum œcumenicam cogere, esse rem vix non moraliter impossibilem. Certè à Tridentino finito fluxerunt hucusque anni ferme centum septuaginta, nec tamen toto hoc tempore, quamvis voluissent Pontifices, de ullo novo Concilio universali convocando agere potuerunt. Ex quo cuivis rectè sentienti est manifestum, quòd Christus Ecclesiæ suæ non reliquerit hoc medium unicum, profligandi errores, ac hæreses.

ARTICULUS XVI.

Solvuntur Objectiones.

415. OB. 1. Datur appellatio ab imperatore ad comitia: ergo etiam à Papa ad Concilium. Confirm. Appellatio est remedium juris naturæ, hoc est, à naturali jure cuique concessum, & habet rationem defensionis, quæ omnibus jure naturæ licita est, contra gravamen ex sententia condemnatoria: ergo etiam licita est appellatio à Papa ad Concilium; aliàs enim, si quis injustè gravaretur, non haberet ullum remedium suæ innocentiæ &c. Resp. Multi Jurisconsulti negant antec. ergo illud omitto, & neg. cons.

Papa suam potestatem immediatè habet à Christo, cujus Vicarius est, jure Divino: econtra imperator suam potestatem habet quidem mediatè à DEO: at immediatè eam habet à populo, vel electoribus, qui potuerunt ei conferre potestatem, vel magis, vel minùs limitatam. At Summo Pontifici, nec populus fidelis, nec Episcopi, nec electores, seu Cardinales, possunt dare supremam potestatem spiritualem, qua fruitur: sed isti tantùm quasi præsentant personam, à Christo instituendam, & suprema potestate donandam; unde alii non possunt, eam potestatem limitare, aut Papam sibi in ordine ad appellationes subjicere.

416. Ad confirm. dist. ant. Est remedium juris naturæ appellatio genericè sumpta. conc. ant. appellatio quælibet in specie, & præsertim tam frivola, inutilis, & pernicioſa. neg. ant. & cons. Certè jura humana sæpe prohibent appellationem, & sæpe præcipitur, e. g. *c. 1. de rescriptis*, ut appellatione remota, procedatur: nec potest jus naturale permittere usum medii tam pernicioſi &c. Dein in causâ fidei nemo Pontificiæ definitioni contrarius potest esse innocens. In aliis etiam causis saltem est moraliter impossibile, ut appellans sit innocens; quia appellatio ad Concilium non interponitur in quibuslibet causis minimis: in gravioribus autem cautissimè proceditur. Quodsi tamen in casu extraordinario aliquis damnaretur ex errore puri facti, non aliud contingeret, quàm, quòd frequens est in tribunalibus sæcularium principum, ubi tamen sæpissimè non datur appellatio. Et licèt taliter læso non concedatur appellatio ad Concilium, datur tamen, ùt diximus, facultas petendi novam causæ suæ revisionem.

417. Ob. 2. Potest appellatio fieri ad Concilium, ut in eo Pontifex meliùs informetur: seu potest fieri appellatio à Pontifice, non satis informato, ad meliùs informandum: ergo saltem aliqua appellatio à Pontifice est licita. prob. cons. hac ratione appellatio non fit ad superiorem: ergo est licita. Resp. neg. ant. & ejus suppositum; non enim opus est Pontifici meliori informatione; quia antecedenter ad definitiones Pontificis, ab hoc semper habetur informatio tanta, quanta requiritur: & Spiritus S. sicut assistit, ut nihil definiatur falsum, ità quoque assistit, ut nihil definiatur sinè informatione necessaria.

Quòd autem Papa adhuc aliquanto meliùs informari possit à Concilio, non probat, id esse necessarium, nec aliquis informationis excessus potest compensare ea damna, quæ suprà retulimus, oritura ex dilatione definitionum usque ad Concilium universale. Cæterùm Pontifices solent, antecedenter ad suas definitiones adhibere accuratissimam diligentiam, per se, & alios, ùt habeatur exactissima informatio, qua volunt utique satisfacere suo officio, & impedire, ne dent qualemcunque occasionem perturbationum, aut schismatum &c. & hoc à multiplici experientia constat.

Sic Alexander VII. *in sua Bulla: Ad sanctam B. Petri Sedem.* testatur, causam propositionum Jansenii discussam esse, *eâ profecto diligentiâ, qua major desiderari non posset.* & Clemens XI. *in Constitutione Unigenitus* ait, causam propositionum Quesnelli, discussam esse *quàm maximâ diligentiâ, ac maturitate.* Similia passim in aliis Bullis habentur: quin etiam solent Pontifices, indicere preces publicas pro impetrando Divino lumine &c. vide etiam dicta *n. 381. ad object. 3.* Quare appellatio talis inutilis, certè

certè non necessaria est; quia post sufficientissimam informationem, infallibiliter statuta, reformari non possunt. Imò, ùt diximus celebres Juristæ negant, etiam ab imperatore minùs informato posse fieri appellationem ad eum meliùs informandum.

418. Ob. 3. Sæpiùs jam, Catholici etiam, appellârunt à Papa ad Concilium universale: ergo debet appellatio talis esse licita, & valida. Resp. dist. ant. appellârunt à definitionibus fidei, neg. ant. ab aliis gravaminibus sibi, ùt putabant, factis. conc. ant. & neg. cons. In causis fidei antehac non nisi hæretici, e. g. Pelagiani, & Lutherani, appellârunt. In aliis gravaminibus particularibus, causis profanis, vel saltem totam Ecclesiam non concernentibus, appellârunt aliqui alii, sed nec isti licitè, aut validè. Certè nunquam propter ipsos Concilium generale convocatum fuit, minùs decisio Pontificis à Concilio correcta. Quin nec ob hæreticos appellantes coactæ sunt synodi: sed postquam definitione Pontificis fuêre damnati, Ecclesia hoc judicio stetit.

Sic tribus primis sæculis, quando ob persecutiones gentilium nondum poterant celebrari synodi universales, à Pontificibus absque Concilio damnatæ fuêre hæreses plures, Marcionis, Montani, Cataphrygarum, Novatianorum, Sabellii, Pauli Samosateni: postea etiam Apostolica Sedes absque Concilio damnavit Priscillianistas, item Pelagium, Jovinianum, Vigilantium: quin propter Episcopos aliquos Pelagianos, ad universalem synodum appellantes, aliquod Concilium coactum fuerit. Sic sanè testatur S. Augustinus *l. 4. contra duas epistolas Pelagianorum, c. 12. seu ultimo: Aut verò congregatione synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur: quasi nulla hæresis aliquando, nisi synodi congregatione damnata sit, cùm potiùs rarissimæ inveniantur, propter quas damnandas necessitas talis extiterit: multóque sint, atque incomparabiliter plures, quæ, ubi extiterunt, illic improbari, damnarique meruerunt, atque inde per cæteras terras devitandæ innotescere potuerunt.*

419. Ob. 4. Universitas Parisiensis *an. 1387.* docuit, in causis fidei licitè appellari posse à Papa ad Concilium. Idem censuerunt Patres Concilii Pisani, Basileensis, & Constantiensis. Idem sensit Æneas Sylvius, postea Pius II. Summus Pontifex: item S. Antoninus, & Joannes Gerson Parisiensis Cancellarius: ergo debet esse licita talis appellatio. Resp. Si Sorbona id docuit (nam meritò dubitari potest, an id docuerit de definitionibus in materia fidei, ab indubitato Pontifice factis, de quo vide *n. 336.*) si, inquam, tunc temporis id docuit, non bene docuit, & postea sapientiùs sensit.

Sanè ostendit Josephus Gibalinus. *l. 5. de jure canon. c. 3. §. 15.* post illa tempora nostram sententiam à Sorbonicis doctoribus traditam fuisse: quid senserit Petrus de Marca Archiepiscopus Parisiensis, qui posteriori tempore vixit, vide *n. 409.* Meliùs etiam sensit Clerus Gallicanus in literis ad Innocentium XII. datis, de quibus *n. 372.* nec non etiam moderni Præsules Galliæ in suis ad regem literis suprà memoratis, quibus appellationem quorundam egregiè confutant.

420. Quod spectat ad Æneam Sylvium, postea Pium II. hic sententiam illam jam, antequam ad Pontificatum assumptus fuit, revocavit: & postea in Mantuano Conventu hanc appellationem tanquam pestiferam reprobavit. S. Antoninus (de quo vide *n. 347.*) non docet, licitè à Papa appellari ad Concilium: sed tantùm, Pontificem non posse definire aliquid contrarium illi, quod jam à legitimo Concilio generali fuit definitum: quod utique non potest; nam, si contrarium quid definire vellet, eoipso in apertam hæresin incideret, & Pontificatu excideret; quo casu utique dein Concilio subjectus esset. Theologi, & Patres Pisani, ac Constantienses, loquuntur de Pontificibus dubiis, quales erant tempore schismatis.

Quod spectat ad Basileenses, inprimis certum est, eos excessisse; unde in Lateranensi sub Leone X. *sess: 11. in Bulla: Pastor æternus gregem suum.* dicitur de eo, post translationem ab Eugenio factam *Conciliabulo*, quod *Concilium ampliùs appellari non merebatur, . . . ac propterea nullum robur habere.* Et sanè, quando istud Concilium contra Pontificem insurrexit, fuit acephalum, & Spiritûs S. assistentiâ destitutum; unde etiam Patres illi, postea cum Eugenio IV. in gratiam redeuntes, opinionem suam retractârunt: & Amadæus ipse, seu Felix V. illegitimè electus, Pontificatu suo qualicunque cessit; in ejus tamen gratiam Eugenius, non quidem Concilium, sed tamen aliquorum beneficiorum collationem, approbavit. Quod spectat ad alios auctores, etiam Gersonem, vel isti explicandi sunt de casu Pontificis dubii, vel, si plus velint, dicendi sunt excessisse: atque ideo deserendi sunt.

ARTICULUS XVII.

An sit de fide, modernum SS. Dominum Clementem XII. esse verum, & legitimum Summum Pontificem.

421. REfert Oviedo *tract. de fide controv. 4. punct. 7. n. 86.* Compluti olim fuisse doctores, qui negârint, esse de fide, hunc in individuo hominem, legitimè electum e. g. nunc SS. Clementem XII. esse verum Pontificem, Vicarium Christi, ac D. Petri successorem: hos postea à Clemente VIII. fuisse Romam citatos, ad causam dicendam: quamvis dein, omisso Romano itinere, Compluti res composita fuerit. Nec post tempora Clementis VIII. facilè reperies auctorem impressum, qui oppositum teneat.

Citatur quidem Tannerus *tom. 3. disp. 1. de fide q. 4. dub. 4. n. 160.* at paulò inferiùs *n. 165.*

n. 165. & 166. manifestè plus asserit. Valentia autem, licèt *tom. 3. disp. 1. q. 1. punct. 7. quæstiuncula 5. §. 38.* videatur in contrarium inclinare, tamen expresè dicit, se non timere, quòd casus ille futurus sit: insuper tomum illum jam edidit, ante illam à Clemente VIII. factam citationem. Non autem est quæstio, an hæc assertio sit de fide, tantùm conditionatè, seu si Clemens XII. habeat omnia requisita; hoc enim nunquam fuit inter Catholicos controversum: sed neque est quæstio de Pontifice nondum ab Ecclesia acceptato, ùt potest contingere tempore schismatis (tunc enim potest dubium esse, & sæpe fuit, an hic, vel ille, sit verus Papa) sed quæstio est de Pontifice acceptato ab Ecclesia.

422. Dico. Est de fide, hunc in individuo hominem, acceptatum ab Ecclesia e. g. nunc SS. D. Clementem XII. esse verum Summum Pontificem, & Vicarium Christi. ità communissima doctorum. Antequam probem conclusionem, noto ex Suarez. *disp. 3. de fide sec. 11. n. 6.* DEUS, vel Christus Dominus, neque cognoscit, neque affirmat, neque revelat, sive per Scripturam, sive per traditionem, objecta tantùm confusè: sed quando aliquid etiam universaliter de pluribus dicit, discernit singulos, sub ea universali propositione contentos, atque non minùs de eorum quolibet in particulari affirmat prædicatum, quàm de omnibus simul, ùt dictum *n. 396.* Sic e. g. quando Christus Dominus dixit *Matthæi 24. v. 13. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*: non tantùm in genere, & confusè, hoc pronunciavit, sed Petrum, & Paulum, & quemlibet in particulari, quem perseveraturum prævidit, subintellexit.

Imò etiam in humanis, propositio universalis sæpe facit hunc sensum, & æquivalet pluribus particularibus, quas sub se includit, si loquens omnia particularia objecta, sub universali contenta, distinctè cognoscit, e. g. si quis dicat: *Omnes Canonici fuère præsentes ad Matutinum:* significat idem, ac: *Joannes fuit præsens: Jacobus fuit præsens &c.* nec est moris, in tali casu de quolibet in particulari id enunciare. Interim tamen nos revelationem Divinam universalem confusè cognoscimus, & independenter à nova instructione, vel explicatione talis revelationis, non scimus, quænam particulares, seu propositiones, seu personæ, aut objecta, sub illa universali revelatione contineantur.

Hinc opus est definitione Pontificis, vel Concilii &c. quæ ostendat, hoc, vel illud particulare objectum, vel hanc, aut illam particularem propositionem, in universali contineri, vel eâ includi. Talis instructio, vel explicatio, aut applicatio universalis revelationis suprà positæ: *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*: est canonizatio, vi cujus Pontifex definit, e. g. SS. Aloysium, & Stanislaum, esse duos ex iis, quos Christus dixit perseveraturos in finem, adeóque salvos futuros.

423. Prob. jam conclusio. Ista propositio universalis: *Omnis legitimè electus, & ab Ecclesia acceptatus, tanquam Summus Pontifex, est verus Papa, Caput Ecclesiæ, & Vicarius Christi:* est de fide, ùt nemo Catholicorum negat; quia est dudum à pluribus Conciliis, Nicæno, Constantiensi, Florentino, suprà citatis *n. 327. & 328.* & aliis definita: & in hac universali propositione continetur etiam ista: *Clemens XII. legitimè electus, & ab Ecclesia acceptatus, tanquam Summus Pontifex, est verus Papa, Caput Ecclesiæ, & Vicarius Christi*: ergo juxta dicta *num. præced.* etiam ista est de fide; nam etiam ista est dicta à DEO; hic enim, revelando illam universalem, non est locutus, tantùm in genere, vel confusè, sed determinatè intellexit omnes futuros successores S. Petri, adeóque etiam Clementem XII.

Solùm superest, ut ostendatur, quòd DEUS etiam hanc propositionem particularem sub illa universali intellexerit, & revelaverit, quod sic monstratur. Est omnino indubitabile, quòd ille sit legitimè electus, quem tota Ecclesia, tanquam legitimè electum, & consequenter tanquam verum Vicarium JESU Christi acceptavit, adeóque tanquam talem agnovit: atqui tota Ecclesia ùt talem acceptavit, & agnovit Clementem XII. ergo. ma. prob. Ecclesia est columna, & firmamentum veritatis, atque specialiter dirigitur à Spiritu Sancto, in rebus pertinentibus ad religionem, inter quas, & quidem gravissimas, est ista; cùm hîc agatur de ipso capite, fundamento, & regula fidei, ac morum: imò talis unanimis Ecclesiæ consensus, & acceptatio, est formaliter, vel eminenter altera electio, supplens omnes defectus, siqui in prima intercurrissent.

Nec dicas, Ecclesiam, quæ ità sentit, esse sinè capite, adeóque non esse infallibilem; nam utique etiam ipse electus judicat, se esse verum Papam, postquam scilicet in suam electionem consensit, ùt supponitur feciisse. Dein Ecclesia etiam sinè capite juxta omnes habet à Christo potestatem, sibi de capite certo providendi; unde in tali casu hic Ecclesiæ consensus, & acceptatio talis personæ, se habet ùt definitio Pontificis canonizantis aliquem Sanctum; est nempe applicatio, vel explicatio propositionis revelatæ universalis, & particularis sub ea contentæ, atque à DEO subintellectæ, quarum utraque est de fide.

424. Confirm. & solidè conclusio 1. Si non est de fide, Clementem XII. esse verum Christi Vicarium, neque erit de fide, Tridentinum, aut aliud quodcunque Concilium, fuisse verum generale Concilium: hoc est contra communem omnium Catholicorum sensum, & non potest admitti: ergo. prob. ant. Eodem modo posset dici, non esse de fide, quòd Paulus III. & Pius IV. aliique Pontifices, durante eo Concilio Ecclesiæ præsidentes, illúdque convocantes,

fuerint veri Christi Vicarii: non esse de fide, quòd Episcopi ibi præsentes fuerint veri Episcopi, ritè baptizati, aut ordinati &c. aut quòd alia de jure Divino necessaria adfuerint: adeóque non esse de fide, an Concilium constiterit ex legitimis membris, & capite: ergo. Certè, nisi recurratur ad argumenta, nostris circa Pontificem adhibitis similia, etiam circa Concilia nihil probabitur, & disparitas formalis inter unum, & alterum casum, nunquam ostendetur.

425. Confirm. 2. Martinus V. edidit Bullam: *Inter cunctas pastoralis solicitudinis curas*, in Concilio Constantiensi, à quo legitimè electus est: & licèt tunc non statim acceptatus fuerit à tota Ecclesiâ, fuit tamen acceptatus paulò pòst (ex quo saltem tempore negari non potest, Bullam plenum valorem accepisse) in hac autem Bulla, quæ habetur sub finem ejusdem Concilii, post recensitos erroneos articulos Wicleffi, & Hussii, dicitur, quòd cuique, qui de hac hæresi suspectus esset, proponenda sit hæc quæstio: *Utrùm credat, quòd Papa canonicè electus, qui pro tempore fuerit, ejus nomine proprio expresso, sit successor B. Petri, habens supremam authoritatem in Ecclesia DEI?* Ad quid enim exprimi deberet ipsius pro tempore existentis nomen, nisi hic in individuo homo credendus esset verus Papa, ac successor S. Petri, atque suprema potestate in Ecclesia præditus?

ARTICULUS XVIII.

Solvuntur Objectiones.

426. OB. 1. Propositiones universales à DEO revelatæ, præsertim, quæ ex parte subjecti habent terminum complexum, sunt tantùm conditionatæ: ergo etiam particulares in iis contentæ, aut subintellectæ, faciunt tantùm sensum conditionatum: ergo hæc propositio: *Clemens XII. legitimè electus, & ab Ecclesia acceptatus, est verus Vicarius Christi*: est tantùm conditionata: scilicet: *Si Clemens XII. est legitimè electus &c.* ergo non est absolutè de fide, eum esse verum Vicarium Christi.

Prob. ant. Ista propositio: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*: habet hunc sensum: *Si quis perseveraverit &c.* & par est ratio de altera: *Omnis legitimè electus, & acceptatus ab Ecclesia &c.* ergo. prob. ant. Christus *Joan. 14. v. 23.* dicit: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit*: & statim tanquam propositionem oppositam adjungit. *v. 24. Qui non diligit me, sermones meos non servat*: ergo, sicut prior, ita etiam ista secunda, tantùm facit sensum conditionatum, adeóque & aliæ similes propositiones universales, licèt quoad verba videantur absolutæ.

427. Resp. 1. retorq. argum. Ergo etiam ista propositio erit tantùm conditionata: *Omne Concilium universale, legitimè congregatum, est infallibilis regula fidei*: & consequenter etiam hæc particularis in ea contenta: *Concilium Tridentinum universale, legitimè congregatum, est infallibilis regula fidei*: erit tantùm conditionatè vera, adeóque, salva ejus veritate, poterit quis negare, quòd canones Tridentini sint absolutè de fide, dicendo, id tantùm esse verum conditionatè: quod nemo Catholicorum admittit.

Resp. 2. In forma dist. ant. Propositiones tales, à DEO revelatæ, sunt tantùm conditionatè veræ aliquando. om. ant. semper, & universaliter. neg. ant. & sub eadem distinctione. conc. vel neg. primam cons. & neg. absolutè secundam, ac tertiam. ad prob. iterum neg. ant. ad hujus prob. neg. rursus cons. Indigent hæc aliqua majori explicatione, quam subjungo.

428. Inprimis omitto, quòd propositiones revelatæ, ex modo enunciandi conditionatæ, quando conditio non est purificata, vel non est prævisa purificanda, non faciant sensum absolutum: & hinc omissi, tales propositiones esse aliquando tantùm in sensu conditionato veras, (seu tantùm in sensu conditionato revelatas; nam propositiones tales, quarum conditio, nec impleta est, nec implenda, non possunt in sensu absoluto à DEO revelari) sed hæ propositiones sunt extra nostrum casum; nos enim loquimur, de propositionibus revelatis à DEO, quarum conditio, vel purificata est, vel prævisa purificanda: & istæ non tantùm faciunt sensum conditionatum, sed etiam absolutum; licèt quoad modum enunciandi, seu quoad verba, sint conditionatæ, atque etiam vim habeant sensûs conditionati: quam vim habet quælibet propositio absoluta; nam, si res absolutè est vera, necessariò etiam conditionatè est vera.

Attamen, quia sensus istarum propositionum, non est nobis totaliter explicatus, vel applicatus, intelliguntur eæ à nobis sæpiùs tantùm in genere, vel confusè, aut tantùm in sensu aliquo conditionato, vel quasi tali, donec per definitionem Pontificis, aut Ecclesiæ acceptationem, vel quandoque per evidentiam naturalem, aut aliam evidentem credibilitatem, vel quemcunque tandem modum, applicetur nobis earum sensus etiam absolutus, saltem quoad aliquas propositiones particulares.

429. Sic e. g. applicatus est nobis, quoad plures propositiones particulares, sensus absolutus illius propositionis: *Qui perseveraverit usque in finem &c.* per canonizationem plurimorum Sanctorum: quamvis non sit applicatus quoad omnes; cùm necdum omnes Sancti canonizati sint: item per communem consensum Ecclesiæ nobis applicatus est sensus absolutus propositionis universalis: *Omnis legitimè electus, & acceptatus ab Ecclesia, est verus Vicarius Christi*: quoad plures propositiones particulares, quæ spectant ad præcedentes certos Pontifi-

ces,

ces: item quoad illam, quæ spectat ad modernum Pontificem, & est hæc: *Clemens XII. legitimè electus, & ab Ecclesia acceptatus, est verus Papa, & Vicarius JEsu Christi.*

Nec est ullum absurdum, dicere, quòd DEUS propositiones suas absolutas, revelet per verba quoad modum conditionata, quæ successivè dein magis explicentur. Sic sæpe decreta sua absoluta tantùm revelat, per revelationem quoad modum enunciandi conditionatam, ut negari non potest, præsertim ab iis, qui adstruunt in DEO decretum virtualiter indivisibile. Quòd autem tales revelationes universales, si sint absolutæ, sint impedibiles ab iis hominibus, ad quos pertinent propositiones particulares (hi enim absolutam istarum veritatem sæpissimè possunt impedire) tam parum absurdum est, quàm parùm, quòd decreta DEI sint impedibilia; nam eæ revelationes tantùm sunt impedibiles quoad aliquas formalitates, quæ nempe eosdem homines concernunt; sicut scilicet à quolibet homine est impedibile decretum condendi mundum: qua de re plura *in tract. de DEO.*

430. Ob. 2. Non minùs est revelatum, quòd in omni hostia consecrata sit præsens Christus, quàm sit revelatum, quòd omnis legitimè electus sit Pontifex: & tamen non est revelatum, de qualibet hostia in particulari, quòd sit consecrata, vel quòd in ea præsens sit Christus: ergo neque est revelatum, de quolibet in particulari legitimè electo, quòd sit legitimè electus, vel verus Vicarius Christi. Resp. 1. retorq. argm. in Concilio Tridentino, & aliis, de quibus. *n. 424.* Resp. 2. dist. 2. p. ant. non est revelatum de omnibus hostiis in particulari, quæ revera consecratæ sunt. neg. ant. de omnibus etiam iis, quæ revera non sunt consecratæ. con. ant. & neg. cons.

Conformiter ad superiùs dicta, etiam revelatio universalis de sacris hostiis, est revelatio particularis de qualibet, si revera consecrata sit: at, ùt jam dixi, ad hoc, ut in particulari credamus, in hac hostia adesse Christum, debet nobis infallibiliter applicari, vel exponi, quòd sub revelatione universali, etiam hæc particularis contineatur: quod tamen de hostia qualibet in particulari non fit; unde non est proximè credibile de qualibet hostia, quæ existimatur consecrata, quòd in ea sit Christus. At verò particularis revelatio de Pontifice est nobis applicata, vel exposita per communem consensum Ecclesiæ.

Interim tamen quamlibet hostiam, quam prudenter consecratam existimamus, etiam prudenter adoramus: sicut prudenter damus eleemosinam ei, quem prudenter judicamus pauperem, aut honoramus eum, quem non dubitamus, esse nostrum parentem: qua de re plura sub initium hujus tractatûs. Non tamen ideo etiam statim possum, credere omne id, quod tantùm prudenter existimo esse revelatum; si enim revera aliquid revelatum non sit, actum fidei circa illud elicere non possum, ùt jam superiùs ostensum.

431. Dices. Revelatio particularis de quavis hostia est nobis applicata certitudine morali, quatenus nobis est moraliter certum, eam esse verè consecratam; cùm nullum habeamus prudens dubium de aliquo defectu, circa consecrationem admisso: ergo etiam possumus credere, eam esse consecratam. Resp. neg. cons. Hæc certitudo moralis tantùm negativa non sufficienter nos certificat de revelatione consecrationis, in ordine ad fidem eliciendam; talis enim etiam dari potest de elicito actu charitatis, vel recepto sacramento pœnitentiæ, valido, & formato: & tamen, ùt Tridentinum docet, nemo potest certitudine fidei nôsse, quòd sit in gratia: quod tamen necessariò sciretur, si talis certitudo moralis negativa sufficienter applicaret, seu explicaret, revelationem Divinam universalem, quæ dicit, quòd omnis, qui verè recipit sacramentum pœnitentiæ, vel elicit actum charitatis perfectæ, sit in gratia: aut si ostenderet, vel determinaret, quamlibet revelationem particularem in universali contentam.

Unde debet esse certitudo moralis positivè talis, & similis illi, quam afferunt motiva credibilitatis, quæ applicant testimonium DEI, seu revelationem Divinam, aliis articulis fidei, quæque non fundant tantùm moralem certitudinem negativam, potissimùm nascentem ex defectu rationum in oppositum: sed fundant aliquam certitudinem, ortam ex positivis gravissimis rationibus, quæ ex merito suo evidentem reddunt credibilitatem objecti: quin etiam hoc ipsum reddunt positivè, & omnino strictè moraliter certum.

432. Ob. 3. Si esset de fide, Clementem XII. esse verum Vicarium Christi, esset quoque de fide, quòd sit legitimè electus, rite baptizatus, & ordinatus sacerdos, ac Episcopus &c. quæ sunt necessaria vero Vicario Christi, & Summo Pontifici: sed ista non sunt de fide: ergo nec illud. prob. mi. si ista debent esse de fide, etiam debet esse de fide, quòd eum baptizans habuerit debitam intentionem: quòd eum ordinans fuerit verus Episcopus: adeóque, quòd hujus quoque ordinator, & ordinatoris ordinator usque ad Apostolos, fuerint veri Episcopi: sed hæc non sunt de fide: ergo. Resp. retorq. arg. ùt suprà *n. 427.* in Concilio Tridentino, & Episcopis ibi congregatis.

Antequam autem directè respondeam, noto, alia esse constituentia Papatum, alia esse ad eum requisita. *Constituentia Papatum* sunt suprema & infallibilis authoritas definiendi, & suprema jurisdictio, seu potestas ligandi, & solvendi, omnes fideles in tota Ecclesia, sive præcipiendi, prohibendi, absolvendi &c. quæ ab aliis rectè vocantur geminæ *claves scientiæ, & jurisdictionis*; ità enim Papatum explicat Florentinum citatum *n. 410.* Et hæc sunt quasi forma denominans Papam; eúmque distinguens ab aliis inferioribus Episcopis. *Requisita ad*

Papatum sunt, alia quidem *requisita juris Divini*, alia *requisita juris humani*, sicut & impedimenta, quæ sunt defectus, tum positivè, tum negativè requisitorum.

433. Quod spectat ad requisita, vel impedimenta juris humani, seu canonici, illa omnia supplentur, & ista tolluntur, per acceptationem Ecclesiæ; omnes enim juris humani defectus supplentur per eam acceptationem, quæ est quasi secunda electio; unde, etsi de prima electione non sit de fide, quod ea valida fuerit, non obest: imò etsi irrita fuisset, nihil obesset; nam sufficeret secunda, de qua est de fide, quòd sit legitima: nec ista est irritabilis à jure.

Neque de ista secunda electione, canones, electionem irritantes, intelligendi sunt; cùm isti non debeant cedere in damnum Ecclesiæ, quòd vel maximè fieret, dum Christi Vicarius sæpe esset incertus: & melius est Ecclesiæ, habere Pontificem, cujus electio prima invalida fuerat, quàm ignoranter carere vero Pontifice. Quare, si fingeretur etiam intercessisse simonia, ea non impediret efficaciter, aut irritam faceret hanc acceptationem, seu quasi secundam electionem. Et sanè Sæculo X. ubi multi fuêre in Sedem Romanam intrusi (qua de re videri potest Spondanus *ad an. 900.*) qui tamen universaliter ab omnibus, tanquam veri Pontifices agniti fuêre, sæpius videtur acceptatio Ecclesiæ debuisse supplere vitia primæ electionis.

434. Quod jam spectat ad requisita, vel impedimenta juris Divini, quidam videtur dubitare, an necessariò debeat esse determinatè de fide, quòd illa omnia in vero Summo Pontifice adsint; quia, si DEUS per dispensationem daret authoritatem, & potestatem Papalem personæ cuidam, quæ in aliquibus deficeret, illa esset verus Papa, & Vicarius Christi; nam fortè, ut ait hic auctor, tantùm disjunctivè est de fide, unum ex his duobus, nempe quòd vel ista requisita non deficiant, vel quòd DEUS dispenset, & non obstante defectu, vel impedimento, tamen tali personæ authoritatem, & potestatem Papalem conferat.

Suarez *disp. 10. de fide sec. 5. n. 4.* ait, falsum esse, quòd alii, quàm legitimo S. Petri successori, unquam detur à Christo illa potestas. Et quidem facilè conceditur, neminem hucusque jure Divino inhabilem fuisse Papam; dudum enim explosa est fabula de Joanne Papissa, atque à Baronio, Christophoro Ott *in Roma gloriosa*, & plurimis aliis, ità confutata, ut vel ipsos, paulò sagaciores hæreticos, ejus confictæ pudeat: sed nec potest ullus alius assignari, qui jure Divino inhabilis Pontificatum gesserit.

435. At fors, ut ait author suprà citatus, non est æquè certò falsum, quòd decretum DEI de non conferenda ea potestate, nisi habenti omnia requisita, sit indispensabile: quis enim scit, si in casu, saltem metaphysicè ex se possibili, contingeret, personam de jure Divino inhabilem, e. g. reipsa non rite baptizatam, ab omni Ecclesia acceptari, tanquam Pontificem, & Christo quasi præsentari, an non DEUS dispensaret, & in bonum Ecclesiæ, quæ aliàs in re gravissima deciperetur, etiam tali personæ authoritatem, & potestatem Pontificiam tribueret.

Quodsi tamen quis omnino evincat, hoc decretum DEI indispensabile esse, & hoc esse de fide, ait is auctor, eoipso etiam esse de fide, quòd quilibet electus, & à tota Ecclesia acceptatus, habeat omnia de jure Divino requisita, e. g. quòd sit mas, baptizatus &c. quia erit de fide, quòd DEUS non permittat, taliter inhabilem eligi, vel acceptari: eritque casus ille, quem suprà ex se (hoc est spectando præcisè naturam humanæ electionis) metaphysicè possibilem diximus, ratione decreti Divini, & specialis ejus providentiæ, impossibilis.

436. Quod spectat ad ordinem sacerdotii, vel Episcopatûs, Arriaga *de fide disp. 7. sec. 8. n. 49.* ait, esse omnium sententiam, quòd electus Papa, ante ordinationem, etiamsi necdum presbyter esset, jam habeat plenam authoritatem, & potestatem Papalem; unde, si etiam malè ordinatus fuisset, non majus damnum redundaret in Ecclesiam, quàm ex mala ordinatione alterius Episcopi. Quare fortè ad id, quod Suarez *loc. num. præced. citato* objicit, (quòd scilicet, si dicatur DEUS tali existimato tantùm Pontifici conferre potestatem Papalem, dici quoque debeat, eidem etiam conferre potestatem absolvendi, etsi non sit sacerdos) posset responderi, hoc non sequi; quia hæc potestas non est ità necessaria, nec ex ejus defectu oriretur majus damnum Ecclesiæ, quàm, si alius Episcopus, ut jam dictum, non esset rite ordinatus.

In forma Resp. dist. ma. si esset de fide, Clementem XII. esse verum Vicarium Christi, etiam esset de fide, quòd sit mas, baptizatus &c. si decretum DEI de non conferenda authoritate Papali, nisi habenti omnia jure Divino requisita, sit indispensabile. conc. ma. si sit dispensabile. neg. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Est de fide, huic in individuo personæ esse collatam authoritatem Papalem: ergo saltem est de fide, vel hanc personam habere omnia requisita, vel DEUM dispensâsse in suo decreto; unum enim ex his necessariò debere credi, non inefficaciter probatum est: & meo judicio multò credibilius est, DEUM non dispensare, sed personam acceptatam esse rite baptizatam &c.

437. Ob. 4. Non est de fide, quòd electus non sit occultus hæreticus: ergo non est de fide, quòd sit verus Vicarius Christi. prob. cons. talis hæreticus non est membrum Ecclesiæ: ergo non potest esse ejus caput. Resp. om. ant. neg. cons. Suarez. *disp. 10. sec. 6. n. 5.* ait, se credere, quòd nullus auctor dicat, cum umbra probabilitatis, per solam hæresin internam, vel occultam, amitti dignitatem Papalem: sicut nec alius Episcopus propterea amittit suam jurisdictionem. Idem docet Canus *de loc. Theol. l. 4. c. 6. seu ult. resp. ad 12.* ad prob. dist. ant. talis hæreticus non est membrum Ecclesiæ simpli-

pliciter ei unitum, fide, vel charitate. conc. ant. non est membrum secundùm quid, & in sensu adhuc sufficiente ad hoc, ut possit esse caput Ecclesiæ. neg. ant. & cons. Retineret nempe talis internus, vel occultus hæreticus, adhuc potestatem Papalem, & jurisdictionem; hinc deberet ei Ecclesia adhuc adhærere, non fide, sed subjectione.

438. Interim tamen Bellarminus *tom. 1. contr. 3. de Rom. Pontif. l. 4. c. 6.* egregiè defendit, quòd DEUS, nec hucusque permiserit, nec deinceps permissurus sit, ut Papa, etiam ùt persona privata, in hæresin formalem, etiam tantùm occultam, incidat. Sed etiam dato, non concesso, quòd in talem posset incidere, non posset tamen, talem hæresin Ecclesiæ credendam proponere; unde quando doctrina aliqua apertè hæretica non est, eámque Pontifex definit, eo ipso removet ab ea omnem hæresis suspicionem, atque Catholicam facit. Quodsi autem Papa in apertam hæresin incideret, ità, ut Ecclesiæ de hoc constaret, e. g. si apertè negaret virginitatem B. Virginis, eoipso, ùt doctores consentiunt, suo officio excideret, & à Christo privaretur potestate Papali: quod tamen neque hucusque factum est, nec deinceps futurum est.

439. Ob. 5. Si nostra conclusio est de fide, tunc, qui eam non amplectuntur, sunt hæretici: sed hoc dicere, videtur nimium: ergo. Confir. Non potest juxta nos dari discrimen, inter hæreticum, & schismaticum: atqui hoc debet dari: ergo. Respondet Arriaga *tom. 5. de fide disp. 7. sec. 8. n. 56.* conc. ma. si Pontifex sit ab omnibus acceptatus, ut nulla sit ratio dubitandi: & addit rationem; quia alias posset quis dubitare de omnibus antecessoribus.

Sed hoc argumentum, à sensu distributivo ad collectivum, est invalidum; alias, cùm possim absque hæresi dubitare de quolibet Catholico (saltem excepto Papa) an sit verè talis, possem etiam dubitare de omnibus collectivè: adeóque possem absque hæresi dubitare, an verè detur Ecclesia (nam Papa solus non facit Ecclesiam) quod est falsum. Suarez *de fide disp. 10. sec. 5. n. 9.* ait, se non videre, quomodo is, qui acceptatum ab omnibus aliis Pontificem, nolit acceptare, vel ei obedire, possit excusari ab hæresi: priùs tamen dixerat, fortasse talem non dicendum hæreticum; eoquòd nostra sententia nondum sit apertè de fide.

Notandum autem, quòd adversarii, si qui sunt, hujus conclusionis, non negent, quòd hæc persona sit verus Pontifex: nec inficientur, quòd sit certum, hanc personam esse verum Pontificem: neque ab hujus personæ obedientia se subtrahant: sed tantùm negent, hoc esse de fide, seu negent propositionem modalem, sive reflexam: *De fide est, hanc personam esse verum Summum Pontificem*: quæ propositio quoad modum, seu reflexionem, fortè quibusdam videbitur, nondum esse apertè definita de fide; unde, qui eam negaret, ipsis saltem in foro externo, non videbitur judicandus hæreticus: quidquid sit de foro interno, in quo priùs videri debet, an ipsi sufficienter fuerit applicata revelatio Divina: sicut nobis circa propositionem directam applicata est, per argumenta solidissima.

440. Ad confir. neg. ant. ùt enim ait Suarez *de fide disp. 10. sec 5. n. 9.* schismata ordinariè oriuntur, priusquam verus Pontifex absque controversia ab Ecclesia acceptatus sit: & hinc schismaticus est, qui non recipit Pontificem, cùm primò deberet eum recipere: quod potest fieri sinè hæresi formali; quia potest, quis ex aliqua culpa, quæ tamen non sit hæresis, nescire communem acceptationem, vel aliquid simile, ità, ut non neget, eum, qui legitimè electus, & acceptatus est, esse verum Pontificem: sed neget culpabiliter, & pertinaciter, hanc personam esse legitimè electam, vel acceptatam: & consequenter ei non obediat, sed ab ea se separet.

Item schisma potest dari, quando quis etiam agnito Pontifici negat obedientiam, in qua re necdum datur culpa hæresis. Attamen bene observant doctores, quòd schisma diu durare non soleat sinè hæresi, qua quis etiam neget, eum, qui rite electus, & acceptatus est, esse verum Pontificem; cùm erubescere soleant tales apertè fateri, quòd nolint legitimo Christi Vicario obedire: sicut rebelles subditi facilè impugnant legitimi principis jurisdictionem.

441. Ob. 6. Formosus Papa fuerat acceptatus ab universali Ecclesia, tanquam verus Pontifex, & tamen postea Stephanus VI. dictus VII. judicavit, eum non fuisse legitimum Pontificem, ac ab eo ordinatos jussit reordinari: ergo non fuit de fide, quòd fuerit verus Pontifex ille, qui ab universali Ecclesia fuit acceptatus. Resp. Quidam videtur in dubium revocare, an Stephanus, cùm hoc fecit, jam fuerit verus Pontifex; cùm fuerit in cathedram S. Petri intrusus: quamvis postea ad evitanda majora mala fuerit ab Ecclesia acceptatus: sed hoc omisso.

Resp. 2. neg. cons. Est de fide, quòd Formosus fuerit verus Pontifex, & Stephanus in eo facto juxta omnes rectè sentientes erravit: sed faciendo, & jubendo: non autem definiendo; non enim definivit ex cathedra, Formosum non fuisse verum Pontificem: sed tantùm odio, & passione contra eum excæcatus, tanquam homo privatus, judicavit, eum non fuisse verum Pontificem, & ideo etiam ejus cadaver exhumari, atque in Tyberim projici jussit.

442. Similiter nil definivit ex cathedra idem Stephanus, circa valorem ordinum à Formoso collatorum: sed ex simili odio, & passione, omnia ejus acta abolere voluit, etiam usque ad ordines ab eo collatos: circa quos eum passio facilè excæcare potuit, ut vel ratione formæ, vel ratione materiæ, vel intentionis, aut potestatis, aliquem defectum substantialem interveniisse judicaverit, & ordines, quos saltem dubios esse censuit, vel

etiam omnino invalidos, repeti jusserit; qua de re iterum redibit sermo *in tract. de sacramentis à n. 223.* Interim negari non potest, quòd in hoc casu (qui tamen est puri, & nudi, atque informis facti) primò Stephanus, & post eum Sergius III. (qui id judicium approbavit) graviter erraverint.

Dices. Si est de fide, Formosum fuisse verum Pontificem, Stephanus erravit contra fidem, eum non agnoscendo. Resp. 1. Error Stephani circa personam Formosi, ejúsque Papatum, fuit hominis privati, & non Pontificis, è cathedra docentis. Resp. 2. Fuit tantùm error materialis, non tam circa fidem, quàm circa aliquam veritatem, quæ nondum tanquam credenda erat proposita; quia tunc temporis hæc nostra conclusio nondum fuerat ità discussa, aut ità clarè proposita, adeóque Stephanum (idem est de Sergio) rebus Theologicis non valde addictum, potuit latere: imò (ùt suprà *n. 439.* ex Suarezio vidimus) fortè necdum assertio nostra est apertè ab Ecclesia definita: & hinc potuit revelatio hac de re, Stephano non fuisse satis applicata: quin etiam potuit ex passione cæca putare, Formosum non fuisse universaliter acceptatum. Quod autem Pontifex possit, ignorare aliquam revelationem, necdum apertè propositam, & sic sentire ei oppositum ùt privata persona, non videtur ab ullo negari: & difficulter negaretur in Joanne XXII. qui aliquando privatim putavit, animas defunctorum ante diem judicii non admitti in cœlum, aut ad visionem DEI.

ARTICULUS XIX.

An Definitio Ecclesiæ sit Verbum DEI strictè dictum.

443. PRænotandum, 1. Scripturam Sacram, seu Verbum DEI scriptum, esse illud, quod scriptum est instinctu Spiritùs Sancti, dictantis, non tantùm sensum, sed etiam verba; nam in sacris literis, non tantùm sensus, sed etiam verba singula (de quibus infallibiliter scimus, non esse per aliquem errorem corrupta, e. g. à descriptoribus, vel typographis) sunt infallibilia. Quæ verba tamen dupliciter dictari possunt. Primò *formaliter simul, & materialiter*, quando scilicet Spiritus S. prævenit scriptorem, &, antequam hic verba excogitet, ipse jam illa suggerit: id quod tunc maximè fit, quando de altissimis mysteriis sermo est: imò Suarez *de fide disp. 5. sec. 3. n. 5.* ait, ùt plurimùm in sacris libris verba esse ità dictata.

Secundò dictari possunt verba à Spiritu S. *formaliter tantum*, quando scilicet Spiritus S. relinquit scriptori libertatem, ad utendum speciebus suis, & eligenda materialiter verba: sed ei assistit, ne quid falsi, aut indecentis misceat: atque etiam post eam materialem electionem, ea verba assumit tanquam sua, atque dictat, ac suo nomine vult scribi: sicut scilicet Christus reliquit Ecclesiæ materialem electionem aliquarum materiarum in certis sacramentis, e. g. in sacramento ordinis, quas dein ipse instituit; nec enim Ecclesia instituit materiam, aut formam sacramentorum.

Hoc autem videtur fieri tunc, quando scribuntur ea, quæ erant naturaliter canonicis scriptoribus notissima, ùt illud *2. ad Timoth. 4. v. 11. Lucas est mecum solus.* & *ad Rom. 16. v. 21. Salutat vos Timotheus adjutor meus &c.* Hinc autem potest contingere, ut scriptor canonicus possit veniam petere, non quidem ob admissum errorem, quem DEUS impedivit: sed vel ob non electa materialiter optima verba, vel ob additam, aut omissam aliquam circumstantiam, quæ non vitiet veritatem historiæ &c. Sic *2. Mach. 15. v. 39.* ait scriptor canonicus: *Et si quidem bene, & ùt historiæ competit, hoc & ipse velim: sin autem minùs dignè, concedendum est mihi.* Sic etiam S. Paulus *2. Corinth. 11. v. 6.* de se ait: *Etsi imperitus sermone, sed non scientiâ.*

444. Prænotandum 2. triplici modo scribi posse e. g. epistolam principis. 1. si ipse manu propria scribat. 2. si dictet verba etiam materialiter. 3. si jubeat scribere nomine suo, & ipse suam auctoritatem scripto impertiat. Sic e. g. scribitur edictum nomine imperatoris, à cancellariis, vel secretariis, qui ipsi verba eligunt, & scriptum componunt, quod imperator tanquam suum assumit, ac subditis proponit. Potest tamen 4. princeps jubere, ut secretarius scribat, non suo, id est, principis nomine, sed suo, id est, secretarii, ità tamen, ut principis voluntatem significet: at tunc talis epistola non est scriptum, aut verbum principis strictè dictum: sed est scriptum secretarii: quamvis etiam habeat aliquam auctoritatem mediatè à principe.

Quodsi etiam princeps legeret eam epistolam, antequam mitteretur, & sic impediret, ne aliquid falsi misceretur: ista tamen necdum esset ejus proprium verbum, aut scriptum: sed tantùm ejus assistentia secretario exhibita impediret falsitatem. Id quod etiam ex eo colligitur, quòd, quando primis tribus modis scribitur, semper ponatur: *Nos DEI gratiâ volumus, jubemus te &c.* at, si quarto modo scribitur, ità ponitur: *Princeps vult, ut sua dominatio, hoc, vel illud faciat.*

445. Ubi tamen advertendum, quòd, etsi in Sacra Scriptura aliquando videatur loqui suo nomine scriptor canonicus, e. g. Apostolus Paulus, tamen ea verba sint verba DEI, non tantùm historicè referentis, ea esse dicta (ùt sæpe fit etiam in Scriptura, quando scilicet dicta falsa, vel alia DEO non conveniunt) sed etiam dicentis: sicut scilicet in comœdiis Terentii, vel Plauti, quidquid actores dicunt, verba sunt Terentii, vel Plauti. Non tamen ea verba semper sunt DEI, suo nomine aliquid præcipientis, vel ordinantis; ùt patet ex illis verbis S. Pau-

Pauli. 1. Cor. 7. v. 12. *Cæteris ego dico, non Dominus*: quæ, licèt sint verba DEI, tamen non sunt DEI immediatè præcipientis: item præceptum, abstinendi à sanguine *Actor. 15. v. 29.* licèt habeatur in Sacra Scriptura, non est Divinum, sed Apostolicum; unde etiam postea cessavit.

446. Prænotandum 3. sensum Sacræ Scripturæ assignari à doctoribus quadruplicem, juxta illos versiculos: *Litera scripta docet: quid credas, Allegoria: Moralis, quid agas: quid speres, Anagogia.* Itaque, ùt satis communiter docent, *Literalis sensus* est idem, ac historicus, seu etiam ille, quem verba immediatè, in sensu obvio, & grammaticali, præseferunt. Et juxta hanc explicationem sensus literalis, licèt sæpissimè, non tamen semper est de fide, e. g. Christus non est literaliter, seu in sensu grammaticali, credendus esse vitis, petra, pastor ovium &c. sed tantùm allegoricè, scilicet intelligendo per oves homines &c. *Allegoricus sensus* ostendit per allegoriam, seu tropicè, quid credendum, e. g. Christum ex eo, quòd dicatur vitis, & nos palmites, credendum esse auctorem gratiæ, sinè qua nihil boni, præsertim supernaturaliter meritorii, possimus facere. *Moralis sensus* spectat ad mores, & docet, quid debeamus agere, vel omittere. *Anagogicus sensus* per tropum ostendit, quid in futurum debeamus sperare: sic per terram lacte, & melle manantem, seu terram promissionis, indicatur speranda beatitudo cœlestis. Addendum hîc, sæpe in eodem textu plures, vel etiam omnes hos sensus, convenire.

Paulò aliter, cum pluribus aliis à se citatis, discurrit P. Didacus de Quadros *Palæstræ Biblicæ tom. 2. p. 2. apparatûs c. 2. n. 9.* Ad hujus auctoris mentem *Literalis sensus* est ille, *qui per voces, sive propriè, sive tropicè acceptas, in contextu significatur primò, proximè, ac immediatè.* Et hinc, si narratur in Scripturis aliqua historia, sensus literalis est sensus historicus: aliàs etiam potest esse tropicus, ùt quando Christus de se, & Apostolis dicit: *Ego sum vitis, vos palmites. Joan. 15. v. 5.* ubi Christus, non nisi in sensu tropico, voluit significare, se esse vitem &c. *Allegoricus sensus* est ille, *qui per allegoriam, seu tropum, ostendit, quid sit credendum:* & talis sensus est in illis verbis *Matth. 21. v. 42.* à Christo Domino *ex psalmo 117. v. 22.* usurpatis: *Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli:* quibus allegoricè nobis proponitur credendum, quòd Christus à Pharisæis, tanquam synagogæ architectis, seu primoribus, fuerit rejectus: à DEO autem adhibitus, tanquam lapis fundamentalis, & quidem angularis, ut duos parietes, hoc est, gentiles, & Judæos, velut angulo jungeret, in una Ecclesiæ domo.

Moralis sensus est ille, *qui mores spectat, & indicat, quid agere, vel omittere debeamus:* e. g. dum dicitur *Matth. 22. v. 37. Diliges Dominum DEUM tuum ex toto corde tuo &c.* quibus docemur, eliciendum esse amorem DEI super omnia. *Anagogicus sensus* est ille, *qui per tropum ostendit, quid in futurum speremus.* Sic, dum *Exodi 33. v. 2. & 3.* dicitur: *Mittam præcursorem tui Angelum, ut .... intres in terram, fluentem lacte, & melle:* proponitur nobis speranda beatitudo cœlestis. Et hi tres sensus, nempe allegoricus, moralis, & anagogicus, satis communiter vocantur etiam *sensus spiritualis*, qui videtur opponi sensui literali. At verò Quadros *loc. cit.* asserit, quòd omnes hi tres sensus possint esse etiam literales, si nempe in contextu significentur primò, proximè, & immediatè.

Et certè in primo textu suprà adducto: *Ego sum vitis, vos palmites*: sensus primò intentus, adeóque juxta hunc auctorem literalis, est allegoricus; nam sub allegoria vitis, & palmitum, docemur credere, omnem influxum gratiæ, sinè qua nihil boni operis supernaturalis possumus facere, esse à Christo. In illo autem textu: *Diliges Dominum DEUM tuum &c.* itémque in aliis præceptis in Scriptura contentis, primò, & immediatè docemur, quid agere debeamus, adeóque sensus literalis est moralis. Pariter, quando Christus Dominus dixit *Matth. 26. v. 29. Cùm illud* vinum *bibam vobiscum novum in regno Patris mei:* primò, & immediatè voluit significare, Apostolos supernaturali dulcedine in cœlo implendos; unde sensus literalis est anagogicus, significans, sperandam ipsis esse beatitudinem cœlestem. Quin etiam notant auctores, in iisdem verbis plures sæpe sensus convenire, ùt in hoc ipso nunc adducto, literalis, allegoricus, & anagogicus.

Præter hos quatuor sensus adduci potest etiam quintus, scilicet *Accommodatitius*, seu ille, qui nec ab auctore Scripturæ principali, sive Spiritu S. nec ab auctore instrumentali, seu scriptore canonico, est intentus, in certis verbis, quæ hîc, & nunc, alicui rei accommodantur. Sic Ecclesia cuique Confessori Pontifici accommodat illud de Noëmo dictum *Ecclesiastici. 44. v. 17. In tempore iracundiæ factus est reconciliatio.* item illud de Abrahamo dictum *ibidem v. 20. Non est inventus similis illi .... qui conservavit legem excelsi.* Hoc sensu uti solent concionatores: & quidem ad laudandos Sanctos opportunè sæpe, & ingeniosè: at verò ad probanda scholasticè dogmata, sensus hic non est satis efficax. Addendum ex Ulloa *decad. 1. princip. S. Scripturæ. regul. 3.* quòd idem textus sacer possit habere plures etiam sensus literales. Sic illud *Oseæ 11. v. 1. Ex Ægypto vocavi filium meum*: significat literaliter liberationem Hebræorum ex servitute Ægyptiaca, & simul Christi Domini ingressum in Ægyptum, vel reditum ex illa, ùt habetur *Matth. 2. v. 15.* vide apud Ulloam *loc. cit.* plura exempla hujus rei.

447. Quæritur jam, an definitio Ecclesiæ sit verbum DEI strictè dictum, ità, ut etiam sit partiale motivum formale intra lineam fidei, & non tantùm infallibilis applicatio verbi DEI extra eam lineam. Co-

nink, & Gormaz ajunt, communem esse sententiam doctorum, Ecclesiam non loqui verbum DEI. Sed hoc non videtur verum, nisi intelligatur communis contra communem, ùt sæpe fit; nam etiam, qui asserunt Ecclesiam loqui verbum DEI, sunt satis multi; licèt enim auctores communiter, vel communiùs dicant, Ecclesiam non facere novas revelationes, non ideo tamen negant, eam loqui verbum DEI: sicut Christus, quando locutus est ea, quæ jam in antiquo testamento dicta erant, utique tamen verbum DEI locutus est.

Ex auctoribus, quos videre potui, affirmant clarè, Ecclesiam loqui verbum DEI Arriaga *tom. 5. de fide disp. 2. sec. 5. n. 55.* Haunoldus. *l. 3. tract. 1. c. 1. §. 5. maximè n. 115. & 124. ac seq.* Layman. *l. 2. tract. 1. c. 2. n. 4.* Thyrsus *in manuduct. Machomet. p. 1. l. 2. c. 6. §. 4.* Rassler. *de ult. resolut. fidei a. 4.* Dubii videntur Esparza *l. 6. q. 15. a. 9.* (nam ait, quòd, dum adjungitur assistentia Spiritûs S. adjungatur auctoritas Divina) Valentia *tom. 3. disp. 1. q. 1. punct. 1. assert. 3.* nam priùs Ecclesiæ propositionem vocat conditionem: dein autem ait, assevarationem Ecclesiæ esse partem, vel conditionem testificationis Divinæ.

448. Negant autem Ecclesiam loqui verbum DEI Bellarminus *tom. 2. contr. 1. de Conciliorum auctoritate c. 12.* Canus *de locis Theol. l. 5. c. 5. & l. 12. c. 3.* Tannerus *tom. 3. disp. 1. de fide. q. 1. dubio 7. n. 215. & 216. & 217.* Oviedò *tract. de fide controv. 4. punct. 9. n. 120.* Rhodes *de fide disp. 2. q. 1. sec. 2. §. 2.* ubi ait, esse communiorem. Gormaz *de virt. Theol. n. 445. & 448.* Coninck *disp. 9. de fide dubio. 5. n. 60. & 61.* & plures alii: item Thomistæ communiter, ùt testatur Suarez, qui meritò etiam pro hac sententia citatur; nam, quamvis *disp. 3. de fide sec. 10. n. 8.* dicat, Ecclesiam esse organum, per quod Spiritus S. loquitur, tamen non intelligit strictam, & immediatam Divinam locutionem.

Ibidem enim dicit Eximius, definitionem Ecclesiæ non spectare ad objectum formale fidei, sed ad peculiarem ejus applicationem, & hoc colligi ex S. Thoma *2. 2. q. 1. a. 1.* ubi Angelicus *in corp.* dicit: *Non enim fides, de qua loquimur, assentit alicui, nisi quia est à DEO revelatum:* & priùs præmisit, quòd objectum formale fidei *nihil est aliud, quàm veritas prima:* adeóque juxta Suarezium, S. Thomas non vult esse idem, quòd aliquid ab Ecclesia definitum sit, & quòd sit à DEO revelatum: consequenter censet, illam definitionem non esse locutionem DEI. Addit dein Eximius *n. 9.* hanc sententiam communiter tenere Thomistas, citátque multos alios. Insuper *n. 10.* ait, fideles rudes saltem implicitè resolvere suam fidem ultra dictum Ecclesiæ in DEUM. Idem *disp. 5. sec. 3. n. 4.* negat, canones Ecclesiæ esse Sacram Scripturam, item *disput. 3. sec. 11. n. 4.* negat, Ecclesiam facere novas revelationes.

449. Dico cum his postremis. Definitiones Ecclesiæ probabiliter non sunt, propriè, & strictè loquendo, verbum DEI, sed infallibilis ejusdem applicatio. Prob. conclusio potissimùm negativè. Non est ratio asserendi, quòd Ecclesiæ definitio sit verbum DEI strictè dictum: ergo gratis id dicitur. ant. prob. solutione objectionum. Confir. Auctores communissimè dicunt, Ecclesiam non proferre novas revelationes, sed tantùm antiquas: ergo, cùm non habeatur ratio, dicendi potiùs, quòd eas denuo nomine DEI loquatur, quàm, quòd eas tantùm explicet, & implicitè contenta apertiùs proponat, meliùs dicitur hoc secundum. Confir. 2. Tridentinum *sess. 4. in decreto de edit. sacr. librorum* tantùm ait: *Sancta mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione Scripturarum Sanctarum:* & non ait: *cujus est loqui verbum DEI strictè tale:* ergo non debemus sine adducta probatione ei plus tribuere. Confir. 3. Suarez *n. præced.* citatus, & communiter alii dicunt, canones, vel definitiones Ecclesiæ, non esse Sacram Scripturam: atqui essent Sacra Scriptura, si essent verbum DEI strictè dictum, vel scriptum: ergo.

ARTICULUS XX.

Solvuntur Objectiones.

450. OB. 1. Definitio Ecclesiæ est infallibilis, & quidem ob assistentiam Spiritûs S. ergo nihil deest ad hoc, ut dicatur esse verbum DEI. prob. cons. non est alia ratio, quare dicta, & scripta, e. g. Apostolorum, censeantur esse verbum DEI scriptum: ergo. Resp. neg. cons. ad prob. neg. ant. Ratio alia est; quia ex ipsa doctrina Ecclesiæ, & infallibili ejus applicatione, habemus, quòd illa verba Apostolorum, & aliorum scriptorum sacrorum, DEUS accipi voluerit, tanquam sua, & sua auctoritate dicta. At nullibi invenitur, quòd Ecclesia applicaverit nobis, etiam suas definitiones, tanquam verbum DEI. Ubi addo, mihi non videri credibile, quòd omnia, quæcunque in privata conversatione dixerunt Apostoli, etiam spiritualia, sint verbum DEI strictè loquendo: sed tantùm illa, quæ Ecclesia nobis applicavit, & definivit esse verbum DEI. Sanè Canus *de locis Theolog. l. 2. c. 18.* exponens illud *Matth. 10. v. 19. Nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora &c.* ait de sacris auctoribus: *Hoc verò Spiritûs Sancti donum toto vitæ decursu non habebant: sed tantisper, dum lingua eorum calamus erat scribæ velociter scribentis.*

451. Quòd autem infallibilis assistentia Spiritûs S. non faciat, ut dictum sit verbum DEI, probatur, primò ex paritate cum epistola, iubente rege scripta, non nomine regis, sed secretarii, de qua vide *n. 444.* Secundò ex eo, quòd etiam Beati in cœlo, & Angeli, non possint errare in loquendo, ex speciali assistentia DEI: non tamen semper loquan-

quantur, strictè, & propriè verbum DEI, ità, ut propriè dicatur loqui DEUS. Tertiò ex eo, quòd Ecclesia habeat etiam infallibilem assistentiam Spiritûs S. in loquendo præceptivè, seu præcipiendo: & tamen præcepta canonica non sint verbum DEI, strictè loquendo; aliàs essent præcepta strictè loquendo Divina, in quibus Pontifex non potest dispensare; cùm tamen hoc juxta omnes possit in legibus canonicis: sicut nec posset contra illa dari ulla præscriptio, quam tamen omnes admittunt adversùs leges canonicas. Quartò ex eo, quòd etiam ex infallibili assistentia Spiritûs S. instituat Ecclesia sacramentalia; non tamen loquatur ibi verbum DEI; aliàs propriè Christus etiam instituerit sacramentalia, sicut sacramenta, quod dici non potest.

Nec dicas, etiam leges Apostolicas non esse omnes Divinas (nam canones Apostolorum propriè non sunt leges Divinæ) consequenter nec eorum scripta fore sacra. Resp. ex hoc ipso probari, quòd ad discernendas inter se leges, ab Apostolis acceptas, (an scilicet latæ sint immediatè à DEO, & per Apostolos tantùm promulgatæ: an verò ab Apostolis sua auctoritate statutæ, quamvis assistente Spiritu S.) opus sit, ut vel Scriptura clarè id explicet, aut Ecclesia applicet: sic Tridentinum expressè ait, legem de sacramento extremæ unctionis à S. Jacobo tantùm promulgatam. At canones Apostolicos Ecclesia non applicat ùt præcepta DEI.

452. Ob. 2. Variis locis Sacræ Scripturæ dicitur, vocem Ecclesiæ esse vocem DEI: ergo. prob. ant. *Actor. 15. v. 28.* dicitur de Ecclesia in Concilio collecta: *Visum est enim Spiritui Sancto, & nobis. Luc. 10. v. 16. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Matth. 10. v. 20. Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis &c.* ergo. Resp. neg. ant. ad prob. Resp. exponendo textus. Quod spectat ad primum, inprimis, etsi diceretur, per illud Concilium Apostolorum locutum esse propriè Spiritum S. non sequeretur, idem dicendum de aliis; nam illius acta fuerunt inserta Sacræ Scripturæ, & omnia, quæ ibi recensita, vel scripta habentur, fuerunt infallibilia, etiam quoad pura facta &c. quod non competit aliis Conciliis.

Secundò potest dici, licèt in actis Apostolorum ea verissimè à Divino Spiritu referantur, & historica ea narratio sit verbum Spiritûs S. non tamen ipsas illius Concilii definitiones fuisse strictè verbum DEI, sicut nec sunt canones Apostolici: & certè ibi statuta fuit lex, de servanda abstinentia à sanguine, & suffocato, quæ jam dudum abrogata est, adeóque non fuit lex strictè Divina; unde etiam Bellarminus *tom. 2. controv. 1. de Conciliis l. 2. c. 12.* illud: *Visum est enim Spiritui Sancto:* explicat sic: *Spiritus S. nostram industriam, & diligentiam adjuvante.*

Alter textus intelligendus est de quovis superiore, legitima auctoritate à Christo mediatè saltem accepta instructo, & præcipiente: non autem quivis superior loquitur strictè verbum DEI; unde tantùm aliquo modo mediatè, & interpretativè, auditur, vel spernitur DEUS.

453. Tertius textus à Maldonato explicatur hoc modo: *Non tam vos, quàm Spiritus Patris vestri; quia non vestro, sed illius sensu, consilióque respondebitis.* Cornelius à lapide exponit: *Non ex vobis, vestráque prudentia, & animo, sed ex Spiritu S. qui vobis suggeret sapientiam, & animos, ut præsidibus sapienter, & animosè respondeatis.* Igitur hoc textu tantùm significatur, quòd Spiritus S. adjuturus sit martyres, ut, etsi soliciti non fuerint, quid tyrannis respondeant, ipsis tamen abunde incidat, quid respondeant. Sic videtur hic ipse textus *Matthæi* explicari *Luc. 21. v. 15.* quando dicitur: *Dabo vobis os, & sapientiam:* ergo ipsi martyres ore accepto loquuntur. Et quis dicat, omnia, quæ martyres in tormentis dixêre, fuisse strictè verbum DEI, ut DEUS strictè ea dixisse dicendus sit? e. g. quando S. Laurentius dixit: *Assatum est jam: versa, & manduca.*

Adde 1. quòd DEO attribuantur etiam ea, quorum ipse principalis est causa, juxta illud S. Pauli. *1. Cor. 15. v. 10. Non ego autem, sed gratia DEI mecum.* Et sic labores etiam ejusdem Apostoli, de quibus ibidem meminit, tribuuntur DEO, quin tamen illi labores possint dici labores DEI, non tantùm in communi sensu, quatenus tantùm dicuntur, etiam esse DEI; quia ipse in eos influit: sed in sensu strictiori, & ad eum modum, quo Sacra Scriptura dicitur verbum DEI. Imò quælibet oratio pia, ex gratia supernaturali facta, specialiter est attribuenda DEO, quin tamen verba ità orantis sint verbum DEI strictè dictum, etiam quando non utitur orationum formulis, in S. Scriptura contentis, sed à se ipso primùm excogitatis. Adde 2. quòd DEUS dicatur in Scripturis etiam facere id, ad quod agendum tantùm excitat, vel inducit: sic dicitur *ad Rom. 8. v. 26* de Spiritu S. *Postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*; cùm tantùm excitet nos ad eos gemitus, eósque moraliter causet.

454. Ob 3. Tridentinum *sessione 18. decreto de librorum delectu &c.* ait de sua adhortatione: *Hanc ergo, non humanam, sed Spiritûs S. vocem audientes &c.* ergo vox Concilii est vox Spiritûs S. Resp. dist. cons. vox Concilii est vox Spiritûs S. latiùs sumpta. conc. cons. strictè sumpta. neg. cons. Concilium ibi tantùm loquitur de sua invitatione, ad unionem, pacem, atque concordiam: & hanc invitationem suam ait esse, non tantùm humanam, sed Spiritûs S. vocem; sicut scilicet solemus dicere, quòd vox concionatoris, ad pœnitentiam exhortantis, vel vox superioris præcipientis, sit vox DEI, non strictè, sed aliquo modo moraliter; quia utique DEUS, sicut ad pœnitentiam, ità ad unitatem, & concordiam hortatur. Insuper, sicut superiùs diximus, quòd non tam martyres loquantur, quàm DEUS, nec tam homo justus bene operetur,

quàm gratia DEI: sic potest etiam dici, per vocem Concilii, non tam loqui Concilium, quàm DEUM, adeóque hujus vocem non esse purè humanam, præsertim etiam ratione assistentiæ Spiritûs S. Tandem nec adversarii dicunt, dicta Concilii omnia esse verbum DEI, sed tantùm definitiones: atqui hæc invitatio Concilii non est definitio: ergo non est verbum DEI.

455. Ob. 4. Multa defacto nos docuit Ecclesia, & quidem de fide credenda, quæ antiqui non crediderunt: ergo Ecclesia debet de novo aliquid revelare, adeóque loqui verbum DEI. Resp. neg. ant. hoc enim negat Cardinalis de Lugo *de fide disp. 1. sec. 13. n. 174.* item Suarez *de fide disp. 3. sec. 11. n. 4.* & hoc teste etiam alii auctores communi consensu. Idem Eximius *citata sec. 11. n. 6.* ait, jam omnia priùs esse confusè, & implicitè revelata, quæ dein Ecclesia explicet, & explicitè, ac clarè proponat; DEUS enim, (ùt jam suprà dictum *n. 422.*) cùm nihil confusè cognoscat, semper, dum revelat propositionem universalem, jam revelat implicitè etiam particulares in universali contentas: quænam autem contineantur, explicat Ecclesia.

Sic quando Christus dixit *Matth. 10. v. 22. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*: jam clarè cognovit, quinam in particulari sint contenti sub illa propositione universali: hos autem dein nobis applicat Ecclesia, vel explicat, dum Sanctos canonizat. Et ità etiam docet Tannerus *tom. 3. disp. 1. q. 1. dubio 7. n. 214. & 216.* idémque ibidem dicit de libris canonicis; DEUS enim revelavit universaliter, verbo saltem Divino tradito, omnes libros canonicos continere doctrinam de fide: Ecclesia autem applicat, quinam libri in ea propositione universali contineantur: quamvis de his libris possit fortè etiam responderi, quòd de singulis libris extiterit jam olim peculiaris revelatio, per traditionem accepta, & nobis per Tridentinum denuo applicata.

456. Ob. 5. Fideles ultimò resolvunt suam fidem in auctoritatem Ecclesiæ, saltem rustici, & rudes communiter, qui non cogitant de revelatione à DEO facta: ergo, vel debet Ecclesia loqui verbum DEI: vel fideles illi vix unquam eliciunt actum fidei Theologicæ: hoc secundum est durissimum: ergo prius est verum. Resp. neg. ant. Isti rudes non possunt suam fidem resolvere in auctoritatem Ecclesiæ tantùm humanam; hæc enim non est sufficienter infallibilis: resolvere autem in auctoritatem, ùt affectam assistentiâ Spiritûs S. (prout fatetur ipse Arriaga, licèt adversarius *disp. 3. de fide sec. 1. n. 7.*) non est faciliùs, quàm resolvere suam fidem in ipsam auctoritatem Divinam; nam, ùt idem ait, Ecclesia ùt habens talem assistentiam, & cognita ùt eam habens, non potest faciliùs audiri, quàm DEUS.

Quare, si adversariis non videtur nimis difficile, quòd rudes debeant resolvere fidem suam in auctoritatem Ecclesiæ, ùt affectam assistentiâ Spiritûs S. nec ipsis est incredibile, quòd in hanc resolvant fidem; non debet etiam ipsis videri nimis difficile, quòd rudes debeant fidem resolvere in auctoritatem DEI: neque incredibile, quòd eam in hanc resolvant: saltem, ùt ait Suarez *disp. 3. de fide sec. 10.* implicitè: quatenus nempe concipiunt doctrinam Ecclesiæ, ùt ipsi revelatam, ac traditam à DEO, licèt hanc suam resolutionem scholasticis terminis explicare nequeant. Unde etiam catechistæ, si rectè docere velint, debent ità docere: si aliter se gerant, malè faciunt.

457. Ob. 6. S. Augustinus citatus *num. 147.* ait: *Ego verò Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas*: ergo hæc est motivum credendi. Confir. 1. Fideles credunt Ecclesiæ, & per hoc distinguuntur ab hæreticis: ergo. Confir. 2. Auctoritas Ecclesiæ potest movere ad aliquem actum fidei: non tantùm humanæ; hæc enim non est infallibilis: ergo Divinæ; nec enim datur medium. Confir. 3. Ecclesia ùt infallibilis involvit etiam auctoritatem Spiritûs S. ergo actus illi innixus nititur etiam auctoritate Divina. Resp. neg. conf. Auctoritas Ecclesiæ non est motivum credendi Divina fide: sed est motivum volendi credere; unde S. Augustinus quasi dicit: *Ego nollem credere, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas.* Scilicet Ecclesiæ auctoritas reddit credibile Evangelium, & immediatè movet ad volendum credere, seu ad piam affectionem; non verò movet immediatè ad actum fidei. vide Rhodes citatum *n. 448.* ubi bene notat, S. Augustinum dicere, se non crediturum Evangelio: ergo huic immediatè credidit, scilicet Evangelio propter se ipsum, sed ùt applicatum ab Ecclesia.

Ad primam confir. dist. ant. Fideles credunt Ecclesiæ fide Divina. neg. ant. fide alia inferiori. conc. ant. & neg. conf. Distinguuntur autem fideles ab hæreticis 1. quia isti non credunt Ecclesiam, nec ejus infallibilitatem &c. tanquam objectum materiale. 2. quia hæretici non credunt Ecclesiæ, etiam fide inferiori, tanquam infallibiliter applicanti verbum DEI. Ad 2. confir. neg. conf. cum sua ratione. Ecclesiæ auctoritas est media inter auctoritatem Divinam, & humanam, & consequenter actus ei innixus, etiam est medius, inter actum fidei Divinæ, & humanæ. Ad 3. confir. dist. ant. Ecclesia ùt infallibilis involvit auctoritatem Spiritûs S. ùt loquentis verbum DEI. neg. ant. ùt infallibilizantis tantùm, verbum ex se humanum, vel medium inter humanum, & Divinum. conc. ant. & neg. conf. Ad fidem non requiritur auctoritas DEI quomodocunque, sed loquens: siquis autem non assentiretur propter auctoritatem Ecclesiæ, sed propter auctoritatem Spiritûs S. assistentis, & loquentis, esset alius casus.

458. Collige, quòd multò minùs fama communis, vel alius quiscunque annuncians verbum DEI, e. g. parochus, loquatur propriè verbum DEI; si enim Ecclesia non loquitur verbum DEI, multò minùs isti, qui

qui carent infallibili aſſiſtentiâ Spiritûs S. & etiam tunc, quando proponunt verbum DEI, ſincerè, & tanquam miſſi ab Eccleſia, nihil aliud faciunt, quàm quòd proponant, & applicent revelationem olim factam. Pariter, neque miracula, aut alia ſigna credibilitatis (exceptis iis, quæ aliunde ſpecialiter probantur eſſe verbum DEI, ùt prophetiæ) ſunt ſtrictè loquendo verbum DEI: ſed ſigillum conteſtativum, & applicans verbum DEI: ſicut nempe ſigillum appreſſum mandato regis, non eſt verbum regis: ſed teſtificatio, & applicatio illius, ſeu indicium, quòd ſcriptura illa ſit verbum regis. Quare, licèt in aliquo ſenſu morali, & latiori, miracula poſſint, & ſoleant dici verbum DEI: non tamen ſunt verbum DEI in ſenſu ſtrictè dicto.

QUÆSTIO IV.

De Actibus præviis ad Fidem.

ARTICULUS I.

An ad Actum Fidei de veritate Religionis Catholicæ, vel alicujus Myſterii, præcedere poſſit, vel etiam debeat Evidentia in atteſtante.

459. Dico 1. Evidentia in atteſtante non eſt incompoſſibilis cum actu fidei, adeóque poteſt hunc præcedere. ità Suarez, Vaſquez, Valentia, & plures alii, quos citat, & ſequitur Gormaz *de virt. Theol. n. 518. & 519.* Eſt autem *evidentia in atteſtante* judicium evidens de eo, quòd DEUS hunc, vel illum articulum locutus, aut teſtatus ſit. Prob. concluſio 1. auctoritate S. Thomæ *2. 2. q. 5. a. 2. in corp.* ubi docet, per talem evidentiam viſi, e. g. miraculi, qua, ùt ait, *convinceretur intellectus videntis, ut cognoſceret manifeſtè, hoc dici à DEO*, non tolli rationem fidei. Prob. 2. ratione. Evidentia illa non eſſet motivum fidei, ſed tantùm applicatio nobilior motivi: atqui nobilior applicatio non impedit effectum, niſi ſpecialis ratio pugnet, qualis hîc non datur: ergo.

Confir. Valde probabile eſt, B. Virginem evidenter cognoviſſe, conſervatam ſibi fuiſſe virginitatem cum maternitate, ad conteſtandam revelationem factam de Divinitate Filii ſui: item Lazarum habuiſſe evidentiam de reſuſcitatione ſua à mortuis, in ſignum conteſtativum revelationis de Divinitate Chriſti: iterum Apoſtolos, præſertim poſt Chriſti Domini reſurrectionem, & apparitiones, habuiſſe evidentiam de ejus reſurrectione, facta in ſignum ſimile revelationis de ejusdem Divinitate: ergo habuerunt evidentiam, excludentem omne dubium de eo, quòd verè DEUS locutus ſit, ac revelaverit, Chriſtum eſſe DEUM: & tamen hoc ipſum crediderunt: ergo. Dicere autem, quòd nec B. Virgo, nec Apoſtoli, aut Lazarus, apprehenderint connexionem iſtorum ſignorum cum revelatione, vel revelationis cum Divinitate Chriſti, eſt dicere aliquid prorſus incredibile, ùt patebit *ex n. ſeq. notando 3.*

460. Jam, antequam ad ſecundam concluſionem accedamus, ut evitentur intermediæ quæſtiones multæ, etiam de voce, noto ſequentia. Primò. Sicut cæcus poteſt evidenter cognoſcere vocem Petri, quem nunquam vidit, ità etiam nos in via poſſumus evidenter cognoſcere vocem DEI, quem nunquam vidimus: imò, ſicut poteſt ab alio ità deſcribi vox Petri, habens peculiariſſimum ſonum, ùt diſcernatur evidenter ab eo, qui eum nunquam vidit: ſic pariter nos ex peculiariſſimis ſignis poſſumus diſcernere vocem DEI. Secundò. Per evidentiam hîc non intelligitur tantùm, demonſtratio ſtrictè à priori, vel ſtrictè à poſteriori, ſed etiam demonſtratio à concomitanti connexione, qualis ſæpe datur etiam in mathematicis, ùt agnovit Ariſtoteles, dum ex diſtantia ſyderum intulit ſcintillationem eorum, vel viciſſim.

Tertiò. Ex evidentia de Divina revelatione, infertur evidentia de ipſa re, ſaltem apud prudentes, ad minimum *quoad an eſt*, licèt non *quoad quomodo eſt*; hoc eſt, infertur evidenter, quod res ipſa exiſtat, quamvis non inferatur, quo modo exiſtat, ſeu non inferatur ipſe modus exiſtendi (niſi hic ipſe modus ſit etiam revelatus) nam evidens eſt hic diſcurſus: *Quidquid DEUS revelat, eſt evidenter verum: ſed evidenter revelat, e. g. Incarnationem: ergo eſt evidenter vera.* Sic etiam mathematices ignaro eſt evidens veritas, deducta evidenter ex propoſitionibus Euclidis, ſi ipſi eſt evidenter certum, e. g. ex teſtimonio omnium mathematicorum, quòd illæ propoſitiones ſint evidenter veræ; licèt enim non capiat ipſam demonſtrationem, ùt ajunt, *quoad quomodo eſt*, capit tamen eam ſufficienter, *quoad an eſt*: ſic etiam multos effectus evidenter ſcimus, licèt, à qua cauſa proveniant, neſciamus.

Quartò. Falſum eſt, quòd idem medium, ſeu idem medius terminus, non poſſit probare concluſiones faciles, & difficiles; nam poteſt idem eſſe connexum utrisque, ùt revera eſt teſtimonium DEI. Quintò. S. Thomas, quando *2. 2. q. 5. a. 2. in corp.* dicit, aliquid prædictum per prophetiam, vel prædictionem DEI evidentem, tamen non fore evidens, loquitur de evidentia rei immediatè in ſe; nam ait: *Licèt illud futurum, quod prædicitur, in ſe evidens non eſſet;* ſi enim negaretur prorſus omnis evidentia, non videretur eſſe verum hoc aſſertum, ùt colligitur ex diſcurſu modo facto. His notatis

461. Dico 2. Judicium evidens de ipſa veritate religionis Catholicæ, vel de exiſtentia revelationis Divinæ, non eſt neceſſarium ad actum fidei, adeóque non debet hunc præcedere: ſed ſufficit judicium evidens de credibilitate, & credentitate. ità omnes Theologi, qui negant, eſſe immediatè evidens, DEUM revelâſſe myſteria noſtræ fidei, qui ſunt plurimi cum D. Thoma, & Eximio (qui *diſp. 3. de fide ſec. 8. n. 5.*

omnino ait, sententiam nostram esse de fide certam) ac aliis, citatis à Gormaz *de virt. Theolog. n. 707. & 708.* Probatur conclusio 1. Fideles, non tantùm rudes, aut minùs docti, sed omnes, qui credunt propter revelationem, mediatè ad se perlatam, (qui sunt omnes fideles nunc existentes, & ferme omnes etiam priores) non habuerunt, aut habent, evidentiam ipsius revelationis, sed solùm credibilitatis, & credentitatis de ea: & tamen verè crediderunt, & adhuc verè credunt: ergo evidentia, seu judicium evidens de veritate religionis, non est necessarium ad fidem. ant. quoad 1. p. probabitur *conclusione 3.* quoad 2. p. autem est innegabile; quia etiam isti fideles, fuerunt, vel sunt verè tales, atque elicuerunt, vel eliciunt, actus supernaturales fidei, necessarios ad salutem; aliàs nullus ex iis venisset, vel veniret in cœlum: quod dici minimè potest: ergo.

462. Prob. concl. 2. Evidentia vera, seu metaphysica, necessitat intellectum ad assensum, & excludit omne dubium, etiam indeliberatum: sed exclusio dubii, etiam indeliberati, non requiritur ad applicationem testimonii Divini: ergo. ma. nisi fiat quæstio de nomine, debet admitti. min. constat ab experientia; nam fideles sæpe patiuntur inviti dubia indeliberata circa fidem. Confir. 1. Actus fidei est liber: atqui non esset liber, si necessariò præexigeretur evidentia de testimonio Divino; nam tunc non posset voluntas esse parata ad credendum, etiamsi non adesset evidentia: ratione cujus præparationis tamen est liber actus fidei cum evidentia in attestante: ergo. Confirm. 2. Philosophi antiqui absque dubio agnoverunt, DEUM non posse falsum dicere: adeóque utique credidissent, si ipsis evidens fuisset, quòd DEUS mysteria nostræ fidei locutus fuisset: quia tamen noluerunt credere, non habitâ priùs evidentiâ, nec contenti fuêre evidenti credibilitate, & credentitate, fuerunt culpabiles: ergo non requiritur ad fidem ea evidentia; aliàs fuissent isti philosophi legitimè excusati.

463. Dico 3. Fideles ordinariè non habent evidentiam de veritate religionis Catholicæ: sed tantùm habent evidentiam de credibilitate, & credentitate ejusdem. ità Theologi pro superiore conclusione citati. Loquimur autem de evidentia, non tantùm qualicunque latè sumpta, seu aliquo modo morali, compossibili cum aliqua imprudenti saltem formidine (qualem admittit Suarez suprà *loc. cit. n. 461.*) sed de strictè tali, excludente omne dubium. Prob. 1. Experientiâ constat, eam evidentiam non dari, ùt patet cuique rusticos examinanti: ergo. Quamvis autem sapientiores habeant majorem quandam certitudinem de rebus fidei, vel revelatione, quàm rudes rustici, ea tamen non transcendit fidem humanam: & ad summum pervenire potest ad aliquem gradum evidentiæ moralis. Rursus experimur, frequenter dari dubia indeliberata, quæ non stant cum evidentia; nec enim possum à dæmone tentari, ut dubitem, an totum sit majus sua parte, vel an præsente sole sit dies &c. Confirmatur argumento negativo. Hæc evidentia nulla ratione probari potest; nam inprimis evidentia supernaturalis gratis adstruitur: naturalis intrinsecè connexa cum supernaturalibus mysteriis dari non potest: extrinsecè autem tantùm inferens ea mysteria etiam non datur; quia intellectus non necessitatur: ergo.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones contra primam Conclusionem.

464. OB. 1. Actus Divinæ fidei debet necessariò esse obscurus; atqui, si præcedat evidentia in attestante, non est ampliùs obscurus: ergo. prob. ma. *2. Petri 1. v. 19.* comparatur fides *lucernæ lucenti in caliginoso loco.* item S. Augustinus *tract. 40. in Joannem* ait: *Quid est enim fides, nisi credere, quod non vides?* & S. Gregorius *homil. 26. in Evangelia post medium,* adducens illud S. Pauli *ad Hebr. 11. v. 1. Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*: ait: *Fides illarum rerum argumentum est, quæ apparere non possunt: quæ etenim apparent, jam fidem non habent, sed agnitionem.* & post pauca addit de S. Thoma Apostolo: *Aliud vidit, aliud credidit; à mortali quippe homine Divinitas videri non potuit.* Rursus S. Thomas *q. 14. de veritate, quæ est de fide. art. 3. ad. 6.* ait: *Veritas prima non est objectum proprium fidei, nisi sub hac ratione, prout est non apparens.* ergo. Confir. Licèt objectum materiale fidei possit esse clarum, tamen objectum formale debet esse obscurum: atqui juxta nos etiam hoc esset clarum; quia ipsa revelatio Divina esset clara: ergo. Resp. dist. ma. Actus Divinæ fidei debet necessariò esse omnimodè obscurus, seu excludere omnem claritatem. neg. ma. debet excludere tantùm aliquam claritatem, nempe visionis beatificæ. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conf.

465. Actus fidei non debet omnem claritatem excludere; nam inprimis clarior est, quàm ignorantia, & cognitio erronea; illa enim nihil, hæc rem aliter, quàm sit, & consequenter deteriùs repræsentat: 2. Est clarior, quàm tantùm opinio; quia motiva credibilitatis clariùs, & certiùs manifestant, dari revelationem, quàm ulla opinio suum objectum; unde fides nititur motivo clariùs proposito. Ut nihil dicam, quòd fides insuper omne dubium excludat, & alios actus, etiam claros, certitudine plurimùm excedat. Si autem actus fidei comparetur cum cognitione metaphysicè evidenti, habet se aliquo modo ùt excedens, & excessum; nam cognitio illa requirit objectum formale intuitivè, vel abstractivè visum quoad quid est, vel saltem intuitivè visam con-

connexionem ejus cum alio: quod fides non requirit. At verò fides manifeſtat explicitè, & certitudine maxima, veritates ſublimiſſimas, quas nulla cognitio naturalis attingere poteſt.

Tandem, ſi actus fidei comparetur cum viſione beatifica, tunc ſimpliciter ab iſta exceditur; nam viſio hæc intuitivè videt DEUM, ùt eſt in ſe ipſo, & manifeſtat explicitè omnia, quæ per fidem manifeſtantur, & adhuc plura, attingendo ea, non tantùm, quoad an ſunt, ſed etiam, quoad quid, & quomodo ſunt: & quidem ea attingendo absque adminiculo revelationis creatæ, ſicut ſcilicet charitas attingit purè DEUM (unde, licèt actus charitatis ſit nobilior actu fidei, non tamen eſt certum, an ſit nobilior viſione beatifica) hic autem exceſſus viſionis ſupra fidem eſt major, quàm exceſſus fidei ſupra cognitiones etiam probabiles. Ex quo ſequitur, quòd, omnibus conſideratis, fides reſpectu viſionis dicatur ſimpliciter obſcura: & hinc à S. Petro vocatur lucerna, quæ oriente die extinguitur: atque etiam ideo fides tantùm durat, usque dum viſio veniat, ſive, ùt ibidem S. Petrus dicit: *Donec dies eluceſcat, & lucifer oriatur.* Quare à primo ad ultimum, fides tantùm excludit claritatem viſionis beatificæ, cui opponitur: non verò claritatem tantùm evidentiæ in atteſtante: ex quo patet etiam reſponſio ad probationem *ex epiſt. S. Petri* adductam.

466. Quod verò ſpectat ad S. Auguſtinum, hic tantùm vult, quòd non videatur teſtimonium DEI in ſe, ſeu per viſionem intuitivam: non verò negat, compoſſibilem eſſe cum fide aliquam viſionem, etiam tantùm abſtractivam, e. g. qua DEUS evidenter videatur in creaturis, per quas demonſtratur. Idem reſpondendum eſt ad S. Gregorium, qui, dum ait, non potuiſſe ab homine videri ipſam Divinitatem, utique loquitur de viſione intuitiva, ſeu beatifica: adeóque tantùm vult, non debere objectum fidei apparere in viſione beatifica. Pariter Angelicus etiam ſolùm vult, non debere objectum fidei apparere in viſione beatifica. Alii reſpondent, nec malè, SS. Patres loqui de actibus fidei communiter elici ſolitis, quos utique non præcedit evidentia in atteſtante.

Cæterùm, ſi iſti textus SS. Patrum deberent prorſus rigorosè ad literam accipi, tunc planè nimium probarent, nempe, quòd neque evidens poſſit eſſe objectum materiale fidei; cùm tamen evidens ſit ex naturali ratione exiſtentia DEI, ſaltem quoad an eſt, quamvis non quoad quomodo eſt. Equidem aliqui auctores negant, exiſtentiam DEI credi, dicúntque, aſſenſum de iſta eſſe tantùm præambulum neceſſarium ad fidem: ſed planè Apoſtolus dicit *ad Hebr. 11. v. 6. Credere enim oportet accedentem ad DEUM; quia eſt:* hoc eſt, ejus exiſtentiam, ſeu quoad an eſt. Dein eſt apertiſſimè evidens, quòd homines moriantur: & tamen hoc credimus; quia S. Paulus dicit *ad Hebr. 9. v. 27. Statutum eſt hominibus ſemel mori:* nec aſſenſus iſte de morte hominum eſt præambulum neceſſarium ad alios actus fidei; unde SS. Patrum dicta jam debent aliquo modo exponi: & nos convenienter ea exponimus, per ſuperiùs datam explicationem. Ad confir. diſt. ma. objectum formale debet eſſe obſcurum, obſcuritate excludente claritatem viſionis beatificæ conc. ma. alia obſcuritate. neg. ma. & diſt. ſic mi. neg. conſ.

467. Ob. 2. Juxta nos cognitio præcedens, qua judicamus, dari revelationem DEI, eſſet actus fidei: hoc eſt falſum; aliàs concluſio Theologica eſſet actus fidei: ergo. Reſp. neg. ma. quia revelatio eſt tantùm objectum materiale, non autem formale illius actûs: conſequenter is actus non eſſet actus fidei. Nota tamen ulteriùs, locutionem alicujus poſſe ab actu tripliciter reſpici. 1. ùt purus effectus ſuæ cauſæ, e. g. audio Joannem loquentem, atque ex locutione infero, eum vivere: & hic actus non eſt actus fidei, ſed ſcientiæ; nam hoc etiam inferrem, ſi Joannes mendaciſſimus eſſet. 2. ùt doctrina: ſic aliquando audit diſcipulus magiſtrum explicantem, non attendens ad ejus auctoritatem, ſed tantùm ad pondus rationum, quas affert, & ab his, & non ab illa, perſuadetur: & iterum non eſt actus fidei, ſed concluſionis ſcientificæ, vel probabilis, pro varietate rationum. 3. ùt teſtimonium, quando ſcilicet locutioni illi aſſentior, propter authoritatem dicentis: & hic actus eſt actus fidei. Jam verò cognitio illa præcedens non iſto ultimo, imò nec alio modo, niteretur revelatione, tanquam motivo: ergo non eſſet actus fidei. An autem in eodem actu poſſint convenire motivum formale fidei, & ſcientiæ, ità, ut idem actus nitatur utroque, alia eſt quæſtio, quæ huc non ſpectat: ſi id fieri nequit, debet non ratione claritatis, ſed ex alio capite repugnare.

468. Ob. 3. Stante evidentia in atteſtante aſſenſus non eſſet liber: ergo non eſſet actus fidei: ant. prob. intellectus rapitur ab evidentia: ergo. Confir. Juxta nos non eſſet ratio, quare fides non poſſet dari in Chriſto, & Beatis: hoc eſt contra communiſſimam Theologorum: ergo. Reſp. diſt. ant. actus fidei non eſſet liber immediatè in ſe ipſo, & intrinſecè. conc. ant. non eſſet liber in pia affectione voluntatis, & extrinſecè. neg. ant. & conſ. Actus fidei, cùm ſit actus potentiæ neceſſariæ, ſeu intellectûs, non poteſt eſſe liber in ſe ipſo, ſed tantùm in præcedente actu, ſeu imperio voluntatis, quod vocatur pia affectio.

At ſtante evidentia in atteſtante, voluntas adhuc eſt libera, non quidem ſimpliciter ad imperandum, vel impediendum omnem aſſenſum (nam evidentia ſaltem neceſſitat ad aliquem actum concluſionis Theologicæ) ſed eſt libera, ad imperandum aſſenſum, non propter evidentiam, ſed propter ſolum teſtimonium DEI, ità, ut voluntas parata ſit credere, etſi non haberet evidentiam, ſed tantùm evidentem credibilitatem.

tem. verbo: voluntas est libera ad hunc actum: *Volo credere propter hanc revelationem Divinam, mihi hîc, & nunc, evidenter propositam, ità tamen, ut etiam crederem, etsi non esset evidenter proposita*; posset enim voluntas alium actum elicere, scilicet: *Volo credere propter hanc revelationem evidenter propositam: nollem tamen credere, si mihi non esset evidenter proposita*: qui esset actus infidelitatis.

469. Ubi ulteriùs nota, quòd, etsi evidentia rapiat statim intellectum ad aliquem assensum, ità, ut prævertatur imperium voluntatis: non tamen rapiat ad plures; quia non debent semper cumulari assensus præstiti veritati, etiam evidenti: quare, etsi fortè primus assensus non foret actus fidei liber; eoquòd intellectus jam prævenisset voluntatem: tamen possunt actus subsequentes, esse actus fidei liberi; hos enim pro libitu voluntas potest elicere, vel non; & in iis esse parata ad assensum etiam sinè evidentia, & ad captivandum intellectum.

Quidam respondent, in casu evidentiæ tamen posse elici actum, qui testimonio Divino nitatur, eique, licèt necessariò, assentiatur, adeóque tamen sit actus aliquis fidei: verùm non videtur in hoc sensu agitari quæstio; nam evidens est, quòd in hoc casu possit talis assensus elici: imò juxta communem debet: sed quæstio est, an possit elici actus fidei liber, & meritorius, qualem elici posse defendimus, & probavimus. In illa etiam priùs memorata præparatione animi ad volendum credere, etsi non adesset evidentia in attestante, stat requisita captivatio intellectûs in obsequium fidei; hinc, quia dæmones non ità parati sunt, sed necessariò assentiuntur mysteriis, & libenter averterent se à rationibus evidentibus, si possent, eorum fides laudabilitatem non habet. Ad confir. neg. ma. nam fides est assensus præstitus DEO loquenti, non viso: hic autem stare non potest cum visione, quam habent Christus, & Beati.

470. Ob. 4. Scientia, & fides, non possunt esse simul de eodem objecto, in eodem intellectu: ergo neque fides de revelatione, & scientia, seu evidentia de eadem. Resp. dist. ant. non possunt, esse simul scientia, & fides humana. om. ant. scientia, & fides Divina. neg. ant. & conf. Certè est nobis evidens ab experientia, quòd homines moriantur: & tamen idem simul credimus ob Sacram Scripturam. Si fides humana non possit stare cum scientia, ratio esse debet, quòd fides humana videatur superari à motivis scientificis, consequenter non esse necessaria, aut utilis in præsentia istorum: quæ tamen ratio, an sit efficax, viderint alii; valde multi enim, & quidem, ùt videtur, communiùs, id negant.

At verò fides Divina neutiquam superatur à scientia; nam illa habet majorem certitudinem, & simul supernaturalitatem; licèt scientia habeat majorem claritatem: & consequenter non sit omnino inutilis. Ulteriùs, cùm apprehensio evidens ad assensum necessitet, fides Divina stante ea apprehensione, actum scientificum excludere non potest. Nec dicas, scientiam, & opinionem simul stare non posse; respondetur enim, si opinio dicat tantùm formidinem radicalem, stare posse: sin autem dicat formalem, non posse; quia hæc cum scientia incompossibilis est: at sic paritas non est, inter hunc, & illum casum, ùt consideranti facilè patet. Dico autem, hæc tantum simul stare posse in eodem intellectu: an autem etiam stare simul possint in eodem actu, sive ità, ut idem indivisibilis actus eliciatur, tum ex motivo scientiæ, tum ex motivo fidei, est alia quæstio, quæ huc non facit.

ARTICULUS III.

Solvuntur Objectiones contra reliquas conclusiones.

471. OB. 1. contra 2. conclusionem. Si non est evidens veritas nostræ religionis, tunc tantùm datur notitia probabilis revelationis: sed cum hæc non potest elici actus fidei, ùt clarè colligitur ex damnatione propositionis 21. ab Innocentio XI. proscriptæ, quæ sic habet: *Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem, stat cum notitia solùm probabili revelationis, imò cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus DEUS:* ergo debet veritas nostræ religionis esse evidens. Resp. neg. ma. datur enim notitia moraliter certa, non relinquens dubium prudens in oppositum: quod non excludit sola probabilitas; motiva enim credibilitatis, etsi non reddant fidem nostram immediatè in se evidentem, tamen eam reddunt moraliter certam: & esset valde imprudens, qui, iis perceptis, de veritate nostræ religionis dubitaret; unde est falsum, quòd DEUS nos obliget ad religionem tantùm probabilem, aut dubiam; obligat enim ad moraliter certam, quanquam non omnino evidentem, quæ excludat, omne etiam imprudens dubium.

472. Ob. 2. Ecclesia vera, seu vera religio debet posse ab omnibus inveniri: atqui non potest inveniri, nisi sit evidens: ergo. Confirm. Si non est evidens nostra religio, non est indubitabile, DEUM eam esse locutum: sed debet cuique fideli hoc esse indubitabile: ergo. Resp. neg. mi. Modò religio sit evidenter credibilis, & credenda, omnes eam invenire possunt; quia aliunde sciunt, se debere prudenter agere, & consequenter credere, quod evidenter est credibile. Ad confirm. dist. mi. debet id esse indubitabile per ipsum actum fidei, seu ità, ut actus fidei excludat omne dubium. conc. mi. debet esse indubitabile antecedenter ad actum fidei, ità, ut motiva prævia excludant omne dubium. subdist. debet esse indubitabile prudenter. conc. mi. etiam indubitabile imprudenter. neg. mi. & conseq.

473. Ob. 3. Si non esset necessaria ea evi-

evidentia, ideo non eſſet neceſſaria; quia non ſtaret cum ea captivitas intellectûs, requiſita ad fidem: ſed hæc ſtat cum illa: ergo. prob. mi. ea captivitas ſtat cum evidentia de credibilitate: ergo etiam ſtat cum evidentia de veritate. Confirm. 1. Stante evidentia credibilitatis non poſſumus, niſi imprudenter diſſentiri: ſed hæc captivitas intellectûs non eſt valde laudabilis: ergo etiam nos debemus aliam aſſignare: hanc autem aſſignare quoque poterunt adverſarii: ergo. Confir. 2. Poteſt ſtare cum evidentia dubium, vel etiam negatio objecti: ergo poteſt ſtare ſufficiens captivitas intellectûs. ant. prob. ex illo *Pſalm. 13. v. 1. Dixit inſipiens in corde ſuo: non eſt DEUS*: cùm tamen evidens ſit, dari DEUM.

Reſp. diſt. ma. ideo non eſſet neceſſaria ea evidentia; quia cum illa non ſtaret captivitas intellectûs, ſi illa evidentia neceſſariò requireretur ante actum fidei. conc. ma. quia non ſtaret captivitas intellectûs cum ea evidentia, ſi hæc tantùm daretur, non autem neceſſariò exigeretur. neg. ma. & diſt. ſic mi. neg. conſ. Etiam juxta nos ſtat cum evidentia in atteſtante captivitas intellectûs neceſſaria, ſi ea non petatur ùt neceſſaria; quia tunc poteſt ſtare illa præparatio animi, de qua *n. 462. & 468.* At ſi evidentia petatur ùt neceſſaria, non ſtat captivitas requiſita ex ratione oppoſita.

Ad prob. conc. ant. neg. conſ. Non ſtat cum evidentia credibilitatis, nec neceſſaria eſt captivitas intellectûs, ad formandum judicium prævium de credibilitate; quia evidentia neceſſitat ad aſſenſum credibilitatis: & eſſet ridicula captivatio in ordine ad veritatem illam, cujus evidentia neceſſariò prærequiritur; aliàs cur non dicimur captivare intellectum in aſſenſu primorum principiorum? At verò neceſſaria eſt captivitas intellectûs, in ordine ad actum fidei; cujus motivum intrinſecum, & immediatum, juxta nos non eſt evidens, licèt ſit evidens motivum obligationis; ſæpiſſimè enim eſt evidens obligatio, & tamen liberrimi ſumus ad illam implendam, ſeu ad captivandam voluntatem, aut intellectum, in obſequium illius præcepti: & ſic res etiam ſe habet in præcepto fidei. Unde in caſu evidentis credibilitatis ſtat adhuc captivitas intellectûs, in ordine ad actum fidei, quamvis non ſtet, nec neceſſaria ſit, in ordine ad actum prævium, ſeu aſſenſum credibilitatis.

474. Ad 1. confir. neg. mi. Utique laudabile eſt, & ſæpe etiam aliquid generoſum, & magnum, ſervare præcepta Divina, quæ tamen non poſſumus, niſi imprudenter tranſgredi. Eodem modo autem ſe habet præceptum captivandi intellectum in obſequium fidei. Item, ſicut non poteſt quis coram tyranno, niſi imprudenter, negare fidem, & tamen eſt valde laudabile, eam non negare, ſed magnanimiter confiteri: ità, etſi quis, poſitâ evidentiâ de credibilitate myſterii, non poſſit, niſi imprudenter, intellectum non captivare, tamen eſt valde laudabile, eum captivare, & credere, e. g. myſterium, apparens intellectui valde difficile.

Ad 2. confir. neg. ant. hæc enim eſt juxta communem vis evidentiæ, ut neceſſitet intellectum, ſaltem ad aliquem aſſenſum, abſque omni formidine, vel dubio, dum præſens in intellectu datur apprehenſio evidens, id quod ſemper deberet eſſe juxta adverſarios, in ordine ad actum fidei; aliàs enim revelatio non eſſet ſufficienter applicata. Quòd autem fortè quis poſſit iterum oblivíſci motivorum evidentium, & ſtante ea oblivione dein dubitare, vel etiam negare objectum, de quo olim habuit demonſtrationem, non refert: nec opus eſt examinare. Quod ad textum pſalmiſtæ attinet, certum eſt, neminem poſſe inculpabiliter negare DEUM: nec id poſſe, ſtante ejus evidenti notitia.

An autem aliquis culpabiliter poſſit oblivíſci evidentiæ de exiſtentia DEI, & aliquando eam negare, eſt alia quæſtio, ſpectans *ad tractatum de actibus humanis*, ubi de hac re pluribus actum; unde non malè de hoc textu Gormaz ait, quòd ſolùm indicet, impium, ſeu inſipientem, tantùm conari, ſibi perſuadere, quòd non ſit DEUS, quanquam non poſſit: ſi autem deberet textus explicari, quòd impius verè cogitet, non eſſe DEUM (quod tamen difficulter probabitur) deberet dici, eum iterum fuiſſe oblitum evidentiæ, dum præſertim ſtudioſè avertit animum, ab argumentis DEUM demonſtrantibus, & convertit ad argumenta, ejus providentiam, & exiſtentiam impugnantia.

475. Ob. 4. Si non eſſet evidens, quòd DEUS non poſſet fallere, nec falli, non poſſemus credere: ergo neque poſſumus credere, ſi non ſit evidens, quòd ſit locutus DEUS; eſt enim par ratio. Confirm. Si non eſſet evidens, DEUM exiſtere, rurſus non poſſemus credere: ergo neque poſſumus credere, ſi non ſit evidens, eum loqui. Reſp. neg. ant. Licèt id non foret evidens, modò eſſet evidenter credibile, & credendum, jam poſſemus credere: & certè difficulter probari poteſt, quemvis ruſticum habere evidentiam de eo, quòd DEUS non poſſit mentiri; cùm olim etiam Theologi aliqui dixerint, DEUM poſſe de abſoluta potentia mentiri.

Ad confirm. diſt. ant. ſi non eſſet evidens DEUM exiſtere, nec id aliunde eſſet evidenter credibile, non poſſemus credere, conc. ant. ſi, id eſſet aliunde evidenter credibile. neg. ant. & conſ. Videri quidem poteſt, quòd non facilè accidat, ut independenter ab evidenti notitia DEI, quæ ex argumentis moralibus obvia eſt, tamen reddatur ſufficienter credibile, DEUM eſſe locutum; cùm evidens notitia de exiſtentia DEI videatur ſemper præcedere: attamen etiam non ità facile eſt probare, quemlibet ruſticum, vel hebetem hominem, habere, non tantùm moralem certitudinem, ſed evidentiam revera ſtrictè talem de exiſtentia DEI.

Quidquid autem dicatur, non eſt contra nos. Si dicatur, non ab omnibus haberi evidentiam ſtrictè dictam de exiſtentia DEI dice-

dicemus, in aliis sufficere, si per fidem credant existentiam illam, & antecedenter ad fidem habeant evidentem credibilitatem, & credentitatem de ipsa existentia DEI. Si autem dicatur, prærequiri semper evidentiam de existentia DEI, dicemus, sinè hac non posse sufficienter applicari testimonium DEI; hæc enim ratio tunc dari debet, ad probandam illius evidentiæ necessitatem. Nec dicas, juxta hanc sententiam actum fidei de existentia DEI fore specie diversum ab actibus aliis fidei; cùm prærequirat evidentiam de ipsa: Resp. enim, hunc actum tantùm extrinsecè præsupponere eam evidentiam, intrinsecè autem eam non attingere: & idem facere omnes alios actus fidei, qui omnes præsupponunt parem notitiam de existentia DEI, ùt consideranti patet: consequenter nullam differentiam specificam dari.

476. Ob. 5. contra 3. conclusionem. Scriptura, & SS. Patres, vocant Ecclesiam montem, implentem totam terram: civitatem supra montem positam, ut ab omnibus videatur &c. ergo judicant, esse evidentem ejus veritatem. Confir. Iidem SS. Patres videbantur sibi demonstrâsse Ecclesiam: ergo debet dici demonstrata. Resp. neg. conseq. Modò sit evidenter credibilis, facilè videtur ab omnibus illa Ecclesia, quam debemus ingredi. Ad confir. dist. ant. SS. Patres videbantur sibi demonstrâsse Ecclesiam evidenter credibilem, & credendam. conc. ant. evidenter veram. subdist. evidentiâ consequentis. neg. ant. evidentiâ consequentiæ. conc. ant. & neg. conf. Inprimis SS. Patres sæpe dicunt, homines peccaturos, nisi sequantur hanc Ecclesiam: ergo tantùm volunt, eam esse evidenter credendam; aliàs enim deberent homines, eam necessariò sequi, seu necessariò credere; quia necessitaretur intellectus ad assensum evidentem.

Secundò sæpe SS. Patres arguebant contra illos, qui absolutè admittebant miracula, vel Scripturas, aut alia, quæ tamen ipsa non sunt evidenter vera: sed antecedenter ad fidem sunt tantùm evidenter credibilia: iis autem suppositis SS. Patres evidenter deducebant veritatem religionis nostræ, sed evidentiâ tantùm consequentiæ, non consequentis. Unde, quando SS. Patres dicunt, Ecclesiam etiam clausis oculis posse inveniri: esse rem claram, & apertam, quænam fides sit sequenda: non esse dubitandum, quænam sit amplectenda: tantùm insanos, & stultos contradicere: Ecclesiam esse plenam fulgore: quando etiam Ecclesiæ applicant illud *Sap. 6. v. 13. Clara est, & quæ nunquam marcescit sapientia, & facile videtur ab his, qui diligunt eam; & invenitur ab his, qui quærunt illam*: omnia explicari debent de evidentia credibilitatis, & credentitatis; nam etiam clausis oculis potest Ecclesia inveniri, si volumus prudenter agere: clarum, & indubium est, nos debere sequi Ecclesiam, quam prudenter sequi possumus: & stultorum est, agere imprudenter: facilè etiam invenitur Ecclesia à prudenter quærentibus: ejúsque signorum fulgor omnem orbem illustrat.

477. Ob. 6. Hominibus valde piis est evidens veritas religionis: ergo etiam aliis esset evidens, si diligenter, & piè motiva perpenderent. Confir. Potest esse, quòd etiam aliis sit evidens, sed ipsi evidentiam non advertant: ergo nulla est ratio adducta *n. 463.* Resp. dist. ant. Hominibus valde piis est evidens veritas religionis, si habeant applicationem extraordinariam testimonii Divini. conc. ant. si tantùm habeant applicationem ordinariam. neg. ant. & conf. Hoc tamen addo, quòd, sicut aliquando passione, e. g. metu, potest excludi omne dubium, etiam imprudens; quia non sinitur homo attendere ad motiva contraria: ita etiam idem dubium ex eadem ratione possit excludi vehementi propensione in DEUM: consequenter potest contingere, ut etiam antecedenter ad fidem (nam per actum fidei certum est, debere excludi omne dubium, etiam imprudens deliberatum) excludatur, in homine præsertim valde pio, omne prorsus dubium, etiam imprudens: verùm hoc non provenit, ex evidentia, & exigentia, aut merito motivi, sed ex affectu voluntatis, qui non venit ad rem.

Ad confir. neg. ant. Evidentia vera non potest latere, nec stare cum obscuritate: certè, cum viri sanctissimi, & doctissimi fateantur, se evidentiam in se non agnoscere, non est credibile, quod ea detur. Econtra potest quis faciliùs decipi, & putare, rem esse evidentem, dum talis non est: & hoc contingit adversariis, putantibus, se evidentiam habere, dum non habent: qui insuper, dum exigunt hanc evidentiam, tanquam necessariam, debent necessariò revocare practicè, quod docent speculativè; aliàs non haberent debitam animi præparationem, de qua *n. 463. & 468.* consequenter neque possent elicere actum fidei.

478. Ob. 7. Evidens est, nos vel nullo modo decipi circa religionem, vel à DEO decipi, juxta famosum illud dictum Richardi à S. Victore *l. 1. de Trinit. c. 2. Domine, si error est, à te ipso decepti sumus*: sed evidens est, nos non decipi à DEO: ergo. Confir. Judæi habuerunt evidentiam de veritate suæ religionis ob facta vera miracula: ergo etiam eandem habent Christiani, qui habent miracula paria. Resp. neg. ma. id enim non est evidens, sed tantùm est evidenter credibile, antecedenter ad actum fidei; quia scilicet nulla est ratio prudenter dubitandi de veritate miraculorum &c. postea autem per ipsum actum fidei est cuique fideli, non quidem evidens, sed tamen certum, se nullo modo decipi. Ad confir. nego, quòd omnes Judæi habuerint evidentiam; nam multi fuêre increduli, ex iis præsertim, qui miracula ipsi non viderunt, sed tantùm audierunt: sicut multi etiam viderunt miracula Christi, & non crediderunt. Cæterùm, etsi aliqui habuissent evidentiam in attestante, nobis id non adversaretur; quia tam-

tantùm negamus, evidentiam haberi univerſaliter.

479. Ob. 8. Evidens eſt, eam religionem eſſe veram, quæ pro ſe habet veras prophetias: talis eſt noſtra: ergo. Confir. Evidens eſt rurſus, eam religionem eſſe veram, quæ propagata eſt per vera miracula: talis iterum eſt noſtra: ergo. Reſp. diſt. ma. ſi ſit evidens, illas prophetias eſſe impletas, & quidem auctore DEO. conc. ma. ſi hoc non ſit evidens, ſed ſolùm evidenter credibile. neg. ma. & diſt. ſic mi. neg. conſ. Cùm multi Judæi negent, eas eſſe rite impletas, imò (licèt imprudenter) trahant in alios ſenſus, non eſt evidens, eas eſſe impletas, præſertim auctore DEO. Ad confir. diſt. ma. ſi ſit evidens, ea eſſe miracula vera, & pro noſtra religione facta. conc. ma. ſi hoc non ſit evidens. neg. ma. & diſt. ſic mi. neg. conſ. Judæi dicebant, eſſe opera dæmonum, vel tantùm fictitia &c. hæretici etiam dicunt, Catholicos miracula tantùm fingere: in quo quidem imprudenter, non tamen evidenter falſum loquuntur.

480. Dices 1. Evidens eſt, quòd DEUS non poſſit permittere, ut dæmon toti orbi illudat falſis miraculis: ergo evidens eſt, noſtra miracula facta eſſe auctore DEO. Reſp. inprimis neg. ſuppoſitum; non enim toti orbi illuderetur; quia plurimi, hoc eſt, omnes non Chriſtiani, nondum credunt, noſtra miracula eſſe vera: ſi autem per totum orbem intelligis orbem Catholicum, neg. ant. quia non eſt evidens, quòd DEUS non habeat juſtum titulum permittendi, ut dæmon decipiat homines ſuis præſtigiis, ità, ut putent, miracula vera eſſe facta pro ſua religione, quæ tamen, vel non ſint vera miracula, vel non ſint facta pro ipſorum religione: quanquam prudenter ſuſpicari nemo poſſit, quòd DEUS id de facto permittat; quia hæc ipſa miracula, quæ tam conſtanter referuntur, per omnia tempora, nemo prudenter poteſt ſuſpicari, tantùm eſſe ficta; aliàs de omnibus ferme rebus ſuſpicari poterimus, eas eſſe fictitias.

481. Dices 2. Ex hoc ſaltem eſt evidens, noſtram religionem ſolam eſſe evidenter credibilem: ſed eſt etiam evidens, quòd DEUS non poſſit permittere, ut illa religio, quæ ſola eſt evidenter credibilis, ſit falſa: ergo eſt evidens, noſtram eſſe veram. Reſp. iterum neg. mi. quia non eſt evidens, quòd DEUS non habeat juſtum titulum id permittendi: ſicut de facto habet ex peccato originali juſtum titulum permittendi, ut multi dentur negativè infideles, ùt teſte Gormaz *de virt. Theol. n. 746.* docet D. Thomas, & communis Theologorum.

Quòd autem peccatum originale non ſit titulus permittendi, ut Eccleſia falſa appareat præ omnibus aliis evidenter credibilis, & quòd neque detur alius titulus hoc permittendi, inferimus ex his ipſis motivis credibilitatis, ſaltem tanquam evidenter credibile, licèt non tanquam evidenter verum; non enim eſt prudenter credibile, quòd, poſitis tot ſignis, DEUS tamen velit permittere talem errorem. Ex hac autem reſponſione non velis inferre, quòd ſic etiam non ſit ampliùs evidens, ullam omnino religionem veram dari in mundo; nam, quòd detur aliqua vera religio, probatur non tantùm ex ſignis credibilitatis &c. ſed etiam ex conſenſu omnium omnino mortalium, ſaltem non extremè barbarorum, aut malorum: quo etiam conſenſu firma ſtant prima principia: at conſenſus hominum non eſt ità univerſalis circa religionem Catholicam. vide etiam dicta *n. 220. & 257.*

482. Ob. 9. Argumenta, quæ probant, religionem noſtram eſſe evidenter credendam, etiam probant, eam eſſe evidenter veram: ergo abſolutè eſt evidenter vera. prob. ant. evidens eſt, DEUM non poſſe præcipere, ut credatur religio falſa: ergo, ſi eſt evidens, quòd noſtram debeamus credere evidens etiam eſt, quòd ea ſit vera. Reſp. neg. ant. Longè aliud eſt, eſſe evidenter credibile, & credendum: aliud, eſſe evidenter verum: illud ſignificat tantùm, poſſe, & debere me, eam rem credere: iſtud ſignificat, actum, quem circa tale objectum elicio, eſſe neceſſariò verum: poteſt autem contingere, ut poſſim, & debeam (ſi prudenter agere velim) aliquam rem credere, vel actum aliquem circa eam elicere, qui tamen non ſit neceſſariò verus: ſic, ſi vir gravis aliquid dicat, de quo non eſt ſuſpicio, eum falli, aut fallere, poſſum, & debeo, prudenter credere: non tamen id eſt evidenter verum. ad prob. diſt. ant. evidens eſt, DEUM non poſſe id præcipere per ſe. conc. ant. per accidens. neg. ant. & conſ. quia non eſt evidens, an hæc obligatio proveniat ex dictamine conſcientiæ veræ, an tantùm erroneæ: quanquam ſit evidenter credibile, eam provenire ex dictamine conſcientiæ rectæ, ſive veræ.

483. Ob. 10. Evidens eſt, aliquam veram religionem eſſe in mundo: ſed etiam evidens eſt, omnes religiones præter Catholicam eſſe falſas: ergo evidens eſt, hanc eſſe veram. Reſp. Aliqui negant. ant. & dicunt, non eſſe evidens, quòd aliqua religio, quoad totum ſaltem complexum ſuorum articulorum, ſit vera: at hæc reſponſio mihi ſemper viſa eſt eſſe difficilis, nec ſatis congruere cum conceptu, quem habemus de ſuavi providentia DEI. vide *n. 220. & 257.* unde neg. mi. non enim eſt evidens, eſſe falſum philoſophiſmum, ſeu, ùt alii vocant, Theiſmum, vel Deiſmum, qui eſt illa ſecta, quæ tantùm credit DEUM unum, & alia, quæ lumen naturale purum dictat credenda: nihil autem credit ſupernaturale. De hac ſecta non eſt evidens, ſed tantùm evidenter credibile, quòd ſit falſa: & certè ſaltem naturaliter evidens eſſe non poteſt, debere credi aliquid ſupernaturale; quia cognitio evidens ſupernaturalium ſuperat vires naturales.

484. Inſtabis. Evidens eſt, debere credi aliquid ſupernaturale: ergo philoſophiſmus eſt evidenter falſus; quia illa religio eſt evidenter falſa, quæ negat aliquid evidenter verum.

rum. Resp. dist. ant. evidens est, debere credi aliquid supernaturale, obligatione orta ex conscientia recta. neg. ant. ex conscientia, vel recta, vel erronea. conc. ant. & neg. cons. Rem explico in exemplo. Mala est argumentatio: *Evidens est, debere aliquando aliquem mentiri pro salute proximi servanda: ergo evidens est, religionem Catholicam esse falsam, quæ docet, nunquam licere mentiri*; licèt enim antecedens negari non possit; cùm facilè possit contingere, ut debeat mentiri rusticus, si ex conscientia erronea judicet, se ad id obligatum pro salute proximi; at quia hæc obligatio tantùm oritur per accidens, ex conscientia erronea, tamen verum est, quòd simpliciter nunquam aliquis obligetur ad mentiendum, scilicet per se, & ex conscientia recta: sicque veritas Catholica manet intacta: imò Catholica fides, quæ docet, per se simpliciter nunquam licitum esse mentiri, docet simul, per accidens in casu conscientiæ erroneæ debere aliquando aliquem mentiri: quia tamen huic obligationi causam dat error, hinc obligatur aliquis ad aliquid materialiter malum.

485. Jam à pari dico, etiam malam esse argumentationem in objectione adductam; nam philosophismus quidem docet, quòd simpliciter, & per se, nihil sit credendum supernaturale, aut supra captum: at non docet, quòd nemo unquam in ullis circumstantiis, etiam per accidens concurrentibus, debeat credere, aut saltem conari ad credendum aliquid, quod est supernaturale, vel supra captum rationis: imò potest omitti, quòd juxta doctrinam philosophismi debeat credi, vel poni conatus ad credendum, aliquid supernaturale, in iis circumstantiis, in quibus id apparet evidenter credibile, & credendum. At quia non est evidens, an illæ circumstantiæ tendant ad verum, vel falsum: & an illa obligatio sit ex conscientia recta, vel sit tantùm ex conscientia erronea (cui scilicet obligationi causam dederit error) etiam non est evidens, an illa fides adhibeatur falso, an vero; unde, sicut juxta doctrinam Catholicam simpliciter rectè agunt, qui nunquam mentiuntur, quando non habent unquam illam conscientiam erroneam, ita juxta philosophismum simpliciter rectè credunt, qui nunquam aliquid supernaturale credunt, quando nunquam ipsis aliquid tale apparet evidenter credibile.

486. Ex quibus ad minimum sequitur, evidens non esse, quòd ii, qui nihil unquam audiverunt de motivis credibilitatis nostræ religionis, & conformiter puro philosophismo vivunt (quales nullos dari non est evidens) non habeant veram religionem: est tamen evidenter credibile, quòd eam non habeant; quia religio nostra tot signis maximis insignis, debet evidenter præferri alteri, quæ his omnibus est destituta, & probabiliùs nullibi datur.

Replicabis. Non potest dari obligatio ex conscientia erronea ad aliquid supernaturale; cùm hoc necessariò sit verum. Resp. neg. ill. Etsi aliquid sit verum, si tamen non sit revelatum, non datur obligatio ad id credendum, nisi ex conscientia erronea. Resp. 2. & meliùs, iterum nego illatum. Licèt ex conscientia erronea non possit dari obligatio ad credendum aliquid reverà supernaturale, posset tamen dari obligatio ad conatum credendi aliquid apparenter supernaturale, quod reverà non esset tale: & hæc sola obligatio videtur debere juxta doctrinam philosophismi admitti, in casu conscientiæ juxta ipsum erroneæ. Sic posset etiam rusticus, in religione Catholica educatus, si audisset v. g. à suo parocho, Spiritum S. assumpsisse naturam columbæ, sicut Verbum assumpsit naturam humanam, ex conscientia erronea obligari, ad conatum credendi eam S. Spiritûs incarnationem, licèt actum fidei reverà elicere non posset. At juxta philosophismum nunquam datur ex conscientia recta obligatio ad conatum credendi aliquid supernaturale.

ARTICULUS IV.

Quale Judicium Credibilitatis actum fidei præcedere debeat.

487. COmmunissimè Theologi ante omnem actum fidei requirunt præcedens aliquod dictamen intellectûs, seu, ùt vocant, judicium credibilitatis, quo homo, hîc & nunc, agnoscat, se posse, & sæpe etiam, se debere credere ob testimonium DEI; quo supposito voluntas progrediatur ad eliciendam piam affectionem, qua sibi imperet actum fidei. An verò hoc judicium debeat esse formale, seu actus verè compositivus, & affirmativus, vel negativus: an verò sufficiat judicium tantùm virtuale, seu æquivalenter tale, sive apprehensio simplex, non qualiscunque, sed suasiva, & quidem talis, quæ de se fundare possit judicium moraliter certum, de credibilitate religionis, si voluntas tale judicium velit imperare, non ità auctores conveniunt.

488. Equidem hæc controversia generalior est, & instituitur etiam de aliis actibus voluntatis, supponentibus prævium actum intellectûs, voluntatem illustrantis: & auctores, qui ad alios actus voluntatis requirunt judicium formale, idem etiam requirunt ad piam affectionem: qui verò id necessarium negant ad alios actus voluntatis, etiam negant, necessarium esse ad piam affectionem. Suarez *in 1. 2. tract. 2. de voluntario, & involuntario disp. 6. sec. 5. n. 4.* ait, excepto Scoto, reliquos Theologos (quibus ipse assentitur) requirere formale judicium, idémque etiam requirere S. Thomam *1. 2. q. 10. art. 3. in corp.* ubi reverà Angelicus actum illum nominat judicium rationis, & semper utitur verbo *judicare*.

At verò Rasslerus *in norma recti disp. 2. q. 4. art. 1. n. 66.* citat præter Scotum etiam

etiam alios, negantes necessitatem judicii formaliter talis, quibus etiam ipse *n. 69.* accedit, & fusè hac de re agit. Nimis prolixum foret, omnes incidentes has quæstiones pro dignitate resolvere: videantur ipsi auctores citati, & præsertim Rasslerus, qui *n. 69.* cum Suarez in eo convenit, quòd saltem ordinariè judicium credibilitatis, formaliter tale, eliciatur; quia vix unquam contingit, ut habens apprehensionem simplicem, dicto modo suasivam, non eo ipso imperet sibi judicium verè compositivum, atque formale; cùm naturâ simus ità comparati, ut, quando objectum moraliter certum nobis apparet, nec periculum erroris apprehenditur, eidem semper, aut saltem plerumque assentiamur. Nos modò abstrahimus ab eo, an judicium formaliter, an virtualiter tale sit, & de ejus, qualecunque sit, necessaria certitudine quærimus.

489. Dico. 1. Non sufficit judicium credibilitatis tantùm probabile. ità defacto Theologi omnes post Innocentium XI. qui damnavit hanc propositionem 21. *Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem, stat cum notitia solùm probabili revelationis, imò cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus DEUS:* ergo debet dari major notitia, sive judicium plusquam probabile de eo, quòd detur revelatio, aut locutio DEI. Confir. In sententia opposita posset homo justus credere certitudine fidei, seu elicere actum fidei de eo, quòd sit in gratia, absque speciali revelatione: hoc est contra Tridentinum *sess. 6. c. 9.* prob. ma. multis probabilius esse potest, quòd non peccaverint mortaliter, vel quòd elicuerint actum charitatis, qualis ad justificationem sufficit: adeóque, quòd contineantur in universali revelatione de eo, quòd omnis expers peccati mortalis, vel eliciens talem actum charitatis, sit in gratia: ergo. Et licèt, casu quo illa probabilitas non attingeret veritatem, non concurrerent principia supernaturalia ad actum falsum, tamen concurrerent ad actum fidei, casu quo probabilitas veritatem attingeret: quod cùm in plurimis fiat, plurimi talem actum fidei elicere possent: quod non congruit cum Tridentino.

490. Dico 2. Sufficit certò judicium credibilitatis, quod habetur à doctis, ex rite perpensis omnibus motivis credibilitatis. ità omnes; nec enim plus aliquid exigi potest: & hoc dicitur *judicium credibilitatis absolutæ*; quia motiva credibilitatis absolutè omnem intellectum non pertinacem convincunt, ut judicet, quòd evidens sit, non posse prudenter censeri, quòd DEUS permittere possit, omnem illam apparentiam veritatis pro falsa religione, quæ habetur pro Catholica: imò ut judicet evidens esse, quòd neque possit prudenter dubitari, an non DEUS eam apparentiam permittere possit. Rursus motiva ista evincunt, ut nec prudenter dubitare quis possit, non tantùm de hoc, an prudenter hanc religionem credere possit (hoc enim omnino est evidens, & excludit etiam dubium imprudens) sed neque de eo, an detur revelatio; quia prudenter dubitari non potest, quòd DEUS verè locutus sit ea, quæ tantis signis sunt confirmata. Etsi autem hoc judicium credibilitatis absolutæ, debeat haberi ab Ecclesia; cùm ipsa non possit, nec invincibiliter, induci in errorem, vel falsum; eoquòd debeat esse columna veritatis: attamen non est necessarium, ut tale judicium habeat quivis homo privatus, ut mox dicemus.

491. Dico 3. Non est necessarium ad actum fidei judicium credibilitatis absolutæ, modò explicatum. ità rursus omnes. Prob. conclusio. Rustici homines, paulò rudiores in rebus sacris, ista omnia non perpendunt, nec ità penetrant, ut ex illis habeant tantam apparentiam credibilitatis, ex merito suorum motivorum, eorúmque penetratione, ut omnino semper positivè judicent, non posse se prudenter dubitare de eo, quòd non possit dari tanta apparentia credibilitatis, pro falso, quanta pro vero articulo: imò hoc in particularibus articulis non habent omnes etiam valde aliàs docti: quin etiam, ùt rectè ait Rasslerus *de ultima resolutione fidei. n. 267.* multis id ob ingenii tarditatem foret impossibile: & tamen isti homines eliciunt veros supernaturales actus fidei: ergo hoc judicium non est necessarium. Hinc rectè Suarez *de fide disp. 4. sec. 5. n. 8.* docet, evidentiam, ùt vocatur, credibilitatis, non esse æqualem in omnibus, nec eodem modo postulandam à simplicibus, & à sapientibus: ac addit, simplicibus satis esse, quòd videant sapientissimos viros, & multitudinem Christianorum, hanc fidem amplecti, ùt indubitatam, & infallibilem: & quòd audiant, esse confirmatam multis miraculis, hócque ipsis sit moraliter, & humano modo certum: simúlque intelligant, doctrinam talem consentaneam esse rationi.

492. Et sanè multùm est, si omnes simplices rustici hæc omnia ab Eximio allata penetrent: certè communiter fundatur eorum judicium credibilitatis in testimonio parochi, concionatoris, catechistæ, parentum, aut fortè aliorum non multorum, & vicinorum (nam multi, saltem donec satis adolescant, extra suum pagum vix prodeunt) à quibus audiunt, hos, vel illos articulos, esse à DEO revelatos, & firmissimè credendos. Si eorum instructores sunt diligentes, insuper addunt, unam Catholicam religionem esse infallibilem, & ab assistentia Spiritûs S. directam: ad hoc autem probandum, proponunt subinde unum, aut alterum motivum credibilitatis, ex adductis *à n. 227.* e. g. miracula: quando autem in particulari proponunt aliquod mysterium, solùm ordinariè dicunt, Ecclesiam ita docere. Hæc autem omnia, cùm præsertim fundentur in auctoritate unius parochi, vel paucorum hominum, sæpe non doctorum, certè non sunt argumenta tam potentia, ut doctum etiam persuadere possent, ad judicium suprà-

dictum ferendum: adeóque judicium illud evidens absolutæ credibilitatis, simplicibus necessarium non est, nisi velis dicere, plurimos nunquam ullum actum fidei elicere.

493. Dico tamen 4. Omnes fideles, etiam rudes, habent judicium aliquod proximum, seu practicum, moraliter evidens, vel moraliter certum, quo judicant, se, hîc & nunc posse, imò & debere, religioni Catholicæ unicè, & firmissimè, tanquam à DEO revelatæ, credere. ità rursus omnes. Dixi *moraliter evidens, vel moraliter certum*; quamvis hæc duo in actibus naturalibus videantur esse eadem, ùt ait Gormaz *de virt. Theol. n. 663.* & soli actus supernaturales, maximè actus fidei, possint esse certi, & non evidentes. Prob. conclusio. Si non sufficit dictamen, vel judicium tantùm probabile, debet sanè esse moraliter evidens, aut certum: sed illud non sufficit: ergo. ma. est clara; quia non datur medium. mi. est probata. *n. 489.*

Hoc autem dictamen quo modo rudes possint habere, sic explicatur. Audiunt ex una parte hi homines parochum, catechistam, concionatorem, vel parentes, aliósque, inter quos versantur, constanter, ac seriò affirmare, ac sæpe inculcare, DEUM religionem nostram (vel articulum aliquem fidei in particulari) revelâsse, & exigere ab hominibus fidem firmissimam, ac omnis dubii, seu formidinis deliberatæ exclusivam, ità, ut talis fides omnino sit ad salutem necessaria. Si addatur unum, aut alterum motivum credibilitatis, ex adductis *à n. 227.* utique melius fit, & utique fieri deberet: sed tamen ista motiva verà existere, iterum tantùm habent tales homines ex auctoritate parochi, vel parentum &c.

Ex altera autem parte, talibus hominibus rudibus ordinariè, vel saltem sæpissimè, non solet occurrere prudens ratio dubitandi (sic enim probat experientia) ne fortè instructores sui fallere velint, aut fallantur: consequenter excludunt omnem formidinem, & judicant absque omni dubio, se rectè facere ista credendo, & debere etiam credere: sicut, si parochus, vel parentes, dicant, festum incidere in talem, vel talem diem, si non occurrat ratio ulla prudens dubitandi, planè absque dubio rustici judicant, se debere eum diem tanquam festum celebrare, &, si id non facerent, se peccaturos.

494. Potest ulteriùs rudis, suo simplici modo, facere discursum, æquivalentem huic discursui: *Rudes debent in dubiis sequi eos, quos prudenter judicant esse sapientes: & prudenter istos sequuntur, quamdiu ipsis non occurrit ratio formidandi, ne illi fallant, aut fallantur: sed ego sum rudis in rebus fidei, & necessariis ad salutem: & prudenter judico, parochum, vel etiam parentes, esse sapientes, & in his rebus rectè instructos, nec habeo ullam rationem dubitandi, quòd fors fallant, aut fallantur: ergo debeo, eos sequi, & prudenter eos sequor: sed mihi dicunt, istam religionem esse veram: ergo etiam in hoc puncto prudenter eos sequor, & credo, hanc religionem esse veram.*

Quòdsi in aliquo casu rudi homini, antequam fidem prudenter amplexus esset, incideret ratio dubitandi, tunc inprimis ait Apostolus *1. Corinth. 10. v. 13. Fidelis autem DEUS est, qui non patietur, vos tentari supra id, quod potestis*: dein Theologi communissimè dicunt: *Facienti, quod est in se, DEUS non negat gratiam.* Itaque, si talis homo fecerit, quod est in se, DEUS ipsi non deerit, ut dubio suo liberetur. Ut autem faciat, quod est in se, debet inprimis servare legem naturalem: DEUM colere, & amare: etiam orare: doctos viros consulere &c. quæ, si fecerit. DEUS ipsi non deerit; hinc

495. Dico 5. Si rudes non habeant aliunde fundamentum, ad eliciendum judicium credibilitatis sufficiens, tunc DEUS supplet defectum per species, seu illustrationes suasivas. ita Suarez *disp. 4. de fide sec 5. n. 9. & seq.* Gormaz. *de virt. Theol. n. 468. & 605.* Cardenas, Rassler, & alii ab his citati. Explicandum hîc magis, quod jam dictum *n. 165.* scilicet, non omnem illustrationem Divinam esse locutionem DEI. Ratio est primò; quia ad omnem actum supernaturalem prærequiritur illustratio Divina, adeóque etiam prævie ad piam affectionem: sed ista illustratio non potest esse locutio DEI: ergo non omnis illustratio est locutio DEI.

Prob. mi. Si illustratio prævia ad piam affectionem esset locutio DEI, adeóque se haberet ùt quòd (nam omnis locutio prudens se ipsam exhibet tanquam objectum formale, ob quod credatur) tunc judicium, ad quod illa illustratio concurrit, & quo e. g. catechumenus prima vice supernaturaliter judicat, se honestè imperare actum fidei, foret actus fidei Theologicæ; quia niteretur locutione Divina: hoc autem est impossibile; quia non datur actus fidei ante primum actum fidei: ergo. Et quamvis fortè posset responderi, non debere piam affectionem præcedere judicium formaliter tale, (quod videtur requiri ad strictè dictam locutionem, quæ debet esse propositio, seu secunda mentis operatio) sed tantùm apprehensionem, ùt omisimus suprà *n. 487. & 488.* tamen etiam ipsi auctores, qui istud defendunt, dicunt, id rarissimè fieri, ex rationibus ibidem adductis: ergo saltem sæpius, vel ordinariè eliceretur actus fidei ante piam affectionem: quod ipsum non potest admitti.

Secundò. Illa sola illustratio Divina est strictè dicta locutio DEI (nam in sensu latiori potest quælibet ita vocari) quæ est manifestatio conceptûs Divini, & quidem talis, ut manifestet rem in conceptu Divino, seu significet rem ùt substantem conceptui Divino, prout docent Logici, agentes de signis: atqui non omnis illustratio Divina est talis; nam per multas intelligimus res, non ùt substantes conceptui Divino, nec in conceptu Divino, sed prorsus præscindimus à conceptu Divino, & res cognoscimus in aliis motivis, e. g. credibilitatem religionis Catholicæ in miraculis, in Sacra Scriptura, in auctoritate SS. Patrum: ergo. vide Gormaz *de virt. Theol. n. 480.*

496. Ter-

496. Tertiò. Illustratio Divina, quæ sit locutio DEI, debet, vel exercitè, vel reflexè, se ipsam proponere ùt revelationem: seu intellectum ità illustrare, ut hic non tantùm agnoscat illam rem, circa quam datur illustratio, sed etiam, ut agnoscat, eam illustrationem esse locutionem DEI: atque ità, ut ab hac, tanquam à testimonio Divinæ auctoritatis, moveatur ad assensum; quo casu dicitur esse illustratio se habens *ùt quod*, seu *ùt objectum, & motivum*: non verò tantùm *ut quo*, seu *ùt applicatio motivi*: at plurimæ illustrationes Divinæ non ità se habent ùt quod, nec ullo modo se discernibiliter proponunt, tanquam revelationes Divinas: sed tantùm proponunt alia motiva, ùt diximus, & experientia saltem eatenus probat, quatenus sæpissimè tantùm de aliis motivis bene agendi cogitamus: non verò de eo, quòd hic, & nunc, illustratio intellectùs sit locutio DEI.

Nec dicas, sufficere ad locutionem DEI, si DEUS producat aliquam illustrationem, cum intentione aliquid quomodocunque manifestandi; nam, si hoc sufficeret, tunc quotiescunque DEUS moveret alium hominem, ad aliquid nobis dicendum, vel Angelum custodem, ad nos illustrandos, & cum eo concurreret, ad producendam aliquam loquelam, vel illustrationem, diceretur DEUS strictè loqui, quod non est verum: imò, cùm per omnes creaturas DEUS nobis aliquid, saltem suam potentiam, manifestet, per quamlibet cujusque rei productionem in sensu stricto loqueretur: quod adhuc minùs est verum; unde ad hoc, ut DEUS loquatur, requiritur, ut producat illustrationem, cum intentione manifestandi rem, ùt substantem suo conceptui, & simul producat illustrationem talem, quæ se ipsam proponat ùt locutionem DEI.

497. Habet se ergo illustratio DEI sæpissimè, non ùt quod, seu tanquam motivum, sed tantùm ùt quo, seu tanquam applicatio motivi: sicut cognitio finis non se habet ùt quod, sed tantùm ùt quo (non enim ipsa movet: sed duntaxat intentionaliter applicat finem moventem) & sicut apprehensiones evidentes non se habent, ùt quod, sed tantùm ùt quo, respectu judicii evidentis, quod eas sequitur; quia apprehensiones non movent, sed tantùm applicant motivum. Et quando illustratio tantùm se habet ùt quo, tunc dicitur se habere non *objectivè*, id est, non tanquam objectum, sed *subjectivè*, hoc est, tanquam informans subjectum, seu intellectum, eúmque juvans, non ùt pars objecti, neque ùt supplens virtutem movendi, sed ùt aliquid receptum in potentia, seu ùt hanc informans, & juvans: sicut etiam non objectivè, sed subjectivè se habent habitus, & inter hos etiam habitus fidei.

Ulteriùs illustratio, tantùm se habens subjectivè, seu ùt quo, est signum tantùm formale, non verò instrumentale. *Signum instrumentale* dicitur à Logicis, *quod ùt cognitum ducit in cognitionem alterius*: & sic e. g. hedera appensa ante fores, ducit in cognitionem vini vendibilis. *Signum formale* dicitur, *quod formaliter per se ipsum ducit in cognitionem alterius*, seu est ipsa forma denominans cognoscentem: quale est omnis cognitio directa objecti. Et tale signum est illustratio, se habens ùt quo, ùt jam dictum; quia ista, non ùt reflexè, vel exercitè per modum objecti cognita, ducit in cognitionem mysterii, vel rei cujuscunque: sed tantùm formaliter repræsentat objectum, & ità repræsentando formaliter ducit in cognitionem objecti: sicut scilicet quævis alia cognitio directa ducit in cognitionem sui objecti.

498. Notandum insuper, valde probabile esse, quòd sæpissimè, & fors ordinariè, seu regulariter (ut ait Raslerus *de resolutione fidei n. 240.*) præcedat ab initio, saltem in accedentibus ad fidem, judicium credibilitatis tantùm naturale, quod sit quasi aliqua valde remota, & tantùm negativa dispositio, eáque non necessaria (quas dispositiones magis declaravimus *in tract. de gratia à n. 63.* agendo de principio: *Facienti, quod est in se &c.*) solent enim naturales cognitiones sæpe præcedere supernaturales: & hinc etiam videtur aliqua præcedere cognitionem supernaturalem, immediatè eliciendam ante piam affectionem: sive videtur eam præcedere actus aliquis fidei humanæ, vel similis, nixus e. g. auctoritate tantùm humana prædicatorum fidei, vel aliis motivis naturaliter cognitis.

Sic enim habet S. Augustinus *tract. 15. in Joannem* agens de Samaritanis, quibus mulier primò Christum annunciavit: *Sic agitur hodie cum eis, qui foris sunt, & nondum sunt Christiani. Christus nunciatur per Christianos amicos, tanquam illa muliere, hoc est Ecclesia annunciante. Ad Christum veniunt: credunt per istam famam.* At quia hic actus naturalis non sufficit, ad eliciendum actum supernaturalem piæ affectionis, hinc debet dein primùm supervenire illustratio Spiritûs S. qua adjutus intellectus producat actum supernaturalem: qui, etsi aliquando non haberet objectum supernaturale motivum intrinsecè tale, haberet tamen sufficienter extrinsecè tale, hoc est, propositum per illustrationem supernam, tanquam credibile fide Divina, eo ferè modo, quo diximus *n. 31.* virtutes morales habere objectum supernaturale.

499. Jam *species suasiva*, seu *illustratio suasiva*, aliud non est, quàm *illustratio supernaturalis Spiritûs S. quæ suasivè proponit motivum aliquod, quod ex merito suo, & per se, non generat sufficientem evidentiam credibilitatis: vel certè eam non generat per accidens; eò quòd non ritè penetretur, propter incapacitatem intellectûs.* Et *suasivè proponere*, est *proponere tali modo, ut intellectus in tantum moveatur, & roboretur, ut, accedente imperio voluntatis, firmissimè assentiatur.* ità quoad sensum Gormaz *de virt. Theol. n. 469.* & aliis.

In exemplo rem declaro. Parochus in-

ſtruit puerum, docens, myſteria eſſe revelata à DEO: addit quidem aliqua motiva, ſed quæ per ſe non ſufficiunt ad evidentiam credibilitatis, vel quæ puer non ſatis penetrat, ſed ad ſummum capit, parochum ea dixiſſe: vel, ſi puer etiam percipiat aliquo modo unum, aut alterum motivum, ob quæ credibile ſit, DEUM revelâſſe ea myſteria, tamen non ità ea capit, ut evidentiam credibilitatis in ipſo efficiant: adeóque totum motivum judicii credibilitatis in tali puero eſt auctoritas parochi: vel aliud motivum, vel per ſe, vel per accidens, non ſufficiens ad generandam evidentiam credibilitatis. Hoc caſu poteſt Spiritus S. hujus pueri intellectum illuminare, certa quadam illuſtratione, quæ quidem nullum aliud motivum proponat, ob quod credibile ſit, DEUM locutum fuiſſe, quàm, vel auctoritatem parochi, vel motiva ab eo allata: ſed tamen proponat tali modo ſuaſivo, ut puer poſſit, abſque ulla formidine firmiſſimè myſteriis fidei aſſentiri, propter auctoritatem DEI loquentis, applicatam per illa motiva, ex ſe quidem non ſufficientia, ſed tamen ſufficientia, ratione illius peculiaris illuſtrationis.

Recentiores aliqui negant, tales ſpecies ſuaſivas, modò explicatas, poſſibiles eſſe: ſed tamen Gormaz *de virt. Theolog. n. 468.* item Granadus, Valentia, Canus, & alii (quos ſequuntur Ripalda, Montoia, Raſſler, & recentiores plures) defendunt, eas omnino eſſe poſſibiles. Et quia ad probandam præcedentem noſtram concluſionem, quòd ſcilicet DEUS quandoque per tales ſpecies ſuppleat defectum aliorum motivorum, ad judicium credibilitatis alias neceſſariorum, non opus eſt probare aliud, quàm harum ſpecierum poſſibilitatem (nam eo ipſo, quòd poſſibiles ſint, dabuntur in caſu ſuperiori; non enim deficit DEUS in neceſſariis: & tali puero, vel alteri rudi neceſſaria eſt talis illuſtratio) hinc cum auctoribus ſuprà citatis

500. Dico 6. Poſſibiles ſunt ſpecies ſuaſivæ. Prob. concluſio primò. Non poteſt oſtendi ulla earum repugnantia: ergo ſunt poſſibiles. Et ſanè, cur non poſſit DEUS ità clarè alicui proponere aliquod motivum (præſertim ſi excludat ab intellectu rationes in oppoſitum) ut, licèt illud motivum ex ſe non excluderet dubium, tamen intellectus ei aſſentiatur abſque dubio? certè juxta nonnullos, nec improbabiliter, videtur hoc poſſe habitus acquiſitus, ùt diximus *n. 37.* Adde, quòd adſit finis à DEO prudentiſſimè intendibilis, ſcilicet ipſe actus fidei eliciendus: ergo. Confir. 1. Intellectus, tanquam cauſa neceſſaria, non tantùm aſſentitur firmiter objecto, quando motivo, ex ſe tantùm probabili, ſupervenit aliud fortius, ſed etiam, quando tolluntur motiva in oppoſitum: ſicut nempe in bilance præponderat lanx una, non tantùm quando ipſi adijcitur novum pondus, ſed etiam quando, relicto in hac ſolo pondere priori, ex altera lance tollitur pondus, quod impediebat præponderationem. Confir. 2. Adhæſio intellectûs ad objectum ſinè ullo dubio, non tantùm provenit ex merito objecti, ſed etiam quandoque provenit ex clariori cognitione (quod manifeſtè patet ex eo, quòd plures adhæreant rebus temporalibus præ æternis; quia illas præ his longè dignioribus clarè cognoſcunt) ergo poteſt illuſtratio clarior etiam magis movere intellectum.

501. Prob. concluſio 2. Si implicarent ſpecies ſuaſivæ, tunc ideo; quia eſt imperceptibile, quòd intellectus moveatur nunc ab eo objecto motivo, à quo antea non movebatur, quin oſtendatur in eo nova aliqua ratio motiva: ſed hoc non eſt imperceptibile: ergo. prob. mi. potentia priùs incapax ad aliquem actum, circa aliquod objectum eliciendum, poteſt dupliciter juvari, ſcilicet, vel auxilio ſe tenente ex parte potentiæ, vel auxilio ſe tenente ex parte objecti: ergo, licèt nihil novi appareat ex parte objecti, modò illuſtratio illa ſit auxilium ex parte potentiæ, eámque magis illuſtret, ac roboret, jam poteſt juvari intellectus.

Prob. eadem mi. 2. Licèt e.g. ſcriptura ſit eodem modo magna, & illuminata, reſpectu Petri, & Pauli, ſi tamen Petrus habeat meliores oculos, ſeu potentiam viſivam acutiorem, meliorem etiam ſcripturæ viſionem eliciet: imò aliquando viſionem eliciet, quando nullam poteſt elicere Paulus. Pariter idem objectum, obſcurè cognitum, eſt homini neutrum, hoc eſt, nec movet ad affirmandum, nec ad negandum: at non ità eſt neutrum Angelo, qui illud clariùs cognoſcit: & minimè neutrum eſt DEO, qui id cognoſcit clariſſimè. Rurſus eadem prorſus ratio motiva, quæ propoſita languidè ab imperito cauſidico, non movet, movet vel maximè, ſi cum magno affectu, & arte proponatur ab aliquo Cicerone, vel Demoſthene; unde ars rhetorica vel maximè excellit in motivis ſuaſivè proponendis: ergo.

502. Dico tandem 7. Fideles, nec rudes, nec docti, regulariter habent illuſtrationem aliquam diſcernibilem, habentem ſe *ut quod*, per quam agnoſcant, ſe habere tantam apparentiam credibilitatis pro articulis veris, quantam DEUS non poſſit permittere pro articulis falſis. ità communiſſimè omnes ante Perezium, quem pauci, Pallavicinus, Eſparza, Maurus, & Illſung, ſecuti ſunt. Non negamus, quòd quilibet homo habeat re ipſa talem apparentiam credibilitatis ante actum fidei, qualis dari non poteſt pro articulo falſo; quia utique quilibet habet illuſtrationem Divinam ſupernaturalem, qualis dari non poteſt pro articulo falſo: ſed negamus, hanc eſſe diſcernibilem, ità ut quilibet fidelis debeat, aut ſoleat, eam illuſtrationem diſcernere ab apprehenſione naturali, qua ipſi poſſet falsò proponi articulus falſus, tanquam à DEO revelatus. Sententiam adverſariorum, mirabilia diſcernicula adſtruentium, & in eorum aſſignatione diſcordium, impugnat efficaciter Haunoldus

noldus *l. 3. tract. 1. c. 2. controv. 3. à n. 191.* quem vide, si lubet.

503. Probatur nostra assertio 1. Illustrationes illæ ùt quod, & discernibiles, nec ratione, nec experientiâ probantur, & sinè illis potest haberi sufficiens judicium credibilitatis: ergo non dantur. ant. quoad 1. p. probabitur solutione objectionum. Quoad 2. p. prob. tum negativè; quia nulla potest experientia afferri: tum positivè; quia experientia est contraria; nam, si interrogarentur fideles, an antecedenter ad actum fidei reflexè cognoscant in se talem illustrationem ùt quod; ità, ut eam distinguant ab omnibus aliis apprehensionibus naturalibus, & per eam advertant, se de hoc articulo habere talem apparentiam credibilitatis, qualem DEUS non possit permittere pro articulo falso, id certè negarent; imò docti hoc communissimè negant, qui tamen, cùm reflexiones in suos actus crebriùs faciant, præ aliis deberent, eas illustrationes experiri. Quoad 3. p. prob. ant. ex eo, quòd quilibet rudis sinè talibus discerniculis, possit formare illum discursum, de quo *n. 494.* & res per species suasivas longè meliùs explicetur.

504. Prob. conclusio. 2. Si necessaria forent talia discernicula, plures, præsertim rudes, non possent credere multos articulos fidei, imò vix ullum: hoc dici non potest: ergo. prob. ma. rudes ordinariè non discernunt, inter vera, & falsa, quæ parochus ipsis proponit: & si contingat (prout facilè fieri potest) ut parochus aliquam historiam ex Sacra Scriptura malè referat, adjectis circumstantiis falsis, rustici non discernunt, inter vera, & falsa, sed utraque eodem modo apparenter affirmant: certè illi non discernunt, se partem narrationis veram posse credere fide Divina, alteram verò falsam tantùm fide humana, id quod tamen revera contingit; quia non possunt elicere actum fidei Divinæ circa falsum, licèt conentur eum elicere, prout tenentur, quando invincibiliter judicant, talem, vel talem falsitatem, esse credendam; eoquòd obliget etiam conscientia erronea: ergo in eo casu neque possent vera credere.

Juxta nos tamen in tali casu possunt tales rudes, vera credere, saltem si ad distinctum actum circa veritatem eliciendum, concurrat DEUS, ùt probabiliter videtur, cum piè conantibus, saltem quandoque concurrere. Imò, cùm non tantùm in similibus, sed etiam in aliis casibus, rudes nequeant discernere, inter verum, & falsum, juxta adversarios ordinariè non possent credere. Si dicas, rudes vi illustrationis supernaturalis posse discernere unum ab altero, (ùt videntur velle auctores adversarii, ab Haunoldo *l. 3. tr. 1. c. 2. controv. 3.* citati) debes admittere, quòd ii statim possint corrigere parochum, & dicere, ista esse vera, alia falsa: quod est prorsus contra omnem experientiam.

Confir. Ista discernicula, ùt ait Gormaz *de virt. Theol. n. 169.* videntur dare ansam, ut unusquisque pro libitu credat, quod vult, sub hoc prætextu, quòd istud discernat tanquam verum, non verò alterum. Illsung *tract. 3. disp. unica a. 1. §. 3. n. 11.* favere videtur his illustrationibus modò impugnatis: non tamen ex toto; quia, licèt admittat, illustrationes se tenere ex parte motivi, tamen *n. 13.* vult eas tantùm esse *motivum ùt quo* (cum quo tamen non videtur satis convenire, quòd addit, nempe eas esse locutionem DEI, seu revelationem; hæc enim est motivum fidei ùt quod) dein *n. 28.* negat, eas esse discernibiles. Rationes pro sua sententia ab ipso allatas solvemus in objectionibus, contra hanc septimam conclusionem.

ARTICULUS V.

Solvuntur Objectiones.

505. OB. 1. contra 1. conclusionem. Cum actu fidei videtur stare dubium; nam multi pij, dum credunt, videntur sibi dubitare, circa articulos fidei: ergo etiam dubium potest stare cum judicio prævio: ergo hoc non debet esse plus quàm probabile. Resp. neg. ant. quamvis enim juxta S. Thomam *q. 14. de veritate, (quæ est de fide) a. 1. in corp.* possint in credente *insurgere motus de contrario*, seu dubia; id tamen tantùm potest fieri tunc, quando jam ipse actus fidei iterum transiit in se ipso, & tantùm manet in suo effectu; tunc enim potest dari aliquod dubium indeliberatum apud pios, deliberatum etiam apud improbos.

At verò non potest dari dubium ullum, dum actu in se ipso existit actus fidei; quia hic formaliter facit, intellectum magis appretitativè adhærere objecto suo, quàm demonstratio suo; unde fideles, qui in ipso fidei exercitio videntur sibi sentire motus aliquos dubitationis, non habent eos tunc, quando actu eliciunt actum fidei: sed tantùm, postquam hic jam transiit, licèt mora impercèptibilis sit: quòd fieri ideo potest; quia appretiatio illa non est claritas, vel evidentia, adeóque non excludit dubium etiam per suum effectum: sicut tamen illud excludit evidentia, vel scientia, per suum effectum, sive per relictas species claras.

506. Ob. 2. Damnata est ista propositio 4.ta ab Innocentio XI. *Ab infidelitate excusabitur infidelis, non credens ductus opinione minùs probabili:* ergo, qui habet majorem probabilitatem de veritate religionis Catholicæ, debet eam amplecti: ergo sufficit judicium credibilitatis, adhuc stans intra limites probabilitatis: nec exigitur moraliter certum, sed ad summum probabilius. Resp. neg. cons. Ut propositio vigesima prima citata *n. 489.* & ista quarta non opponantur, debet hæc sic explicari, ùt explicatur à Gormaz *de virt. Theol. n. 591.* Qui habet tantùm minorem probabilitatem de alia secta, non potest eam amplecti, aut in assumpta acquiescere: verùm neque etiam statim

statim potest amplecti religionem Catholicam, de cujus veritate tantùm habet notitiam probabilem: sed debet ulteriùs adhibere diligentiam, ad inveniendam veram religionem: & DEUS, qui non negat gratiam suam facienti, quod est in se, eum juvabit, ut acquirat notitiam moraliter certam, vel evidentem de veritate religionis unius præ altera, vel de veritate etiam illius articuli, cujus fides explicita tunc ei necessaria est; si enim non esset necessaria fides explicita illius articuli, posset judicium explicitum suspendere: & sufficeret implicitè credere, ùt est omnibus notum, atque sæpe contingit circa illa objecta, de quibus Catholici doctores controvertunt, an sint de fide, nec ne.

507. Non autem hîc venit ad rem illa Theologorum complurium sententia, de licito usu sententiæ minùs probabilis; quia in hoc casu nullo modo probabilitas minor versatur immediatè circa licentiam actionis an scilicet licitum sit, hanc, vel illam religionem amplecti; est enim certum, quòd debeamus amplecti religionem, quæ præ omnibus aliis credibilis est, licèt interim fors alicui, aliqua alia secta, aliquo modo apparenter minùs probabilis sit (revera enim nulla opinio, fidei Catholicæ contraria, probabilis esse potest) cùm enim religio, & fides, sit fundamentum, ac radix omnis veræ virtutis, atque justitiæ &c. non licet eam incertitudini probabilitatis exponere; error enim esset nimis perniciosus.

Adde ex Cardena *in Crisi Theolog. in propositiones ab Innocentio XI. damnatas dissert. 5. in propositionem 4. n. 7.* nunquam licere, agere cum probabilitate minori, quando veritas ipsa potest haberi; ideo enim omnes adstruunt obligationem, congruâ diligentiâ veritatem inquirendi: atqui, si huic obligationi satisfiat in ordine ad inveniendam veram religionem, DEUS facienti, quod est in se, non deerit in hac re ipsi summè necessaria, & veritatem ipsam manifestabit. Unde acquiescens probabilitati, non, prout debet, inquirit veritatem, adeóque laborat ignorantia vincibili, & graviter peccat.

508. Ob. 3. Possum fide Divina credere, Christum esse sub determinata aliqua in individuo hostia, etsi non sit certum, sed tantùm probabilius, eam esse consecratam: ergo. Resp. neg. ant. tantùm enim fide Divina credimus, Christum adesse in hac individuali hostia conditionatè, si scilicet sit legitimè consecrata: interim tamen; quia non habemus rationem sufficientem dubitandi, & probabilius est, eam esse consecratam, prudenter elicimus actum, quo imperamus nobis debitam adorationem, ùt diximus *n. 430.* Neque opus est, ut conditionem semper apponamus, scilicet nos velle adorare hostiam, si consecrata sit; nam hæc conditio, si non habetur sufficiens fundamentum dubitandi, debet supponi: sicut supponitur etiam, legitimus esse superior, aut Episcopus &c. ille, de quo non habetur sufficiens motivum dubitandi.

509. Ob. 4. contra 3. conclusionem. Juxta nos sufficeret tale judicium de veritate religionis Catholicæ, quale quilibet hæreticus potest habere de apparenti veritate suæ sectæ: sed hoc est falsum: ergo. prob. ma. hæreticus etiam audit à suis ministris, parentibus, & vicinis, suam sectam esse certam, & veram &c. agnoscit etiam, se esse rudem, & alios esse magis sapientes &c. ergo. Resp. neg. ma. nam judicium credibilitatis ultimum, & proximum, debet præcedere illustratio Spiritûs S. essentialiter vera, quæ nunquam præcedit judicium hæreticorum circa falsas suas sectas.

Dices 1. Saltem judicium naturale, prævium ad illustrationem, non necessariò erit majus, seu certius in Catholico, quàm in hæretico: hoc adhuc videtur absurdum: ergo. Resp. dist. ma. non erit certius certitudine objectiva, vel formali. neg. ma. certitudine subjectiva. om. ma. & dist. sic mi. neg. cons. *Certitudo* est triplex, *formalis*, *objectiva*, *subjectiva*, ùt eam dividit cum aliis Gormaz. *de virt. Theol. num. 465.* *Certitudo formalis* est illa, quæ datur in ipso actu intellectûs, qui ex intrinsecis prædicatis est connexus cum objecto, ità, ut iste actus dari non possit, nisi objectum ità se habeat, prout actus affirmat: & hæc certitudo datur saltem in actibus supernaturalibus: juxta multos etiam in actibus naturalibus evidentibus. *Certitudo objectiva* nihil est aliud, quàm veritas actûs, quando scilicet objectum ità se habet, prout actus affirmat, etsi actus, si e. g. tantùm sit probabilis, id non exigat. *Certitudo subjectiva*, seu, ùt alii vocant, *certitudo adhæsiva*, est, quando intellectus per suum actum ità adhæret objecto affixus, ut excludat omne dubium.

Hæc ultima certitudo, seu adhæsiva, non affert secum veritatem; potest enim aliquis pertinaciter adhærere falsitati, ùt adhærent hæretici suis erroribus. Jam licèt fortè Catholicus, antecedenter ad illustrationem Divinam, non firmiùs per suum actum naturalem adhæreat religioni Catholicæ, quàm hæreticus suæ sectæ: licèt fortè etiam ille actus ex intrinsecis prædicatis non exigat, veram esse religionem Catholicam, adeóque non habeat certitudinem formalem in eo sensu, in quo nunc loquimur (quod præsertim contingit in eo, in quo species suasiva debet supplere defectum motivorum) tamen habet certitudinem objectivam, quam hæreticus non habet in suo actu: quod discrimen est magnum.

510. Dices 2. Catholicus non discernit hanc certitudinem objectivam. Resp. Nihil refert; ùt enim jam diximus, & rursus infrà dicemus, non debet quilibet, per judicium credibilitatis reflexè discernere, se habere tam firma fundamenta, seu tantam veritatis apparentiam, pro sua religione, ut tam magna, aut tam firma fundamenta, non possint permitti à DEO pro secta falsa: sed

suffi-

sufficit, si exercitè excludat omne dubium. Dices 3. Ergo etiam hæreticus poterit, si non elicere ob defectum illustrationis supernæ, saltem conari, ut eliciat actum fidei de suæ sectæ veritate. Resp. Hæreticus id tunc, & tamdiu poterit, quando, & quamdiu bona fide judicaverit, suam sectam esse veram: & tamdiu etiam erit tantùm hæreticus materialis: insuper tunc, cùm non possit elicere actum fidei Divinæ circa falsum, eliciet saltem actum fidei humanæ. At, si dubitare incipiat, debebit diligentiam adhibere, ùt diximus. *n. 494.* quamdiu autem, possit quis esse hæreticus tantùm materialis, quæstio non est hujus loci.

511. Ob. 5. contra 6. conclusionem. Species suasiva, vel esset tantùm apprehensio, vel esset judicium: neutrum potest dici: ergo. prob. mi. non primum; quia apprehensio non potest inducere, vel persuadere intellectum, nisi proponat novam rationem: non secundum; nam, si esset judicium, tolleretur libertas, & jam esset judicium, antequam id voluntas imperaret: ergo. Resp. conc. ma. neg. mi. quia utrumque potest defendi. ad prob. neg. utramque partem ant. Species suasiva, tam apprehensio, quàm judicium esse potest: videtur tamen convenientiùs dici, quòd sæpius sit apprehensio; quòd enim hæc, etsi non proponat novum motivum, tamen possit persuadere intellectum, probatum est *à n. 500.*

Si autem velles, illam speciem esse aliquando judicium, tamen non tolleretur ullo modo libertas actûs fidei; quia, etsi quis judicet mysterium credibile, potest tamen non credere: sicut potest non implere alia præcepta, quæ clarè agnoscit implenda. Quòd autem tolleretur libertas ipsius speciei suasivæ, sive illius ipsius judicii, in quo staret species suasiva, nihil referret; cùm hac ratione tantùm tolleretur libertas alicujus actûs prævii, ostendentis, voluntatem posse, & debere, imperare actum fidei: quod etiam facit evidens apprehensio, utpote necessariò post se trahens tale judicium. Interim tamen tale judicium non tolleret libertatem piæ affectionis; cùm voluntas etiam clarè agnitæ obligationi possit contravenire; unde neque unquam tolleretur libertas ipsius actûs fidei.

512. Ob. 6. Species suasiva, non repræsentans novam rationem, relinqueret objectum omnino neutrum, ùt fuit priùs: ergo non moveret intellectum. Confirm. Apprehensio intellectûs, e. g. quòd astra sint paria, non potest movere ad assensùm; quia non proponit rationem assensûs: ergo nec posset movere species suasiva. Resp. neg. ant. eadem enim ratio pro diversitate applicationis, seu repræsentationis, potest movere, vel non movere, ùt explicatum *n. 500. & 501.* Ad confirm. dist. ant. Illa apprehensio de paritate stellarum non potest movere; quia nullam omnino proponit rationem. conc. ant. quia tantùm non proponit aliquam novam. neg. ant. & cons.

Ubi nulla prorsus ostenditur ratio, non potest illustratio ullam approximare, aut suasivè proponere, nec potest moveri intellectus. At dummodo aliqua ratio ostendatur, potest intellectus moveri: & pro clariore, vel fortiore repræsentatione, magis movebitur. Quòd autem sæpe intellectus non moveatur, nisi novis allatis rationibus, inde est, quòd non adsint repræsentationes semper tantò clariores, ut æquivaleant novo motivo: quales tamen potest DEUS producere, non verò semper homines; quamvis non dubitem, sæpe etiam inter homines eandem rationem, nec formaliter diversam, meliùs propositam posse movere intellectum, quem priùs non poterat movere, ùt videtur probari exemplo Ciceronis, adducto *n. 501.*

513. Ob. 7. Juxta nostram sententiam moveretur intellectus in casu speciei suasivæ ad actum fidei, evidentiâ terminorum: sed hoc est contra experientiam, qua scimus, nos non ità moveri ad actum fidei: ergo. Confir. Juxta nos species suasiva removeret omne motivum retrahens: ergo intellectus haberet omnia, quæ requiruntur ad assensum propter evidentiam terminorum. Resp. neg. ma. moveri enim evidentiâ terminorum, est moveri ab objecto motivo, quòd rite cognitum meretur ex se firmissimum assensum: nos autem loquimur de casu, quando motivum ex se non meretur talem assensum.

Ad confir. Rasslerus *de resolutione fidei n. 274.* videtur insinuare, non esse necesse, ut omnis prorsus suspicio de possibilitate oppositi removeatur: sed non est necessarium, hoc dicere ad solvendam hanc objectionem. Resp. neg. cons. Etiamsi species suasiva removeat omnem rationem dubitandi, non propterea statim necessitat ad assensum; cùm assensus possit suspendi, si non detur ratio evidens, quæ positivè intellectum rapiat: imò si in hoc casu etiam necessitaretur intellectus ad aliquem assensum, non necessitaretur ex evidentia terminorum; quia non isti, seu non objectum motivum, raperet ad assensum, sicut rapit evidentia, ex merito suo: sed tantùm raperet objectum ùt conjunctum illi exclusioni contrariorum. Dein evidentia terminorum prævalet semper motivis contrariis, etiam præsentibus, & cognitis, & eâ positâ non est opus removeri motiva contraria, si quæ sunt: at hoc non fieret in nostro casu.

514. Ob. 8. Persuasio intellectûs, & judicium credibilitatis, in rudibus juxta nos potissimùm oriretur, ex negatione, vel exclusione rationum oppositarum: hoc est absurdum: ergo. Confir. Judicium credibilitatis in hominibus indoctis fundaretur in ignorantia alicujus veritatis, seu in hoc, quòd rusticus, hîc & nunc, ignoraret, quòd sub æquali veritatis apparentia possit latere falsum: hoc est adhuc absurdius: ergo. Resp. dist. ma. judicium credibilitatis oriretur ex ea negatione per se. neg. ma. per accidens. om. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Ad confirm. datur eadem distinctio.

Dixi om. ma. nam judicium credibilitatis, etiam in rusticis, non fundatur unicè, vel etiam strictè loquendo potissimùm, in illa negatione, sed potiùs in complexo ex ratione, & specie suasiva, seu illustratione Spiritûs S. non tantùm removentis rationes oppositas, verùm etiam speciali modo suasivo proponentis rationem illam, quamvis se sola non sufficientem ad causandum judicium credibilitatis. Cæterùm absurdum non est, in rudibus, & rusticis, aliquando dictam exclusionem motivorum contrariorum requiri; cùm ipsi rationes omnes, quibus redditur nostra religio præ aliis evidenter credibilis, non capiant: nec omnes apti sint ad solvendas rationes oppositas.

515. At non propterea per se, aut simpliciter, judicium credibilitatis eam ignorantiam exigit; nam licèt doctus cognoscat, sub apparentia credibilitatis, quam rusticus habet, posse latere falsum: tamen ipse simul penetrat gravissima alia argumenta, quibus evidenter movetur, ad asserendam majorem credibilitatem nostræ religionis. Et hoc judicium, desumptum ex omnibus motivis credibilitatis, est judicium per se: illud autem, quod rustici habent, est tantùm per accidens: nec opus est, ut rustici omnia ità penetrent, sed eis sufficit, ut simpliciter credant, ùt ait S. Augustinus *l. contra epist. fundament. c. 4.* ubi sic scribit: *In Catholica enim Ecclesia, ut omittam sinceriſſimam sapientiam, ad cujus cognitionem pauci spiritales in hac vita perveniunt, ut eam ex minima quidem parte, quia homines sunt, sed tamen sinè dubitatione, cognoscant: cæteram quippe turbam, non intelligendi vivacitas, sed credendi simplicitas, tutissimam facit.*

ARTICULUS VI.

Solvuntur reliquæ Objectiones.

516. OB. 9. contra 7. conclusionem. Illustratio requisita ad actum fidei debet esse aliquod inductivum ad credendum: sed esse inductivum est idem, ac esse motivum, seu objectum movens, séque habens ùt quod: ergo. Confir. S. Thomas *quodlibet. 2. q. 4. art. 6. in corp.* ait de infidelibus: *Tenebantur etiam interiori vocationi non resistere:* ergo increduli resistunt, vel contradicunt illustrationi internæ: sed soli motivo se habenti ùt quod resistitur, seu contradicitur: ergo. Resp. neg. mi. Datur inductivum ùt quod, seu motivum, & inductivum ùt quo, seu applicatio ejusdem: sic apprehensiones evidentes inducunt intellectum ad judicandum, non tamen ùt quod, sed tantùm ùt quo. Ex eo autem, quòd S. Thomas *2. 2. q. 2. art. 9 ad 3.* dicat, interiorem instinctum, & auctoritatem DEI, inducere ad credendum, non sequitur, quòd velit, utrúmque inducere eòdem modo. Ad confirm. neg. mi. Resistimus etiam apprehensionibus se habentibus ùt quo: sicut etiam dicit Tridentinum, nos resistere interiori gratiæ actuali, licèt ista non sit motivum actûs fidei.

517. Dices. Angelicus *quodl. 2. q. 4. a. 6. ad 2.* ait: *Christus poterat se ostendere esse legislatorem, non solùm faciendo visibilia miracula, sed etiam per authoritatem Scripturæ, & per interiorem instinctum*: ergo hic instinctus potuisset esse locò miraculorum: sed miracula sunt motivum ùt quod: ergo etiam instinctus. Resp. neg. ultimam cons. Substitutum non debet in omnibus convenire cum eo, cui substituitur: sic etiam omnipotentia, extrinsecè applicata, non debet in omnibus convenire cum habitu fidei, aut charitatis, in quorum defectu concurrit ad actus illorum habituum; unde potuisset Christus per speciem suasivam, se habentem ùt quo, applicare Judæis Scripturam sinè miraculis.

518. Ob. 10. Illustratio superna, prærequisita ad actum fidei, habet rationem veræ locutionis Divinæ, seu testimonii Divini, trahentis ad assensum, aperientis cor, & intellectum, docentis, & confirmantis veritatem locutionis externæ: insuper confert certitudinem, ad actum fidei requisitam: ergo rectè dicitur motivum fidei. ant prob. ex S. Thoma *lect. 6. in Joannis 14. v. 26. Ille vos docebit omnia*: dicente: *Nisi Spiritus adsit cordi audientis, otiosus erit sermo doctoris.* Idem significatur illis verbis. *1. Jo. annis 2. v. 27. Unctio ejus docet vos de omnibus*: in quæ verba S. Augustinus *tr. 3. in eam epistolam* ait: *Sonus verborum nostrorum aures percutit: magister intus est. --- si non sit intus, qui doceat, inanis fit strepitus noster --- quos Spiritus S. intus non docet, indocti redeunt.* Quòd autem ab illa illustratione certitudo in actum fidei refundatur, ipsi nos docemus: ergo.

Resp. neg. ant. ad probation. neg. conseq. Licèt possit in sensu aliquo latiori illa illustratio dici locutio DEI; quia per illam, tanquam signum formale, DEUS formaliter, non objectivè, nobis manifestat aliquid: attamen strictè, prout hîc loquimur, non habet ea illustratio rationem testimonii Divini. Potest tamen dici, quòd DEUS per eam nos doceat, & cor aperiat ùt quo; quia formaliter manifestat objectum, & proponit motiva, seu doctrinam Divinam: item potest dici, quòd DEUS per eam nos trahat; quia non quomodocunque, sed suasivè proponit objectum, hoc est, repræsentando terminos inter se connexos, & illustrando intellectum, eúmque movendo, & inclinando: sicut suo modo nos trahit, ùt ità loquar, natura, per apprehensiones evidentes. Ex eadem ratione potest etiam dici, quòd DEUS per illustrationem suam confirmet veritatem locutionis externæ: nunquam autem ex his potest inferri, omnem illustrationem internam, quæ ad actum fidei prærequiritur, esse strictè loquendo verbum

bum DEI, ùt fusè probatum *n. 495. & sequentibus.*

519. Dices 1. Illustratio illa auditur ab homine, juxta illud *Psal. 84. v. 9. Audiam, quid loquatur in me Dominus DEUS*: ergo cognoscitur, tanquam objectum interiùs audibile, seu perceptibile. Resp. neg. ant. nam, licèt S. David, vel alii prophetæ, aut etiam alii fideles, quandoque habuerint, vel habeant tales illustrationes, quæ fuerunt, vel sunt veræ locutiones DEI, se habentes per modum objecti, seu ùt quod, easque ùt tales cognoverint, vel cognoscant, sive per novam illustrationem ùt quo superadditam, sive per concursum extraordinarium DEI: non tamen universaliter omnes fideles habent tales illustrationes, nec universaliter eas ità cognoscunt. Quòd autem textus isti, vel similes, in aliquo sensu morali, etiam explicentur de aliis illustrationibus, non probat, istas etiam strictè esse locutiones DEI objectivas. Potest etiam illustratio DEI dici auditio, sive cognitio objecti: non verò potest universaliter dici audita, aut per modum objecti cognita; ordinariè enim per eam illustrationem, tanquam auditionem, auditur revelatio, vel locutio externa DEI, quæ est objectum motivum.

520. Dices 2. Illustratio quælibet, cùm sit cognitio, per se ipsam innotescit animæ, quam vitaliter afficit: ergo cognoscitur ab anima, si non reflexè, saltem exercitè. Resp. retorqueo argumentum in apprehensionibus evidentibus, præcedentibus evidens judicium. in forma dist. ant. illustratio quælibet innotescit animæ, tanquam motivum actûs fidei, aut tanquam locutio DEI. neg. ant. sub alio quocunque prædicato realiter identificato. conc. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. conf. Sæpe actus internus exercitè, & experimentaliter, manifestat se ipsum sub uno prædicato, non sub aliis, etiam identificatis, e. g. amor DEI supernaturalis; hunc enim cognoscimus sub ratione communi alicujus amoris DEI, sive naturalis, sive supernaturalis, non verò determinatè sub ratione actûs supernaturalis. Multò igitur magis possumus, illustrationem illam exercitè cognoscere, seu experiri, sub ratione alicujus cognitionis, seu applicationis motivorum aliquorum credibilitatis: non verò sub ratione locutionis Divinæ, quæ sit objectum motivum actûs fidei; cùm hæc ratio, seu hoc prædicatum, illi non sit identificatum.

521. Dices 3. Viri perfecti se accusant in confessione, quòd non paruerint inspirationibus Divinis: ergo eas agnoscunt ùt exhortationes DEI ad bonum; quod idem est, ac eas agnoscere ùt locutiones DEI. Resp. dist. conf. agnoscunt eas ùt exhortationes DEI ad bonum latiùs dictas, sive ùt applicationes motivorum ad bonum excitantium. conc. conseq. agnoscunt eas ùt exhortationes DEI strictè dictas. subdist. agnoscunt ordinariè, & certò ùt tales. neg. conf. agnoscunt aliquando, aut coniecturaliter. om. conseq. Viri perfecti se accusant de neglectu gratiarum Divinarum, ad bonum trahentium, quas negligere, utique potest esse culpabile: eas tamen omnes esse locutiones DEI strictè dictas, gratis dicitur: imò ordinariè gratiæ excitantes, seu illustrationes, aut inspirationes Divinæ, non sunt locutiones DEI, sed tantùm applicationes locutionis Divinæ, vel aliorum motivorum. Possunt quidem viri pii aliquando per aliquam conjecturam sibi persuadere, quòd aliqua illustratio vehemens sit vera locutio DEI: sed in hoc possunt falli; potest enim illa illustratio non esse locutio, sed tantùm applicatio. Si tamen in aliquo casu rariore aliquando illustratio sit, & cognoscatur tanquam locutio DEI, non obest id nostræ conclusioni, quæ tantùm dicit, illustrationes Divinas, ad fidem prævias, non esse ordinariè locutiones DEI, neque tales illustrationes, quæ sint locutiones DEI, esse fidelibus necessarias, ad actum fidei eliciendum.

522. Ob. 11. Objectum fidei debet ità proponi, ut, siquis non crederet, faceret injuriam authoritati Divinæ: sed juxta nos id non fieret: ergo. prob. mi. si quis per aliquam illustrationem non ità agnoscat locutionem Divinam, ut simul agnoscat, sub tali apparentia debere adesse locutionem Divinam, nec istam abesse posse, non facit injuriam DEO non credendo: ergo debet quis per illustrationem supernam ità agnoscere locutionem Divinam, consequenter discernere posse, inter illustrationem veram, proponentem articulum fidei, & aliam tantùm apparentem, proponentem articulum falsum. prob. ant. si quis, non ità agnoscens locutionem Divinam non credat, non facit DEUM mendacem; quia tantùm negat, DEUM esse locutum: non verò asserit DEUM falsum dixisse: ergo non facit injuriam DEO.

Resp. neg. mi. ad prob. neg. ant. ad hujus prob. om. ant. neg. conf. Non tantùm is facit injuriam auctoritati Divinæ, qui ipsam dicit formaliter mendacem (hanc enim injuriam vix ullus sanæ mentis ei facit) sed etiam is, qui non vult credere, aliquid esse dictum à DEO, quando hoc ei ità propositum est, ut prudenter dubitare non possit, esse dictum à DEO. Dixi ad prob. mi. neg. ant. nam inprimis volens credere non debet evidenter agnoscere, dari locutionem Divinam; cùm ex superiùs fusè dictis sufficiat agnoscere, id esse evidenter credibile. 2. Non debet reflexè agnoscere, sub tali apparentia non posse latere falsum (quomodo enim hoc rudis agnoscet, in casu parochi proponentis simul unum articulum verum, alterum falsum? de quo *n. 504*) sed tantùm debet, de hoc non dubitare, seu omne dubium excludere: adeóque nulla necessitas est ullius discerniculi inter illustrationes. Verum quidem est, quòd, si detur illustratio superna de vero articulo, non possit per eandem, vel sub eadem, aut alia similiter supernaturali, apparere articulus falsus: at rudis non potest discernere, an sua illustratio sit supernaturalis. &c.

523. Ob. 12. Ad hoc, ut intellectus rei assentiatur, tanquam certæ & evidenti, per actum scientificum, debet hæc ità proponi, ut intellectus agnoscat, sub tali apparentia veritatis non posse latere falsum: ergo multò magis id requiritur ad actum fidei, qui certior est quovis actu scientifico. Resp. neg. cons. Certitudo scientiæ veræ requirit evidentiam veram: atqui non potest aliquid esse evidenter verum, & simul falsum: ergo; unde qui reflexè scit, se habere evidentiam veram, scit simul, sub tali apparentia non posse latere falsum. Aliud foret, si evidentia tantùm esset apparens, ùt sæpe contingit; tunc enim sub tota ea apparentia, non tantùm posset latere falsum, sed actu lateret. At verò certitudo de existentia revelationis, prævia ad actum fidei, vel piam affectionem, non debet esse evidens, sed sufficit, si sit tanta, ut excludat prudens dubium, ad quod non requiritur illa reflexa cognitio, de impossibilitate latentis falsi sub tali apparentia.

524. Ob. ultimò. Si rusticus non debet habere discernibiliter illustrationem DEI, qua reflexè, vel saltem exercitè agnoscat, se hîc & nunc, non posse falli, posset contingere, ut iterum prudenter, vel rationabiliter deponeret, aut repudiaret actum fidei, quem priùs elicuit, nolendo ampliùs credere, quod priùs revera credidit: sed hoc contingere non potest: ergo. mi. habetur ex propositione 20. damnata ab Innocentio XI. quæ sic habet: *Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem:* ex qua apertè infertur, non posse prudenter deponi actum fidei, qui utique etiam est supernaturalis.

Probatur etiam ma. Proponat parochus (ùt ipsi posùimus casum *n. 504.*) duos articulos, unum falsum, alterum verum: & rusticus credat fide Divina verum, alterum saltem conetur credere eadem fide: cùmque non possit, fide Divina credere falsum, credat saltem humanâ: postea autem rusticus ille, ab alio longè doctiore, dedoceatur suum errorem circa falsum, certè facilè posset contingere, ut idem dubitare inciperet etiam circa articulum verum, qui non meliùs ei propositus fuit: idque multò magis fieret, si alius apparenter Catholicus, quem reputat valde doctum, ipsum malitiosè decideret, & diceret, parochum ejus indoctum fuisse, & in utroque erràsse. Quod si ipse parochus ex insciția, vel malitia, revocaret utrumque articulum, (quod utique possibile est) adhuc citiùs contingere posset, ut rusticus articulum etiam verum non ampliùs vellet credere: ergo debet dici, quòd rustico, non eodem modo applicetur articulus verus, & falsus, sed discernatur per illustrationem supernaturalem verum à falso: aut debet admitti, quòd rusticus prudenter possit deponere, vel repudiare assensum supernaturalem fidei.

525. Resp. neg. ma. Cardenas *in crisi. in propos. ab Innoc. XI. damn. dissert. 13. c. 4. n. 30.* quando agit de hac propositione, ingenuè fatetur, se nescire, in quo sensu eam auctores tradiderint, aut in quo sensu sit damnata: & certè difficulter intelligi potest, in quo sensu sit damnata. Rasslerus quoque *de resolutione fidei n. 282. & seq.* non audet rem omnino decidere: sed propter hunc ipsum casum in objectione allatum, putat, fors posse dici, propositionis damnatæ sensum esse, quòd quis, stante eadem applicatione revelationis, possit prudenter repudiare actum fidei; nam ait, sibi videri, quòd repudiare assensum, sit eum non elicere, quando quis potest: talis autem rusticus supervenientibus tot in oppositum rationibus, non videtur posse illum elicere: ergo nec repudiare.

Suarez *de fide disp. 4. sec. 5. n. 8.* ait nullo modo admittendum, quòd mutatio talis unquam prudenter possit fieri circa assensum fidei verè talem; unde debet dici (quod etiam Rasslerus asserit *n. 284. de resolut. fidei*) quòd Divina providentia permittere non possit talem casum, adeóque, vel impediat, ne tali homini talia motiva in contrarium occurrant, vel per specialem illustrationem, saltem ùt quo, talem hominem illustret, ut prudenter de priori assensu dubitare non possit. Neque hoc dicitur sinè magno fundamento; nam (ùt rectè Dominicus Viva in *trutina Theolog. p. 2. in hanc propositionem n. 13.* discurrit) ratio, & prudentia exigunt, ut rem semel pro articulo fidei habitam, non statim deseramus, sed priùs veritatem debitis modis indagemus: si autem hoc aliquis fecerit, DEUS facienti, quod est in se, non deerit, sed eum juvabit sua illustratione, vel alio modo, ut veritatem inveniat, ùt jam diximus *n. 506.* Supereſt, ut, quando egimus de actibus intellectûs, qui præcedunt actum fidei, agamus etiam de pia affectione, quæ prærequiritur ex parte voluntatis.

ARTICULUS VII.

Quid sit Pia Affectio, & an sit necessaria.

526. Dico. *Pia affectio* (de qua hîc agitur, seu quæ prærequiritur ad actum fidei) est *actus voluntatis supernaturalis, & liber, per quem voluntas imperat intellectui, ut mysteriis fidei assentiatur firmissimè, propter revelationem DEI, sufficienter applicatam:* & hæc est necessaria prævièad actum fidei. ità omnes. Hujus autem piæ affectionis *objectum formale quod,* est *ipsa honestas creata actûs fidei,* qui elicitur. Hic autem actus piæ affectionis, cùm sit actus virtutis, ei correspondet etiam aliqua virtus, seu habitus, eum eliciens: & hæc vocari potest *pia affectio habitualis:* cúmque pro objecto formali quod, habeat honestatem tantùm creatam actûs fidei, erit habitus moralis, & non Theologicus, ex dictis. *n. 5.* ubi actum de objecto formali quod virtutis Theologicæ. Et quidem talem habitum dari probatur, tum ex eo, quòd frequenter

ter tales actus eliciantur: tum ex S. Thoma *2. 2. q. 4. art. 2. in corp.* ubi ait: *Oportet, quòd tam in voluntate sit aliquis habitus, quàm in intellectu, si debeat actus fidei esse perfectus.*

Prob. jam conclusio quoad secundam partem (nam quoad primam partem non opus est probatione; cùm omnes per piam affectionem talem actum intelligant) prob. autem 1. sic. Actus fidei ex se, & intrinsecè est necessarius, utpote actus intellectûs, seu potentiæ necessariæ: ergo debet per actum liberum piæ affectionis denominari, ac reddi extrinsecè liber, & consequenter meritorius; quia nullum datur meritum sinè libertate: ergo actus piæ affectionis liberæ debet admitti. Prob. concl. 2. Sæpius scripturæ asserunt, fidem liberè elici, dum e.g. dicunt, aliquos obedire, non verò omnes Evangelio: corde credi ad justitiam &c. dum reprehendunt incredulitatem: Tridentinum etiam *sess. 6. c. 6.* de præparantibus se ad justificationem ait: *Liberè moventur in DEUM, credentes vera esse &c.* S. Augustinus. *tr. 26. in Joan. sub initium* ait: *Latrare quisquam Ecclesiam potest nolens: accedere ad altare potest nolens: accipere potest sacramentum nolens: credere non potest, nisi volens*: ergo, cùm actus fidei non sit liber in se, debet esse liber in pia affectione.

Probatur conclusio 3. Mysteria fidei sæpe sunt obscura, &, licèt sint evidenter credibilia, non sunt evidenter vera: adeóque non necessitatur intellectus ad ea affirmanda, sed debet ab imperio voluntatis liberæ determinari, prout etiam philosophi dicunt de omnibus veritatibus non evidentibus: ergo necessarius est actus, seu imperium voluntatis, ut determinetur intellectus ad ea mysteria affirmanda per actum fidei: hic autem actus determinans, quia est actus voluntatis, est affectio: quia tendit ad pietatem, seu cultum DEI, per actum fidei, est affectio pia: ergo.

527. Ob. 1. Potest contingere, ut mysterium proponatur absque ulla ratione in oppositum: ergo tunc actus fidei non erit liber, nec dabitur pia affectio. Confir. Aliis objectis, ratione actuum frequentatorum, assentimur ex habitu, non reflectendo nos ad motivum: ergo etiam possumus assentiri objectis fidei, ratione actuum frequentatorum, absque pia affectione: ergo hæc non est semper necessaria. Resp. om. ant. neg. cons. Ex eo, quòd nulla ratio appareat in oppositum, non statim sequitur, necessitari intellectum, ùt observavimus jam *n. 513.* Si autem ponatur intellectus necessitari ad assensum, tunc hic actus non erit actus fidei strictè dictus, seu talis, qualis communiter intelligitur, scilicet liber, & meritorius, de quo loquuntur SS. Patres, & ad quem requiritur captivatio intellectûs, ùt diximus *n. 468.* agendo de evidentia in attestante: quidquid sit, an, in casu intellectûs necessitati, detur aliquis assensus necessariò præstitus testimonio Divino, adeóque non meritorius, de quo non loquimur.

Ad confirm. neg. cons. potest quidem elici actus fidei virtualis, vel objectivæ, non reflectendo ad motivum: non autem potest elici actus fidei formalis, ùt dictum *n. 43.* Sed neque actus fidei objectivæ, seu virtualis, potest elici absque pia affectione; nam etiam iste debet esse liber (de libero enim, & meritorio actu, hic agimus, ùt suprà dictum) liber autem esse non potest sinè pia affectione. Insuper, quandocunque datur attentio ad motivum fidei, seu revelationem obscurè propositam, eo ipso, exercitè saltem, etiam datur aliqua attentio ad obscuritatem, vel captivationem intellectûs, (ad quam necessaria est pia affectio) licèt hæc valde subtiliter, & tenuiter fiant, & sæpius non reflexè advertantur: sicut, si quis scribat, semper advertit ad regulas formandi singulas literas, quamvis valde tenuiter. Casu quo autem revelatio esset evidenter proposita, tunc, ut daretur actus fidei meritorius, deberet dari advertentia saltem in actu exercito, ad alios casus possibiles, in quibus revelatio esset tantùm obscurè proposita: deberétque assensus imperari cum præparatione animi, ad eundem etiam imperandum in circumstantiis obscuritatis: quod imperium est utique pia affectio. videantur etiam dicta *à n. 468.*

528. Ob. 2. Non potest aliquis dissentire illi, quod ei est evidenter credibile: ergo non datur libertas contrarietatis, saltem in ordine ad fidem. Resp. neg. ant. Ut jam sæpe diximus, discrimen latum est, inter evidentem credibilitatem, & evidentem veritatem. Si mihi aliquid sit evidenter credibile, non quidem possum dicere: *Non est evidenter credibile:* sed tamen possum dicere: *Non est verum:* vel saltem: *Forte non est verum* (quod dubium jam est contrarium fidei) quia ex evidenti credibilitate non infertur evidens veritas, ùt dictum *n. 482.* Imprudenter quidem ista fiunt: attamen absolutè fieri possunt: sicut imprudenter fiunt quævis peccata contra quæcunque alia præcepta. Et quis neget, hominem pertinacem in suo errore, posse imprudenter, credibilitati evidenti se opponere?

529. Ob. 3. Fides peccatoris non est meritoria: ergo neque debet esse libera. Resp. dist. ant. non est meritoria de condigno. conc. ant. non est meritoria de congruo. neg. ant. & cons. imò Tridentinum *sess. 6. c. 6.* de necdum justis loquitur, quando ait: *Liberè moventur in DEUM, credentes vera esse &c.* Dicuntur tamen peccatores gratis justificari; quia justificantur sinè merito strictè dicto, sive sinè merito de condigno: sicut quis diceretur, equum gratis accipere, pro quo dedisset terunçium. Neque peccator, utpote inimicus DEI, & DEO, secundùm se, & simpliciter non placens, sed ei tantùm placens secundùm quid, sive secundùm opus supernaturale, debet ob meritum de congruo statim justificari; quia

inprimis merito de congruo non debet DEUS præmium reddere: dein peccatoris meritum non est meritum immediatum justificationis, sed tantùm est meritum de congruo immediatum auxilii, & mediatum justificationis.

530. Ob. 4. Fides est radix omnis meriti: ergo pia affectio præcedens non est meritoria, consequenter nec libera, nec supernaturalis. Confir. 1. Potest quis velle credere ex vana gloria: ergo voluntas credendi non est necessariò meritoria. Confir. 2. Fides potest etiam elici ex semiplena deliberatione: & talis actus non esset meritorius: ergo nec liber. Resp. dist. ant. fides est radix omnis meriti, hoc est, fides vel latè sumpta pro omni illustratione supernaturali, vel fides quidem strictè dicta, sed ùt libera, & laudabilis. conc. ant. fides strictè dicta, etiam ùt non libera. neg. ant. & cons. Si sumitur fides in sensu latiore, pro illustratione superna, præcedit etiam aliqua talis illustratio piam affectionem, & est radix hujus, adeóque omnis meriti, qualecunque in ista datur: si autem sumitur fides strictè dicta, & ùt libera, constituitur ex pia affectione, & unâ cum hac, in concreto sumpta, est meritoria: sive, complexum ex utraque est meritorium.

Ad 1. confirm. Resp. dist. ant. potest quis ex vana gloria velle credere remotè, & mediatè, vel inefficaciter. om. ant. proximè, & efficaciter. neg. ant. & cons. quia, cùm pia affectio, requisita ad fidem, & sinè qua DEUS non concurrit ad actum fidei, quæque immediatè eum actum imperat, supernaturalis sit, non potest elici ex motivo inhonesto: quidquid sit, an (ùt volunt Lugo, & Ripalda) absolutè possit ipsa pia affectio imperari ab alio actu prævio, ex inhonesto motivo vanæ gloriæ: sicut multi admittunt, ex tali motivo inhonesto etiam imperari posse usum sacramenti pœnitentiæ, consequenter etiam actus supernaturales ad eum requisitos. Ad 2. confir. Vel sufficit ad meritum semiplena deliberatio, vel non: si sufficit. neg. 2. p. ant. si non sufficit. neg. cons. nam tunc talis actus fidei non erit meritorius; nec in hoc potest esse tunc aliquid absurdi: liber tamen erit, libertate semiplena, quam libertatem debebit ipsi præcedenti piæ affectioni, in se ipsa tantùm semiplenè liberæ.

DISPUTATIO IV.

De Objecto Materiali Fidei.

531. OBjectum materiale fidei jam diximus esse, quod creditur propter aliud, scilicet propter revelationem DEI; unde debet esse revelatum, nec sufficit esse revelabile; nam, quod nondum est revelatum, est tantùm objectum materiale fidei remotum, seu omnino remotissimum, ùt quidam Recentior ait: hoc est, tunc est, sive erit credibile, quando erit revelatum, & revelatio sufficienter applicata. Hinc idem ait, objectum etiam revelatum, sed nondum sufficienter ùt tale applicatum, esse tantùm objectum materiale fidei remotum; quia nec istud est proximè credibile, quod utique verum est. Quare nostræ conclusiones, si accipiendæ sint de objecto proximo fidei, debent intelligi ex suppositione, quòd revelatio sit sufficienter applicata.

Verum quidem est, quòd aliquid necdum revelatum, vel cujus revelatio nondum est sufficienter applicata, possim proximè affirmare per discursum, vel alium actum: non tamen id proximè possum credere per fidem: quàm parùm scilicet possum credere homini, cujus vocem nondum intellexi, vel nondum loquenti, aut promittenti, sed tantùm potenti dicere, vel promittere. Quæri tamen hic solet. 1. An objectum, tantùm implicitè, vel mediatè revelatum, sit etiam objectum fidei. 2. An objectum tantùm virtualiter revelatum, seu per discursum tantùm ex alio revelato illatum, possit esse objectum fidei: qua occasione quæritur quoque, an fides sit discursiva: dein ulteriùs indagatur, quænam necessariò sint credenda explicitè, quænam tantùm implicitè. Itaque sit

QUÆSTIO I.

De Objecto Materiali Fidei in Genere.

ARTICULUS I.

An, & quæ, implicitè revelata, sint objectum materiale fidei.

532. *Implicitè revelatum* (quod etiam est objectum materiale fidei, ùt facilè patebit ex mox dicendis) dicitur illud, quod non est in se formaliter, clarè, & apertè revelatum: sed continetur, seu involvitur in aliquo, formaliter, clarè, & apertè revelato. Talia sunt, partes objecti formaliter revelati, tam potestativæ, quàm actuales, seu essentialia constitutiva, sive sint partes physicæ, sive metaphysicæ: item talia sunt termini inferiores, contenti in superiore revelato: vel etiam veritates particulares, contentæ in universali. e. g. respectu hominis, constitutiva physica, seu partes physicæ, sunt anima, corpus, & unio: constitutiva metaphysica, seu partes metaphysicæ, sunt animal, & rationale: respectu animalis partes potestativæ sunt homo, & leo &c. qui etiam sunt termini inferiores respectu ejusdem animalis, tanquam termini superioris.

Pariter respectu propositionis, seu veritatis universalis: *Omnis homo est redemptus à Christo:* propositiones, seu veritates particulares sunt: *Petrus est redemptus à Christo: Andreas est redemptus à Christo &c.*

Alii

Alii ad implicitè revelata volunt etiam reducere ea, quæ physicè, vel metaphysicè connectuntur, e.g. physicè connectitur ignis cum calore: metaphysicè prædestinatio cum salute hominis prædestinati, unio cum re unita &c. sed de hoc *num. 535.* agendum. Huic terminorum explicationi addo hoc notandum, nempe, DEUM suas locutiones, seu revelationes hominibus factas, accommodare modo loquendi humano; ac vocibus, aut signis uti, prout homines communiter utuntur, vel ea intelligunt; vult enim ab hominibus intelligi. His prænotatis pergimus ad conclusiones, quæ nobis videntur satis communiter receptæ.

533. Dico. 1. Si revelatur formaliter, adeóque est de fide, totum actuale, tunc etiam illius partes essentiales sunt de fide (intellige ità, ut sint saltem objectum remotum fidei, si revelatio nondum sit satis applicata, vel explicata: sive, si nondum constet, quòd ista, vel illa, sint partes &c. proximum verò, si revelatio sit satis applicata, vel satis constet, hæc, vel illa, esse partes: quod deinceps semper subintelligemus) Prob. conclusio. Per revelationem totius reipsa etiam dicuntur, & revelantur partes ejus essentiales, tam physicæ, quàm metaphysicæ: ergo fiunt de fide.

Prob. ant. Qui dicit totum, absque dubio etiam censetur, velle dicere essentiam ejus physicam, vel metaphysicam; quia voces humanæ, in humano commercio, vel maximè significant essentias rerum: ergo, qui utitur vocibus significantibus totum, etiam dicit ejus essentiam physicam, vel metaphysicam: atqui partes physicæ, vel metaphysicæ, sunt formaliter essentia totius: ergo etiam istas dicit. Confirm. Qui dicit, dari animal rationale, absque dubio dicit, dari, & animal, & rationale: qui dicit, dari compositum ex corpore, anima, & unione, indubitanter dicit, dari corpus, animam, & unionem: sed qui dicit, dari hominem, seu totum humanum, dicit, dari animal rationale, item dari dictum compositum: ergo etiam dicit, dari eas partes.

534. Dico 2. Si veritas universalis est revelata, adeóque est de fide, etiam sunt de fide veritates particulares, sub ea contentæ. prob. veritates istæ particulares sunt quasi partes, contentæ in universali, tanquam in toto: ergo, revelata veritate universali, revelantur etiam particulares, & fiunt de fide. prob. ant. in tali casu veritas universalis est quasi aliqua collectio plurium veritatum, cujus constitutiva, & partes, sunt veritates particulares, e. g. hæc veritas universalis: *Omnis homo est redemptus à Christo:* est quasi collectio harum veritatum particularium: *Petrus est redemptus à Christo: Paulus est redemptus à Christo: Joannes est redemptus à Christo:* & istæ veritates sunt partes illius collectionis: ergo.

Confir. 1. Qui explicitè, & expressè dicit, omnes homines esse redemptos à Christo, etiam, licèt non ità expressè, tamen satis intelligibiliter dicit, & hunc, & illum, esse redemptum. Certè, qui narrat alteri de omnibus, e. g. antiquis eremitis, quòd frequenter rigida observaverint jejunia, sufficienter, & satis intelligibiliter, idem narrat de SS. Antonio, Pachomio, Hilarione &c. & hic est communissimus modus humanus loquendi, & locutionem humanam intelligendi: ergo etiam DEUS, qui, ùt dictum est, humano modo loquendi se accommodat, quando dicit, pueros Babylonicos non admisisse cibum de mensâ regia, sed vixisse tantùm leguminibus, sufficienter revelat idem de quolibet in particulari, nempe de Daniele, Misaële, Anania, & Azaria.

Confir. 2. Ut diximus *n. 422.* DEUS revelando aliquid in genere, vel universaliter, non etiam ipse (nisi specialis sit ratio) facit propositionem externam, seu revelationem tantùm universalem, & confusam: sed, sicut clarissimè cognoscit particularia contenta, sic etiam ea revelat: ergo, quando nobis certò constat, aliqua particularia contineri in veritate aliqua universali, etiam censenda sunt esse revelata, adeóque credibilia. Confir. 3. Si tales propositiones particulares nunquam sunt de fide, sequitur, mihi non esse de fide, quòd, si moriar in peccato mortali, sim damnandus: aut si moriar in gratia, sim salvandus: hoc est omnino absurdum, & falsum: ergo. Similes aliæ propositiones particulares possent fieri sinè numero.

535. Dico 3. Si revelatur aliquod objectum, non eoipso revelantur omnia cum ipso moraliter, physicè, aut metaphysicè connexa. Prob. conclusio inprimis de morali, & physica connexione. Non est certum, an istæ connexiones afferant secum terminos connexionis; cùm sint frustrabiles, vel impedibiles, seu dissolubiles: ergo, etiamsi sit de fide, dari unum terminum talis connexionis, non est de fide, dari etiam alterum. Sic e. g. est de fide, dari in Evchariſtia species panis, quæ physicam habent exigentiam, seu connexionem cum pane: nullatenus autem est de fide, sed falsum, dari ibi panem.

Prob. jam conclusio quoad connexionem metaphysicam. Res, etiam metaphysicè connexæ, non sunt partes, nec identificatæ illi rei, cui ità connexæ sunt: ergo per se, & directè non dicuntur: sed neque dicuntur indirectè, vel mediatè; quia qui loquitur de aliqua re, non eoipso censetur, imò non potest semper censeri, loqui de omnibus metaphysicè connexis: quin potiùs potest ex rationabili causa nolle, de iis loqui: e. gr. DEUS revelans incarnationem potest utique nolle revelare omnia, quæ cum ipsa essentialiter connectuntur; cur enim non possit nolle, ut homines veniant in notitiam omnium illorum, adeóque aliqua celare? certè nulla apparet implicantia.

536. Confir. 1. Potest DEUS revelare aliquam rem, quin revelet omnia prædicata realiter ei identificata, sive quin eam revelet sub conceptu tam claro, ut omnia ejus prædi-

prædicata sub conceptu formali, & proprio discernantur: ergo multò magis potest aliquam rem revelare, quin eam revelet sub conceptu tam claro, ut cognoscantur omnia etiam metaphysicè connexa. Dixi *omnia prædicata realiter identificata*; nam faciendum est discrimen; quædam enim prædicata sunt, quæ per solam explicationem, ut ità dicam, terminorum revelationis, innotescunt, e. g. prædicata animal, & rationale, si reveletur homo: & ista utique revelantur, quando res, cui insunt, revelatur: e. g. quando revelatur homo, revelatur etiam animal rationale.

Alia verò prædicata sunt magis formaliter distincta, seu distinctione rationis ratiocinatæ ab objecto revelato: & ista non debent, censeri formaliter, seu sub conceptu proprio, ne implicitè quidem revelata; potest enim DEUS, locutionem suam, qua revelat unum prædicatum, non dirigere ad ingerendam notitiam alterius ità formaliter distincti. Sic Judæis revelata sunt prædicata absoluta DEI: at, saltem pluribus eorum, non sunt revelata prædicata relativa, seu mysterium SS. Trinitatis. Et ne excipias, hæc esse virtualiter distincta, addo, nobis defacto necdum esse revelata omnia prædicata Divina, etiam essentialia; quia Beati primùm ea omnia videbunt: imò plurimarum rerum creatarum existentia, & prædicata aliqua, magis sub sensus cadentia, sunt revelata in Sacris Scripturis, de quibus tamen plurima ipsis essentialia nescimus.

537. Confirm. 2. Locutio, prout hîc sumitur propriè pro allocutione, est manifestatio conceptûs, directa ad alterum, ea intentione, ut audiens veniat in notitiam rei: ergo, si DEUS suam revelationem non ità dirigit ad creaturam, nec intendit (ùt potest non intendere: quæ enim in hoc contradictio?) per revelationem e. g. incarnationis facere, ut audiens veniat in notitiam omnium metaphysicè connexorum, non loquitur illa connexa.

Nec dicas, non esse de ratione, vel essentia locutionis, ut involvat talem directionem ad audientem, vel intentionem, ut audiens veniat in notitiam rei, quæ dicitur; nam, licèt talis directio non sit de essentia locutionis materialiter talis, seu puræ prolationis vocum, tamen est de essentia locutionis formalis, seu allocutionis; qualem utique DEUS vult facere, dum aliquid revelat; DEUS enim, loquens ad extrà, non loquitur sibi, sed creaturis, nec loquitur, ùt quidam quandoque absorpti, dum soli secum rem aliquam cogitant, & suas cogitationes verbis, sibi tantùm dictis, exprimunt.

538. Confirm. 3. Si per revelationem unius revelarentur etiam omnia, cum ipso metaphysicè connexa, tunc per revelationem cujuslibet rei revelarentur omnia prædicata Divina necessaria; quia quælibet res creata habet essentialem connexionem cum his omnibus: imò etiam revelaretur mysterium SS. Trinitatis; etsi enim res creatæ dicantur cum isto non habere connexionem, id tantùm intelligendum est in sensu formali; nam in sensu reali habent etiam cum hoc mysterio metaphysicam connexionem; quia realiter absolutè impossibile est, dari quidquam, nisi DEUS sit trinus, & unus.

Quin etiam in sententia adversariorum probabilissimè qualibet re revelata revelarentur possibilitates omnium rerum; quia quælibet res probabilissimè habet essentialem connexionem, saltem mediatam, cum possibilitate cujuslibet alterius, quatenus implicante e. g. musca, implicaret potentia, eam producendi, adeóque implicaret hic immutabilis DEUS, quo implicante implicarent omnia. Quis autem dicat, per revelationem cujusque rei, e. g. castimoniæ Josephi in Ægypto, revelari mysterium SS. Trinitatis, vel possibilitatem leonis? Certè Judæis omnibus fuit ea castitas Josephi ex revelatione nota, non ità mysterium SS. Trinitatis.

Ne autem putes, hac ratione dandas præcisiones objectivas, adverto, revelare aliquod prædicatum de aliquo certo objecto, non esse tantùm quomodocunque revelare de isto objecto aliquid realiter identificatum cum illo prædicato: sed esse loqui ea intentione, & ità clarè, ut audiens vi locutionis illius intelligat formaliter, & sub conceptu proprio, illud objectum, de quo aliquid revelatur, itémque intelligat, illud prædicatum ei formaliter, & sub conceptu proprio, convenire. Sic quamvis per hanc propositionem: *DEUS est omnipotens*: reveletur nobis sub conceptu explicito, & proprio *DEUS*, & prædicatum *Omnipotens*, non tamen revelatur prædicatum *Omniscius*, licèt omnipotens, & omniscius, realiter identificentur.

Certè, si non haberemus aliam revelationem de omniscientia, tam parùm possemus eam credere vi revelationis factæ de omnipotentia, quàm parùm possumus credere prædicata plurima, quæ adhuc in DEO nos latent; nam, licèt aliquo modo possit dici, etiam dicta esse in aliquo sensu physico omniscientia, sub conceptu scilicet omnipotentiæ, cui identificata est: non tamen potest dici, esse dicta ad nos, propriè, & in sensu illo morali, qui requiritur, ut propriè dicatur revelata; revelare enim est idem, ac manifestare, seu aliquid ità loqui, ut audiens, id formaliter, & sub conceptu proprio, intelligat: at audiens, DEUM esse omnipotentem, planè propterea non intelligit formaliter, & sub conceptu proprio, eum esse omniscium.

539. Similiter, etsi per hanc propositionem: *Aliquod animal est occisum*: supposito, quòd sit homo, dicatur etiam in aliquo sensu physico, homo esse occisus, tamen in sensu morali non manifestatur nobis, aut revelatur, occisio hominis, ità, ut possimus per fidem, sive naturalem, sive supernaturalem, affirmare, hominem esse occisum, licèt revera, homo identificatus cum illo animali, sit occisus; quia nempe non clarè, formaliter, & sub conceptu proprio, revelatur subjectum illius

illius propositionis, seu verificativum ejus, nempe homo: hinc in tali casu ab audiente non satis intelligitur homo: &, si alia notitia non superveniat, nunquam credi, aut sciri poterit, hominem esse occisum. Unde, quando dicimus, revelari unum, & non alterum realiter identificatum, tantùm dicere volumus, non dari revelationem tam claram, ut etiam alterum identificatum formaliter, & sub conceptu proprio, possit intelligi, aut credi: atque adeò prædicata contradictoria non cadunt in realiter identificata, sed in duas revelationes realiter distinctas.

540. Addo, in libero arbitrio loquentis esse, ponere locutionem talem, vel aliam, tam claram, ut vi illius velit objectum alteri ità loqui, ut hic illud omnino clarè quoad omnia prædicata cognoscat: vel locutionem minùs claram, ut objectum tantùm quoad aliqua prædicata cognoscat: item esse in libero loquentis arbitrio, ponere, vel locutionem talem, ut audiens cognoscat objectum clarè, & distinctè: vel talem, ut id tantùm cognoscat confusè, prout scilicet intendit, audienti ingerere notitiam, vel majorem, vel minorem de objecto. Si jam loquens duntaxat ponat talem locutionem, vi cujus audienti solùm dare velit notitiam aliquorum prædicatorum, non censebitur revelâsse prædicata reliqua, quantumvis identificata. Item si ponat talem locutionem, vi cujus in audiente tantùm oriri velit notitiam confusam, vel in genere, non censebitur revelâsse objectum in particulari; quia locutio ex se non plus revelat, quàm quantum ex mente loquentis sonat.

541. Licèt autem dein per discursum ex tali locutione eruantur veritates aliquæ particulares, non tamen ideò loquens censebitur, eas revelâsse, aut dixisse, si non, vel ex ratione, vel ex communi modo loquendi, aut intelligendi locutionem, meritò possit colligi, quòd loquens etiam particularia contenta voluerit intelligi. Et sæpe quidem fit, ut loquens veritatem universalem, velit etiam intellgi veritates particulares, contentas in illa: non tamen id fit necessariò, aut semper: imò potest contingere, ut dicens propositionem universalem, nolit particularem in ea contentam intelligi. e. g. quærenti principi post auditum sonitum sclopeti: *An occisus est homo?* potest quis per propositionem universalem respondere: *Equus tantùm occisus est*: quin velit à principe intelligi propositionem particularem, scilicet, quòd determinatè occisus sit equus ei charissimus; ab hoc enim vellet omnino abstrahi, imò de eo nec cogitari, ne princeps tristitiam contrahat.

542. Per hanc tamen conclusionem non nego, quòd sæpius, revelato explicitè uno objecto, reveletur etiam implicitè aliud, cum priore necessariò connexum; nam sæpe loquens, dum dicit unum, intendit audientem ducere in cognitionem alterius necessariò connexi: qua ratione ponit verè signum, significans illum terminum connexionis, dirigendo illud ad audientem certorem reddendum de eodem termino, quòd est formaliter hunc dicere. Sic dum interroganti, an sacrificium Missæ sit cultus DEO gratus, responderem: *Ipse Christus illud instituit*: etsi explicitè tantùm dicerem institutionem Christi, cum qua, complacentia, vel approbatio Divina, tantùm est metaphysicè connexa (quia scilicet omne à Christo institutum placet DEO) tamen ex intentione interrogantis, & meâ, dicerem implicitè, sacrificium illud DEO placere.

543. Sic, si interroganti: *An Judas est in inferno, vel S. Petrus in cœlo*: responderem: *Ille in desperatione est mortuus, hic pro Christo martyr occubuit*: etsi ista explicitè dicta, tantùm haberent metaphysicam connexionem, ratione decreti Divini, cum projectione in infernum, & assumptione in cœlum, tamen iterum ex communissimo modo intelligendi, implicitè dicerem, Judam esse in inferno, & S. Petrum in cœlo. Et sic etiam DEUS, quando loquitur aliquod mysterium, sæpe intendit, homines ducere in cognitionem aliorum connexorum: quibus in casibus etiam ista censetur revelare; quia, ùt dictum, loquitur se accommodando modo loquendi, & intelligendi hominum. Sic quando revelavit, Christum natum esse ex B. Virgine, satis revelavit, hanc esse ejus matrem, eùmque concepisse sinè semine: item quando revelavit, Christum vidisse Zachæum in arbore, simul revelavit, Zachæum in ea priùs consciensa mansisse, donec Christus advenerit &c.

544. Hæc autem revelatio implicita de rebus, connexis cum objecto explicitè revelato, colligi debet, tum ex ipsa significatione verborum, quibus DEUS utitur, tum ex circumstantiis, in quibus loquitur. Si voces ex sua institutione sint relativæ, vel aliam ob causam indirectè significent aliquid connexum, DEUS iis verbis, vel signis utens, etiam loquitur illud connexum, e. g. dum revelat Isaacum esse filium Abrahæ, etiam revelat, istum esse illius patrem: dum revelat, aliquem esse hominem, cùm hæc vox ex communi modo loquendi significet hominem, prout datur à parte rei, id est, instructum suis proprietatibus, & potentiis, etiam revelat, eum habere intellectum, & voluntatem, etiamsi cum quibusdam auctoribus ponantur hæ potentiæ esse ab anima realiter distinctæ.

Sic etiam, quando Christus dixit: *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Luc. 13. v. 3.* revelavit implicitè justitiam, & potentiam DEI, vindicantis peccata; quia scilicet voluit Christus auditoribus suis ingenerare timorem DEI, suas injurias ulciscentis. Id autem præprimis est verum, quòd, quando Ecclesia ex una veritate fidei infert aliam, eámque definit, tum signum sit, etiam hanc aliam veritatem fuisse implicitè revelatam, ùt explicavimus *n. 455.*

545. Dico 4. Conclusio objectiva, quæ in syllogismo categorico ex duabus propositionibus de fide consequitur, etiam ipsa ùt

plurimùm est de fide. ità communis. Dixi *conclusio objectiva*, hoc est objectum conclusionis formalis: de qua conclusione objectiva etiam sequentes conclusiones sunt intelligendæ; alia enim est quæstio, an conclusio formalis, seu actus conclusionis, ex talibus præmissis deductus, sit actus fidei, de qua agemus infrà, agendo de fide discursiva, *a. n. 583*. Similiter per voces *de fide* intelligitur, objectum esse fide Divina credibile. Dixi etiam *ùt plurimùm*; quia ùt dicemus, aliquando facienda est exceptio.

Prob. jam assertio. De tali conclusione objectiva est certum, vel quod sit aliqua veritas particularis, contenta in universali relevata, vel quòd ejus subjectum sit realiter idem cum subjecto propositionis revelatæ: ergo etiam est de fide. prob. ant. vel una propositio revelata est universalis, & altera particularis, e. g. in hoc syllogismo: *Omnis homo est redemptus à Christo: S. Joannes Baptista est homo: ergo S. Joannes Baptista est redemptus à Christo:* ubi patet, in majore dari revelationem de omni homine universaliter redempto: in minore dari revelationem, quòd S. Joannes contineatur inter omnes homines, adeóque ejus redemptio sit veritas particularis, contenta in revelatione universali de redemptione omnium hominum, & consequenter ex dictis *n. 534.* sit de fide.

546. Et par est ratio, si una propositio latiùs, altera minùs latè pateat, licèt non sit particularis; quia eodem modo veritas conclusionis, quæ non potest latiùs patere, quàm quælibet præmissa, erit veritas quasi particularis, hoc est, minùs patens, contenta in latiùs patente. e. g. in hoc syllogismo: *Omnis clarè videns DEUM, est amicus DEI: sed omnis martyr est clarè videns DEUM*: ergo *est amicus DEI:* ubi minor est restrictior, vel minùs patens veritas, & quasi particularis respectu majoris; nam non soli martyres vident DEUM, sicut non solus S. Joannes est homo: sunt tamen inter videntes DEUM, & particularis classis videntium DEUM, sicut S. Joannes est inter homines, & particularis homo.

547. Vel propositio revelata utraque est universalis, & æquè latè patens, e. g. in hoc syllogismo: *Omnis, qui venit in cœlum, est prædestinatus: sed omnis, qui moritur in gratia, venit in cœlum: ergo omnis, qui moritur in gratia, est prædestinatus.* Et in tali casu est omnino certum, quòd subjectum objectivum majoris, & subjectum objectivum conclusionis sint realiter idem: quare prædicatum, quod revelatur de uno, etiam revelatur de altero realiter identificato (nisi sit specialis ratio faciendi exceptionem, qualis ùt plurimùm non est) consequenter non minùs est de fide, quòd prædicatum conveniat uni, quàm alteri.

548. Et hoc contingit in syllogismo quocunque, non tantùm affirmativo, sed etiam negativo, e. g. in hoc: *Nullus in peccato mortuus venit in cœlum omnis impœnitens est in peccato mortuus: ergo nullus impœnitens venit in cœlum*: ubi *nullus in peccato mortuus*, & *nullus impœnitens*, manifestè debent esse idem; aliàs non daretur distinctio in tertio, sed à tertio, ex qua nihil infertur, ut nôrunt Summulistæ. Fortè dices, has ipsas conclusiones objectivas esse jam explicitè revelatas. Sed resp. etiamsi non essent de fide ratione revelationis explicitæ, essent tamen de fide ratione revelationis implicitæ: & si aliquæ sint veritates universales taliter deductæ, nec tamen explicitè revelatæ, de iis procedit nostra probatio: si nullæ forent, quæ non essent explicitè revelatæ, tamen vera esset assertio de veritatibus particularibus, quod sufficeret.

Nec dicas, nos superiùs dixisse, quòd DEUS, revelato uno objecto, vel prædicato, non eoipso revelet omnia alia realiter identificata; nam resp. in iis casibus semper dari specialem rationem excipiendi, ùt patet ex ipsis probationibus nostris: at talis ratio ùt plurimùm non est in casibus hujus conclusionis (aliquam exceptionem faciemus inferiùs in solutione objectionis tertiæ) ergo est disparitas. Et sanè, si DEUS prævideat, fore, ut hominibus certissimè innotescat, aliquid esse realiter identificatum alteri, & tamen explicitè de isto loquatur, censendus est (nisi specialis ratio obstet) etiam saltem implicitè loqui de illo.

549. Dico 5. Conclusio objectiva, deducta ex majore propositione universali revelata, & minore particulari naturaliter evidente, ùt plurimùm est de fide. Dixi, *ùt plurimùm*; quia, ùt iterum in objectionibus solvendis dicemus, videtur aliquando facienda exceptio. Prob. conclusio. Quando major est de fide, & minor evidens, sufficienter constat, quòd veritas conclusionis contineatur in veritate majoris universalis revelatæ: ergo.

550. Sic quando dico: *Omnis homo est redemptus à Christo: Socrates est homo: ergo est redemptus à Christo*: cùm major sit universalis revelatio de redemptione, extendens se ad omnes homines: & minor evidenter ostendat, Socratem esse partem illius collectionis, scilicet hominum, ad quam totam spectat redemptio: sufficienter constat, eam revelationem se etiam ad Socratem extendere, adeóque esse de fide, quòd Soctates sit redemptus.

551. Et in hoc casu evidentia naturalis de Socrate homine non est motivum asserendi, eum esse redemptum, sed tantùm est applicatio motivi, seu facit, ut agnoscatur, dari revelatio etiam de ejus redemptione. Ad summum ea evidentia est motivum extrinsecum, vel mediatum, sicut motiva credibilitatis, applicantia testimonium DEI, ad affirmandam religionis Catholicæ veritatem.

552. Dixi: *si minor est evidens;* nam, si hæc non esset evidens, aut saltem valde certa, non sufficienter constaret, quòd locutio Divina, ad ejus objectum se extenderet. Imò, si quis ex ignorantia, vel stupiditate negaret minorem, etiam per se evidentem,

tem, & consequenter etiam talem conclusionem, non propterea esset hæreticus, saltem in foro interno; quia tunc non esset ei sufficienter applicata revelatio, e. g. si quis negaret, Saul, vel Ruth, esse redemptos à Christo; quia putaret non fuisse homines, sed illum vulpem (nam hanc hebraicè significat) & istam fuisse plantam odoriferam.

553. Suspectus tamen talis esse posset in foro externo de hæresi; quia negans conclusionem in syllogismo legitimo, maximè in categorico, censetur negare aliquam ex præmissis: atqui non facilè judicatur aliquis negare propositionem evidentem, quæ rapit intellectum ad assensum, sed aliam, quæ non ità rapit, sicut non ità rapiunt propositiones de fide: adeóque talis posset suspectus esse, an non propositionem de fide negaret, quod esset hæreticum.

554. Dico 6. Si major universalis est naturaliter nota, minor autem particularis de fide, conclusio objectiva non est semper de fide. ità Suarez *de fide disp. 3. sec. 11. n. 5. Valentia tom. 3. disp. 1. q. 1. punct. 2. §. diligenter*, aliique. Prob. In tali casu non necessariò veritas conclusionis est à DEO revelata: ergo neque necessariò est de fide. prob. ant. tum negativè; quia non potest probari, tum positivè.

555. E. g. in hoc syllogismo: *Omnis volucris habet stomachum: sed corvus in arca Noë est volucris: ergo habet stomachum* ubi, licèt minor sit revelata, & de fide, tamen conclusio non est revelata, neque de fide; nec enim per revelationem, per quam habemus, corvum fuisse in arca Noë, etiam revelatum est, eum habere stomachum.

556. Non tamen propterea nego, sæpe posse contingere, ut talis conclusio objectiva sit de fide, e. g. in hoc syllogismo: *Omnis homo est animal rationale: Christus est homo: ergo Christus est animal rationale*: in quo tamen, uti & in similibus syllogismis, conclusio non est de fide ideo; quia est deducta ex una præmissa universali naturaliter nota, & altera particulari de fide: sed quia per revelationem minoris implicitè jam revelatur etiam conclusio; nam revelato homine, ùt dictum *n. 533.* revelatur essentia, seu definitio objectiva, scilicet animal rationale.

557. Dico 7. Conclusio objectiva, deducta ex una præmissa de fide, & alterâ tantùm probabiliter vera, non est de fide. Prob. Objectum, quod non proponitur ùt certò revelatum à DEO, non est credibile fide Divina: atqui talis conclusio est tale objectum: ergo. minor est clara; nam omnis conclusio sequitur debiliorem partem, maximè quoad certitudinem, vel incertitudinem: adeóque talis conclusio non est certò revelata, sed tantùm probabiliter. Major etiam non potest negari, maximè post damnatam ab Innocentio XI. hanc propositionem 21. *Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem, stat cum notitia sólùm probabili revelationis, imò cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus DEUS.* Confir. Si talis conclusio esset de fide, multis certum esset de fide, quòd essent in statu gratiæ: sed hoc est falsum ex Tridentino *sess. 6. c. 9.* ergo. prob. ma. est de fide hæc major universalis: *Omnis, qui rite percepit sacramentum pœnitentiæ, est in statu gratiæ:* & multis piis hominibus est valde probabilis hæc minor: *Sed ego rite percepi sacramentum pœnitentiæ*; quia valde probabile est, ministrum fuisse verum sacerdotem, & adhibuisse legitimam formam, & intentionem: ac tales homines attulisse debitam dispositionem: ergo, si probabilitas ista sufficeret, esset de fide conclusio: *Ergo sum in statu gratiæ.*

558. Addendum, hucusque dicta à conclusione quarta, restricta fuisse ad conclusiones deductas in syllogismis categoricis. Si quis quærat, quid sentiendum de conclusionibus syllogismorum non categoricorum. Resp. non universaliter tales conclusiones esse necessariò de fide; quia, si in conclusione tantùm aliquid infertur ratione connexionis cum alio, in præmissis revelato, & quidem ratione connexionis tantùm naturaliter cognitæ, vel cognitæ quacunque certitudine non sufficienti, non statim tale objectum conclusionis censendum est revelatum; unde, sicut in Logica dicitur, talium syllogismorum bonitatem optimè ostendi, si reducantur ad syllogismos categoricos bonos, ità etiam dico, optimè posse discerni, an conclusio sit de fide, vel non, si tales syllogismi reducantur ad syllogismos categoricos: & tunc juxta assertiones suprà positas de conclusione in syllogismis categoricis res determinetur.

559. Hoc tamen etiam dici potest, quòd, si syllogismus sit disjunctivus, & utraque præmissa sit de fide, etiam conclusio, legitimè illata, sit de fide; quia etiam in humanis, si quis duas tales præmissas dicat, & dein unam neget, censetur dicere alteram. e. g. dicens: *Semper, vel dies, vel nox est: nunc autem non est nox:* censetur satis dicere: *Nunc est dies.* Pariter, cùm revelatum sit, quòd omnis homo, adeóque etiam S. Petrus, veniat vel in cœlum, vel in infernum: & ex altera parte etiam revelatum sit, quòd S. Petrus non sit in inferno, sufficienter etiam sinè alia revelatione credi posset, eum esse in cælo.

Similiter in syllogismo conditionali, si major conditionalis est revelata, & minor, quæ conditionem purificat, etiam est revelata, sufficienter quoque est revelata conclusio: e. g. in his præmissis: *Si quis per martyrium Christum confessus fuerit coram hominibus, confitebitur eum Christus coram Patre suo: atqui S. Stephanus per martyrium Christum confessus est coram hominibus:* sufficienter jam est implicitè revelata conclusio: *ergo Christus confessus est S. Stephanum coram Patre suo*: posletque conclusio hæc credi, etsi nulla alia magis explicita revelatio, neque per traditionem, neque per alium modum, haberetur.

tur. Certè inter homines, si quis tales duas præmissas loqueretur, censeretur sufficienter locutus esse etiam conclusionem.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

560. OB. 1. contra 1. concluſ. DEUS revelans objectum, non propterea revelat etiam ejus partes metaphysicas, vel genus, & differentiam, aut definitionem objectivam: ergo. prob. ant. DEUS revelans e. g. quòd detur calor, non eo ipso revelat, quòd detur disgregans heterogenea, & congregans homogenea: hæc est definitio caloris: ergo. Resp. dist. ant. DEUS revelans objectum non propterea revelat partes metaphysicas, genus, & differentiam &c. quoad statum objectivum, vel etiam quoad conceptum certum, & evidentem. neg. ant. quoad omnem statum intentionalem, seu conceptum dubium, vel tantùm probabiliter verum. conc. ant. & neg. conſ. ad prob. om. vel conc. ant. neg. conſ.

561. Dixi, DEUM loqui more quasi humano, seu accommodando se intelligentiæ hominum, circa usum vocum, atque signorum; unde quando dicit aliquod objectum, dicit id, prout homines idem solent dicere, qui, dum aliquid dicunt, volunt utique significare essentiam rei, & statum ejus objectivum, ùt suprà diximus: item volunt dicere, quòd detur illud, quod terminis apertè idem significantibus indicatur: e. g. quando dicunt, dari hominem, dicere volunt, etiam dari animal rationale, vel compositum ex anima rationali, corpore, & unione; quia apertè idem sunt: & si quis dicentem, quòd aliquis homo sit in templo, interrogaret, an ibi sit aliqua anima rationalis, & corpus ei unitum, videretur quasi terminos non intelligens.

562. At verò, quando dubium est, an talis conceptus huic rei conveniat, vel tantùm est probabile, quòd ei conveniat, non statim homines volunt, hunc conceptum dicere; quia possent falsùm dicere: consequenter etiam DEUS non censetur talem conceptum revelare: itaque, cùm definitio caloris suprà allata, sit dubia, vel tantùm probabilis, non censetur eam DEUS revelâsse. Aliud est de definitione hominis, quæ est apertissima, & clarissima.

Neque dicas. Ergo, quando definitio est tantùm probabilis, verificantur contradictoria de definitione, & definito; nam hæc objectio spectat ad Logicam & præcisiones objectivas. Respondeo breviter. Revelatur objectum sub conceptu uno, nempe definiti, & non sub altero, nempe definitionis: sicut homo cognoscitur à longè sub ratione animalis, non autem sub ratione rationalis. Discrimen tantùm est, quòd inter animal, & rationale, detur distinctio rationis ratiocinatæ: at verò inter definitum, & definitionem, tantùm detur distinctio rationis ratiocinantis: quæ tamen sufficit ad conceptus saltem quoad claritatem diversos, adeóque ad similiter diversas revelationes.

563. Sed neque videtur dicendum, quòd in tali casu definitio, si reipsa vera sit, attamen nobis tantùm sub dubio, vel per solam probabilem notitiam cognita, à DEO quidem reveletur, nobis tamen hæc non sufficienter, aut proximè applicetur, adeóque non sit quidem proximè credibilis, attamen sit remotè credibilis, e. g. suprà adducta definitio caloris; non, inquam, videtur hoc dicendum, saltem tunc, quando non videtur credibile, eam revelationem aliquando magis applicandam.

Ratio est. Cùm nemo unquam DEUM tale objectum loquentem intelligat, cur id loquatur? cur ponat revelationes, quæ nemini unquam proximè applicatæ fuerunt, & verosimiliùs nemini unquam applicabuntur? nec enim unquam Ecclesia definiet, quòd calor sit qualitas disgregativa heterogeneorum, & congregativa homogeneorum &c. Aliud enim est, quòd DEUS aliquando aliquam veritatem universalem dicat, cujus partes inclusæ necdum omnes sunt proximè applicatæ, quas tamen suis temporibus Ecclesia definiendo applicabit: aliud est, quòd DEUS dicat veritatem aliquam, quæ hucusque nulli applicata est, & verosimiliùs nulli unquam applicabitur.

Si tamen contendas, quòd casu quo definitio talis, vel res aliqua alia, nunc probabiliter tantùm cognita, sit vera, & prævideatur suo tempore definienda, DEUS jam nunc eam loquatur, ne dici debeat, Ecclesiam aliquando condere novas revelationes, nil dicis contra nos; quia tantùm sequitur, quòd conclusio, nunc tantùm dubiè, vel probabiliter cognita ùt revelata, possit suo tempore certò cognosci ùt talis, & tunc credi: nondum autem possit credi stante dubio, vel habita sola probabilitate de illa: quod libenter concedimus.

564. Ob. 2. contra 2. concluſ. Si DEUS revelando veritates universales revelaret etiam particulares, in iis contentas, tunc ista propositio: *Socrates est redemptus à Christo:* esset revelata: atqui non est revelata: ergo. prob. mi. si esset revelata redemptio Socratis, tunc esset certior redemptio Socratis, quàm ejus existentia: sed hoc non potest dici: ergo. prob. ma. de redemptione Socratis constaret ex revelatione Divina: de ejus existentia constaret tantùm ex communi fama, & traditione historicorum: sed revelatio Divina est longè certior, quàm illa fama, aut traditio: ergo. mi. superior etiam prob. existentia supponitur ad redemptionem: ergo hæc non potest esse certior illâ.

Resp. 1. Fors posset negari, quòd redemptio Christi supponat existentiam redempti: certè quoad sufficientiam ad redimendum, passio Christi se extendit ad omnes possibiles homines: quamvis quoad actualem influxum, vel deletionem peccati originalis

ginalis fortè supponat existentiam, vel jam actualem, vel certè actuandam, seu futuram. Sed (ùt permittatur cursus argumento) om. ma. neg. mi. ad prob. duplex est responsio. Quidam negant majorem, & dicunt, ipsam existentiam Socratis credi per eundem actum, quo creditur ejus redemptio, idque confirmant ex eo; quòd propositiones affirmativæ in materia contingenti affirment etiam existentiam subjecti; talis autem propositio est actus fidei dicens: *Socrates est redemptus à Christo:* adeóque dicunt, redemptionem Socratis, creditam per actum fidei, esse quidem certiorem, quàm sit ejus existentia, affirmata tantùm per actum naturalem, propter famam, & traditionem historicorum: non verò redemptionem esse certiorem, quàm sit existentia etiam credita, per eundem actum fidei cum redemptione.

565. Sed inprimis hæc regula Summulistica non potest intelligi de quolibet prædicato contingenti; nam defacto vera est hæc propositio contingens, & affirmativa: *Antichristus est redemptus*: *Antichristus est cognitus:* quin tamen Antichristus existat. Unde regula illa tantùm intelligitur de prædicato actualis exercitii, vel formæ physicæ actualiter denominantis, adeóque inhærentis. Dein difficulter possunt hi auctores, rationem dare; quare non etiam hæc propositio: *Socrates existit:* sit de fide; nam juxta ipsos propositio: *Socrates est redemptus*: facit implicitè hunc sensum copulativum: *Socrates existit, & est redemptus:* quæ propositio copulativa est de fide: & non tantùm una, sed utraque ejus pars: adeóque non est ratio; quare non etiam quælibet pars seorsim sit de fide, & possit credi.

566. Sanè, si existentia Socratis potest credi in complexo cum ejus redemptione, debet esse absolutè revelata: adeóque potest etiam credi seorsim, éstque etiam seorsim sumpta de fide; sicut quando *Gen. 2. v. 7.* revelatur hæc veritas, seu propositio copulativa: *Formavit igitur Dominus DEUS hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ:* non tantùm utrumque membrum conjunctim, sed etiam divisim, est de fide: scilicet, & quòd DEUS hominem ex limo formaverit, & quòd vitam inspiraverit. & quando *versu præced. seu 6.* revelatur: *Fons ascendebat è terra, irrigans universam superficiem terræ*: non tantùm conjunctim, sed etiam divisim, est vera quælibet pars hujus revelationis, nempe, & fontem ascendisse è terra, & hujus superficiem irrigâsse. Jam verò dicere, quòd propositio: *Socrates existit*: sit de fide, est difficillimum, ùt patebit ex objectione sequenti.

567. Respondent itaque alii, & meliùs. neg. mi. ad prob. iterum neg. mi. Aliud est, quòd existentia non minùs verè debeat à parte rei existere; nam veritas objectiva stat in indivisibili: aliud, quòd non minùs debeat nobis esse certa; nam certitudo capit magis, & minùs. Si non verè existeret Socrates, non posset supponi ejus existentia, nec ad revelationem, nec ad actum fidei, ùt est clarum: attamen potest supponi existentia, etiamsi non sit ità firmissimè nobis certa, uti certa est per actum fidei redemptio, modò indubitanter à nobis sciatur, vel cognoscatur.

Dico *certa nobis*; nam DEO omnia, quæ scit, aut supponit, sunt æqualiter certa, ratione omniscientiæ suæ; unde, licèt talia non revelet, quia, ùt ad objectionem sequentem dicemus, jam nota supponit, potest ea ad suam revelationem, optimè, & prudentissimè supponere. Nobis autem non omnia, quæ supponuntur ad revelationem, vel ad actum fidei, debent esse æquè certa, ac est actus fidei, vel objectum per fidem creditum: & sic præsupponitur ad actum fidei applicatio revelationis per motiva credibilitatis, quæ antecedenter non sunt tam certa, ac ipsa revelatio, & actus fidei; hic enim est firmior, ùt patet ex propositione 19. ab Innocentio XI. damnata: *Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum, ad assensum impellentium:* adeóque etiam potest supponi notitia, licèt non ità certa de existentia Socratis, ad actum fidei de ejus redemptione.

568. Accedit, quòd, quando revelatur Socrates redemptus, absolutè immediatè reveletur tantùm redemptio existens, & non Socrates: sicut, quando revelatur redemptus Antichristus, revelatur tantùm absolutè existens ejus redemptio, & non ipse; ùt enim jam dictum *n. 565.* in his propositionibus non necessariò affirmatur existentia subjecti. Jam verò redemptio Socratis, & ejus existentia, non sunt idem, sed ad summum sunt metaphysicè connexa (quod pro nunc omittitur) ut autem diximus, revelato aliquo objecto, non revelantur necessariò omnia metaphysicè connexa cum illo; hinc etiam in nostro casu non necessariò revelatur existentia Socratis, sed hæc tantùm supponitur antecedenter nota: adeóque hæc veritas: *Socrates existit*: nec est de fide, nec creditur. Hactenus dicta majorem lucem accipient ex solutione objectionis sequentis.

569. Ob. 3. contr. 5. conclus. Si conclusio objectiva, deducta ex majore revelata, & minore naturaliter evidente, est de fide, tunc omnis veritas naturaliter evidens, e.g. etiam ista: *Nunc existit dies:* est de fide: hoc non potest admitti: ergo. prob. ma. fiat hic syllogismus: *Omne, quod nunc est existens, scitur à DEO esse nunc existens: sed nunc dies est existens: ergo à DEO scitur dies nunc esse existens:* in hoc syllogismo major universalis est de fide: minor est naturaliter evidens: ergo juxta nostram assertionem conclusio objectiva est de fide.

Jam fiat alter syllogismus: *Omne, quod à DEO scitur, esse nunc existens, nunc existit: sed à DEO scitur, dies esse nunc existens: ergo nunc dies existit:* in hoc syllogismo utraque præmissa est de fide: ergo etiam conclusio objectiva, seu veritas naturali-

turaliter evidens primò posita. Et quod probatum est de ista veritate, potest eodem modo probari, de quavis alia veritate naturaliter evidente, scilicet, eam sciri à DEO, & omne scitum à DEO ità se habere, prout scitur ab ipso.

570. Hæc objectio satis molesta est: retorqueri tamen aliquatenus potest in adversarios. Hac ratione quævis veritas naturaliter evidens, saltem erit objectum conclusionis Theologicæ; non enim potest simpliciter negari, conclusionem, deductam ex una præmissa de fide, & altera naturaliter evidente, esse conclusionem Theologicam, cujus oppositum est erroneum: quod etiam non potest dici de qualibet veritate naturaliter evidente: quis enim dicat, eum, qui negaret, nunc esse diem, admittere errorem circa fidem? Quæcunque autem solutio hujus retorsionis, vel difficultatis circa conclusionem Theologicam, ab adversariis data fuerit, serviet etiam nobis, circa actum fidei, vel objectum de fide. In forma. neg. ma. ad prob. conc. conclusionem primi syllogismi esse de fide; nam etiam hanc diem nunc existentem sciri à DEO, est satis revelatum, nempe implicitè in majore universali: nego autem, conclusionem secundi syllogismi esse de fide.

571. Dices 1. Secunda conclusio est deducta ex duabus propositionibus, seu præmissis revelatis: ergo etiam est revelata, adeóque, juxta dicta in superioribus conclusionibus, est de fide. Resp. me, priusquam probarem illas conclusiones, jam dixisse, videri faciendam aliquando exceptionem: & certè propter hanc ipsam rationem, ne scilicet omnes veritates naturaliter evidentes debeant dici, esse de fide (quod esset valde paradoxum, & à nemine admissum) debet aliqua exceptio fieri.

Itaque excipimus, & dicimus, conclusiones, seu veritates deductas ex duabus præmissis de fide, vel majore universali de fide, & minore particulari naturaliter evidente, non fore de fide tunc, quando eæ conclusiones, seu veritates, jam præsupponi debent esse notæ ante ipsum assensum præmissarum, vel saltem unius ex præmissis, ità, ut non possit assensus præstari præmissis, nisi jam priùs præstitus fuerit conclusioni, vel certè hujus veritas jam fuerit priùs nota; tunc enim non debet censeri revelatio præmissarum etiam esse revelatio conclusionis.

572. Cujus rei ulterior ratio etiam est ista. Sicut homo aliquod objectum, quod explicitè non dicit, non censetur dicere implicitè (quamvis illud ex aliis dictis inferri possit) si illius notitia jam necessariò præsupponitur, ad veritatem aliorum explicitè dictorum: ità quoque DEUS illud objectum, quod explicitè non revelat, neque revelat implicitè, cujus notitia jam necessariò præsupponitur, ad veritatem explicitè revelatorum.

Et ratio ulterior pro utroque dicto, tam DEI, quàm hominis est; quia talis dictio, vel revelatio objecti hujus jam priùs noti, nisi habeatur alius finis, quàm præcisè notitia objecti, videtur superflua: certè non necessaria: adeóque meritò negatur, quamdiu non efficaciter probatur. Alii dicunt, talem revelationem involvere circulum vitiosum; nam ideo esset de fide, nunc diem existere; quia DEUS scit: & ideo DEUS sciret; quia dies existit: sed sufficit mihi ratio prior. Quòd autem veritas conclusionis jam essentialiter præsupponatur nota ad assensum præmissarum, seu saltem ad assensum minoris, est clarum; ideo enim DEUS scit, diem existere, quia existit: certè nos non scimus, id DEUM scire, nisi quia scimus, diem existere.

573. Ex his ulteriùs infero, quòd, si veritas conclusionis jam ità præsupponatur nota ad assensum præmissarum, talis conclusio objectiva neque videatur esse conclusio Theologica strictè dicta, cujus scilicet oppositum sit error circa fidem; nam non videtur esse talis error, præcisè negare, hunc diem existere. Dixi, *conclusio objectiva*; nam conclusio formalis, deducta ex talibus præmissis formalibus, præsertim, si se reflectat in præmissas objectivas, non potest negari, saltem quoad objectum formale, sinè errore circa fidem; quia negarentur præmissæ. Similiter solvenda est objectio, qua dicitur, cuique revelatam esse suam existentiam, eámque esse de fide; eoquòd cuique revelata, adeóque de fide sit, propria ipsius redemptio à Christo facta, quæ supponit existentiam; nam eodem modo respondetur, ad revelationem de redemptione jam supponi notitiam de existentia; ideo enim scitur, aliquis esse actualiter à Christo redemptus; quia scitur existens pro aliqua temporis differentia.

574. Dices 2. Si dicta hucusque subsistunt, non potest credi Divina authoritas per modum conclusionis objectivæ: hoc est falsum: ergo. prob. ma. ad omnem actum fidei auctoritas Divina præsupponitur, ut alibi unde nota: ergo juxta nos non potest credi. Resp. neg. ma. ad prob. neg. ant. non enim supponitur nota authoritas DEI ad omnem actum fidei, sicut supponitur existentia dei ad hunc actum, seu præmissam: *DEUS scit, hunc diem existere*; nam jam per aliquem antecedentem actum priùs debet esse nota existentia diei; alias non possum affirmare, DEUM scire eam existentiam diei. At non antecedenter ad præmissas debet jam affirmari authoritas DEI: nec, ut habeam præmissas, ex quibus inferam authoritatem DEI, debeo jam necessariò prævie affirmare authoritatem Divinam: sed hanc affirmo, nempe in identitate in tertio per ipsas præmissas.

575. Dein non nego, quòd DEUS possit aliquando, talem veritatem naturaliter evidentem revelare, (quia multæ veritates naturaliter evidentes in Sacris Scripturis revelatæ sunt, e. g. quòd homines moriantur: quòd sol luceat: quòd dies, & nox, & anni tempora, sibi succedant &c.) præsertim non ne-

go,

go, quòd DEUS id possit, si habeat alium finem, quàm præcisè notitiam objecti: vel, si sint tales circumstantiæ, in quibus talis veritas non necessariò supponatur antecedenter nota ad assensum præmissarum: vel, si obfirmatè id contendas, omittam etiam, quòd DEUS absolutè possit, revelare veritatem taliter præsuppositam.

Nego autem, DEUM quascunque veritates ità præsuppositas (de quibus *n. 571.*) implicitè revelâsse, aut eas nunc esse de fide: quamvis, si DEUS eas revelare vellet, possent esse de fide. At verò auctoritatem suam, sive infallibilitatem in cognoscendo, & dicendo, DEUS in S. Scriptura sæpe revelavit, etiam in circumstantiis, in quibus prævia notitia ejusdem authoritatis non fuit ità necessaria ad assensum præmissarum: adeóque est lata disparitas.

576. Dices 3. Si conclusio: *Dies existit:* deducta ex suprà memoratis præmissis de fide, non est de fide, ruunt probationes quartæ & quintæ conclusionis nostræ: hoc admitti non potest: ergo. prob. ma. in hoc stant illæ probationes, quòd DEUS, revelans propositionem universalem, clarè cognoscat particulares in ea contentas, & has revelet: vel quòd subjectum conclusionis, sit idem cum subjecto propositionis majoris, aut alterius de fide: vel saltem in eo subjecto includatur; adeóque, quidquid revelatur de uno, reveletur etiam de altero, juxta principium Logicum *Dictum de omni:* sed hæc omnia ruunt, ùt patet consideranti: ergo.

Resp. neg. ma. ad probationem disting. majorem. in hoc stant illæ probationes, quòd DEUS revelans propositionem universalem, particulares in ea contentas cognoscat, & revelet: & quòd omne dictum de subjecto præmissæ, e.g. majoris, dicatur etiam de subjecto conclusionis; quando adest ratio dicendi, quòd DEUS propositiones particulares velit revelare, & quòd, quidquid revelat de uno subjecto, velit etiam revelare de altero. conc. ma. quando non adest talis ratio, sed potiùs ratio dicendi, quòd non velit revelare. neg. ma. & dist. sic. mi. neg. cons.

577. Revelatio externa, de qua hîc loquimur, cùm sit ens creatum, potest esse perfectior, vel minùs perfecta pro libitu DEI; unde potest hic, per eam revelare plura, vel pauciora, clariùs, vel obscuriùs, confusè, vel distinctè: adeóque potest intendere, vel manifestationem etiam veritatum particularium, vel tantùm manifestationem alicujus veritatis universalis in confuso: quid autem ex his duobus velit, sæpe debet aliunde colligi. In casibus quartæ, & quintæ conclusionis, videtur DEUS saltem ùt plurimùm (sic enim limitantur eæ conclusiones) velle manifestare veritates particulares, adeóque has loqui. Et hujus ratio est; quia aliàs deberet admitti contra communem, quòd Ecclesia conderet novas revelationes: item, quòd non esset cuique de se in particulari credibile fide Divina, se esse redemptum à Christo: quòd in peccato moriens, sit damnandus, aut, quòd in gratia moriens, sit salvandus &c. quæ ibi deduximus. At, quòd in casu objectionis DEUS velit tantùm, manifestare aliquam veritatem universalem, neque intendat revelare veritates particulares, ratio sumitur partim ex eo, quòd istud non probetur, partim ex hoc ipso absurdo, quòd omnes veritates evidentes deberent esse de fide.

578. Jam quod spectat ad principium: *Dictum de omni:* verissimum id est, in hoc sensu, quòd prædicatum, dictum de termino universali, conveniat etiam particulari sub illo contento, & de hoc per legitimam consequentiam possit inferri: sicut in casu objectionis legitimè infertur: *Nunc dies existit.* At illud principium non est accipiendum in hoc sensu, quòd, si quis loquatur universale, loquatur etiam particularia contenta; nam, cùm locutio pendeat ab intentione loquentis, potest quis velle, manifestare veritatem universalem in confuso, quin velit manifestare omnes veritates sub ea contentas, adeóque quin velit eas loqui: imò potest velle, ut audiens non veniat in notitiam veritatum particularium. vide dicta *à. n. 538.* Si autem DEUS non loquatur hanc propositionem: *Nunc dies existit:* etsi ea inferatur ex aliqua revelatione, non est in se revelata, adeóque non est de fide.

579. Dices. Si Ecclesia definiret, hunc diem existere, tunc DEUS hanc veritatem particularem revelâsset. Resp. inprimis non sequi, quòd DEUS eam revelâsset in ea universali: *Omne, quod DEUS scit existere, existit*; potuisset enim eam aliter, etiam immediatè revelare. Si autem Ecclesia definiret, quòd in ea universali DEUS hanc particularem revelâsset, facienda esset exceptio, & dicendum, quòd DEUS, non quidem omnia particularia, quæ scit existere, revelaverit, sed tantùm existentiam hujus diei. At non puto esse periculum, quòd Ecclesia sit istud definitura.

580. Ob. 4. Posset contingere, ut, quando major universalis est revelata, minor naturalis, sit moraliter quidem certa, attamen reipsa falsa: quo casu conclusio etiam erit falsa: ergo non poterit esse actus fidei, neque ejus objectum de fide. Resp. 1. nos in assertione posuisse minorem evidentem, adeóque veram. Resp. 2. om. totum. Assertio nostra solùm vult, quòd conclusio objectiva sit de fide, in casu minoris tantùm moraliter certæ, & simul veræ; nam, si vera non est, utique conclusio objectiva de fide non est. verbo. Dicendum est, in casu certitudinis moralis, non qualiscunque, sed positivæ, & ex valde gravibus rationibus haustæ, prudenter judicari, veritatem conclusionis contineri in veritate majoris revelatæ, adeóque etiam esse revelatam; hinc prudenter posse quemvis conari ad eliciendum actum fidei: & hunc, supposito, quòd minor vera sit, Divino cum auxilio eliciendum: Si autem (ùt absolutè fieri potest) minor, & consequenter etiam conclusio, esset falsa, DEUS ad falsum actum supernaturali auxilio non concurret; itaque conatus ille carebit effectu, seu actu fidei: non tamen carebit

suo

suo motu: elicietur quidem actus, seu assensus: sed naturalis tantùm, & falsus.

ARTICULUS III.

An Fides Divina sit discursiva.

581. Dico 1. Actus Divinæ fidei non est necessariò discursivus. ità communissimè omnes. Prob. conclusio negativè; quia probari nullatenus potest, actum fidei necessariò debere esse discursivum; potest enim aliquis immediatè, per simplicem adhæsionem ad verbum DEI, absque ulla illatione unius ex alio, credere aliquod mysterium: imò ordinariè ità fideles credunt. Ubi nota ex Logica, discursum, propriè dictum, esse orationem, in qua unum ex altero infertur; unde debet unum esse medium, seu ratio, ex qua aliquid aliud infertur. *Discursus formalis* stat in tribus, vel saltem duabus propositionibus, realiter distinctis, scilicet *majore*, *minore*, & *consequentia*, vel saltem *antecedente* & *consequente*. Dico *saltem*; quia aliqui dubitant, an detur enthymema in mente: major, & minor, vel antecedens, debent, pro priori naturæ antecedere consequentiam, & illuminare intellectum, ut agnoscat connexionem objectivam in tertio, & ex hac inferat identitatem inter se in conclusione.

582. *Discursus virtualis* non est tantùm propositio quælibet causalis (nam etiam DEUS potest formare propositiones causales, non tamen discursum virtualem, strictè dictum, nisi fiat quæstio de nomine) sed est propositio unica, habens tendentiam, æquivalentem antecedenti, & consequenti, ità, ut una pars, formaliter distincta ab altera, repræsentet identitatem in tertio, & quasi illustret intellectum, ad concipiendam, & inferendam alteram, seu identitatem inter se: simili ferè modo, quo in *tr. de DEO n.* 555. diximus, quòd cognitio DEI aliquo modo eminentiali illuminet ad volitionem cognitioni identificatam.

Dico *simili ferè modo*; nam in discursu virtuali dantur imperfectiones, quæ non dantur in cognitione, vel volitione Divina: & præsertim datur ista, quòd discursus virtualis præsupponat duas apprehensiones, realiter distinctas, unam objecti formalis, alteram objecti materialis, quarum prior illuminet ad concipiendam secundam. Unde, si in hoc sensu stricto sumatur discursus virtualis, non video, cur actus fidei semper debeat esse discursus virtualis; nam sufficit actui fidei, si sit propositio causalis: nec videntur credentes, semper identitatem in tertio, pro priori rationis cognoscere, sed simul testimonium DEI, & ipsum mysterium, tanquam causam, & effectum, ùt fit in aliis propositionibus tantùm causalibus.

583. Dico 2. Potest tamen absolutè actus fidei esse discursivus, formaliter, & virtualiter. ità Vasquez, Lugo, Hurtado, Medina, Becanus, Arriaga, Ripalda, Mastrius, Haunoldus, Platelius, & alii, maximè Recentiores. Probatur. Non est ulla implicantia in hoc, quòd aliquis antecedenter pro priori naturæ, per præmissas duas, vel unam, cognoscat revelationem DEI, de aliquo mysterio factam, & ab hac cognitione illustretur, ad inferendum in consequentia actum fidei de illo mysterio: e. g. hæc propositio: *Omne, quod DEUS dixit, est verissimum*: non tantùm est veritas naturaliter cognoscibilis, & cognita: sed etiam est revelata, seu revelatio in Scripturis frequens: potest ergo ex ea, & ex altera revelata, fieri syllogismus: e. g. *Omne, quod DEUS dixit, est verissimum: sed DEUS dixit, Verbum esse incarnatum: ergo Verbum est incarnatum*: vel potest fieri tantùm enthymema: *DEUS dixit, Verbum esse incarnatum: ergo Verbum est incarnatum*: in quo discursu conclusio potest esse actus fidei; nihil enim obest.

Noto tamen, ad hoc, ut non tantùm præmissæ sint actus fidei, sed etiam conclusio, necesse esse, ut conclusio se reflectat in præmissas objectivas, & sic intrinsecè attingat objectum formale; quanquam enim probabilis sententia quorundam philosophorum sit, conclusionem non semper se debere in præmissas objectivas reflectere, potest tamen id sæpe, imò fors sæpissimè fieri; neque enim defendere volo ullo modo, quòd præmissæ, unà cum conclusione, non attingente intrinsecè testimonium DEI, simul sumptæ, constituant integrum actum fidei, constitutum ex pluribus partibus realiter distinctis.

584. Ob. 1. Juxta SS. Patres, fides non est inquisitiva: ergo nec discursiva. Confir. 1. Fides Angelorum est ejusdem speciei cum nostra: sed illa non est discursiva: ergo nec nostra. Confirm. 2. Habitus fidei non posset influere in præmissas: ergo præmissæ non possent esse actus fidei: atqui deberent etiam esse actus fidei: ergo. prob. ant. non est idem habitus principiorum, & conclusionum: ergo, si habitus fidei influeret in conclusionem, quæ esset actus fidei, non posset influere in præmissas, quæ sunt principia ejusdem actûs. prob. etiam mi. subsumpta. præmissæ deberent esse certiores conclusione: atqui in via non datur actus certior actu fidei; ergo præmissæ deberent esse actus fidei; alias non essent æquè certæ, multò minùs certiores, quàm conclusio.

Resp. dist. ant. fides non est inquisitiva, hoc est, curiosè investigans, & examinans mysteria. conc. ant. non est inferens unum ex alio. neg. ant. & cons. De hac subtilitate scholastica SS. Patres non erant soliciti. Ad 1. confirm. dist. ma. Fides Angelorum est ejusdem speciei cum nostra in consideratione Theologica. conc. ma. in consideratione physica. neg. ma. & om. mi. neg. cons. Sicut est ejusdem speciei Theologicæ actus fidei, sive credatur verbo DEI scripto, sive tradito, sive hac, sive alia ratione applicato; quia datur idem motivum, seu testimonium DEI, ità etiam, sive fides discurrat, sive non, est ejusdem speciei Theologicæ; quia etiam manet idem motivum, ùt inferiùs dicemus pluribus.

585. Ad

585. Ad 2. confirm. neg. ant. ad prob. dist. ant. non est idem habitus principiorum, & conclusionum, si loquamur de habitibus naturalibus. conc. vel om. ant. si loquamur de habitibus supernaturalibus. neg. ant. & cons. vide dicta *n. 167.* Dein etiam probatio minoris subsumptæ est falsa; nam saltem in supernaturali discursu sufficit, præmissas esse æquè certas, nec debent esse certiores conclusione; nec certitudine formali (cùm non minùs tales conclusiones, quàm præmissæ proveniant à lumine supernaturali, & nitantur testimonio Divino) nec certitudine adhæsionis; cùm intellectus utrisque æqualiter adhæreat.

Imò etiam in naturalibus non video, quare necessariò debeant præmissæ esse certiores conclusione; nam, cùm possit sæpe idem, quod nunc est antecedens, in alio discursu esse consequens, & vicissim (e. g. possum nunc dicere: *Dies est: ergo sol adest:* & postea: *Sol adest: ergo dies est*) non video, cur debeat antecedens esse certius consequente. Si autem per firmiùs alicui adhærere nihil aliud intelligatur, quàm adhærere illi, tanquam affirmationi motivi, propter quod etiam adhæretur alteri, potest quoque in hoc sensu dici, quòd in actu fidei discursivo adhæreatur firmiùs præmissis, quàm conclusioni.

586. Ob. 2. Si fides est discursiva, non nititur solo testimonio Divino, sed etiam illa veritate naturali: *Quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se:* sed hac veritate niti non potest: ergo. prob. mi. si aliqua fides, seu actus fidei, niteretur ista veritate, tunc differret specie Theologica ab aliis actibus fidei, non nixis illa veritate: & insuper non esset magis certus, quàm illa veritas naturalis (conclusio enim sequitur debiliorem partem) neutrum potest admitti: ergo. Resp. neg. ma. non enim actus fidei deberet esse discursus ad regulas Logicas factus, aut attendere, ad illud principium, vel niti illo: sed deberet præcisè attendere ad connexionem objectivam testimonii Divini, & mysterii per id revelati: sicut Logici dicunt, quòd quis absque Logica artificiali in rebus obviis possit discurrere. Illa autem connexio objectiva realiter aliud non est, quàm ipsum testimonium DEI, secum afferens certitudinem de veritate mysterii, à se dicti. Quare realiter non habet ullum aliud, nec inadæquatum motivum, actus fidei discursivus, quàm habeat actus fidei non discursivus.

587. Nec dicas, connexionem illam, seu, quod idem est, bonitatem consequentiæ objectivæ, ostendi per lumen naturale, adeóque discursum niti illo lumine naturali. Resp. enim, etiam ipsum testimonium posse cognosci cognitione naturali, sed hoc non sufficere; unde, sicut in ordine ad fidem testimonium DEI potest, & debet proponi per illustrationem supernam, ità etiam potest, & debet illa connexio, vel bonitas consequentiæ objectivæ, per talem illustrationem proponi. Dicere autem, quòd sit impossibilis repræsentatio supernaturalis connexionis objectivæ, & consequenter, quòd sit impossibilis omnis discursus, supernaturalis, planè est nimium, & gratis dicere: cur enim non possit esse discursivus actus prudentiæ supernæ, vel actus sapientiæ, aut scientiæ supernæ? quales habitus dari, habetur ex Sacra Scriptura *Isai. 11. v. 2.* ubi dicitur de Christo: *Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ, & intellectûs, spiritus consilii, & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis.* Et de hoc spiritu scientiæ, sive de hac scientia Christo infusa, loquitur S. Thomas *3. p. q. 11. art. 1.* & postea *art. 3. in corp.* expresè ait, eam scientiam in Christo fuisse discursivam.

588. Ob. 3. Juxta nos non posset dari discrimen, inter actum fidei, & conclusionem Theologicam: atqui debet inter ista duo dari discrimen: ergo. Resp. neg. ma. Multipliciter differunt inter se ista duo. Primò. Conclusio Theologica potest inferri ex una propositione revelata, & altera naturaliter evidente: e. g. in hoc syllogismo: *Omnis volucris habet stomachum: sed corvus in arca Noë est volucris: ergo habet stomachum:* non ità potest inferri actus fidei; nam actus ex talibus præmissis illatus, non est actus fidei: etiamsi, (ùt suprà *num. 549. & seq.* diximus, posse contingere) objectum, seu conclusio objectiva, esset de fide; nam etiam objectum de fide, sive fide Divina credibile, potest utique attingi per alium actum.

Secundò. Etsi utraque præmissa fuerit à DEO revelata, tamen conclusio Theologica ùt talis, non nititur sola DEI authoritate, & revelatione: sed potiùs pro motivo habet ipsas veritates revelatas, seu objecta materialia jam credita, & per priores actus fidei jam affirmata, ex quibus hîc, & nunc, conclusionem infert: testimonium autem DEI tantùm habet pro objecto mediato, ac remoto: saltem non exigit, id habere pro objecto proximo. e. g. in hoc syllogismo: *Omnis impius est DEO invisus: sed Judas est impius: ergo est DEO invisus:* motivum conclusionis non est testimonium DEI, has veritates revelantis: sed sunt ipsæ veritates jam priùs creditæ. At verò actus fidei debet niti immediatè sola authoritate DEI revelantis.

589. Unde non potest actus fidei inferri ex aliis præmissis, quàm ex iis, quæ formaliter affirmant testimonium DEI, e. g. actus fidei discursivus sic tendit: *Omne, quòd DEUS revelavit, est verum: sed DEUS revelavit incarnationem: ergo est vera;* si enim alia veritas, licèt revelata, ponatur in præmissis, e. g. *Omnis homo est redemptus à Christo: sed S. Joannes est homo: ergo est redemptus à Christo:* talis conclusio formalis non esset actus fidei; quia, licèt conclusio objectiva, seu objectum conclusionis formalis, sit de fide, seu objectum fidei, per alium actum credibile, tamen assensus, hac ratione ei præstitus, non est actus fidei; quia non nititur immediatè revelatione Divina: sed est tantùm actus conclusionis Theologicæ.

Nec dicas, talem actum saltem mediatè niti testimonio DEI; hoc enim non sufficit; nam actus virtutum non specificantur ab objectis formalibus mediatis, sed ab immediatis, ùt patet in actu imperato; hinc, cùm conclusio Theologica non debeat immediatè niti testimonio DEI, est satis discriminata ab actu fidei.

Tertiò. Conclusio Theologica non debet niti solo testimonio Divino, sed potest etiam niti principio illo: *Quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se:* vel illo: *Dictum de omni: dictum de nullo*: item potest niti evidentia naturali alterius præmissæ, quæ tamen, ùt dictum est suprà *n. 551.* non est motivum actûs fidei, sed tantùm applicatio motivi. Quòd autem in sensu latiori aliquando etiam actus aliquis fidei possit dici conclusio Theologica, nihil est absurdi; quia tantùm intelligitur, actum fidei discursivum esse conclusionem, seu discursum de DEO, vel rebus Divinis, vel à DEO revelatis, elicitum.

590. Dices. Ergo non erit actus fidei ille, quem adduximus *n. 583. Omne, quod DEUS dixit, est verissimum; sed dixit, Verbum esse incarnatum: ergo est verissimum, Verbum esse incarnatum*; nam major etiam est principium naturaliter notum, & non est revelatio, sed tantùm veritas revelata. Resp. dist. illatum. non erit actus fidei, si illa major tantùm affirmetur, ùt veritas naturaliter cognita. conc. illatum. si affirmetur ùt revelatio. neg. illatum. Illa veritas utique naturaliter etiam potest cognosci; cùm lumine naturæ sit evidens: at sic non sufficit ad actum fidei; hinc dixi *n. 583.* quòd illa veritas sit non tantùm naturaliter cognoscibilis, sed etiam sit revelatio in Scripturis sat frequens.

Rursus illa veritas potest etiam accipi, ùt actus fidei priùs elicitus: & nec sic sufficit ad inferendum actum fidei, qui non debet niti prævio actu fidei; nam & hic est aliquid purè creatum. Tandem potest considerari illa veritas ùt revelatio; quia revera sæpe continetur in Scripturis: & sic in majori potest quis assentiri ipsi propter se ipsam, & in conclusione alteri etiam propter ipsam: & hoc requirimus, ut conclusio sit actus fidei. Quòd si dicas, istud rarò contingere, adeóque rarò contingere, ut actus fidei sit discursivus: non est contra nos, qui tantùm dicimus, eum esse possibilem.

591. Ob. 4. In discursu præmissæ formales debent esse causa conclusionis: atqui actus fidei præcedentes, qui deberent esse præmissæ, non possunt esse causæ alterius actûs fidei subsequentis: ergo hic non potest esse conclusio. Resp. dist. ma. præmissæ formales debent esse causa dispositiva, vel fortè aliquo modo physica conclusionis. om. ma. causa objectiva, seu objectum formale illius. neg. ma. & sic dist. mi. neg. cons. Præmissæ formales nec in discursu naturali sunt causa objectiva; nam longè communiùs negatur à Logicis, conclusionem se reflectere in præmissas formales; unde nec actus fidei, qui esset conclusio, deberet se reflectere in alios præcedentes actus fidei, tanquam in objectum, eósque habere pro motivo, etiam tantùm inadæquato: sed haberet pro objecto adæquato solam revelationem Divinam.

An autem præmissæ formales essent causa aliqua physica conclusionis, adeóque præcedentes actus fidei causa sequentis, parùm refert; nec enim propterea in sensu Theologico differrent specie actus fidei, qui essent præmissæ, & actus fidei, qui essent conclusiones: sicut non differunt actus ab habitu eliciti ab aliis actibus, productis per concursum omnipotentiæ extrinsecùs applicatæ in defectu habitûs. Quando autem S. Thomas *q. 14. de veritate, quæ est de fide. a. 1. in corp.* ait, differre fidem, & conclusionem scientificam in eo; quòd in scientia intellectus rapiatur ad assensum, ex collatione, & cogitatione principiorum: e contra in fide intellectus debeat determinari à voluntate: non est nobis contrarius; nam & nos dicimus, intellectum necessitari in evidentibus, non autem in fide obscura.

592. Ob. 5. Actus fidei debet esse liber: atqui conclusio, concessis præmissis, non est libera: ergo actus fidei non potest esse conclusio. Resp. dist. ma. Actus fidei debet esse liber libertate mediata. conc. ma. liber libertate immediata. subdist. quoad speciem. neg. ma. quoad exercitium. om. ma. & dist. mi. conclusio non est libera libertate immediata. om. mi. mediata, saltem in præmissis. neg. mi. & cons. Dixi cum multis in Logica, intellectum, concessis præmissis probabilibus, non esse necessitatum ad conclusionem, saltem quoad exercitium: licèt sit necessitatus quoad speciem: quod si verum est, etiam non erit intellectus necessitatus ad conclusionem fidei; cùm præmissæ tunc quoque sint obscuræ. Si neges eam sententiam, dic, actum fidei saltem liberum esse mediatè, eatenus, quatenus potest intellectus assentiri præmissis, vel non, & consequenter etiam conclusioni: quæ libertas sufficit ad meritum, ùt dixi *tract. de actibus humanis à n. 151.*

593. Ob. 6. Quando intellectui proponitur evidenter credibile testimonium DEI, & objectum testificatum, tunc voluntas est expedita, ut statim imperet unum indivisibilem assensum utrique: ergo non imperat discursum formalem per plures actus; ad quid enim hæc multiplicatio entium? Resp. Etsi hoc sæpius fiat, non est necesse, ut semper fiat; sicut etiam in naturalibus sæpe proponitur objectum materiale, & formale, ità, ut utrumque per unam indivisibilem propositionem causalem affirmetur: at id non fit semper; aliàs nec daretur naturalis discursus. Potest ergo pro priori proponi tantùm revelatio Divina, ut intellectus de ea dubitare prudenter non possit, sed eam omnino possit affirmare: quin tamen pro eo signo naturæ jam proponatur authoritas DEI, & consequenter connexio cum mysterio revelato: quo casu primùm pro signo posteriori

poterit

poterit assensum mysterii tanquam conclusionem inferre: imò homines rudes, etiam apprehensâ authoritate Divina, fortè tamen in eodem signo nondum agnoscunt connexionem cum mysterio: adeóque primùm pro posteriori per actum distinctum huic assentiuntur.

594. Ob. 7. Juxta nos, qui concessis præmissis in syllogismo negaret consequentiam, esset hæreticus: sed hoc non videtur dicendum: ergo. Confir. Qui in prima sua conversione primò affirmaret authoritatem DEI per præmissas, & casu impediretur ab actu conclusionis, jam vi præmissarum subijceret intellectum Divinæ auctoritati: ergo juxta nos acquireret habitum fidei: consequens est falsum; quia habitus fidei non infunditur adultis, antequam actus proprius illius sit elicitus: ergo. Resp. Hæc objectio, non tam impugnat hanc assertionem, quàm superiùs positam, quòd scilicet conclusio objectiva sit de fide: sed quidquid de hoc sit, retorqueo argumentum, in conclusione Theologica, qua infertur, e. g. Christum esse DEUM; nam qui in hac negaret consequentiam, eodem modo esset hæreticus. in forma. dist. ma. si negaret tantùm consequentiam formalem, seu bonitatem syllogismi artificialem, esset hæreticus. neg. ma. si negaret consequentiam objectivam. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conseq.

Ad confir. Vel talis primò conversus affirmaret authoritatem DEI per actus fidei, vel tantùm per alias præmissas. Si secundum: neque posset inferri ex istis actus fidei, nec talis acquireret habitum fidei; quia hic non infunditur ante actum proprium fidei: nec etiam sufficit quælibet subjectio intellectûs ad fidem; alias, si post piam affectionem impediretur actus fidei, deberet tamen habitus infundi. Si primum: rursus est quæstio inter doctores, an habitus fidei infundatur ante gratiam, vel non: si non infunditur, res iterum est clara: si infunditur, & quidem post quemvis actum fidei, etiam tali infundetur: si autem exigitur certus actus, e. g. de DEO ùt existente, remuneratore, vel punitore, non infundetur. Ex his dist. 1. conf. & mi. subs, ac neg. ult. conf.

QUÆSTIO II.

De Objectis Materialibus Fidei in Specie.

ARTICULUS I.

Quæ sint credenda necessitate medii, vel præcepti.

595. DIco 1. Ad salutem necessarius est adultis necessitate medii aliquis actus fidei formalis, seu nixus immediatè, & intrinsecè authoritate DEI loquentis. ità omnes, adeò, ut Suarez *de fide disp. 12. sec. 2. n. 5.* dicat, hoc non posse absque errore in fide negari. Loquor autem in conclusione de actu fidei; nam de habitu aliunde certum est, eum in hac providentia esse necessarium necessitate medii, adeò, ut sinè eo nemo salvetur; nemo enim salvatur sinè gratia, cui semper habitus Theologici, & morales infusi, sunt conjuncti. Probatur autem conclusio 1. ex multis Scripturæ textibus, quos vide apud eundem Eximium *cit. modò section. n. 6.* maximè verò ex illo *ad Hebr. 11. v. 6. Sinè fide autem impossibile est placere DEO.* Tridentinum etiam *sess. 6. c. 7.* ait de fide: *Sinè qua nulli unquam contigit justificatio.* & *c. 8.* ait: *Fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis, sinè qua impossibile est placere DEO.* Idem fusè asserunt SS. Patres, Augustinus, Leo, Fulgentius, aliique apud Suarez *loc. modò cit.*

Dico 2. Non sufficit fides tantùm naturalis, aut latè dicta. Prob. Est damnata propositio 23. ab Innocentio XI. *Fides latè dicta, ex testimonio creaturarum, similive motivo, ad justificationem sufficit:* ergo requiritur fides strictè dicta, seu quæ resolvitur in testimonium DEI, & non in testimonium creaturarum, vel simile motivum inferius. Ulteriùs S. Paulus, postquam *ad Hebræos. 10. v. 38.* dixit: *Justus autem meus ex fide vivit:* ut explicet, de quali fide loquatur, statim subjungit *c. 11. v. 1. Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium:* adeóque loquitur de fide supernaturali, & strictè dicta, quæ scilicet est fundamentum spei supernaturalis; hujus enim fundamentum est fides præstita revelationi, seu testimonio DEI, nobis æterna bona, & seipsum possidendum promittentis: & fides, quæ tendit in ea, quæ nondum apparent: de qua etiam fide paulò post addit Apostolus, sinè ea impossibile esse placere DEO.

Sed & Tridentinum *sess. 6. can. 3. de justificatione*, sic definit: *Si quis dixerit, sinè præveniente Spiritûs Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit:* ergo loquitur de fide supernaturali. Dum autem idem Concilium *ead. sess. 6.* agens de modo præparationis ad justificationem, ait, quòd eatenus homines ad eam disponantur, quatenus sunt *credentes, vera esse, quæ divinitus revelata, & promissa sunt*, planè indicat fidem, quæ requiritur, non esse qualemcunque latè dictam, sed nixam revelatione Divina.

596. Dico 3. Actus fidei ità necessarius est adultis, ut per se debeat elici reipsa, nec sufficiat elicitus in voto. ità cum communissima Suarez *cit. disp. 12. de fide sec. 2. n. 12.* Dixi *per se*; nam, si per accidens fieret, ut infans baptizatus abstraheretur inter barbaros, inter quos nihil de religione audiret, & aliquo exiguo tempore vivens post rationis usum, nihil contra legem naturalem graviter peccaret, atque sic moreretur, videntur Suarez, *ibidem n. 16.* Lugo, & Maurus, censere, talem non ùt adul-

tum, sed ùt quasi infantem probabiliter salvandum. Prob. conclusio hac ipsâ communissima auctoritate doctorum, qui textus Scripturæ explicant, de actu fidei reipsa elicito. Insuper doctores advertunt, Christum *Marci 16. v. 16.* dixisse: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*: postea autem de sola fide subjunxisse: *Qui verò non crediderit, condemnabitur*: & ex his Domini verbis inferunt, magis necessariam esse fidem, quàm baptismum: cúmque hic sit necessarius, saltem in voto, illam necessariam esse reipsa. Iidem advertunt, S. Paulum *ad Hebr. 11.* ubi probat, fide justificatos fuisse Patres antiquos, semper afferre exempla fidei reipsa elicitæ, & non tantùm habitæ in voto.

597. Confir. 1. ex Haunoldo *l. 3. tr. 1. c. 8. n. 386.* Si sufficeret fides in voto, tunc fides omnium articulorum fidei esset eodem modo necessaria (nam omnium fides est necessaria in voto, éstque medium institutum ad salutem, adeóque omnium fides est necessaria necessitate medii in voto) sed hoc est falsum: ergo fides aliquorum debet esse necessaria necessitate medii reipsa, & non tantùm in voto. mi. est clara; nam omnes Theologi faciunt discrimen inter articulos fidei, dicúntque, aliquorum fidem esse magis necessariam, quàm aliorum: & vel maximè necessariam esse fidem articuli de DEO remuneratore, cujus fidei necessitatem specialiter commendat S. Paulus *ad Hebr. 11. v. 6.* dum ait: *Credere enim oportet accedentem ad DEUM; quia est, & inquirentibus se, remunerator sit.* Nec Theologi tantùm volunt dicere, fidem unius articulli esse magis necessariam, quàm alterius, necessitate præcepti: sed etiam esse magis necessariam necessitate medii. videri etiam potest Suarez *de fide disp. 12. sec. 2. n. 12.*

598. Dico 4. Fides explicita DEI, non tantùm ùt existentis, sed etiam ùt remuneratoris supernaturalis, est adultis necessaria necessitate medii. ità omnes, maximè post Innocentium XI. damnantem hanc propositionem *22. Non nisi fides unius DEI necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.* Infertur etiam hæc conclusio ex textibus, paulò antè citatis, quibus dicitur, credi debere de DEO, quòd sit, & quòd remunerator sit: item, fidem esse substantiam rerum sperandarum, scilicet à benignitate DEI remuneratoris. Ubi notat Suarez *disp. 12. de fide sec. 3. n. 8.* omnes auctores intelligere remuneratorem supernaturalem; quia ùt talis est fundamentum spei, quæ tendit ad supernaturalia.

599. Ulteriùs notat idem Eximius *cit. disp. 12. de fide sec. 3. n. 3.* posse per fidem credi in DEUM verum, licèt per ignorantiam inculpabilem aliquid falsum de illo per alium actum cogitetur; nam rustici ex invincibili ignorantia sæpe aliquid affingunt DEO, quod ei non competit: imò Theologi etiam circa prædicata DEI, maximè contingentia, sibi contrarii sunt: altera igitur eorum pars debet falsi aliquid de eo opinari. Verum igitur DEUM credit, qui eum sub tali conceptu credit, ut discernat eum ab omni creatura, & insuper credat, eum esse summè perfectum, primum rerum omnium principium, summè sapiens, omnipotens, omniscium, cui summus cultus, & summa fides debetur. Per remuneratorem autem intelligitur DEUS summè providus, & justus, qui cuique juxta merita sua reddit mercedem: quin etiam veniam, gratiam, atque beatitudinem, dare paratus est: econtra etiam ipsum offendentibus, infligere pœnas. Addo hìc obiter, dici, DEUM cognosci *ùt objectum naturale*, quatenus cognoscitur sub prædicatis, quæ naturali lumine possunt cognosci: sub aliis verò prædicatis, quæ ex supernaturali tantùm illustratione agnoscuntur, dicitur, cognosci *ùt objectum supernaturale.*

600. Dico 5. Fides explicita mysterii SS. Trinitatis, vel Incarnationis Christi, aut Christi redemptoris, reipsa habita, probabiliter non est necessaria necessitate medii, quamvis sit necessaria necessitate medii saltem in voto, sicut baptismus, ùt rectè Suarez *de fide disp. 12. sec. 4. n. 18.* Conjungo utrumque mysterium; quia de utroque videtur esse par ratio: nec potest rectè intelligi unum sinè altero, ùt consideranti facilè patet. Conclusionem hanc tenent Suarez *de fide. disp. 12. sec. 4. n. 11.* Haunoldus *l. 3. tr. 1. c. 8. n. 406. & 407.* Illsung *tr. 3. disp. unica art. 1. n. 32.* Lugo *de fide disp. 12. sec. 4. n. 91.* (ubi ait, hanc esse inter nostros recentiores communem) & alii multi apud Layman *l. 2. tr. 1. c. 8. n. 5.* qui hanc sententiam saltem æquè probabilem censet.

Prob. conclusio 1. negativè; quia tam gravis necessitas, nec ex Scripturis, nec ex Patribus, nec ex alio medio, potest ostendi; nam loca, aut testimonia Scripturæ, vel Patrum, quæ adducuntur, ad summum probant necessitatem medii in voto. Prob. 2. etiam aliqualiter positivè. Ut argumentatur Suarez, non possunt omnes articuli fidei simul tradi: ponatur ergo catechumenus, qui, postquam credidit, DEUM esse, & supernaturalem remuneratorem esse, atque attritionem de peccatis elicuit, incidat subitò in morbum, & defectum sensuum, aut amentiam: talis planè debet baptizari: ergo debet, salutem posse consequi absque explicita reali fide in Christum. Pariter, si quis in sylvis nihil de Christo audîsset: at legem naturalem servâsset: postea autem illuminaretur, ut agnosceret DEUM supernaturalem remuneratorem: cur talis non posset, DEUM supernaturaliter super omnia diligere, & salvari? Certè dicere, DEUM tales casus non permissurum, est gratis id dicere: sicut etiam dicere, DEUM semper talem illuminaturum quoque de Christo, est absque necessitate miracula multiplicare.

601. Dicere autem, DEUM tali homini non daturum auxilium, ad diligendum DEUM super omnia, quoad usque is priùs sit instructus de mysteriis SS. Trinitatis, aut incar-

incarnationis, non esset conveniens bonitati Divinæ; quia restringeretur benignitas DEI in lege nova; in antiqua enim lege, explicita fides de SS. Trinitate, aut de Christo, non fuit necessaria. Accedit, quòd talis homo in sylvis, qui non haberet occasionem discendi mysterium SS. Trinitatis, vel Incarnationis, quidquid faceret, justificari non posset: nisi prorsus miraculosè ei notitia de SS. Trinitate, & incarnatione ingereretur: quod DEUM semper facturum non probatur, eo ipso; quòd non probetur ea notitia necessaria. videri potest Suarez *cit. disp. 12. de fide. sec. 4. à n. 11.* ubi hanc rationem fusè deducit.

Aliud est, quòd DEUS in hac providentia nolit concurrere ad actum charitatis cum eo, qui tantùm credit DEUM esse, non autem credit esse remuneratorem. nam hoc probatur, tum ex omnibus illis rationibus, quibus probavimus, hanc fidem explicitam reipsa esse necessariam necessitate medii: tum etiam ex eo, quòd istud prædicatum DEI sit longè faciliùs agnoscibile, & consequenter facienti, quod est in se, non sit absconditum. Confirm. à Medina, Sa, & aliis. Inter Christianos videntur reperiri aliqui ità rudes, ut ista mysteria vero conceptu non videantur apprehendere, consequenter explicitè non credere: ergo. Et quid dicendum de mutis, & simul surdis, à nativitate, qui difficulter verum conceptum de his mysteriis edoceri possunt? nam per signa à verbis distincta vix, aut ne vix quidem poterit ingenerari verus conceptus mysterii SS. Trinitatis, cui nihil in terris vel à longè est simile: & tamen, si isti homines adulti sint, fidem necessariam necessitate medii habere debent.

602. Dico 6. Necessitate gravis præcepti omnes fideles debent credere explicitè reipsa quoad substantiam, quæ in symbolo Apostolorum continentur. ità communis cum S. Thoma *2. 2. q. 2. ab art. 5. usque ad 8.* & Suarezio *de fide disp. 13. sec. 4. n. 5.* Prob. Hanc fidem exigunt Concilia, Agathense, Bracharense, & Cabilonense, apud Haunoldum *l. 3. tr. 1. c. 8. controv. 5. n. 409.* & sumitur ex *C. Baptizandos. 58.* & *C. Non liceat. 59. dist. 4. de Consecrat.* Ratio ulterior est; quia Christianus debet saltem primaria capita suæ religionis explicitè credere: atqui ista continentur in symbolo: ergo. Et videntur sanè ideo Apostoli symbolum confeciisse, ut fideles haberent compendium eorum, quæ nôsse deberent.

603. Notandum autem 1. ex Suarez *de fide disp. 12. sec. 3. n. 1.* quòd *fides explicita* sit duplex. Una est perfecta, atque distincta, per quam quis non solùm assentitur mysterio, sed etiam scit, illud explicare, & aliquam ejus rationem reddere: quæ fides non requiritur ab omnibus; cùm non omnes ejus sint capaces; nec rudes eam communiter habeant. Altera est minùs perfecta, per quam res in se, & sub propria ratione creditur: cui opponitur *fides implicita*, vel *confusa*, quæ scilicet aliquid credit, tanquam in alio universali materiali objecto contentum: & hanc fidem explicitam, circa mysteria in symbolo contenta dicimus, quoad substantiam esse necessariam necessitate præcepti.

Notandum 2. dici, ea debere credi quoad substantiam, hoc est, quoad principalia objecta (qualia videtur Haunoldus *l. 3. tr. 1. c. 8. n. 409.* velle inesse aliqua saltem singulis articulis) non tamen quoad ea, quæ sunt tantùm dicta tanquam accidentia, e. g. quòd Pilatus fuerit judex, qui Christum condemnavit. Disputant tamen adhuc doctores, quænam propriè dicenda sint spectare ad substantiam, quænam ad accidentia: sed hoc speculativè fusiùs examinare non videtur valde utile; cùm vix aliquid solidi possit statui, & in praxi utique fideles debeant instrui de omnibus, quæ in toto symbolo continentur.

604. Quæ autem debent explicitè credi, debent credi sub aliquo vero conceptu: sufficit tamen, si conceptus iste sit imperfectus; nec enim rudes, vel rustici, debent subtilitates quascunque intelligere. Sic e. g. debent fideles omnes credere, Christum esse DEUM, & hominem, nec esse duos Christos, vel duas personas: non autem debent credere, vel intelligere, quomodo humanitas unita sit hypostaticè Divinæ Personæ: debent credere carnis resurrectionem: non autem intelligere, quomodo ea contingat. Haunoldus. *l. 3. tr. 1. c. 8. n. 410.* censet, esse quoque gravem obligationem, ut quis sciat formare crucem, atque, hanc esse communem doctorum: ipsum autem symbolum memoriâ tenere, quoad ipsa verba, non est saltem graviter præceptum, id, quod Suarez *de fide disp. 13. sec. 5. n. 8.* asserit, tanquam certum: qui etiam *sec. præc. seu 4. n. 12.* asserit, non constare sufficienter de præcepto gravi sciendi memoriter orationem Dominicam: quanquam utique valde turpe, & fors aliquando per accidens, saltem ratione scandali, graviter peccaminosa esse posset hæc negligentia, & ignorantia.

605. Dico 7. Debet quivis fidelis scire, vel nôsse ea sacramenta quoad substantiam, quæ ipse debet susscipere; unde quivis adultus fidelis, qui peccare potest, debet scire fructum, & obligationem, ac dispositionem necessariam, ad dignè recipienda sacramenta, baptismi, pœnitentiæ, & Eucharistiæ; quia debet utique quivis nôsse ea, ad quæ dignè recipienda obligatur. Debet etiam quivis scire præcepta decalogi; nam hæc quivis debet observare. Non quidem requiritur, ut quis memoriter, & ordine verborum, ea recitare sciat: sed tamen requiritur, ut singulorum substantiam ità teneat, ut pro occasione sciat, hoc esse faciendum, vel fugiendum. Pariter etiam debet quivis nôsse præcepta Ecclesiæ, saltem prima quatuor, quæ quemvis concernunt: uno verbo: debet quivis necessitate præcepti nôsse ea omnia, quorum notitia ad vitam Christianè ducendam omnibus in communi necessaria est; cùm enim quivis teneatur ad vitam sic agendam, tenetur etiam ad procuran-

curanda media, sinè quibus vitam debito modo agere non potest: inter quæ præcipuè est notitia dicta.

606. Hactenus dicta pro fidelibus in genere, non sufficiunt cuique in specie, ùt est per se clarum; nam in specie quilibet debet habere tantam notitiam mysteriorum, & etiam moralium præceptorum, quanta necessaria est ad rite fungendum officio suo, & vitam pro suo statu piè, & justè, seu verè Christianè ducendam, itémque actiones suas omnes rite peragendas. Unde, e. g. qui vult matrimonio jungi, debet scire hujus sacramenti fructum, finem, & obligationem, ac dispositionem, ad id recipiendum necessariam: & sic de aliis. Item plura debet scire civis, quàm rusticus: mercator, quàm alius, circa licentiam contractuum: plura item advocatus, & judex, quàm partes litigantes. Maximè autem debent præ aliis docti esse animarum pastores, à quibus istæ normam vivendi debent accipere. Hinc gravis peccati rei sunt, qui conscii suæ inscitiæ se gravibus negotiis temerè miscent, & acceptant officia, quibus dein ex ignorantia culpabili malè administratis gravia damna in alios emergunt.

607. Dico 8. Non sufficit, mysteria fidei semel credidisse: sed debent per se, ex obligatione ipsius præcepti fidei, actus fidei sæpius elici. ità defacto certa post Alexandrum VII. & Innocentium XI. qui damnaverunt propositiones hac de re varias: & inprimis Innocentius XI. hanc 65. *Sufficit illa mysteria semel credidisse.* item 16. *Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundùm se.* item 17. *Satis est, actum fidei semel in vita elicere.* Rursus Alexander VII. hanc 1. *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur, elicere actum fidei, spei, & charitatis, ex vi præceptorum Divinorum, ad eas virtutes pertinentium:* quibus affines sunt aliæ tres damnatæ ab Innocentio XI. scilicet 5. *An peccet mortaliter, qui actum dilectionis DEI semel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.* & 6. *Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga DEUM.* & 7. *Tunc solùm obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possimus.*

608. Sed quæres, quoties igitur detur per se, ratione præcepti fidei, obligatio eliciendi actum fidei. Resp. breviter, & ex occasione hujus quæstionis, de actibus omnium trium virtutum Theologicarum; cùm de omnibus tribus par ratio esse videatur. Inprimis, ùt ex propositione 6. Innocentii XI. infertur, non potest quis tales actus differre ultra quinquennium, & siquis id faceret, speciali peccato, contra præcepta positiva harum virtutum, graviter peccaret: sed nimis etiam laxum mihi videtur, quòd quis usque ad quinquennium possit, eos actus differre; etsi enim oppositum necdum damnatum sit, non ideo est verum, ùt Pontifex ipse testatur, dum sub finem Constitutionis ait, se damnando istas, non propterea alias propositiones approbare.

609. Dico itaque 9. Quivis fidelis tenetur per se, & sub gravi peccato, saltem semel intra annum, actum fidei, spei, & charitatis, elicere. ità Gormaz de actu charitatis *in tract. de charitate n. 106.* & par est ratio de actibus aliarum virtutum Theologicarum: imò major de actu fidei; cùm hic magis necessarius sit, ad vitam Christianam, & reliquarum virtutum exercitium, tanquam fundamentum omnis justitiæ. Prob. conclusio. Actus isti debent elici intra tale tempus, ut non possit dici, eos nimis diu differri, ne scilicet nimis diu obliviscamur DEI, non credendo: vel tantùm creaturas desideremus, & amemus, non sperando, nec amando creatorem, quod utique per se graviter indecens est: atqui, si actus isti differantur ultra annum, certè censentur nimis diu differri, ùt in simili videtur sentire Ecclesia, quæ ideo confessionem, & Eucharistiæ sumptionem annuam præcipit; quia aliàs videretur nimis diu differri: ergo.

Nec dici potest, hanc obligationem annuam esse nimis gravem; eámque sufficienter non probari; nam sufficienter probatur ex ipsa sat manifesta indecentia ulterioris dilationis: dein gravis non est hæc obligatio: certè erubesceret quivis Christianus, si de se deberet fateri, quòd ipsi difficile accidat, semel intra annum elicere actum fidei, spei, aut charitatis: imò etiam videtur, quòd erubescere deberet, si diceret, sibi difficile esse, aliquoties per annum talem actum elicere; unde in conclusione dixi *saltem semel*; nec enim negare velim, fors aliquanto sæpius dari hanc obligationem.

610. Dico 10. Præceptum istarum virtutum etiam per se obligat, in initio, & fine vitæ moralis, seu usûs rationis. Intelligenda autem est conclusio de initio, & fine vitæ moraliter sumpto, ut scilicet sub initium vitæ non diu differantur actus virtutum istarum: & circa finem vitæ, moraliter acceptum, seu quando videtur finis iste moraliter adesse, iterum eliciantur. Hæc conclusio ità explicata, à nemine negatur, ùt etiam ait Suarez *disp. 13. de fide sec. 5. n. 6.* quia omnes admittunt, hominem ad istarum virtutum actus eliciendos teneri, in initio, & fine vitæ, moraliter sumptis: quin imò sunt auctores, qui hac obligatione non contenti, asserunt, hominem obligari ad eliciendos hos actus, statim in primo physico instanti vitæ moralis, seu usûs rationis: de qua re *num. sequenti.*

Probatur autem ista conclusio 1. hac ipsa communissima authoritate, ex qua sæpius colligi debent præcepta Divina positiva, quæ DEUS liberè potuit ponere, vel non ponere. Probatur 2. ratione. Finis præceptorum, ad virtutes Theologicas spectantium, est, ut DEUM agnoscamus, desideremus, & diligamus, tanquam primum principium, & ultimum finem: ergo convenienter dicitur, quòd ista præcepta obligent in principio, & fine vitæ; nam initium vitæ respon-

respondet primo principio, & finis vitæ fini ultimo.

Confirm. Esset valde inordinatum, si quis evidenti credibilitate agnosceret DEUM loquentem, & diutiùs differret ei assentiri, seu credere: itémque, si agnitum infinitum bonum non appeteret, sed diu tantùm creata desideraret: & par est ratio de amore, quem utique debet quilibet bono infinito, & agnito ùt tali: nec licet diu suum amorem solis inferioribus impendere, neglecta, vel sepositа suprema bonitate: ergo est obligatio, in principio vitæ moralis DEO credendi, in eum sperandi, atque eum diligendi. Quod autem spectat ad obligationem in fine vitæ, datur etiam ratio à paritate desumpta à SS. Eucharistia, cujus sumendæ præceptum obligat in articulo mortis. Ex quibus collige, eos, qui ad juvandos moribundos vocantur, inter primas curas habere debere, ut cum iis actus istarum virtutum eliciant.

611. Dico 11. Non est obligatio sub gravi eliciendi actus virtutum Theologicarum, fidei, spei, aut charitatis, statim in instanti physicè primo, aut physicè ultimo vitæ moralis. ità Sanchez *in præc. decal. l. 2. c. 35. n. 7.* Suarez *tom. 4. in 3. p. disp. 11. sect. 2. n. 14.* Vasquez, Valentia, Azor, & plures alii. Probatur. Præceptum tam graviter, seu sub pœna æterni ignis obligans, tam teneræ ætati impositum, & quidem statim implendum, non videtur consonum suavitati Divinæ providentiæ: ergo non datur: saltem non est asserendum, nisi valde efficaciter probetur, quod non fit. Et par, imò major est ratio de ultimo instanti vitæ; quia tunc homo præ imbecillitate virium corporis, & animæ, sæpe non est ampliùs physicè, & saltem ordinariè non est moraliter potens, tales actus elicere: ergo DEUS non imposuit homini tam grave præceptum. Et puto, quòd quoad hanc partem conclusionis, seu ultimum physicum instans vitæ, omnes auctores facilè nobiscum conveniant.

Confirm. 1. Omnes ferme pueri laborant invincibili ignorantia istius præcepti; cùm priùs nondum præditi usu rationis, nec potuerint de eo prudenter dubitare, nec in illud inquirere, nec etiam ab aliis, utpote rationis incapaces, illud discere: atqui non est censendus DEUS tale præceptum posuisse, quod saltem ordinariè nemo, quem obligare deberet, sufficienter scire possit: ergo. Confirm. 2. Ante illam quasi vigiliam rationis, pueri ad nullum præceptum obligantur, nec sunt capaces obligationis: ergo non statim videntur à DEO tam arctè, & severè obligari, præsertim, cùm nullus possit discernere primum physicè momentum, vel instans, consequenter neque possit ex certa intentione illud præceptum implere,

612. Dico 12. Sæpius adhuc præceptum fidei (& idem est de præcepto spei, & charitatis) obligat per accidens, hoc est, non ratione sui, sed ratione accidentalis circumstantiæ, e. g. quando tentationes contra fidem insurgunt, quas quis judicat sinè actu fidei à se vinci non posse. 2. quando fides exteriùs profitenda est, ne scilicet verba sint mendacia. 3. sæpe fides est necessaria ad actus aliarum virtutum præceptos ritè eliciendos. Addo tamen sub finem, non teneri aliquem ad actum fidei eliciendum toties, quoties ei articulus quidam sufficienter proponitur; nam modò tunc non contradicat, vel dubitet, potest abstrahere; aliàs deberet aliquis sæpe, dum studet, actus tales elicere, & à studiis impediri. Verùm omnes alias accidentales circumstantias, in quibus detur, vel non detur, obligatio ad actus virtutum Theologicarum eliciendos, pluribus examinare, nimis foret prolixum, & potiùs spectat ad Theologiam moralem, quàm speculativam.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

613. OB. 1. contra 1. 2. & 3. conclusionem. Potest elici actus charitatis ante actum fidei strictè dictum: sed per hunc potest aliquis salvari: ergo actus fidei strictè dictus, non est simpliciter necessarius, necessitate medii ad salutem. ma. prob. potest elici pia affectio supernaturalis post solam illustrationem supernaturalem: ergo etiam actus charitatis. Confir. Sufficit ad actus aliarum virtutum actus fidei tantùm virtualis, seu fidei objectivæ: ergo etiam ad actum charitatis: ergo non opus est actu fidei formalis. Resp. neg. ma. ad prob. conc. ant. neg. cons. Piam affectionem non potest præcedere actus fidei; unde debet sufficere alia superna illustratio: at verò actum charitatis potest præcedere actus fidei, & insuper ex nostris argumentis constat, DEUM ità ordinâsse, ut non eliciatur actus charitatis ante fidem. Ad confir. neg. ult. cons. quia non potest elici actus fidei virtualis, nisi priùs elicitus sit actus fidei formalis, ùt constat ex dictis *n. 44.* unde hoc saltem evincitur, quòd non possit aliquis salutem consequi, nisi elicuerit aliquando actum fidei formalis.

614. Ob. 2. Cornelius centurio *Actor. 10. v. 2.* dicitur *religiosus, ac timens DEUM*, antequam crediderit: ergo potuit etiam salvari ante fidem. Confir. Propositio damnata citata *n. 595.* potest explicari de fide tantùm naturali: ergo nihil ex ea probatur. Resp. neg. ant. Cornelius habuit utique fidem in DEUM remuneratorem, quanquam necdum habuerit explicitam de Christo, de quo inferiùs. Certè Arausicanum II. *can. 25.* sic definit: *Unde manifestissimè credendum est, quòd & illius latronis, quem Dominus ad paradisi patriam revocavit, & Cornelii centurionis, ad quem Angelus Domini missus est, & Zachei, qui ipsum Dominum suscipere meruit, illa tam admirabilis fides, non fuit de natura, sed Divinæ largitatis donum.* Et utique Concilium loquitur de fide Cornelii

nelii ante adventum S. Petri; nam loquitur de ea, quam habuit, dum ad eum Angelus missus est: sicut de fide Zachæi, ante Christum hospitio exceptum; loquitur enim de ea fide, qua id meruit. Angelicus autem *2. 2. q. 10. art. 4. ad 3.* sic scribit. *De Cornelio tamen sciendum est, quòd infidelis non erat; alioquin ejus operatio accepta non fuisset DEO, cui sine fide nullus potest placere: habebat autem fidem implicitam, nondum manifestata Evangelii veritate.* Ad confir. neg. ant. nam fuêre Catholici auctores, qui eam propositionem defenderant; hi autem utique de fide aliqua, seu illustratione supernaturali loquebantur; aliàs fuissent Pelagiani, vel Semipelagiani.

615. Ob. 3. contra 4. conclusionem. Potest amari DEUS, quin cognoscatur ùt remunerator, modò cognoscatur ùt summè amabilis: ergo sinè fide, de DEO remuneratore, potest elici actus charitatis: ergo sinè fide potest dari justificatio, & salus. Confir. 1. Amor, tendens in DEUM ùt remuneratorem, est tantùm amor concupiscentiæ: ergo non esset actus charitatis. Confir. 2. Sancti, quando ardentissimè DEUM amant, à pœnis, & præmiis, præscindunt: ergo. Resp. neg. ant. Vel ad amorem amicabilem requiritur, ut cognoscatur amicus redamans, adeóque remunerator: vel certè DEUS in hac providentia non vult concurrere ad actum amoris, nisi prævius aliquando fuerit actus fidei de DEO remuneratore, ùt jam insinuavimus *n. 601.* Ad 1. confirm. conc. totum. Amor charitatis non tendit in DEUM remuneratorem ùt motivum: sed tantùm præsupponit fidem, de illo priùs elicitam, tanquam conditionem, saltem ex ordinatione Divina prærequisitam.

Ad 2. confir. dist. ant. Sancti, dum amant DEUM, præscindunt sæpe à præmiis, conc. vel om. ant. præscindunt semper. neg. ant. & cons. Non dicimus, quemlibet actum amoris debere præcedere fidem de DEO remuneratore: sed dicimus primum actum charitatis (si per hunc homo omnium primò justificandus esset) non posse, saltem ex ordinatione Divina, elici sinè prævio actu fidei de DEO remuneratore: quod nostræ conclusioni sufficit: quamvis neque ad omnes reliquos actus charitatis, saltem per longum tempus, DEUS velit concurrere sinè priùs elicito actu fidei de DEO remuneratore; cùm homo etiam debeat sæpius elicere actum spei, ad implendum præceptum spei: quod si implere nollet, actum charitatis elicere non posset.

616. Ob. 4. contra 5. conclusionem. Sæpius Scripturæ inculcant necessitatem fidei in Christum: ergo hæc est necessaria necessitate medii. ant. prob. adducendo textus. sic *ad Rom. 3. v. 22. Justitia autem DEI per fidem JEsu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum. Ad Galat. 2. v. 16. Non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem JEsu Christi. Actor. 4. v. 12. Non est in alio aliquo salus; nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri. Joannis 3. v. 14. Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ità exaltari oportet filium hominis, ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat. Joannis 17. v. 3. Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum DEUM verum, & quem misisti JEsum Christum.*

Respondent 1. quidam distinguendo duplicem fidem Christi: unam, quæ habet pro objecto Christum, & potiùs dicenda esset fides de Christo: alteram, quæ est ex meritis, & ex doctrina Christi: & hæc etiam est fides de DEO remuneratore, quæ est simpliciter necessaria. Resp. 2. neg. conseq. Testimonia hæc, si sumantur ad mentem adversariorum, ùt jacent, nimiùm probant, scilicet, quòd nemo sit salvandus, nisi post explicitam nominis JESU confessionem, vel, nisi oculis corporeis viderit Christum crucifixum: uti Judæi non sunt sanati, nisi post aspectum serpentem. Primus itaque, & secundus textus, intelligitur de fide ex meritis Christi, sinè qua non prosunt opera legis: vel, si tibi scrupulum in primo textu movet illud: *qui credunt:* dici potest, debere credi Christum, saltem implicitè, quatenus DEUS est remunerator per media sibi placita, inter quæ præcipuum est Christus, tanquam auctor, & causa meritoria omnis remunerationis. Nec tamen ex hac responsione sequitur, quòd fides in Christum non magis requiratur, quàm fides omnium aliorum mysteriorum; nam fides in Christum primariò requiritur necessitate præcepti: non autem ità primariò requiritur fides aliorum mysteriorum.

Tertius textus tantùm probat necessitatem præcepti, vel, si de mediis loquitur, loquitur de meritis Christi, quæ sunt medium absolutè necessarium ad salutem nostram: non verò fides explicita de Christo. Quartus textus non petit omnimodam paritatem; aliàs, ùt dictum, deberemus Christum corporaliter aspicere: sed tantùm vult, mortem Christi esse necessariam ad salutem hominum. Quintus probabiliùs loquitur de visione beatifica DEI, & Christi filii DEI. Si de vita causali intelligatur, non intendit adstruere omnimodam paritatem quoad necessitatem inter fidem utriusque objecti.

617. Ob. 5. SS. Patres exigunt fidem explicitam de Christo: ergo. ant. prob. SS. Patres dicunt, Sanctos in Christum sperantes, & ipsum expectantes, salvandos esse: omnes ex fide Christi justificari: utrumque populum, scilicet antiquorum Judæorum, & secutorum postea Christianorum, JESUM confessionis voce laudare: sinè fide Evangelii nihil sufficere: neminem etiam ante Christum, sinè fide in illum, coronam martyrii consecutum fuisse &c. ergo. Resp. dist. ant. SS. Patres exigunt eam fidem, tanquam necessariam necessitate præcepti. conc. ant. tanquam necessariam necessitate medii. neg. ant. & cons. ad prob. omnes illi modi loquendi non probant, quod adversarii volunt; nam 1. ex illis, qui sperant explicitè in Christum, salvandi sunt plures, sed non soli. 2. omnes

mnes ex fide Christi, hoc est, quæ ab ipso tradita est, & quam, saltem implicitè, quivis tenere debet, justificantur. 3. Populus uterque nomen JESU in cœlo unanimi voce laudabit; nam in terris id certè in antiquo testamento vix pauciſſimi fecerunt; & tamen non est credendum, neminem præter eos salvatum fuisse. 4. Fides Evangelii totius utique non est necessaria explicitè talis, sed tantùm talis implicitè. Adde, quòd S. Athanasius (ex quo hæc objectio fit) loquatur de iis, qui eam fidem, sufficienter propositam, noluerunt amplecti: adeóque tantùm loquatur de necessitate præcepti. 5. Licèt nulli consecuti sint martyrii coronam sinè fide explicita in Christum, potuerunt tamen sinè ista illam consequi, vel saltem aliâ viâ salvari.

Circa alios etiam SS. Patrum textus nota, eos valde convenienter explicari posse, vel de necessitate non negandi Christum, aut SS. Trinitatem: vel de fide Christi, non ùt objecti, sed ùt auctoris: hoc est, non ut Christus tanquam objectum per aliquem actum fidei explicitè credatur, sed tantùm, ut habeatur fides, aut doctrina, à Christo tradita: vel eos textus exponi posse de fide implicita, seu in voto: vel etiam de necessitate, non respectu cujusque fidelis, sed tantùm respectu Ecclesiæ, ad cujus conservationem medium necessarium est fides explicita in Christum.

618. Ob. 6. S. Thomas nobis adversatur; nam *in 3. dist. 25. q. 2. art. 2. quæstiuncula 2. in corp.* ait: *Post adventum Christi, quia jam mysterium redemptionis impletum est, & corporaliter, & visibiliter, & prædicatum, omnes tenentur ad explicitè credendum. Et si aliquis instructorem non haberet, DEUS ei revelaret, nisi ex sua culpa remaneret.* & *q. 14. de veritate (quæ est de fide) art. 11. in corp.* ait: *Tempore verò gratiæ omnes majores, & minores, de Trinitate, & redemptore, tenentur explicitam fidem habere.* & *ad 1.* docet, eum, qui in sylvis esset natus, & ex parte sua impedimentum non poneret, sed ductum naturæ sequeretur, si alium instructorem non haberet, vel per internam revelationem, vel per necessarium prædicatorem, de necessariis instruendum: ergo. Confir. *C. Firmiter de summa Trinitate.* dicitur, in lège gratiæ neminem salvari, nisi sit in Ecclesia Christi: verba sunt: *Una verò est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur:* sed non est in Ecclesia Christi, qui non explicitè credit in Christum: ergo.

Resp. Multi ex Thomistis negant, S. Thomam esse nobis contrarium: volúntque, debere S. Doctorem intelligi, quòd tantùm velit, quòd post promulgationem Evangelii fides explicita SS. Trinitatis, aut Christi, necessaria sit in voto, sicut baptismus; non enim negat Angelicus, posse aliquos, post promulgatum Evangelium, sinè fide explicita de Christo, per actum charitatis justificari: sed potiùs contrarium docet de Cornelio centurione, qui vivebat post promulgatum Evangelium, & de quo *3. p. q. 69. art. 4. ad 2.* ait: *Ante baptismum Cornelius, & alii similes, consequuntur gratiam, & virtutes, per fidem Christi, & desiderium baptismi, implicitè, vel explicitè:* ergo juxta S. Doctorem, fides implicita in Christum sufficit ad gratiam acquirendam, etiam aliquo tempore post promulgatum Evangelium.

619. Dein valde dubium est, an S. Doctor locis objectis loquatur de necessitate medii, vel tantùm de necessitate præcepti; nam ait *tenentur*, quod ex se tantùm significat necessitatem præcepti. Rursus *q. 14. de verit. art. 11. in corp.* ait: *Hoc tempore majores* (hoc est, aliorum doctores) *omnia, quæ sunt explicitè fidei, credere tenentur:* id est, omnes articulos, de quibus certum est, eos esse de fide: quod intelligi non potest de necessitate medii, sed tantùm præcepti; nam, etsi aliquis doctor, vel Episcopus, negligentiam gravem commisisset in addiscendis mysteriis, adeò, ut sibi commissos non potuisset instruere, non ideo careret necessariis mediis ad salutem; nam, modò sciret alia, quæ omnibus necessaria sunt, & in articulo mortis, quando non ampliùs posset comparare sibi illam majorem scientiam, debitam ageret pœnitentiam, tamen posset salvari, ùt nemo negat.

620. Verum est, S. Doctorem addere, quòd DEUS, si homo ex sua parte nullum impedimentum ponens, sed ductum rationis sequens, aliter instrui non posset, eum, vel per extraordinariam illustrationem internam, vel per submissum prædicatorem, instrui faceret: sed tamen potest probabiliter dici, S. Doctorem sentire, quòd DEUS etiam in necessariis necessitate præcepti, saltem in præcipuis, & sinè quibus valde difficilis est salus, talem hominem aliquando instrui faceret. Certè nobiscum sentiunt insignis Thomista Richardus de Media Villa (qui teste Bellarmino imitatur doctrinam S. Thomæ) Sotus, Bartholomæus Medina, Canus, Bannez, & alii apud Sanchez *l. 2. in decal. c. 2.* & Layman *loco citato n. 600.* relati. Hinc etiam Suarez *de fide disp. 12. sec. 4. n. 5.* existimat, S. Thomam tantùm loqui de necessitate præcepti. Ad confirmat. dist. ma. dicitur, neminem salvari, nisi sit in Ecclesia Christi in voto. conc. ant. nisi sit in ea per acceptum baptismum, qui est janua ad Ecclesiam, vel per explicitam fidem in Christum. neg. ant. & cons. aliàs baptismus flaminis non justificaret.

621. Ob. 7. S. Augustinus variis locis exigit, tanquam medium necessarium ad salutem, fidem in Christum. Sic *l. 1. ad Simplicianum q. 2. circa principium* ait: *In quibusdam tanta est gratia fidei, quanta non sufficit ad regnum cœlorum, sicut in catechumenis, sicut in ipso Cornelio, antequam sacramentorum participatione incorporaretur Ecclesiæ.* & infrà: *Non tamen solùm concipi, sed etiam nasci opus est, ut ad vitam perveniatur æternam.* Idem S. Pater ait. *l. 18. de civitate DEI. c. 47.* etiam ante

Christi adventum, ut pertineret ad cœlestem Jerusalem, *nemini concessum fuisse .... nisi cui divinitus revelatus est unus mediator DEI, & hominum, homo Christus JEsus*: ergo multò magis sentit, id nemini concessum fuisse post adventum Christi. Similia affert Maurus.

Resp. S. Augustinum benignè interpretandum esse. Certè nemo dicet, catechumenum non habere fidem necessariam necessitate medii ad salutem; cùm talis etiam credat in Christum. Pariter Cornelius habuit fidem absolutè sufficientem, antequam baptizaretur: nec opus est revera baptizari; utique enim sufficit baptismus flaminis; unde Suarez *de fide disp. 12. sec. 4. n. 20.* ait, S. Augustinum intelligendum esse de eo casu, in quo baptismus, vel major instructio, haberi potest: consequenter datur tantùm necessitas præcepti, vel necessitas medii tantùm in voto.

Alter textus S. Augustini necessariò debet exponi (nam literaliter loquendo, videtur non posse probari, quòd omnibus justis, ab origine mundi, fuerit explicitè revelatus Christus ùt mediator DEI, & hominum) unde quidam non malè ajunt, S. Doctorem tantùm voluisse, quòd omnibus necessarium semper fuerit, ut essent membra illius universalis Ecclesiæ, seu cœtûs populi DEI, cui revelatus est Christus: qui ex hac ratione dici potest, particularibus personis aliquo modo participativè, vel mediatè, vel implicitè revelatus: nisi fors dici possit, Christum omnibus esse revelatum ità loquendo effectivè, seu quatenus omnibus gratia ex meritis Christi collata est.

622. Ob. 8. Tridentinum *sess. 6. c. 6.* describens ordinem justificationis, dicit, justificari homines *credentes vera esse, quæ divinitus revelata, & promissa sunt, atque illud inprimis, à DEO justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo JEsu*: ergo. Confir. In symbolo S. Athanasii post explicata plura mysteria additur: *Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter, firmitérque crediderit, salvus esse non poterit*: ergo fides istorum est necessaria necessitate medii. Resp. neg. conf. Tridentinum ibi non agit, tantùm de necessariis necessitate medii; sed de communi, & ordinario modo, se præparandi ad justificationem; aliàs necessitate medii etiam necessarium esset, fidem concipere ex auditu, vel timere justitiam Divinam, vel considerare DEI misericordiam. Ad confir. neg. conf. Sensus verborum symboli tantùm est, quòd ille, qui ea nec implicitè credit, sed aliquid negat, non possit salvus fieri; nullus enim unquam docuit, quòd fides explicita omnium articulorum, contentorum in eo symbolo, sit necessaria necessitate medii.

623. Ob. 9. Plus exigitur in novo testamento necessitate medii, quàm in antiquo: ergo fides explicita in Christum. Confirm. Nisi hæc fuisset necessaria necessitate medii, non fuisset ratio mittendi S. Petrum ad Cornelium: ergo. Resp. neg. conf. si sermo sit de explicita fide (aliud est de implicita) Interim longè plura nunc in novo testamento credenda sunt necessitate præcepti, quàm fuerint in antiquo. Ad confir. neg. ant. Cornelius (ùt ait S. Thomas citatus *n. 618.* & asserit quoque Suarez *de fide disp. 12. sec. 4. n. 23.* & hoc teste SS. Patres communiùs docent) jam justus erat, ante adventum S. Petri: attamen ratio mittendi S. Petri sufficientissima fuit, ut scilicet Cornelius crederet etiam necessaria necessitate præcepti, & baptizaretur: ad quæ tunc tenebatur; nec enim DEUS vult, ut homines tantùm habeant necessaria necessitate medii. Adde, eam revelationem, & missionem, factam non propter solum Cornelium, sed propter totam gentilitatem.

624. Ob. 10. Innocentius XI. damnavit hanc propositionem 64. *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantiâ mysteriorum fidei, & etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat mysterium SS. Trinitatis & Incarnationis Domini nostri JESU Christi*: ergo fides explicita istorum mysteriorum est necessaria necessitate medii; aliàs enim posset aliquis absolvi. Resp. 1. neg. conf. quia, licèt esset absolutè necessaria notitia horum mysteriorum ad absolutionem, non esset ità necessaria ad contritionem, adeóque neque ad salutem, ad quam pauciora requiruntur. Hæc responsio sufficeret ad solvendam objectionem: attamen ad ulteriorem notitiam addo, propositionem damnatam duas habere partes. Prima dicit, posse absolvi eum, qui laborat ignorantiâ mysteriorum fidei illimitatè, quod non videtur intelligendum de ignorantia tantùm aliquorum (nam siquis tantùm diceret, posse absolvi eum, qui aliqua mysteria ignoraret, non esset damnabilis) sed de ignorantia omnium, saltem indeterminatè, & disjunctim sumptorum, hoc est, qualecunque ignoret; ità ut sensus sit, esse capacem absolutionis etiam eum, qui ignorat DEUM remuneratorem: & hoc est falsum etiam juxta nos, ùt patet.

625. Altera pars propositionis ait, posse absolvi eum, qui culpabiliter ignorat duo illa mysteria. Circa quod noto, absolutionem aliquando validè dari, sed illicitè: aliquando etiam invalidè, ùt est apud omnes certissimum. Sic illicitè, attamen validè absolvit sacerdos, in statu peccati existens: vel si pœnitentem, invincibiliter e. g. ignorantem, aliquid esse peccatum, non monet, cùm potest, & debet. Pœnitens quidem non potest recipere hoc sacramentum validè, & formaliter illicitè, quantum est ex parte sua; si enim sciat, vel culpabiliter nesciat, se illicitè accedere, eo ipso de novo peccat, nec habet dolorem, & propositum, requisitum ad valorem sacramenti, consequenter nec validè recipit sacramentum. At verò potest pœnitens illud recipere validè, si administratio illius sit tantùm illicita ex parte sacerdotis, vel tantùm materialiter illicita ex parte sua, si e. g. aliquid, ad licitam receptionem

tionem requisitum, inculpabiliter nescíret; tunc enim non formaliter, sed tantùm materialiter illicitè accederet ad sacramentum, quod non impediret valorem.

626. Jam quæstio est, an Pontifex damnet tantùm asserentes, quòd culpabiliter ignorans mysteria illa, sit capax absolutionis licitæ: an etiam damnet asserentes, quòd sit capax, absolutionis quidem validæ, sed non licitæ. In qua quæstione inprimis dicendum, quòd culpabiliter ignorans, quando potest instrui, non sit capax, nec validæ absolutionis. Ratio est; quia, qui culpabiliter est ignorans, nec vult instrui, actualiter graviter peccat, dum obligationi suæ gravi non vult satisfacere, curando se instrui; debet enim quivis, necessitate saltem gravis præcepti, scire ista mysteria: hócque præceptum semper urget, quando est occasio discendi: qualem quilibet semper habet, dum sanus, vel etiam ægrotus, tamen capax rationis est; quippe quilibet homo potest eum instruere: urgétque hoc præceptum ante confessionem, præsertim, cùm probabilis etiam sit sententia asserentium, fidem explicitam SS. Trinitatis, & Christi Redemptoris, esse necessariam necessitate medii: quo casu confessio esset prorsus invalida: ergo, si non vult, instrui ante confessionem, actualiter peccat: adeóque ratione deficientis doloris, & propositi, neque validam absolutionem potest recipere.

Quodsi autem aliquis inculpabiliter nesciat ea mysteria, nempe SS. Trinitatis, & incarnationis, & possit instrui ante confessionem, certum est, quòd saltem illicitè absolvatur, & graviter peccet sacerdos absolvens, si eum non priùs instruat; tum quia confessarius est doctor, qui debet in necessariis instruere pœnitentem; tum adhuc magis, quia ex prima propositione damnata ab Innocentio XI. habetur, quòd non liceat uti sententia tantùm probabili, quando agitur de valore sacramentorum, & potest haberi tutior, & certa: atqui hîc agitur de valore; quia agitur, an talis pœnitens sit absolutionis capax, adeóque hæc ei validè possit impendi: & sententia est tantùm probabilis, non certa; nam multi tenent, fidem eorum mysteriorum, re ipsa explicitè habitam, esse necessariam necessitate medii: quæ sententia si vera esset, talis esset incapax absolutionis validæ, sicut esset incapax, qui non esset baptizatus.

627. Sed quæres, an talis, inculpabiliter ignorans, capax sit saltem absolutionis validæ? Resp. inprimis, hunc casum moraliter contingere non posse; nam, qui non est instructus de necessariis, & essentialibus sacramenti pœnitentiæ, dolore &c. invalidè absolvitur; quia non ponit partes essentiales: qui autem scit necessaria ad confessionem, etiam utique sciet mysteria SS. Trinitatis, & incarnationis. Speculativè tamen loquendo, si talis casus contingeret, videtur probabile, talem inculpabiliter ignorantem capacem esse absolutionis, non quidem licitæ, sed saltem validæ; quia probabiliter non est de necessitate medii, explicita fides duorum istorum mysteriorum: quanquam, ùt jam dictum, in praxi nunquam possit licitè dari ei, qui potest instrui.

Nec hæc assertio videtur convenire cum propositione damnata; nam illa inprimis loquitur de ignorantia culpabili istorum mysteriorum. Dein, ùt habet Cardenas *dissert. 41. in propos. damnat. ab Innoc. XI. c. 5. n. 32.* damnatio illa non videtur afficere asserentes, esse capacem absolutionis tantùm validæ eum, qui, præsertim inculpabiliter, ea mysteria ignorat; nam propositio damnata non distinguit, inter absolutionem licitam, & validam; unde damnatio sufficienter intelligitur de assertione absolutionis licitæ. Rursus idem auctor *n. 34.* adducit *regulam 30. juris in 6. In obscuris minimum est sequendum:* cùm ergo obscurum sit, an damnatio comprehendat absolutionem tantùm licitam, an etiam validam, sequimur minimum, dicendo, quòd comprehendat tantùm absolutionem licitam.

628. Hinc in casu, quo vocaretur sacerdos ad moribundum, de quo jure præsumere posset, eum ignorare duo illa mysteria: attamen modò instrui nequiret, respondet Cardenas *dissert. modò citata c. 3. n. 16.* quòd deberet conditionatè absolvi; cùm enim certum non sit, moribundum esse indispositum, debet sacerdos in tanto periculo ei succurrere, quantum potest. Nec hoc est contra damnationem primæ propositionis, ab Innocentio XI. prohibitæ; nam ex illa tantùm infertur, non posse adhiberi sententiam probabilem circa sacramenti valorem, quando potest haberi certa, & tuta, quæ in hoc casu haberi non potest.

Imò idem Cardenas *n. 18.* pergit, & dicit, quòd, etsi sacerdos certò sciret, talem moribundum ea mysteria nescire (supposito, quòd haberet sufficientia signa doloris, & confessionis &c. quæ essentialiter requiruntur ad absolutionem) deberet tamen eum sub conditione absolvere; quia, cùm certum non sit, fidem mysteriorum illorum esse de necessitate medii, speculativè adhuc probabile est, eam absolutionem fore validam: adeóque debet moribundo in tanta necessitate eâ succurri. Nec in hoc casu illicita est absolutio; tum quia per adjectam conditionem cavetur reverentiæ sacramenti; tum quia talis necessitas proximi aliquando à peccato excusat: sed, ùt jam dixi, casus hic speculativus potiùs est, quàm practicus.

ARTICULUS III.

Solvuntur reliquæ Objectiones.

629. OB. 11. contra 6. conclusionem. Si rudes debent credere explicitè symbolum Apostolorum, debebunt etiam credere symbolum Nicænum; par enim est ratio, & hoc est explicatio prioris: sed Nicænum

rudes non debent explicitè credere: ergo. Confir. 1. Multi simplices, & rudes, etiam devoti, nunquam rectè intelligere possunt symbolum: ergo juxta nos damnabuntur. Confir. 2. Articulus de communione Sanctorum est obscurus, & Theologi aliquando laborant in eo rite intelligendo: ergo rudes non debent, eum intelligere. Resp. neg. ma. nec enim est par ratio; quia de uno præcepto constat, non de altero, ùt rectè Suarez *de fide disp. 13. sec. 4. n. 16.* nec opus est scire omnes explicationes; aliàs nimium onus imponeretur communitati fidelium.

Ad 1. confir. dist. cons. multi rudes damnabuntur, si culpabiliter ignorent, aut culpabiliter non intelligant symbolum. om. cons. si id inculpabiliter ignorent, vel non intelligant. neg. cons. Si qui inculpabiliter symbolum, vel aliquem alicuius articuli sensum ignorant, non ideo damnantur; sicut enim in aliis præceptis, ità etiam in præcepto fidei, excusat ignorantia invincibilis. At apud rusticos, saltem ordinariè, vincibilis est hæc ignorantia; quia catechesin accedere nolunt: quandoque est parochorum culpa non levis, si doctrinam Christianam suis tradere negligant.

Ad 2. confir. Ille articulus quoad substantiam suam, tam difficilis non est, quàm mysterium SS. Trinitatis, quod tamen debent omnes quoad substantiam nôsse. Certè in articulo nono credenda explicitè est Ecclesia (quia est materia valde gravis; nam ipsa est regula proxima fidei, & extra eam non est salus) nec est multò difficilior articulus de communione Sanctorum, de quo (ùt ait Suarez *de fide disp. 13. sec. 4. n 10.*) saltem ad evitandum peccatum mortale, satis est, credere Ecclesiam sub conceptu unius congregationis, in qua est vera sanctitas, & una fides, sub uno capite Christi Vicario; in hoc enim virtualiter continetur, aliquam inter membra hujus Ecclesiæ esse communicationem, in bonis operibus, & orationibus, quæ per communionem illam Sanctorum significatur. In forma om. ant. dist. cons. non debent rudes eum articulum intelligere sub conceptu omnino exacto. conc. ant. sub conceptu aliquo rudi, qualem modò ex Suarez attulimus. neg. cons.

630. Ob. 11. contra 9. conclusionem. Non debet admitti speciale præceptum, quod non continetur in decalogo: sed de actibus virtutum Theologicarum, nullum speciale præceptum continetur in decalogo: ergo non debet admitti. Confir. 1. SS. Patres dicunt, tunc nos diligere DEUM, quando mandata ejus observamus: imò Christus Dominus ipse dicit *Joan. 14 v. 21. Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me:* ergo non datur speciale præceptum de actu charitatis eliciendo, nec hunc in specie debemus elicere, sed tantùm mandata DEI observare. Confir. 2. S. Augustinus *de spirit. & liter. c. ultimo* ait, non posse nos in hac vita amare DEUM, ex toto corde, & omnibus viribus &c. quia Beati DEUM non magis amant, quàm ex toto corde &c. quorum tamen amorem æquare non possumus. Similia docet *de perfectione justitiæ. c. 8.* Idem docet S. Thomas *2. 2. q. 184. a. 3. in corp.* & videtur etiam docere S. Bernardus *serm. 50. in Cantica*: ergo non possumus implere præceptum charitatis: ergo istud omnino non datur; quia DEUS impossibilia non præcipit.

Resp. neg. ma. Etsi enim non contineatur speciale præceptum de his actibus in decalogo, sufficit, quòd id contineatur alibi in Scripturis: & sanè istæ millies clamant, in unum DEUM credendum: in eum sperandum, seu habendam in eo fiduciam, non in aliis: eúmque diligendum esse: & Christus *Matth. 22. v. 36.* interrogatus: *Quod est mandatum magnum in lege?* respondit *v. 37. Diliges Dominum DEUM tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximum, & primum mandatum.*

631. Quin etiam prima tria præcepta decalogi, licèt immediatè spectent ad religionem, tamen sinè fide præmissa impleri non possunt; unde in Germanico catechismo primum mandatum sic sonat: *Credas in unum DEUM:* at verò, ùt audivi, apud Hispanos sic: *Diligas unum DEUM.* Adde, etiamsi non continerentur explicitè, & clarè hæc præcepta in Scripturis, sufficeret nobis doctrina Ecclesiæ, & Summorum Pontificum. Ad 1. confir. dist. ant. SS. Patres dicunt, tunc nos diligere DEUM, quando servamus mandata omnia. conc. ant. quando servamus tantùm decalogum, & quidem tantùm quoad ea, quæ formaliter, & explicitè in eo continentur. neg. ant. & cons. aliàs non deberemus observare præceptum sumendi Evchariſtiam: multò minùs præcepta Ecclesiastica.

Hoc tamen verum est, quòd, eliciendo actum veræ charitatis, simul saltem servemus præcepta DEI, in hoc sensu, quòd non possimus elicere actum charitatis, quin pro eo tempore reliqua præcepta graviter obligantia observemus; eoquòd actus charitatis cum gravi eorum transgressione incompossibilis sit. Quando autem objicitur, impossibile esse, diligere DEUM ex toto corde, ex omnibus viribus: respondetur, id falsum esse; non enim exigitur, ut DEUM amemus summè intensivè, sed tantùm appretiativè, hoc est: non exigitur summa intensio, sed tantùm summa æstimatio DEI, seu prælatio ejus omnibus rebus creatis.

Ad 2. confirm. dist. 1. cons. Non possumus implere præceptum charitatis, in quantum est tantùm indicativum rei præceptæ. neg. cons. in quantum est indicativum, non tantùm rei præceptæ, sed simul etiam finis, in ordine ad quem res præcipitur. om. 1. cons. at neg. 2.dam. Potest aliquid duplici modo præcipi: primò, ut præcepto indicetur tantùm, quid faciendum sit: secundò, ut eodem præcepto simul indicetur finis, in ordine ad quem aliquid faciendum

dum est. Sic, si bellidux præcipiendo dicat militibus: *Invadite urbem*: tantùm indicat, quid sit faciendum. Si autem dicat: *Capite urbem*: indicat etiam finem pugnæ: & qui primum non implet, est prævaricator præcepti; non autem est prævaricator præcepti, qui non implet secundum.

Hinc S. Augustinus *loco objecto* dicit: *Neque enim, si esse nondum potest tanta dilectio DEI. . . . jam culpæ deputandum est.* & Angelicus etiam *articulo objecto ad 2.* ait: *Est autem alius gradus perfectæ dilectionis, qui non potest impleri in via, ut dictum est: à quo, qui deficit, manifestum est, quòd non est transgressor præcepti . . . . . dummodo attingat infimum.* S. Bernardus etiam *cit. serm. 50. in Cantica* ait: *Judicavit utile, ... ut scirent sanè, ad quem justitiæ finem niti pro viribus oporteret: ergo mandando impossibilia non prævaricatores homines fecit, sed humiles.* Unde hi SS. Doctores tantùm volunt, perfectionem illam charitatis patriæ, quæ in via adhuc impossibilis est, esse præceptam, tanquam finem, qui indicetur nobis, ut ad eum tendamus: quamvis non ità strictè præcepta sit, ut culpæ rei simus, si eam non attingamus, modò ad eam tendamus: sicut nec miles in casu suprà posito reus est prævaricationis, aut culpæ, etsi urbem non capiat, modò strenuè eam invadat. videatur Bellarminus. *tom. 2. controv. 2. de membr. Eccles. l. 2. de Monachis c. 13.*

632. Ob. 13. Finis præcepti non cadit sub præceptum: atqui *Finis præcepti est charitas*, ùt ait S. Paulus *1. ad Timoth. 1. v. 5.* ergo actus charitatis non cadit sub speciale præceptum. Confir. Innocentius XI. non exigit, ut singulis annis eliciamus actus Theologicos: sed tantùm, ne eos differamus ultra quinquennium: ergo nec nos id debemus exigere. Resp. dist. ma. Finis præcepti extrinsecus non cadit sub præceptum. conc. ma. finis intrinsecus, & identificatus cum materia præcepti. neg. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Verum est, quòd finis præcepti, e. g. de cultu DEI, vel aliis virtutibus, etiam sit charitas (quia ad hanc, tanquam ad finem suum, actus inferiorum virtutum referuntur) quæ non cadit sub istud præceptum: & hinc etiam verum est, quòd actus charitatis non cadat sub præceptum de cultu DEI, sive præcepto isto non imperetur.

Nam charitas, seu actus charitatis, est finis prorsus extrinsecus, respectu talium præceptorum, quæ ab inferioribus virtutibus oriuntur, quæque tendunt immediatè ad honestatem aliquam inferiorem, e. g. ad cultum DEI, tanquam suam materiam. At verò actus charitatis est finis ipsius præcepti charitatis intrinsecus; quia hoc præceptum immediatè tendit in eum, tanquam in suam materiam: adeóque quàm optimè cadit sub hoc præceptum actus charitatis. Ad confir. neg. cons. Etsi Pontifex non positivè exigat, seu definiat, singulis annis debere elici eos actus: tamen etiam non definit, sufficere, si ii intra quinquennium semel eliciantur: nos autem ex gravibus rationibus inferimus, plus requiri.

633. Ob. 14. contra 10. concluſ. Inter primum, & ultimum instans morale vitæ, dantur adhuc multa moralia instantia, etiam quovis anno, quot scilicet dantur partes temporis diversæ, moraliter distinctæ: ergo, siquis tenetur in primo, & ultimo, morali instanti vitæ, elicere actum charitatis, tenebitur etiam in aliis. Resp. neg. cons. non enim ideo in primo, & ultimo instanti, datur obligatio eliciendi actus virtutum Theologicarum; quia sunt moralia instantia; sed quia in principio, & fine vitæ, homo debet converti ad DEUM: si hoc semel est factum, tunc quoad alia tempora datur obligatio, ne nimiùm differantur ii actus: hoc autem non fit, si differantur tantùm ultra aliquot instantia moralia, sed si differantur ultra annum.

634. Ob. 15. contra 11. conclusionem. Si quis non tenetur, in primo instanti physico vitæ, elicere actum charitatis, posset puer aliquis non baptizatus, in primo instanti physico vitæ venialiter peccare, & statim mori. Jam sic. Talis puer, nec posset venire in infernum; quia non haberet peccatum mortale: nec in purgatorium; quia non posset ex eo unquam venire in cœlum, ratione peccati originalis non deleti: nec in limbum; quia illuc non spectant venialia peccata: multò minùs posset venire in cœlum: ergo non esset pro tali puero ullibi locus, quod est absurdum. Resp. retorqueo argumentum, & quæro, si puer, ùt possibile est, eam gravem obligationem, de actu charitatis tunc eliciendo, invincibiliter ignoraret, & leviter mentiretur, vel si sinè ignorantia, tamen cum semiplena tantùm deliberatione transgrediendo illud præceptum, tantùm venialiter peccaret: quid tunc fieret?

Resp. 2. cum Suarez *tom. 4. in 3. p. disp. 11. sec. 2. n. 18.* Coninck, Castropalao, Gormaz *de charitate. n. 116.* & aliis, puer ille probabiliùs limbum adiret, ibique præter pœnam originali peccato debitam, pateretur aliquam aliam peculiarem, vel æternam levem, vel temporalem graviorem, reatui illius peccati proportionatam: nisi dicere velis cum Sanchez *l. 2. de præcept. decalog. c. 35. n. 7.* spectare ad providentiam DEI, ut in hac providentia casum hunc non permittat: quod idem sub conditione, quòd prior responsio non admittatur, sentit dicendum Suarez *citata sec. n. 19.*

QUÆSTIO III.

De Externa Confessione Fidei.

ARTICULUS I.

An, & quando, & quomodo, sit necessaria Confessio Externa Fidei.

635. DIco 1. Præceptum confessionis externæ fidei negativum, obligat semper, & pro semper, ità, ut semper sit grave peccatum contra fidem, hanc etiam tantùm exteriùs

teriùs negare, licèt in mente retineatur. ità omnes Catholici ex illo *Matth. 10. v. 33.* ubi Christus ait: *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* Hæc autem negatio dupliciter fit, scilicet primò, exteriùs vocibus dicendo, se non esse Catholicum, vel se esse Lutheranum, Calvinistam &c. vel signis, aut factis, talem se exhibendo, aut demonstrando, quæ dicitur negatio positiva. Secundò, non dicendo, se Catholicum esse, quando quis deberet id dicere, quæ dicitur negatio negativa, vel privativa, & vocatur maximè *erubescentia*: quam etiam magnum peccatum esse constat, ex illo Christi *Luc. 9. v. 26. Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cùm venerit in majestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum*: & confirmatur ex eo, quòd mendacium in re gravissima sit utique mortale peccatum: atqui negatio fidei est tale mendacium: ergo.

636. Dico 2. Præceptum non simulandi falsam religionem, adhibitis verbis, vel aliis signis, ad solam falsam religionem significandam determinatis, etiam obligat semper, & pro semper. Intelligo autem seriò simulare, id est, ut alii judicent, me seriò agere; nam utique in comœdia licet, ex joco simulare, se esse popam ethnicum, & idolo offerre incensum. ità communis, & certa doctorum contra unum, aut alterum. Prob. Simulatio est verum mendacium reale, ùt cum communi docet S. Thomas *2. 2. q. III. a. 1. in corp.* cúmque hæc simulatio falsæ religionis sit in materia gravissima fidei, est mendacium gravissimum: hoc autem utique est graviter prohibitum: ergo. Confir. Si simulatio ista non esset prohibita, non malè feciſſet Eleazar *2. Mach. 6.* comedendo carnes aliàs licitas, & simulando, se comedere carnes porcinas contra legem: atqui malè feciſſet, ùt omnis Ecclesia agnoscit: & *ibidem v. 21.* dicitur, dum asserit sacer scriptor, quòd ii, qui ei carnes licitas offerebant, atque ad simulationem inducere volebant, *fuerint iniqua miseratione commoti:* quin ipse Eleazar agnovit culpam in ea simulatione, & hinc dixit. *v. 26. Manum omnipotentis, nec vivus, nec defunctus effugiam*: quibus verbis satis dixit, se Divinam indignationem, & vindictam incursurum, si crimen illud admisisset: ergo.

637. Dico 3. Præceptum positivum confessionis externæ fidei obligat etiam per se, ad fidem aliquoties exteriùs profitendam. ità rursus Catholici omnes. Prob. ex illo S. Pauli *ad Rom. 10. v. 9. Si confitearis in ore tuo Dominum JEsum, & in corde tuo credideris, quòd DEUS illum suscitavit à mortuis, salvus eris; corde enim creditur ad justitiam: ore autem confessio fit ad salutem.* Accedit etiam commune judicium totius Ecclesiæ, quæ semper censuit, martyres fuisse obligatos ad profitendam fidem coram tyrannis. Adde propositionem 18.vam ab Innocentio XI. damnatam sic habere: *Si à potestate publica, quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ùt DEO, & fidei gloriosum, consulo: tacere, ùt peccaminosum per se, non damno:* ergo aliquando datur obligatio, exteriùs profitendi fidem, & quidem per se, seu ex præcepto fidei.

638. Dico 7. Præceptum positivum fidei exteriùs profitendæ obligat per se, & ratione sui tunc, quando aliàs honor auctoris fidei, DEI, vel Christi, periclitaretur, aut minueretur: vel si periclitaretur ipsa fides hominis non profitentis. ità Gormaz de *virt. Theol. disp. 18. sec. 1. n. 858.* & alii. Exemplum primi est, si ob omissam confessionem externam fidei, vel Christus falsa dixisse, vel religio Catholica falsa esse, judicaretur. Exemplum secundi est, si homo ipse, nolens exteriùs fidem confiteri, se exponeret periculo, vel deficiendi à fide, vel eam erubescendi, vel aliter contra fidem peccandi.

Quidam addunt, etiam præceptum hoc per se obligare, quando confessio externa necessaria est ad evitandum grave detrimentum, vel scandalum proximi, quando scilicet iste aliàs in fide inconstans fieret, vel omnino à fide deficeret. Alii tamen existimant, quòd in hoc casu, non virtus fidei per proprium sibi præceptum obliget, sed, quòd potiùs obliget charitas ad fidei professionem; quia sæpe virtus aliqua potest imperare actum alterius virtutis, si hic est necessarius ad suum finem: cùm ergo in hoc casu professio fidei sit necessaria ad evitandum scandalum proximi, quod vitare propriè spectat ad charitatem, etiam ista potest imperare eam professionem. Et quidem negari non potest, unam virtutem posse imperare actum alterius: videtur tamen in hoc casu potiùs ipsa fides præcipere sui professionem; quia hæc necessaria est ad bonum ipsius fidei, ut scilicet in aliis conservetur; cùm aliàs imminueretur; sicut enim fides præcipit professionem sui, quando hæc est necessaria pro bono religionis Catholicæ universalis, ità videtur eandem præcipere, quando est necessaria pro bono fidei particularis, unius, vel plurium proximorum.

639. Jam verò, si quæstio instituatur de casibus magis particularibus, in quibus præceptum fidei obliget, videtur res, sicut in aliis rebus moralibus, ità etiam in his, debere pro circumstantiis occurrentibus, judicio prudentum determinari. Inprimis autem ex propositione damnata, quam citavimus *n. 637.* est clarum, obligare hoc præceptum, dum quis à publica potestate interrogatur: & certè, si quis tunc taceret, cederet id in detrimentum grave honoris Divini: & potest, ùt Suarez, & Gormaz advertunt, id quoque contingere, ratione circumstantiarum variarum, si interroget persona privata: quanquam Cardenas *in crisi in propos. ab Innocentio XI. damnat. differt. 12. n. 29.* dicat, quòd, si aliquis interrogatus à persona privata taceat, in circumstantiis, in quibus taciturnitas non sit signum negatæ, vel

tacitæ

tacitæ fidei, sed contemptæ personæ (quasi tacendo diceret: quid ad te? quis te constituit judicem?) silentium illud non sit condemnabile.

640. Ulteriùs obligat hoc præceptum, si taciturnitas præsumeretur esse negatio, vel erubescentia fidei; tunc enim taciturnitas apertè cederet in detrimentum honoris Divini, adeóque esset graviter peccaminosa, ùt habet Gormaz *de virt. Theol. n. 856.* Rursus, si quis propter omissionem professionis fidei occasionem daret, præsumendi de se, quòd ex timore, vel erubescentia id faceret. Qui omnes, & alii similes casus, reduci possunt, vel ad honorem Divinum, vel utilitatem nostram, aut proximi. videri poterunt hac de re Suarez *de fide disp. 14. sec. 2.* Cardenas *dissert. 12. in propositionem 18. ab Innocentio XI. damnatam.* Gormaz *loc. modò cit.* & alii. Addendum tamen hîc est, posse aliquem, etsi ore, seu verbis taceat, tamen signis loqui, ùt, si osculetur Crucifixum, caput ictui offerat &c. quæ sunt sufficiens confessio externa; aliàs mutus non posset exteriùs fidem profiteri.

641. Dico 5. Possunt tamen fideles aliquando, tempore persecutionis fugere, ne interrogentur, & fidem confiteri teneantur. ità Catholici contra Tertullianum. Prob. 1. ex illo Christi *Matth. 10. v. 23. Cùm autem persequentur vos in civitate istâ, fugite in aliam.* Idem probatur exemplo Apostolorum: sic S. Paulus ait. *2. Corinth. 11. v. 33. Per fenestram in sporta dimissus sum, & sic effugi manus ejus*: scilicet præpositi gentis regis Aretæ. Idem fecêre plures alii, præsertim S. Athanasius. Imò quandoque fuga potest esse præcepta, quando scilicet plurimùm refert, talem personam conservari: vel si quis putet, se non fugiendo subire proximum periculum fidem negandi, ob suam animi infirmitatem.

Econtra potest fuga aliquando esse prohibita, ùt notat Suarez *de fide disp. 14. sec. 3. n. 12.* de pastoribus animarum; tenentur enim isti, eo tempore esse boni pastores, qui animas ponunt pro ovibus suis: & non esse mercenarii, qui lupis oves dimittunt: quanquam, si pastor aliquando ex causa justa recedat, non tamen oves omnino dimittat, sed eis per alium provideat, non peccet. Si autem, ùt pergit ibi Suarez, sinè causa moraliter necessaria recedit, agit contra suam obligationem; cùm ratione muneris in tanto periculo teneatur ovibus assistere, ùt fusè docet S. Augustinus *ep. 180. ad Honoratum.* Aliquando, qui posset fugere, potest etiam remanere cum periculo vitæ; non enim hoc est se occidere, sed mortem purè permittere: nec illud: *Fugite in aliam*, nempe civitatem: est præceptum, sed tantùm licentia.

642. Dico 6. Quandoque licet etiam fidem occultare, verbis, vel factis, quando scilicet ex ea occultatione non sequitur diminutio honoris Divini, vel grave damnum spirituale, nostrum, aut proximi, & aliunde immineret gravissimum malum, si fidei aperta confessio fieret. ità Gormaz *de virt. Theol. n. 856.* & alii. Prob. In tali casu non obligat præceptum professionis externæ fidei: ergo non teneor, eam profiteri, sed possum eam occultare. ant. prob. quia in tali casu ex nulla ratione potest ostendi, quòd præceptum fidei profitendæ obliget, & sinè ratione non debet imponi obligatio, ad subeundum gravissimum malum. conseq. patet. Et certè, si possum fugere, non video, cur non etiam possim, meam fidem occultare. Confir. In hoc casu illa occultatio non est negatio fidei, aut erubescentia, sed est usus medii liciti ad consequendum alium finem, e. g. incolumitatem: ergo non est, cur damnetur.

643. At quæstio jam est, quibus modis fidem occultare liceat. De verbis quidem videtur hic idem dicendum, quod dictum *à n. 58.* de amphibologiis: de factis, vel aliis rebus, major est quæstio. Notandum itaque, res, & facta, posse habere duplicem significationem, vel usum, e. g. vestes religiosæ, habent, ex primaria intentione, usum tegendi corporis: ex alia verò institutione humana, habent significationem certi ordinis religiosi, e. g. Franciscani. Pariter vestis Turcica primariò instituta est ad tegendum corpus: ex alia verò institutione, etiam significat Turcam, seu cultorem Machometis. Similiter actiones sæpe habent duplicem usum, vel finem: sic potest quis, accedere templum hæreticorum, ut eorum falsam religionem exerceat: econtra potest etiam illud accedere, ut eorum errores notet.

Sunt tamen aliquæ res, quæ non possunt, saltem in certis circumstantiis, separari ab una significatione, quam à primæva institutione habent. Sic thurificatio in circumstantiis præsentis idoli, adeóque ejus incensatio, & genuflexio coram illo, tunsio pectoris, oblatio, vel combustio animalis, vel victimæ, receptio communionis apud hæreticos &c. non possunt separari, à significatione falsi, & idololatrici cultûs, vel hæresis; nam ex primæva sua institutione actiones illæ sunt destinatæ ad eum cultum, vel sectæ professionem significandam. Similiter docet Sanchez *in decalog. l. 2. c. 4. n. 23.* & Gormaz *de virt. Theol. n. 867.* citans Suarezium, & Azorium, literas, aut imagines idolorum, vestibus, aut vexillis additas, quæ in honorem idolorum cedunt, non posse separari à superstitione. His notatis

644. Dico 7. Possunt ex gravi causa, quæque jus præbet ad se occultandum, adhiberi ad sui occultationem, res, & facta, seu actiones primi generis, quæ scilicet habent duplicem significationem, vel usum, unum ex institutione, seu intentione primaria, alterum verò ex institutione humana additum, hîc & nunc separabilem. Prob. Ut rectè observat Gormaz *de virt. Theol. n. 863.* lex humana non obligat cùm tanto periculo, ac proinde aliquis non tenetur, ejus insti-

institutioni in iis circumstantiis se conformare: ergo potest res illas, vel actiones adhibere, tantùm intendendo primævam institutionem, & interim permittere, ut alter putet eas adhiberi juxta secundam institutionem humanam.

Et sic videmus, laicos etiam induere aliquando vestem religiosam, ut se occultent lictoribus, ad necem eos inquirentibus: nec propterea damnantur peccati. Sic etiam non damnantur Christiani milites, quando in bello utuntur stratagemate, & se vestibus Turcarum occultant: vel etiam eorum vexilla (quæ non præferunt imagines, vel inscriptiones, ab idolorum, aut Machometis cultu inseparabiles) navibus præfigunt; est enim jure gentium notum, utentes ejusmodi stratagemate, non intendere negare fidem, sed se occultare: éstque talis simulatio non formalis, sed tantùm materialis.

645. Dico 8. Res, & actiones secundi generis (quarum scilicet significatio superstitiosa, vel aliter mala, hîc & nunc, non est separabilis) nunquam adhiberi possunt ad se occultandum. Prob. Quia res istæ non possunt, saltem in illis circumstantiis, separari à sua significatione primæva falsi cultûs, earum usus esset formalis, aut virtualis professio idololatriæ, aut hæresis: ergo. Dixi: *Non possunt separari, saltem in illis circumstantiis;* nam, etsi incensio thuris, e. g. possit in aliis circumstantiis adhiberi ob alium finem, e. g. ob sanitatem, vel delectationem odoratûs, quo casu non significat idololatricum cultum: id tamen fieri non potest in circumstantiis idoli præsentis, & reliquarum cæremoniarum; unde nunquam in his circumstantiis licitè adhiberi potest.

Literæ autem, aut imagines idolorum, vestibus assutæ, vel delendæ sunt, vel saltem, ùt ait Gormaz *de virt. Theol. n. 867.* occultandæ: aut aliter studiosè cavendum est, ne ullus iis honor deferri videatur; idoli enim pictura, vel inscriptio literarum, idolo, vel Machometi honorifica, non est instituta per se ad tegendum corpus: sed primariò est instituta, ad significandam professionem illius religionis, vel significandum cultum idoli &c. Intellige, si ipso modo pingendi, vel vestem gestandi, observetur modus aliquis religiosus, seu superstitiosus; si enim tales picturæ tantùm essent appictæ, non honorandi idoli causâ, sed tantùm fabularum gratiâ, ùt aliquando etiam vidi intextas, & pictas in vestibus, seu tunicis lineis, aut bombycinis (à somno apud Germanos nominatis) imagines Jovis, & Junonis, & aliarum antiquarum fabularum, quales etiam afferuntur ex China vestes bombycinæ cum variis figuris: tales vestes, cùm non portentur animo colendi eas figuras, sed tantùm varietatis, & elegantiæ gratiâ, non est illicitum, eas portare.

646. Sic etiam non apparet ratio, quare aliquis, quando ex justa causa se potest occultare, non possit per se fugere, & præcisè ingredi templum hæreticorum, maximè in Germania, ubi hoc nullo modo censetur signum professionis hæreticæ. Aliud esset, si princeps præciperet talem ingressum ob symbolum religionis, &, ut discernantur Catholici ab hæreticis; tunc enim ille ingressus non posset separari ab obedientia, principis decreto præstita, & omnino illicita; etiamsi quis adhiberet protestationem, asserendo, se tantùm velle obedire principi; nam hæc protestatio esset contraria facto; cùm ipsa obedientia esset externa professio hæresis; aliàs posset quis jussus, incensum adolere idolo, id facere cum protestatione, asserendo, se tantùm velle obedire: atque sic dicitur decisum à Paulo V. consulto ab Anglis. vide Gormaz *de virt. Theol. n. 864.*

647. Addo hîc, ex Suarezio *de fide disp. 14. sec. 3. n. 6.* Gormaz *de virt. Theol. n. 861.* Cardenas *in crisi in propos. ab Innoc. XI. damnat. dissert. 12. n. 34.* & aliis, ad hoc ut quis debeat confiteri suam fidem, debere eum interrogari in particulari; si enim præsentibus multis fidelibus, tantùm generaliter interrogaretur, seu peteretur, ut, si quis fidelis adesset, se proderet, nemo propriè interrogaretur, & nullus teneretur, se prodere. Rursus, ajunt Suarez, & Gormaz *ibidem*, attendi debere, an interrogatio fiat in odium fidei, an in odium tantùm personæ, e. g. si quis sciret, sibi à Christiano factam esse injuriam, vel veram, vel apparentem, & nesciret quisnam Christianus is esset, atque interrogaret aliquem, an Christianus esset, non teneretur hic se prodere; quia hæc taciturnitas non cederet in injuriam fidei, cujus causa non agitur: item, si hostis gentilis quæreret, an essem de exercitu Christianorum, quos impugnat, & sic tantùm quæreret, ut sciret, an hostis ejus essem, iterum occultatio fidei non cederet in injuriam fidei ex eadem causa.

Gormaz *de virt. Theol. n. 851.* idem ait de casu, quo vox *Christianus* apud aliquos significaret, non professorem talis fidei, sed hominem pessimum, & inimicum patriæ: sicut videtur, eodem teste, talem significare apud multos barbaros Jndos. Sanè apud multos barbaros, idem quandoque sonat Christianus, quod Hispanus, & iidem barbari Hispanos, tanquam oppressores suæ libertatis, pessimè oderunt: in tali casu, ait Gormaz, non tenetur quis, se Christianum confiteri; quia non interrogatur propriè de fide, sed de moribus, vel potiùs de sua natione. Attendendum tamen semper, ne quis contemptus fidei adesse possit. Addo, Cardenam *cit. dissert 12. n. 37.* rectè advertere, quòd possit contingere, ut interroganti, non in odium fidei, sed ob alium finem; tamen quis teneatur respondere, e. g. si princeps ex fine honesto vellet scire, quot haberet subditos Catholicos, in tali casu, si Petrus interrogatus taceret, præberet signum negatæ fidei. Consentit Gormaz *de virt. Theol. n. 891.*

648. Dico 9. Præter dictam obligationem profitendæ fidei per se, seu quasi ex natura

tura rei, datur etiam obligatio, eam profitendi ex jure positivo. Sic vi Tridentini *sess. 24. de reform. c. 12.* tenentur clerici, ad beneficia curata, vel canonicatum, aut dignitatem in Ecclesiis cathedralibus promoti, professionem fidei, intra duos saltem menses à sua promotione, facere; aliàs, ùt decernit Concilium, *fructus non faciant suos.* Idem tenentur facere Prælati in prima synodo post suam promotionem. Item Pius V. in Bulla *In sacrosancta*, obligat ad professionem fidei faciendam omnes doctores, magistratus, & regentes, ac professores cujusvis facultatis (sive clerici, sive laici sint) in quibusvis universitatibus, aut gymnasiis publicis: & in eos, qui non facientes hanc professionem fidei tamen promovent, ad tale officium, vel gradum, statuit excommunicationem latæ sententiæ, sicut & in ipsos promotos, ùt vult Manuel, aliis tamen hos posteriores ab excommunicatione liberantibus. Cæterùm Gormaz *de virt Theol. n. 869.* & Sanchez *l. 2. in decalog. c. 5. n. 4.* notant, hoc decretum Pii V. & fortè etiam Pii IV. seu Tridentini, non ubique esse receptum; unde consulenda est consvetudo regionum.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

649. OB. 1. contra 1. conclusionem ex hæreticis Priscillianistis. Fides consummatur in corde: exterior autem ejus confessio est tantùm necessaria propter homines: atqui ad hanc faciendam tantùm propter homines, non tenetur quis cum tanto periculo: ergo. Confir. Juxta nos teneretur homo semper confiteri exteriùs fidem, quandocunque interrogatur: sed sic nunquam posset, eam occultare: ergo. Resp. neg. ant. etsi enim actus fidei consummatus possit dari intus in corde: non tamen consummatur tota obligatio fidei interiùs; quia etiam confessio externa est præcepta, ùt probatum *à n. 637.* nec tantùm est præcepta præcepto humano, sed etiam Divino, vel naturali: sicut datur præceptum Divinum, imò etiam naturale, non dandi scandalum proximo. Sed neque præcepta est illa confessio tantùm propter homines, sed etiam propter gloriam DEI, quæ per negationem fidei diminueretur. Accedit, quòd mendacium, cùm sit intrinsecè malum, nunquam sit licitum. Ad confir. neg. ma. quando autem liceat, non quidem negare, sed occultare fidem, desumi potest ex dictis articulo præcedenti.

650. Ob. 2. contra 2 conclusionem. Licitè possunt adhiberi, ex gravi causâ, ad occultandam fidem, tunsio pectoris, genuflexio, thurificatio, coram idolo &c. ergo licet simulare falsam religionem. prob. ant. S. Hieronymus, præsertim *epist. 89. ad S. Augustinum*, supponit, cæremonias legis veteris, circumcisionem, & similes, ab instanti mortis Christi, non tantùm fuisse mortuas, sed mortiferas (nam eas observare, ait, esse in Cherinti, & Ebionis, seu Hebionis, hæresin incidere) & nihilominus ait, Apostolos sine peccato eas quandoque adhibuisse: non ex intentione cultûs, sed per prudentem simulationem: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. neg. cons. Sententiam S. Hieronymi communissimè deserunt Theologi, & adhærent S. Augustino, hac in parte contrario. Itaque cæremoniæ illæ, etsi ab instanti mortis Christi fuerint mortuæ, hoc est, privatæ suâ quasi vitâ, seu efficaciâ, ita, ut non ampliùs potuerit in eis poni spes salutis, tamen nondum erant mortiferæ, seu graviter prohibitæ, aut peccamino sæ.

Unde poterant eæ cæremoniæ adhuc per aliquod tempus (quod tamen ab authoribus variè extenditur, aut restringitur, & incertum est) sinè peccato, absque simulatione adhiberi. At longè aliter se habent actiones superiùs dictæ, quæ semper sunt mortiferæ, ex prima institutione sua. Illa S. Hieronymi sententia probabilis esse non potest, nisi explicetur hoc modo, scilicet, eas cæremonias fuisse quidem per se graviter prohibitas, tamen cum permissione, eas ad tempus adhibendi, in certis circumstantiis, quasi nulliter, & ex justa causa: at talis permissio non datur circa actiones suprà dictas.

651. Dices. Usus harum actionum est tantùm simulatio materialis: ergo aliquando est licitus. Resp. neg. ant. Cùm actiones istæ separari non possint à primaria sua institutione, usu, ac significatione, certè simulatio ista formalis est; aliàs enim nulla unquam daretur simulatio formalis. Certè, qui aliquid facit, quod juxta omnes necessariò quandam significationem alicujus rei sibi inseparabiliter annexam habet, censetur, eam rem velle significare: cùm ergo hoc nolit, formaliter simulat. Nec sufficit, privata intentione rem illam à significatione communi separare; nam prævalet institutio communis; aliàs posset quis etiam licitè verbis uti, ità, ut non intenderet significationem communem, sed aliam privata intentione substitutam: & sic tolleretur omne mendacium. Aliud est, si res, vel actio, habet alium primarium finem, qui intenditur, & alium, qui tantùm secundariò ei à lege humana adjicitur: quæ lex, cùm non obliget in tanto periculo, non inseparabiliter eum finem annectit: & habet tunc se res, ferè sicut verba æquivoca, vel amphibologica, de quibus dictum est *n. 58. & seq.*

652. Ob. 3. Jehu rex Israël, ùt habetur *4. Reg. 10. v. 18.* simulavit, se velle sacrificare idolo Baalis, ut hac simulatione congregaret omnes ejus prophetas, & sacrificulos, quos postea omnes occidit: & propterea laudatus est *ibi v. 30.* à DEO: ergo simulatio falsæ religionis est licita. Confir. *4. Reg. 5.* Naaman Syrus, jam conversus ad verum DEUM, petiit tamen ab Eliseo licentiam adorandi cum rege suo, in templo Remmon falsi DEI: & Eliseus respondit *v. 19. Vade in pace*: quod fuit, ei dare licentiam: ergo licita est simulatio adorationis per genuflexionem &c. Resp. dist. ant.

laudatur à DEO simulatio regis Jehu. neg. ant. occisio poparum,& pseudoprophetarum. conc. ant. & neg. cons. Et hæc est aperta sententia S. Augustini *l. contra mendacium c. 2.* hinc non dicitur: *4. Reg. 10. v. 30. Quia bene locutus es:* sed: *Quia studiosè egisti.* Addit Suarez *de fide disp. 14. sec. 4. n. 9.* sæpè Scripturam probare intentionem operantis, quamvis hic in facto, vel electione medii erret.

653. Ad confir. Resp. cum communissima omnium interpretum. Naaman non petiit licentiam adorandi idoli, sed tantùm adorandi in templo, hoc est, ùt græca vox significat, se incurvandi, aut procumbendi, seu genuflectendi, non in gratiam idoli, sed in gratiam regis, qui, cùm pro gentis more inniteretur super manum Naamani, principis militiæ, non poterat se incurvare, nec genuflectere coram idolo, nisi etiam Naaman se incurvâsset; unde genuflexio Naamani non erat adoratio idoli, sed tantùm exhibitio politici ministerii: quod ministerium Naaman regi etiam extra templum exhibebat, ex suo officio valde honorifico, sustinendi regem, volentem se inclinare super illum.

Neque hæc genuflexio erat simulatio adorationis, nec actio ex se mala, etiamsi fortè adstantes decipi potuerint, rati etiam Naamanum unâ cum rege adorare idolum: quæ tamen deceptio ex justa causa permitti potuit. Estius *in eum locum* dicit, aliunde constare potuisse, Naamanum esse veri DEI cultorem, & non adorare Remmon, tanquam DEUM, sed tantùm in obsequium regis genuflectere; quia vero DEO Israëlis sacrificabat; nam hac de causa (ùt habetur *4. Reg. 5, v. 17.*) *onus duorum burdonum de terra* Israël secum tulit, ut scilicet ex iis vero Deo erigeret aram, eique sacrificaret; solis enim Judæis, non autem aliis fidelibus, erat præceptum, sacrificare Hierosolymis.

654. Ob 4. contra 5. conclusionem ex Tertulliano *l. de fuga. in persecuione c. 3. & seq.* Persecutio provenit ex ordinatione, vel permissione providentiæ Divinæ: sed non licet homini, niti contra providentiam Divinam: ergo neque licet fugere persecutionem. Confir. 1. Apostoli peccârunt fugiendo à Christo in monte oliveti: ergo. Confir. 2. Ille, qui ex quadraginta martyribus fugit, graviter peccavit: ergo. Confir. 3. Libellatici in primitiva Ecclesia etiam censebantur, pessimè se gessisse: ergo & fugientes. Resp. retorq. argum. ergo nec licebit fugere tempore pestis, aut belli; nam & ista proveniunt, ex ordinatione, vel permissione DEI: dicere autem, non esse licitum fugere pestem, est prorsus ridiculum. Inforna neg. cons.

Vitium syllogismi objecti cuique patet: non tantùm sunt quatuor, sed quinque etiam termini in eo. Non nititur ille contra providentiam Divinam, qui diligentiam adhibet, servandi se à malis: imò hoc ipsum est consonum providentiæ Divinæ, quæ vult, ut à multis malis nos modo meliori servemus. Ad 1. confir. omant. neg. cons. Apostoli, ùt ait Suarez *de fide disp. 14. sec. 3, n. 13.* peccare potuerunt per accidens, si id fecerunt cum scandalo, vel dubia fide: & fortè aliquid tale Christus Dominus innuere voluit iis verbis: *Omnes vos scándalum patiemini in me in ista nocte. Matth. 26. v. 31.* Hoc tamen, ùt *ibidem* ait Eximius, affirmare non possumus: neutiquam autem peccârunt Apostoli ratione fugæ, in se præcisè spectatæ.

655. Ad 2. confir. neg. cons. ille enim socius martyrum tunc tenebatur fidem confiteri, & per discessum suum virtualiter eam negavit, exhibendo signum, à tyranno ad fidem negandam præscriptum. Ad 3. confirm. neg. cons. *Libellatici* ex Spondano ad *ann. Christi 253. n. 6.* erant illi, qui Christum publicè negare erubescentes, privatim id, vel per se, vel per alios, suo nomine fecerunt, & à magistratibus libellos securitatis impetrârunt, ne in ipsos ampliùs, publicè præsertim, inquireretur, & pro hujusmodi dispensatione pecunias solverunt. Malderus *in 2. 2. q. 3. art. 2.* adducens verba S. Cypriani, putat, eos, nec publicè, nec privatim, Christum negâsse: magistratus tamen acceptâ pecuniâ libellis editis fuisse de ipsis testatos, quòd Christum negaverint: quam tamen famam non potuerunt permittere, de se spargi in sua præsentia; nam hac ratione fidem erubescebant: certè occasionem dabant, præsumendi de se, quòd confessionem fidei non fecerint, ex timore, vel erubescentia. Quidquid de hoc sit (nam potuit uterque modus accipiendi libellos, pro varietate personarum fuisse adhibitus) hic casus est longè alius, quàm præcisè casus fugæ, aut occultationis.

656. Ob. 5. contra 7. conclusionem. Occultare fidem rebus, aut factis, explicatis *n. 644.* est eam occultare mentiendo: hoc nunquam est licitum: ergo. prob. ma. fidelis utens vestibus, quæ solis infidelibus sunt usitatæ, facit, quantum est in se, ut reputetur infidelis, e. g. Turca: ergo committit reale mendacium; nam ex S. Thoma *2. 2. q. 111. a. 1. in corp.* non tantùm verbis, sed etiam rebus, mendacium committitur. Confir. Si tunc non comitteretur mendacium, liceret etiam absque causa iis vestibus uti: hoc est falsum: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. dist. ant. fidelis utens iis vestibus facit, quantum est in se, ut reputetur infidelis, hoc est, facit id positivè, atque in casu, in quo non habet justam causam se occultandi. neg. ant. facit id permissivè tantùm, & quando habet justam causam se occultandi. conc. ant. & neg. cons.

Ratio est; quia, quando justa causa solvit aliquem obligatione legis humanæ, non tenetur ampliùs intendere institutionem secundariam rerum: sed sufficit, si intendat primariam: cúmque videatur communi usu receptum, ut in similibus occasionibus uti liceat ejusmodi industriâ, vel quasi stratagemate, potest quis permittere aliorum deceptionem; hinc deceptionem illam

non

non causat, nisi per accidens: nec facit, quantum est ex se, ut reputetur infidelis, sed tantùm permittit eam opinionem. Ad confir. neg. ant. Ut jam diximus *n. 79.* non licet gratis absque causa id facere, ex quo moraliter sequitur aliorum deceptio: quod, tum in aliis, tum maximè in hac materia verum est; videtur enim etiam pertinere ad honorem fidei, ut non sinè causa aliquis ità se gerat, ut infidelis possit reputari.

Dices. Plures sunt vestes, quæ assumuntur specialiter ab infidelibus, tanquam ipsis propriæ, ùt constat experientiâ: atqui nulla causa potest esse licitè istis utendi ad se occultandum: ergo. prob. mi. nulla potest esse causa sufficiens ad assumendum signum infidelitatis: ergo. Confir. Tale signum æquiparatur verbo, quo quis diceret, se esse e. g. Turcam: ergo. Resp. dist. mi. nulla causa potest esse iis utendi, si proprietas illa non sit separabilis in ullis circumstantiis. conc. mi. si sit separabilis. neg. mi. & cons. Diximus jam, vestes habere duplicem institutionem: primariam, seu primævam ex rei natura: & secundariam ex lege humana, atque hanc non esse inseparabilem in omnibus circumstantiis.

Si tamen vestis aliqua esset, ex primæva sua institutione, præcisè intenta ad cultum idololatricum, e. g. corona ex idolis, vel similis actio, e. g. gestatio idoli in manu, vel fronte, utique licita non foret, ùt jam diximus *n. 645.* ubi etiam egimus de veste, cui idolum appictum &c. ad prob. dist. ant. si illa res, quæ ex institutione secundaria est tale signum, adhibeatur in circumstantiis, in quibus non separatur illa significatio. conc. ant. si ea res adhibeatur in aliis circumstantiis. neg. ant. & cons. Sic aliud utique est, portare vestem religiosam: aliud dicere verbis, se esse religiosum. Nec dicas, usum vestis, propriæ infidelium, esse inseparabilem à significatione infidelitatis; nam, licèt hoc dici possit de quibusdam, de quibus modò diximus, e. g, de corona ex idolis composita: at id dici non potest de omnibus vestibus, e. g. de communi tegmine Turcico capitis: sicut nec de veste religiosorum.

DISPUTATIO V.

De Proprietatibus Actus Fidei.

657. HAc disputatione agendum de certitudine actûs fidei, itémque de ejusdem, ac habitûs fidei supernaturalitate: qua occasione etiam tractabimus de supernaturalitate aliorum actuum, & habituum, tum intellectûs, tum voluntatis, ad actum fidei prærequisitorum, ut sic penitius noscatur natura, seu essentia, tum ipsius actûs fidei, tum principiorum, ad eum eliciendum necessariorum. Quid certitudo, & quotuplex sit, jam diximus *n. 509* unde tantùm est opus, ibi dicta huc applicare. Supernaturalitatem, quantum ad has conclusiones ritè firmandas, & explicandas necesse est, sequenti quæstione attingemus. Addemus aliqua de subjecto habitûs fidei: cúmque de reliquis duobus habitibus Theologicis, seu spe, & charitate, proportionaliter sit discurrendum, etiam de his statim agemus, ne hîc dicta inferiùs iterum repetere oporteat.

QUÆSTIO I.

De Certitudine Actûs Fidei.

ARTICULUS I.

An, & quàm certus sit Actus Fidei Theologicæ.

658. DIco. Actus fidei Theologicæ est essentialiter verus, nec potest esse falsus. ità omnes Catholici. Prob. Actus fidei Theologicæ debet intrinsecè niti motivo, seu objecto formali Divino, id est, testimonio DEI, ùt probatum *n. 38.* sed testimonium DEI est essentialiter verum, ùt iterum probatum *n. 52. & 53.* ergo actus fidei Theologicæ debet intrinsecè niti objecto essentialiter vero: consequenter debet etiam ipse esse essentialiter verus, nec potest esse falsus. Confir. 1. Charitas Theologica necessariò debet pro objecto formali habere bonitatem Divinam realiter talem, & non tantùm apparenter talem (sicut etiam spes Theologica verum DEUM possidendum) aliàs posset quis amando super omnia falsum DEUM justificari; cùm actus verus charitatis Theologicæ justificet, quod est absurdissimum: ergo etiam fides Theologica debet habere pro objecto formali testimonium DEI realiter tale, & non tantùm apparenter tale. Confir. 2. Actus spei, & actus charitatis Theologicæ, tendunt in objectum Divinum, ùt propositum per actum fidei: ergo, si illi non possunt, tendere in objectum tantùm apparenter Divinum, neque fides poterit proponere objectum tantùm apparenter Divinum; consequenter neque poterit tali niti.

659. Prob. conclusio 2. Habitus fidei est velut instrumentum Spiritûs S., per quod hic juvat intellectum ad assensum: ergo debet esse proportionatus veritati Spiritûs S. consequenter non potest influere in actum falsum. Confir. Actus fidei, est supernaturalis, ùt probabimus infrà *n. 680.* atqui omnis actus supernaturalis principaliter attribuitur DEO, ùt docet Apostolus *1. Corinth. 15. v. 10.* dicens: *Non ego autem, sed gratia DEI mecum:* quod idem docet Tridentinum *sess. 6. c. 16.* ubi ait de DEO: *Cujus tanta est erga omnes homines bonitas, ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona:* ex quibus habetur, merita nostra (inter quæ etiam est actus fidei) esse supernaturalia dona DEI: ergo etiam attribuitur principaliter DEO actus fidei: sed actus falsus DEO tribui non potest: ergo.

660. Dico 2. Actus fidei est omnino

certus. ità rursùs omnes Catholici. Prob. Ut diximus *n. 509.* triplex est certitudo, & quælibet competit actui fidei: ergo est omnino certus. prob. ant. Inprimis actus fidei est certus certitudine objectiva; quia est verus, seu conformis objecto. 2. Etiam est certus certitudine formali; quia est essentialiter verus, seu essentialiter exigens, objectum ità se habere, prout ipse affirmat, ùt patet ex probationibus primæ conclusionis. 3. Etiam est certus certitudine adhæsionis; quia per actum fidei intellectus adhæret firmissimè objecto, ità, ut excludat omne dubium; esset enim utique gravis irreverentia, si de veritate testimonii Divini dubitaremus; unde *C. Dubius 1. de hæreticis.* dicitur: *Dubius in fide infidelis est.* Quando autem aliquando aliqui, etiam pii, putant, se non firmissimè adhærere objecto revelato, sed dubitare, saltem indeliberatè, dum credunt, non habent dubium strictè dictum, etiam indeliberatum, sive veram vacillationem intellectûs, eo instanti, quo fidem eliciunt, ùt diximus. *n. 505.* sed tantùm habent aliquos motus phantasiæ, aut potentiæ apprehensivæ, quibus quasi apprehendunt, se dubitare.

661. Dico 3. Actus fidei est certior quovis actu naturali, etiam metaphysicè evidente. ità omnes, qui non faciunt quæstionem de voce, & non accipiunt in alio sensu hunc terminum *certitudo.* Loquor autem hîc, non de certitudine præcisè objectiva, quæ non videtur esse aliud, quàm buasi æqualitas, aut conformitas cum objecto, seu reipsa veritas formalis actûs; nam hæc non videtur caperè magis, & minùs, sed stare in indivisibili; licèt enim unum possit esse magis falsum, quàm alterum, non potest, strictè loquendo, unum esse magis verum, quàm alterum: sicut, licèt una linea possit esse magis curva, vel inæqualis tertiæ, quàm altera, non potest tamen, strictè, & mathematicè loquendo, una esse magis recta, quàm altera: nec magis æqualis, quàm altera. Quare præscindendo à certitudine tantùm objectiva, loquimur nunc de certitudine formali, & subjectiva, seu adhæsionis.

662. Prob. conclusio. Ille actus est certior certitudine formali, qui nititur firmiore motivo, & magis cum veritate connexo: atqui actus fidei, immediatè nixus Divina veracitate (quæ est magis connexa cum veritate, quàm omne lumen naturale creatum, quo nititur actus metaphysicè evidens) nititur firmiore motivo: ergo. ma. videtur patere ex acceptione vocis *certitudo;* hoc enim intelligitur per certitudinem formalem: & actus, qui nititur motivo, magis exigente veritatem, etiam magis eam exigit, quàm alius actus, qui nititur tantùm motivo minùs exigente veritatem. Prob. etiam mi. ad discernendum, quodnam motivum ex duobus, essentialialiter certis, sit magis connexum cum veritate, non habemus aliud medium, quàm comparare ea per hypotheses impossibiles (nam nec motivum veracitatis Divinæ, nec evidentiæ naturalis metaphysicæ, potest in ulla hypothesi possibili à veritate deficere) & videre, quodnam priùs à veritate deficeret, si aliquod ex iis deficere deberet: sed utique quodlibet lumen tantùm naturale, quantumvis evidens, citiùs à veritate deficeret, quàm veracitas Divina: ergo.

Confir. Etsi impossibile sit, creaturam aliquam impossibilem esse, tamen magis impossibile est, DEUM impossibilem esse (nam necessitas creaturæ non est per statum, sed per alienationem: necessitas autem DEI est per statum: rursus creatura, si ponatur, habet omnia sua, non à se, sed ab alio: DEUS habet omnia sua à se, adeóque magis impossibile est, hunc esse Chimæram, quàm creaturam) ergo etiam magis impossibile est, falsum esse actum, qui nititur infallibilitate Divina, quàm qui nititur infallibilitate creata: sed actus fidei nititur infallibilitate Divina: actus evidens nititur tantùm infallibilitate creata: ergo.

663. Prob. etiam conclusio de certitudine adhæsionis. Ille actus est certior certitudine adhæsionis, per quem intellectus firmiùs adhæret objecto: atqui firmiùs adhæret per actum fidei objectis revelatis, quàm per quemlibet actum scientificum objectis demonstratis: ergo. ma. est definitio. mi. prob. iterum recurrendo ad hypotheses impossibiles; si enim intellectus deberet desererе aliquod objectum, citiùs desereret objectum scitum, quàm creditum: & sic intelligi debet illud Apostoli *ad Galatas 1. v. 8. Licèt nos, aut Angelus de cœlo, evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit:* quasi diceret: Licèt Angelus beatus non possit falsum loqui, tamen, si per impossibile ille aliquid loqueretur, quod non esset conforme revelationi, quam ego vobis tradidi, non ei credatis, sed habeatis eum, tanquam excommunicatum: & sic revelationem DEI præferatis etiam dicto Angelico.

664. Ex quo tamen, sicut non sequitur, nos ullatenus dubitare de dicto Angelico (nam, quod tantùm in suppositione impossibili fieri deberet, utique non fundat ullum dubium) sic neque sequitur, nos dubitare de veritate actuum naturaliter evidentium: sicut etiam, si pater dicat: si deberem unum filium perdere, mallem perdere Titium, quàm Cajum: non sequitur, quòd actu velit perdere Titium. Quando autem motivum naturale potest à veritate deficere, tunc, licèt ratio naturalis non advertat, id hîc, & nunc deficere, si tamen id doceat testimonium Divinum, rationem captivamus in hujus obsequium. Et sic citiùs negamus assensum visui, & gustui, qui dicerent, in Eucharistia adesse panem, & vinum, quàm revelationi DEI dicenti, tantùm adesse accidentia: sic ob revelationem contrariam non extendimus ad Personas Divinas illud principium: *Quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se:* etsi videatur intellectus valde inclinari

nari ad existimandum, illud principium etiam ad istas extendi.

665. Hanc adhæsionem firmissimam fidei ad objecta revelata, super omnem adhæsionem ad lumen naturale, passim adstruunt, & exigunt SS. Patres. S. Basilius *in psal. 115.* ait: *Fides supra rationales methodos animam ad assensum trahens.* S. Chrysostomus *homil. 21. in c. 11. ad Hebr. sub finem* explicans illud: *Est autem fides... argumentum non apparentium*: ait: *Neque rursus, si de iis, quæ non cadunt sub aspectum, non apertiùs fuerit quispiam persuasus, quàm de iis, quæ videntur, potest esse fides.* Richardus à S. Victore *l. 1. de Trinit. c. 2. Quotquot veraciter fideles sumus, nihil certiùs, nihil constantiùs tenemus, quàm, quod fide apprehendimus.* Huc etiam videtur respexisse S. Petrus *ep. 2. c. 1. v. 19.* dicens: *Habemus firmiorem propheticum sermonem &c.*

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

666. OB. 1. contra 1. conclusionem. Judæi, qui ante Christi nativitatem crediderunt, eam venturum, potuerunt etiam post ejus nativitatem, quando istam nondum sciverunt, eundem adhuc credere venturum, & nondum præsentem: ergo actus fidei potuit esse falsus. Confir. Actus fidei circa præsentiam Christi in hostia consecrata potest esse falsus; quia potest hostia non fuisse consecrata: ergo. Resp. neg. ant. nam Judæi, etiam ante adventum Christi, credebant eum venturum tempore à prophetis prædicto: nec licebat ipsis aliquod tempus designare, in quod ferretur actus fidei, nisi quod clarè significabatur per revelationem, seu prophetiam; unde quando post Christi nativitatem Judæi affirmârunt, tempus illud nondum transiisse, id faciebant, non ex fide, aut revelatione Divina vera, sed ex conjectura humana falsa.

Si tamen velles urgere, quòd saltem, dum loquebantur prophetæ, poterant Judæi fide Divina credere, tempus præteritum, vel etiam tunc præsens, nondum esse coexistens nativitati Christi. Resp. hoc semper etiam postea verum mansisse: & semper posse adhuc credi; nam semper verum est, & erit, eo tempore, quo prophetabat, e. g. Isaias, Christum nondum natum fuisse: si autem, vel per possibile, vel impossibile, redderetur aliquod objectum materiale fidei non ampliùs existens, actus fidei, non posset, illud deinceps affirmare existens pro alio tempore, ùt sufficienter probant nostræ rationes. Ad confirm. neg. suppositum ant. Non potest elici, ordinariè saltem, actus fidei de præsentia Christi in particulari hostia: si autem eliceretur, non posset ea hostia non esse consecrata. vide *n. 508.*

667. Ob. 2. Virtutes morales possunt amplecti honestatem tantùm apparentem: ergo etiam actus fidei potest affirmare verum tantùm apparens, adeóque esse falsus. ant. prob. virtuosè quis largitur eleemosynam ficto pauperi: ergo. Confir. Prudentia, quæ est virtus intellectualis, potest dictare, tali ficto pauperi dandam esse eleemosynam: ergo etiam virtutes intellectuales possunt tendere in falsum, adeóque etiam fides. Resp. 1. neg. ant. ad prob. conc. ant. neg. cons. Aliud est fictus pauper, aliud est ficta honestas; licèt enim in tali casu paupertas sit ficta, honestas tamen est vera; nam revera honestum est, dare eleemosynam illi, qui apparet esse pauper; si enim homines deberent semper esse revera certi de paupertate aliorum, sæpissimè retraherentur ab eleemosyna danda.

Aliud est, quòd fortè aliquando motivum formale quo talis virtutis possit esse tantùm apparens, e. g. respectu misericordiæ paupertas ficta: vel respectu justitiæ debitum tantùm apparens, quod tamen movet ad solutionem. At, cùm hoc virtus non amplectatur, sed tantùm præsupponat, nihil inde sequitur absurdi. Sunt tamen Theologi, qui dicunt, objectum etiam formale quo virtutum moralium, esse semper bonum verum, & non tantùm apparens: quanquam istud, hîc & nunc, e. g. in casu ficti pauperis, non per actum directum, sed quasi per reflexum, attingatur, ità, ut dans eleemosynam pauperi ficto, moveatur à vera paupertate, & solvens debitum creditori, tantùm apparenter tali, moveatur à vero jure: qua de re videatur Gormaz *de virt. Theol. n. 815.* Mihi non videtur, opus esse isto responso; puto enim, esse verissimam honestatem in eo actu, quo quis vult dare, aut dat eleemosynam pauperi, ficto quidem, sed prudenter judicato tali: & idem dico de solutione debiti, facta creditori tantùm apparenter tali: qua ratione saltem objectum formale quod virtutum moralium est semper bonum verum, quod sufficit, quidquid sit de objecto formali quo.

668. Resp. 2. om. ant. neg. cons. nam, etiamsi virtus moralis amplecteretur honestatem tantùm apparentem, non ideo posset fides amplecti revelationem tantùm apparentem; nam, licèt non desint Theologi, qui dicant, objectum virtutum moralium non necessariò esse bonum in se, sed tantùm bonum prudenter tale existimatum: non tamen potest inde inferri, quòd etiam virtutum intellectualium, inter quas est fides, objectum, sit tantùm verum prudenter existimatum; aliàs enim virtutes intellectuales non differrent ab habitibus opinativis; unde objectum virtutum intellectualium est verum reipsa tale: & vel Logici jam cum Aristotele dicunt, virtutem intellectualem esse eam, *per quam anima semper verum dicit.*

Resp. 3. iterum om. ant. neg. cons. nam, etsi honestas illa creata, quam virtutes morales habent pro objecto formali quod, esset tantùm apparens, & reipsa fal-

sa, tamen objectum formale quod virtutum Theologicarum non potest esse tantùm apparenter Divinum, sed debet esse revera tale; ait enim S. Thomas *1. 2. q. 68. a. 8. in corp. Virtutes quidem Theologicæ sunt, quibus mens humana DEO conjungitur:* utique autem mens humana conjungitur DEO vero, & non tantùm apparenter tali; aliàs admitti debent absurda, *n. 658.* allata; unde ex mente Angelici non possunt virtutes Theologicæ (inter quas etiam est fides) ferri in aliquid, quod tantùm est apparenter, & non reipsa Divinum: quod autem est reipsa Divinum, est necessariò verum: ergo.

Addunt hic aliqui, etiam habitum piæ affectionis (qui, licèt entitativè sit moralis, terminativè tamen est Theologicus) non posse elicere suum actum, nisi detur revelatio Divina verè talis. Saltem hoc est certum, quòd, nisi detur verè revelatio Divina, non possit pia affectio elicere imperium effectivè efficax (non enim potest sequi tunc effectus, seu actus fidei) quidquid sit de imperio affectivè efficaci. Ad confirm. neg. cons. Prudentia non dicit, hunc esse pauperem, quod esset falsum: sed tantùm dictat, huic, qui apparet pauper, in his ipsis circumstantiis paupertatis apparenter existentis, rationabiliter dandam esse eleemosynam, quod est omnino verum.

669. Ob. 3. contra 3. conclusionem. S. Thomas *2. 2. q. 4. a. 8. in corp.* ait, scientiam esse certiorem quoad nos, seu ex parte subjecti, quàm sit fides: ergo fides tantùm est certior ratione piæ affectionis. Confirm. Idem Angelicus *q. 14. de veritate a. 1. in corp.* ait: *Intellectus credentis est captivatus; quia tenetur terminis alienis, & non propriis ..... inde etiam est, quòd in credente possit insurgere motus de contrario hujus, quod firmissimè tenet, quamvis non intelligenter, vel scienter:* ergo, cùm scientia excludat motum de contrario, seu motum dubitationis, est certior. Resp. neg. cons. S. Doctor expressè *ibi* dicit, fidem simpliciter esse certiorem, ratione causæ, seu motivi, scilicet revelationis: per certitudinem autem quoad nos, vel ex parte subjecti, intelligit tantùm proportionem objecti cum subjecto; nam ait, id etiam dici certius, *quod plenius consequitur intellectus*, hoc est, quod magis est aptum captui intellectûs: qua in acceptione certitudinis hîc non loquimur; utique enim admittimus, mysteria fidei magis esse supra captum nostrum, quàm objecta scientiæ naturalis.

Ad confir. neg. cons. Ex eo, quòd antecedenter, & consequenter ad actum fidei, possibiles sint motus dubitationis, vel etiam compossibiles cum ipso actu aliqui motus phantasiæ, aut potentiæ apprehensivæ, quasi dubitationis, circa objecta fidei, sequitur tantùm, actum fidei esse magis obscurum: adeóque ad hunc non rapi intellectum evidentiâ terminorum, quæ est terminus proprius intellectûs: sed moveri imperio voluntatis, quod imperium est terminus alienus, seu proveniens ab alia potentia, quæ intellectum in captivitatem redigit. Quòd autem intellectus possit firmiùs adhærere obscuris, quàm claris, id habet supernaturaliter ex viribus gratiæ, & ex altiori, ac digniori motivo; unde S. Thomas *in 3. dist. 23. q. 2. art. 2. quæstiuncula 3. in corp.* ait de objecto fidei: *Est veritas prima, sive DEUS, cui creditur, quæ habet majorem firmitatem, quàm lumen intellectûs humani, in quo conspiciuntur principia, vel ratio humana, secundùm quam conclusiones in principia resolvuntur: & ideo fides habet majorem certitudinem, quantùm ad formalitatem adhæsionis, quàm sit certitudo scientiæ, vel intellectûs, quamvis in scientia, & intellectu, sit major evidentia eorum, quibus assentitur.*

670. Ob 4. Actus evidens non potest esse, nec per absolutam Dei potentiam falsus: ergo non est minùs certus, quàm actus fidei. Confir. Intellectus non potest firmiùs adhærere e. g. mysterio SS. Trinitatis, quàm huic veritati: *Totum est majus sua parte:* imò huic firmiùs adhæret: ergo. Resp. neg. cons. quia saltem certitudo formalis, & subjectiva est major; hæc enim non stat tantùm in veritate, sed in ipso motivo, magis cum veritate connexo, itémque in adhæsione intellectûs, ùt explicatum *n. 661. & seq.* Ad confir. neg. ant. etsi enim, cæteris paribus, magis adhæreamus clariùs propositis: attamen hîc cætera non sunt paria; quia dignitas testimonii Divini longissimè excedit omnia motiva naturalia: & sic etiam respondet S. Thomas *2. 2. q. 4. art. 8. ad 2.* & certè firmiùs adhæremus mysterio SS. Trinitatis, quàm principio: *Quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se:* quod non minùs est evidens, quàm illud: *Totum est majus sua parte.* Imò firmiùs etiam adhæremus illi mysterio, quàm huic ipsi principio: *Totum est majus sua parte:* credimus enim, totam SS. Trinitatem non esse aliquid majus qualibet persona. Si dicas, Personas non esse partes SS. Trinitatis. Resp. hoc ipsum ex fide tantùm, non autem ex ratione naturali haberi: verbo, si verè fideles sumus, etiam parati semper sumus, relinquere quamcunque nobis visam evidentiam naturalem, si DEUS aliud revelet.

671. Dices. Illi objecto firmiùs adhæret intellectus, cui etiam adhæret post actum jam elicitum, ratione specierum ab ipso relictarum, seu ratione effectûs, quàm, cui tantùm adhæret durante actu: atqui priori ratione adhæret intellectus objecto, per evidentiam naturalem cognito: posteriori verò ratione adhæret objecto, per actum fidei cognito: ergo. Resp. neg. ma. sed intellectus firmiùs adhæret illi objecto, circa quod elicit talem actum, quo præ omnibus aliis adhæret, ità, ut, si possibile esset, quòd unum objectum opponeretur alteri, citiùs hoc desereret, quàm illud: atqui intellectus citiùs desereret objectum cujusvis scientiæ, quàm fidei, ùt dictum *n. 663.* Quòd autem intel-

intellectus objecto evidenti adhæreat adhuc etiam postea, ratione effectûs, non habetur à certitudine appretiativa, seu adhæsiva, sed ab evidentia, seu claritate, ùt dictum *n. 505.*

672. Ob 5. Scientia Beatorum, seu visio beatifica, est certior fide: atqui non est certior ratione motivi; utraque enim habet pro motivo veracitatem Divinam: ergo ratione modi tendendi in DEUM: ergo, cùm etiam scientia habeat meliorem modum tendendi, scilicet clariorem, quàm actus fidei, ista etiam erit certior. Resp. 1. neg. min. nam, ùt diximus *n. 465.* visio beatifica attingit DEUM absque adminiculo revelationis creatæ; unde habet motivum purius; quia purè Divinum. Resp. 2. neg. ultimam. cons. Beatus enim videt veracitatem Divinam per visionem beatificam, dum viator eam tantùm per fidem audit: cæteris autem paribus, securior est aliquo modo visio, quàm auditio; unde visio beatifica, cùm habeat totum id, quod habet fides, & adhuc aliquid amplius, meritò dicitur certior fide. At in scientia humana, & fide Divina, cætera non sunt paria: sed motiva scientiæ sunt nimiùm quantùm inferiora: qui defectus non potest compensari per claritatem; nec enim excessus infinitus veracitatis Divinæ, super omnem creatam veritatem, adæquari potest per claritatem tantùm creatam.

673. Ob. 6. Potest idem actus esse simul actus fidei, & scientiæ, hoc est, niti motivo fidei, seu revelatione, & motivo scientiæ, seu ratione naturali evidente: talis actus fidei non esset certior scientiâ; quia non esset certior seipso: ergo nullus actus fidei est certior scientiâ; quia actus fidei omnes sunt ejusdem speciei. Resp 1. neg. ma. vel potiùs ejus suppositum, quòd talis actus esset actus fidei; nam, licèt omittatur esse possibilis actus, nixus tali duplici motivo, tamen is non foret actus fidei, sed actus conclusionis Theologicæ, vel alterius speciei: de quo nolim disputare.

Equidem diximus jam suprà *n. 470.* scientiam, & fidem, tanquam duos actus, stare simul posse in eodem intellectu: at ex hoc non sequitur, quòd etiam idem actus, qui indivisibiliter niteretur motivo utroque, scilicet revelatione Divina, & evidentia naturali, esset actus fidei; hoc enim negari potest ex hoc ipso, quòd, ùt objectio supponit, non possit unus actus fidei esse specie diversus ab altero: hic tamen actus, per intrinsecum essentialem respectum ad motivum evidens, differret ab aliis actibus fidei. 2. quia non potest actus esse magis indefectibilis, quàm sit ejus motivum intrinsecum; consequenter deficiente motivo scientiæ deficeret omnis actus, qui eo essentialiter nititur, adeóque etiam talis actus, nixus utroque motivo. Quare talis actus non videtur posse esse actus fidei strictè dictus; quia hic debet esse omnino firmissimus, & consequenter longè magis firmus & minùs defectibilis, quàm quodlibet motivum tantùm creatum.

674. Dices. Omnis actus fidei nititur revelatione externa creata, adeóque motivo aliquo defectibili: ergo. Resp. Actus fidei non nititur illa revelatione, tantùm nudè sumpta, seu ùt accepta tantùm pro externa creata locutione: sed nititur illa ùt informata auctoritate Divina; neque etiam illa locutio, nudè in se spectata, habet rationem auctoritatis, quæ primariò, & potissimùm movet: sed tantùm habet rationem dicti, quod non movet, nisi ùt informatum auctoritate. At verò motivum scientiæ respectu actûs, in objectione adducti, deberet habere rationem motivi, non moventis, quia est informatum ab alio, sed moventis ex propria sua virtute, & æstimabilitate. Dein locutio ista externa, supposito, quòd sit informata auctoritate Divina, tam parùm potest deficere à veritate, quàm parùm ipsa auctoritas; unde est disparitas maxima.

Resp. 2. ad objectionem *n. 673.* factam om. ma. neg. mi. quidquid sit, sive talis actus sit actus fidei, sive non, parùm refert: si etiam omittatur, talem actum esse actum fidei, tamen actus fidei semper erit certior solâ scientiâ; nam hic ipse actus erit certior quovis alio actu, qui tantùm niteretur motivo scientifico: seu tantùm esset actus scientiæ. Hinc talis actus foret certior seipso, non quidem se ipso realiter accepto, sed tamen seipso formaliter accepto: sicut Logici, agendo de universali in actuali prædicatione, dicere solent, actum esse clariorem se ipso formaliter accepto. Realiter autem certior esset talis actus, nixus motivo fidei simul, & scientiæ, quovis alio actu, qui solùm niteretur motivo scientifico.

675. Noto sub finem ex Gormaz *de virt. Theol. n. 845.* certitudinem fidei posse quasi accidentaliter, seu intensivè, esse majorem in uno, quàm in altero actu fidei; quia e. g. is, qui majori gratia pollet, si operetur, quantùm potest, eliciet actum intensiorem, ac proinde accidentaliter firmiorem, & certiorem, quàm eliciat alius minori gratia pollens. Pariter, siquis instructus sit habitu piæ affectionis magis intenso, & etiam operetur, devotione, confidentiâ, & promptitudine, quanta potest, eliciet actum fidei accidentaliter perfectiorem. Et de hac accidentali firmitate, vel certitudine loquitur S. Thomas. *2. 2. q. 5. art. 4. in corp.* dicens: *Potest ergo fides in aliquo dici major, uno modo ex parte intellectûs, propter certitudinem, & firmitatem: alio modo ex parte voluntatis, propter majorem promptitudinem, seu devotionem, vel confidentiam:* & in eundem sensum loquitur *infrà ad 3.*

QUÆ-

QUÆSTIO II.

De Supernaturalitate Actûs Fidei.

ARTICULUS I.

An Habitus, & Actus fidei: itémque prævia Pia Affectio, & alia, ad actum fidei requisita, sint necessariò supernaturalia.

676. COmmunissimè definitur *supernaturale* esse id, *quod superat vires, & exigentiam totius naturæ creatæ*, sive, *quod nulli creatæ substantiæ ùt quod, determinatè, vel indeterminatè debetur.* Dicitur 1. *quod superat vires totius naturæ creatæ:* hoc est, vires, tàm activas, quàm passivas; nam, licèt nullæ vires activæ creatæ exigant producere animam rationalem, tamen ista non est supernaturalis; quia materia prima habet vires passivas, quæ saltem indeterminatè exigunt recipere animam rationalem. Dicitur 2. *substantiæ ùt quod;* nam unioni hypostaticæ, quæ est substantia ùt quo, multa debentur accidentia supernaturalia. Pariter accidentibus supernaturalibus debentur alia accidentia supernaturalia, ùt visio beatifica debetur lumini gloriæ.

Substantia autem creata supernaturalis ùt quod possibilis non est, ùt communiter docent cum Suarez *in 1. p. D. Thomæ l. 2. de attributis DEI. c. 9. à n. 14.* eoquòd non posset explicari, in quo staret ejus supernaturalitas; cùm enim substantia per se intendatur, non posset supernaturalitas substantiæ ùt quod explicari per hoc, quòd non esset debita alteri, sicut tamen explicatur supernaturalitas accidentium. Dein non posset dici, illam substantiam esse supernaturalem, quæ sit in eodem ordine cum DEO; nam in pari ordine cum DEO nulla creatura esse potest. Si autem dicatur, eam tantùm debere aliquo modo participativè esse in eodem ordine cum DEO, seu superior aliis: contra est. Angeli, vel animæ rationales, etsi respectu aliarum substantiarum sint in ordine superiori, non sunt supernaturales: & sunt possibiles creaturæ spirituales nobiliores istis, nec tamen erunt supernaturales; quia saltem dici possunt indeterminatè debitæ universo: ergo debet esse alia adhuc major superioritas, quæ explicari non potest.

Si dicatur substantia supernaturalis illa, cui debentur accidentia, quæ aliis substantiis non debentur, iterum contra est: Angelis, & animabus rationalibus debentur multa accidentia, quæ aliis substantiis non debentur: ergo iterum nihil explicatur. Accedit, quòd, si admittatur substantia ùt quod supernaturalis in hoc sensu, difficillimè sine circulo possit explicari supernaturalitas accidentium. Si dicatur substantia ùt quod supernaturalis esse illa, cui debetur visio beatifica: Resp. juxta SS. Patres talem substantiam creatam esse impossibilem, ùt probatum *tract. de DEO à n. 179.*

677. Jam verò *supernaturale* dividitur *in supernaturale Theologicum*, & *supernaturale Philosophicum.* Illud, seu *Supernaturale Theologicum* est, quod ex intrinsecis suis prædicatis ordinatur ad beatitudinem, seu visionem DEI, ùt gratia sanctificans, unio hypostatica &c. *Supernaturale Philosophicum* est, quod non ordinatur ex intrinsecis suis prædicatis ad beatitudinem, ùt replicatio, resuscitatio mortui &c. Dividitur 2. in *supernaturale quoad substantiam*, & *supernaturale quoad modum.* Per substantiam intelligitur hìc essentia; hinc in hoc sensu etiam accidentia possunt esse supernaturalia quoad substantiam. Est autem *supernaturale quoad substantiam* illud, quod in nullis circumstantiis debetur naturæ creatæ: & sic se habet gratia sanctificans, & resuscitatio mortui &c. *Supernaturale quoad modum* est illud, quod quidem in his circumstantiis non debetur naturæ creatæ, etsi deberi possit in aliis: tale est, si rosa producatur durante frigore hyemali, vel morbus, lentis quidem remediis absolutè curabilis, curetur in momento.

Dividitur 3. in *supernaturale in se*, & *supernaturale præsuppositivè.* Primum est, cui propriè competit definitio data: alterum autem tantùm est analogicè supernaturale, & est illud, quod quidem in se est naturale, præsupponit tamen aliquid supernaturale: sic e. g. comestio, vel ambulatio hominis, à morte resuscitati, est in se prorsus naturalis, ùt patet: attamen, quia præsupponit miraculosam à mortuis resuscitationem, est supernaturalis præsuppositivè. Similiter, si triticum, supernaturaliter productum, dein seminetur, & ex eo crescat aliud novum, hoc secundum erit supernaturale præsuppositivè.

678. Dico 1. Habitus fidei Divinæ infusus est supernaturalis quoad substantiam, ità certa omnium Theologorum. Prob. 1. hoc ipso consensu communi Theologorum, qui in materia, quæ dependet à libera voluntate DEI, & cujus notitia debet potissimùm haberi ab auctoritate, vel traditione, magnum pondus habet. Prob. 2. efficaciter ex Tridentino *sess. 6. c. 7.* & quidem simul etiam de habitu spei, & charitatis (quod hìc noto; quia agendo de illis supponemus, eos habitus esse supernaturales) ità ibi habet Concilium: *Hanc dispositionem, seu præparationem, justificatio ipsa consequitur, quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum:* ergo susceptio gratiæ, & donorum distinguitur à præparatione, quam sequitur: cùm ergo inter dispositiones capite præcedenti etiam positus fuerit actus fidei, & spei, per dona, quæ suscipiuntur, non intelliguntur actus, sed intelligitur habitus fidei, spei, & charitatis: adeóque isti in justificatione supernaturali infunduntur, & consequenter sunt supernaturales.

Prob. conſ. Aliqua fides nomine donorum venit: non actualis, ùt modò probatum: ergo habitualis. prob. ma. Concilium eodem capite inferiùs explicans illa dona ait: *Unde in ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per JEſum Chriſtum, cui inſeritur, fidem, ſpem, & charitatem:* ergo juſtificatis infunditur aliqua fides: ergo habitualis. Ex quo etiam conſequitur, ſpem, & charitatem habitualem, infundi; quia Concilium non aliter loquitur de his, ac de fide: loquendo autem de hac, loquitur de habituali: ergo etiam loquendo de illis. Sed & alia dicta Scripturæ, Patrum, & Conciliorum, ùt expendenti facilè conſtabit, probant eodem modo, de his habitibus, vel eorum actibus, ſicut de habitu, & actu fidei: imò plura expreſsè loquuntur de omnibus.

679. Confir. ex Concilio Moguntino *c. 7.* ubi explicans dictum caput Tridentini ait: *Per Spiritum S. unà cum fide ſimul charitatem in corde diffuſam, ac ſpem accipit, hiſq; DEI donis in ipſo permanentibus, non jam ſolùm reputatur, aut nominatur, ſed verè exiſtit juſtus:* ſed fides, ſpes, & charitas permanens, eſt habitualis: ergo. Non autem dicas, quòd fides iſta ſit naturalis in ſe, & tantùm per accidens infuſa; nam præter jam dicta, ſub initium hujus tractatûs *n. 25.* huic replicæ etiam opponitur Tridentinum, quod *eod. capite 7.* de eadem fide habituali infrà ſubdit: *Hanc fidem ante baptiſmi ſacramentum, ex Apoſtolorum traditione, catechumeni ab Eccleſia petunt, cùm petunt fidem, vitam æternam præſtantem:* atqui id, quod præſtat (licèt non ſe ſolo, ſeu ſine ſpe, & charitate, ùt ibidem dicitur) vitam æternam, ſeu conducit ad beatitudinem ſupernam, eſt Theologicè ſupernaturale, & quidem non tantùm quoad modum, ſed etiam, ùt omnes fatentur, quoad ſubſtantiam; aliàs non tam ipſum, quàm ejus modus præſtaret vitam æternam: ergo. Addi poſſet alia ratio, ſcilicet, habitum debere eſſe ſupernaturalem; quia id exigit gratia, ùt diximus *n. 30.* & bona eſt ratio: ſed quia habet objectiones, quas refellere longum foret, ſufficiunt mihi priores. videri poteſt Lugo *de fide diſp. 9. ſec. 3. n. 48. & 49.*

680. Dico 2. Ipſe etiam actus fidei eſt ſupernaturalis, tam quoad modum, quàm quoad ſubſtantiam. ità communis. Prob. 1. p. concluſionis. Quòd actus fidei ſaltem ſit ſupernaturalis quoad modum, eſt de fide ex pluribus Scripturæ locis, adductis à SS. Patribus contra Pelagium. Sic *ad Epheſ. 2. v. 8.* dicitur: *Gratiâ eſtis ſalvati per fidem, & hoc non ex vobis; DEI enim donum eſt.* & *ad Philippenſ. 1. v. 29. Vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolùm, ut in eum credatis &c.* Idem docent Concilia. Arauſicanum. II. *can. 7.* ait: *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad ſalutem pertinet vitæ æternæ, cogitare, aut eligere, ſive ſalutari, id eſt, evangelizanti prædicationi, conſentire poſſe confirmat, abſque illuminatione, & inſpiratione Spiritûs S. hæretico fallitur ſpiritu.* Nota poſt *cogitare* irrepſiſſe duo hæc verba: *non expedit*, quæ & ſenſum turbant, & omnino ſuperflua ſunt, ùt Binius in hoc Concilio notat: & hinc meritò ab aliis, & nobis omiſſa ſunt. Tridentinum *ſeſſ. 6. can. 3.* ait: *Si quis dixerit, ſine præveniente Spiritûs S. inſpiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.* Accedit, quòd damnata ſit hæc propoſitio 23. Bajanæ: *Abſurda eſt eorum ſententia, qui dicunt, hominem ab initio dono quodam ſupernaturali, & gratuito, ſupra conditionem naturæ ſuæ, fuiſſe exaltatum, ut fide, ſpe, & charitate, DEUM ſupernaturaliter coleret.*

681. Probatur jam 2. p. ſeu quòd actus fidei etiam ſit ſupernaturalis quoad ſubſtantiam, ſeu quoad intrinſeca prædicata: & quidem prob. 1. ex communi Theologorum (ùt teſtatur Lugo, qui de hac materia videri poteſt *diſp. 9. de fide per totam*) cum S. Thoma *1. 2. q. 62. a. 3. ad 2.* & aliis pluribus locis, citatis à Suarez *l. 2. de gratia c. 5. n. 4.* Prob. 2. Ex Scripturis, Conciliis, & Patribus habetur, quòd ad actum fidei eliciendum homo indigeat neceſſariò peculiari auxilio Divinæ gratiæ: ergo eſt intrinſecè ſupernaturalis. conſ. patet: nam, quod intrinſecè naturale eſt, non poteſt eſſe ſupra vires naturales, nec exigit vires gratiæ ſupernaturalis. ant. prob. ſic *Matth. 11. v. 27.* dicitur: *Neque Patrem quis novit, niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* & *2. Corinth. 3. v. 5. Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis.* & *1. Corinth. 12. v. 3. Nemo poteſt dicere Dominus JEſus, niſi in Spiritu S.* item *Joannis 6. Hoc eſt opus DEI, ut credatis in eum, quem miſit ille.* Idem probant textus, & Concilia allata *n. 680.* Similia habet Milevitanum *c. 4.* dicens: *Cùm ſit utrumque donum DEI, & ſcire, quid facere debeamus, & diligere, ut faciamus.*

682. Confir. 1. Ad actum fidei (& eadem ratio eſt de actu ſpei, & charitatis) requiritur habitus per ſe infuſus, & ſupernaturalis (qualem dari probavimus *n. 678.*) vel omnipotentia, loco ipſius extrinſecè applicata, & concurſum habitûs ſupernaturalem ſupernaturaliter ſupplens: ergo actus fidei ſuperat vires naturæ creatæ, adeóque eſt ſupernaturalis. Confir. 2. Actus fidei eſt poſitiva diſpoſitio, conducens ad vitam æternam, & quidem de congruo ſaltem meritoria (nec minùs talis diſpoſitio, & meritum, eſt actus ſpei: actus charitatis verò omnino affert ſecum jus ad vitam æternam) ergo eſt intrinſecè, & quidem Theologicè ſupernaturalis. conſ. patet, & conceditur etiam ab adverſariis. ant. prob. inprimis Tridentinum *ſeſſ. 6. c. 6.* expreſsè docet, homines per fidem actualem diſponi ad juſtificationem. & Apoſtolus ait ad *Hebr. 10. v. 38. Juſtus autem meus ex fide vivit.* & *c. 11. v. 6. Sinè fide autem impoſſibile eſt placere DEO:* ergo.

683. Reſpondebis 1. habitum fidei requiri,

quiri, non ad actum fidei simpliciter eliciendum, sed ad moraliter eliciendum; cùm sinè habitu difficillimè eliceretur. Sed contra est. Concilia, & Patres, planè dicunt, sinè gratia simpliciter non posse elici actum fidei, & non tantùm, non posse facilè, aut non nisi difficulter elici. 2. Si simpliciter posset elici naturaliter actus fidei, tunc difficultas circa illum eliciendum posset tolli per habitum acquisitum naturalem, adeóque posset in multis casibus, elici viribus purè naturalibus actus fidei, etiam facilè: quod nemo dixerit. 3. Habitus infusi non dant facilè posse, sed simpliciter posse, ùt communissimè omnes docent. Alii respondent, habitum requiri ad infallibilitatem assensûs: sed hæc planè aliud non est, quàm exigentia actûs, ut objectum ità se haheat, prout ipse affirmat: ergo infallibilitas realiter est ipse actus.

Respondebis 2. auxilium gratiæ supernæ, vel etiam habitum, non requiri ad substantiam actûs, sed ad modum quendam illi superadditum. At contra. Non potest explicari, quid sit ille modus; nam 1. non est intensio; ad quemvis enim actum fidei, etiam non intensum, requiritur habitus, aut gratia; nam Concilium Tridentinum, & alia omnia, loquuntur de omni actu, sive intenso, sive remisso, modò sit, prout oportet, ad salutem. 2. Quivis actus disponit ad justificationem, & quilibet reddit fidelem, sicut quælibet contritio perfecta reddit contritum, & justificatum: ergo ad quemlibet est necessarium auxilium gratiæ. 3. Modus ille non est modus proportionis cum fine supernaturali; si enim actus ex sua essentia non habet proportionem, non poterit illam recipere ab eo modo; proportio enim illa est per modum meriti, saltem congrui: atqui modus non potest reddere actum meritorium; cùm neque sit formaliter meritorius, nec opus dignificet, ùt dignitas personæ: sed nec ullus alius modus convenienter assignari potest: ergo.

684. Dico 3. Species, concurrentes ad actum fidei, probabiliter non debent esse per se supernaturales. ità Suarez, Lugo, Oviedo, Platelius, Haunoldus, Ripalda, Arriaga. Prob. Species naturales possunt, sive per habitum supernaturalem, sive per concursum DEI supernaturalem, elevari ad hoc, ut possint concurrere ad actum supernaturalem: ergo non est necesse, ut sint supernaturales. conf. non videtur posse negari; quæ enim necessitas specierum supernaturalium, si naturales sufficienter influere possint? Ait quidem Granado, quòd post species naturales, deservientes ad cognitiones naturales, infundantur à DEO species supernaturales: at hoc gratis dicitur, si species naturales sufficiant: præterquam, quòd illæ species habeant alias difficultates, quas vide apud Lugo *de fide disp. 9. sec. 4. n. 59. & seq.*

Jam prob. ant. Intellectus, & voluntas, licèt sint potentiæ naturales, possunt elevari ad concurrendum ad actus supernaturales, ùt patet; aliàs actus fidei, spei, & charitatis, non essent vitales: nec homo illos produceret, sed tantùm reciperet, seque haberet merè passivè, contra Tridentinum *sess. 6. can. 4.* ergo etiam possunt elevari species naturales. Et certè non video, quare species illæ, quas aliquis acquirit naturaliter, ex auditione catechistæ, non possint ratione elevationis extrinsecæ, influere in actum fidei. Dixi tamen in conclusione, species non debere esse per se supernaturales; non enim nego, posse esse tales: dein etiam potest contingere, ut, cùm objectum ipsum sit prorsus supernaturale, etiam species sint supernaturales, e. g. si DEUS aliquem Sanctum de supernaturali aliquo mysterio interiùs illustret.

685. Dico 4. Licèt judicium remotum, & speculativum, de evidentia credibilitatis, possit esse naturale, ùt diximus *n. 498.* tamen judicium proximum, & practicum, immediatè dirigens ad eliciendam piam affectionem, debet esse supernaturale quoad substantiam. ità Suarez *de fide disp. 6. sec. 8. n. 12. & seq.* Valentia, Ripalda, Platelius. Prob. 1. Judicium hoc proximum immediatè dirigit ad piam affectionem, seu actum supernaturalem voluntatis: ergo debet esse supernaturale; quia, ùt Ripalda *de ente supernat. tom. 1. disp. 49. sec. 4. n. 24.* ex Patribus, & Theologis probat, ad omnem actum voluntatis supernaturalem prærequiritur illustratio, seu actus intellectûs supernaturalis. Prob. 2. Concilium Milevitarum *can. 4.* docet, per gratiam revelari nobis intelligentiam mandatorum, darique simul, scire, & diligere: ergo notitia, saltem ultima, & practica, de mandato eliciendi, seu imperandi actum fidei, est gratia, seu actus supernaturalis.

Similiter Tridentinum *sess. 6. c. 6.* expressè ait: *Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati Divinâ gratiâ, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in DEUM, credentes &c.* ergo ante liberam voluntatem credendi requiruntur, & auditus fidei, seu exterior propositio, & interna excitatio gratiæ, quam dein Concilium declarat, stare in illuminatione DEI, à qua *c. 5.* dixerat, *ipsius justificationis exordium ..... sumendum esse*: quod exordium non potest esse à nobis, sed debet esse à gratia, ùt est clara doctrina contra Semipelagianos. Pariter Arausicanum II. *can. 5.* definit, *ipsum credulitatis affectum* esse *per gratiæ donum, id est, per inspirationem Spiritûs Sancti.* & *can. 7.* docet, non posse hominem *salutari ... prædicationi consentire ... absque illuminatione, & inspiratione Spiritûs Sancti.* vide Suarez *de fide disp. 6. sec. 8. n. 13.* Addo, quòd judicium speculativum etiam debeat esse supernaturale, casu, quo judicium practicum illo niteretur, tanquam consequens suo antecedente; nam consequens supernaturale exigit utique etiam antecedens tale; aliàs firmiùs niteretur minùs firmo.

686. Dico 5. Apprehensiones prævias ad judicium etiam practicum, & supernatu-

rale

rale credibilitatis, probabiliter non debent per se esse supernaturales. ità Lugo *de fide disp. 9. sec. 5.* Platelius, Salas, contra alios etiam magnos auctores. Prob. conclusio potissimùm negativè; quia non est ratio, vel necessitas, ob quam eæ apprehensiones debeant esse supernaturales; si enim esset aliqua necessitas, tunc ideo; quia deberent concurrere ad judicium supernaturale: hæc nulla est: ergo. prob. mi. potest aliquid naturale elevari ad influendum in aliquid supernaturale, *ex n. 684.* ergo etiam apprehensiones naturales possunt influere in judicium supernaturale.

Confir. Cùm sæpe ultima apprehensio sit complexa, vel ob aliam rationem præsupponat alias apprehensiones priores, quæ præviè disponant ad istam ultimam, tunc, si ista juxta adversarios deberet esse supernaturalis, deberent etiam plurimæ præviæ esse supernaturales, quod gratis dicitur. Nec dicas, illas esse tantùm causas, vel dispositiones remotas; etsi enim sint causæ, vel dispositiones remotæ ad actum fidei, non sunt dispositiones, vel causæ remotæ, sed proximæ ad apprehensionem præviam, juxta adversarios supernaturalem: adeóque deberent etiam esse supernaturales; siquidem, ùt ipsi volunt, apprehensio naturalis non possit concurrere ad actum supernaturalem.

687. Nota hìc 1. Conclusio nostra procedit in casu, quo apprehensio non sufficienter illustret ad piam affectionem, ùt diximus esse communiorem *n. 487.* si enim quis oppositum supponeret, tunc apprehensio illa, proximè dirigens ad piam affectionem, deberet esse supernaturalis, ex omnibus illis rationibus, quibus *à n. 685.* probatum est, judicium ultimum practicum debere esse supernaturale. Nota 2. Conclusio procedit de apprehensionibus, præcedentibus immediatè judicium credibilitatis, non verò de præcedentibus ipsum actum fidei, de quibus fors major esset difficultas.

Lugo *cit. disp. 9. de fide sec. 5. n. 84.* ait, etiam apprehensiones, immediatè præcedentes actum fidei, non debere necessariò esse supernaturales. Ego disjunctivè dico: si non est specialis efficax ratio, pro apprehensionibus his secundis, & earum supernaturalitate, etiam istæ non erunt necessariò supernaturales: si sit talis ratio, concedo, eas fore supernaturales: & fors aliqua ratio esse posset ista. Apprehensiones præviæ ad fidem debent repræsentare testimonium DEI, propter se ipsum dignum altissimo assensu: atqui taliter non possunt testimonium DEI repræsentare apprehensiones tantùm naturales: ergo. ma. videtur clara; quia actus fidei debet ità tendere, seu ità amplecti testimonium DEI. mi. etiam videtur difficulter posse negari; quia testimonium ùt dignum altissimo, & supernaturali assensu fidei, non videtur posse repræsentari per apprehensiones tantùm naturales.

Nec dicas, testimonium DEI, ùt dignum altissimo assensu, posse repræsentari à judicio credibilitatis; nam non videtur posse testimonium DEI ità repræsentari à judicio prævio credibilitatis; aliàs hoc judicium esset assensus propter testimonium DEI, & consequenter jam esset actus fidei. Sed fors huic difficultati responderi posset, dicendo, posse quidem à judicio credibilitatis ità repræsentari testimonium DEI, sed tantùm ùt objectum materiale: qua ratione illud judicium non erit actus fidei; quia non affirmat, adesse testimonium DEI; quia DEUS dicit, illud adesse: sed quia dantur alia motiva credibilitatis, quæ motiva non sufficiunt ad actum fidei. Sed quidquid de hoc sit, nolim de eo fusiùs disputare; unde inhæreo modò datæ responsioni disjunctivæ.

688. Dico 6. Pia affectio est supernaturalis quoad substantiam. ità communissima. Hanc conclusionem suppositi *n. 526.* nunc probo 1. ex Apostolo *ad Philipp. 2. v. 13.* dicente: *DEUS est enim, qui operatur in vobis, & velle, & perficere, pro bona voluntate.* 2. ex Arausicano II. quod *can. 5.* ità definit: *Siquis, sicut augmentum, ità etiam initium fidei, ipsum credulitatis affectum .... non per gratiæ donum, id est, per inspirationem Spiritûs S. corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem ... naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatibus adversarius approbatur.* Confir. 1. Ad istam piam voluntatem, seu piam affectionem voluntatis, requiritur gratia præveniens, & adjuvans, ùt docet Tridentinum *sess. 6. c. 6.* ubi dicit, quòd *excitati Divinâ gratiâ, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in DEUM, credentes:* hoc est, liberum motum piæ affectionis eliciunt: ergo pia affectio est supernaturalis; quia superat vires nostras naturales, & exigit adjutorium gratiæ Divinæ. Confir. 2. ratione. Fides est meritoria, saltem de congruo: omne autem meritum fundatur in volitione libera supernaturali: ergo etiam pia affectio, in qua fundatur meritum fidei, est volitio libera supernaturalis. Plura vide apud Lugo *de fide disp. 10. sec. 3.*

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

689. OB. 1. contra 2. conclusionem. S. Augustinus *in expos. quarundam propos. epist. ad Roman. propos. 61.* ait: *Nostrum enim est credere, & velle: illius autem* DEI *dare credentibus, & volentibus, facultatem bene operandi:* ergo actus volendi credere, itemque ipse actus fidei est noster, seu naturalis nobis. Confir. 1. ex S. Thoma *2. 2. q. 171. a. 2. ad 3.* dicente. *Alio modo est aliquid supra naturam, quantum ad modum actûs, non autem quantum ad substantiam ipsius, sicut diligere DEUM, & cognoscere eum in speculo creaturarum:* ergo actus fidei est quidem quoad modum, non autem quoad substantiam supernaturalis. Confir. 2. S. Doctor *ibidem* ait, non dari donum

gratiæ habituale ad ea, quæ sunt supernaturalia quoad substantiam: ergo, vel pia affectio, & etiam actus fidei, non sunt supernaturales, vel non dantur pro iis eliciendis habitus supernaturales. Resp. neg. cons. S. S. Augustinus *l. 1. retract. c. 23.* dictum illud retractat, & fidem numerat inter DEI dona, ac addit: *Utrumque ergo* (hoc est, credere, & operari salutariter) *nostrum est, propter arbitrium voluntatis, & utrumque tamen datum est per Spiritum fidei, & charitatis ..... utrumque ipsius* DEI *est; quia ipse præparat voluntatem, & utrumque nostrum; quia non fit, nisi volentibus nobis.*

Ad 1. confir. neg. suppositum. cons. Angelicus ibi terminum *supernaturale* accipit in alia significatione: scilicet, per supernaturale quoad substantiam intelligit actiones miraculosas, & extraordinarias, quas viri Sancti sæpius, non tamen habitualiter potuerunt operari, & quibus nec generice similes possunt naturaliter produci: quales e.g. sunt resuscitationes mortuorum, prophetiæ &c. alias autem actiones vocavit supernaturales tantùm quoad modum; quia saltem generice aliquo modo similes possumus producere viribus naturæ, e. g. aliquem saltem amorem DEI. Ad 2. confir. neg. cons. quia S. Doctor tantùm negat, Sanctis fuisse concessum habituale donum supernaturalium quoad substantiam, prout hunc terminum ibi sumit, scilicet pro miraculis, & prodigiis extraordinaiis &c.

690. Ob. 2. Tridentinum, & Arausicanum, non negant, posse naturaliter elici fidem: sed tantùm negant, posse elici fidem, *sicut oportet*: ergo potest quidem naturaliter elici actus fidei quoad substantiam, sed non quoad modum. Confir. 1. Si actus fidei, & charitatis, non possent esse naturales, posset quis scire, se esse in statu gratiæ; quia potest quis scire, se elicuisse actum charitatis: hoc est falsum: ergo. Confir. 2. Rationale, & irrationale, est idem animal quoad substantiam: ergo etiam fides naturalis, & supernaturalis. Resp. neg. cons. Illud *sicut oportet* significat talem fidem, quæ disponat ad gratiam, vel justificationem: hæc autem fides quoad substantiam intrinsecè differt ab alia, quam elicit hæreticus, dum elicit actum fidei naturalem de eodem objecto materiali. An autem possit actus fidei naturalis elici propter idem prorsus objectum formale, disputant Theologi, nec Concilium voluit hanc litem decidere; unde ad præscindenda dubia dixit: *sicut oportet*. Ad 1. confir. neg. ma. nemo enim scit, an actum supernaturalem, *sicut oportet*, an tantùm actum naturalem elicuerit; & hoc nemo scit; vel quia nemo scit, se egisse ex vero amore DEI super omnia, vel saltem, quia nemo scit, se egisse cum omnibus requisitis ad actum supernum; neque enim dicimus, non posse elici ullum amorem DEI naturalem: imò oppositum defendimus *tract. de gratia n. 95.* Et idem dicendum de actu fidei, si possibilis sit revelatio DEI naturalis, de quo vide dicta *n. 142.* Ad 2. confir. neg. ant. licèt enim rationale, & irrationale, generice conveniant, tamen utique substantialiter, seu essentialiter differunt.

691. Ob. 3. contra 3. conclusionem. Species, & habitus, debent esse ejusdem ordinis; nam ex utroque constituitur principium completum actûs: sed habitus fidei est supernaturalis: ergo etiam species debent esse supernaturales. Confir. 1. Habitus scientiæ infusæ in Christo exigebat quoque species supernaturales: ergo etiam habitus fidei eas exigit. Confir. 2. Ad conclusionem supernaturalem requiruntur etiam præmissæ supernaturales: ergo etiam ad judicium supernaturale requiruntur species supernaturales; cùm sit par ratio. Resp. neg. ma. universaliter sumptam; nam, sicut objectum non debet esse semper ejusdem ordinis cum habitu, vel potentia (ùt patet in anima rationali spirituali, & naturali, cognoscente materialia, & supernaturalia) ità nec species vicaria objecti.

Quòd autem anima ad producendas cognitiones spirituales indigeat priùs speciebus spiritualibus, non est ratio, quòd species debeant esse ejusdem ordinis cum anima: nec quòd species phantasticæ ratione materialitatis non possint concurrere (aliàs species materiales phantasticæ neque possent concurrere cum anima, ad producendam speciem spiritualem) sed est alia ratio, ex qua Philosophi probant existentiam specierum spiritualium: mihi optima visa est memoria actuum, & objectorum, remanens in anima post mortem, quæ stare non potest in speciebus phantasticis; quia hæ post mortem non ampliùs dantur: ergo debet stare in speciebus spiritualibus: si autem debent species spirituales adesse post mortem, habebunt etiam, quod agant in vita: scilicet producent species expressas spirituales, seu cognitiones.

692. Ad 1. confir. neg. cons. Si illæ species Christi Domini fuerunt supernaturales, vel DEUS pro suo libitu, ùt potuit, voluit eas dare (nec enim dicimus, species non posse esse supernaturales, sed tantùm non debere tales esse) vel DEUS species supernaturales dedit; quia dari non poterat species naturalis omnium creaturarum possibilium, aut etiam futurarum; eoquòd species quidditativa naturalis videatur supponere existentiam objecti, cùm tamen non possint unquam existere omnia futura (videatur Lugo *de incarnat. disp. 20. sec. 3.*) hæ autem rationes non militant in nostro casu, seu pro speciebus ad actum fidei concurrentibus. Ad 2. confir. neg. cons. Conclusio supernaturalis, si est actus fidei, necessariò præsupponit duas revelationes supernaturales, seu duos actus fidei, tanquam præmissas formales, ùt patet ex dictis *n. 589.* Sive autem sit, sive non sit actus fidei illa conclusio, præmissæ debent esse saltem æquè certæ, ac est conclusio, ùt omnes admittunt: atqui actus naturalis non potest esse tam certus,

tus, quàm actus supernaturalis: ergo præmissæ necessariò debent esse supernaturales. Licèt enim præmissæ formales, ùt tales, non sint motivum conclusionis, tamen sunt applicatio motivi, & quidem talis, ut pro diversitate ejusmodi applicationis, seu præmissarum, intellectus firmiùs, aut minùs firmiter, assentiatur conclusioni; nam certè, qui tantùm obscurè penetrat præmissas, vel ipsis non omnino firmiter assentitur, is non tam firmiter assentitur conclusioni, quàm alius, qui præmissas evidentissimè, ac clarissimè penetrat, iisque omnino firmiter assentitur.

Sed nec potest quis firmiùs assentiri conclusioni, quàm præmissis; quia non potest motivum firmiùs applicari conclusioni, quàm sit applicatum præmissis; unde hæc non potest esse firmior, aut certior. Si neges contra communem, quòd præmissæ debeant esse æquè certæ, ac conclusio, ruet eoipso tuum argumentum; nam probare non poteris, quòd ex præmissis naturalibus non possit ratione specialis auxilii inferri conclusio supernaturalis: & sanè Cardinalis de Lugo. *de fide disp. 9. sec. 4. n. 75.* negat, quòd saltem utraque præmissa debeat esse supernaturalis, etiam in ordine ad conclusionem supernaturalem.

693. Ob. 4. Objectum fidei est supernaturale: ergo etiam species sunt supernaturales. Confir. Species conducunt ad actus supernaturales: ergo etiam debent esse supernaturales. Resp. 1. ergo nec de mysteriis fidei, quando ea audimus à prædicatore, habebimus species naturales, sed omnes supernaturales, quod est nimium: & ipse Granadus, aliàs adversarius *tr. 9. disp. 5. n. 6.* admittit, dari apprehensiones naturales circa objecta supernaturalia, nempe mysteria SS. Trinitatis, & Eucharistiæ, de quibus agit objectio. in forma om. ant. neg. cons. cùm enim species nec sint quidditativæ, nec intuitivæ, non debent esse supernaturales, etiamsi sint objectorum supernaturalium. Certè lumine naturali potest cognosci, saltem probabiliter, aliquid supernaturale esse possibile, ùt docet Suarez *de Angelis l. 2. c. 29. n. 23.* & alii: ergo per species naturales. Sed neque species abstractiva debet esse in eodem ordine cum objecto; aliàs species abstractiva DEI deberet esse Divina, & increata: imò nec species impressa intuitiva creata DEI, quam possibilem cum multis dixi *tract. de DEO. n. 225.* debet esse tam perfecta, quàm DEUS; aliàs manifestè repugnaret. Ad confir. Etiam intellectus conducit ab actum fidei, nec tamen propterea est supernaturalis; quia tantùm concurrit ùt elevatus: pariter & species concurrunt tantùm ùt elevatæ; unde neg. cons.

694. Ob. 5. Ex objecto, & potentia, oriatur notitia: hoc est: ad actum fidei requiritur, ex parte potentiæ habitus, ex parte objecti species, tanquam vicaria objecti: ergo, sicut requiritur habitus supernaturalis, ità etiam requiritur species supernaturalis. Confir. Firmitas actûs fidei habetur ab objecto motivo, seu à revelatione: sed objectum eam non tribuit immediatè per se: ergo tribuit per speciem: sed species naturales non possunt, eam firmitatem tribuere: ergo species debent esse supernaturales. Resp. 1. Recentior quidam adstruit quidem species supernaturales, sed non distinctas ab habitu: at non videtur hoc convenienter dici; cùm habitus non concurrat ex parte objecti, nec etiam, sicut ipse videtur velle, lumen gloriæ sit species DEI, ùt cum aliis negavi *in tract. de DEO n. 243.* Resp. 2. neg. cons. sufficit enim, si unum principium sit supernaturale, scilicet habitus (cujus supernaturalitas aliunde probatur) & reliqua conprincipia elevet, ùt fusiùs explicat Lugo *de fide disp. 9. sec. 4. n. 70.*

Ad confir. dist. mi. objectum eam firmitatem non tribuit per se, hoc est, non ex propria virtute. neg. mi. non per se, hoc est, non sinè applicatione per speciem. conc. mi. & sub eadem dist. conc. vel neg. cons. dist. dein subsumptum. species naturales non possunt eam firmitatem tribuere, tanquam virtus movendi. conc. subsumpt. tanquam applicatio virtutis. neg. subsumpt. & cons. Imò species, etiam supernaturales, utpote creatæ, non possunt tribuere vim firmissimam actui fidei, qui tantùm potest niti motivo Divino: ergo species, qualescunque dentur, sunt tantùm applicatio motivi: ad hanc autem sufficiunt species etiam naturales, sed elevatæ. Scilicet habet se objectum movens, sicut finis movens; nam iste etiam movet ùt objectum, non per se, in sensu modo explicato, seu non sinè applicatione per cognitionem: & cognitio etiam non debet habere vim movendi, sed tantùm vim applicandi finem: nec debet esse ejusdem speciei, seu ordinis cum fine.

695. Ob. 6. contra 5. conclusionem. Apprehensio præcedens debet esse proportionata judicio: ergo ante judicium supernaturale debet dari apprehensio supernaturalis. Confir. Apprehensio est dispositio ad judicium: sed dispositio ad judicium supernum est supernaturalis: ergo. Resp. dist. ant. apprehensio præcedens debet esse proportionata, hoc est, debet esse repræsentatio ejusdem objecti. conc. ant. debet esse ejusdem ordinis cum judicio. neg. ant. & cons. vide dicta de specie *n. 691.* Ad confir. dist. ma. apprehensio est dispositio ad judicium, determinatè exigens judicium supernaturale. neg. ma. est dispositio, non determinatè exigens judicium supernaturale, sed indifferens, ut elevetur, vel non elevetur, ut dein sequatur judicium naturale, vel supernaturale. conc. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Hæc responsio etiam datur, si objicitur, quòd species sint dispositiones. Quòd autem dispositiones ad justificationem (de quibus Tridentinum *sess. 6. c. 5. & 6.*) sint supernaturales, ideo est; quia ibi est sermo de dispositionibus positivè conducentibus, & determinatè tendentibus ad actum supernaturalem: scilicet sermo est de vocatione

DEI, & gratia excitante, de fide ex auditu concepta (qui tamen auditus non videtur, debere esse supernaturalis) de metu, & spe &c.

696. Ob. 7. Complacentiæ simplices voluntatis necessariæ, quæ dicuntur inspirationes Spiritûs S. & præcedunt actum liberum voluntatis, sunt supernaturales: ergo etiam apprehensiones præviæ ad judicium. Resp. neg. cons. primò enim, aliquæ gratiæ supernæ præviæ, debent etiam admitti in voluntate: atqui non possunt esse aliæ, quàm simplices illæ complacentiæ necessariæ; nam actus liber non fit in nobis sinè nobis: sicut tamen ex S. Augustino fit in nobis sinè nobis gratia prævia: ergo illæ simplices complacentiæ debent esse supernaturales. At verò in intellectu ipsum judicium credibilitatis potest esse necessarium, adeóque ipsum potest esse illa illustratio Spiritûs S., quam ipse facit in nobis sinè nobis: consequenter non debet præcedens apprehensio jam esse supernaturalis, seu illustratio Spiritûs S.

Secundò. Ante actum voluntatis indeliberatum, seu complacentiam simplicem necessariam, præcedit actus intellectûs supernaturalis, proponens objectum voluntati, amplectendum primò per talem actum complacentiæ necessariæ, ut eadem voluntas postea idem objectum etiam amplectatur per actum liberum: atqui actus supernaturalis intellectûs tendit ad supernaturalem actum voluntatis, (nam, sicut cognitio naturalis boni exigit concursum naturalem ad amorem naturalem, ità cognitio supernaturalis exigit concursum supernaturalem ad amorem supernaturalem) ergo etiam ille actus præcedens complacentiam necessariam, tendit ad complacentiam supernaturalem. At nihil simile afferri potest pro supernaturalitate apprehensionum.

697. Ob. 8. Illustrationes Spiritûs S. prærequisitæ ad fidem, sunt ex dono Spiritûs S., ùt colligitur ex Arausicano II. *can. 7.* negante, posse hominem salutari prædicationi consentire absque illuminatione, & inspiratione Spiritûs S. atqui istæ illustrationes sunt apprehensiones: ergo. Confir. Judicium credibilitatis non suadet infallibiliter, dari revelationem: sed tantùm suadet, dari evidentem credibilitatem: ergo judicium non est illa illustratio prærequisita ad fidem. Resp. 1. nos jam *n. 687.* excepisse apprehensiones immediatè præcedentes actum fidei; unde hæc objectio, & confirmatio, nos non tangit.

Cardinalis Lugo negat min. seu negat, quòd illæ illustrationes sint necessariò apprehensiones: sed dicit, posse esse ipsum judicium practicum supernaturale credibilitatis, quod necessarium est, adeóque fit in nobis sinè nobis: simúlque facit, nos cognoscere evidenter obligationem credendi. Ad confir. Lugo potest probabiliter negare antecedens; nam eo ipso, quòd judicium illud proponat evidenter credibilitatem, etiam proponit adesse ipsam revelationem, & quidem, cùm sit actus supernaturalis, id facit infallibiliter: licèt non habeat illam infallibilitatem supremi ordinis, quam habet actus fidei.

698. Ob. 9. contra 6. conclusionem. Actus virtutis superioris, e. g. charitatis, potest imperari ab actu virtutis inferioris, e. g. timoris gehennæ: ergo etiam actus supernaturalis potest imperari ab actu naturali, atque adeò pia affectio non debet esse supernaturalis. Confir. Habitus elicitivus judicii practici, dirigentis ad piam affectionem, & habitus ipsius piæ affectionis, juxta nos præcederent habitum fidei, sicut actus illius actum hujus præcedit: atqui nullus habitus præcedit habitum fidei: ergo. Resp. conc. ant. neg. cons. Disparitas petenda est ex nostris rationibus *n. 688.* allatis, quæ probant oppositum consequentis, non verò antecedentis: &, licèt omitteretur, posse aliquando aliquem actum supernaturalem imperari ab actu naturali, non posset id admitti respectu actûs fidei ob dictas rationes, ùt patebit consideranti.

Ad confir. dist. ma. Isti habitus præcederent habitum fidei, hoc est, pro priori ad ipsum infunderentur. neg. ma. hoc est, elicerent, si adsint, suos actus, antequam suos actus eliciat habitus fidei. conc. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Judicium illud potest procedere à prudentia infusa: pia affectio autem à speciali habitu, quem probavimus *n. 526.* Non autem est necesse, ut isti habitus infundantur pro priori, vel temporis, vel naturæ, ad habitum fidei; nam, quando non adest habitus fidei, etiam non adest habitus charitatis, consequenter nec habitus morales: debéntque tunc illi actus elici per auxilium omnipotentiæ extrinsecè applicatæ, sicut & ipse actus fidei.

Postquam autem hi actus, nempe judicii practici, & piæ affectionis, eliciti fuerunt, per auxilium omnipotentiæ extrinsecè applicatæ, tanquam dispositiones, jam potest habitus fidei pro priori ad illos habitus infundi, tanquam finis eorum: quamvis isti dein priùs exerceantur. Alii addunt, quòd SS. Patres, quando dicunt, fidem omnium primam infundi, intelligi debeant de habitu fidei moraliter sumpto, pro complexo omnium, ad actum fidei eliciendum requisitorum quod complexum involvit etiam habitus piæ affectionis, & prudentiæ elicitivæ judicij prævii.

699. Quæri hîc etiam solet, an species rememorativæ, relictæ ab actu fidei, sint supernaturales. Hanc quæstionem jam tetigi *n. 44. & sequentibus.* Si vis dicere supernaturales, rationem habes *n. 45.* allatam. Si vis eas dicere naturales, dic, actionem quidem productivam istarum specierum, cùm essentialiter dependeat ab actibus supernaturalibus, debere esse supernaturalem: at non propterea etiam debere esse supernaturales ipsas species, quæ distinguuntur ab actione; nec enim implicat, effectum inferiorem naturalem produci ab actione supernaturali; licèt non vicissim actio inferior naturalis

possit

possit producere effectum supernaturalem.

Accedit, quòd posito actu fidei, cùm hic simul sit vitalis debeatur naturæ agenti, scilicet intellectui, aliqua species ipsius, ut possit actûs illius, non quidem tanquam supernaturalis, sed tamen tanquam cognitionis vitalis, recordari, & rationem de eo reddere, ac actiones suas regere &c: ergo videtur debere dari aliqua species, quæ sit intrinsecè naturalis, licèt præsuppositivè supernaturalis: & eodem modo loquendum est de speciebus rememorativis aliorum actuum supernaturalium. An autem præter has species naturales debeant etiam admitti aliquæ supernaturales, tu ipse libratis rationibus decerne. Videri etiam potest Lugo *de fide disp. 9. sec. 4. n. 76. §. infero 2dò.*

700. Quæri ulteriùs potest, unde actus fidei desumat suam supernaturalitatem, an tantùm ab habitu, & gratia, à quibus certò habet supernaturalitatem: an verò etiam ab objecto formali, seu revelatione, ità, ut nullus actus naturalis possit tanta firmitate revelationem attingere, quanta eam attingit actus supernaturalis fidei. Hoc secundum volunt Suarez *l. 2. de necessitate gratiæ. c. 11. n. 8.* (ubi citat pro se etiam S. Thomam)& alii. At Lugo *de fide disp. 9. sec. 1. per totam* negat, saltem de actu supernaturali in genere, eum absolutè necessariò debere trahere supernaturalitatem ab objecto formali; quamvis dein *n. 18.* dicat, actus saltem voluntatis supernaturales, differre semper ratione motivi: rémque hanc explicat, ùt nos explicavimus *n. 31.* de objecto virtutum moralium, quæ ibi videri possunt. Ab actu fidei Theologicæ videtur Lugo præscindere, & nos etiam præscindimus; nec enim lubet, quæstionem hanc valde speculativam, nec necessariam, ulteriùs examinare: præsertim, cùm potiùs spectet ad tractatum *de gratia.* Videri possunt citati auctores, sufficit nobis, actum fidei certò habere supernaturalitatem ab habitu, & gratia.

ARTICULUS III.

Quomodo Habitus Fidei se habeat ad Gratiam Sanctificantem.

701. Dico 1. Habitus fidei probabiliùs nunquam infunditur ante gratiam. ità Lugo, Ripalda, Arriaga, Hauno1dus *l. 3. tr. 1. c. 9. contr. 1. n. 419.* & alij: atque etiam S. Thomas *1. 2. q. 62. a. 4. in corp.* ubi docet, habitus Theologicos simul infundi, quamvis actus fidei præcedat actum spei, & charitatis. item *3. p. q. 85. a. 6. in corp.* ubi ait, virtutes connexas omnes simul incipere in anima. Prob. conclusio 1. Ex Concilio Viennensi *Clementin. de summa Trinit. c. 1.* item ex *C. Majores. de baptismo.* citatis *n. 23.* habetur, parvulis infundi virtutes, ex virtute baptismi: ratio autem affertur; quòd eæ virtutes infundantur adultis, & eadem sit generalis efficacia meritorum Christi, quæ per baptismum applicantur parvulis, & adultis: atqui, si adultis jam infunderetur habitus fidei ante baptismum, seu antequam reciperent gratiam, ob elicitum priùs actum fidei, mala esset argumentatio ab adultis ad parvulos; quia isti non possunt elicere actum fidei: ergo. Confir. Adulti non possunt recipere gratiam ante elicitum actum fidei: imò neque statim cum actu fidei; quia adhuc requiritur, vel contritio, vel sacramentum: ergo, si posito actu fidei statim infunderetur habitus fidei, tunc iste semper infunderetur adultis ante gratiam, & ante baptismum: hoc autem dici non potest: ergo. prob. subsumpt. Papa, & Concilium supponunt, habitum fidei etiam adultis infundi per baptismum in re, vel saltem in voto susceptum: ergo.

702. Probatur 2. Tridentinum *sess. 6. c. 7.* sic definit: *Unde in ipsa justificatione, cum remissione peccatorum, hæc omnia simul infusa accipit homo per JEsum Christum, cui inseritur, fidem, spem, & charitatem:* ergo istæ simul cum justificatione, seu gratia, infunduntur. Loquitur autem Concilium de habitibus; nam ait, hanc fidem, ex Apostolica traditione, catechumenos petere ab Ecclesia: non autem petunt fidem actualem, quam jam ante baptismum afferunt: ergo habitualem. Ex quo etiam confirmatur sententia nostra; quia, si hanc, id est, fidem habitualem catechumeni petunt, ea non jam ob actum fidei præcedentem infunditur ante baptismum, in quo infunditur gratia.

Dicere autem illud *simul* significare, non simultatem temporis, aut naturæ, sed tantùm simultatem omnium trium virtutum, hoc est, ut nulla non infundatur, est sensum sinè necessitate torquere: & licèt juxta aliquos debeat ità explicari illud Ecclesiastici *18. v. 1. Qui vivit in æternum, creavit omnia simul* (eoquòd aliter non videatur posse esse verus hic textus in sensu literali) non tamen sinè necessitate (qualis circa verba Tridentini nulla est) debet, aut potest particula *simul* semper ità explicari; aliàs, siquis ab uno Episcopo, servatis interstitiis, successivè recepisset omnes ordines, posset dici, eos simul accepisse. Sed nec dici potest, Tridentinum tantùm loqui de ordinariè contingentibus; nam propositio indefinita in materia dogmatica æquivalet universali: dein juxta adversarios neque ordinariè infunderetur fides post gratiam, imò nunquam adultis, ùt patet ex dictis *n. præcedenti.* Neque tandem dici potest, Concilium loqui tantùm de fidei augmento; nam eodem modo loquitur de fide, ac charitate: at non loquitur de augmento, sed de prima infusione charitatis: ergo.

703. Dico 2. Habitus tamen fidei manet in peccatore sinè gratia, si is non incidat in hæresin. ità Tridentinum *sess. 6. c. 15.* ubi docet, per infidelitatem fidem amitti: non verò per quodcunque aliud peccatum, quo tamen amittitur gratia, ùt ibidem habetur. Licèt autem ibi Concilium non utatur termino *habitus*, loquitur tamen de isto, seu de fide habituali, ùt patet ex contextu; quia Concilium semper loquitur de habitu capitibus antecedentibus, ùt iterum patet,

patet ex dictis *n. præcedenti.* Eadem conclusio quoad 1. partem desumitur ex omnibus illis S. Scripturæ locis, quibus probatur, fidem esse posse sinè charitate, quæ vide apud Bellarminum *tom. 4. contr. 3. general. 2. princip. l. 1. de justificatione c. 15.* sic *Joannis 12. v. 42. Ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos non confitebantur, ut è synagoga non ejicerentur; dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam DEI.* & *Jacob. 2. v. 20. Fides sinè operibus mortua est.*

Obiter hîc addo, etiam manere in peccatore spem. Probatur hoc auctoritate omnium Theologorum, & paritate à fide desumpta. Excipe tamen, nisi quis desperet, aut infidelis fiat; nam desperatio, utpote strictè oppositа spei, istam destruit: infidelitas autem, ùt dictum est, destruit fidem: cúmque fides sit fundamentum spei, illâ destructâ, etiam ista destruitur.

704. Quæri ulteriùs potest, an habitus fidei (& idem est de spe) maneat in peccatore, ex natura rei, sive juxta exigentiam ipsius habitûs: an verò præcisè ex libero decreto conservetur à DEO, contra, vel supra suam exigentiam. Hoc secundum asserit Lugo *de fide disp. 16. sec. 2. n. 29.* ex ea ratione, quam ponit *n. 26.* scilicet, gratiam esse naturam in ordine superno, & habitus esse ejus potentias: potentias autem non manere destructâ earum naturâ, sicut non manent potentiæ, auditiva, visiva &c. destructâ naturâ animalis. Addit tamen, non propterea miraculosè fidem conservari; cùm hoc fiat ex lege universali, à DEO, justis de causis, contra, vel supra exigentiam habituum statuta.

Ripalda econtra, & alii dicunt, fidem connaturaliter in peccatore fideli manere. Ajunt hi auctores, quòd, licèt non omnes potentiæ, quæ non possunt connaturaliter produci absque natura eas exigente, possint manere istâ destructâ, tamen possint manere aliquæ destructâ naturâ: sic ajunt, virtutem germinandi, quæ est potentia grani, manere in grano emortuo: sed hoc exemplum vim non habet apud eos, qui admittunt vitam seminum. Negari tamen non potest, quòd maneant in cadaveribus destructâ animâ potentiæ aliquæ producendi certos effectus, ùt patet in herbis: quos effectus, si etiam attribuas formis partialibus, dici poterit, has ipsas formas esse in aliquo sensu potentias animæ subordinatas. Sed neque debet esse omnimoda paritas, inter verè, & strictè dictam naturam, ejúsque potentias, ac inter tantùm quasi naturam, ejúsque quasi potentias; potuit enim DEUS pro libitu producere habitus fidei, & spei, cum tali, vel alia exigentia: quid autem fecerit, est satis incertum, quamvis neutri sententiæ negare velim suam probabilitatem.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

705. OB. 1. contra 1. conclusionem. Habitus fidei conservatur sinè gratia: ergo etiam sinè illa producitur. Confir. 1. Tridentinum *sess. 6. c. 8.* ait: *Fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis*: ergo debet infundi habitus fidei ante justificationem, seu gratiam. Confir. 2. Qui accedit cum actu fidei ad baptismum, sed tamen cum aliquo peccato, e.g. luxuriæ, licèt non recipiat gratiam, tamen recipit characterem, & fidem: ergo fides recipitur ante gratiam. Resp. conc. ant. neg. cons. Ratio responsionis desumitur partim ex dictis *num. præced.* partim ex rationibus conclusionis: insuper in plurimis patet, plus requiri ad primam productionem, quàm tantùm ad conservationem rei.

Ad 1. confir. neg. cons. Tridentinum ibi loquitur de fide actuali, ùt patet vel ex eo; quia dicit, nec fidem, nec opera mereri justificationis gratiam: ergo loquitur de fide, quæ saltem genericè accepta, potest esse meritoria: hæc autem est actualis, non habitualis: adeóque ex illis verbis nequit inferri, quòd debeat infundi habitus fidei ante justificationem. Ad 2. confirm. neg. ant. cum Lugone *de fide disp. 16. sec. 2. n. 22.* non enim ponitur sufficiens dispositio ad unum habitum, nisi ponatur ad omnes, nec habemus sufficiens fundamentum ex Scripturis, vel Conciliis, adstruendi in tali casu efficaciam baptismi dimidiatam, in ordine ad habitum, sicut ad characterem.

706. Ob. 2. Tridentinum *sess. 6. c. 7.* ait: *Nam fides, nisi ad eam spes accedat, & charitas, neque unit perfectè cum Christo, neque corporis ejus vivum membrum efficit*: ergo fides debet priùs infundi; aliàs spes, & charitas, non possent accedere. Confir. 1. Hæreticus, quando accedit ad fidem, dicitur jam fidelis, antequam justificetur: ergo jam habet habitum fidei. Confirm. 2. S. Thomas *2. 2. q. 6. a. 2. ad 3.* ait: *Quod ille, qui accipit à DEO fidem absque charitate, non simpliciter sanatur ab infidelitate*: ergo fides infunditur absque charitate.

Resp. neg. cons. Per *accedere* Tridentinum tantùm intelligit *conjungi*; aliàs nunquam, neque parvulis possent simul infundi istæ tres virtutes; quia, si simul infunderentur, non accederent spes, & charitas ad fidem, quod tamen Tridentinum requirit ad justificationem; unde per accessum intelligitur tantùm conjunctio: estque hic modus loquendi frequens: sic dicimus, sapientiam non esse valde æstimandam, nisi accedat pietas. Ad 1. confir. neg. cons. Luxuriosus, si det eleemosynam, dicitur misericors: quin tamen habeat habitum infusum misericordiæ; quare terminus *fidelis* potest significare

gnificare, vel habentem habitum fidei, vel habentem actum fidei moraliter perseverantem: & in hoc secundo sensu talis hæreticus dicitur fidelis.

Ad 2. confir. neg. conf. S. Doctor loquitur de fide actuali, quam DEUS donat peccatori infideli, dum cum eo per auxilium extrinsecum concurrit ad actum fidei, ùt colligitur ex toto illo articulo, & vel maximè ex illis, quæ eodem loco habet, nempe per solam fidem non sanari hominem simpliciter; *quia non removetur culpa præcedentis infidelitatis:* sed tantùm sanari secundùm quid, *ut scilicet cesset à tali peccato*, seu actu peccati; nam statim addit: *Hoc autem frequenter contingit, quòd aliquis desistat ab uno actu peccati, etiam DEO hoc faciente, qui tamen ab actu alterius peccati non desistit, propria iniquitate suggerente: & per hunc etiam modum datur aliquando homini à DEO, quòd credat:* ergo loquitur Angelicus de cessatione ab infidelitate actuali, seu de actu fidei: quem actum etiam significat ipsa vox *credere*. Quando autem huc afferuntur textus S. Augustini, citati *n. 621.* ipsi quoque explicari possunt de fide actuali.

707. Ob. 3. Gratia requirit aliquam dispositionem in subjecto: ergo ante illam prior infunditur fides. Confir. Si fides, & spes, dependent à gratia, non est assignabilis ratio, cur præ habitibus moralibus in peccatore conserventur: sed debet dari ratio: ergo. Resp. retorq. argum. ergo etiam habitus pœnitentiæ infunditur ante gratiam; quia etiam aliqua pœnitentia prærequiritur. In forma dist. ant. gratia requirit aliquam dispositionem actualem. conc. ant. habitualem. neg. ant. & conf. Dispositio autem ista, sive actus fidei, aut aliarum virtutum, non procedunt ab habitu, sed ab auxilio extrinseco, sicut etiam actus contritionis, si eliciatur à peccatore.

708. Ad confir. iterum retorq. argum. Si habitus fidei, & spei, non dependent à gratia, cur dependent alii? scilicet talis est voluntas DEI, quæ innotescit nobis sufficientissimè ex Tridentino. In forma. dist. ma. non est assignabilis ratio, distincta à voluntate DEI, quæ nobis certò sit cognita. om. ma. quæ saltem probabiliter sit nobis cognita. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conf. Per se sufficeret sola voluntas DEI: potest tamen adhuc alia assignari ratio probabilis, ex eo, quòd habitus fidei, & spei, sint quasi fundamenta vitæ spiritualis, & eorum actus maximè necessarii, quódque DEUS ex sua misericordia noluerit, hominem spoliare omni dono superno: sed voluerit, ei hos habitus relinquere, nisi specialiter, per peccata immediatè opposita, eos demereatur. Cùm autem habitus piæ affectionis etiam necessarius sit ad actus fidei, putant Lugo *disp. 16. de fide sec. 3. n. 44.* & Haunoldus *l. 3. tr. 1. c. 9. n. 431.* etiam eundem in peccatore manere: imò & habitum elicitivum judicii practici supernaturalis de credibilitate revelationis: quod quidem valde probabile est: sed non ità certum, ùt certum est manere habitus spei, & fidei, de quibus id est de fide ex Tridentino. Contra 2. conclusionem non est, quod à Theologis objiciatur. Jam quæstionibus hucusque agitatis affinis est quæstio de subjecto habitûs fidei: ex cujus occasione etiam statim agendum, de subjecto spei, & charitatis; tum ne plura hîc dicenda, alibi iterum repeti necesse sit; tum ut discrimen inter habitus Theologicos hac in re clariùs notetur.

QUÆSTIO III.

De Subjecto Habitûs Fidei.

ARTICULUS I.

In quibus Subjectis dentur Habitus Fidei, Spei, aut Charitatis.

709. DIco 1. Habitus charitatis datur in omnibus justis, viatoribus, & comprehensoribus, etiam ipso Christo Domino: non autem in graviter peccantibus. ità certissima omnium. Prob. 1. p. conclusionis. Inprimis si supponatur, habitum charitatis (ùt aliqui volunt) esse identificatum cum gratia sanctificante, tunc clarum est, quòd sit in omnibus justis, in quibus omnibus est ea gratia, utpote forma denominans justos: cúmque Christus Dominus etiam habeat gratiam sanctificantem, ejusdem speciei cum nostra, etiam in ipso erit habitus charitatis.

Si autem supponatur (ùt plures volunt) habitum charitatis esse distinctum à gratia, tamen negari non potest, quòd ipse ex lege DEI sit semper connexus cum gratia, & cum ea in justificatione infundatur, ùt docet Tridentinum *sess. 6. c. 7.* his verbis: *Unde in ipsa justificatione, cum remissione peccatorum, hæc omnia simul infusa accipit homo per JESUM Christum, cui inseritur, fidem, spem, & charitatem.* Intelligitur autem charitas habitualis; nam hæc ibidem dicitur justificatis inhærere: hoc est, in ipsis tamdiu manere, donec peccato gravi expellatur: ergo iterum, ubi datur gratia, scilicet in omnibus justis, datur etiam habitus charitatis, cum ea connexus, & cum eadem infusus: cúmque, ùt jam dictum, Christus Dominus habeat etiam gratiam sanctificantem, quamvis longè intensiorem, tamen ejusdem speciei cum nostra, quæ est radix habituum supernaturalium, habet etiam similem habitum charitatis, uti omnes concedunt.

710. Hic autem habitus charitatis non cessat in Beatis, seu comprehensoribus (uti cessat fides, & juxta multos etiam spes) nam in cœlo quoque charitas potest elicere suos actus amoris, ubi tamen fides suos actus non potest elicere: neque etiam spes juxta eos, qui eam in Beatis negant permanere. Hinc de charitate dicit Apostolus *1. Corinth. 13. v. 8. Charitas nunquam excidit:* quæ verba SS. Pa-

SS. Patres citandi *n. 713.* & interpretes, communiter explicant in hunc sensum, quòd charitas nunquam cesset, nisi peccato gravi destruatur: & hinc nec in cœlo desinat, ubi peccato locus non est: imò Estius *in hunc locum* ait, hunc sensum palam ostendi ex subsequentibus donis, quæ ibi dicuntur cessare.

Probatur jam 2. pars conclusionis, scilicet, quòd charitas non maneat in ullo graviter peccante. Concilium Tridentinum *sess. 6. c. 15.* sic definit: *Asserendum est, non modò infidelitate, per quam & ipsa fides amittitur, sed etiam quocunque alio mortali peccato, quamvis non amittatur fides, acceptam justificationis gratiam amitti.* Jam huic justificationis gratiæ est annexus, saltem ex lege DEI, habitus charitatis, ùt suprà dictum: ergo iste habitus unà cum illa gratia amittitur: & hanc sequelam ex his verbis deducunt omnes Theologi post Tridentinum: & qui priores fuerunt, idem etiam jam ante Tridentinum docuerunt.

711. Dico 2. Habitus fidei, & spei, dantur in quolibet puro homine justo, & viatore, donec per peccatum ipsis contrarium expellantur. Dico 1. *puro homine;* nam aliter loquendum est de Christo Domino, qui, ùt paulò pòst dicemus, nec habitum fidei, nec spei habuit. Dico 2. *viatore;* quia de Beatis postea loquemur. Conclusio est certissima, & prob. Tridentinum citatum *n. 709.* dicit, hos habitus infundi in justificatione, adeóque dari in justis: Addit dein *sess. 6. c. 15.* fidem non amitti quocunque gravi peccato: ergo multò magis sentit, eam manere in omni justo: & par est ratio de spe. Accedit, quòd isti habitus, uti & habitus aliarum virtutum, ex natura sua sint permanentes, nisi à contrario expellantur: ergo.

712. Quod jam spectat ad expulsionem, seu destructionem istorum habituum, docet Tridentinum *sess. 6. c. 15.* (verba dedimus *n. 710.*) fidem non destrui, quovis peccato, sed tantùm infidelitate, quæ est ipsi directè contraria: & à paritate rationis inferunt communissimè auctores, etiam spem non destrui, nisi vel destructa fide, cui quasi fundamento innititur, vel admissâ desperatione, quæ spei immediatè contraria est. Quod verò attinet ad reliquos habitus virtutum supernaturalium, docent communissimè auctores, eos, cùm radicentur in gratia sanctificante, cum ista etiam destrui per quodvis mortale peccatum.

Cùm autem hæc res potissimùm decidenda sit ex auctoritate, ex qua nobis innotescere debet voluntas DEI, volentis potiùs producere habitus talis naturæ, aut essentiæ, quàm alterius, ideo hic ipse consensus communissimus authorum est optimum argumentum, & solida probatio. Quare autem DEUS voluerit, relinquere homini peccatori, non quidem alias virtutes, attamen fidem, & spem, ratio præcipua est ipsius benignissima voluntas, qua noluit hominem, quamvis peccantem, privare primis quasi radicibus conversionis, per quas nempe fit primus motus præparationis ad justificationem, de qua præparatione agit Tridentinum *sess. 6. c. 6.*

713. Dico 3. Habitus fidei non datur in Beatis (& par est ratio de Christo Domino adhuc vivente; cùm hic nunquam fuerit tantùm viator, sed semper simul comprehensor, hoc est, gaudens visione beatifica DEI) ità communis. Prob. S. Paulus *1. Corinth. 13. v. 9.* ait: *Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus: cùm autem venerit, quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est:* id est imperfecta cognitio fidei cessabit. & infrà *v. 12. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum: nunc autem manent fides, spes, charitas.* Ubi per particulam *autem* videtur Apostolus innuere diversitatem statûs viæ, in qua manent tria hæc, à statu patriæ, in qua manet sola charitas: de qua scilicet jam dixerat *v. 8. Charitas nunquam excidit:* unde S. Hieronymus *in 1. ad Cor. c. 13. & in hæc verba* ait: *Charitas nunquam excidit, hoc est, ipsa sola permanet in futuro.* & S. Chrysostomus *homil. 34. in c. 13. ep. 1. ad Cor. & hunc locum*, docet, Apostolum extollere charitatem supra fidem; eoquòd ista semper duret, imò post mortem in futuro crescat. Idem docent SS. Augustinus, Anselmus, & alii.

Ratio autem est; quia obscuritas fidei, licèt stet cum evidentia in attestante, seu cum evidentia aliqua abstractiva, de existentia testimonii Divini: non tamen stat cum evidentia intuitiva, seu clara visione beatifica ipsius testimonii Divini in se, ùt sumitur ex illo *2. Petri 1. v. 19.* ubi fides vocatur *lucerna lucens in caliginoso loco, donec dies elucescat, & Lucifer oriatur:* hoc est, donec dies visionis beatificæ adveniat, quo cesset fides: sicut nempe lucerna extinguitur die illucescente. Hinc, licèt Beati non omnia viderent in Verbo; quia tamen vident intuitivè ipsam authoritatem Divinam, seu testimonium DEI, non haberent ampliùs objectum formale, prout requiritur ad fidem: adeóque nec illa, quæ in authoritate, seu testimonio DEI clarè viso viderent, possent strictè loquendo credere, seu actum fidei circa ea elicere.

Quare, cessante fine habitûs fidei, cessat etiam ipse habitus; unde, quando de Christo Domino dicitur *Isa. 11. v. 5. Et erit justitia cingulum lumborum ejus: & fides circtorium renum ejus:* per fidem non intelligitur habitus fidei Theologicæ, sed fidelitas, ùt habet Cornelius *in hunc locum Isaiæ:* vel intelliguntur ipsi fideles, qui Christum, tanquam suum servatorem, honoris causâ circumdabunt, ùt habet idem Cornelius *ibidem*, & Melchior Canus *de locis Theol. l. 12. c. 13. resp. ad 1.* An etiam cesset in cœlo pia affectio, quæ, cùm sit habitus voluntatis, possitque elicere alios actus, saltem secundarios, e. g. gaudii de actibus fidei, in via elicitis, nolim divinare. vide Arriagam

gam, & præsertim Cardinalem de Lugo *de fide disp. 17. sec. 3. à n. 45.*

714. Dico 4. Habitus fidei etiam non manet in damnatis, aut dæmonibus. ità communis, & verissima cum S. Dionysio *de Divin. nomin. c. 4. post medium* ubi docet, dæmones carere omnibus donis Divinis, tam secundùm habitum, quàm secundùm operationem; sic enim ait: *In quo enim, obsecro, malos fieri dæmones dicimus, nisi in vacatione* (hoc est evacuatione, seu privatione) *Divinorum bonorum, habitûs, & operationis?* S. Augustinus quoque *de civitate DEI. l. 9. c. 21.* ait, dæmones non cognovisse DEUM per lumen, quod illuminat fideles, sed per alia Divinæ virtutis effecta, & signa occultissima &c.

Quare dæmones quidem, & etiam Angeli beati, dum adhuc erant viatores, habuerunt habitum fidei, ùt docet S. Thomas *2. 2. q. 5. a. 1. in corp.* ex ea ratione; quòd non sint creati in puris naturalibus, nec statim facti beati: adeóque etiam debuerint habere fidem in intellectu, & spem in voluntate. Cui rationi accedit etiam ista, quòd Angeli debuerint posse mereri, captivando suum intellectum, & credendo: maximè cùm spirituales essent, nec patiendo mereri possent. Attamen tam boni, quàm mali Angeli, postea habitum fidei non retinuerunt; dæmones enim fuêre illo privati, sicut homines damnati: Angeli beati eum cum visione beatifica commutârunt.

Ratio autem conclusionis, tam quoad dæmones, quàm quoad homines, seu quod tam dæmones, quàm homines damnati habitum fidei perdant, ex Cardinali de Lugo *de fide disp. 17. sec. 2.* est hæc. Habitus fidei non potest elicere actum suum, nisi præcedat donum illustrationis supernæ, quo carent dæmones, & homines damnati: & consequenter habitus fidei esset in ipsis omnino otiosus; cùm tamen ipse, utpote operativus, detur in ordine ad actus. Aliud est de charactere baptismi, qui, cùm operativus non sit, sed tantùm sit signum potestatis, habet adhuc semper finem in damnatis: cúmque cedat in majorem damnatorum confusionem, potest in ipsis manere, etiamsi supernaturalis sit; nam spoliantur quidem damnati plurimis bonis supernaturalibus, at non omnibus iis, quæ cedunt in majorem ipsorum confusionem, & tormentum.

715. Dico 5. Habitus fidei adhuc manet in animabus purgantibus. ità communis contra Hurtadum ferè solum, qui tamen etiam tantùm dubitat, vel inclinat in oppositum. Prob. Inprimis, etsi illæ animæ haberent evidentiam in attestante, cùm tamen nondum habeant visionem beatificam, possent adhuc ex dictis *n. 459.* elicere actum fidei. Dein, ùt rectè ait Lugo *de fide disp. 17. sec. 3. n. 49.* animæ illæ non videntur habere de omnibus objectis, vel de omni revelatione, evidentiam in attestante, licèt habeant de aliquibus; nam eorum status, cùm sit pœnosus, non excludit obscuritatem &c. Adde S. Paulum *2. Corinth. 5. v. 7.* de omnibus peregrinantibus dicere: *Per fidem enim ambulamus, & non per speciem*: ergo peregrinantes habent fidem: atqui animæ purgantes adhuc sunt peregrinantes: ergo. Quòd autem Apostolus dicat, existentes in corpore peregrinari, non obest; nam animæ purgantes, etsi extra corpus sint, tamen peregrinantur; nam revera necdum sunt in termino, sed ad illum tendunt, quod est peregrinari.

716. Dico 6. In Beatis non datur actus spei primarius. ità Suarez *de spe disp. 1. sec. 8. n. 5.* Haunoldus *l. 3. tr. 2. controv. 5. n. 508.* & alii. Probatur. Actus primarius spei tendit in DEUM ùt bonum nobis, & possidendum à nobis, seu est desiderium fiduciale DEI ùt possidendi: sed talis actus non datur in Beatis: ergo. ma. est probata suprà *n. 7.* mi. prob. Licèt concedatur, quòd actus spei non necessariò excludat possessionem boni sperati pro eodem tempore, sed tantùm pro eodem signo naturæ, ùt patet in Angelis, qui, ùt diximus *tr. de Angel. n. 114.* in primo instanti se actu disposuerunt ad gratiam, adeóque etiam potuerunt se disponere, consequenter etiam potuerunt à DEO sperare auxilia, & eodem instanti ea recipere, atque iis cooperari, & sic gratiam consequi: licèt, inquam, hoc concedatur, tamen actus spei primarius excludit possessionem ultimi finis; quia cum possessione ultimi finis, sive cum beatitudine, aut visione beatifica, non potest stare actus fidei, necessariò pro priori naturæ prælucens ad actum spei: consequenter neque potest stare ipse actus spei: ergo. Secundò, quando res jam est visa ùt priùs possessa, non ampliùs desideratur ùt possidenda: & in hoc sensu debet saltem accipi illud Apostoli *ad Rom. 8. v. 24. Quod videt quis, quid sperat?* atqui per visionem beatificam videtur DEUS jam possessus per ipsam visionem, & amorem necessariò ex ista consequentem: ergo non ampliùs desideratur ùt possidendus. Quæ ratio saltem probat, quòd pro sequentibus instantibus non possit dari actus spei primarius. Si autem Beati alia sperarent, distincta à DEO, & non simul DEUM, sive, si sperarent alia, non ùt media ad consequendum DEUM, sed ità, ut hunc non sperarent, aut desiderarent, talis actus non esset actus spei Theologicæ, sed spei moralis: qui actus spei moralis potest manere in Beatis.

717. Dico 7. An in Beatis detur habitus spei, est satis incertum. Gormaz, Esparza, Torres, & alii nonnulli apud Arriagam *tom. 5. tract. de spe disp. 28. sec. 3. n. 29.* negant: econtra affirmant Suarez, Oviedo, Haunoldus, & Arriaga, qui addit, hanc esse communiorem: ego nolim divinare; nam, cùm actus primarius, vel proprius, à quo spes dicitur sperare, dari non possit videtur neque habitus spei dari. Econtra ait Suarez, sufficere, si spes possit elicere actus secundarios, e. g. amorem, vel gaudium concupiscentiæ, de ipso DEO ùt nobis bono jam possesso. Sed fortè iterum opponi potest, ad

essentiam actûs spei pertinere, ut res nondum sit possessa: & gaudium de re referri ad alium habitum. Verùm reponere potest Eximius, non debere multiplicari habitus sinè necessitate: & hinc non admittendum distinctum habitum, elicitivum illius gaudij, & amoris: præsertim, cùm hic habitus deberet primùm infundi in cœlo (sicut scilicet loco habitûs fidei infunditur lumen gloriæ) cùm in statu viæ gratis admitteretur ille habitus; cùm nullum actum elicere posset: & hinc meliùs dici, quòd ipse habitus spei possit elicere illos actus gaudij, & amoris: sicut castitas non tantùm potest elicere actum castitatis, qua vincit tentationem: sed etiam potest de eadem victoria gaudere: quo admisso meliùs dicetur, manere in cœlo habitus spei, quàm alius novus infundi.

Sic etiam aliqui admittunt, manere in Beatis habitum pœnitentiæ: non, ut eliciat dolorem, cujus Beati sunt incapaces, sed tantùm aliqualem retractationem. Nec Suarezio, aut etiam his auctoribus, objici potest, sic etiam in Beatis posse manere habitum fidei; nam fides semper involvit in suis actibus imperfectionem obscuritatis, incompossibilem cum visione beatifica; cum qua tamen nihil incompossibile involvit hic actus secundarius spei &c.

Sed replicat Gormaz *de spe n. 5.* atque ait, Beatos ordinariè gaudere de beatitudine sua, potiùs ùt bona DEO per charitatem, & rarò gaudere de illa, ùt bona sibi per concupiscentiam; unde ad hos actus, rarò elici solitos, non esse necessarium habitum, qui tantùm datur ad actus frequentes. Idem addit, non esse paritatem ab aliis habitibus, qui gaudere possunt de suo bono; nam illi non requirunt, ad suum actum eliciendum, futuritionem sui objecti, uti requirit spes. Ego, ùt jam dixi, nolim divinare, neque de habitu spei, an maneat in Beatis, neque de habitu pœnitentiæ. Videri potest Suarez *de virt. Theol. tr. 2. de spe disp. 1. sec. 8. n. 5.* Gormaz *loc. modò cit.* Hauoldus *l. 3. tr. 2. n. 508. & seq.* Arriaga *tom. 5. tr. de spe. disp. 28. sec. 3. n. 29. & seq.*

De Christo Domino tamen videtur mihi valde probabile, eum non habuisse habitum spei Theologicæ; cùm enim nunquam primarium ejus actum elicere potuerit, utpote semper comprehensor, non debuit ipsi habitus ille infundi, propter actus tantùm secundarios; unde, quæ Christus desideravit, per alium habitum desideravit: qualiscunque is fuerit. Quare, quando psalmista *psal. 21. v. 10.* in persona Christi DEUM alloquitur, dicens: *Quoniam tu es, qui extraxisti me de ventre: spes mea ab uberibus matris meæ:* vox *spes* non significat habitum, ùt patet: neque spem objectivam, seu bonum speratum, sive DEUM, in quem tendat Christus, per actum spei, seu desiderium; nam possessor boni non desiderat illud: sed significat fiduciam, seu objectum fiduciæ, sive DEUM auxiliatorem; unde Jacobus Jansonius *in psalterium* hunc locum ità interpretatur: *Fiducia, felicitas, robur meum:* & Canus *de locis Theol. l. 12. c. 13. resp. ad 2.* ait: *Dicitur enim DEUS spes Christi; quia in DEO erat fiducia ejus, non in homine. Item, quia multa etiam à DEO sperabat, quamvis non speraret gloriam animæ.* Aliud est in Beatis; nam, cùm isti in vita spem habuerint infusam, in ordine ad actum primarium, quem tunc potuerunt elicere, potest fortè faciliùs admitti, quòd idem in ipsis permanserit, quàm quòd novus infusus fuerit.

718. Dico 8. In animabus purgantibus datur habitus, & actus spei. ità communis cum S. Thoma. Prob. Istæ animæ habent fidem, ùt probatum *n. 715.* & necdum possident DEUM, nec vident eum (ne objiciatur illud Apostoli *ad Rom. 8. v. 24. Quod videt quis, quid sperat?*) ergo possunt DEUM possidendum sperare. Dein certitudo de re consequenda, vel etiam evidentia, non opponitur spei, ùt rectè ait Gomaz *de spe n. 12.* quia, non obstante ea evidentia, tamen res necdum est possessa, & desideratur, quamvis cum majore fiducia. Quod enim Arriaga dicit *tom. 5. tr. de spe disp. 28. sec. 2. n. 20.* nempe arduitatem spei esse incertitudinem, non est verum; longè enim meliùs dicitur, arduum esse idem, ac difficile: & præsertim arduum esse, quod nostris viribus solis non est obtinibile, ùt docet S. Thomas. *2. 2. q. 17. a. 1. in corp.* & *a. 5. ad 4.* atque admittit Suarez *de virt. Theol. tract. 2. de spe disp. 1. sec. 3. n. 2.* itémque docet Gormaz *tract. de spe. n. 11.* Et hoc arduum requiritur ad spem Theologicam; si enim aliquid est obtinibile solis nostris viribus, non est arduum, ùt requiritur ad spem: sed ùt requiritur ad magnanimitatem, prout docet Angelicus *ibidem a. 5. ad 4.* Hæc autem tota arduitas sinè omni incertitudine datur in consequendo DEO, vel beatitudine, respectu animarum purgantium: adeóque datur arduitas ad spem omnino sufficiens.

719. Dico 9. In Angelis, dum adhuc erant viatores, etiam dabatur habitus spei. ità communis. Ratio est clara; nam habuerunt fidem, ùt dictum *n. 714.* nec tum jam DEUM possederunt, sed tamen ad eum possidendum creati fuerunt: ergo potuerunt eum desiderare: & quidem, cùm habuerint auxilia à DEO sufficientissima, potuerunt etiam de eo consequendo habere magnam fiduciam: quod est formalissimè sperare. An autem Angeli beati, postquam in termino sunt statuti, retinuerint habitum spei, an non, determinandum est ex eo, quod asseritur de aliis Beatis; si enim in aliis Beatis datur adhuc habitus spei, etiam dabitur in Angelis: si autem in aliis Beatis non detur, neque dabitur in sanctis Angelis.

In dæmonibus verò, & animabus damnatis, spes nulla remanet; cùm enim dæmones, & animæ damnatæ, non habeant fidem, nec ullam aliam illustrationem supernaturalem: insuper etiam certi sint, se in æternum nihil boni impetraturos, ex duplici capite non possunt ullum actum spei elicere: consequenter in iis habitus spei esset omnino

otio-

otiosus, & superfluus: adeóque non manet. Quin imò habitus spei destruitur in peccatore, in statu viæ desperante: quantò magis destruetur in æternum desperatis in termino?

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

720. OB. 1. contra 4. conclusionem. *Jacob. 2. v. 19.* dicitur: *Dæmones credunt, & contremiscunt:* atqui ibi est sermo de vera fide supernaturali: ergo. prob. mi. Apostolus supponit, fidem dæmonum esse talem, qualis est fides Christianorum, quæ est supernaturalis; aliàs malè inferret, ex inutili fide dæmonum sinè operibus, etiam inutilem esse fidem Christianorum sinè operibus: ergo. Resp. 1. cum quibusdam apud Lugo *de fide disp. 17. n. 11.* illud *credunt* significare idem, ac *crediderunt*: scilicet, dum erant in via, non autem postea; est enim apud Hebræos modus familiarissimus, ponendi unum tempus pro alio: sic illud *Luc. 7. v. 47. Cui autem minùs dimittitur, minus diligit*: explicatur à SS. Ambrosio, Chrysostomo, Beda, Euthymio, Theophilacto, *minùs dilexit.*

Resp. 2. neg. mi. ad prob. neg. ant. Apostolus non æquiparat utramque hanc fidem in eo, quòd supernaturalis sit, sed quòd utraque sinè operibus sit inutilis: sive dein supernaturalis sit, sive non: &, ùt ait Cornelius *in hunc locum*, vult dicere: quid prodest tibi fides tua sinè operibus? tam parum, quàm dæmonibus sua: licèt non sit in omnibus paritas: & hæc est communis responsio teste Lugo *de fide disp. 17. n. 12.* Quamvis autem hac ratione ex fide dæmonum non probaretur valde efficaciter inutilitas fidei supernaturalis, ait Lugo *eod. n. 12.* eam ab Apostolo aliis argumentis ibidem probari.

721. Ob. 2. contra 6. conclusionem. Beati, etsi non possint sperare DEUM, hìc, & nunc possidendum, possunt tamen sperare eum in æternum à se possidendum; nam tempus futurum, & possessio futura, nondum possidetur: ergo Beati possunt elicere actum spei primarium, scilicet desiderium fiduciale circa ipsum DEUM. Resp. cum Suarez *de virtutib. Theol. tr. 2. de spe disp. 1. sec. 8. n. 5.* nego suppositum; æternitas enim DEI est ipse DEUS: ergo, dum possidetur ipse, jam possidetur ejus æternitas tota simul. Si autem illud *in æternum* appellet super possessionem, quasi diceretur, posse sperari æternam possessionem DEI. Resp. cùm Beati sint certissimi de perpetuitate possessionis, eáque immutabiliter ipsis à DEO concessa sit, saltem in radice, quatenus ipsis concessum est lumen gloriæ, quod eam exigit, non possunt eam ampliùs sperare, ex eo; quia non est ampliùs bonum arduum, prout requiritur ad spem, ex dictis *n. 718.* Possunt enim Beati beatitudinem, & ejus ulteriorem semper continuationem, habere viribus propriis: non quidem viribus ex natura propriis, sed tamen propriis ex gratia, jam immutabiliter ipsis concessa. Licèt autem requiratur adhuc concursus DEI, hoc non impedit, quò minùs dicantur Beati viribus propriis beatitudinem habere: modò is concursus debeatur, ùt debetur lumini gloriæ; aliàs neque quidquam naturale possemus viribus propriis efficere. Adde, quòd Beati non possint, eam possessionem perdere; unde, licèt possint ulteriùs desiderare visionem in futurum, tamen non possunt, eam sperare per actum saltem primarium; quia eam jam immutabiliter, & inamissibiliter habent: quidquid sit, an tale desiderium dicendum sit actus spei secundarius &c.

DISPUTATIO VI.

De Spe, & Charitate Theologica.

722. PLura jam antè de spe, & charitate disputavimus, ex occasione. Sic habitum spei Theologicum dari probatum est *à n. 8.* Eum distinctum esse à fide, probatum *ibidem*, & iterum *n. 16.* Quodnam sit ejus subjectum, expositum fuit *à n. 716.* Præceptum actûs spei eliciendi explicatum est *à n. 607.* Pari ratione dari habitum charitatis, eúmque Theologicum esse, probatum est *n. 8.* Ab aliis habitibus eum distingui est *eodem numero* ostensum, & iterum ex Tridentino *n. 702. & seq.* ubi ex Concilio hoc probavimus, habitum charitatis ab habitibus fidei, & spei, separabilem esse. De præcepto charitatis egimus *a. n. 607. & seq.* uti & de ejus subjecto *à n. 709.* Restant paucula de spe, & charitate, in elencho præscripta, quæ paucis etiam absolvemus.

QUÆSTIO I.

De Objecto Materiali, & Formali, ac Proprietatibus Habitûs Spei.

ARTICULUS I.

Quid sit Spes, & quàm certa, quódque Objectum Materiale, & Formale ejusdem.

723. DIco 1. *Actus Spei Theologicæ* rectè definitur, *Desiderium fiduciale supernaturale beatitudinis supernæ, DEO auxiliatori innixum.* ità ferè quoad verba Gormaz *tract. de spe disp. 1. n. 10.* & alii communissimè quoad sensum. Explicatur, & simul probatur hæc definitio, seu descriptio. Dicitur 1. *desiderium*, quod aliud non est, quàm amor concupiscentiæ, sive amor rei ùt nobis bonæ, nondum possessæ, cum appetitu eam

habendi, qui amor dicitur *desiderium*: sicut amor concupiscentiæ rei jam possessæ dicitur *gaudium concupiscentiæ*: atqui actus spei fertur in DEUM nondum possessum, cúmque amando amore concupiscentiæ, seu ùt sibi desideranti bonum, cupit habere, seu possidere.

Dicitur 2. *fiduciale*; quia spes debet esse cum fiducia rem acquirendi: & per hoc differt à desperatione, quæ etiam est desiderium, sed sinè fiducia, & propterea habet aliam intrinsecè tendentiam, quæ patet ab experientia, qua experimur, nos longè aliter affectos esse, quando speramus, quàm quando desperamus: prior affectus, utpote conjunctus cum fiducia, excitat ad agendum, quod ex parte nostra necessarium est, ad rem obtinendam: alter; quia est sinè fiducia implet sæpe rabie, & non est solicitus de aliquo agendo. Dicitur 3. *supernaturale*; quia actus spei Theologicæ est supernaturalis ex Tridentino citato *n. 680.*

724. Dicitur 4. *supernæ beatitudinis*, hoc est, DEI per visionem, & amorem possidendi; si enim alia speramus, non referendo ea ad DEUM, non est actus spei Theologicæ, sed tantùm spei alicujus moralis. Si autem alia speramus in ordine ad DEUM, tunc magis hunc ipsum speramus: sicut, si diligimus proximum propter DEUM, etiam hunc ipsum, & magis diligimus. Ubi nota, quòd non tantùm desideretur, seu speretur beatitudo formalis in abstracto, sed etiam objectiva in concreto, scilicet DEUS possidendus, seu videndus, & amandus; non enim speratur solus DEUS, qui est *finis qui*, seu objectum beatificum possidendum: nec speratur sola visio, & amor, seu beatitudo formalis, quæ est *finis quo*, seu possessio intentionalis DEI: sed speratur utrumque in concreto, seu in complexo.

Sicut, qui sperat pecunias, non tantùm sperat possessionem, sed etiam ipsas pecunias: & sicut etiam, qui vult intentionaliter possidere, hoc est, videre spectaculum, non tantùm vult visionem præstigiosam, sed vult etiam ipsas res esse tales: etsi non semper velit, e. g. hos in individuo actores comœdiæ; quia etiam non desiderat hanc visionem, seu spectaculum in individuo, sed tantùm in genere, vel specie. Hoc autem complexum, ex bono objectivo, & possessione ejus, dicitur etiam *finis cujus*, hoc est, cujus obtinendi gratiâ aliquid agitur, vel qui obtinendus speratur; sicut ipse sperans dicitur *finis cui*, seu in cujus commodum appetitur aliquod bonum. vide etiam dicta inferiùs *n. 739. & 740.*

725. Dicitur tandem *DEO auxiliatori innixum*; quia, cùm solis viribus naturæ non possimus beatitudinem supernam consequi (in quo, ùt diximus *n. 718.* stat arduitas objecti spei Theologicæ) debemus juvari à DEO: cúmque hic auxilium promiserit, meritò nostra fiducia ejus auxilio, vel ipsi auxilium promittenti, & (nisi ex nostra parte detur impedimentum) certissimè collaturo, innititur. Ex quibus facilè colligitur definitio, seu descriptio habitûs spei: scilicet *habitus spei est virtus Theologica, elicitiva desiderii fiducialis &c:* qui actus cùm sit actus voluntatis, etiam spes est habitus voluntatis, & non intellectûs.

726. Dico 2. Objectum materiale primarium spei est ipse DEUS possidendus, sive est concretum ex DEO, & ejus visione, ac amore (hoc enim complexum, ùt diximus, per actum spei primariò desideramus) alia autem, quæ sperantur in ordine ad DEUM consequendum, e. g. auxiliantes gratiæ, sunt objectum secundarium. ità clarè S. Thomas *2. 2. q. 17. a. 5. in corp.* dicens: *Spei, in quantum est virtus, principale ejus objectum est DEUS.* & *ad 1. Quæcunque alia spes adipisci expectat, sperat in ordine ad DEUM.* Si autem daretur aliquis actus desiderii fiducialis, qui nullo modo attingeret DEUM, non esset actus spei Theologicæ, sed moralis, ùt jam dictum: nisi velis dicere, tale desiderium esse aliquando actum spei virtualis, seu objectivæ (quales *n. 43.* diximus dari actus fidei objectivæ,) qui scilicet supponant, actum spei Theologicæ formaliter talem præcessisse.

727. Debet autem objectum spei Theologicæ, ex communi Theologorum esse arduum, quæ arduitas, saltem in ordine ad actum spei Theologicæ (quidquid sit de actibus spei alicujus moralis:) ex S. Thoma, & communi aliorum, stat in eo, quòd (ùt dictum *n. 718.*) objectum ejus solis viribus propriis non sit obtinibile. Item debet objectum spei esse futurum, hoc est, nondum possessum, saltem pro eodem signo naturæ, in quo speratur, ùt explicatum *n. 716.* Debet etiam posse certò obtineri: qua autem certitudine, dicemus paulò post. Hæc omnia complectitur S. Thomas. *2. 2. q. 17. a. 1. in corp.* dicens: *Objectum spei est bonum, futurum, arduum, possibile haberi.*

728. Dico 3. Objectum formale actûs spei Theologicæ, quatenus est desiderium, est ipsa bonitas DEI possidendi, ùt bona nobis. ità omnes. Prob. Hæc bonitas est ratio formalis motiva, cur DEUM nobis amemus, & desideremus: sicut etiam aliarum rerum, si quas desideramus, bonitas ùt bona nobis, est ratio, cur eas per alios actus spei moralis, vel qualescunque appetamus. Quando autem tales res appetimus in ordine ad DEUM, potest earum bonitas, ùt ait Gormaz *de spe n. 19.* esse objectum formale quod secundarium, & non ultimum; quia ulteriùs tanquam medium refertur, ad bonitatem DEI, tanquam objectum formale, seu finem ultimum.

729. Dico 4. Objectum formale actûs spei Theologicæ, quatenus hæc est fiducia, est fidelissima promissio DEI, & potentia auxiliandi, vel etiam ipsum auxilium creatum: sicut scilicet in fide, præter auctoritatem Divinam, etiam motivum est revelatio extrinseca creata; nam virtus Theologica, ùt jam de fide dictum *n. 137.* non respuit omne partiale motivum, vel objectum formale creatum: sed tantùm exigit aliquod Divinum,

num. Quòd autem promissio, & potentia DEI, vel ejus auxilium, sint objectum formale spei, quatenus est fiducia, probatur ex eo; quòd ista moveant ad concipiendam fiduciam, ad quam non moveret sola bonitas; nam hanc etiam agnoscit damnatus; quia tamen simul scit, quòd DEUS eum nolit juvare, ad eam consequendam, hinc non sperat, sed desperat.

730. Ubi tamen adverto, motivum fiduciæ, saltem in genere loquendo, non debere esse objectum formale quod, seu amatum, aut desideratum; nam potest esse aliquando peccatum alterius, quod sperans, nec amat, nec desiderat, sed tantùm supponit; e. g. si quis ob peccatum officio suo excidit, potest alius fiduciam concipere illud assequendi: potest verosimiliter etiam contingere, ut quis, dum sperat supernam beatitudinem, seu DEUM ùt bonum sibi, tamen non amet DEUM ùt auxiliantem, seu sub ista formalitate: neque etiam tunc amet, aut desideret auxilia; quia non agnoscit, ea pro tunc sibi esse necessaria.

Imò, si contingat (quod non nego posse, & fors etiam sæpius actu contingere) ut quis motiva fiduciæ etiam amet amore concupiscentiæ, atque desideret: tamen etiam tunc non videntur, ea motiva esse objectum formale quod, respectu formalitatis fiduciæ, sed potiùs esse objectum materiale, vel formale secundarium, respectu formalitatis desiderij, vel amoris concupiscentiæ, quatenus amantur ùt bona conducentia ad DEUM consequendum. Saltem sufficit, ut motivum fiduciæ sit objectum formale quo, hoc est, movens quidem voluntatem ad amandum alterum, quin tamen ipsum ametur, ùt jam explicatum hoc tractatu *n. 4.* & iterum *à n. 14.*

731. Dico. 5. Actus spei Theologicæ est omnino certus. ità communissimè Theologi cum S. Thoma. *2. 2. q. 18. a. 4. in corp.* ubi S. Doctor sapientissimè distinguit inter certitudinem *essentialiter* talem, & *participativè* talem: per quos terminos, ùt patet ex contextu, intelligit certitudinem *formaliter*, & *præsuppositivè* talem. Docet autem, spem non habere certitudinem essentialiter talem, quæ, ùt ibidem Angelicus scribit, *invenitur in vi cognoscitiva*, seu in cognitione; est enim certitudo quasi securitas de veritate, quæ spectat ad intellectum: at verò, ait, in spe dari certitudinem participativè, seu præsuppositivè talem; quia scilicet spes *à vi cognoscitiva movetur infallibiliter ad finem suum*, hoc est, à cognitione certa dirigitur ad bonum speratum: & concludit S. Doctor sic: *Et sic etiam spes certitudinaliter tendit in suum finem, quasi participans certitudinem à fide, quæ est in vi cognoscitiva.*

732. Prob. conclusio. Spes Theologica debet esse firma, ùt ait Apostolus *2. Cor. 1. v. 7. Ut spes nostra firma sit pro vobis.* & *ad Hebr. 6. v. 18. Confugimus ad tenendam propositam spem, quam, sicut anchoram habemus animæ, tutam, ac firmam.* Tridentinum quoque *sess. 6. c. 13.* ait: *De perseverantiæ munere .... nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur, tametsi in DEI auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debent:* atqui spes non potest esse firma, nisi sit præsuppositivè certa: ergo debet esse talis. mi. prob. voluntas non potest firmiter, hoc est, absque vacillatione, sive immobili cum fiducia, sperare, nisi intellectus ei firmiter, hoc est, certò, proponat fundamentum, & motivum sperandi, ità, ut absque dubio affirmet, tale fundamentum adesse, ùt est clarum ab experientia: ergo debet intellectus per cognitionem certam proponere motivum spei, adeóque hæc præsuppositivè esse certa. Confir. solidissimè. Actum spei Theologicæ præcedere debet actus fidei de promissione DEI, dandi auxilia, ad consequendam beatitudinem: hic actus est certissimus: ergo etiam spes est, ùt dictum, præsuppositivè certissima.

733. Ubi tamen notandum, firmiter sperare non esse absoluta certitudine sibi polliceri, se rem, e. g. beatitudinem consecuturum; hoc enim non est certum, minùs revelatum, aut per actum fidei propositum: sed est contra Tridentinum *num. præced.* citatum: imò etiam contra Apostolum, qui *ad Philipp. 2. v. 12.* sic scribit: *Cum metu, & tremore, vestram salutem operamini;* nam non sumus certi, an ex nostra parte nihil sit defuturum: & hinc S. Thomas *2. 2. q. 18. a. 4. ad 3.* ait: *Quod aliqui habentes spem deficiant à consecutione beatitudinis, contingit ex defectu liberi arbitrij, ponentis obstaculum peccati: non autem ex defectu Divinæ potentiæ, vel misericordiæ, cui spes innititur.*

Quare sperare tantùm est, confidere, se certissimò rem, e. g. beatitudinem, consecuturum, si suis partibus ipse non desit, seu si gratiæ DEI fideliter cooperetur: id quod certissimum est: & hinc Tridentinum verbis *n. 732.* adductis statim addit: *DEUS enim, nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bonum, ità perficiet.* Unde actus spei Theologicæ de objectis promissis certissimus est in tantum, in quantum illa à DEO promissa sunt, scilicet conditionatè. Hinc alii dicunt, actum spei conditionatè certissimum esse. Et revera conditio supradicta semper subintelligitur, nisi in casu extraordinario DEUS alicui beatitudinem æternam omnino absolutè promisisset.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

734. OB. 1. S. Augustinus *in enchiridio c. 8.* ait: *Cùm ergo bona nobis futura esse creduntur, nihil aliud, quàm sperantur:* ergo credere est sperare, adeóque actus spei est actus intellectûs. Idem hinc inde tradunt alii Patres. Confir. 1. Desperatio est actus intellectûs, quo quis judicat, se beatitudinem non consecu-

secuturum: ergo spes est actus intellectûs, quo quis judicat, se illam consecuturum. Confir. 2. Actus spei constituitur ex desiderio boni absentis, & judicio probabili de ejus futuritione: ergo saltem partialiter constituitur ex actu intellectûs.

Resp. dist. conseq. credere est sperare causaliter. conc. conſ. est sperare formaliter. neg. conſ. S. Doctor ibi multis distinguit fidem à spe: per verba autem objecta aliud non intelligit, quàm fidem debere præcedere spem; probat enim ibi, nil sperari, quod non creditur, & fidem esse causam subsequentis spei: sicut scilicet etiam Apostolus *1. Cor. 13. v. 7.* dicit: *Charitas... omnia credit, omnia sperat:* non quòd velit, actum charitatis esse formaliter actum fidei, aut spei, sed quòd hos actus causet, aut imperet, vel moveat ad eos eliciendos. Et sic intelligendi sunt etiam alii Patres.

735. Ad 1. confir. neg. ant. Desperatio formaliter est desiderium diffidentiale, sive est desiderium quidem rei, sed sinè fiducia eam assequendi: quod spectat ad voluntatem. Quamvis autem desperatio sæpe præsupponat actum intellectûs, qui ostendit, rem non esse promissam, vel non obtinibilem: attamen talem actum intellectûs desperatio non necessariò præsupponit; nam e.g. potest quis desperare beatitudinem, quàm tamen se obtinere posse, si velit, fide Divina credit: attamen, quia non vult relinquere peccata, nec cooperari gratiæ, non habet desiderium, quale requiritur ad spem, hoc est, affectivè saltem efficax, quod eum determinet, ut velit facere, quantum est ex parte sua necessarium: intellige, ut velit aliquando; quia peccator habitualis, etiamsi necdum velit pœnitentiam agere, potest tamen sperare, modò saltem velit aliquando pœnitentiam agere: desperans autem nunquam vult facere, quod ex parte sua est necessarium.

736. Ad 2. confir. neg. 2dam partem ant. Illud judicium, sive certum, sive probabile, tantùm præsupponitur ad actum spei, non autem eum constituit: sicut etiam ad hoc, ut quis gaudere possit de re aliqua, debet judicare, quòd sit sua; quin hoc judicium constituat gaudium; cùm tantùm præsupponatur, & reddat voluntatem expeditam, ad eliciendum potiùs actum gaudij, quod habet tendentiam quietativam, quàm desiderii, quod habet tendentiam solicitam, & inquietam: & actus gaudij, ac desiderij, per has tendentias intrinsecè differunt: non verò per actus illos intellectûs præsuppositos.

737. Ob. 2. Potest aliquis sperare beatitudinem, non ùt sibi bonam, sed ùt bonam DEO, & conducentem ad ejus gloriam: ergo spes non est desiderium concupiscentiæ. Confir. 1. Sæpe speratur aliquid ab homine cum diffidentia obtinendi: ergo spes non est desiderium fiduciale. Confir. 2. ex Esparza. Sicut fides ducit ad spem, ità spes ducit ad charitatem: ergo, sicut fides definitur *Sperandarum substantia rerum*: ità spes debet definiri *substantia Divinæ dilectionis*. Resp. neg. ant. talis enim non propriè sperat, sed tantùm desiderat; nam desiderium est terminus genericus, & datur etiam desiderium charitatis, quo desideramus alteri bonum: & siquidem desideremus bonum ùt bonum DEO, erit desiderium charitatis Theologicæ; nam utique est actus charitatis, si desiderem, gloriam nominis Divini per totum orbem propagari.

Spes autem à proprio sperantis bono non præscindit; ità enim S. Augustinus *in enchiridio c. 8.* scribit: *Spes autem nonnisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum spem gerere perhibetur.* Ad 1. confir. neg. conſ. In tali casu spes est infirma, & modica: simul tamen etiam est modica, sed tamen aliqua fiducia, quæ aliis motivis nititur, quàm iis, ex quibus diffidentia concipitur. Si autem nulla omnino fiducia adsit, etiam nulla spes aderit. Ad 2. confir. neg. ant. non enim se habent proportionaliter; nam sinè prævio actu fidei non potest elici actus spei: at sinè prævio actu spei potest immediatè elici actus charitatis.

738. Ob. 3. Objectum spei est bonum futurum: at DEUS non est bonum futurum, sed sola ejus possessio est futura: ergo non DEUS, sed sola ejus possessio est objectum spei. Confirm. 1. Quod non est objectum gaudii concupiscentiæ in patria, non est objectum spei in via: atqui DEUS non est objectum illius gaudii, sed sola ejus visio, & fruitio: ergo. prob. mi. illud est objectum illius gaudii, quod est objectum tristitiæ in damnatis: sed in his objectum tristitiæ non est negatus DEUS, sed tantùm negata ejus visio, & fruitio: ergo. Confir. 2. Res, à nobis distinctæ, non sunt ipsæ nobis bonæ, vel malæ, sed tantùm earum possessio, vel carentia: ergo neque DEUS, est nobis bonus, sed tantùm ejus possessio: & econtra negatio possessionis est mala.

739. Resp. dist. ma. Objectum spei est bonum, futurum quoad suam existentiam. neg. ma. futurum nostrum. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conſ. Speramus utique sæpe pecunias, dudum jam existentes, & ab antiquis principibus cusas: speramus etiam bona immobilia, ab orbe condito existentia: & pariter speramus DEUM futurum nostrum, seu à nobis possidendum: neque tamen ideo speramus solam possessionem DEI, ùt explicatum *n. 724.* & adhuc magis explicabitur ex sequentibus. Ad 1. confir. neg. mi. ad prob. dist. mi. objectum tristitiæ in damnatis non est DEUS negatus absolutè, seu DEUS non existens. conc. mi. non est DEUS negatus ipsis, seu ab ipsis non possessus. neg. mi. & conseq. vel aliter, reipsa tamen in eundem sensum, dist. mi. objectum tristitiæ non est DEUS in abstracto. conc. mi. in concreto. neg. mi. & conſ. Scilicèt tristantur damnati de toto hoc complexo *DEUS à me non possessus:* sicut, qui spoliatus est pecuniis, dolet etiam de pecuniis, non quidem in abstracto, sed in concre-

creto, nempe de pecuniis amissis: vel sicut, qui dolet de Christo flagellato, dolet etiam de ipso Christo, ùt in his tormentis posito.

740. Sanè est innegabile, aliquam rem, quæ ex se est indifferens, posse ratione circumstantiarum determinari, ut sit objectum, vel hujus, vel alterius affectûs. Videtur etiam per se clarum, quòd amor concupiscentiæ, qui involvitur in spe, respiciat bonum, non quomodocunque, sed ùt bonum amanti, hoc est, ùt possidendum: adeóque simul tendat in complexum, ex fine qui, & fine quo, qui simul faciunt finem cujus. Accedit, quòd, si spes non tenderet in DEUM, non esset virtus Theologica, qualem tamen esse, & abunde probatum, & omnibus certum est. Ad 2. confir. neg. ant. Ipsæ pecuniæ sunt nobis bonæ, & non tantùm possessio earum: ipsum pharmacum est ægro bonum, & non tantùm ejus sumptio: sicut econtra venenum ipsum est malum. Si dicas, pharmacum, & venenum, dici malum, aut bonum, propter effectus: respondeo, non tantùm effectus, sed etiam ipsas causas esse malas, vel bonas: adeóque etiam DEUS est bonus nobis, qui est causa visionis, & amoris, seu possessionis.

741. Ob. 4. Actus spei Theologicæ non est necessariò DEO auxiliatori innixus: ergo definitio non est bona. prob. ant. ex S. Thoma, qui *in quæstionibus disputatis q. unica de spe a. 1. in corp.* ità ait: *Sic igitur quandoque sperat homo aliquid adipisci per propriam potestatem, quandoque verò per auxilium alienum.* & *1. 2. q. 42. a. 3. ad 3. Spes est de bono, quod quis potest adipisci: potest autem aliquis adipisci bonum, vel per se, vel per alium, & ideo spes potest esse de actu virtutis, qui est in potestate nostra constitutus:* ergo spes non necessariò innititur alieno auxilio, consequenter nec DEO auxiliatori.

Resp. neg. ant. ad prob. neg. conf. S. Doctor nunquam cogitavit, quòd spes Theologica non innitatur DEO auxiliatori; nam utique propriis naturæ viribus non potest obtineri DEUS, vel ejus supernaturalis possessio: & idem Angelicus. *2. 2. q. 17. a. 5. ad 4.* sic habet: *Magnanimitas tendit in arduum, sperans aliquid, quod est suæ potestatis; unde propriè respicit operationem aliquorum magnorum: sed spes, secundùm quod est virtus Theologica, respicit arduum, alterius auxilio assequendum, ùt dictum est.* scilicet *a. 1. hujus quæstionis in corp.* Quare in textibus objectis S. Doctor neutiquam loquitur de spe Theologica: sed ad summum de aliqua spe morali, quæ sit pars aliquo modo potestativa magnanimitatis; hæc enim à S. Thoma in modò citato textu dicitur *sperans aliquid, quod est suæ potestatis.*

742. Ob. 5. Medicus, & medicina, non sunt objectum formale spei moralis, qua speratur ab ægro sanitas: ergo neque DEUS auxiliator est objectum formale spei Theologicæ. Confir. Si DEUS auxiliator, vel ejus auxilium, esset objectum formale spei Theologicæ, etiam nostræ vires, vel nostra cooperatio, essent objectum formale ejusdem: sed istæ non sunt objectum formale spei: ergo. prob. ma. etiam sinè istis non potest obtineri beatitudo nostra: ergo etiam istæ debent esse motivum, seu objectum fiduciæ. Resp. neg. antec.

Licèt medicus, vel medicina, non sint objectum formale quod, seu id, quod amatur: sive, licèt non sint objectum illius spei, quatenus ea habet formalitatem amoris (hoc enim objectum est sanitas ùt ægro bona) sunt tamen objectum formale quo spei, quatenus ea habet formalitatem fiduciæ. Pariter DEUS sub ratione auxiliantis, non quidem est objectum formale quod (non enim debet sub hac ratione amari) est tamen objectum formale quo formalitatis fiduciæ, quæ debet eo niti. Sub hac ratione etiam omnipotentia, liberalitas, & aliæ perfectiones DEI, quæ erigere possunt nostram fiduciam, possunt esse objectum formale quo spei, licèt objectum formale quod sit DEUS, ùt bonus nobis, per visionem, & amorem possidendus.

743. Ad confir. neg. ma. ad prob. neg. conf. Ex communi Philosophorum, & Theologorum consensu, à quo non debemus recedere sinè gravi ratione, objectum formale fiduciæ, quæ includitur in spe ùt distincta à magnanimitate, dicitur illud solùm, ex quo concipimus fiduciam obtinendi rem, posito, quòd nos etiam faciamus, quæ ex parte nostra sunt necessaria. Unde cognitio repræsentans motivum, seu objectum formale fiduciæ, per se jam præcedit cognitio nem nostrarum virium, & nostræ cooperationis: vel saltem cognitio nostrarum virium, & nostræ cooperationis, est tantùm conditio, requisita ad hoc, ut cognitio auxilii alieni possit excitare fiduciam.

Præcipuè autem verum est, quòd nostræ vires, vel nostra cooperatio, non sint objectum formale quo spei Theologicæ, qua speramus consequi DEUM; ad hunc enim consequendum solis viribus nostris nihil possumus, & etiam adjuti gratiâ tantùm non *nihil*, ùt docet Tridentinum *sess. 6. c. 5.* facimus: hoc est, ùt alibi diximus, nos fermè habemus ùt pauper, qui vestem acceptam tanquam eleemosynam induit. Et quis dicat, quòd in paupere motivum fiduciæ, accipiendi eleemosynam, sit ipsius manus, & potentia eam extendendi, versùs eleemosynæ dispensatorem?

744. Ob. 6. Objectum formale actûs virturis non est aliquid indifferens, etiam ad actum oppositi vitij: sed beatitudo objectiva, seu bonitas DEI est indifferens ad actum desperationis; quia potest cum utroque stare: ergo non est objectum formale actûs spei. Resp. distin. ma. non est aliquid indifferens, ità, ut æquè possit movere ad hunc, vel illum actum. conc. ma. indifferens, ùt tantùm utrique possit coëxistere. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conf. Hoc est ferme in omni motivo, quòd non necessitet ad actum, sed possit coëxistere opposito actui: & sic etiam bonitas DEI infinitùm amabilis, potest stare cum odio.

At non potest objectum formale virtutis movere ad actum oppositum: certè bonitas DEI, proposita, ùt requiritur ad actum spei, scilicet ùt infinitè bona speranti, vel possidenti, & simul ùt acquiribilis, per auxilia Divina promissa, non potest movere ad desperationem. Quia tamen cum hoc objecto formali, seu motivo, possunt adesse alia, e. g. difficultas cooperandi gratiæ, abstinendi à voluptatibus illicitis &c. quæ movent ad desperationem, potest illud motivum spei vinci, & bonitas DEI, atque auxilia Divina componi cum desperatione.

QUÆSTIO II.

De Objecto Materiali, & Formali, ac Proprietatibus Habitûs Charitatis.

ARTICULUS I.

Quid sit Charitas, & quod ejus Objectum Materiale, ac Formale, & an detur Amicitia inter DEUM, & Hominem.

745. Dico 1. *Actus charitatis Theologicæ est amor, quo amamus DEUM super omnia propter seipsum:* id est, non quia bonus nobis, sed quia bonus sibi ipsi est. ità re ipsa omnes. Debet itaque hic amor 1. DEUM præferre omnibus rebus, & ipsum appretiativè amare præ omnibus aliis, etiam seipso amante, ut in comparatione DEI nihil non minus ipso æstimet, & pro nulla re, aliquid DEO graviter displicens, admittat; hoc enim utique meretur ejus infinita bonitas, & dignitas. Debet 2. hic amor DEUM amare, hoc est, ipsi velle bonum, tam intrinsecum, sive ejus perfectiones internas, quas ei gratulatur, eúmque habere gaudet, quàm extrinsecum, sive ejus gloriam extrinsecam, cultum & adorationem, de quibus ei exhibitis gaudet, vel ea exhiberi desiderat. Deber 3. hic amor præscindere ab omni concupiscentia, seu propria amantis utilitate, ut non quærat ullum bonum suum, sed solum bonum DEI: qua de causa amor charitatis dicitur amor benevolentiæ (cùm alter intendens bonum amantis, dicatur amor concupiscentiæ) imò talis amor in amantibus rationalibus dicitur quoque, & est amor amicitiæ, etiam inter DEUM, & hominem, ad statum gratiæ elevatum; nam inter hos, ùt paulò pòst docebimus, datur amicitia. Ex his facilè infertur, quòd *Habitus charitatis sit virtus Theologica, elicitiva amoris DEI super omnia propter seipsum:* adeóque, quòd, sicut spes, ità etiam charitas, spectet ad voluntatem, non ad intellectum; quia scilicet charitas elicit volitiones, non cognitiones.

746. Hìc ex occasione noto, ab Innocentio XII. inter damnatas 23. propositiones, primam esse proscriptam, quæ sic habet: *Datur habitualis status amoris DEI, qui est charitas pura, & sine ulla admixtione motivi proprii interesse. Neque timor pœnarum, neque desiderium remunerationum habet amplius in eo partem. Non amatur amplius DEUS propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem, in eo amando inveniendam.* De hac propositione visus est quidam sensisse, eam fuisse damnatam, propterea, quòd adstrueret amorem charitatis puræ *sine ulla admixtione motivi proprii interesse:* seu sinè ullo respectu ad proprium amantis commodum. Verùm per eam damnationem neutiquam reprobatus est actus purissimi amoris erga DEUM, quem Sancti frequentissimè elicuerunt, & adhuc eliciunt: sed tantùm damnatum est, dari statum habitualem, & permanentem, in quo anima pia omnibus actibus, proprium bonum respicientibus, adeóque etiam omnibus actibus spei, exuta sit, ùt patet ex terminis ipsius propositionis, & ex testimonio eorum, qui causæ illi, dum agitaretur Romæ, consultores interfuerunt.

747. Et ratio eam propositionem damnandi (uti & alias ei similes, inter easdem 23.) erat, quòd doceret, dari statum stabilem animæ, in quo ista non obligaretur ad eliciendum actum spei Theologicæ strictè talis; nam spes, quæ admittitur in propositione 11. non est strictè actus spei, sed charitatis; nam sic habet propositio: *In hoc statu anima amittit omnem spem sui proprii interesse: sed nunquam amittit in parte superiori, id est, in suis actibus directis, & intimis, spem perfectam, quæ est desiderium dissinteressatum promissionum;* desiderium enim dissinteressatum, seu non quærens ullo modo bonum proprium, non est spes, prout hæc à Theologis communissimè definitur.

Jam verò nullus est status, in quo cesset obligatio præcepti spei, sive per se, sive ratione insurgentium tentationum, quibus nullus status est liber, & quibus succumberet sæpe infirma natura, nisi spe futurorum bonorum sustentaretur. Et sic etiam sanctissimi viri, in statu perfecto constituti, elicuerunt actus spei, de consequendis bonis futuris, & his se exercuerunt in tribulationibus suis.

Sic S. David *Psal. 118. v. 112.* ait: *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas propter retributionem.* De Moyse dicitur *ad Hebr. 11. v. 26. Majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi; aspiciebat enim in remunerationem.* S. Paulus *2. ad Timoth. 1. v. 12.* de se ait: *Ob quam causam etiam hæc patior, sed non confundor; scio enim, cui credidi, & certus sum; quia potens est, depositum meum servare in illum diem.* item *2. ad Timoth. 4. v. 8. In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex:* quamvis iidem Sancti sæpissimè etiam exercuerint actus charitatis purissimæ, sinè ullo ad propriam utilitatem respectu.

748. Dico 2. Objectum materiale charitatis primarium est DEUS: objecta autem materialia secundaria sunt res aliæ, quæ amantur propter DEUM, e. g. Humanitas Christi, B. Virgo, proximi nostri, item actio-

actiones conducentes ad bonum, vel gloriam DEI &c. Assertio hæc quoad 1. p. est clara ex ipso conceptu actûs charitatis Theologicæ, qui ex primario suo fine amplectitur præ omnibus DEUM. Prob. quoad 2. p. Quando unum primariò amamus, sæpe amamus propter ipsum alia; quia primariò amato bona sunt: ergo actus charitatis secundariò etiam amplectitur ista.

Insuper, cùm primariò amatus sæpe cupiat, ut alius habeat aliquod bonum, e. g. ut homo habeat æternam beatitudinem, etiam ipsi placet; ut propter se, seu intuitu sui, illi alteri idem bonum velimus; hinc possumus, ex charitate Theologica velle proximo bonum, e. g. æternam beatitudinem: ità tamen, ut hanc ipsam, unâ cum ipso proximo, ultimatò referamus ad DEUM: & sic actus charitatis principaliter semper respicit DEUM: ex quibus facilè patet, DEUM esse objectum materiale charitatis primarium, alias verò res esse objecta materialia secundaria.

749. Alii dicunt, DEUM esse objectum materiale charitatis *cui ultimum, & primarium:* alia autem posse esse objectum materiale *cui secundarium, & non ultimum*: fors clariùs, & usitatiùs loquerentur, si dicerent, quòd DEUS sit *finis cui primarius, & ultimus* charitatis: alia verò sint *finis cui secundarius, & non ultimus*: quorum terminorum explicationem dedimus *tract. de beat. à n. 3.* Et utique DEUS est *finis cui simpliciter ultimus;* nam ad ipsum ultimatò omnia referuntur, & ùt ipsi bona per charitatem primariò amantur: siquid autem alteri, e. g. proximo, boni volumus, vel ei amamus, aut etiam ei boni facimus, e. g. amore DEI damus ei eleemosynam, tunc ille à nobis consideratur ùt *finis proximus, non ultimus:* eique taliter considerato bonum volumus, vel conferimus; quia, ùt jam dictum, ultimò tandem omnia ad DEUM referimus.

750. Dico 3. Per actum charitatis Theologicæ possumus, tanquam objectum materiale secundarium, amare omnes creaturas rationales, in cœlo, & in terra, atque in purgatorio, etiam peccatores, hæreticos, & infideles &c. ità communissima. Prob. DEUS omnes istos amat, & vult à nobis amari: ergo. ant. prob. quòd DEUS amet Beatos in cœlo, item justos in purgatorio, atque in terra existentes, est extra omnem controversiam: sed neque potest negari, quòd DEUS amet peccatores, adhuc in terra, seu hac vita degentes; quia seriò cupit omnes salvari, & ex amore, atque intentione salutis eorum, confert ipsis media sufficientissima, ad hanc obtinendam.

Quòd autem DEUS velit, ut nos istos omnes amemus, satis patet ex eo, quòd præcepto charitatis nos obliget, ad amandum proximum, etiam infidelem: quòd velit nos colere Sanctos, & succurrere animabus purgantibus. At verò non possumus per actum charitatis diligere damnatos in inferno, sive angelos, sive homines; quia istos DEUS non ampliùs amat, & efficaciter decrevit, nullum ampliùs iis bonum conferre: adeóque non possumus his DEI hostibus, in æternum ab ipso abjectis, ullum bonum velle.

751. Dico 4. Objectum formale quod charitatis est bonitas Divina, non ùt bona nobis, sed ùt bona DEO. ità omnes. Prob. Actus charitatis non est amor concupiscentiæ, sed amor benevolentiæ, imò amicitiæ: differentia autem inter hos amores intrinseca est, quòd prior amet bonum proprium, alter verò bonum amici, ùt agnovit ipse Aristoteles, qui *8. ethic. c. 7.* ait, *amicum amico velle bona ejus ipsius causâ*: ergo, quod movet ad actum charitatis, est bonum DEI, quatenus ipsi bonum. Jam verò, cùm charitas sit virtus Theologica, adeóque debeat habere objectum formale quod Divinum, debet hoc ipsum bonum esse Divinum, adeóque bonitas intrinseca DEI ùt ipsi bona. Habet autem charitas Theologica tantùm objectum formale quod, & nullum formale quo; quia nullum habet motivum, quod intrinsecè respicit actus, & non simul amat, vel amplectitur.

752. Sed neque habet hæc charitas ullum objectum formale quod creatum; nam omnia creata sunt tantùm ejus objectum materiale; quia ab ea omnis bonitas creata propter aliud, scilicet propter bonitatem Divinam, non propter se, diligitur. Et hinc charitas excellit fidei, & spei, ùt ait S. Paulus *1. Cor. 13. v. 13. Major autem horum est charitas:* adeóque est nobilissima virtus in via. An autem major sit lumine gloriæ, disputant Theologi, de quo videri potest Gormaz *tract. de beat. à n. 212.* Videtur tamen charitas habitualis inferior esse gratia sanctificante, à qua eam suppono esse distinctam *ex tract. de gratia n. 266.* nam gratia sanctificans facit formaliter filium DEI adoptivum: habitus autem charitatis tantùm arguitivè, & tanquam instrumentum: insuper, ùt statim *n. 1.* diximus, gratia sanctificans est quasi natura in ordine superno, cui habitus charitatis, & alia debentur: natura autem est præstantior suis potentiis, & proprietatibus.

753. Dico 5. Datur inter DEUM, & hominem justum, vera amicitia, atque adeò actus charitatis est amor amicitiæ. ità omnes Catholici. Prob. In Sacris Scripturis sæpe homines vocantur amici DEI: ergo sunt tales, & consequenter datur amicitia inter DEUM, & ipsos. prob. ant. *Judith. 8. v. 22.* dicitur *Abraham .... DEI amicus effectus est. Psalm. 138. v. 17. Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui DEUS. Sapient. 7. v. 14. Quo* thesauro sapientiæ *qui usi sunt, participes facti sunt amicitiæ DEI. 2. Paralipp. 20. v. 7. Dedisti eam semini Abraham amici tui.* & alibi sæpius. Confir. Tridentinum *sess. 6. c. 7.* definit sic: *Unde homo ex injusto fit justus, & ex inimico amicus:* intellige *DEI:* cujus scilicet fit hæres, ùt ibidem dicitur. Ex qua definitione Concilii etiam habetur, verba S. Scripturæ literaliter de amicitia cum DEO verè tali inetlligenda esse.

Amicitia autem præter benevolentiam duo requirit. 1. Jus ad amorem mutuum, seu redamationem; nam amici debent se redamare: nec satisfacit officio amici, qui non redamat, ùt per se patet; unde etiam DEUS justos se amantes redamat juxta illud *Prov. 8. v. 17. Ego diligentes me diligo.* 2. Amicitia requirit proportionem in natura; neque enim homo canem, vel equum, amat amore amicitiæ, vel fit eorum amicus, quamvis eis vel maximè quandoque bene velit, e. g. eos cibo exquisitissimo nutriat, etiam sinè suo commodo; quia scilicet non datur proportio in natura.

754. At verò inter hominem justum, & DEUM, datur proportio sufficiens in natura, per gratiam sanctificantem, quæ est participatio Divinæ naturæ, in quantum naturam humanam elevat ad tam altum statum, ut participet gradum illum intellectivitatis Divinæ, quem nulla creatura ex seipsa potest habere, scilicet, ut DEUM videre possit intuitivè; habet enim DEUS solus à natura sua, ut seipsum possit intuitivè videre, & nulla creatura ex se potest eò pertingere: gratia sanctificans tamen ità elevat, saltem radicaliter, naturam humanam, ut possit videre DEUM intuitivè, quatenus scilicet gratia exigit lumen gloriæ, de qua re vide Suarezium. *P. 3. de grat. l. 7. c. 1. n. 30.* ex quo hæc paulò fusiùs deduxi *in tract. de gratia à n. 264.* Hæc gratia sanctificans etiam est *adoptio in filium DEI*: nam *adoptio* in genere juxta Juristas est *assumptio legitima naturæ extraneæ:* per gratiam autem assumit DEUS naturas hominum, & Angelorum, sibi extraneas, scilicet nec identificatas, nec unitas. Eadem quoque gratia est jus ad redamationem: & hinc parvuli baptizati ante usum rationis habent jus ad hoc, ut DEUS eos amet, etiamsi ipsi eum necdum amare possint. Ex quo infertur (quod suprà diximus) actum charitatis Theologicæ semper esse actum amicitiæ, inter DEUM, & hominem; nam vel homo pro priori jam est justus, & amicus DEI: vel certè redditur per ipsum actum charitatis in eodem instanti amicus: adeóque actus charitatis est actus amicitiæ, saltem renovatæ.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

755. OB. 1. contra 3. conclusionem. Homines non adorantur ab habitu latriæ, propter excellentiam DEI: ergo neque amantur ab habitu charitatis, propter bonitatem DEI. ant. videtur certum. conseq. constat ex paritate rationis. Resp. neg. cons. & paritatem, quam etiam negat S. Thomas. *2. 2. q. 25. a. 1. ad 2.* dicens: *Amor respicit bonum in communi: sed honor respicit proprium bonum honorati; defertur enim alicui in testimonium propriæ virtutis, & ideo amor non diversificatur specie propter diversam quantitatem bonitatis diversorum, dummodo referantur ad aliquod unum bonum commune: sed honor diversificatur secundùm propria bona singulorum. Unde eodem amore charitatis diligimus omnes proximos, in quantum referuntur ad unum bonum commune, quod est DEUS: sed diversos honores diversis deferimus, secundùm propriam virtutem singulorum; & similiter DEO singularem honorem latriæ exhibemus, propter ejus singularem virtutem.*

756. Ne autem objici possit, quòd, sicut amor in communi respicit bonum in communi, ità etiam honor in communi respiciat tantùm excellentiam in communi: & sicut honor in specie respicit excellentiam in specie, ità etiam amor in specie respiciat bonitatem in specie: respondet Gormaz *tract. de charit. Theol. disp. 2. n. 89. & seq.* (ubi citat Contensonum, Granadum, & Ripaldam) Angelicum tantùm velle dicere, quòd amor, licèt utique possit ferri speciali actu in bonitatem in specie, tamen etiam possit ferri in bonum commune, adeóque non necessariò exigat in objecto materiali bonitatem: quam enim bonitatem e. g. invenit amor DEI in gravissimo peccatore? econtra verò honor non possit ferri in excellentiam in communi, sed debeat ferri in excellentiam in specie: & hinc nemo possit honorari præcisè propter excellentiam alterius: sed, si quis etiam propter alterum honoretur, e. g. prorex propter regem, tunc hæc ipsa assumptio, vel elevatio ad officium proregis, sit excellentia aliqua propria talis hominis: sítque motivum colendi prorege.

757. Verùm videtur sæpe aliquid coli, propter excellentiam alterius, & non propter propriam, præsertim quando aliquid colitur cultu, qui vocatur respectivus. Sic adoratur lignum sanctæ crucis, quod non habet tantam excellentiam sibi propriam, ut propter eam adorari debeat. Unde non malè idem Gormaz *tr. de charitate disp. 2. sec. 2. n. 90. & seq.* ait, amorem ità tendere in bonum commune, ut nullam bonitatem in objecto materiali, propter alium amato, exigat, nisi bonitatem alterius, ob quam amatur, applicatam moraliter, e. g. per voluntatem, qua amatus vult, hanc rem propter se amari: & sic propter DEUM amamus hostes nostros infensissimos, peccatores gravissimos &c.

At verò honor, seu cultus, ùt idem author vult, non fertur tantùm in excellentiam in communi, sed exigit saltem aliquam dignitatem, vel excellentiam propriam, in objecto honorato, quam etiam habent ii, qui honorantur propter alium, e. g. prorex, sacerdos, sancta crux, aut vasa sacra &c. suppositâ autem tali speciali dignitate in objecto, potest dein istud honorari, vel cultu minore, ipsius speciali excellentiæ debito, vel cultu majore respectivo, propter excellentiam alterius: & sic sancta crux

die

die paraſceves adoratur cultu latriæ reſpectivo.

758. Sicut autem, ut poſſimus aliquem amare propter DEUM, debet ipſi eſſe applicata bonitas DEI (& hæc applicata eſt omnibus, e. g. proximis noſtris per voluntatem, imò per præceptum Divinum, quo jubemur, eos diligere propter DEUM, & iis benefacere) ſic etiam, ut aliquid colamus propter DEUM, debet ei eſſe applicata excellentia DEI, per aliquam voluntatem, vel beneplacitum ipſius, quo DEUS oſtendat, ſibi placere, tales, vel tales res, coli propter ſe: & ſic applicata eſt excellentia DEI rebus à Chriſto tactis, e. g. ſanctæ cruci, coronæ ſpineæ, vel veſtibus Chriſti: item ſacerdotibus, & miniſtris altaris &c.

759. Non tamen ſemper excellentia DEI, eſt rebus applicata in tantum, ut adorari poſſint cultu latriæ, etiam tantùm reſpectivo; nam, ſicut e. g. ſi quis imperator aſſumit aliquem in conſortium imperii, applicat, vel communicat illi ſuam dignitatem omnino ità, ut parem excellentiam habeat, & pariter honoretur: at non ità applicat illam ei, quem aſſumit in proregem, vel legatum, aut miniſtrum: quamvis & hic propter applicatam ipſi aliquouſque imperatoris dignitatem, vel excellentiam, honorandus ſit: ità etiam poteſt DEUS diverſimodè applicare excellentiam ſuam creaturæ; non quidem, ut æqualiter ipſi digna fiat: ſed ut vel magis, vel minùs colatur, & vel cultu latriæ reſpectivo, vel inferiore.

Sic DEUS applicat excellentiam ſuam ſanctæ cruci, ut adoretur cultu latriæ reſpectivo: at non ità eam applicat quibuslibet ſacris vaſis, vel ſacerdotibus. Præſertim autem non ità DEUS applicat excellentiam ſuam viventibus hominibus, ob periculum idololatriæ: & nullo modo eam applicat animalibus irrationalibus; hinc nullo modo poteſt coli aſinus, cui Chriſtus Dominicâ Palmarum inſedit. Cui autem rei ſit, vel non ſit applicata excellentia DEI: item cui in ordine ad hunc, vel alium cultum, excellentia DEI ſit applicata, deſumi debet ex praxi, & conſuetudine Eccleſiæ.

760. Addendum hîc etiam, magnum eſſe diſcrimen, inter adorationem tantùm reſpectivam, & abſolutam; nam per iſtam adoratur res, tanquam in ſe ipſa dignitatis ſupremæ: per illam autem res adoratur, tantùm ùt relata ad aliam rem ſupremæ dignitatis, propter ſeipſam adoratam. Unde non eſt ſaltem formaliter, eadem virtus elicitiva utriusque adorationis; nam virtus, reſpectivè adorans creaturam, præter excellentiam Divinam exigit etiam creatam, ùt ex ſuprà dictis habetur: non autem virtus adorans DEUM. Econtra charitas, ſive amet DEUM ſolum, ſive etiam propter hunc amet proximum, non exigit aliam bonitatem, quàm Divinam; quia in proximo nullam requirit. Hinc eſt, quod S. Thomas *2. 2. q. 81. a. 4. ad 3.* dicit: *Charitas, qua diligitur DEUS, non eſt virtus diſtincta à charitate, qua diligitur proximus: religio autem, qua honoratur DEUS, diſtinguitur à virtutibus, quibus honoratur proximus.* vide Gormaz *de charit. diſp. 1. n. 87.*

Quòdſi quis contenderet, non eſſe neceſſariam ſpecialem dignitatem in objecto materiali cultûs latriæ, ſicut diximus, non eſſe neceſſariam ſpecialem bonitatem in objecto materiali actûs charitatis: inprimis apertè contradiceret Angelico: dein nil evinceret contra noſtram aſſertionem; nam facilè reſponderetur, hominibus, in ordine ad actum charitatis, applicatam eſſe bonitatem Divinam, per præceptum dilectionis, ùt conſtat ex praxi, & uſu Eccleſiæ, ac communi ſenſu Theologorum: non autem iisdem applicatam eſſe excellentiam DEI, in ordine ad cultum latriæ, ùt iterum conſtat ex praxi, & uſu Eccleſiæ, ac communi doctorum.

761. Ob. 2. Si poſſumus per actum charitatis amare etiam alia, tanquam objectum materiale, poſſumus etiam amare damnatos, dæmones, & homines: hoc eſt abſurdum: ergo. prob. ma. ſicut ex amore DEI gaudemus de felicitate Beatorum; quia ex hac redundat in DEUM laus, & gloria: ita poſſumus triſtari, quòd damnati non venerint in cœlum, in quo æternùm laudâſſent DEUM, quæ laus nunc DEO non datur. ſed ita triſtari de eorum malo eſt ipſos amare: ergo. Reſp. diſt. ma. poſſumus etiam amare damnatos, tanquam purum objectum materiale quod. conc. ma. tanquam objectum materiale cui, ſeu tanquam finem cui, ità, ùt ipſis propter DEUM velimus aliquod bonum, ſicut volumus Sanctis, vel etiam proximo adhuc viventi. neg. ma. & diſt. ſic mi. neg. conſ.

762. Poſſumus quidem velle, ſeu deſiderare, ut damnati non peccâſſent, ſed potiùs DEUM in æternum laudâſſent: hoc autem tantùm poſſumus deſiderare; quia aliquo modo eſſet bonum DEO: non autem, quia eſt bonum ipſis; nam non eſt ampliùs ipſis applicata bonitas DEI, ità, ut DEUS velit, vel gratum habeat, ut ipſis bene velimus, vel benefaciamus, ſicut proximis noſtris adhuc viventibus, etiam peccatoribus, & infidelibus &c. cùm damnati ſint excluſi ab omni miſericordia DEI, & ab hoc maledicti. Poſſumus etiam ex charitate erga DEUM velle, eos in pœnis conſervari, & pro meritis juſtè puniri, quatenus iſtud ex ſuppoſitione peccati cedit in gloriam DEI. Utrumque hoc tradit S. Thomas *2. 2. q. 25 a. 11. in corp.* ſic ſcribens: *Illud autem bonum vitæ æternæ, quod reſpicit charitas, ſpiritibus illis, à DEO æternaliter damnatis, ex charitate velle non poſſumus; hoc enim repugnaret charitati DEI, per quam ejus juſtitiam approbamus.* & infrà. *Naturam dæmonum etiam ex charitate diligere poſſumus, in quantum ſcilicet volumus, illos ſpiritus in ſuis naturalibus conſervari ad gloriam DEI.*

763. Ob. 3. contr. 5. concluſ. Ariſtoteles *8. ethic. c. 7.* ait: *Id autem perſpicuum eſt, ſi multa virtutis, & vitij affluentiæ, aut alicujus alterius diſtantia fuerit;*

non enim ampliùs sunt amici: sed ne esse quidem se dignum putant; hoc autem in Diis clarissimè patet, qui plurimùm omnibus bonis præstant: ergo non datur amicitia inter Deos, & homines, minùs inter verum DEUM, & hominem. Confir. 1. Homo est essentialiter servus DEI: sed servus non potest esse amicus domini sui: ergo nec homo potest esse amicus DEI. Confir. 2. Nescimus, an DEUS nos redamet: ergo non potest dari in nobis mutua redamatio. Resp. concesso textu Aristotelis, neg. cons. Philosophus non agnovit hanc accidentalem in natura proportionem hominis cum DEO, quod ipsi tanquam ethnico ignoscendum est; quamvis Haunoldus *l. 3. tract. 2. n. 549.* velit, Aristotelem admisisse aliquam amicitiam inter DEUM, & hominem; licèt eam voluerit, esse non vulgarem, seu ejusdem rationis cum amicitia hominum inter se.

764. Ad 1. confir. dist. mi. Servus non potest esse amicus domini sui, sinè speciali favore domini. conc. mi. cum speciali favore domini. neg. mi. & cons. Licèt enim servus non possit ex se, sive ex jure sui statûs, exigere amicitiam cum domino suo, potest tamen ad eam elevari per specialem favorem. Equidem in humanis, si dominus servum suum elevat ad statum amici, tollitur servitus; quia hæc tantùm accidentalis est (potuisset enim, qui natus est servus Caji, nasci ejusdem dominus) & hinc per accidentalem etiam favorem domini tolli potest: sicut sæpe etiam aliis modis à lege probatis tollitur. At verò, si DEUS creaturam rationalem elevat ad statum sui amici, per hoc non tollitur servitus creaturæ respectu DEI; quia essentialis est, & tolli non potest.

765. Ad 2. confir. Resp. 1. om. ant. neg. cons. Etiamsi omnino nesciremus, DEUM nos amare, possemus tamen ipsum amare propter ipsum: & sic saltem ex parte nostra daretur actus amicitiæ, licèt nesciremus, an etiam daretur ex parte DEI, adeóque nesciremus, an amicitia esset mutua. Quia tamen Philosophus requirit ad amicitiam, ut sit amor mutuus non latens. Resp. 2. neg. ant. sumus certi, quòd DEUS nos redamet, si nos ipsum vero amore amemus: imò prior ipse dilexit nos. Non autem requiritur, ut absoluta certitudine sciamus, quòd DEUS nos amicabiliter redamet; aliàs haberemus absolutam certitudinem de statu gratiæ, quod est falsum.

Dices. DEUS omnia, quæ amat, ultimatò refert ad se tanquam finem ultimum, à se necessariò intentum: ergo non amat nos amore amicitiæ. Resp. neg. conseq. Licèt DEUS tandem omnia, quæ amat, referat ad se, tanquam finem ultimum excellentiæ, tamen simul nos ità amat, ut ex hoc suo amore velit nobis bona; quia nobis bona sunt, eáque referat ad nos, tanquam finem utilitatis, quod sufficit ad amorem amicitiæ, qualis possibilis est inter DEUM, & hominem.

ARTICULUS III.

An Habitus Charitatis augeatur etiam per actus remissos.

766. SUppono 1. habitum charitatis, & habitum gratiæ (seu charitatem Theologicam habitualem, & gratiam habitualem) quos *in tract. de gratia n. 266.* dixi, verosimiliùs esse distinctos, tamen esse inter se ità connexos, ut aucto uno, augeatur & alter, ùt docent Haunoldus *l. 3. tr. 2. n. 560.* & Tannerus *tom. 3. disp. 2. q. 2. dub. 5. n. 143.* ex hac solida ratione; quia, DEO esse gratum, & esse ejus amicum, se mutuò consequuntur: ergo, quantum quis DEO fit gratus per gratiam, tantum sit amicus per charitatem: nec puto, ullum Theologum hac in re dissentire: imò Rhodes *tr. 6. de virtutibus disp. 1. q. 3. sec. 2.* censet, parem esse rationem de gratia, ac omnibus aliis habitibus infusis. Suppono 2. charitatem posse intensivè augeri, seu esse capacem intensionis, quacunque dein ratione intendatur, quod Philosophis disputandum relinquimus: & hoc iterum supponunt omnes Theologi.

767. Suppono 3. habitum charitatis intendi, vel augeri, saltem per actus intensiores ipso habitu, e. g. siquis, habens habitum ùt duo, eliciat cum speciali auxilio DEI actum ùt quatuor, augebitur habitus ejus. Nec potest negari talis casus possibilis; si enim peccatori, non habenti habitum, datur e. g. auxilium, ut possit elicere actum ùt tria (non enim peccatores tantùm possunt elicere actus remissos, sed aliquando valde intensos, & hos defacto elicuerunt, e. g. S. Magdalena, quando dilexit multum) cur justo habenti habitum ùt duo, nunquam detur auxilium ùt tria, vel etiam auxilium ùt quatuor, cum quo eliciat actum habitu intensiorem? Tunc autem intendi habitum omnes concedunt; aliàs nunquam intenderetur, consequenter nec gratia, quod est falsum. Quæstio jam est, an isti habitus etiam intendantur per actus remissos, e. g. habitus intensus ùt tria, per actum intensum ùt duo.

768. Dico. Habitus charitatis intenditur etiam per actus remissos. ita communiùs auctores, quos vide apud Tannerum *tom. 3. disp. 2. dub. 5. n. 143.* Rhodes, & alios. S. Thomas autem, qui *2. 2. q. 24. a. 6. in corp.* posset videri contrarius, verosimiliter tantùm negat augmentum notabile charitatis: non autem omne augmentum; nam *ad 2.* explicat augmentum, vel, ùt vocat, dispositionem ad augmentum, similitudine guttarum lapidem excavantium: quarum tamen quælibet, quamvis non notabiliter, lapidem excavat: atque hac ipsa modica excavatione ad majorem, seu notabiliorem, suo modo disponit: & hinc S. Doctor videtur illam minorem excavationem appellare dispositionem ad excavationem majorem. Prob. conclusio. Gratia sanctificans, sive sit di-

distincta, sive identificata cum habitu charitatis, augetur per actus supernaturales bonos, etiam remissos: ergo etiam habitus charitatis augetur per eosdem. consf. patet ex supposito primo.

Prob. ant. 1. authoritate communi Theologorum, quorum aliqui acriùs oppositam sententiam reprehendunt. Prob. idem ant. 2. ex Scripturis, quæ passim, ùt *1. Corinth. 15. v. 58.* & *2. Corinth. 4. v. 17.* item *Matth. 10. v. 42.* & *ad Rom. 2. v. 6. & 7.* quibusvis bonis operibus promittunt mercedem æternam, seu gloriam: ergo augetur gloria per quosvis actus bonos: ergo etiam gratia, ad cujus mensuram confertur gloria. Cùm autem in his, & aliis locis, non fiat mentio actuum intensorum, sed omnibus promittatur merces æterna: nec nos debemus dicere, solos actus intensos tale præmium mereri, & remissos ab eo excludi.

Prob. idem ant. ex Tridentino *sess. 6. can. 24.* ubi sic definitur: *Si quis dixerit, justitiam acceptam non conservari, atque etiam augeri, coram DEO per bona opera, sed opera ipsa fructus solummodo, & signa esse justificationis adeptæ, non autem ipsius augendæ causam, anathema sit.* Hìc iterum nullum fit discrimen inter opera bona intensa, & remissa, & de omnibus dicitur, quòd per ea augeatur justitia, quæ consistit, vel adæquatè, vel certè inadæquatè, in gratia sanctificante, & verosimiliter etiam in charitate habituali, vel certè hanc secum trahit: ergo augetur gratia sanctificans, & cum ista etiam habitus charitatis. Eodem modo loquitur idem Concilium *ead. sess. 6. c. 16.* dicens: *Bene operantibus, usque in finem, & in DEO sperantibus, proponenda est vita æterna*: ubi iterum nulla exceptio, sed universalis promissio, facta omnibus bene operantibus: sive intensè, sive remissè operentur.

769. Neque in his locis tantùm promittitur accidentale præmium, sed *æternum gloriæ pondus*, ùt ait Apostolus *2. Corinth. 4. v. 58.* vel, ùt ait Tridentinum *sess. 6. c. 16. vita æterna*, quod est præmium substantiale beatitudinis. Neque etiam dici potest, non intendi gratiam, sed tantùm priores gradus dari, aut conservari, ex novo titulo; sic enim merita nostra essent inanis titulus, nec homines stimularentur hac mercede ad bona opera. Potest quidem in aliquo casu, novus titulus præmii, esse aliquod incitamentum, quando præmium stat in laude, vel honore; sic e. g. aliquando priscis temporibus victori data est laurus ex duplici titulo duplicis victoriæ: at quando pro præmio non quæritur laus, sed aliud bonum, non movet ad operandum duplex titulus. Certè, siquis duobus operariis, quorum unus duobus, alter uno die laboravit, æqualem mercedem daret, & diceret primo, se mercedem illi dare ex duobus titulis, non foret is contentus; quia non quærit laudem, sed pecunias. Pariter nos per merita quærimus gratiam, & gloriam: non verò laudem tantùm accidentalem. Hac de re iterum erit agendi locus *in tr. de pœnit. à n. 346. & 355.* ex occasione reviviscentiæ meritorum.

770. Probatur idem ant. 4. ex absurdis sequelis oppositæ sententiæ; nam 1. juxta adversam sententiam ex duobus, quorum quilibet haberet habitum charitatis, vel gratiam ùt sex, si unus statim moreretur, alter adhuc diu viveret per plures annos, nunquam autem eliceret actum intensiorem, quàm sex, hic non plus gratiæ, aut gloriæ haberet, quàm prior, quod est incredibile. 2. siquis elicuisset intensissimum actum charitatis (e. g. quando putavit, se subitò occidendum pro Christo, non autem occisus fuit) ità, ut habitus plurimùm intendatur, talis vix posset ampliùs aliquid mereri: certè rarissimò mereretur. hinc 3. justi, cùm frequentissimè non operentur intensiùs, imò neque tam intensè, quàm sit intensus eorum habitus, frequentissimè nihil mererentur: quæ utique absurda sunt. Confir. à priori. Actus etiam remissus, cùm sit liber, honestus, & supernaturalis, est laudabilis, & placens DEO: ergo meritorius; nam omnis libera laudabilitas est digna præmio.

771. Dico 2. Hoc augmentum charitatis, & gratiæ, etiam ratione actûs remissioris, statim datur, quando datur ipse actus, nec differtur ad vitæ finem, vel ingressum in beatitudinem, ùt aliqui opinantur apud Haunoldum *l. 3. tr. 2. c. 2. controv. 4. n. 569.* ità communiùs nostri, & plures alii, citati à Tannero *loc. suprà cit. n. 768.* Prob. conclusio. Nulla est excogitabilis ratio, quare DEUS non statim præmiet actum intensione gratiæ: ergo liberalissimus DEUS statim confert intensiorem gratiam, & charitatem. prob. ant. 1. solutione objectionum. 2. sic. Non est expectandus actus intensior; aliàs, siquis moreretur, antequam denuo intensiorem actum eliceret, non præmiaretur. Non est expectanda mors; quia ad gratiæ præmium mors non requiritur, ùt patet in præmio actuum intensiorum, & gratis dicitur requiri ad præmium remissiorum. Non est expectandus ingressus in cœlum; tunc enim tempus est crescendi in gloria, non in gratia, quæ præsupponitur: ergo. Sed nec est paritas cum præmio gloriæ; nam quoad gloriam conferendam, est de fide, expectari conditionem mortis: at circa gratiam nulla est prærequisita talis conditio.

772. Ob. 1. contra 1. conclusionem. Congruum videtur, ut, qui negligenter, & remissè operatur, non præmietur de novo: ergo. Confir. 1. Habitus naturales non intenduntur per actus remissos: ergo nec infusi. Confir. 2. Primam gratiam DEUS non dat supra mensuram dispositionis: ergo etiam non dat secundam. Resp. neg. suppositum; remissiùs enim operari, hoc est, minùs intensè, non est negligenter operari; aliàs, nisi sancti viri semper intensissimè operarentur, negligentes, & culpabiles dicendi forent; cùm tamen non semper habeant illustrationes ad actus intensissimos. Ad 1. confir. neg. consf. Habitus supernaturales, cùm sint infusi, non acquisiti, non augentur

tur physicè ab actibus: sed meritoriè, seu movendo DEUM ad ponendum augmentum; quæ est lata disparitas; nam habitus acquisiti physicè augentur ab actibus; unde, licèt isti non intenderentur physicè ab actibus remissis, possent illi intendi meritoriè. Sed etiam antecedens est probabiliter falsum, præsertim in mea sententia, quæ cum multis docet, habitus acquisitos stare in speciebus multiplicatis, & ordinatis, &c. nam species istæ multiplicantur etiam per actus remissos.

Ad 2. confir. conc. totum. Etiam augmentum gratiæ, ratione actuum remissorum dandum, non debet esse majus, quàm sit gradus dispositionis: non autem video, cur non possit propterea gratia augeri; quo enim in sensu ille, qui jam habet plures gradus gratiæ, non sit dispositus ad alios novos gradus gratiæ? non enim potest talis dici positivè impeditus; quia potest recipere alios gradus, saltem si intensiùs operetur: neque potest dici negativè non dispositus, hoc est, non habens dispositionem positivam, in his circumstantiis requisitam, sive actum intensiorem; est enim vel maximè in quæstione, an, qui jam habet habitum gratiæ intensiorem, non sit dispositus, ad novos gradus gratiæ recipiendos, ratione actus remissi: & negatur à nobis, quòd non sit dispositus: sicut etiam negatur, quòd dispositio, seu actus, debeat esse intensior, quàm gratia præcedens.

773. Ob. 2. Juxta nos deberet admitti augmentum gratiæ in infinitum: hoc est absurdum: ergo. prob. ma. duret actus remissus per quadrantem horæ: hic quadrans involvit infinitas partes proportionales indivisibiles, in quibus stat continuum temporis: ergo in qualibet tali parte, vel instanti augetur meritum: ergo in infinitum: Resp. 1. retorqueo argumentum in actus intensos ità durantes. Reponunt quidem contrarii auctores, quòd aliquis per durationem actuum non plus mereatur: at hoc ipsum Haunoldo *l. 3. n. 565.* meritò videtur esse contra sensum fidelium. Dein, si quis non meretur plus per durationem actûs intensi, neque merebitur plus per durationem actûs remissi. Resp. 2. ex hoc ipso absurdo, quòd intra quadrantem horæ esset tempus infinitum, meritò hanc sententiam de continuo reijci.

774. Resp. 3. si non sit absurdum, quòd quadrans horæ sit tempus infinitum, etiam eodem modo non fore absurdum, quòd ratione durationis, talis actus sit infinitus, & præmium ejus infinitum. Verùm nemo dicit (nisi ridiculam de nomine quæstionem faciat) quadrantem horæ esse tempus simpliciter infinitum; quia intra quadrantem non dantur categorematicè infinita instantia, æqualia uni certo (saltem negant patroni continui divisibilis in infinitum, sequi ista ex eorum sententia: &, si admitterent, eoipso essent deserendi) & hinc pariter neque dabuntur categorematicè infiniti gradus gratiæ, aut charitatis in actu per quadrantem durante. Ex illis autem indivisibilibus proportionalibus particulis gratiæ, & charitatis, ità poterit fieri unus certus gradus, vel numerus graduum gratiæ, & charitatis, sicut in hac opinione de continuo potest fieri ex talibus infinitis partibus temporis unus quadrans horæ.

Hæc dicta sint ex suppositione, quòd continuum constet ex infinitis partibus, quæ suppositio tamen mihi est falsa; nam juxta me continuum componitur non ex partibus realiter, aut virtualiter divisibilibus in infinitum, sed tantùm divisibilibus usque ad numerum aliquem finitum. Unde si etiam intra quadrantem nunquam interrumpatur actus liber, & meritorius (quod tamen creditu est valde difficile) respondebit ei augmentum gratiæ, & charitatis divisibile: at non in partes infinitas, sed finitas, easque majores, vel minores, pro merito actûs: quæ partes dein componunt illud augmentum, seu illum gradum, vel illos gradus gratiæ, aut charitatis, ad quos se extendit meritum totius actûs.

ARTICULUS IV.

An Actus Charitatis formaliter justificet.

775. NOn quæritur hîc, an actus charitatis perfectæ (quem explicavimus *n. 745.*) justificationem, seu statum gratiæ, & amicitiæ DEI, causet dispositivè, seu tanquam dispositio, qua posita justificatio à DEO conferatur; hoc enim interim supponitur probandum *in tract. de pœnit. à n. 205.* ubi agitur de contritione perfecta ex amore DEI super omnia. Sed quæritur, an actus charitatis, seu contritionis perfectæ, sit causa formalis justificationis, seu sit ipsa forma denominans justum, sicut albedo est forma denominans album: in qua quæstione sibi oppositi sunt Suarez, & Vasquez.

776. Et Vasquez quidem *in 1. 2. tom. 2. disp. 203. per totam* fusè contendit, probabiliter in adultis justificationem fieri formaliter per ipsum actum contritionis. Citat pro se aliquos, qui, ùt ibi videre est, saltem in quibusdam principiis cum eo conveniunt. Secuti eum postea sunt Turrianus, aliàs Vasquii sectator ferè perpetuus, Gaspar Hurtadus, & alii non multi. Averò Suarez *tom. 1. in 3. p. disp. 4. sec. 8.* oppositum tradit, eique longè plures consentiunt; inter quos Tannerus *tom. 2. disp. 6. q. 5. dub. 2. n. 39.* ait, hanc sententiam esse communem Theologorum, tam veterum, quàm recentiorum, contrariam verò novam. Gonetus *tom. 4. tract. 9. disp. 1. de justif. peccatoris a. 3. n. 42.* ait, Vasquii sententiam communiter reijci à Theologis. Haunoldus *l. 2. tr. 3. c. 1. controv. 7. n. 690.* asserit, ità antiquiores sentire, Scotum, Durandum, Paludanum, Gabrielem, quos secuti sint alii Henriquez, Coninck, Granadus, Oviedo & alii. Imò ipse Vasquez *loc. cit.*

cit. c. 3. n. 19. fatetur, hanc secundam opinionem communem, & probabiliorem esse.

777. Dico itaque cum hac secunda sententia. Actus charitatis non justificat formaliter. Prob. Sacræ Scripturæ verè pœnitentibus, & perfectè contritis, promittunt remissionem peccati, & admissionem ad amicitiam DEI: ergo actus contritionis perfectæ (qui debet esse actus charitatis perfectæ) non est formaliter remissio peccati, aut justificatio. conseq. non videtur posse negari; non enim promittitur res ob seipsam: & sicut esset ridiculum dicere: *Promitto tibi divitias, si eas habueris*: ità etiam ridiculum foret dicere: *Promitto tibi remissionem peccati, & justificationem, si eam jam habueris, sive si elicueris actum charitatis, qui sit justificatio formalis.* Certè promissio sub aliqua conditione supponit, eam conditionem esse aliquod antecedens, distinctum à re promissa, tanquam subsequente. Nec dicas, justificationem ex Tridentino *sess. 6. c. 7.* non esse solam remissionem peccati; nam, licèt justificatio non sit sola remissio peccati, sed adhuc aliquid aliud, tamen justificatio non datur ante remissionem peccati; unde, si actus charitatis nondum est remissio peccati, multò minùs erit ipsa justificatio tota.

778. Prob. jam ant. nempe in Scripturis promitti pœnitentibus, & contritis, remissionem peccati, adducendo aliquot textus. Sic dicitur *Ezechiel. 18. v. 21. Si autem impius egerit pœnitentiam ..... omnium iniquitatum ejus non recordabor.* & *c. 33.* habentur ferme eadem verba. item *Zachariæ. 1. v. 3. Convertimini ad me, ait Dominus exercituum, & ego convertar ad vos.* & *Jerem. 18. v. 8. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum adversùs eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi, ut facerem ei:* ubi, licèt etiam promittatur remissio pœnarum temporalium, tamen (ùt teste Suarez *loc. cit. n. 776.* omnes expositores intelligunt) promittitur etiam remissio culpæ, & pœnæ æternæ: & similes S. Scripturæ textus plures passim occurrunt: sed in his promittitur pœnitentibus remissio peccatorum, quæ est pars justificationis, & ante quam justificatio non datur: ergo.

779. Confir. SS. Patres omnino universaliter dicunt, quòd omnibus verè pœnitentibus (intra quos etiam sunt perfectè contriti) promissa sit à DEO remissio peccatorum, & justificatio: ergo juxta SS. Patres remissio quoque peccati, & justificatio, est distincta à contritione perfecta, seu actu charitatis. ant. prob. sic S. Augustinus *enarratione in psalm. 144. circa medium* ait: *DEUS conversioni tuæ indulgentiam promisit: sed dilationi tuæ diem crastinum non promisit.* S. Leo. *ep. decretali 91. ad Theodorum Episcop. Forojulienf. Misericordiæ DEI, nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera conversio.* S. Hieronymus *epist. 46. ad Rusticum c. 3.* de pœnitentia, seu fletibus pœnitentiæ ait: *Quos qui habuerit, & dixerit cum Jeremia: Non sileat pupilla oculi mei, statim in illo complebitur: Misericordia, & veritas obviaverunt sibi.* S. Ambrosius *l. 1. de pœnit c. 4. Expectat DEUS gemitus nostros, sed temporales, ut remittat perpetuos: expectat lacrymas nostras, ut profundat pietatem suam ..... expectat conversionem nostram, ut revertatur & ipse ad gratiam.* Plura vide apud Suarez *loc. cit.* quamvis ex his solis sufficienter colligi possit, SS. Patres sensisse, pœnitentiæ, etiam perfectæ, seu charitate formatæ, aut actui charitatis, tanquam alicui dispositioni, respondere veniam peccatorum, & justificationem, tanquam effectum, adeóque eam ab actu charitatis distingui.

780. Prob. Conclusio. 2. ex variis locis Concilij Tridentini. Primò Concilium *sess. 6. c. 5.* ait: *Ut, qui per peccata à DEO aversi erant, per ejus excitantem, atque adjuvantem gratiam, ad convertendum se ad suam ipsorum justificationem, eidem gratiæ liberè assentiendo, & cooperando, disponantur*: ergo actus, quibus liberum arbitrium gratiæ excitanti, & adjuvanti, assentitur (inter quos est etiam actus charitatis; nullus enim à Concilio excipitur) disponunt ad justificationem: atqui nihil disponit ad seipsum: ergo actus charitatis non est ipsa justificatio, seu forma justificans. Secundò *eadem sess. can. 3.* sic habetur. *Si quis dixerit, sinè præveniente Spiritûs S. inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit:* ergo apertè supponit Concilium, dilectionem quamcunque esse distinctam à justificatione, & esse dispositionem ad justificationem; aliàs sic ineptè definiret: *Non potest quis sinè ope Spiritûs S. dilectionem, seu justificationis gratiam, elicere, ut ei justificationis gratia conferatur.*

781. Tertiò *eadem sess. 6. c. 7.* sic docetur: *Demum unica formalis causa justificationis est justitia DEI, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit.* & infrà *in fine capitis*: *Itaque veram, & Christianam justitiam accipientes, eam, ceu primam stolam pro illa, quam Adam suâ inobedientiâ, sibi, & nobis, perdidit, per Christum JESUM illis donatam, candidam, & immaculatam, jubentur statim renati conservare, ut eam perferant ante tribunal Domini*: ergo formalis causa justificationis, quæ est ipsissima formalis justificatio, est aliquid ex se permanens in homine, quod ab ipso debet conservari in diem judicij: hoc autem non convenit actui transeunti, ùt optimè observat Suarez, nisi omnia tortis interpretationibus obfuscentur; cùm actus nec moraliter dici possit, tamdiu conservari, sed tantùm ejus meritum, vel demeritum: & multò minùs actus possit physicè tamdiu conservari: quam tamen physicam conservationem debemus intelligere, quando (ùt hîc fit) nulla prorsùs ratio in oppositum urget.

782. Quartò iterum *sess. 14. c. 4.* sic definit Tridentinum: *Fuit autem quovis tempore, ad impetrandam veniam peccatorum, hic contritionis motus necessarius: & in homine, post baptismum lapso, ità demum præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia Divinæ misericordiæ, & voto præstandi reliqua, conjunctus sit, quæ ad rite suscipiendum hoc sacramentum requiruntur:* ergo motus contritionis est necessarius, ad impetrandam veniam, & præparat ad remissionem peccatorum: adeóque non est ipsa justificatio; nihil enim est necessarium ad impetrandum seipsum, aut præparat ad seipsum.

Nec dicas, Concilium tantùm loqui de contritione imperfecta, seu attritione; clarum enim est, quòd loquatur de contritione in genere, & intelligat utramque in specie: atque ità Theologi omnes Concilium explicant *in tract. de pœnit.* agendo de contritione: & patet legenti citatum caput; nam postea additur: *Etsi contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominémque DEO reconciliare, priusquam hoc sacramentum actu suscipiatur:* quæ verba nemo explicat de contritione imperfecta, seu attritione: bene verò sequentia: *Illam verò contritionem imperfectam &c.* ergo utraque contritio, quamvis diverso modo, impetrat veniam, & præparat ad remissionem, adeóque neutra est ipsa justificatio. Tandem conclusio validè probatur negativè; quia nulla ratio probat, actum charitatis esse formam justificantem, qualis tamen afferri deberet à positivè id asserentibus.

ARTICULUS V.

Solvuntur Objectiones.

783. OB. 1. Scripturæ sæpe adscribunt actui charitatis remissionem peccatorum, justificationem, sanctitatem, conjunctionem cum DEO &c: ergo ipsa est forma justificans. ant. prob. allatis textibus. *Luc. 7. v. 47. Remittuntur ei peccata multa; quoniam dilexit multum. 1. Petri 4. v. 8. Charitas operit multitudinem peccatorum. Joan. 14. v. 23. Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus:* ergo. Resp. S. Scriptura etiam dicit de charitate *1. Cor. 13. v. 7. Omnia credit, omnia sperat &c.* quin actus charitatis sit formaliter actus fidei, aut spei. item *Jacob. 2. v. 24.* dicitur: *Ex operibus justificatur homo;* quin opera sint forma justificans.

Unde locutiones istæ sunt tropicæ, seu per metonymiam dictæ, sumendo causam pro effectu, quod frequentissimum est in Scripturis: & sic interpretes communiter hos textus exponunt. In forma dist. ant. Scripturæ adscribunt actui charitatis remissionem peccatorum &c. tanquam causæ. conc. ant. tanquam formæ. neg. ant. & cons. ad prob. neg. cons. Textus illi, etiam in sensu proprio accepti, significant tantùm causam, & non formam; nam utique etiam remittuntur peccata à DEO; licèt ipse non sit formalis remissio: & donans vestem operit alterum, licèt non sit operimentum: atque propter invitationem alterius venimus in domum illius, licèt invitatio non sit adventus.

784. Ob. 2. SS. Patres sæpe tribuunt charitati vim remittendi peccata, vel ea destruendi, & eam comparant, e. g. igni consumenti sylvam, aut rubiginem ferri, ùt loquuntur SS. Gregorius, & Chrysostomus apud Vasquium *in 1. 2. disp. 203. c. 4. n. 34.* quorum similia habent alii: ergo charitas est forma expellens peccatum. Confir. 1. S. Bernardus *l. de modo benè vivendi c. 4. de timore DEI post medium* ait: *Perfecta etenim charitas perfecta est sanctitas:* ergo charitas perfecta est justificatio. Confir. 2. S. Augustinus. *de natur. & grat. c. 42.* ait de charitate: *Ipsa est enim verissima, plenissima, perfectissimáque justitia. & c. 70. seu ultimo. Charitas ergo inchoata inchoata justitia est, charitas provecta provecta justitia est, charitas magna magna justitia est, charitas perfecta perfecta justitia est:* & loquitur non de habitu charitatis, sed de actu, ùt patet legenti contextum: ergo justitia, & actus charitatis sunt formaliter idem.

785. Resp. neg. cons. Imò, sicut ignis est tantùm causa combustionis, vel consumptionis, ità ad mentem SS. Patrum actus charitatis est tantùm causa justificationis, vel tantùm est dispositio ad eam. Dein SS. Patrum comparationes non semper sunt ad omnem literam accipiendæ, sed eorum dicta sæpe in sensu metaphorico, vel allegorico sunt intelligenda: certè S. Gregorius loco objecto, scilicet *homil. 33. in Evangelia* ait: *Quid, fratres mei, esse dilectionem credimus, nisi ignem?* quod dictum utique literaliter accipi nequit.

Ad confir. dist. ant. charitas est sanctitas in sensu literali. neg. ant. in sensu tropico. conc. anteced. & sub eadem distinctione conc. vel neg. cons. Certè S. Bernardus in verbis immediatè antecedentibus utitur tropo; ait enim: *Timor iste* (loquitur de servili, quem charitas foràs mittit) *sanctus est; quia in mente hominis generat sanctitatem:* certè timor literaliter non generat sanctitatem, aut charitatem: sed tantùm tanquam actus imperans determinat voluntatem, ad actum charitatis eliciendum: sicut autem hæc tantùm dicta sunt tropicè, ità & sequentia: *Perfecta etenim charitas perfecta est sanctitas;* licèt enim charitas, & sanctitas, non sint realiter idem, sunt tamen connexæ, & in communi modo loquendi sæpe unum connexum dicitur esse alterum: sic sæpe dicimus: *Hoc iter fuit ejus mors:* vel: *fuit ejus promotio ad dignitatem.*

786. Ad 2. confir. dist. eodem modo dictum S. Augustini, & neg. cons. de justificatione literaliter, seu formaliter accepta in-

intellectam. S. Augustinus sæpe solet loqui per tropos, & præsertim ità, ut participationem causæ, sive effectum, appellet nomine causæ, vel participati, ùt expresè docet S. Thomas *2. 2. q. 23. a. 2. ad 1.* & addit: *Hic enim modus loquendi consuetus est apud Platonicos, quorum doctrinis imbutus fuit Augustinus: quod quidam non advertentes, ex verbis ejus sumpserunt occasionem errandi.* Sic quoque, quia charitas nostra est participatio charitatis Divinæ, qua DEUS nos diligit, & quæ realiter est DEUS, etiam charitas nostra à S. Augustino. *l. 8. de Trinit. c. 8.* vocatur *DEUS*, ùt *loc. modò cit.* exponit Angelicus.

787. Ob. 3. Actus perfectæ charitatis non est compossibilis cum peccato: ergo est forma ipsi contraria, ipsúmque expellens, consequenter est formaliter justificans. Resp. dist. ant. actus charitatis non est compossibilis cum peccato actuali. conc. ant. cum peccato habituali. subdist. non est compossibilis vi suæ naturæ, & exigentiæ intrinsecæ. neg. ant. vi promissionis Divinæ. conc. ant. & neg. conseq. Nunquam probabunt adversarij, quòd DEUS, si noluisset, perfectæ contritioni promittere remissionem peccati, debuisset facere miraculum contra exigentiam actûs contritionis: imò hoc videtur ab omnibus iis negari, qui negant, creaturam posse per actum contritionis, vel aliud meritum, satisfacere pro peccato.

788. Licèt autem peccatum sit aversio à DEO, & actus charitatis conversio ad eum, non tamen sequitur, quòd iste habeat vim delendi aversionem habitualem, seu offensam; quia ex eo præcisè, quòd sit conversio ad DEUM, non habet actus charitatis tantam bonitatem, quantam malitiam habet offensa, de qua re pluribus agitur *in tract. de incarn.* quin etiam in humanis, offensa paulò gravior, non statim deletur per subsequentem actum dilectionis. Quare, nisi DEUS misericorditer promisisset, quòd, posito tali actu, vellet remittere offensam suam, posset peccatum habituale manere, stante eo actu. Dixi superiùs, actum perfectæ charitatis non esse compossibilem cum peccato actuali; quia utique cum syncero amore DEI super omnia non stat gravis ejusdem offensa: sed hoc haberet etiam amor DEI naturalis, qui tamen certò non expellit peccatum grave habituale.

789. Ob. 4. Amor DEI perfectus supponit fidem de eo, quòd DEUS taliter amantem redamet: ergo est essentialiter connexus cum reciproco amore DEI, adeóque essentialiter incompossibilis cum inimicitia, vel odio DEI: ergo est forma expellens peccatum habituale, & consequenter est justificatio formalis. Resp. cum Haunoldo *l. 2. tr. 3. c. 1. n. 703.* neg. ant. licèt enim defacto debeamus credere, quòd DEUS perfectè amantem redamet; quia id aliunde est revelatum: hoc tamen non exigit amor charitatis perfectæ ex sua natura; modò enim daretur revelatio, de infinita bonitate, & amabilitate DEI, posset quis eum amare super omnia, etsi revelatum non esset, quòd DEUS taliter amantem redamaret. Imò puto, sanctos viros sæpe de hoc non cogitare, & tamen DEUM intensissimè amare; licèt id non semper faciant ex dictis. *n. 746. & seq.*

790. Ob. 5. Amans DEUM experitur, se, ratione hujus ipsius sui actûs, amari à DEO plùs, quàm ipse amet DEUM: ergo experitur, reciprocum amorem DEI amicabilem erga se: ergo hic datur, adeóque actus charitatis non stat cum inimicitia DEI. prob. ant. hic ipse actus, ab homine amante elicitus est donum gratiæ, à DEO collatum homini, ex amore ejusdem hominis: ergo, dum homo experitur, se amare DEUM, hoc ipso experitur, se recipere à DEO donum, ex reciproco hujus amore in se profectum, in quo plus DEUS ipsi dat, quàm ipse DEO offerat (nam actus bonus magis est à DEO, quàm ab homine) atqui conferre alicui donum ex amore, est ei velle bonum, adeóque eum amicabiliter amare: ergo homo amans experitur, se à DEO amicabiliter amari.

791. Resp. dist. ant. Amans DEUM experitur se plus amari à DEO, amore aliquo benevolentiæ. conc. ant. amore amicitiæ. neg. ant. & conf. ad prob. conc. primum enthymema. neg. subsumptum, præsertim quoad secundam partem. & nego quoque ultimam consequentiam. Etiam peccator, dum elicit actum attritionis supernaturalem, idem experitur; nam & hic actus est donum DEI, quod hic ex amore benevolentiæ in hominem confert, quin amor ille DEI erga peccatorem sit amor amicitiæ: sed tantùm amor benevolentiæ, qui tamen amor DEI erga nos æstimabilior est in se, quàm amor noster quicunque erga DEUM.

Unde, si non aliunde haberemus notitiam de eo, quòd DEUS diligentes se diligat amore amicitiæ, certè non possemus ab experientia scire, quòd DEUS elicientes actum charitatis vicissim amicabiliter diligat: imò nec suppositâ illâ notitiâ experimur, saltem non omnino certò, nos ità diligi à DEO; aliàs experiremur omnino certò, nos esse in statum gratiæ restitutos per actum contritionis, quod non est verum; neque enim absque speciali revelatione de hoc omnimodam certitudinem, sed duntaxat aliquam moralem, habere possumus.

792. Ob. 6. Amans DEUM eligit magis conjungi cum DEO, quàm cum omnibus aliis: imò alia omnia præ DEO contemnit, & tradit se perfectè DEO, suámque felicitatem in eo collocat, ut DEUM æternùm laudet, eíque gratuletur &c. ergo, si talis non vicissim amaretur à DEO, atque ad visionem beatificam elevaretur, fieret infelix ex hoc ipso amore: ergo debet DEUS, talem hominem vicissim amicabiliter diligere, sinè qua dilectione ad visionem beatificam non elevaretur. prob. ultima conf. hunc amorem DEI dat ipse DEUS homini; quia est gratia DEI: sed repugnat, ut DEUS homini det amorem DEI, & homo ex hoc fiat infelix: ergo debet DEUS, talem hominem vicissim amicabiliter amare. Hoc argumentum, ùt

rectè

rectè ait Haunoldus *l. 2. tr. 3. n. 708.* prolixitate, & elegantiâ verborum involvit fallaciam: addo: etiam involvit obscuritatem.

793. Resp. in forma. conc. ant. neg. cons. utramque. Inprimis, si homo nunquam esset elevandus ad eam visionem, non esset infelix ratione talis actûs; quia hic eum non impediret, quo minùs ad eam visionem pertingeret. Secundò, saltem nec adversarius dicere potest, hominem fore ratione hujus amoris infelicem, si non statim elevetur ad visionem, modò spem habeat, quòd ad illam aliquando sit elevandus: sed, si DEUS etiam hominem non statim post elicitum actum charitatis amicabiliter amaret, dummodo tamen actus hic esset meritum de congruo visionis (sicùt in peccatore est meritum de congruo gratiæ) jam posset homo concipere spem visionis beatificæ obtinendæ, maximè accedente Divina promissione; licèt hanc promissionem actus hic non exigat; unde non deberet homo esse infelix, si non statim amicabiliter amaretur: adeóque ex hoc capite non debet actus charitatis esse formalis justificatio. Ad prob. conc. præmissis, neg. cons. syllogysmus nullo modo est in forma, ut cuique facilè patet; cùm inferatur in conclusione, quod nullo modo est positum in præmissis. Adde, hoc argumentum rectè retorqueri in actu spei, qui etiam datur à DEO homini: & hic vel maximè fit infelix, si re sperata excidat: sed non ratione actûs spei, vi cujus homo non excidit bono sperato: sed ratione aliorum, qui ipsum impediêrunt à consecutione boni sperati.

794. Ob. 7. Habitus charitatis formaliter justificat: ergo etiam actus charitatis. prob. cons. actus charitatis est nobilior habitu, tum quia actus est finis habitûs, tum quia etiam est vitalis: ergo, si habitus justificat, multò magis justificat actus. Confir. 1. Qui elicit actum charitatis, ope omnipotentiæ extrinsecè applicatæ, sinè habitu, diligit DEUM ùt amicus: ergo vicissim DEUS ipsum diligit ùt amicus. Confir. 2. Si quis peccator eliceret actum charitatis, seu contritionem perfectam, & non reciperet gratiam, ac moreretur, tamen non spoliaretur visione beatifica: ergo formaliter esset justus per ipsum actum charitatis: sed si hic actus in eo casu formaliter justificaret, justificat etiam in aliis casibus; quia est semper ejusdem speciei, & potentiæ: ergo.

795. Resp. 1. om. ant. neg. cons. ad prob. neg. ant. actus est tantùm finis qui habitûs, seu opus ipsius, quod non debet esse nobilius suâ causâ, seu potentiâ. Aliud est, quòd fortè operans, seu utens habitu, qui est finis cui, seu in cujus bonum infunditur habitus, debeat esse nobilior isto: sed hoc non facit ad rem. Quod spectat ad vitalitatem, licèt quoad hanc habitus sit inferior actu, tamen habitus actum excedit; quia est aliquid permanens, & insuper potest causare amorem beatificum, qui nimiùm quantùm excedit amorem in via.

Resp. 2. neg. ant. Infunditur quidem habitus charitatis in justificatione, at non est forma justificans: sicut etiam infunduntur habitus fidei, & spei, qui certò non justificant formaliter; cùm possint manere, & actu maneant in peccatore. Forma justificans est gratia sanctificans, quæ ùt diximus *in tract. de grat. n. 266.* est distincta ab habitu charitatis: quòd etiam tradit S. Thomas. *1. 2. q. 110. a. 3. in corp.* & cum eo plurimi alii, qui omnes, teste Haunoldo. *l. 2. tr. 3. n. 709.* nobiscum negant, habitum charitatis formaliter justificare.

796. Ad 1. confir. neg. ant. attentâ præcisè essentiâ actûs charitatis; nam eliciens actum charitatis sinè habitu, vel etiam eliciens eum cum habitu (si DEUS non misericorditer promisisset actui charitatis gratiam sanctificantem, vel non voluisset, hanc esse connexam cum habitu charitatis) diligeret DEUM, non ùt amicus; quia non haberet proportionem in natura: sed tantùm diligeret ùt benevolus: nec tali amori benevolentiæ necessariò deberet respondere amor amicabilis DEI, præsertim si DEUS priùs sit offensus, ùt hîc ponitur; cum ponatur amans debere justificari, seu à peccato, & injustitia liberari; non enim statim, quando amat offendens, debet vicissim offensus redamare, nisi aliunde offensa tollatur.

Ad 2. confir. neg. ant. cum Tannero *tom. 2. disp. 6. q. 5. dub. 2. n. 47.* saltem, si talis donaretur visione beatifica, id non fieret ob exigentiam actûs charitatis: sed deberet promissio DEI, vel alius favor accedere. In hac quidem providentia non relinquitur actus charitatis sinè gratia, sed hæc statim in eodem instanti infunditur; quia DEUS id promisit: in alia autem providentia posset DEUS, tali homini negare visionem beatificam; nec enim teneretur, eam illi conferre; nam actus charitatis, ab homine elicitus, non posset DEUM obligare. Si autem DEUS etiam pro eo statu vellet, eam visionem tali actui promittere, aut etiam independenter ab omni promissione eam liberaliter conferre, id non fieret ex exigentia actûs charitatis, sed ex gratuita benignitate DEI.

797. Ob. 8. Posset homo post actum charitatis elicitum statim mori, & tunc illi sinè habitu charitatis, aut gratiæ, statim conferri visio beatifica, ex qua mox oriretur amor beatificus: ergo per istum justificaretur: ergo etiam per actum charitatis in via, qui est ejusdem speciei cum amore in patria. Resp. dist. ant. posset tali morienti statim conferri visio, & inde oriri amor, in hac providentia. neg. ant. posset id fieri in alia providentia, & de absoluta DEI potentia. conc. ant. & om. 1. cons. neg. secundam. In hac providentia id fieri non potest; quia in ista providentia elicienti actum charitatis statim confertur gratia habitualis, quæ est unica causa formalis justificationis in hac providentia: & cum hac confertur quoque habitus charitatis, qui dein permanet etiam

am in cœlo, & influit in amorem beatificum.

798. Quòd autem de absoluta DEI potentia possit sinè gratia, & habitu charitatis, statim conferri visio, & ex hac oriri amor beatificus, non quidem apparet implicantia (si aliqua sit, facilior est solutio argumenti objecti) interim tamen non est certum, quòd in eo casu visio, vel amor beatificus, formaliter justificaret: certè Tannerus *tom. 2. disp. 1. q. 3. dub. 3. n. 25.* negat, visionem beatificam esse formalem justificationem, aut incompossibilem cum peccato (quod quidem videtur utcunque posse dici de peccato habituali, at non de actuali.) *& disp. 6. q. 5. dub. 2. n. 46.* idem negat de amore beatifico; hinc superiùs omisi primam conseq.

Sed, licèt omittatur, quòd in alia providentia visio beatifica esset aliqua forma, de se potens, expellere peccatum, & aliquo modo justificare, ideo hæc prærogativa ei esset attribuenda; quia ex genere suo est maxima creaturæ similitudo cum DEO, ùt docemur *1. Joan. 3. v. 2. Similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est*: item est hæreditas filiorum DEI, est revelatio faciei Divinæ, atque admissio intima ad aliquam quasi familiaritatem cum DEO: adeóque saltem naturaliter non potest stare cum inimicitia DEI, sed hoc ipso, quòd DEUS eam conferat, saltem si connaturaliter agere vult, cedit jure suo, si quod habuit, ad inimicitiam.

799. Pariter amor beatificus etiam faciliùs dici potest aliqua justificatio, pro alia providentia, saltem si sumatur reduplicativè ùt beatificus; nam ùt talis supponit essentialiter visionem beatificam, & certitudinem summam de hac non amittenda (aliàs enim non esset beatificus, seu plenè satiativus) sic autem acceptus est intima, & perpetua fruitio DEI, & torrens ille voluptatis, de quo psalmista ait: *psal. 35. v. 9. Torrente voluptatis tuæ potabis eos:* est etiam hæreditas filiorum DEI &c. quæ naturaliter saltem non videntur posse stare cum inimicitia DEI. Potest tamen fors responderi, amorem beatificum ità considèratum, cùm semper supponat visionem, etiam semper supponere justificationem, adeóque tantùm esse justificationem arguitivè talem, saltem quoad actum secundum: quamvis in actu primo sufficientiam ad formaliter justificandum haberet, nisi semper ab alia justificatione præveniretur.

800. Econtra verò actus charitatis in via nullum habet simile prædicatum, ex quo similiter inferatur, eum ex natura sua incompossibilem esse cum peccato habituali, & ex eadem natura sua exigere redamationem amicabilem DEI: imò videtur, ex nostris rationibus positivè probatum esse, quòd ipsi hæc ex natura sua minimè conveniant. Neque etiam amor beatificus reduplicativè sumptus (quidquid sit de eo specificativè tantùm accepto) est ejusdem speciei cum amore in via; quia essentialiter præsupponit visionem beatificam, & ratione hujus ita præsuppositæ, etiam in consideratione Theologica, vel maximè differt ab actu charitatis in via. Finiamus tandem totum de virtutibus Theologicis tractatum illa Ecclesiæ oratione ad DEUM *Dom. 13. post Pentecosten: Da nobis fidei, spei, & charitatis augmentum: &, ut mereamur assequi, quod promittis, fac nos amare, quod præcipis.*

INDEX.

Disputationum, Quæstionum, & Articulorum.

In Tractatu de Virtutibus Theologicis.

DISPUTATIO I.

De Virtutibus Theologicis in genere. Num 2.

QUÆSTIO Unica.

De essentia Virtutum Theologicarum, atque Moralium.

Art. I. Quale sit Objectum formale Virtutis Theologicæ. 3
Art. II. Solvuntur Objectiones. 9
Art. III. An etiam dentur Virtutes Morales infusæ. 21
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 30

DISPUTATIO II.

De Objecto Formali Divinæ Fidei. 32

QUÆSTIO I.

De Infallibilitate DEI.

Art. I. An Fides Divina debeat habere objectum formale infallibile. 33.
Art. II. Solvuntur Objectiones. 41
Art. III. An DEUS possit fallere, vel falli. 52
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 59
Art. V. Solvuntur reliquæ Objectiones. 78
Art. VI. An DEUS possit patrare, vel saltem permittere miracula in testimonium falsitatis. 89
Art. VII. Solvuntur Objectiones. 94

QUÆSTIO II.

De Objecto Formali Fidei Increato.

Art. I. Quodnam sit objectum formale increatum Divinæ Fidei. 103
Art. II. Solvuntur Objectiones. 114

QUÆSTIO III.

De Objecto Formali Fidei Creato.

Art. I. An Revelatio externa sit Objectum Formale Fidei. 127
Art. II. Solvuntur Objectiones. 133
Art. III. An etiam Revelatio privata possit esse Objectum formale fidei. 142
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 147

QUÆSTIO IV.

De Ultimo Fidei Resolutivo.

Art. I Quodnam sit ultimum Resolutivum Fidei Divinæ. 154
Art. II. Solvuntur Objectiones. 162

DISPUTATIO III.

De Applicatione Objecti Formalis Fidei. Num. 175

QUÆSTIO I.

De variis Regulis applicantibus Verbum DEI.

Art. I. An Sacra Biblia sola sufficienter applicent Verbum DEI. 176
Art. II. Solvuntur Objectiones. 186
Art. III. An Traditio sufficienter applicet Verbum DEI. 193
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 198
Art. V. An Spiritus privatus sufficienter applicet Verbum DEI. 207
Art. VI. Solvuntur Objectiones. 212

QUÆSTIO II.

De Ecclesia, & Signis Credibilitatis.

Art. I. An detur aliqua vera Religio, vel Ecclesia in mundo. 218
Art. II. Solvuntur Objectiones. 222
Art. III. An Religio Christiana sit præ aliis credibilis. 224
Art. IV. Aliæ probationes ejusdem conclusionis. 232
Art. V. Ulteriores probationes ejusdem conclusionis. 238
Art. VI. Ultima probatio conclusionis. 246
Art. VII. An Religio Christiana sit præ omnibus aliis credenda. 251
Art. VIII. An inter varias Religiones Christianas liceat pro libitu quamlibet amplecti. 258
Art. IX. An præ omnibus aliis sectis Christianis sola Catholica Religio sit credibilis. 262
Art. X. Ulteriores probationes hujus conclusionis. 269
Art. XI. Solvuntur Objectiones. 277

QUÆSTIO III.

De Ecclesiæ Proprietatibus.

Art. I. An Ecclesia vera debeat esse semper visibilis. 286
Art. II. Quinam sint membra Ecclesiæ. 294
Art. III. An Ecclesia sit infallibilis regula fidei. 306
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 310
Art. V. Quænam Propositio, vel Definitio

Num.

nitio Ecclesiæ sit infallibilis regula credendi. 322
Art. VI. Solvuntur Objectiones. 331
Art. VII. Solvuntur reliquæ Objectiones. 343
Art. VIII. An etiam Definitio Pontificis extra Concilium infallibiliter applicet Verbum DEI. 352
Art. IX. Solvuntur Objectiones. 360
Art. X. An infallibiles sint Definitiones Pontificis ante consensum Ecclesiæ. 372
Art. XI. Solvuntur Objectiones. 379
Art. XII. Ostenditur Pontificis definitionibus male imputari errores. 382
Art. XIII. An Honorius I. lapsus sit in hæresin. 388
Art. XIV. An Pontifex sit infallibilis in quæstionibus facti, & damnationibus propositionum. 393
Art. XV. An legitima sit Appellatio à Pontifice ad Concilium Generale. 403
Art. XVI. Solvuntur Objectiones. 415
Art. XVII. An sit de fide modernum SS. D. Clementem XII. esse verum Summum Pontificem. 421
Art. XVIII. Solvuntur Objectiones. 426
Art. XIX. An Definitio Ecclesiæ sit Verbum DEI stricte dictum. 443
Art. XX. Solvuntur Objectiones. 450

QUÆSTIO IV.

De Actibus Præviis ad Fidem.

Art. I. An actum fidei præcedere possit, vel debeat evidentia in attestante. 459
Art. II. Solvuntur Objectiones contra 1. conclusionem. 464
Art. III. Solvuntur Objectiones contra reliquas conclusiones. 471
Art. IV. Quale judicium credibilitatis præcedere debeat actum fidei. 487
Art. V. Solvuntur Objectiones. 505
Art. VI. Solvuntur reliquæ Objectiones. 516
Art. VII. Quid sit Pia Affectio, & an sit necessaria. 526

DISPUTATIO IV.

De Objecto Materiali Fidei. 531

QUÆSTIO I.

De Objecto Materiali Fidei in Genere.

Art. I. An, & quæ implicitè revelata sint objectum materiale fidei. 532
Art. II. Solvuntur Objectiones. 560
Art. III. An fides sit discursiva. 581

QUÆSTIO II.

De Objectis Materialibus Fidei in Specie.

Art. I. Quæ sint credenda necessitate medii, vel præcepti. 595
Art. II. Solvuntur Objectiones. 613
Art. III. Solvuntur reliquæ Objectiones. 629

QUÆSTIO III.

De Externa Confessione Fidei.

Art. I. An, & quando necessaria sit confessio externa fidei. 635
Art. II. Solvuntur Objectiones. 649

DISPUTATIO V.

De Proprietatibus Actûs Fidei. 657

QUÆSTIO I.

De Certitudine Actûs fidei.

Art. I. An, & quàm certus sit actus Fidei. 658
Art. II. Solvuntur Objectiones. 666

QUÆSTIO II.

De Supernaturalitate Actûs Fidei.

Art. I. An habitus, & actus fidei, itémque prævia Pia Affectio, & alia ad fidem requisita, sint supernaturalia. 676
Art. II. Solvuntur Objectiones. 689
Art. III. Quomodo Habitus Fidei se habeat ad Gratiam sanctificantem. 701
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 705

QUÆSTIO III.

De Subjecto Habitûs Fidei.

Art. I. In quibus subjectis detur habitus fidei, spei, & Charitatis. 709
Art. II. Solvuntur Objectiones. 720

DISPUTATIO VI.

De Spe, & Charitate Theologica, 722

QUÆSTIO I.

De Objecto Materiali, & Formali, ac Proprietatibus Spei.

Art. I. Quid sit Spes, & quàm certa: quódque objectum materiale, & formale ejusdem. 723
Art. II. Solvuntur Objectiones. 734

QUÆSTIO II.

De Objecto Materiali, & Formali, ac Proprietatibus Charitatis.

Art. I. Quid sit Charitas, & quod ejus Objectum materiale, & Formale, & an detur Amicitia inter DEUM, & hominem. 745
Art. II. Solvuntur Objectiones. 755
Art. III. An habitus Charitatis augeatur etiam per actus remissos. 766
Art. IV. An Actus Charitatis formaliter justificet. 775
Art. V. Solvuntur Objectiones. 783